This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk http://books.google.com/

HW LC6Q S

J. Wolf. sc. Leipzig.

1. Kronprinsessan Josefina. 2. Grefvinnan Aurora Brahe.

3. Drottning Desideria.

4. M:me de Staël. 5. Angelica Catalani.

KARL JOHAN OCH SVENSKARNE.

ROMANTISK SKILDRING

AF

M. J. CRUSENSTOLPE.

NY GENOMSEDD UPPLAGA.

ANDRA DELEN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Scan 9055.10 (2-3)

»Ein Mann, der durch seine Herzhaftigkeit Kaiser geworden, hat keine Eltern mehr; man denkt an seine Macht, und nicht an seinen Stand.»

Anti-Machiavel von *Friederich II.*

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1881.

I.

Andra årtiondet af nittonde seklet fans i Sverige ingen annan borgmästare med det anseende som kommerserådet Nordlindh i Malmö. Hans gästfria hus, med nära nog öppen taffel och ständigt omvexlande nöjen, var föga mindre besökt, än landshöfdingens, och ortens invånare egnade nästan lika uppmärksamhet åt begge dessa embetsmän. Bördsfördomarna jemkade väl något detta förhållande, så länge länsstyrelsens tömmar hvilade i anborna händer; ty fastän det icke bekymrade Skånes den tiden andryga adel, huruvida landshöfdingen eller borgmästaren betydde mest på *embetsrummet,* skulle hon ej kunnat smälta trängsel i *borgarens* förmak, om *grefvens* stått toma. "Det säges, att min son Henning är något dum," yttrade den rike excellensen baron Wrangel, hvilken varit landshöfding i Kristianstad, "men det gör ingenting, blott man är af gammal ätt; ty då förgår dumheten med åren. Jag var sjelf litet dum i min ungdom *)."

Och baron Wrangel var af gammaldagsfolket, som aldrig for med flärd!

När sedermera herr af Klinteberg efterträdde grefve von Rosen, i egenskap af landshöfding i Malmö, trodde sig regeringen förhjelpa den förre, medelst friherretiteln, till samma benägenhet af landskapet, som den senare åtnjutit; men denna beräkning slog helt och hållet fel. De gamla slägterna erkände ingalunda uppkomlingen för vederlike. Excellensen Wrangel talade, med rynkad näsa, om "den här och den der **) friherre af Klintegren" ***), och

*) Historiskt uttryck af excellensen friherre Wrangel af Adinal.
**) Excellensen Wrangels ordstäf.
***) Historiskt.

anmärkte, att "de högt uppsatta nu mera ej äro förnäma och de förnäma ej högt uppsatta".

Ett rykte, sant eller eller diktadt, bidrog att betydligt höja kommerserådet Nordlindhs aktier. Det påstods nämligen, att förstulet Vasablod flöt i hans ådror, och man tillskref hans ädla drag och fördelaktiga hållning en nära, nedstigande förvandtskap med prinsessan Sofia Albertina *). Hans dotter räknade ändå högre anor. De gingo omedelbart från skönheten och behagen. Naturen hade stulit Charlotte Nordlindhs hufvud från Guido Renis vackraste ingifvelser, och tillika inlagt en så anspråkslös älskvärdhet i hela hennes väsende, att Evas öfriga döttrar förläto hennes företräden — ja till och med Skånes grandesser motsågo utan motvilja, att hon som grefvinna Rosen inflyttades i deras krets.

Nordlindh njöt dessutom stort förtroende för pålitlighet, skicklighet och vana vid värfs utförande. I egenskap af direktör vid Malmö diskont var han särskildt firad och uppvaktad af ortens alla lånesökande. Och desse voro i sanning icke få! Skånes fastighetsegare skuldsatte sig mer och mer: än för att slå under sig flera egendomar och kunna skryta med ett egovälde, i omfång föga olikt forntidens fylkeskonungars; än för att odla, förbättra och furstligt bebygga sina fastigheter; än för att bekosta en dagligen ökad yppighet i lefnadssätt och hålla stånd mot de mer och mer höjda spelens sköflingar. Ty det var ej sällsynt, att tusentals riksdaler cirkulerade vid ett enda spelbord; och der skilnaden icke räknades åtminstone i hundratal, ansågs ej löna mödan att ens nämna vinst eller förlust.

I förlitande på de lånesökandes stora synliga förmögenhet och i beräkning på den stora räntevinsten, utsträckte diskontverkets styrelse lånerörelsen vida utöfver den ursprungligen anslagna fonden. Detta var ingen hemlighet för regeringen, som flera år med berådt mod blundade för dessa oregelbundenheter, oaktadt hon redan 1815 erhöll bestämda väckelser att se upp. Men farhågorna att verkliggöra och stegra förlägenheten i allmänna rörelsen, efter hvilken man just i samma vefva sysselsatt ständerna med att hålla jagt, för att afleda deras uppmärksamhet från frukterna af det nyss öfverståndna kriget och den miss-

*) Det är historiskt att ett sådant rykte var gängse.

fosterliga föreningen, hvaraf den omedelbara vinsten förbehölls åt konungahuset enskildt; det skärande missförhållandet emellan en allmän olycka af nära nog obegränsadt omfång, som nödvändigt måste undergräfva en mängd medborgares sjelfbestånd och ännu fleres välstånd, och jublet öfver den återvunna krigsäran; farhågan att förvandla det allmänna glädjeruset i förtviflan och förbittring, och den vida ömtåligare farhågan, att en våldsam stockning i penningerörelsen skulle hindra ständerna, att bevilja regentslägten de dryga anslag, som just då voro i görningen, och snart sagdt tvinga dem, att egna behörig uppmärksamhet åt räkenskaperna för kriget och fördragen, innan den officiella frikännelsen beviljades; bäfvan att reta och stöta sig med allt för många under den legitimistiska rensningsfeber, som smittat alla då tidens europeiska hof; och ändtligen särskild fruktan för skåningarnes gustavianska benägenhet, med Toll i spetsen och under hans beskydd: alla dessa förenade omständigheter föranläto regeringen, ett lydigt verktyg i Karl Johans starka händer, att låta diskontverket fortsätta sina företag och medelst ostörd utarbetning småningom återställa jemnvigten.

Till den naturliga ovilja mot verkets förvaltning, som denna nya anledning till regeringsbekymmer förorsakade statens styrelse sällade sig en särskildt, ännu starkare verkande på tronföljaren personligen. Kommerserådet Nordlindh yttrade sig under loppet af 1815 års riksdag till fromma för gamla regentslägten. Det var att bringa till sin höjd Karl Johans misstroende och förtrytelse mot den oförsigtige skåningen. Prinsen tyglade dem väl för ögonblicket, af orsaker, som nyss blifvit antydda; men gömdt var likväl ingalunda glömdt, och det kunde ej fela, att ju icke Nordlindh förr eller senare skulle få erfara hela tyngden af det misshag, han ådragit sig. Af väns vänner erhöll han till och med aflägsna vinkar, liknande hot, om hvad honom i framtiden kunde förestå, och varningar för faran af tronföljarens hämd. Sådant bekymrade Nordlindh föga. Han förlitade på styrkan af sin ställning, på sina vidsträckta förbindelser, på sitt rena, om också oförsigtiga, handlingssätt äfven inom diskontverket; *kanske* till och med på det förment hemlighetsfulla af sin födsel.

Emellertid afsomnade Toll, skåningarnes gemensamma värn, och få månader derefter gaf Karl XIII:s läkare kron-

prinsen, i förtroende, vid handen, att konungens lifskrafter så märkbart och så betydligt aftogo, att det vore föga sannolikt att han kunde öfverlefva nästa vinter.

Det var en underrättelse, som på en gång lifvade alla Karl Johans förhoppningar och stegrade alla hans farhågor. Lik ett Damoklessvärd sväfvade Vasaspiran öfver hans hufvud. Om den fina tråd, på hvilken hon hängde, brustit innan han hunnit få det gyllene fästet i sin hand hade han aldrig mäktat rycka henne ur en annans: men en gång fattad af honom sjelf, kunde han med tillförsigt utropa: "*Dieu me l'a donné, gare à qui me touche!*" Med säker statsmannablick bedömde han, att ingenting vore mera betryggande för honom sjelf, ingenting mera aktningsbjudande i afseende på främmande, af legitimistiska fördomar intressen och beräkningar jäsande hof, än att vid Karl XIII:s dödsfall befinna sig omgifven af rikets ständer, hvilkas hyllningsed vore den kraftigaste vederläggning af både inhemsk tveksamhet och utländska inkast. Ständernas närvaro vid tronombytets ögonblick var dessutom den säkraste hållhake på dem sjelfva, om ränksmäderier förefunnits att förändra 1810 års beslut.

Men ännu voro knapt två år förflutna sedan deras sista sammanvaro, och tre år återstodo således till den nästa, derest icke regeringen kunde bjuda skäl för sig till en urtima riksdagskallelse. Som sådant hvarken kunde eller ville man uppgifva konungens annalkande slut, hvarom han sjelf hölls i okunnighet tills sista timmarna af sin lefnad. En räfst beramades under dessa omständigheter med diskontverkens tillstånd och förvaltning. *Huru* den brådstörtadt och innan utarbetning hunnit fullbordas, skulle slå ut, var regeringen på förhand långt förut bekant; och nu följde kallelsen till urtima riksdag i slutet af november 1817, som det hette "i anseende till den inträffade bekymmersamma ställning för en del af de i riket inrättade diskontverk" *).

Och med slapp hand underskref Karl XIII, sjelf ovetande, denna bjudning till sin begrafning!

Vi hafva redan på ett annat ställe ledsagat läsaren till denne konungs graf, för hvars dörr stenen knapt hunnit

*) Jemför Skildringar ur det inre af dagens historia. De närvarande; andra upplagan; sid. 159.

vältras, då äfven hans gemåls dödssäng bäddades *). Vi vilja ej trötta med upprepandet af allmänt kända händelser. Alltnog: valakten af 1810 var blifven en sanning, och med Karl XIV Johan hade det fjerde regenthuset, efter Vasaättens utslocknande, uppstigit på Svears och Göters urgamla tron.

För kommerserådet Nordlindh nedgick i och med detsamma både lyckans och nådens sol. Lagarna, under hvilkas tunga hand han fallit, hade han emot sig. Möjligheten till utarbetning var afskuren, sedan diskonternas ställning blifvit det synbara skäl, Karl Johan låtit framhålla, för att få en urtima riksdag sammankallad, och själen i finansförvaltningen — Wirsén, då mera stor kapitalist — funnit sin räkning vid en kris, som, då den för någon tid minskade rörelsekapitalet, just derigenom ökade penningens värde. Nordlindh förlorade i ett slag sin egendom, sin titel, sin stjerna och sin frihet, hånad af dem, som endast sett skalet af händelserna, beklagad af alla, som kastat en blick in uti de hemliga drifhjulens verkrum, och af alla som personligen kände honom värderad, *äfven efter sitt fall.*

II.

Vid Götgatsbacken, i en af det stora Schönborgska husets mindre våningar, qväljdes i sin studerkammare en till åren kommen man, ifrigt sysselsatt att skrifva. På bordet framför honom låg en uppslagen bibel tillika med några kyrkofäder, i hvilka han mellanåt bläddrade. Öfver hans panna hvilade ett uttryck af strängt allvar; hersklystnaden tittade fram ur de svarta ögonen, och mungipornas dragning förrådde slughet. Det gråsprängda, tillbakakammade håret slöt sig i en regelbunden ring af lockar kring halsen; endast ögonbrynens mörka bågar buro intet spår af tidens åverkan. Vid ett sakta knackande utanför på dörren ropade han: “stig in“ utan att lemna sin stol, eller

*) Se Morianen, 6:te delen, 30:de samt *sista* kapitlen.

ens se upp från papperet, hvarpå han fortfor att skrifva. Men då, efter några sekunders uppehåll, knackningen förnyades, reste han sig från stolen, mönstrade, i förbigående framför spegeln på väggen, sin svarta prestkrage med hvita kanter och öppnade sjelf dörren för den inkommande.

I dennes yttre fans ingenting anmärkningsvärdt. Det var ett stereotypanlete af en glädtig, bekymmerslös menniska, som känner behof att meddela sig och med småleendet på läpparna förer till torgs allt hvad som faller på tungan. Med en förundransvärd lätthet, snabbhet och sammanhang yttrade sig den okände i ämnen, som syntes likgiltiga; men förstod man att sammanhålla de spridda delarna af hans tal, blef man varse en bestämd plan i öfvergången från saker af ingen betydenhet hvar för sig, ett utstakadt mål, dit det haltlösa ordflödet ledde; och gaf man nogare akt på honom, så upptäckte man bland de tusentals hvardagligheter han berättade, här och der ett ord, beräknadt att obemärkt leda de samspråkandes tankar in på föremål af vigt. Den lurande blicken var det enda, som då förrådde, att djupare syftning låg under det meningslösa pladdret; ty detta fortfor oafbrutet, tillika med den fryntliga uppsynen, om den, med hvilken han talade, yttrade sig på ett sätt som icke anstod honom. Men *förstodo* de *hvarandra*, så lät han i ett ögonblick larven af pratmakare falla, och man hade att göra med en slipad, förslagen och allvarlig man.

Han hörsammade uppmaningen att träda in i det rum, till hvilket vi sett värden sjelf öppna dörren, och bad, med sirligt krus i ord och åthäfvor, om ursäkt för sin dristighet, bäfvande — som han sade — att ådraga sig himlens straff för det han stal en stund af den dyrbara tid från dyra värf och själars vård, som hela kristenheten — den sanna och Gud allena täckliga, nämligen — nogsamt visste, att herr abbé Gridaine odeladt och outtröttligt egnade åt sitt heliga kall.

“Och med hvem har jag den förmån att tala?“ svarade abbén.

“Innan jag säger er något så likgiltigt som namnet på en okänd person, utan rang och rikedom, förnyar jag min begäran, att ni måtte oförbehållsamt upplysa, huruvida ers högvördighets göromål tillåta, att skänka mig en

timmes mellan-fyra-ögon, eller om ni dertill täcks bestämma någon annan tid?“

“Jag är genast och helt och hållet till er tjenst, min herre!“ svarade Gridaine, förundrad öfver denna inledning och fixerande med pröfvande blickar främlingen, under det abbén bjöd honom plats i en liten soffa, der han sedan satte sig sjelf.

“Hans katolska majestät,“ tog främlingen till ordet, “har täckts med egna höga händer öfverlemna mig ett omslag till sitt sändebud vid svenska hofvet, hvilket omslag inneslöt Gyldene Skinnets ordenstecken, som allerhögstdensamme förärat konung Karl Johan, till ett lysande vedermäle af sin aktning och erkänsla för det kraftiga handtag, han gjorde den goda saken i allmänhet och Bourbonska huset i synnerhet, högstbemälte hans maj:t Ferdinand VII deruti inbegripen, under det stora befrielse- och återställelsekriget åren 1813 och 1814; och Spaniens monark (hvars dyra lif Gud af sin stora barmhertighet nådeligen till den högsta menniskoålder uppehålle samt göre hans fromma regering städse säll och lyckosam! ty han kan med lika rätt kallas Ferdinand “den gudaktige“, som den VII:de), yttrade till mig, vid omslagets öfverlemnande, att den som gjort så mycket för de statsrättliga förhållandenas återställande i Europa, som Karl Johan, tvifvelsutan skulle göra ändå mera för de andligas uti sitt eget rike, blott han funne skickliga och ståndaktiga biträden; och deraf är han ju icke i saknad, då ers högvördighet...“

“Ännu en gång, min herre!“ föll Gridaine i talet, “hvem är ni, och hvad är ändamålet med ert besök?“

“En så rättrogen kyrkans son, som Ferdinand VII, kan ej lemna sitt förtroende åt någon, som vore den heliga stolen misshaglig. Det bör vara ers högvördighet nog, både i afseende på min person och mitt värf. Omkring tre hundrade år har Petri nycklars innehafvare begråtit den svenska kyrkans affall och kristligen arbetat på det förlorade barnets återförande till sitt allena saliggörande sköte. Hvad våldkräktaren Vasa bröt af brottslig hersklystnad och syndig snikenhet efter kyrkans egodelar, sökte hans son Johan, styrd af sin gudfruktiga gemål, polska prinsessan Katarina, att godtgöra; men — outransakliga äro försynens vägar! — den fromma drottningen, hvars steg hemligen och henne sjelf ovetande varit ledda med säker

hand af Vatikanens långa armar, afsomnade, och den affälling, med hvilken konung Johan ingick ett nytt gudlöst äktenskap, vände hans tankar från himlen. Uppror och förräderier hämmade den himmelska sakens framgång under den rättfärdige konung Sigismunds regemente, och han måste duka under för den vildsinte dubbelkättaren Karl — kättare både mot katolska kyrkan och lutheranismen; ty han hyllade uppenbart Calvins irrläror. — Hans son pliktade med sitt lif för den brottsliga förmätenheten, att med svärdsegg utbreda sin falska kyrkas villomeningar och hans dotter, den frejdstora Kristina, återköpte fadrens själ ur den eviga fördömelsen och förvärfvade sjelf evighetens oförgängliga krona, då hon med offret af sin jordiska afsvor kätteriet och återvände till den enda rätta läran. Visserligen ingick det icke i den heliga stolens beräkning, att hon skulle *ensam* knäböja för Guds moder och Kristi ståthållare: man hade hellre sett, att hon äfven efteråt bibehållit sin tron, och att folket i Sverige följt sin monarkinnas uppbyggliga föresyn; men dertill var päronet *då* ännu icke moget. Hennes personliga omvändelse var i alla fall Gudi täckelig och belönades med rik välsignelse och apostolisk huldhet af den helige fadren. De ständiga krigen under Pfalz-Zweibrückiska huset och de inbördes politiska striderna under det Hessiska och den förste af det Holstein-Gottorpska, upptogo så uteslutande folkets här i landet uppmärksamhet och omtanke, det vån ej fans, att under dessa förhållanden bereda framgång åt det dyra omvändelseverket. Att Gustaf III, så snart han fick fria händer, ingick förbund med den heliga stolen och tog första steget till försoning med kyrkan, gör hans minne förtjent af den ära, hvarmed det omstrålas, och hade ej hans lifstråd blifvit våldsamt afsliten vid sin halfva längd, så hade han nog tagit ut steget och återstält Sverige åt kristenhetens gemensamma, enda rätta öfverhufvud. Under hans hallstarrige son, blindt på lif och död insnärjd i den kätterska lutheranismens garn, var ingenting att göra, ingenting af honom att hoppas; och dennes farbror, hvilken på sätt och vis både företrädde och efterträdde honom, var för svag att annorlunda befrämja vår heliga kyrkas sak, än medelst sitt samtycke till det sista tronföljarevalet, som, genom Guds underbara vägar och huldhet om sina rättroende, nu omsider lagt

spiran i en af de våras händer. Ty fastän Karl Johan, för att kunna komma af henne i besittning, för syns skull, nödgats afsvärja den enda sanna läran och afgifva, han också, en falsk trosbekännelse, vet hela verlden att han...“

Gridaine, hvilken, med lika mycken förvåning som uppmärksamhet, afhörde den okändes sällsamma tal, började misstänka, att han vore någon förstucken af den nye konungens spejare, skickad för att utforska Gridaines politiska tänkesätt och kyrkliga åsigter. Han afbröt derför helt tvärt främlingens framställning med frågan: “hvem är ni, min herre! och hvad är afsigten med ert besök hos mig?“

“Om ers högvördighet täcktes med tålamod låta mig tala till punkt, skulle de åstundade upplysningarna om min ringa person inhemtas, utan att förorsaka besvär med ytterligare spörsmål,“ genmälde främlingen.

“Ni måste ursäkta mig, min herre! Jag kan ej tillåta er att fortfara med mindre, än att ni lemnar mig bestämda svar på mina nyss gjorda frågor, dem ni, vid närmare eftersinnande, sjelf ej lärer anse obilliga,“ återtog abbén, skarpt blickande den okände i ansigtet.

“Och detta är ers högvördighets oåterkalleliga beslut?“ upprepade denne, med eftertryck.

“Ja, min herre!“ blef svaret.

“Nå väl, *broder!*“ fortfor främlingen, med ett visst högtidligt allvar i ton och hållning, “vi äro arbetare i samma vingård, lemmar af samma kropp, verktyg åt samme mästare... Se här min fullmakt.“

Vid dessa ord framtog främlingen ur bröstfickan ett hopviket papper, hvilket han räckte åt Gridaine.

Det var en statshandling, utgången från Vatikanen och beseglad med Fiskareringen: en fullmakt för den ärevördige fadren Spinoletta, ledamot af Jesu återupprättade heliga sällskap, att utföra den heliga stolens värf, och en uppmaning derjemte till alla kyrkans tjenare, hvarhelst han månde uppträda, att erkänna honom vara i rätta ärender stadd och lemna honom hvilket biträde han funne godt äska och af dem kunde åstadkommas.

Efter genomläsandet återlemnade Gridaine papperet, med en åtbörd af undergifvenhet.

“Är ni nu beredd att, utan afbrott, höra mig till slut?“ frågade Spinoletta.

Gridaine bugade sig, stillatigande.

"Medelst de oerhördaste förödmjukelser och en långvarig fångenskap i det gudlösa Frankrike (dess regerande konungahus af den höga Bourbonska stämman och framför allt *Monsieur*, naturligtvis undantagne)," fortfor jesuiten, "har hans helighet Pius VII bötat för sin Gudi misshagliga eftergifvenhet, att orena det heligaste, nedsätta det vördnadsvärdaste af kyrkans befattningar, vid hädaren Napoleons kröningsceremonier. Men den helige fadren ansåg ej sjelf sina personligen utståndna lidanden vara ett tillräckligt försoningsoffer för hvad han genom våldskräktarens smörjelseakt, af mensklig svaghet, syndat mot Gud och sitt himmelska kall. Han ville genom någon stor handling, Gudi täckelig och gagnande för hela kristenheten, utplåna en förvillelse, som han ännu i dag bittert ångrar; och han har, efter sin lekamens späkande med fastor och vakor, under brinnande böner till helgonen om deras bemedling hos den himmelske fadren, i kraft af sin apostoliska myndighet som Petri efterträdare, återupplifvat och i sina ursprungliga rättigheter återstält Jesu heliga sällskap, hvars verksamhet den för hädiske fritänkares skrän allt för undfallande Ganganelli låtit förleda sig att inställa. Det blir ej vårt sällskaps fel, om det ej lyckas den helige fadren att återföra Sverige i den allena saliggörande kyrkans sköte."

"Det himlen gifve!" utbrast Gridaine, "men dertill behöfdes, att Gud ånyo tillstadde sina utkorade att göra underverk."

"Underverk!" föll Spinoletta in, med häftighet, "och ni märker ej, att ett sådant redan inträffat? Sitter ej en fransysk soldat på Folkungatronen? Och har han icke under sin lefnads ärofullaste skifte bekänt Guds moder? ja, ligger ej hennes bild af metall städse i hans venstra västficka *), fastän ställningar och förhållanden tvingat honom, att någon tid offentligen ikläda sig den kätterska Lutheranismens larf? Och gör ej hans gemål sig en heder af, att i hela verldens åsyn vara god katolik?"

"Den lydnad och vördnad jag är skyldig och af uppriktigaste hjerta hyser för vår helige fader, hvars uppdrag ers högvördighet utför," yttrade nu Gridaine, "ålägga mig

*) Jemför första delen, sidorna 236 och 240.

som en oeftergiflig pligt att framställa sakerna i deras sanna dager, med den kännedom jag kunnat inhemta under mitt vistande på stället. Försigtighet tycks utgöra grunddraget i hela den nye konungens statsplan, och mätt på hvälfningar, är det beståendes upprätthållande hvad han isynnerhet åsyftar. Med detta system anser han tillika sin personliga fördel närmast instämma. I hvarje stor förändring befarar han ett uppslag för Gustavianerna, hvilka, ehvad de finnas till i verkligheten, eller blott i hans inbillning, likväl oaflåtligen spöka i hans hjerna. Alexander är dessutom ej vän af nyheter, och det finns ingenting Karl Johan fruktar så mycket som kejsaren af Ryssland. Om denne konung emottagit Sveriges spira under hedendomen, så hade han aldrig låtit döpa sig, och om han regerat i Vasas tid, hade det gudlösa affallet från den heliga stolen uteblifvit här i landet. Lika obenägen synes han nu vara till återgång *från* de Lutherska villfarelserna. Ers högvördighet behagade vara öfvertygad, att jag icke försummat, min ed till kyrkan likmätigt, att varsamt känna mig för, hvad hon hade att hoppas af denne son, hvilken verldsliga syften tvungit att förneka sin moder; men jag har funnit honom så likgiltig, så kall för andliga ting, så afvigt sinnad mot vårt heliga omvändelseverk, att om icke Gud omedelbarligen beveker hans själ och verkar i hans hjerta, ingenting med honom kan uträttas för Petri rike."

"Ni framställer sakerna i ett helt annat ljus, än man visat oss dem i Rom," återtog Spinoletta, "och då ert omdöme och ert nit äro vitsordade, måste det för närvarande förhålla sig som ni uppgifver. Men tror ni ej att hans gemål, som oafbrutet dyrkar Guds heliga moder, kan inverka på honom i detta afseende?"

"De lefva ju åtskilda," svarade Gridaine, "sedan omkring sju år tillbaka, och ovisst om de mera råkas. I alla fall tror jag ej, att hon härutinnan kunde uträtta någonting, äfven *om* hon ville; men det påstås, att hon aldrig blandar sig uti hvad han gör och låter."

"I Vatikanen känner man honom således ännu icke tillräckligt," utbrast Spinoletta. "Vårt sällskap har hittills haft för kort tid på sig, efter sitt återupplifvande, att skaffa den helige fadren fullständiga och tillförlitliga upplysningar från alla håll och om personer af alla stånd och vilkor. Er, min herre! känner man likväl, och på er fintlighet och

påpasslighet litar man. Ert nit skall ej bli obelönt. Se här *till en början* ett vedermäle af den helige fadrens bevågenhet och förtroende, som tillika ökar ers högvördighets förbindelser till Rom och vidgar dess verkningskrets i norden.“

Spinoletta öfverlemnade åt Gridaine ett försegladt omslag, hvars utanskrift lydde: “till den heliga stolens *Vicarius Apostolicus,*“ på hvilken befattning det inneslöt fullmakten.

Betagen af öfverraskning och glädje utbredde Gridaine sig i tacksägelser och försäkringar om obegränsad trohet och nit för hans helighet och den heliga stolen.

“Med dessa tänkesätt och deras uppenbarande i handling är ers högvördighets egen fördel nära sammanknippad,“ anmärkte Spinoletta. “Erkebiskopsstolen i Upsala är, som ni väl vet, en bland dem, hvilka den helige fadren fortfarande besätter vid hvarje inträffande ledighet, allt sedan Johannes Magnus och hans broder, Olaus, afsomnade i Rom. Det har väl hittills endast varit utnämningar, som det på Vatikanens tungomål heter *“in partibus infidelium“;* men jag har uppdrag att förkunna er, att denna hederspost är er ärnad, och att ju mer ni bidrager att här återställa korset i sin renhet, desto förr blir ni också sjelf beklädd med denna prelatur, till gagnet så väl som till namnet. Som ni väl vet har Sverige, oaktadt sitt affall till Lutherska kätterier, bibehållit sin *successio apostolica et canonica* okränkt. Ty när våldskräktaren Gustaf Vasa år 1531, söndagen näst före Michaëlis, sjelf levererade erkebiskopsstafven i Riddarholmskyrkan åt Laurentius Petri, förrättades vigningsakten af biskopen i Vesterås, doktor Petrus Magni, hvilken några år förut blifvit vigd i Rom *).“

“Är det mig tillåtet,“ frågade Gridaine, “att hos svenska regeringen anmäla det nya kall och den högre värdighet, som hans helighet täckts mig förläna, eller äro de blott en utmärkelse inom vår heliga kyrka?“

“Den helige fadren,“ svarade Spinoletta, “har tilldelat ers högvördighet full makt och myndighet af *Vicarius Apostolicus,* hvars rättigheter det är en pligt att göra gällande inför både renlärige och kättare.“

---

*) Se Rhyzelii Episcoposcopia Svio-Gothica; förra delen, sid. 58.

"Med Guds moders bistånd," yttrade Gridaine, "skall jag så vaksamt och troget arbeta i mitt dyra kall, att det må lända hans heliga namn till ärå och hans kyrka till fromma. Må ers högvördighet täckas lägga mig för den helige fadrens fötter och försäkra honom, att ingenting skall af mig försummas, som kan befrämja framgången af hans gudliga syften. Hvarje företeelse här, som ur sådan synpunkt förtjenar uppmärksamhet, skall jag genast inberätta till den heliga stolen..."

"Eller, som är detsamma, till Jesu heliga sällskap," föll Spinoletta i talet, "ty vi äro katolska kyrkans på en gång öga och armar. Med oss sjönk påfvens makt till intet; med oss skall den åter stiga till sin forna höjd. Väl dem, som veta att förvärfva sig anspråk på vår välvilja; men ve dem, vi stämpla som förrädare, eller förakta som oduglingar!"

En genomborrande blick på den nye vikarien beledsagade dessa Spinolettas ord.

III.

Hofvet i Stockholm antog på en gång skick och ton af sin nye beherskare. Det var icke mer jagtäfventyren i Fredrik I:s tid; icke de tusentals omvexlande tidsfördrifven i Lovisa Ulrikas (ty hon, och icke Adolf Fredrik, var själen i *den* regeringens både förmak och kabinett); icke de sprittande, skiftande nöjena i Gustaf III:s; icke den stela, majestätiska regelbundenheten i Gustaf IV Adolfs; icke ens det muntra, obesvärade umgängeslif, som Hedvig Elisabeth Charlotta vidmakthöll så länge spiran tillhörde Karl XIII: det var något splitternytt, sammansatt af hågkomster från nära och fjerran. — Napoleons stora middagar, Ludvig XV:s smårums aftongillen, Gustaf III:s utflygter till lustslotten, lägrens sporrar på de bonade golfven, som från Karl XII:s tid, och hofmännens inställsamma språk vid vapenöfningarna som i Ludvig XIV:s. "*A part un certain appareil militaire* — skrifver en utländning, efter

en uppvaktning hos Karl XIV Johan — *Bernadotte ne m'avait semblé, à vrai dire, qu'un homme d'affaires dans le palais d'un roi*" *).

Det fans likväl en hofkrets och den erbjöd ej sällan tillfällen åt uppmärksamheten. Kungen sjelf älskade praktfulla tillställningar, i hvilka han var den lysande värden, eller det firade föremålet, och dessemellan utgjorde samspråken i en mindre cirkel hans älsklingstidsfördrif; och så föga tillgänglig han var för folket, så många omgångar det erfordrades för att hos honom slippa in till företräden, så obesvärad var han sjelf och tillät andra att vara, med hvilka han inlät sig i samtal, ofta sittande bredvid honom i soffan eller under ett mellan-fyra-ögon, om samtalsämnet var upplifvande, spatserande med honom fram och tillbaka på golfvet.

Den högsta kretsen var i början af Karl XIV:s regering ingalunda att försmå. Minnet af den roll, Sverige nyss spelat *och kunnat spela* i det stora befrielsedramat, för hvars sista uppträde S:t Helena blef skådeplats, hade föranlåtit utländska makter att skicka till Stockholm sändebud, som uppburo sina befattningar öfver och icke under deras sannskyldiga betydenhet. Österrike upphörde väl med Karl XIII:s regering att förse Sveriges hufvudstad med sina utmärktheter af första ordningen sådane, som då vi här sågo en grefve Neipperg, sedermera hemligen förmäld med Napoleons enka, samt tillika hertigdömet Parmas sannskyldige regent, och en grefve Ficquelmont, slutligen fältmarskalkslöjtnant och ambassadör hos alla ryssars sjelfherrskare. Men äfven grefve Woyna, ehuru icke af det skrot och korn, som fordrades, för att blifva måg åt fursten Metternich (hvadan ock denne, för att bringa honom i glömska hos sin dotter, som förälskat sig i honom, fästade honom vid Österrikes beskickning i Sverige), var något att bjuda på för Stockholms umgängeskretsar, der han förstod att upptina isen i mången nordisk tärnas hjerta.

Kort efter general Ficquelmont lemnade lord Strangford den svenska hufvudstaden, som i Milady förlorade ett fruntimmer af behag och verld. Lordens efterträdare Sir

*) *Revue de Paris* 1830, uppsatsen: »*Une visite au Président des États-Unis d'Amérique.*» — Skildringar ur det inre af dagens historia. De närvarande, andra upplagan; sid 287.

Fitz Gerald gjorde väl egentligen *les honneurs* för det engelska köket; men gjorde det så grundligt, så *en grand seigneur*, att det som ett afbrott i Stockholms öfriga förnäma umgängeslif den tiden bidrog att öka dess omvexling och förlustelser. Det var likväl ett hus endast för det kraftiga könet. En fruntimmersmage skulle svårligen kunnat smälta dessa rost-beefs, under hvilkas tyngd bordet svigtade, dessa plum-puddings med sås af brinnande rumm; och de starka, men utsökta vinernas öfverflöd egnade sig snarare att dränka, än att lifva känslan och kärleken.

De fingo så mycket högre flygt i nederländska ministerns hus, der tiden att aflägga besök stod i ett visst förhållande till engelska sändebudets sena måltidstimme och långvariga bordsittning; ty fru von Dedels förmak öppnades vanligen efter skådespelens slut. Ministern, hennes man, en allvarsam, förståndig, flegmatisk holländare, var till sitt yttre så, hvad man kallar "osynlig", att han vid sidan af hvilken behaglig qvinna som helst endast skulle tjenat till, att som motsats göra henne mera bemärkt: huru mycket mer vid sidan af en engel, på hvilken man knapt saknade vingarna, när denna luftiga skepnad, med fot af en karit, med fjet af en sylfid, sväfvade fram, och smålöjet sprack ut ur munnens rosenknopp, kring tändernas perlrader, hvita och glänsande som marmorn, och de stora ögonen, strålande som fästets azur, ömsom med sina skalkaktiga blickar genomborrade hjertan, ömsom smälte dem vid smäktande lågor. Och en hy, som Södermark knapt kunnat återgifva på duken! ett hull, urbildligare än danelserna af Sergels mejsel!

Fru von Dedel, född af det stora, rika, mäktiga huset v. Schimmelpenningk, tillhörde således redan vid sitt första inträde i verlden de högsta samhällskretsarna, hvilkas fina, otvungna sätt och takt hon medförde öfver allt. I hofven kände hon sig hemmastadd; i förmaken var hon skapad att gifva ton. Lady Strangfords afresa från Stockholm drog ett moln af saknad öfver fru von Dedels sköna panna: de voro vänner; det var kanske hennes enda vän bland mängden, som hycklade vänskap, men frättes af afund. Dock, solen skingrar snart sommarens skyar, och under solvärmen af sina triumfer fann hon sig tröstad af det ena könets lika odelade som hänryckta hyllning, och af det andras *låtsade* deltagande. Sjelf låtsade hon ej om, att

hon var det företrädesvis firade föremålet för uppmärksamhet af både undersåter och konungen.

Så förhöll det sig emellertid. Fru Dedel var icke blott en bland hofbanketternas oumbärliga paraddockor, en gång för alla: hon tillhörde dessutom Karl Johans enskilda umgängeskrets. Bellevue uppläts till sommarnöje åt nederländske ministern, och under spatserfarter genom den vackra parken, steg konungen merendels ur sin vagn och gjorde, än längre, än kortare besök hos det diplomatiska paret.

I början af hans regering var Rosersberg konungens älsklingstillhåll. Han uppehöll sig der stundom flera veckor å rad, utan afseende på årstid och väderlek. Det utgjorde en stor och eftersträfvad utmärkelse att hålla honom sällskap på detta lustslott. Han medförde dit endast blomman af den högsta cirkeln af begge könen. Fru von Dedel med sin man var sjelfskrifven gäst på dessa monarkens utfärder, der det finaste i umgängeston förenades med det friaste i sätt att vara: der grefvarne Lagerbjelke och Wetterstedt samt baron Åkerhjelm bjödo öfver hvarandra, för att göra samtalen underhållande, angenäma, lätta, qvicka och retande; och der man från dessa, från kringvandringarna i den herrliga parken, från sällskapsskådespelen, eller andra tidsfördrif, förflyttade sig till det läckraste bord i mat och dryck, som skulle gjort Lukullus heder: — den enda omständighet, hvaruti Karl Johans lefnadssätt i finhet öfverträffade Gustaf III:s; ty det hände stundom, under dennes vistelser på Gripsholm, då de blefvo långvariga och tilloppet af gäster vid de öppna tafflarna var allt för stort, att kosthållet ej blef att skryta med. När herr von Dedel återkallades från Stockholm och användes i andra beskickningar, fästade Karl Johan på hans bröst Nordstjernans kommendörsstjerna och omslöt hans sköna hustrus midja med en rik gördel af dyrbara briljanter *).

Som ungkarl, och ännu mer som sändebud från ett land, hvilket kort förut afträdt halfva sitt område åt den kung, hos hvilken han nu var anstäld, hade det ej passat sig väl, att danske ministern den tiden stält sig i spetsen för den svenska hofkretsens förströelser. Herr Krabbe-

*) Historiskt.

Carisius visste allt för väl hvad som äfven i detta afseende anstod hans ställning, och han uppbar henne med värdighet, utan att gifva lastarena rum, hvarken för öfverdrift i yppighet eller gnideri. Hans person var aktad och omtyckt, och det visar både hans värde och värdet af den tidens diplomatiska krets i Stockholm, att han från denna hemkallades till Köpenhamn, för att emottaga derstädes utrikes ärendenas portfölj.

Spaniens sändebud, kommendören Moreno y Daviz höll öppet hus för både hof och stad. Hans banketter voro ståtliga. Det klädselrum, han vid sina baler lät anordna åt fruntimmern, hade öfverflöd på allt, från cachemiren till silkesdockan, och det hände ej sällan, att de schalar af värde, de sköna gästerna naturligtvis lemnade obegagnade, följande dagen sveptes af den lika frikostige som gladlynte värden kring någon älskvärd skådespelerskas, sångerskas eller danserskas skuldror. Konstnärerna prisade honom som mecenat; ty hans rum voro öfverfylda med deras konstalster; och i nödens boningar kände man hans hjerta. Den minst ränksmidande för öfrigt af alla diplomater borde han, under sådana omständigheter, vara gerna sedd af konungen, och mellan Karl Johan och honom egde också alltid ett förhållande rum af ömsesidig tillgifvenhet. Skakningarna i Spanien förorsakade vid flera tillfällen långa uppehåll i afsändandet till dess utrikes vistande ministrar af deras underhållssummor, hvilket stundom bragte Moreno i svår förlägenhet. Några gånger afhjelptes denna af den rika, i sina yngre år intagande sångerskan fru Fredenheim — fru Schröderheims vän — åt hvilken Moreno allt sedan sin första ankomst till Sverige egnat en icke försmådd hyllning; och han fortfor intill sin död, och således på begges äldre dagar, att regelbundet hvarje förmiddag göra henne besök. Men äfven Karl Johan tog spanska sändebudet under armarna, som läsaren torde inhemta af ett följande kapitel.

Geheime legationsrådet von Tarrach, ehuru gift med en svensk grefvinna von Rosen, hvars bröder och farbröder stodo högt i konungagunsten, syntes endast bland de så kallade stora notvarpen vid Karl Johans hof. Ministern var visserligen en man af bildning och belefvenhet, men af ett föga smidigt lynne och i sina diplomatiska beröringar mera besvärlig än inställsam. Han var alltför bofast i

Sverige och hade allt för länge vistats här, att vara preussare mera än till namnet; men han hyste för litet benägenhet mot svenskarne och deras regering, att lägga sig ut för dem hos sin egen.

De första åren efter Karl Johans uppstigande på tronen befunno sig Frankrikes ministrar vid svenska hofvet i en falsk ställning. Deras åsigter voro ytterligt legitimistiska, emedan dessas parti då hade öfverhanden och försändt dem hit. Deras inbillning om börd och kungligt blod var följaktligen öfverdrifvet hög, och det låg en skärande motsats mellan deras yttre undergifvenhetsåthäfvor mot en regent, hvars födsel höljes i mörker, och deras inre fördomar om lyckans orättvisa samt deras eget personliga företräde i denna, som dem syntes, väsentliga omständighet. Likaledes kämpade i deras bröst fåfängan, att se en landsman beklädd med Vasa-purpurn, och förödmjukelsen att i Sverige tillbedja hvad de i Frankrike skulle sett öfver axeln: — erkänslan för det kraftiga och afgörande handtag Karl Johan, medelst sitt uppträdande i Europas strid mot Napoleon, beredt hvad främst låg dem om hjertat: restaurationen, och förtrytelsen att vara skyldig denna erkänsla åt ett barn af den föregående, dödligt hatade statshvälfningen, åt en f. d. jakobin. Dem återstod ingen annan utväg, än att förevisa diplomatisk underdånighet och stänga den jäsande spotskheten inom sig; men de täta ombytena af sändebud ådagalade, att dessa ej hade något angelägnare, än att blifva qvitt det tvång, hvaruti de försattes af en sådan, mindre kanske sakernas, än känslornas ställning.

Kejsar Alexander hedrade Karl Johans tronuppstigning med ett utomordentligt lyckönskningssändebud, och valet af detta gaf denna hedersbevisning ökad glans och ökad vigt. Det var nämligen kejsarens egen förtrogne gunstling, ofta begagnad i hemliga, kinkiga och maktpåliggande värf, nu mera krigsministern fursten Czernicheff, af den mest förfinade belefvenhet, den utsöktaste i sättet att kläda sig, med ett begrepp om sin oemotståndlighet hos det täcka könet, som ej kunnat jäfvas, *om* anletsdragens ädelhet motsvarat hans urbildliga växt. Han blef naturligtvis alla dandys lejon. Kläderna syntes på honom ej påsatta, utan fastvuxna: ej ett veck tillkommet utan beräkning; ej en skrynkla, som kunde lemna något öfrigt att önska i afseende på klädselns noggranhet på pricken. Hans ben-

kläder af hvit silkestricot voro så fina och åtsittande, att det endast var färgen som visade, att han vid sitt nattduksbord begagnat annan kammartjenare, än naturen. Sabelfästets blixtrande juveler och diamanternes bloss i de ordenstecken, hvarmed hans bröst var öfversådt, hindrade blickarna att längre stunder dröja i hans betraktande och utgjorde således i och med detsamma ett slags värn för de öfverdrifvet. sedesammas blygsamhet.

Czernicheffs sätt att skicka sig var lika utsökt som hans klädsel. Med monarker var han fin hofman, bland krigare general, hos statsmän slipad diplomat och i sällskap med det vackra könet den artigaste fruntimmerspilt. Vid en bal på hofvet tog han i stora galleriet plats bredvid fru Liljenheim (sedermera friherrinnan von Beskow) — en af hufvudstadens skönaste qvinnor, — och medan han med henne förde ett fint och underhållande samtal, slog grefve De la Gardie — då general, slutligen excellens — sig ned bredvid henne på andra sidan.

"*A présent, madame! vous êtes trés-bien gardée par deux généraux*" tog De la Gardie, skämtande, till ordet.

"*Cependant* — föll Czernicheff, skalkaktig in — *il n'y a du danger que pour la garde* *):" ett svar af *dubbel* mening, innefattande både en artighet mot fru Liljenheim och en ordlek med De la Gardies namn. så att uttrycket lika väl kunde betyda, att hennes skönhet vore farlig för begge, hvilka omgåfvo henne, som att faran endast gälde De la Gardie.

Den senare tydningen öfverensstämde med Czernicheffs begrepp om sin egen älskvärdhet. Han hade vid något tillfälle yttrat, att intet fruntimmer kunde motstå honom. Dessa ord blefvo på ryktets vingar burna till de skönas krets i svenska hufvudstaden, innan han der uppträdde. Den qvinliga sjelfkänslan fann sig deraf stött, och ehuru ingen kunde neka den lysande ryssens förföriska egenskaper, träffade han öfverallt i Stockholm blott hjertan af marmor och höflighet som is af de sköna. Endast konungen sjelf var utom sig af belåtenhet med Czernicheffs ankomst och visade det i hela sitt bemötande mot honom. Det smickrade Karl Johan,. ja! det lugnade hans farhågor för Alexanders fruktade planer i afseende på sin myndling,

---

*) Skildringar ur det inre af dagens historia. De frånvarande; fjerde upplagan; sid. 288.

prinsen af Vasa, det kejsaren skickade en så utmärkt person att å sina vägnar, offentligen lyckönska i anledning af konungens kröning. Det var ett bevis på aktning, som hela Europa måste begripa; ty öfverallt kände man den kejserlige gunstlingen.

Om denna öfverblick, ehuru hastig och ofullständig, visar, att Stockholm vid början af Karl Johans regering var samlingsplats för en diplomatisk *corps*, hvilken anstått hvilken hufvudstad som helst, bör också nämnas, att svenskar af de högre och rikare klasserna åt utländingarne öppnade hus, som icke ledo vid jemförelsen med deras egna hemlands. Grefve von Engeström, statsminister för utrikes ärendena, redlig fosterlandsvän, men inskränkt i kabinettet, var af naturen utrustad med ett utseende, som bar skylten af en förnäm man, och gjorde som sådan skäl för sig i sina förmak, oaflåtligen vimlande af gäster, vid middagar så väl som aftoncirklar. Hans grefvinna, af polsk börd, stolt öfver sina 400-åriga anor och sina egodelar i fäderneslandet, fann behag i att tala om sina "slott i Polen," tills Karl Johan sjelf vid ett tillfälle för denna lilla svaghet gaf henne den skämtsamma tillrättavisningen: "att ministerhuset, hvilket hon bebodde i Stockholm dock vore *af sten;* men hennes polska slott blott *träbygnader* *)" Hon var ingalunda vacker, men ett fruntimmer af bildning och verld, med lätt umgängeston. Det låg mera politik än böjelse i den enträgna hyllning en dansk minister egnade henne i början af hennes mans ministère, helst inga statshemligheter funnos dessa makar emellan. Och det torde böra uttydas till hennes beröm, att hon med huldhet omfattade en sådan vetenskapsman som biskop Agardh, *redan i hans unga, obemärkta år*, om hvilken det uti hans biografi i lexikon öfver namnkunnige svenske män förekommer: "att han fick i sällskap med *fru grefvinnan von Engeström* tillfälle att bese Danmark, norra Tyskland och Polen **)."

För öfrigt fans den tiden i svenska statsministerhuset en vida starkare magnet, än lefnadssättets yppighet samt rangen och gästfriheten hos värdfolket: det var den af en efterträdare plockade blomman, hvars fina stengel den vensterhändta döden i otid bröt i främmande land, besjungen

*) Historiskt uttryck af Karl Johan till grefvinnan Engeström.
**) Första bandet; första häftet; sid. 103.

af Tegnér i de oförvissneliga minnesorden "på grafven i Hyères *)."

Under det af Wetterstedt, von Engeströms fullkomliga motsats, i det yttre så väl som i hufvud, vida mera slipad och fintlig statsman, vida lättare och mera intagande i umgänge, men vida mindre redbar, uppriktig och välmenande, redan som hofkansler växte öfver v. Engeströms personliga anseende och inflytande, fördunklade grefvinnan Wetterstedt och hennes förmak alla andra i prakt, yppighet, nöjenas myckenhet och omvexling. Paris, London och Petersburg hade i dessa afseenden ej bättre att bjuda på. Den ena förströelsen aflöste den andra, den ena tillställningen var ej lik den andra; men alla voro de utsökta, underhållande, lysande. Det var ett oafbrutet feeri af glänsande tidsfördrif, ett lefnadssätt så furstligt, att man frestades att misstänka, det omkostnaderna bestriddes ur någon förtrollad, outtömlig pung, hvarom i sagorna förtäljes. Och då grefvinnan för några veckor sommartiden begaf sig till sitt präktiga lustslott Finspong, afbröts icke nöjenas kedja; det var endast deras skådeplats, som förändrades.

Med mindre buller, men icke mindre storartadt förde Brahehuset sig upp. Förmaken der stodo ständigt öppna för den högre sferen, äfven sedan grefvinnan blifvit enka. Dessa aftoncirklar besöktes regelbundet hvarje vecka af de kungliga personerna, och vore nästan de enda bland enskilda samqväm, Karl Johan sjelf hedrade med sin närvaro. I mån som den ursprungliga rikedomen hopsmälte i Sveriges första grefveslägt, räckte konungen henne en hjelpsam hand. Det låg af hvarjehanda beräkningar i hans plan, att detta hus skulle lefva på en ståtlig fot, och för att dertill underlätta utvägarna åtnjöt, som det berättades, grefvinnan af hans handkassa 1,000 riksdaler månadtligen.

I en annan skala, men likväl så, att det skulle göra uppseende om någon embetsman nu förde ett dylikt lefnadssätt, sågo grefvarne Rosenblad och Adolf Göran Mörner främmande. Det minskade icke bjudningarnas antal hos Engeström, Wetterstedt och Brahe; men det beredde den på alla ställen sjelfskrifna kretsen en ökad omvexling i förströelser.

---

*) Se Smärre samlade dikter af Esaias Tegnér.

Norske statsministern gaf i lefnadsglans icke de svenske embetsmännen efter, i synnerhet så länge Anker innehade beställningen. Det var på en af hans banketter följande ofall träffade kammarjunkaren Gyldenpalm.

Sedan han svurit trohetsed, blef han anstäld som translator vid norska kansliet i Stockholm. Löneinkomsterna af denna befattning förslogo dock ej till hans lefnadskostnad, helst han, både i mat och dryck, var en läckergom af första ordningen och nästan dagligen umgicks med *corps diplomatique*, i hvars sällskap man den tiden måste strö ut penningar. Han hade derför åtagit sig, att förse redaktionen af en tidning i Hamburg med nyheter från Sverige, och erhöll en dukat för hvarje bref, som han postdagligen skref. En vacker dag fick han till öfversättning på norska språket ett budskap, som konungen ärnade affärda till stortinget. Några dagar derefter, sedan Gyldenpalm var öfvertygad, att det kungliga meddelandet redan befann sig ett godt stycke på vägen till Norge, skickade han en afskrift till Hamburg, beräknande att den skulle dit anlända samtidigt med den första post, som borde der inträffa från Kristiania, efter det talet blifvit uppläst på stortinget. Men det begaf sig, af en eller annan orsak, att konungen dröjde flera dagar med afsändandet, hvaraf följden blef, att den afskrift Gyldenpalm skickat till Hamburg stod ordagrant att läsa i tyska tidningarna kort *innan* talet ännu blifvit hållet i Kristiania.

Karl Johan, utom sig af förtrytelse, lät anställa sträng räfst, för att upptäcka den som föranledt oregelbundenheten; och sedan skulden stannat på Gyldenpalm, som i alla fall stod illa anskrifven hos monarken, lät han, genom statsministern Anker, gifva den oförsigtige en dugtig skrapa och varning för framtiden, hvilken Gyldenpalm, ursäktande sig så godt han kunde för hvad som skett, lofvade att dädanefter ställa sig till noggrann efterrättelse.

Härmed ansåg excellensen Anker saken vara slutad och obetänksamheten böra vara glömd, och bjöd Gyldenpalm, som vanligt, till en fest, som han anstälde för konungen. Denne, vid det bästa lynne då han anlände, och med den utsöktaste förbindlighet bemötande både värden och dem bland gästerne, han hedrade med sin uppmärksamhet, öfverväldigades, vid åsynen af Gyldenpalm, på en gång af elakt lynne och häftig vrede. Konungens för-

ändrade sinnesstämning sprang alla i ögonen, och den vördnadsvärde värden, med sin vanliga öppenhet, men undfallande sätt, frågade om och hvad vid detta tillfälle haft den olyckan att ådraga sig hans maj:ts misshag? Karl Johan dolde ej för Anker att Gyldenpalms närvaro vore anledningen till hans harm. För att skingra den återstod ej annan utväg, än att Anker nödgades i tysthet, med de mest skonsamma ordalag som möjligt, tillsäga den stackars Gyldenpalm att aflägsna sig. Med hans bortgång återkom Karl Johans goda lynne och spridde glädje öfver banketten till dess slut *).

Till de tongifvande husen under denna period hörde grefve af Ugglas, hvars grefvinna, född von Stedingk, en bland de täckaste af den högsta sferens yngre fruar, skulle tillika vara den mest intagande, om hon ej egt ett par medtäflerskor, båra att öfverglänsa, i sin svägerska, friherrinnan Åkerhjelm född af Ugglas, för snillrik, att man ens kunde i hennes närvaro minnas det hon ej var vacker, och förenad med en man, skapad att i umgängeslifvet skörda triumfer; samt i sin egen syster, generalskan Björnstierna, arftagerska till nöjenas spira, när den en gång blefve ledig efter grefvinnan Wetterstedt.

I egenskap af generaladjutant för krigshären till lands, bebodde Björnstierna ena våningen i kronans hus på Drottninggatan, hvaraf landshöfdingen i Stockholms län, som den tiden var baron Edelcreutz, innehade den andra midt emot Brahes hus. Vid en lysande tillställning hos generalen, hade han bjudit flera gäster, än hans våning kunde rymma för aftonmåltiden, och derför lånat Edelcreutz's matsal. Sådant gaf qvickhufvudet general Wrede anledning, att, hänsyftande på landshöfdingens mer än indragna lefnadssätt, yttra: "att detta vore säkert första gången baron Edelcreutz's matsal blifvit smittad med matlukt" **).

Läsaren torde opåmint inse att det är vid lefnadssättet i endast ett och annat af de högre kretsarnas hus vi, som hastigast, fästat uppmärksamheten. Ett ännu större antal, än det vi anfört, skulle kunna åberopas, der gästfrihet hörde till dagens ordning. Till och med justitiestatsministern grefve Gyllenborg förde, ehuru ogift och

*) Anekdoten är historisk.

**) Historiskt.

utan egentlig förmögenhet, ett ganska artigt hus, hvilket i allmänhet ansågs tillhöra alla chefer, ja! alla af en viss rang, civile som militärer. Justitieråden gåfvo i detta afseende ingen annan efter, för att ej tala om de rike, i våra dagar *öfver* all rang, och matadorerna af handelsklassen, hvilkas praktfulla boningar, dyrbara husgeråd, kräsliga bord och ståtliga åkdon få bland de högst uppsatta i staten mäktade härma, och ingen kunde öfverträffa.

Ännu måste vi låta läsaren blicka in i ett förmak, det mest förföriska, om också icke det mest lysande af alla, Stockholm den tiden hade att bjuda på. Ni ser rummet öfverfyldt af folk och dörrarna dertill från de angränsande belägrade af hufvud vid hufvud, tåspets sträckt vid tåspets. Ni ser alla orörliga på sina platser som bildstoder, med hänryckningen likväl målad i sina anleten, och återhållande andedrägten, för att ej gå miste om något ackord, som värdinnans vackra fingrar framtrollar ur harpan, hvilken hvilar mellan hennes knän, — ej förlora någon af de smältande toner som, med onämnbart uttryck, sväfva fram öfver hennes läppar. Och hvilka läppar sedan! Och hvilket småleende! Och hvilka "lockars natt!" — för att tala med skalden — Och hvilka ögons ljungeldar! Och huru hon visste att slunga dem! Och huru röst och blick, allt efter hennes godtfinnande, kunde blifva smäktande som turturn, skalkaktiga som Astrild, vredgade som en retad karit! Och hvilken fin skepnad! Och hvilken luftig gång! Och huru hon, med öfverlägsen beräkning och oöfverträfflig framgång, snarare "*försvann*", än gick, när hon slutat den tidens omtyckta sällskapssång: "Jag drömde att jag henne såg." Och hvilken tomhet i de öfverbefolkade gemaken *sedan* hon försvunnit!...

Nej, en nordens tärna, vore hon ock skönare än söderns, förstår ej att fängsla, som hon. I den konsten hade Italiens dotter, Mathilde Orosca — som i sitt andra gifte egde öfverste Montgommerie Cederhjelm — kunnat hålla föreläsningar, dem icke ens ungdomsfursten skulle försmått att hedra med sin höga närvaro.

Lagerbjelke bemedlade som diplomat skönhetstvisten mellan fruarna Dedel och Montgommerie, utan att afgöra den. Han skildrade, med snillets pensel, begges företräden, utan att tillerkänna det åt någondera. "*L'une et l'autre*" fingo den hyllning *begge*, ur skilda synpunkter,

tillkom. Han smickrade båda och stötte ingendera. Han fann, att konungen hade rätt i sitt tycke, och tronföljaren icke orätt i sin smak: något, som hvar och en fann, äfven utan att som grefve Lagerbjelke vara fin hofman och slug diplomat.

IV.

Huru? Ni tycks hafva för afsigt att gifva ett flygtigt begrepp om det högre sällskapslifvet i Karl XIV Johans tid; ni kastar en hastig blick på diplomatiska *corpsen* i Stockholm vid början af hans regering, och ni låtsar ej märka seniorn i denna *corps:* den utländing, som från början af Karl Johans politiska bana i Sverige och intill sin död stod honom lika nära som någon svensk: den man, som hade i sitt våld mera än en tråd i väfnaden af hans statskonst? Ni har glömt att generalen grefve Peter van Suchtelen ett fjerdedels århundrade var grannens i öster sändebud hos oss: att han dog i vår hufvudstad, och att Sveaborgs inkräktare hvilar under en prunkande grafvård i *svensk* jord?...

Nej, läsare! vi hafva ej förbisett, ej glömt lika litet det djupa sår, hvilket tillfogades Sverige 1808, som den ränkfulla feghet, hvilken 1809 afskar den sårade lemmen, och den förrädiska statskonst, som 1812—1815 gjorde skadan obotlig. I första och sista akterna af detta sorgespel utförde general Peter van Suchtelen en hufvudroll. Om det var en hånande skymf af Alexander, att, efter galgstrecket i Finland, skicka denne man som sitt stadigvarande sändebud till Sveriges hufvudstad, blef det ett icke mindre talande bevis på Suchtelens öfverlägsna egenskaper, att han under sitt långa vistande här bragte omförmälta föregåenden nästan i glömska och, firad af hofvet, högt uppburen i de högre kretsarna, aktad bland allmänheten, sågs af folket utan knot och efterlemnade ett värderadt, ja! hos mången ett saknadt minne. Hans höga själsodling och djupa insigter stälde honom på förtrolig fot med

lärde och vetenskapsmän; hans kärlek för de sköna konsterna med dessas idkare. Det var hos honom ej en ofruktsam kärlek, stannande vid tomma ord: han var mot den svenska talangen, som med honom kom i beröring, mera mecenat, än någon bland de rikaste högt uppsatte infödingarne. När professor Sjöborg 1815 utgaf "Försök till nomenklatur för nordiska fornlemningar", med en prydlig tillegnan, *på boklådsexemplaren*, åt arfprinsen hertig Oskar af Södermanland, lät Sjöborg *särskildt* trycka en ändå grannare tillegnan åt Suchtelen på *det exemplar*, som var bestämdt åt honom; och då någon frågade den svenske professorn, huru han på detta sätt kunde röka för ett ryskt sändebud, för samme man, till och med, som hufvudsakligast bidragit att afhända Sverige Finland? svarade Sjöborg öppenhjertigt: "Suchtelen betalar alltid i banko hvad jag begär i riksgäldssedlar *)."

Hans förbindlighet mot utmärktheter i tankens verld var lika stor som hans frikostighet. Vi öfverlemna åt läsaren sjelf att döma af ett par skriftliga bevis härutinnan, hvilka just nu ligga under våra ögon. Det ena, ställdt till Vetenskapsakademiens sekreterare professor Schvartz, är af detta innehåll:

"*Monsieur!*

Tout en regrettant de ne pas avoir eu hier le plaisir que je m'étais promis, de vous posseder, je n'en suis pas moins sensible à votre souvenir amical. Agréez, Monsieur, bien mes remercimens des deux signatures dont vous voulez bien enrichir ma collection. J'ai à la vérité celle de la Reine Christine, mais, comme elle est du tems de son séjour à Rome, d'une manière tout à fait différente, et celle du Sully de la Suède **) *pas du tout: ainsi vous me faites un cadeau intéressant à tout égard.*

Je profiterai avec grand plaisir de votre invitation pour jeudi matin, et me trouverai chez vous, Monsieur, vers les onze heures, persuadé que je ne pourrais voir avec plus de fruit les collections de l'academie, que par les yeux du digne Membre qui en soigne la conservation, et dont je me félicite tant d'a-

*) Historiskt. — Begge de olika dedikationerna äro aftryckta i Skildringar ur det inre af dagens historia. De Närvarande; andra upplagan; sid. 219—221.

**) Så kallade Suchtelen rikskanslern Axel Oxenstjerna.

voir fait la connaissance. Pourrai-je me flatter après cela que vous voudriez me dédommager de la privation d'hier, en m'accompagnant de là à ma petite campagne, d'ou je vous ferai ramener le soir chez vous? En tout cas, veuillez Monsieur être persuadé de la haute consideration, avec laquelle j'ai l'honneur etc.
le 24 Juin 1817."

Till en lärare vid Lunds universitet skref generalen den 5 december 1820:

"*Monsieur!*

Je vois par votre lettre du 26 Novembre que vous avez bien voulu faire pour moi l'acquisition des Scriptores etc. Je les attends avec l'impatience d'un amateur, et vous prie, Monsieur, d'avoir la bonté de vous servir, pour me faire parvenir la pacotille, de telle occasion qui s'offrira la première, soit navigation, soit autre. La saison pour celle-là n'est à la vérité pas bien avantageuse; mais le trajet n'est pas long. Qu'-a-t-on dans ce monde sans risque?

Mon seul embarras est de vous causer tant de peine. Mettez moi s'il vous plait dans le cas de m'acquitter, en disposant de moi à votre tour.

Agréez en attendant l'assurance de ma consideration très-distinguée. J'ai l'honneur d'être etc."

General Suchtelens uppmärksamhet mot literatörerna uppenbarade sig till och med i hans lefnadssätt. Flere bland dem voro en gång för alla hans bjudna gäster och hade sin gifna plats vid hans bord. Derförutan var en särskild dag — lördagen, om vi ej irra oss — anslagen till literära middagar, hvilka likväl omfattade ej endast idkare, utan äfven blott älskare af literaturen och konsten. Han höll i allmänhet öppet bord. Hvem helst af de bildade klasserna, som lät föreställa sig hos honom, blef sedermera hans sjelfskrifne gäst. Och det lönade alltid mödan för umgängets lärorikhet och behag, och, tills nära slutet af hans lefnad, äfven för beskaffenheten af hans kök och källare. Det var först sedan han de sista åren råkat under andras bestämda inflytande, som en viss reform iakttogs i afseende på det utsökta i mat och dryck. Att general van Suchtelen var medelpunkten för diplomatiska korpsens i Stockholm umgängeslif, äfvensom att han som

oftast gaf stora ceremonimiddagar, präktiga aftongillen och lysande baler, torde knapt behöfva anmärkas. Det fans tillfällen, framför allt när han med någon ståtlig bankett firade kejsarens, sin herres, födelse- eller namnsdagar, då han njöt den äran att vara värd åt medlemmarne af svenska konungahuset. Han erfor stundom den ännu större utmärkelsen, att emottaga dem, utan buller och bång på sitt täcka sommarnöje vid Ulriksdals lustslott: det efter den ryktbare föreläsaren Beylon uppkallade och af honom tillförne bebodda landtstället, hvilket Suchtelen mer och mer förskönade. Der, liksom i staden, var hans taffel tillgänglig för alla, och *corps diplomatique* i synnerhet underlät icke, att flitigt uppvakta sin Nestor. Men liksom hade det ej varit honom nog att se sig dagligen omgifven af sin talrika sällskapskrets, lemnade han hela allmänheten fritt tillträde att spatsera i hans smakfulla trädgård och till de platser, der han låtit inrätta gungor, karruseller, volièrer o. s. v. Ju mera, och ju mera tvånglöst, allmänheten, utan att låtsa om ställets värd och hans närvaro, förlustade sig i den park, han bebodde, desto större blef hans egen fägnad. Den stränga årstiden — som i Sverige inbegriper *tre:* höst, vinter och vår — gjorde han alla aftnar sitt parti whist, och om man ej blef varse ljus i hans förmak, var det ett säkert bevis att värden der sjelf var gäst annorstädes.

Man skulle kunna, i en mening, säga, att general Suchtelen hade tre fädernesland, och i en annan, att han ej hade något. Han var född i Holland och gick, redan öfver 30 år gammal, med öfverstelöjtnants grad, i rysk tjenst; ännu 30 år till, och han fästades i Sverige för sina återstående dagar, som i antal uppnådde nära samma tidrymd: visserligen i den främmande officiella egenskapen af ryskt sändebud, men så fullkomligt naturaliserad hos oss, att han skulle afstått från sin befattning hellre, än från bostaden i ett land, der han köpte sig en graf, bredvid den, der han låtit jorda en broders stoft.

Hans oansenliga skepnad tycktes stå i öfverensstämmelse med hans anspråkslösa, till konstlad ödmjukhet gränsande, sätt att vara, och detta till beräkningen att afväpna svenskarnes naturliga ovilja mot en person, hvars första bekantskap som fiende varit dem så bitter, innan han som vän sökte försona deras sårade fosterlandskänsla;

men denna studerade sjelfförnekelse i ord och åthäfvor bröt deremot starkt af mot den stora roll han spelte som diplomat, som mecenat, som djup vetenskapsman, framför allt vid tillämpning på krigarens yrke, i hvilket också han frejdat sitt namn, och som *grand seigneur* i lefnadssätt. Man såg sällan eller aldrig den lille, magre, med hufvudet nedåt böjde gubben annorlunda på Stockholms gator, än i en med sex hästar förspänd statsvagn; men ingen tiggare i hans väg rörde på sin trasiga mössa, ingen af honom känd mötte den med Sveriges och Rysslands blå band smyckade excellensen, att han icke blottade sitt hufvud och sänkte det tillika med den befjädrade hatten.

Ryssland är, som hela verlden vet, ej smulgråt mot sina utskickade och har derför i senare tider blifvit bättre betjenadt af sina diplomater, än någon annan europeisk makt. Att i en grannstat, sådan som Sverige, under tidpunkter, sådana som nittonde århundradets första årtionden erbjödo, och till en person, sådan som general Peter van Suchtelen, ryska hofvet skulle anslå tillräckliga medel att föra sig upp så, som erfordrades, för att kunna här både lysa och gagna sin beherskares planer, ligger i sakens natur. Hans aflöning var ganska hög — så hög, att ett enda års underhåll, som bestods honom af hans hof, skulle för mången svensk utgjort en rätt artig förmögenhet, i kapital — och dock förslogo dessa inkomster icke till general Suchtelens lefnadskostnad i Stockholm. Tvänne gånger betalte kejsaren hans skulder till ett belopp af flera hundra tusen rubel. Slutligen sålde han till de kejserliga muséerna sina dyrbara, sällsynta samlingar, och hans enskilda hushållning ställdes under förvaltning, eller tillsyn, huru man behagar kalla det, af ambassadrådet vid hans beskickning, kammarherren Bodisco. Han delade denna omsorg med sin broder, öfversten, också fästad vid samma beskickning. Detta förmynderskap, på högstvederbörlig befallning, ehuru lätt det än utöfvades och huru obemärkt det ville göras, föreföll den åldrige diplomaten temligen tungt. Man inskränkte ej hans val och antal af gäster; men inskränkningen gjorde sig sjelf, då kräsligheten minskades i mat och vin. Man lade intet omedelbart band på hans åtrå att rikta och öka sina samlingar, men säljare försvunno, när köparen måste besinna sig på priset.

Man hade, *från ryska sidan*, äfven i *ett annat* afseende ögonen fästade på grefve Suchtelen. Hans förkärlek till Sverige, hans kända föresats, att, i *alla* händelser, här lefva och dö, hans myckna förtroliga umgänge med svenskar, oaktadt den nytta i kunskapsväg Ryssland deraf skördade, började likväl hos sjelfherskaren väcka ett visst misstroende. Man iakttog mer och mer noga de svenskar, med hvilka han inlät sig i förtroliga samtal, och afbröt eller hindrade, med en besvärande närvaro, värden och hans gäster att helt och hållet öppna sina hjertan för hvarandra: ett tvång, hvaraf både han och de kände ett ständigt växande obehag*).

Det var naturligt, att Karl Johan var vaksam i afseende på ryska sändebudet, och detta på konungen. Tvänne så slipade statsmän visste nog, att för sådana ändamål uppleta och sätta sitt folk i åsyftad verksamhet. Genom en sällsam tillfällighet råkade, under det sista årtiondet af Suchtelens lefnad, deras val att falla på *samma* person, som antog *begges* uppdrag och utförde dem till deras ömsesidiga belåtenhet. Dertill fordrades någon af mer än vanlig finhet, slughet, förslagenhet och verldskännedom; och dessa egenskaper funnos i rikt mått hos generalkonsuln Dehn. Af samma trosbekännelse som den, ett mer eller mindre grundadt, rykte förmält hafva ursprungligen varit då regerande konungens af skandinaviska halfön**), hade Dehn, som varit medlem af ett stort bankirhus i Altona under den tid, marskalken Bernadotte som fransk befälhafvare uppehållit sig i norra Tyskland, blifvit af honom känd och kommit med honom i nära förhållande. Dehn hade nämligen haft den lyckan att till prinsens fullkomliga nöje icke allenast ombesörja hans penningeangelägenheter, utan ock att, som begges förtrogne, underlätta Bernadottes kärlekshandel med den sköna grefvinnan Pappenheim: en förbindelse, som började med kärlek och slöts med politik, till föga fromma för Dehns och grefvinnans rykte, hvilka båda två i tidens annaler stämplas som "eländiga ränksmidare"***). Lyckans hvälfningar skilde för någon tid den franske öfverbefälhafvaren och den mosaiske

*) Historiskt.

**) Jemför första delen, sid. 6.

***) *Mémoires de M:r de Bourrienne* 19:de delen. — Jemför vidare skriften 1720, 1772, 1809; andra upplagan, sid. 257.

bankiren; men blott för att sedermera göra deras återförening bestämdare och stadigvarande. Prinsen af Ponte-Corvo blef svensk tronföljare och bankirhuset, af hvilket Dehn var medlem, gjorde bankrutt.

Karl Johan, som förstod uppskatta Dehns både sällsynt fina, angenäma och underhållande umgängesvett och utomordentliga skarpsinnighet i kinkiga värfs utförande, satte honom snart i ny verksamhet och i och med detsamma hvad man kallar på fötter igen. Hvad uppdrag han fick till grefvinnan Pappenheim, för att lugna hennes saknad, lemna vi derhän. Hon hade vid befrielsekrigets slut njutit den äran, glädjen och trösten, att som värdinna en eller par dagar under sitt tak hysa hjelten för dagen, kronprinsen af Sverige. Deremot känna vi med fullkomlig visshet, att Karl Johan använde Dehn ej mindre i financiella än politiska hemliga angelägenheter, att börja med på utländsk botten. Det är så mycket sannolikare, att han för dessa uppdrag blef af sin höge hufvudman väl betald, som Dehn efter sin ankomst till Sverige och intill sin död, af konungens handkassa njöt i årligt underhåll 5000 riksdaler banko. Huruvida de alltid regelbundet utföllo vid utstakade tidpunkter, hör icke hit.

Under olika förevändningar besökte Dehn flera Europas stater och satte sig i beröring med personer, dem Karl Johan åsyftade att vinna eller känna. Dehns *savoir faire* som *agent politique non avoué* kunde svårligen öfverträffas. Som sådan uppehöll han sig i Wien under den ryktbara kongressen *). Vid samtlige Napoleonernes fall, då desse från sina ramlade skuggtroner flyktade tillbaka till det enskilda lifvets obemärkta lugn, blef dem purpurns yppighet en onyttig börda; och dels för att icke sticka afunden allt för bjert i ögonen och blottställa sig för nya, kännbarare förföljelser, dels för att kunna inköpa stora fastigheter af högt värde, på hvilka de som rika egendomsherrar fingo tillbringa sina återstående dagar, hastade de att förvandla de tunga juvelskrinen i ändå tyngre kassakistor. Nu uppkom på verldsmarknaden ett sådant öfverflöd af ädla stenar, att deras pris betydligen föll, och den som var i tillfälle att genast erbjuda reda penningar, kunde tillhandla sig diamanter af alla ordningars vatten och dyr-

*) Jemför första delen; 26 kap., första uppträdet.

bara stenar af alla slags färger, för mindre än vanliga halfva värdet.

Karl Johan inköpte stora myckenheter, men ville icke synas som köpare. Han hade dertill giltiga skäl. Det skulle mot honom retat skrik om hans enskilda vinst af kriget; det hade bragt honom i en falsk ställning mellan förbindelserna till ex-kejsaren och hans anförvandter, å ena sidan, och det eljest ganska lofliga handelsföretaget, å den andra: och slutligen skulle hans uppträdande som afnämare ofelbart hafva stegrat priset på de dyrbarheter, som voro till salu.

Dehn var der, enkom för att undanrödja alla dessa stötestenar, och de briljanter, som nyss endast flygtigt prydt förjagade furstars brustna kronor, hamnade nu i bättre och för alla tider betryggade kungliga gömmor.

Af fåfänga, möjligtvis, men sannolikt äfven, för att bereda sig tillträde i högre umgängeskretsar, der han behöfde höra och verka, hade Dehn utbedt sig och Karl Johan lofvat honom Nordstjernans lilla kors. Hans nit, påpasslighet och fintlighet förtjente ostridigt uppmuntran; men konungen hyste kanske undseende för de svenska fördomarnas styrka, i anseende dertill att Dehn icke tillhörde statskyrkan och att bankirbolaget, hvaraf han varit medlem, gått öfver ända. Emellan dessa fördomar och sitt löfte gick konungen derför en medelväg och gaf Dehn Vasa-orden. Men deraf fann denne sig stött, i stället för smickrad, ty denna utmärkelse skaffade honom icke det anseende, som hans värf behöfde och hans egenkärlek eftersträfvade. Han tvekade icke att gifva detta så oförbehållsamt tillkänna, att han till och med förklarade sig beredd, att afsäga sig den erhållna orden och återsända tecknet. Denna bestämdhet å Dehns sida, den finhet i form, men eftertryck i sak, hvarmed han erinrade om hvad honom blifvit lofvadt, samt tilläfventyrs också farhågan att ej vidare kunna räkna på hans tjenstaktighet, om hans önskan lemnades ouppfyld, öfvervunno omsider alla betänkligheter. Han blef riddare äfven af Nordstjernan och fick sålunda två ordnar, i stället för en, hvarefter han ej underlät att städse bära dem begge.

Äfven Dehns anställande som generalkonsul i Berlin, mötte svårigheter i afseende på erkännandet å bestämmelseorten. Denna motgång var blott förebud till en annan,

som på honom verkade ännu pinsammare och mera omedelbart. Han blef nämligen i Preussens hufvudstad illa ansatt af borgenärer, och sedan han bringat till slut den hemliga, högvigtiga underhandling, han för det nya svenska-konungahusets räkning bedrifvit med preussiska hofvet, genom dess öfverkammarherres, preussiske Svarta Örns och svenske Serafimer-Riddaren furst Wittgensteins kanal (hvarom mera framdeles), lemnade Dehn Berlin och slog ned sina bopålar i Stockholm, hänvisande, då han här lagsöktes, till sin tjenstebefattning i Preussen, och tvärtom, der ansatt, till sitt hemvist i Sverige, hvarest han blott tillfälligtvis, som det då hette, uppehöll sig, under förevändning att hafva tillsyn öfver Karl Johans enskilda egendomar. Denna befattning var dock ingalunda hvarken hans enda eller hufvudsakliga. Han begagnades fortfarande här hemma att fästa uppmärksamhet vid och redogöra för både allmänna och enskilda ställningar och förhållanden, bland hvilka det låg i sakens natur, att de som kunde spanas i ryska ministerhuset skulle för då regerande konungen företrädesvis ega intresse. Dehns fina belefvenhet, qvicka och innehållsrika samtal, stora beläsenhet, hvars förkofran utgjorde hans lediga stunders käraste tidsfördrif, vidsträckta verldskännedom och hafda beröringspunkter med nästan allt utmärkt i Europa under århundradets första årtionden: allt detta borde göra honom till en välkommen gäst hos general Suchtelen. Det dröjde ej länge innan Dehn hos honom blef som barn i huset och en påräknad medspelare vid grefvens whistpartier. Men den slipade värden kom snart under fund med, att hans slipade gäst hade någon biafsigt med sina täta påhälsningar. Långt ifrån att Suchtelen efter denna upptäckt såg Dehn mindre gerna, fördubblade han tvärtom emot honom fryntlighet och bjudningar. De begge diplomaterne, *med* och *utan* rang, genomskådade hvarandra — meddelade sig åt hvarandra — affunno sig med hvarandra ... och så blef generalkonsuln Dehn en *dubbelt* vigtig person, som alltid hade något att i förtroende nämna: för Karl Johan om ryska ministerhuset, och för general Suchtelen om svenska konungaborgen. En man med Dehns erfarenheter och på hans ståndpunkt kunde ej vara okunnig om ordspråket: "något för något och intet för intet".

Både grefve Suchtelens personlighet och hans stora sällsynta samlingar drogo magnetiskt till ryska ministerns bostad alla utländingar af ett visst anseende, hvilka besökte Stockholm. Det hände ofta, att de sökte inträde hos honom, utan att uppvakta på slottet; men det hände aldrig att de blifvit förestälda der, utan att tillika söka Suchtelen. Detta hade blifvit så vanligt, att det lätt kunnat förvexlas med regel. Suchtelens öfverraskning vardt derför så mycket större, när man en vacker dag, i medlet af 20-talet, underrättade honom, att en polsk grefve redan ett par veckor uppehållit sig i Sveriges hufvudstad, utan att på ringaste sätt bekymra sig om att göra ryska sändebudets bekantskap, eller att blifva af detta känd. Det stegrade hans förvåning och obelåtenhet, då han tillika fick veta, att främlingens namn var Czapcky, hvars nära anhörige varit Suchtelens nära vänner. Personer sattes i rörelse, för att förmå Czapcky att taga åtminstone de Suchtelenska samlingarna i ögonsigte. Han lyssnade till detta förslag, och infann sig en förmiddag i generalens bibliotek. Denne, som föranstaltat att bli underrättad när Czapcky besökte biblioteket, inträdde nu händelsevis, hvaraf följden blef att, med eller mot sin vilja, göra bekantskap. Knapt var detta skedt, innan Suchtelen, med öppen famn och den förbindligaste hjertlighet, yttrade sin glädje öfver att råka en person, hvars begge farbröder voro hans högt värderade vänner.

"Det är mig okärt," svarade polacken, kallt, "att nödgas upplysa ers excellens om ett misstag: jag har ingen farbror."

"Huru?" föll Suchtelen in, hastigt och med förvåning. "Mina gamla vänner grefvarne Czapcky skulle ej vara edra farbröder, min herre?"

"De der menniskorna hafva varit förrädare mot frihetens heliga sak, mot sitt fäderneslands sjelfständighet, mot det olyckliga Polen; och med sådant folk erkänner jag ingen slägtskap."

Egenskapen af rysk embetsman tillät ej general Suchtelen att fortsätta samtalet; egenskapen af värd förbjöd honom, att allt för hårdt tillrättavisa den uppbrusande ynglingen. Utan att svara ett ord, vände han honom ryggen och gick tillbaka i sina rum. Czapcky fortfor en kort stund att se sig om i biblioteket, hvarefter han af-

lägsnade sig, utan att låtsa om, att han befann sig hos ryska sändebudet *).

Vi finna under fortsättningen af dessa utkast flera tillfällen att låta läsaren göra general Suchtelens bekantskap, och anmärka slutligen vid detta, endast den vackra skådepenning, hvarmed hans minne blifvit hedradt: vacker både i anseende till konstnärskapet, likheten och enkelheten. Skådepenningen framställer på åtsidan Suchtelens väl träffade bröstbild, *utan* omskrift, och på frånsidan inskriften: "*Tessera Amicitiæ*"; för öfrigt hvarken någon prydnad, något löfverk, eller någon sinnebild.

V.

Hofvets lefnadssätt erbjöd, som läsaren redan af det föregående torde förnummit, vid början af Karl XIV:s regering mången tafla af omvexling och intresse, oaktadt endast tre personer funnos i konungahuset, af hvilka monarkens egen tid mest upptogs af statsvärf och enskilda hushållsbestyr, kronprinsen var en 20-årig yngling och, under drottningens långa frånvaro på utrikes orter, hvilken man mer och mer misströstade att den skulle upphöra, prinsessan, det enda kungliga fruntimret, som skulle gifva ton åt sitt kön, utgöra dess sol och medelpunkt, med stora steg nalkades 70 år. Men denna furstinna var Lovisa Ulrikas dotter och Tredje Gustafs syster, uppfödd bland den enas nöjen, själen i den andras. Och fastän icke längre dagbräckningens trängtan och middagssolens fröjder följde hennes spår, skänkte ännu aftonrodnaden behag åt ett slägte, som endast af hörsagor visste något om Lovisas och Gustafs muntra tider.

Hennes uppriktiga deltagande för den unge tronföljaren, hvilken, derest hon dragit sig undan, nödgats antingen helt och hållet försaka umgängeslifvet i hufvudstaden med fruntimmer af de högre kretsarna, utom vid

*) Anekdoten om Czapcky är historisk.

gala-tillfällen, eller ock finna sig alldeles ensam i dessa cirklar, snarare för att bemärkas, än för att ha roligt, föranlät henne, att ännu en gång låna den högsta sferen, glansen och njutningen af den säkra, lätta hållning, Sofia Albertina förvärfvat i sin barndoms och sina yngre dagars lysande skola. Hon lät förstå, att i alla de samqväm, kronprinsen antog inbjudningen, kunde man äfven påräkna hennes närvaro. De förnäme, som den tiden förde hus, läto ej säga sig detta flera gånger. De skyndade, de täflade att få i sina förmak skryta med det yppersta hoppet och hågkomsterna kunde åstadkomma: den åldriga furstinnan, ledd af ungdomsfurstens hand. Det var en sällsam förening mellan vår och vinter: en telning af lagern från i går, kringflätad med löf af eken, hvars rötter sträckt sig till flydda århundraden; plantor från Pyreneernas luftstreck och från Åreskutans; den uppstigande solens purpurbräm och den milda klarheten kring solen, som sjunker i vester.

Sällan förflöt någon vecka vintertiden, att man ej hörde omtalas tillställningar hos de tongifvande, bevistade af Oskar och Sofia Albertina. Så snart sommaren spridde värme och lif i naturen, bjöd hon farväl åt hufvudstadens förmak och hastade till det efterlängtade lugnet på sitt kära Tullgarn, öfverlemnande kronprinsen åt resor och lustläger i sin höge faders sällskap.

Karl Johan sjelf, föga road af skådespel, musik, dansnöjen och de högre kretsarnas samqväm, delade den tid regeringsbestyren och vidsträckta enskilda hushållsangelägenheter lemnade öfrig, mellan middagar, till hvilka han lät befalla, utom sin uppvaktning, högre embetsmän och personer från landsorten, som uppehöllo sig i hufvudstaden; och aftongillen i sina smårum, eller rättare sagdt: i fröken Koskulls våning, till hvilken bjudningarna lydde. Denna boning, som tillförne utgjort det innersta af enkedrottning Sofia Magdalenas, och efter drottning Desiderias återkomst öfvertogs af riksmarskalken Brahe, inreddes kort efter Karl Johans uppstigande på tronen åt hans förklarade älskarinna. Dessa bjudningar voro det utmärktaste prof på ynnest, och hennes aftongillen angenäma öfver beskrifning. Hvarken dyrbar yppighet eller utsökt smak lemnade något öfrigt att önska, vare sig i afseende på rummens prydnader, eller förfriskningarnes finhet och öfverflöd. I denna

slutna krets af älskvärd umgängeston, der lätta, underhållande samtal utgjorde egentliga förströelsen, trifdes konungen särdeles väl och var alltid vid det bästa lynne. Han tillät den största frihet i tal och sätt att vara. Att denna frihet likväl aldrig kunde urarta till tygellöshet i ord eller uppförande, torde knapt behöfva tilläggas. Karl Johan glömde i detta afseende aldrig det passande, och gästerna af begge könen tillhörde blomman af hofkretsen. Bland deras antal torde vara nog att nämna grefvinnan Brahe och grefvinnan Tersmeden, — i Gustaf III:s hof känd under namn af grefvinna Wrede *).

Under förtroligheten af dessa aftonsamqväm utdelade konungen ofta till fruntimren småsaker, utan annat egentligt värde, än gifvarens. Merendels bestodo de i konungens egen afbildning, än kopparstick, än gipsaftryck, smakfullt infattade i förgylda ramar och tillverkade i Paris. Dessa bibehöllo städse egenskapen att kunna som minnesrika väggprydnader förvaras; men sådant var icke alltid förhållandet med smycken att bära på sig, dem konungen stundom förärade af fransk tillverkning. Af det mest fulländade arbete och den mest bländande yta, syntes de vid första ögonkastet ega ett värde, motsvarande utseendet. Men både den höge gifvaren och de begåfvade blefvo grymt svikna i denna förutsättning. De voro ett sannskyldigt *noli me tangere;* ty vid minsta fukt, värme, eller vidrörande förlorade de på en gång glans och färg, ja, ända till formen. Också hvarken kunde eller blef detta franska kram användt vid stora tillfällen, eller der det gälde belöningar i *egentlig* mening.

Tacksamhetsförbindelsen, hvaruti Karl Johan ansåg sig stå till Karl XIII, blef icke ens löst genom dennes död. Den uppmärksamhet, han egnat sin företrädares person, under dennes lifstid, fortfor, efter hans frånfälle, mot hans minne. Den 5 februari — Karl XIII:s dödsdag — hölls af Karl XIV helig. Han hade den dagen inga rådplägningar, gaf inga företräden, mottog inga uppvaktningar, såg ingen främmande och var sjelf endast synlig för sina närmaste. Rosersberg blef Karl Johans älsklingstillhåll blott derför, att det varit Karl XIII:s, och den nye konungen uppehöll sig här flera veckor alla årstider, med

*) Jemför Morianen, 2:dra delen, 15:de kapitlet.

så stort åtfölje och sällskap, som lustslottet kunde härbergera. Grefvarne Brahe, Engeström, Wetterstedt, De Geer, Ugglas, Björnstjerna, med grefvinnor, baron Åkerhjelm med friherrinna, fröken Koskull, grefvarne De la Gardie, Lagerbjelke, Skjöldebrand, Adolf Göran Mörner, Cederström, statsministern Anker, fru Dedel och hennes man m. fl. utgjorde den glada Rosersbergskretsen. Den höge värden såg ingenting hellre, än att man roade sig och sökte alla de tidsfördrif, stället medgaf, — spel undantagna, för hvilka han hyste afgjord obenägenhet. Sjelf rörde han aldrig vid kort, men lämpade sig dock efter hvad han visste vara landets sed, och tillstadde kortspel på stora banketter i sitt eget slott. Ja, han sträckte i detta afseende fördragsamheten och förbindligheten så långt, att då konungen med sitt hof instälde sig på nyårsdagens börsassambléer, der rummet bredvid stora danssalen var uppfyldt med spelbord, från hvilka naturligtvis alla stodo upp, när monarken inträdde, tog plats i soffan och en kort stund samtalade med en och annan, yttrade han alltid till de spelande: "*Ne vous dérangez pas, Messieurs, je vous en prie.*" Och om de ändå tycktes hafva försyn att sätta sig och spela i hans egen närvaro, skickade han genast sina vakthafvande omkring i rummet, som tillsade: "att det vore konungens bestämda önskan och vilja, att herrarne fortsätta sitt spelnöje."

Somrarna egnade Karl Johan hufvudsakligen åt resor och lustläger. Dessa senare för landet oerhördt dyra tidsfördrif väckte så mycket mer förundran och bekymmer, som krigslekar hvarken kunde ega nyhetens retelse för en härförare, den der på blodiga slagfält sett döden i ögonen, eller han gaf dem den omvexling af glans som Gustaf III, hvilken, en ifrig älskare, han också, af dessa upptåg, *innan* han bland *skarpa* skott och tusentals mödor, lärt sig att förakta faror, härmade med löst krut, under tälten på Ladugårdsgärdet gaf företräden åt utrikes ministrar, konserter, middagar, aftonmåltider, ja, till och med dansnöjen. Visserligen inreddes och sirades ut- och invändigt den så kallade "borgen" på Ladugårdsgärdets bergshöjd; men den var blott i förbigående ett hviloställe för de kungliga personerna under vapenöfningarna; och endast konungens namnsdag, midsommarsdagen, och kronprinsens födelsedag den 4 juli, firades der med bal.

Utom på Rosersberg, som ligger för aflägset från hufvudstaden att begagnas annorlunda, än till vistelser för åtminstone ett par dagar i sender, trifdes Karl Johan ej rätt väl på något af de lustslott, der svenska konungar före honom funnit vederqvickelse. Drottningholm var honom för stort för den mindre cirkel, hvarmed han älskade att hvardagligen omgifva sig; Haga erinrade för mycket om de tvänne sista Gustaverne, äfvensom Ulriksdal om den Fjerdes mor, den Tredjes enka. Karl Johan beslöt derför, att åt sig och den nya ätt han började i Sverige, bygga ett nytt sommarnöje i närheten af Stockholm. Hans val föll på Djurgården, der naturen gjort så mycket, att föga återstod för konsten. Men hvad som kunde och borde göras gjordes ock af Karl Johan vid och på vägen till hans villa, med namnet Rosendal. Tacksamt återgäldade naturen de försköningar han bekostade på parken; men de dryga summor han slösade på bygnaden, blefvo på sätt och vis förlorade, för honom liksom för konsten. Vådeld lade det först uppförda huset i aska, och i och med detsamma förgingos olyckligtvis flera taflor af Fahlcrantz och andra mästare, hvarmed rummen voro prydda. Detta missöde rubbade dock ej konungens föresats att här anlägga sitt sommarnöje. Nya medel anslogos, och en ny bygnad uppstod ur den förbrändas aska: visserligen utan fasthet, utan smak och prakt i det yttre, utan beqvämlighet och utrymme i det inre; men slukande summor, som bort förslå att bygga ett landtslott, värdigt stiftaren af en ny regentslägt. Inredningens och husgerådens yppighet öfverskylde hvad af dessa brister öfverskylas kunde. Karl Johan fann mycket behag för denna sin skapelse, och sällan förgick någon vacker dag under den blida årstiden, att icke konungen, då helsa och göromål medgåfvo, besökte sitt kära Rosendal. Vid de middagar, han der gaf, tog han ej illa upp, att den nyfikna allmänheten skockade sig ända intill fönstern af matsalen; och vid de fester, han der anstälde, med musik och lusteldar, till firande af de sinas födelse- och namnsdagar, fann han sin fröjd af det stora tilloppet *objudna* gäster från hufvudstaden, som svärmade och trängde sig kring Rosendal.

Från den stund detta blef konungens förklarade älsklingstillhåll, drog sig hela den förströelsesökande verlden sommartiden till Djurgården. Alla spatserfärder, i vagnar,

till häst och fot, stäldes dit; alla tongifvande skulle hafva sina sommarnöjen der. *I början* gaf detta ett alldeles nytt och sällsynt angenämt lif åt Stockholms sommartidsfördrif; men det urartade snart till hvad det blifvit, ännu är och sannolikt hädanefter varder: en färglös stelhet, utan glädje, utan behag. De små anspråkslösa förfriskningsställena här och der i det gröna hafva lemnat rum åt prunkande kaféer och kasinos: de här och der spridda sommarnöjena, åt en lång illa bygd förstad, som med en half mil förlänger spatserfärden för dem, hvilka söka Djurgårdens natur, utan att vilja störas af dess öfverflöd på bygnader. Med Voffelbruket och öfriga tillhåll för folket, hvilka utdömdes, för att lemna rum åt den nymodiga förfiningen, försvann helt och hållet det egentliga, det poetiska, det pittoreska folklifvet från Djurgården, som der af ålder tillförne varit bofast, förskönadt och förevigadt af Bellmans lyra, som der hemtat sina herrligaste ingifvelser och typerna för sitt brokiga bildergalleri. Den symmetriska städningen har förjagat ända till sjömännens gungor och pojkarnes kronvägg. I stället har uppkommit ett det mest prosaiska mellanting i verlden, halft om halft förmak och landtluft. Inga motsatser, inga afbrott, ingen omvexling och intet lif. Man åker, rider eller går kring Djurgården för att synas och för att se. Inga matkorgar mera i gräset; man äter under tak, liksom i staden. Ingen minskning eller förenkling i utpyntningen; man är lika bemärkt som på Stockholms gator. Visserligen intet stoj, intet buller, annat än af vagnshjul och hästhofvar, ingen högljudd glädje, inga samtal, utan mellan de smärre flockar, som vandra tillsammans, tysta som i en audienssal: man har druckit sin punsch, förtärt sin glace hos Davidson vid Blå Porten, i stället för hos Davidson på Drottninggatan, deruti består den hufvudsakliga skilnaden; och sedan man sett de kungliga personerna fara förbi och öfverräknat hvilka bekanta man blifvit varse, är spatserfärdens ändamål uppfyldt.

Det var ingalunda detta Karl Johan afsåg. Han älskade att finna folket gladt omkring sig; och då han vid sina utfarter till Rosendal såg massor af folk och slöt från deras klädsel till deras välstånd, från deras talrikhet till den glädje och trefnad de njöto, missleddes han af skenet och sina smickrares intyg att tro nöjena frodas och tillväxa i samma mån som bygnaderna; och ingen bland

hans omgifning hade nog blick, eller nog mod att upplysa honom om irringen. Till olycka för hans välmening och för folkets fröjder, hindrade språket honom från att mellanåt, liksom Gustaf III, skilja sig från åkdon och uppvaktning och ensam, eller med en förtrogen under armen, i rund hatt och slängkappa, tränga sig in bland folkvimlet och oförberedt inlåta sig i samspråk med enskilde, i deras hus, eller på offentliga platser. Endast furstar, som sålunda se med *egna* ögon, höra med *egna* öron, mäkta bana sig väg genom skalet till sanningens kärna, hvilken eljest ty värr! blir dem evigt förborgad, ehvad de åka med åtta hästar, eller i gigg.

Af tronföljarens nöjen hafva vi redan anmärkt de samqväm hos enskilda, han bevistade i sällskap med prinsessan. Vid skådespelen var han en flitig kund, och deltog stundom sjelf i de sällskapsspektakler som gåfvos på hofvet. Åt musiken egnade han ej obetydligt af sin tid, behandlade med framgång pianot och uppträdde äfven som tonsättare, hvarpå ett prof finnes i sorgmarschen efter Karl XIII. Detta förtäljdes till och med i tyska tidningarna, och omdömena utföllo olika rörande lämpligheten deraf, att en tronföljare satte ära uti framgångar, som mången tyckte egentligen egna en kapellmästare. Chevalier Coupé de S:t Donat, som tillförene varit anstäld vid prinsens af Ponte Corvo stab, uppehöll sig någon tid i Stockholm, sommaren 1818, och hyste för Karl Johan svärmisk tillgifvenhet och beundran. Honom gick det djupt till sinnet, att kronprinsen Oskar, första gången Europa genljöd af hans namn, gjorde intryck som tonsättare, i stället för att väcka uppseende som statsman *).

På de offentliga angelägenheterna inverkade Oskar lika litet som på lefnadssättet i allmänhet. Konungen, hans fader, tillstadde honom ej att utöfva inflytande, hvarken på statsvärf, eller i umgängeskretsarne.

*) Jemför skildringar ur det inre af dagens historia. De närvarande; andra upplagan; sid. 49—50.

VI.

Första uppträdet.

(Röda förmaket nästintill stora galleriet på Stockholms slott.)

Konungen. "Det gläder mig, att vi nu mera förstå hvarandra, baron Boye! Det hade berott af er sjelf, att långt för detta undanrödja det missförstånd, som egt rum, om ni endast omedelbart vändt er till mig."

Revisionssekreteraren baron Boye. "Ers maj:t torde täckas nådigst erinra sig, att sedan jag flera gånger anmält mig till underdånigt företräde, erhöll jag af kabinettskammarherren ej endast skriftligt afslag, utan tillika underrättelse, att ers maj:t en gång för alla vägrat, att emottaga mig *)."

Konungen. "Det är ej första gången och blir förmodligen ej den sista, då min mening illa uppfattas, och mina befallningar vanställas. Jag trodde mig hafva orsak att vara missnöjd med ert uppförande; jag yttrade det oförbehållsamt till min kabinettskammarherre vid ett tillfälle, då ni anhöll om företräde, hvilket öfverhopande statsgöromål nekade mig att för ögonblicket bevilja. Den dumma menniskan har kanske deraf tagit sig anledning att afvisa er en gång för alla. Ni borde sjelf ha insett, att det ej kunde förhålla sig så, och ni borde ha visat er mera angelägen att få reda på saken. Ty fastän ni har många fiender — ni vet det ju sjelf, och jag vill vara uppriktig emot er —, som sökt att skada er hos mig, så har ni äfven vänner, hvilka säkert skulle gjort sig ett nöje af att upplysa er, om ni vändt er till dem. Grefve Wetterstedt vill er väl och äfven unge grefve Brahe. Tala med dem hädanefter, om ni anser mitt uppförande mot er annorlunda, än ni skulle önska."

---

*) Författaren har med egna ögon läst denna kabinettskammarherrens biljett till framlidne baron Ludvig Johansson Boye.

Boye. "Bevare Gud, allernådigste herre! att icke ers maj:ts eget ädelmod skulle vara mig i alla afseenden tillräckligt. De nådiga, högsinnade ord, ers maj:t nu täcks yttra utgöra för mig på en gång ersättning för den smärta jag rönt, så länge jag fruktat att hafva varit nog olycklig att icke ega ers maj:ts bevågenhet, och det enda hägn jag efterstäfvar mot omstörtningsbegäret och de ursinniga begreppens målsmän, för hvilkas ilska och hat jag städse varit en skottafla."

Konungen. "Jag vet det rätt väl, och det är allas lott, som kämpa för grundsatser. Edra utgå från det beståendes upprätthållande, hvilka utgöra folkens pålitligaste stöd. Jag värderar dem, äfvensom alla männer af snille, hvilka försvara dem. Sverige är långt ifrån icke moget för de nya lärorna, hvilka sjelfva äro omogna foster i några vildhjernors inbillning, som hafva ingenting att förlora och allt att vinna, om hela samhället vändes upp och ned. Det är först den långsamt mognade öfvertygelsen*), som skall bestämma dessa lärors rätta halt. Tro mig, baron Boye! En kung i våra tider vandrar icke på rosor. Jag skulle för min person varit vida lyckligare, att tillbringa ett bekymmerslöst lif på något vackert landtslott i de blidare luftstrecken, ty jag hade tillräcklig förmögenhet, att ingenting behöfva sakna, och minnet af mina bragder är nog för min ärelystnad **); men Sverige kallade mig till tronen, det behöfde en kung, som med kraften af sin vilja satte en fördämning mot förflugna lärors störtsjöar, och jag uppoffrade mitt lugn för att fullgöra en pligt mot detta folks förtroende."

Boye. "Också är folkets kärlek ers maj:ts belöning."

Konungen. "Folkets! ... Jag tror det; men det finnes brushufvuden, hvilka sjelfva försynen ej skulle kunna göra till lags; (med en skarp blick på Boye) det finnes förstuckna Gustavianer öfver allt."

Boye. "Sannerligen inför Gud, ers maj:t! jag tror att ett halft dussin skulle kunna uppletas i hela Sverige. Hvad mig enskildt angår, vet jag allt för väl, att mina fiender sökt gifva mina politiska tänkesätt och uppförande

*) Historiskt uttryck af Karl Johan.

**) Uttryck af Karl Johan till författaren, vid en honom förunnad audiens.

en sådan färg. Jag var med nåd omfattad af f. d. konungen, under hela hans regeringstid och han gjorde mig vid mera än ett tillfälle godt. Att jag var tacksam och sökte tjena honom med nit och trohet, efter bästa förstånd och samvete, *så länge han var min konung*, är lika säkert, som att från den stund han upphörde att vara det och ers maj:t blef Sveriges skyddsgud, hos mig aldrig funnits andra känslor för dess höga person och ätt, än af den djupaste undergifvenhet, kärlek och vördnad, sådana som det egnar en trogen undersåte att hysa.

Konungen (med klarnad uppsyn och mild röst). "Jag tror er, baron Boye! och jag förstår att uppskatta er tillgifvenhet för den förra konungaslägten, hos hvilken ni medger er ha stått i personliga tacksamhetsförbindelser. Af ert ridderliga uppförande mot den, som varit er välgörare slutar jag till den vänskap ni kan komma att hysa för mig, om jag framdeles blir i tillfälle att göra något för er. Det är just sådant folk, jag behöfver och vill hafva. Ni skyr ej att förfäkta åsigter, som afse konungamaktens säkerhet och värdighet, dem herrarne af ert stånd eljest så oförsynt angripa. Hvad tror ni väl att kejsaren af Ryssland skulle vilja gifva mig för alla de der skrikhalsarna på Riddarhuset *)?"

Boye bugade sig djupt, tigande.

Konungen. "Allt nog, vi förstå hvarandra, och jag räknar på er i allt hvad som angår upprätthållandet af det beståndande. Lef väl!"

... Karl Johan, som under hela samtalet förblifvit stående och höll sin trekantiga befjedrade hatt i ena handen, sträckte nu den andra, med pådragen grön kastorhandske, åt revisionssekreteraren baron Boye, hvilken, sedan han vidrört den, aflägsnade sig, efter en djup bugning.

Andra uppträdet.

(Samma ställe.)

Konungen. "Välkommen, herr Rosenschöld! Det är mig kärt att se er åter. Låtom oss sätta oss och språkas vid."

*) Historiskt uttryck af Karl Johan.

Karl Johan satte sig i ett hörn af soffan, och på hans ytterligare vink tog professor Eberhard Munck af Rosenschöld plats bredvid honom.

Rosenschöld. "Ers maj:t är mer än nådig. Jag hade ej ens vågat hoppas att vinna företräde i dag. 'Jag kom förliden natt till staden, anmälde mig hos kabinettskammarherren klockan ¾ 11 i förmiddags, och redan nu klockan ½ 3 täcks ers maj:t förunna mig audiens'*)."

Konungen (fryntligt). "Ni ser huru angelägen jag är att råka mina vänner; ni ser också att jag räknar er till deras antal... Hvad föranleder er ankomst till hufvudstaden? Är det något ni önskar af mig?"

Rosenschöld. "Min önskan i afseende på ers maj:t är uppfyld, då jag finner er, nådigste herre! vid god helsa och förnöjdt sinne. Sverige önskar intet bättre; ty det vet, att ers maj:t då både kan och vill arbeta för dess väl."

Konungen. "Jag hoppas, att alla edra landsmän må känna mig så väl, som ni. Tidningarna kringsprida satser af helt annan syftning. Man tycks här i landet ej vilja begripa, att tryckfrihet har andra syftemål, än att tadla och äreskända."

Rosenschöld. "Jag hvarken gillar eller, ännu mindre, försvarar en tygellös press. Ers maj:t torde likväl täckas draga sig till minnes, huru den i England far ut emot det högst uppsatta i staten, utan att denna deraf lider, eller klandrets föremål ens bekymra sig derom."

Konungen. "Under en gammal samhällsförfattning, der allt har styrka och stadga, der vanan utgör en lag för sig, må så vara! Men i Sverige bringar det oreda åstad, gör ond blod och ger allting en skef riktning; ty i Sverige är friheten blott ett nyfödt barn. Innan 1809 visste man här ej af annat än förtryck, eller anarki."

Rosenschöld. "I grunden förhöll det sig visserligen så; och just derför beträdde vi, efter statshvälfningen 1809 en dittills hos oss oförsökt medelväg: det lagbundna konungadömet, hvilket framförallt i ers maj:ts hand verkliggjort det bästa af republikens urbild."

Konungen (lifligt, småleende och med ett genomträngande ögonkast på Rosenschöld). "Republiken, ja!... Ni

*) Det inom ' utmärkta stället är ordagrant hemtadt från en skriftlig, egenhändig uppsats af framlidne professor Eberhard Zacharias Munck af Rosenschöld.

säger något!... 'Hvad mig angår, skulle jag tycka mycket mer om att vara medborgare i en republik, än konung *)!' Man har i den förra mindre ansvar, mindre omsorger, mindre bekymmer och mindre förtret. Otack finnes visserligen öfver allt; men i republiken fördelas den mellan flera och således belöper på hvar och en särskildt en mindre anpart; men en kung är skott-taflan för allas."

Rosenschöld. "Om 1809 års statshvälfning skett under ledning af eders maj:t, som i spetsen för republikens både härar och krigsförvaltning skördat ovanskliga både lagrar och murgrönskronor, skulle Sverige måhända fått en statsförfattning..."

Konungen (fallande i talet). "Ni skall för mig gerna få hvilken statsförfattning ni vill, till och med en republikansk. Ert land är för fattigt att underhålla en kung. En president vore långt bättre *)."

Rosenschöld. "Då ers maj:t i hvilkendera egenskapen som helst vore statens hufvud, beror af ers maj:ts vishet att i alla hänseenden lämpa förhållandena efter nyttan och behofven."

Konungen. "Också ärnar jag vid nästa riksdag sjelf föreslå mitt uteslutande ur högsta domstolen. 'Min plats der strider emot grundsatserna af frihet och lagbundet styrelsesätt' *). För deras vidmakthållande fordras jemnt afvägda rättigheter och skyldigheter mellan statsmakterna; och det tillhör konungens kall att hägna rättvisan och bestraffa afvikelserna från hennes heliga stråt, men icke att sjelf lägga hand vid lagskipningen. Dennas orubbade och skyndsamma gång bör framför allt annat ligga en faderlig styrelse om hjertat. Ju flera domstolar, desto säkrare rättvisa. Jag har derför beslutit inrätta en ny hofrätt för Sveriges sydligaste landskap. Hvad är er tanke derom?"

Rosenschöld. "Om den blir stiftad för och förlagd i Skåne, kan ers maj:t påräkna den lifligaste tacksamhet af invånarne i denna dyrbara del af riket. De hafva länge rönt olägenheterna af att lyda under en långt aflägsen öfverdomstol, der rättegångarna för mycket hopa sig att

---

*) Se noten å föregående sida.

kunna skyndsamt afgöras. Det skulle äfven i finansielt afseende blifva en välgerning för denna landsort och der sprida penningar, hvaraf behofvet är stort, efter Malmö diskonts fall. Stiftelsen blefve således i alla afsenden värdig ers maj:ts vishet."

Konungen (glad). "Ganska bra, min vän! Ni är en man af djupa insigter, stor förmåga och tillförlitligt omdöme. Jag har alltid haft mina ögon fästade på er. Jag förutsåg, att ni vid detta tillfälle skulle sluta er till min åsigt, och jag räknar på er, om saken vid en kommande riksdag blir öfverläggningsämnet."

Rosenschöld. "Derpå kan ers maj:t med fullkomlig säkerhet räkna."

Tredje uppträdet.

(Samma ställe.)

Generallöjtnanten baron Boye bugade sig djupt. Konungen fixerade honom, med mulna, genomträngande blickar.

Konungen. "Nå väl! Det var längesedan jag såg er, general Boye! Ni inställer er sällan hos mig vid andra tillfällen, än då ni har i beredskap någon ansökning om penningar."

Boye. "Ers maj:t har alltid rätt; och anledningen till min underdåniga uppvaktning denna gången..."

Konungen (häftigt afbrytande.) "Penningar, kanske?"

Boye. "Ja, ers maj:t!"

Konungen. "För alla djeflar i våld, menniska! när skall detta en gång taga slut? Tror ni, att jag kan skapa guld? Tror ni, att jag ej är till för annat, än att strö ut det åt lumpna varelser, som ej kunna lära sig att taga vara derpå? Om edra anspråk vore måttliga; — om det stannade vid en, två, tre eller fyra gånger... vid 1,000, 5,000, 10,000 riksdaler; men er penningetörst är osläcklig. Hvad fick ni icke under fälttåget, och hvad har jag icke gifvit er sedermera? Men det är som att kasta i sjön. Jag är trött vid denna efterhängsenhet, mitt tålamod är förbi, och vore det ej minnet af Glückstadt, så skulle jag långt för detta ha entledigat er ur min tjenst. Ni tror er kanske vara oumbärlig? Jag skall visa er annat, jag;

ty jag är icke en af dessa trondockor, som endast vid parader och på lustläger anfört trupp. Jag vet hvad krig vill säga: det är *jag sjelf*, som uppgör planen till fälttåget, om det gäller; *jag sjelf*, som förer hären i elden; det är *af mig* de generaler, dem jag sjelf tillsätter, bero; men icke jag af dem... Begriper ni?"

Boye. "På ers maj:ts öfverlägsenhet har aldrig någon kunnat tvifla, minst vi, som haft den lyckan att utföra dess befallningar och som med en smula sakkännedom förstå att uppskatta stora fältherreegenskaper... Emellertid, om ers maj:t täcktes nådigst tillåta mig i underdånighet nämna..."

Konungen (fallande i talet). "Hvad jag redan vet, hvad jag skulle önskat aldrig ha vetat: att ni behöfver penningar."

Boye. "Ers maj:t vet allt och förmår läsa i det innersta af menniskohjertat. Men ers maj:t är lika ädelmodig som allvetande. Krigshären är ers maj:ts barn, och hvart skulle barnet vända sig i sin nöd, om icke till den milde fadren?"

Konungen (med rynkad panna). "Nå väl!"

Boye. "Min belägenhet, allernådigste herre! är gruflig. Ett lån, som jag hoppats få omsätta, måste inbetalas till hufvudstol och ränta. Det är redan förfallet till inbetalning, och det är icke nog, att jag blir lagsökt och olycklig: samma öde förestå mina borgesmän, general Aminoff och landshöfding Arnell, så vida ej ers maj:t täcks allernådigst förskjuta beloppet och tillåta mig, att småningom återbetala det, medelst afdrag på mina löneinkomster."

Konungen (sträft). "Huru stor är summan, hvarom nu är fråga?"

Boye. "4,000 riksdaler banko."

Konungen (med sträng uppsyn och i det efterföljande med mer och mer höjd röst). "Ni är misshushållare."

Boye (bugande). "Ja, ers maj:t!"

Konungen. "Spelare."

Boye (bugande). "Ja, ers maj:t!"

Konungen. "Drinkare."

Boye (bugande). "Ja, ers maj:t!"

Konungen. "Rucklare."

Boye (bugande). "Ja, ers maj:t!"

Konungen (som tycktes leta efter ordet). "Ni är..."

Boye (hastigt, med djup bugning, som förut. "Flickjägare, ers maj:t *)."

Konungen vände sig bort och bet sig i läppen, för att icke utbrista i löje, mumlande vid sig sjelf: "*pourtant c'est un bon diable!*"

Sedermera yttrade han högt till general Boye. "Gå till krigsrådet Ulrich och säg honom, att det är min befallning, att han lemnar er 4,000 riksdaler banko, på de återbetalningsvilkor, ni sjelf uppgör med honom. Men detta är också för *sista* gången, begriper ni?... Farväl!"

Fjerde uppträdet.

(Samma ställe.)

Konungen (till presidenten baron Wirsén, som inträdde). "Jag var just i begrepp att skicka efter er, då ni lät anmäla er till företräde. Jag önskar af er få underrättelse, om kronoutskylderna riktigt flyta in till statskontoret?"

Wirsén (kärft). "Dermed förhåller sig bättre till och med, än man haft anledning påräkna och detta lärer ers maj:t utan tvifvel redan någon tid haft sig bekant."

Konungen (brydd). "Ni hör ju att jag frågar er derom."

Wirsén. "Men jag ser af tidens tecken, att ers maj:t finner min underdåniga tjenst nu mera vara af ringa eller intet värde."

Konungen (förtörnad). "Hvad är det för snicksnack ni pratar?"

Wirsén. "Om ers maj:t ansåg mig vidare behöflig, om ers maj:t för mig hyste den ringaste nåd, vore jag icke lemnad till pris åt de oförskämdaste angifvelser och anfall i tryck af en gemen trashank, hvilken, liksom Grewesmöhlen på sin tid, öppet skryter med högre beskydd."

Konungen (fogligt). "Ni menar den der Petersons angifvelser mot er och magasinsdirektionen, kan jag förstå. Ni borde komma ihåg, baron Wirsén! att kungen och rättvisan äro till för alla: tiggaren och millionären,

*) Anekdoten är historisk.

den sämste bläcksuddare och den jag behänger med titlar och stjernor hafva samma rätt till mitt hägn, om de förtjena det, äro lika blottstälda för misshag och näpst, om de förbryta sig. Det hade varit att glömma min höga ståndpunkt och det skulle satt en fläck på er förvaltning, om jag med maktspråk tystat hans angifvelser. Lagligen undersökta, falla de af sig sjelfva, om de befinnas obefogade, och det blir för er både tillfredsställelse och upprättelse. Jag öfverlemnade derför Petersons anmälan till min justitiekansler. Det är mig okärt, att han ej genast skall funnit räkenskaperna sådana, att er triumf kunde bli lika lysande, som er ton är stolt."

Wirsén (med qväfd harm). "Justitiekanslern Turdfjell står nu mera inför den högste domaren och må der försvara sina åtgärder. Den sista, i anledning af Petersons angifvelser, var i alla fall icke den som gjorde den aflidne mest heder. På eget bevåg torde han lika litet tillåtit sig att vidtaga någon åtgärd på grund af Petersons beskyllningar, som denne, utan uppmaning, vågat dikta några sådana mot mig."

Konungen (med hånlöje). "De tyckas liksom falla er besvärliga, de der (härmande Wirséns tal och uttryck) falska och gemena angifvelserna! Jag förstår i sanning icke hvartåt han syftar med det något dunkla slutet i sin sista skrift, hvilket jag vill minnas lyder ungefär så här: 'Några år var jag anstäld vid kommissariatet; men till min olycka förstod jag mig ej på konsten att på beskedligt sätt samla så mycken förmögenhet, att jag mäktade köpa några stora stenhus och dråpliga landtegendomar. Den som ärligt sköter sin syssla blir sällan hastigt bottenrik, ifrån att hafva varit en fattig Mårten Hålk' *)."

Wirsén (tog fram ur bröstfickan ett brutet bref, hvilket han förevisade åt konungen). "*Om* ers maj:t icke uppfattat *syftningen* af Petersons handlingssätt, är jag lyckligtvis i tillfälle att deröfver sprida fullständigt och tillförlitligt ljus. Han begär i detta sitt bref till mig 5,000

*) Det inom ' anmärkta stället är ordagrant hemtadt ur skriften »Sanning och allvar utan sjelfberöm: eller besvarande af den skrift, som presidenten och kommendören herr baron Wirsén låtit med tidningen Stockholms-Posten gratis utdela, för att vederlägga gjorda anmärkningar öfver allmänna magasinsdirektionens tryckta redogörelser för åren 1813 och 1814, af Per Johan Peterson.» — (Upsala 1820).

riksdaler, hvaremot han ville förbinda sig att återkalla hela den oegennyttiga och fosterländska angifvelsen *)."

Konungen (öfverraskad). "Den eländige!... Och ni svarade?"

Wirsén. "Endast derigenom, att jag låtit aftrycka detta hans bref, hvilket i morgon kommer att *gratis* åtfölja allmänna tidningarna *)."

Konungen. "Ni ger honom således nådestöten utan barmhertighet!... Emellertid, om fattigdomen, om hungersnöden drifvit honom till detta steg, straffar ni honom allt för grymt. Eller om han af dumhet beräknat, att pröfva er, huruvida ni skulle lyssna till hans förslag?"

Wirsén. "Den blott betryckte, allernådigste herre! förer icke detta språk af trots, illvilja och smädelse; han söker beveka, och hvem vill icke då hjelpa, så länge man kan. Var det åter, som ers maj:t tycks förutsätta, en grop han velat gräfva åt mig, så öfverensstämmer med både Guds och mensklig ordning, att han sjelf stupar deruti."

Konungen (snäsande). "Må så vara!... Men hvad angår mig allt det här? Gör upp er sak med Peterson bäst ni gitter. Det skall vara mig kärt, om ni drager er med heder ur spelet... Napoleon, då han fann anledningar till missnöje med Ouvrard, började alltid med att låta honom tömma vissa millioner i allmänna skattkammaren."

Wirsén (med sjelfkänsla). "Ingen vet bättre än ers maj:t, att jemförelse ej ur någon synpunkt kan ega rum mellan dessa förhållanden i Frankrike och våra. Att de finansföretag under fälttåget, hvilka, efter de slogo väl ut, stuckit afunden i ögonen och för hvilka jag så hårdt ansättes, varit lofliga och riktiga bevisas väl deraf, att ingenting gjordes utan under ers maj:ts egna ögon, eller rättare, om uttrycket tillåtes mig: *gemensamt med ers maj:t.* Skulle det nu lyckas herr Peterson, eller hvilken annan lömsk angripare som helst, att gifva dessa förehafvanden en falsk färg och förvränga sanningen, så nödgas jag till mitt lagliga värjande offentliggöra vissa delar af de hemliga krigsräkenskaperna, både uppsatta och granskade af framlidne statskommissarien Lundius. Efter riksdagens slut 1815 förvarades de af statskommissarien Frödelius,

*) Historiskt.

från hvilken jag, för alla händelsers skull, kort derefter lånade hem och behöll dem hos mig, der de ännu finnas, ehuru ers maj:t lärer täckas komma ihåg, att med dess eget höga samtycke jag ej låtsade derom, utan skickade till Frödelius och lät affordra honom räkenskaperna, och nödgades till och med visa den beskedlige mannen vrede, då de ej återfunnos: allt i följd af herr Anckarsporres besvärliga påflugenhet vid riksdagen 1818, att få taga kännedom af dessa papper, hvilket ers maj:t, lika med mig, sjelf fann nödigt att förekomma*). För min juridiska befrielse äro dessa handlingar tillräckliga, och skulle, hvad jag dock förmodar icke kunna inträffa, något moraliskt tvifvelsmål icke desto mindre här eller der qvarstå bland allmänheten, lärer jag få trösta mig med, att *mitt* rykte *icke* blir *det enda*, som blottställes.“

Konungen (mildt). “Ni har rätt, jag inser det: Peterson är en skurk, och ni handlar klokt att gifva offentlighet åt hans skändliga bref. Jag skall meddela nödiga befallningar, att denna smutsiga tillställning ju förr desto hellre må falla till sitt intet**).“

Femte uppträdet.

(Samma ställe.)

Kabinettskammarherren anmälde spanske legationssekreterarens underdåniga anhållan om företräde, hvarom han likväl icke i denna sin egenskap vågade falla hans maj:t besvärlig, utan som *Chevalier de Moreno*, i enskilda angelägenheter.

Konungen. “Rätt gerna!“

Moreno inträdde. Konungen besvarade med godhet hans helsning.

---

*) Förargad att tjena till förkläde åt räkenskapernas undandöljande, utbrast Frödelius, sedan han berättat förloppet sådant det här ofvan finnes upptaget: »Vänta bara! den der förnäme r—karen (Wirsén) blir väl också en gång mogen.» — Wirsén, som aldrig begagnade någon, utan att åtaga sig belönandet med samma nit, som han bevakade sina enskilda fördelar, drog försorg om, att Frödelius blef vice president i statskontoret.

**) Hela samtalet mellan kungen och Wirsén är baseradt på historisk grund.

Konungen. "Det är en enskild angelägenhet, säger ni, min herre! ni önskar framställa för mig; och hvaruti kan den bestå?"

Moreno. "Min aflidne farbroders anteckningar utvisa, att ers maj:t för flera år sedan varit så nådig och försträckt honom 3,000 riksdaler, hvilka ännu äro oguldne, och jag får derför underdånigst anhålla om ers maj:ts befallning, när och till hvilken sterbhuset skall afbörda sin skuld."

Konungen (undvikande). "Ni påminner mig om förlusten af en man, som jag högt värderat, — af en diplomat, som redligt tjente sitt land, under det han gjorde sig allmänt älskad på sin bestämmelseort, — af en vän, som var mig personligen tillgifven, och hvilken jag egnade min vänskap tillbaka. Kommendören Moreno y Daviz tillbragte halfva sin lifstid i Sverige, stod i beröring med tusentals menniskor, af alla stånd och vilkor, och har vid sin död frampressat mångas tårar, utan att efterlemna en enda fiende. Det visar halten af hans hjerta och hans uppförande. Ni har i honom ett vackert och lärorikt föredöme, unge man!"

Moreno. "Ers maj:ts höga bifall utgjorde min salige farbroders största glädje i lifstiden, och den högsta ära för hans minne... I afseende på hans skuld till ers maj:t..."

Konungen (afbrytande). "Han förenade redbarhet med foglighet, delade sin tid mellan arbeten och nöjen, dem han beredde andra mera än sig sjelf, och delade sina tillgångar mellan de sköna konsternas uppmuntran och de behöfvandes tröst. Hans död blef en verklig förlust för min hufvudstad, der den förorsakat både tomhet och saknad."

Moreno. "Täcktes ers maj:t befalla huru penningarna..."

Kungen (som förut). "Under alla de hvälfningar, som föregingo i hans hemland, var det naturligt, att de löneinkomster, till hvilka han var berättigad och dem han påräknat, ej alltid kunde regelmessigt utfalla. Det var också helt naturligt, att detta stundom skulle bringa honom i ögonblicklig förlägenhet, hvilken det på en gång var ett nöje och en pligt att kunna afhjelpa. Han gjorde så mycket för trefnaden hos oss, att vi åtminstone borde göra något, för att jemna bekymrens skrynklor på hans panna."

Moreno (brydd). "Är det mig tillåtet, att i ers maj:ts egna händer eller till dess handsekreterare öfverlemna beloppet af min salige farbroders skuld?"

Konungen. "Nej, min herre! jag känns ej vid någon fordran hos er aflidne farbroder."

Moreno. "Hans anteckningar upptaga likväl ända till dagen, då han till ers maj:t utfärdade sitt skuldebref på den samma, ers maj:t täckts försträcka honom och jag haft den äran nämna."

Konungen. "Det bevisar hans aktningsvärda ordentlighet. Kommendören Moreno och jag voro vänner, och jag var nog lycklig att kunna göra den hedersmannen en obetydlig tjenst. Vänner böra aldrig räkna med hvarandra. Han trugade på mig sin förbindelse, hvilken jag, endast för att göra honom till viljes, tog emot. Det har likväl aldrig varit min mening att anse den gällande, och då man bringade mig den sorgliga tidningen om er farbroders frånfälle, korsade jag genast öfver skuldsedeln, som jag nu skall återställa er."

Konungen gick in i sängkammaren, näst innanför röda förmaket, dit han några minuter derefter återkom medförande det öfverkorsade skuldebrefvet, hvilket han räckte åt spanske legationssekreteraren *), yttrande: "Se här!"

Moreno. "Jag vet ej huru jag skall kunna uttrycka min underdåniga tacksamhet..."

Konungen (förbindligt). "Behöfs ej, min herre! Låtom oss aldrig mer tala om denna småsak."

Sjette uppträdet.

(Kronprinsens ungkarlsrum.)

Oskar sjelf spelade på sitt piano en sonat af Beethoven. Kring honom dels stodo, dels sutto flere, uppmärksamt afhörande musiken. En flock samtalade, halfhviskande, på något afstånd; andra drucko punsch. När stycket var slutadt, steg kronprinsen hastigt upp från instru-

---

*) Anekdoten är historisk.

mentet och yttrade fryntligt: "Nu till någonting muntrare, mina vänner! Vi dricka Raabs skål, och Axel skall tacka med Teljevisan."

Sagdt och gjordt. Sedan skålen var drucken togo alla plats för att se och höra. Raab började. Det var snarare ett lustspel, oöfverträffligt i sitt slag, han gaf, än en visa han sjöng. Uttrycket i hans röst, i hans åtbörder, i hans anletsdrag, satte allas skrattmuskler i rörelse; och då han med en natursanning, som ej lemnade något öfrigt att önska, härmade svinets sätt och läten, utbrast en orkan af skratt och bravorop, hvarmed kronprinsen sjelf gjorde början.

Just i detta ögonblick slogos dubbeldörrarna upp och konungen inträdde, åtföljd af kabinetts-kammarherren, sin adjutant och en ordonnansofficer.

Alla stego upp, bugade sig djupt och förblefvo stående, tysta som muren, Raab naturligtvis så väl som de öfriga.

"Låt icke störa eder, mina vänner!" utbrast Karl Johan, vänligt, men med forskande blickar omkring sig. "Glädjen stod, som man brukar säga, högt i taket vid min ankomst, och eder glädje är äfven min. Fortfaren således!"

Kronprinsen, som trädde fram till soffan, i hvilken konungen satte sig, redogjorde för anledningen till den stojande munterheten.

"Nå väl!" återtog Karl Johan, vändande sig till Raab, "ni torde hafva den godheten att låta äfven mig få njuta af er berömda skicklighet."

Raab, i yttersta förlägenhet, besvor halfhögt kronprinsen, att ursäkta honom hos hans maj:t, emedan vördnaden förbjöd, att i hans närvaro sjunga sådana ord och bete sig som ett fyrfota djur.

Karl Johan svarade, att han förlät allt, *utom* löjtnant Raabs vägran att efterkomma hans begäran.

Nu fans ingen undflykt. Sångaren måste deran.

Raab hemtade sig och började. Kronprinsen öfversatte visans ord för sin höge fader, som smålog åt innehållet, dock ännu mer åt Raabs föredrag och muskelspel. Men vid det ställe i visan, der han, efter ett par sekunders tvärtystnad, häftigt stönade som ett ilsket svin, och med bister uppsyn grinade till mot konungen, spratt denne

upp, hans anlete mörknade och handen gjorde en ovilkorlig rörelse mot värjfästet. Kronprinsen uppmärksam, att skingra de moln, som hotade att uppstiga, förklarade Karl Johan, att Raabs beteende hörde till natursanningen af framställningen, hvilken konungen sjelf befalt Raab att utföra, oaktadt dennes invändningar om farhågan att brista i yttre vördnad för majestätet.

Sångaren, bestört vid Karl Johans mörka blick, var på vippen att tystna, men fick i detsamma en vink att fortfara, och gjorde det med en framgång, att konungen sjelf brast ut i högljudt skratt och gaf Raab nådiga ord, när han sjungit visan till slut. *)

Kort derefter aflägsnade sig Karl Johan med sin uppvaktning. Oskar ledsagade honom till våningens yttersta dörr.

Inkommen i sina rum, yttrade konungen: "Jag är rätt belåten med min sons tidsfördrif och umgängen. De förra äro oskyldiga, och bland de senare finnes intet stoff till sammansvärjningar och ränksmiderier."

Sjunde uppträdet.

(Halfvåningen i vestra slottsflygeln.)

Fröken Koskull satt lutad mot kuddarna i soffan, med näsduken för ansigtet och ögonen svullna af gråt. Djupa suckar häfde mellanåt hennes barm. En dörr öppnades sakta. Konungen inträdde.

I de blickar han fästade på henne röjde sig förvåning och oro. Med deltagande fattade han en af hennes händer och frågade ömt om hon vore sjuk.

Fröken Koskull: "Till kroppen, ännu icke åtminstone; men mina själslidanden äro så mycket mera svidande."

Konungen (med allvar, men godhet): "Uppriktigt sagdt: månne de ej äro inbillade? Månne ni ej tillverkar dem sjelf, Marianne, och plågar er onödigtvis? Ty då, som ni medger, ni har helsan, fattas er ju ingenting? Edra behof äro uppfylda öfver er önskan. Ni bor som en furst-

*) Berättelsen om detta uppträde hos kronprinsen är uppsatt enligt framlidne kapten Raabs egen muntliga berättelse.

inna. Ni ser den utsöktaste sällskapskrets i ert förmak och vid ert bord. Fins något hus i begge mina riken uppsatt på en yppigare, smakfullare och dyrbarare fot, än ert? Står icke det bästa som finnes i min källare och kök till er tjenst? Har jag ej höljt er med juveler? Och har ni af mig någonsin sett en sur uppsyn, eller hört ett hårdt ord?“

Fröken: “Med djup tacksamhet erkänner jag all er ynnest, nådigste herre!... men med allt detta är jag likväl, i mina egna ögon och i verldens, *une femme perdue.*“

Konungen: “Griller!... Fördomar!... Verlden skall tillerkänna Marianne Koskull samma företräde för Hedvig Taube, som Karl XIV för Fredrik I. Har verlden kanske räknat Gustaf den Store Adolf samt Karl X Gustaf och deras erkända älskarinnor till last, att de hade hjertan, en smula varmare än handboken? Skapa er inga spöken sjelf midt på ljusa dagen, sköna Marianne! Lef i stundens glädje och trygga er för framtiden på mina känslor för er.“

Fröken Koskull teg och drog en djup suck.

Konungen (misslynt): “Ni är i dag vid en sinnesstämning, hvilken man lika litet kan uthärda som förklara ... (forskande): Har något händt er? Har någon varit här?“

Fröken (med qväfda tårar): “Ja, ty värr!... Jag har för en stund sedan haft besök af begge mina bröder.“

Konungen (med stolt uppsyn): “Och hvad hafva de der gunstige herrarne haft att andraga? Jag fordrar, att ni säger mig det oförbehållsamt, Marianne!“

Fröken: “De hafva alldeles förkrossat mig med förebråelser och med skildringar om min belägenhet och om allmänna omdömet. De påstodo sin heder vara blottstäld tillika med min, som de ansågo mig förspilla. De uppmanade mig, att om också på bekostnad af hela mitt välstånd, köpa glömskan, efter det vore omöjligt att återställa mitt rykte. Slutligen yrkade de, att jag genast måtte gifva ers maj:t tillbaka allt hvad jag fått af dess godhet, och öfvergifva slottet inom 24 timmar. För min bergning ville de då draga försorg.“

Konungen (uppbragt): “De kräken!... Detta språk af personer, som stå uti min egen tjenst, och som icke hafva sjelfva bröd för dagen!“

Fröken: “Ers maj:t må icke förtörnas på dem! De handla i alla afseenden ridderligt. Redan i morgon lägga

de in sina afskedsansökningar, och min yngste bror ärnar söka rysk tjenst.“

Konungen (öfverraskad): “Så-å, min sann!... (Hånande) Det är emellertid lätt sagdt, men icke lika lätt gjordt. Min bror, kejsar Alexander, tar ej emot hvilken landstrykare som helst... (Uppehåll. — Sedan fortfor Karl Johan saktmodigare:) Välan! Jag också vill handla ridderligt, — fullt ut lika ridderligt, som edra bröder, Marianne! Jag beviljar dem det afsked, de begära. Jag skall låta gifva honom, som ärnar söka sin lycka i Ryssland, skriftligt förord, och muntligen anmäla honom till det bästa hos min vän Suchtelen. Om de ångra sig, om de önska vända åter och anförtro sig åt mig, står *min* tjenst dem öppen på nytt, och jag skall kasta glömskans slöja öfver det framfarna... Nå väl, Marianne! hvad säger ni om detta sätt att hämnas på edra bröder? Det är ju att samla glödande kol öfver deras hufvuden? *)“

Fröken Koskull föll konungen om halsen: “Ers maj:t är stor i allt! Hvad dess höghet och makt ej kunnat åstadkomma, uträttar dess ädelmod. Jag underkastar mig ers maj:ts vilja, går mina öden till mötes, gör mig döf för skriket — och stannar qvar.“

En kyss brann på hennes läppar — och konungen ilade bort. Knapt en half timme derefter befann han sig ånyo i hennes *boudoir*.

Konungen (leende): “Den eviga freden oss emellan är afslutad, sköna Marianne! Jag erbjuder er här ett bland fredsvilkoren.“

Och Karl Johan lemnade åt henne ett hopviket papper. Då hon vecklade upp det, befans det vara ett till konungen ställdt och af honom på innehafvaren öfverlåtet skuldebref af excellensen Brahe, den äldre, stort 25,000 riksdaler.

Karl Johan fixerade henne med välbehag, under det *hon* tycktes med temlig likgiltighet betrakta förbindelsen. Ändtligen utbrast

Konungen: “Nå väl, Marianne! Ni säger ingenting om den summa jag nu förärat er? Hon är eljest icke så obetydlig, att ju icke åtskilligt kan dermed uträttas både för nytta och nöje.

---

*) Baronerna Koskulls skrapa till systern, afskedstagande (för kort tid, likväl) ur tjenst, samt den enes försök att bli anställd i Ryssland, som dock misslyckades, äro historiska.

Fröken: "Men i *min* hand, nådigste herre! är denna skuldsedel utan värde. Den är utfärdad af min nära anförvandt, af min personlige välgörare. Huru skulle väl *jag* kunna utkräfva dessa penningar *af honom?* Om han ej behöfde dem, hade han nog sjelf långt för detta inlöst sin förbindelse."

Konungen (som klappade fröken Koskull under hakan): "Ni har ett så godt hjerta, sköna Marianne! Jag skall sjelf tills vidare åt er förvara Brahes skuldsedel *)."

Med dessa ord stoppade Karl Johan förbindelsen i sin ficka.

Åttonde uppträdet.

(Drottninggatan.)

Polacken grefve Czapcky vandrade arm i arm med * *. De voro inbegripna i ett lifligt samtal, hvars ämne hastigt förbyttes, då * * på långt håll blef varse en hingstridare och utbrast: "Ni har ju aldrig sett Karl Johan?"

Czapcky: "Nej."

* *. "Nå väl, spärra nu upp ögonen; der kommer han."

Czapcky. "Dröj qvar om ni vill; jag måste skynda undan."

* *. "Hvarför?"

Czapcky. "Jag vill icke se honom."

* *. "Af hvad orsak, besynnerliga menniska!"

Czapcky (med värme). "Jag har svurit en dyr ed, att *aldrig* se *någon* kung, innan mina ögon först fått skåda en infödd kung i mitt fädernesland, vordet sjelfständigt."

Czapcky sprang in uti en portgång, der han stälde sig med ryggen vänd åt gatan och händerna för ögonen**).

Uppehåll.

* *. "Se så, kom ut! Det kungliga åkdonet är redan sin kos."

Czapcky. "I flera år har jag troget hållit min ed, och aldrig förr än i dag känt mig frestad att bryta den."

---

*) Anekdoten med Brahes skuldsedel samt fröken Koskulls och konungens yttranden, i anledning deraf, äro historiska.

**) Historiskt.

* *. "Ni anser således Karl Johan märkvärdigare, än någon annan monark?"

Czapcky. "Ja, men ur min egen synpunkt. Jag hade haft lust att se en europé i ansigtet, som 1812 och 1813 kunnat, men ej ville krossa den moskovitiska hydran, kunnat, men ej ville hjelpa Polen på fötterna igen. Ni, som svensk, bör dela min åsigt och mina känslor."

* *. "Det är för sent att grubbla öfver hvad som ej kan hjelpas. Men om ett sådant tillfälle en gång till yppas, så låta vi icke ånyo pudra in oss, det kan ni lita på."

Czapcky. "Ett sådant tillfälle yppas kanske aldrig mera."

* *. "Hvem vet!... *Sapiens dominabitur Astris.*"...

Nionde uppträdet.

(Ett rum i öfverståthållarehuset.)

T. f. öfverståthållaren baron Edelcreutz satt i en länstol vid ett aflångt skrifbord, öfverdraget med svart skinn. Framför bordet stod grefve Czapcky.

Czapcky. "Man har kallat mig till inställelse här; jag kunde fråga: med hvad rätt? men jag begär blott att få veta: af hvad orsak?"

Edelcreutz. "Sänk tonen, min grefve! Det är jag, som håller förhöret."

Czapcky. "Mina pass äro längesedan uppvisade och lära befunnits tillfredsställande, emedan ni sjelf, herr baron! haft den godheten att påteckna dem."

Edelcreutz. "Om grefvens uppförande varit lika tillfredsställande, som edra pass, hade vi icke nu haft att göra med hvarandra; men besvärande underrättelser äro inlupna om grefvens förhållande. Ni har, till exempel, på ett anstötligt sätt yttrat er till kejserliga ryska härvarande sändebudet."

Czapcky (lifligt). "Jag hatar allting, som erinrar om mitt fosterlands bojor."

Edelcreutz. "Ni har till och med undvikit att i underdånighet helsa på hans maj:t konungen, då allerhögstdensamme for förbi er på gatan."

Czapcky. "Jag är icke hans undersåte, har således till honom ingen underdånighetspligt, och iakttog likväl den grannlagenheten att draga mig undan hans åsyn, efter jag ej ville för honom blotta mitt hufvud."

Edelcreutz. "Grefven söker dåligt sällskap; ni umgås med misstänkt folk."

Czapcky (häftigt). "Och hvilka tillåter man sig i Sverige att brännmärka som "dåligt sällskap", som "misstänkt folk?"

Edelcreutz. "Tidningsskrifvare, till exempel. Man har sett er på offentliga ställen förtroligt samtalande med utgifvaren af Argus*)."

Czapcky. "Det är en djupsinnig menniska och en sjelfständig tidning."

Edelcreutz. "Men er börd och edra slägtförbindelser berättigade grefven att välja bättre umgängen."

Czapcky. "Ni påminner mig om något, herr baron! ja, jag har verkligen ett stamträd att skryta med. Att jag led för led kan från korstågen bevisa min härkomst är en småsak, i jemförelse med den ärorikare och mera hugnande omständigheten, att det alltid varit *för* friheten och *mot* slafveriet, mina förfäder haft lif och egendom osparda. Jag härstammar, prisad vare Gud, ingalunda från hvad man i Ryssland (och kanske äfven här) torde förstå med "bättre umgängen"; ty ett par affällingar, som jag förr kallade farbröder, stå ej i omedelbart förhållande till min födsel. De bära för lifstiden trälars gyldene fjettrar: det jern, hvaruti tyranniet någon tid slutit mig**) utgör inseglet på mitt förbund med frihetens heliga sak."

Edelcreutz. "Dessa öfverspända begrepp urarta lätt till fiendskap mot lagar och samhällsordning, i hvilken form som helst. Man vänjer sig småningom vid tanken på rysliga brott, och reder sig i hemlighet till att begå dem. Ravaillac och Anckarström började förmodligen på samma sätt."

---

*) I ett bref från grefve Czapcky, dateradt Bromberg den 6 juni 1827, hvilket finnes i författarens värjo, heter det, bland annat:

— — — »*Si vous voudrez, Monsieur, me confier de nouvelles commissions, notre ami Argus vous donnera mon adresse, et je les remplirai avec plaisir.*» — — —

**) Grefve Czapcky hade, af politiska orsaker, längre tid varit innesluten på en fästning.

Czapcky (med ögon gnistrande af vrede, stampade med ena foten). "Herre, ni förolämpar min heder!"

Edelcreutz. "Besinna, menniska, att ni står inför öfverståthållaren... Man har, just för den aktade slägts skull, som ni uti er blindhet icke vill vidkännas, men som likväl ännu icke helt och hållet förskjutit er, haft mera fördragsamhet med ert klandervärda uppförande, än det förtjenat. Men tålamodet är slutadt, och ni skall komma i erfarenhet af, att de myndigheter hans maj:t konung Karl Johan hedrar med sitt nådiga förtroende, både äro vaksamma och hafva ögonen fästade på er... Kort och godt: hvad är ändamålet med ert vistande i Stockholm?"

Czapcky (stolt). "Herr baron har granskat mina pass."

Edelcreutz. "De kunna endast upptaga synliga orsaker."

Czapcky. "Ni tror således, att det äfven finnes *osynliga?*"

Edelcreutz. "Det är *jag*, som frågar *er*."

Czapcky. "Mina handlingar lyda under offentliga maktens domvärjo: i mitt hjerta läser endast Gud."

Edelcreutz (hånande). "Än om *jag också* förmår läsa deruti?"

Czapcky (leende). "Det skulle gifva mig ett högt begrepp om er förmåga, herr baron."

Edelcreutz. "Om till exempel, jemte det man iakttagit er uppbrusande sinnesstämning, edra svärmiska begrepp, edra umgängen med just sådana personer, som stå i fiendtligt förhållande till regeringen, edra obevakade yttranden, man kommit under fund med, att ni sorgfälligt gömmer förstuckna vapen."

Edelcreutz, som mer och mer höjde tonen, fixerade vid de sista orden Czapcky med stränga ögon. Denne blickade honom stadigt i ansigtet, blef mer och mer uppmärksam på uttrycken och föll slutligen in i några sekunders eftersinnande.

Edelcreutz (triumferande). "Ni tyckes ändtligen bli slagen... Ni vet ej hvad ni skall säga!"

Czapcky (liksom uppvaknande). "Ganska sant! Och för att kunna säga *något*, eller rättare: för att kunna meddela de upplysningar, herr öfverståthållaren tycks åsyfta att vinna, måste ni, icke med halfva ord, utan klart och

bestämdt framställa de frågor, baron vill hafva af mig besvarade."

Edelcreutz. "Bär ni ej vapen under kläderna, då ni går ut i staden?"

Czapcky. "Jo, jag går aldrig ut obeväpnad. Det hörer till sedvanorna i mitt hemland."

Edelcreutz. "Är detta vapen ej en dolk, som ni döljer under högra stöfvelskaftet?"

Czapcky. "Jo, det hörer till drägten i mitt hemland. Se här, om det lyster er att taga den i ögonsigte."

Czapcky böjde sig ned, drog fram en slida ur stöfveln, blottade dolken och svängde med ledighet, snabbhet och behag det blänkande stålet.

Edelcreutz (förbluffad). "Nå väl! hvad är er afsigt med denna sällsamma, farliga beväpning."

Czapcky. "Jag har ju redan nämnt, att dolken utgör en beståndsdel af sederna och drägten i Polen. Jag inser ej hvarför i Sverige mera än öfverallt i andra länder, der jag vistats, jag skulle obetänksamt blottställa mig, obeväpnad, för anfall af rånare eller maktens satelliter, (med eftertryck) i synnerhet som en skurk till uppassare, hvilken på samma sätt i Stockholm, som i Petersburg, Wien och Paris, alltid står i polisens hemliga sold, sedan han börjat med försåtliga angifvelser, kunde få det infallet att slutligen ransaka min börs och mina inelfvor."

Edelcreutz. "Ni irrar er. Uppassaren är icke angifvare mot er."

Czapcky (stolt). "Han eller någon annan, det är mig likgiltigt. Men hvad herr öfverståthållaren i alla fall kan kontrollera, om så er godt synes, är, att jag alla aftnar låtit uppassaren draga af mig stöflarna och lägga dolken på nattduksbordet bredvid min säng. Och jag hemställer till herr barons eget omdöme, huruvida det är rimligt, att jag förfarit så öppet med en för mig för öfrigt alldeles okänd hyrbetjent, som mot dagspenning passar mig upp, som betalas för dagen och som när han behagar kan gå sina färde, utan att jag ens vore berättigad att beklaga mig deröfver, — om säger jag, ett blindt förtroende till en sådan karl vore rimligt, vore tänkbart, derest jag hade något ondt i sinnet och umgicks med mordanslag?"

Edelcreutz. "Herr grefvens förklaring, men ännu mer den uppriktighet, hvarmed ni yttrar er, öfvertygar mig om er oskuld; och det skall blifva mig ett nöje att på högre ort anmäla rätta sammanhanget. Lyssna emellertid till de råd, jag i bästa välmening ger er, min grefve! Var försigtig i edra utlåtelser, och välj omsorgsfullare, än hittills, edra umgängen. Om, när ni lemnat Sverige, ni offentliggör några hågkomster från er vistelse här, så kom ihåg, att styrelsen väl bevakat edra steg, men aldrig förnärmat er person."

Czapcky (skämtsamt). "Herr baron, äfvensom *någon annan*, kunnen vara lugna; jag ärnar hvarken sjelf, eller genom mina publicistiska bekantskaper, göra maktens innehafvare i Sverige någon otjenst. Några vänner, som jag haft den lyckan att förvärfva i Stockholm, dricka i afton hos mig ett glas punsch. Skulle herr baron tillika vilja göra mig den äran, så vore det kanske säkraste utvägen att inhemta både hvilka dessa vänner äro, samt hvad de och jag föra i skölden."

Edelcreutz (småskrattande). "Topp, min grefve! Jag kommer*)."

Sista uppträdet.

(Rosersberg.)

Konungen (till sin uppvaktning). "God natt mina herrar! Roen eder här så godt I kunnen, med hvad eder lyster, utom med spel. I veten, en gång för alla, att jag afskyr kort och tärningar."

De uppvaktande bugade sig djupt, och Karl Johan gick till sängs i sitt sofrum.

Följande dagen klockan 1 voro kabinettskammarherrar, adjutanter och ordonnans-officerare samlade i rummet näst-intill konungens sängkammare.

*) Polisundersökningen angående Czapckys dolk, äfvensom Edelcreutz's närvaro på hans sexa, äro historiska.

Baron Fabian Wrede. "Kommer jag för sent? Är det dager ännu hos hans maj:t?"

Baron Sixten Sparre. "Vi kunna vara lugna. Grefve Brahe gick nyss in och Dotta*) har icke kommit ut igen med rakdonen."

En stund derefter gick Dotta genom rummet, kommande från sängkammaren, och något senare grefve Brahe. Slutligen slogos dubbeldörrarna upp och konungen sjelf utträdde. Hans blick, mörk som decembernatten, öfversåg flyktigt omgifningen. Ej ett ord, knapt en rörelse med hufvudet, som ej ens kunde kallas nickning, utgjorde morgonhelsningen.

Sparre (förstulet hviskande till Wrede). "I dag lära vi få muntert! Det är en Guds nåd att ingen vet, huru vi tillbragt förmiddagen."

Wrede (på samma sätt till Sparre). "Jag skulle gerna anslå hela min vinst till en hyrkusk, för att hemta hit fruarna Dedel och Flach, som kunde ge lynnet en annan färg."

Konungen (till en af de uppvaktande). "Hurudan är jagten här kring Rosersberg?"

"Jag vet icke, ers maj:t! Jag har aldrig jagat här i nejderna."

Konungen (till en annan). "Är fisket lönande kring stränderna?"

"Derom kan jag ej upplysa ers maj:t. Jag har aldrig försökt det."

Konungen (med tonvigt till baron Wrede). "Har *viran* slagit lyckligt ut på morgonstunden?"

Wrede (studsade; med fattning). "Åh ja, ers maj:t, så der temligen."

Konungen (allvarsamt, med bister uppsyn). "Ni är en förlorad menniska. Ni kan ej kufva er olyckliga lidelse för spel, fastän jag sagt er, att detta tidsfördrif utgör min afsky, och oaktadt ni så godt som lofvat mig att lägga bort kort, en gång för alla."

Wrede (som hunnit återhemta sig). "Ers maj:t är för ädelmodig, att icke förlåta mig denna gången, och hvad framtiden angår, lofvar jag ers maj:t heligt, att al-

*) Konung Karl Johans kammartjenare.

drig spela annat, än på tu man hand och mellan fyra ögon, hvarigenom jag åtminstone kommer i tillfälle att bestämdt veta *hvem* det är, som faller ers maj:t besvärlig med dylika underrättelser*)."

Konungen brast ut i skratt — signalen till allmän munterhet.

VII.

Ett missförhållande af spänning och inbördes obelåtenhet hade inträdt mellan Karl Johan, som innehade tronen, och Karl Otto Mörner, "*ursprunget*" till den förres konungsliga purpur. Detta missförhållande var frukt af en samverkan mellan Karl Johans obenägenhet att tillstå, det han hade någon annan än *sig sjelf*, sin öfverlägsenhet och sitt europeiska namn att tacka för den öfversvindliga upphöjelsen på Vasars tron; och Otto Mörners obenägenhet för den ryska politik, kronprinsen omfattade 1812. Denne tyckte, att med de penningesummor han redan förärat och ytterligare ämnade skänka Mörner var förbindelsen till honom löst, och kunde framför allt icke smälta, att Mörner vågade hysa, vågade yttra, vågade förfäkta någon åsigt i statsangelägenheter, stridande mot Karl Johans egen. Mörner åter tyckte, att då han satt sitt eget hufvud på spel för att spela en krona på Bernadottes hufvud, var det offer Mörner äfventyrat större, än den till tronen upphöjdes penningeuppoffringar, mindre dessutom i sjelfva verket än mängden trodde, och vida mindre i anseende till sättet, hvarpå de gjordes, än att de kunde sätta Mörner i välstånd. Efter tilltaget i Paris 1810 hade Otto Mörners plats bort blifva, för lifstiden: antingen på dårhuset, om hans försök att bringa prinsen af Ponte-Corvo på Sveriges tron misslyckats; eller i statsrådet, när hans

*) Anekdoten är historisk.

förflugenhet krönts med framgång. Fastän ingendera af desse begge vederbörande fann sin räkning vid hans anställande der, ansåg Mörner icke desto mindre för sin rättighet, för sin pligt, att upplysa sin höge hufvudman om hvad Mörner trodde vara folkets tänkesätt och önskningar samt landets fördel. Hos Karl Johan var det en egenhet, att vilja anses begripa och göra allting sjelf. Han älskade icke de rådgifvare grundlagen satt vid hans sida, och han kunde ännu mindre fördraga, att någon opåkalladt dertill upphäfde sig annorlunda, än med oinskränkt förtröstan på ofelbarheten af hans vishet. Minst af allt kunde han försona sig med Mörners öppenhet och enträgenhet i detta afseende. Det påminte för mycket om den lille mannens stora roll 1810; och den store mannen på verldsteatern älskade ej att allmänheten smög nyfikna blickar bakom kulisserna.

Otacksam ville Karl Johan, å andra sidan, icke synas. De, mot hvad han kunnat förmoda, temligen knappa befordringarna — ett sken af sträng rättvisa vid tillsättande af statens embeten, som dolde bevekelsegrunden att icke vilja anses stå hos den lille osynlige löjtnanten i någon förbindelse — späckades mellanåt med mer och mindre betydliga penningetillskott. Men innan 1812 års politik samt 1813 och 1814 årens krig öppnat ett nytt fält att förvärfva, ett rikt fält att skörda, egde Karl Johan i sjelfva verket ej tillräckligt, för att — som det i dagligt tal heter — på ett bräde skänka Mörner hvad som svarade mot gifvarens ståndpunkt och gåfvotagarens förtjenst, helst Karl Johan gjort sig till regel, vid början af sin vistelse i Sverige, att strö ut penningar, och undsätta hvem som tillitade hans frikostighet. För att under dessa förhållanden kunna göra något i stort för Mörner, tillsade konungen honom att söka sig om efter någon passande större landtegendom, som kunde få köpas, men betinga sig små afbetalningar och långa betalningsterminer, i hvilken händelse han ej skulle behöfva bekymra sig om fullgörandet af de förbindelser han ingick, ty konungen ville sjelf draga försorg om betalningen.

Det lyckades Mörner att göra upp en sådan handel om egendomen “Lisma“. Afbetalningarna stäldes på terminer under loppet af tjugu år. Den sista borde inträffa

1831 (eller 1832), och de summor, som först skulle erläggas, betaltes med Karl Johans penningar*).

Då denne uppsteg på tronen kunde han ej undgå att tilldela "ursprunget" till denna stora händelse äfven några yttre utmärkelser, likväl sådana att de ej kunde, hvarken inför allmänheten bekräfta *anspråken* på belöning, dem man afsåg och hoppades kunna småningom bringa i glömska, eller inrymma honom något synligt inflytande på statens offentliga värf, hvilket hade stridt emot både omförmälda plan att kasta en slöja öfver 1810 års händelser, och den politiska statsplan konungen följde, snörrätt motsatt Mörners ursprungliga funderingar. Befordringarna stannade således vid en öfverstefullmakt i krigshären, utfärdad sjelfva kröningsdagen, och uppdraget att vara ståthållare på Rosersberg: den *förste* betitlade förvaltare, som blifvit tillsatt på detta lustslott.

Detta inveckla de och försvårade ännu mer förhållandena mellan den höga och den lilla personligheten; ty af alla beröringspunkter med Karl Johan fanns ingen kinkigare, än hans enskilda hushållning; det var hans ömtåligaste sida. Stundom frikostig i stort, ej sällan välgörande mot mången enskild, som eljest var honom främmande, upptändes ofta hans vrede öfver små utgifter och öfver dem, som voro oundgängliga för dagliga behofven, och i hans egen föreställning kunde redlighet och oegennytta ej finnas hos dem, hvilka hade uppdraget att sköta hans hushållning. Han betraktade sjelf denna som ett slags fältkommissariat, och mindes, både från sin franska befälhafvaretid och det nyss öfverståndna så kallade befrielsekriget, huru dithörande personal, från topp till tå (om vi få begagna detta uttryck), visste att rikta sig, men att sopa igen spåren uti redogörelsen.

Samma frihet, som Mörner tagit sig, att oförställdt mellan-fyra-ögon för konungen yppa sina betänkligheter mot hans nära anslutande till Ryssland, som icke egde folkets benägenhet, tillät han sig också någon gång i afseende på den enskilda hushållningen. Han förmente, att det borde tillgå kungligt och storartadt i allt: Karl Johan åter ansåg sig ej böra pruta mindre och betala mer för

*) Författaren har för många år sedan med egna ögon läst originala köpekontraktet rörande baron Mörners köp af Lisma.

det han bar krona, än den tid han burit musköten. Denna olikhet i sättet att se sakerna, af kungen och ståthållaren på hans lustslott, åstadkom mellanåt de löjligaste uppträden. En gång, medan Karl Johan uppehöll sig vid Rosersberg, fästade han sig, under räkenskapernas granskning, vid en post för rummens skurning och rengörning. De qvinnor, som dertill användts, hade blifvit betalta med 2 riksdaler banko personen.

"Huru," utbrast konungen på en gång öfverraskad och förtörnad, "*två riksdaler banko* för ett qvinnodagsverke!"

Grefve Brahes uppsyn antog pligtskyldigast ett uttryck, som kunde kallas ett genljud af konungens utrop, öfversatt på muskelspråket; och general Cardell, också närvarande vid detta tillfälle, anmärkte, att det gångbara priset på ett qvinnodagsverke ej öfversteg 24 skillingar.

"Hör ni!" röt Karl Johan, utom sig af vrede, med ett ögonkast på Mörner, ännu mer hotande än rösten.

"Ja, ers maj:t," svarade Mörner, med lugn, "det förhåller sig så, som generalen säger, i afseende på ett vanligt qvinnodagsverke i allmänhet. Men då främmande personer tillkallas, för att hals öfver hufvud, sedan jag blef underrättad om ers maj:t vore att förvänta hit, skura och ställa rummen i ordning, kan man icke betinga dem till det eljest gängse priset, ej heller kan man, utan att förnärma ers maj:ts höga värdighet, erbjuda detsamma för ansträngdt arbete i ers maj:ts eget slott, som i ett enskildt hus."

"Ni vill således," återtog konungen, med stegrad förtrytelse, afspeglad i målande åtbörder, "pålägga mig en särskild skatt, för det jag har den otacksamma äran att vara er kung! Ni vill, att jag skall betala i pund sterling med en civillista i eländiga svenska bankosedlar, efter 128 skillingars kurs! Men ni missräknar er på min efterlåtenhet, begriper ni? Jag vet mina skyldigheter; men jag känner också mina rättigheter, och jag låter er ej taxera mig efter godtfinnande... Icke nog med, att ni vid detta tillfälle beräknat dagsverket minst sexdubbelt mot hvad det gäller; jag hade ej bort betala *något* för rummens skurning och rengörande. Det finnes ymnig tillgång här vid lustslottet på ladugårdsdejor och trädgårdspigor, som äro pligtiga att göra hvilka sysslor dem an-

befallas. Hvarför använde ni icke dem, att ställa rummen i ordning?"

"Då," gaf Mörner till svar, "hade jag förtjenat och ganska säkert bekommit en allvarlig tillrättavisning af ers maj:t, hvars afsky för allt som, äfven på det mest aflägsna sätt, stöter på osnygghet och elak lukt, är alla bekant, som haft den nåden att nalkas ers maj:ts höga person. Jag kunde ej tillåta mig, att i ers maj:ts egna rum använda folk, med stark utdunstning, som vistas i ladugården, eller gräfva i jorden."

"Jag bryr mig ej om hvarifrån ni skaffar edra arbetare," yttrade konungen slutligen, "men deras betalning kommer icke att bli större, än på andra ställen. Hvad ni kan finna för godt att tillägga utöfver vanliga priset, blir er ensak; jag drager af det på er aflöning, begriper ni? *)"

Dylika uppträden ökade spänningen mellan konungen och hans ståthållare, hvilken nådde sin höjd, då det i samma vefva blef fråga om en ny afbetalning på Lisma. Karl Johan svarade tvärt "nej!" med tillägg, då Mörner beklagade sig öfver det äfventyr hvaruti han, i anledning af konungens förespeglingar inlåtit sig, och de både förluster och förödmjukelser, för hvilka han, vid bristande betalning, blefve blottstäld, att sådant ej anginge honom (Karl Johan), och att han (Mörner) fick draga sig ur spelet huru han behagade.

Följden blef att baron Mörner nödgades afstå Lisma, som sparfven går från axet. Det skedde redan 1819; således 12 år innan sista afbetalningsterminen inträffade, och hvad han af egna medel nedlagt på egendomens häfd och förbättring samt för sin bosättning der, gick i och med detsamma för honom förloradt.

Under sådana omständigheter, som mer och mer förbittrades, kunde Mörner ej längre uthärda med ståthållarebefattningen. Han lemnade den också 1819, eller året efter sedan han blifvit tillsatt.

Detta svårligen begripliga förhållande mellan tvänne personer, i den ställning till hvarandra som Karl Johan och Otto Mörner, skulle sannolikt ej hafva så missfosterligt utbildats, om icke Braheska sidoinflytandet, tidigt och

*) Anekdoten är historisk.

långt innan det öppet åtog sig riksföreståndareskapet öfver Sverige, i mjugg blåst upp missnöjets glöd till full låga, beräknande fördelen *för sig*, att aflägsna en man, till hvilken det eljest var sannolikt att konungen gerna skulle låna sitt öra.

Samma inflytande, som bidrog att beröfva baron Mörner ståthållareskapet Rosersberg, hade nyss förut undergräft grefve Mörners öfverståthållarebefattning i hufvudstaden. Då han lemnade den, för att någon tid öfvertaga riksståthållareembetet i Norge, förenade förstnämnde beställning stadens civila styrelse med befälet öfver garnisonen. Under hans frånvaro förvaltades embetet af excellensen Cederström. Grefve Mörner, som hade en betydlig fordran hos excellensen Brahe, behöfde och uppsade sina penningar till inbetalning. Allmänna tänkesättet stälde denna omständighet, tillika med Brahehusets dagligen tillväxande gunst i sammanhang med förfogandet, hvarmedelst den militära befattningen helt och hållet skildes från den civila. Generaladjutantskäppen för Stockholms stad, som merendels då öfverståthållaren varit militär utgjort hans heders- och myndighetstecken, öfverlemnades åt en särskild befälhafvare, som slutligen fick benämningen "öfverkommendant", och excellensen Mörner, hvilken fann sig nedsatt att återtaga ett kringskuret embete med minskadt inflytande och anseende, begärde och fick afsked. Mången trodde, att allt det föregående skett på Brahehusets inrådan, och att detta råd stod i sammanhang med det återfordrade lånet.

Onåden mot Otto Mörner rågades med en orättvisa, ett våld, oerhördt i ett samhälle der lagbunden statsförfattning finnes. I hans frånvaro *uppbröts* på Rosersberg det lästa förvaringsrummet för hans enskilda papper och dessa genomletades och granskades. Ja, förföljelsen drabbade tillika underordnade, till hvilken han hyste förtroende och som visat honom tillgifvenhet. Några bref från den tiden, af hvilka bestyrkta afskrifter redan länge befunnits i vår värjo, sprida ytterligare ljus öfver dessa förhållanden. Brefven äro skrifna af kamreraren eller inspektoren på Rosersberg O. C. Grass till baron Otto Mörner.

1.

»Rosersberg den 21 november 1819.

Högvälborne etc.

Det är allt för långsamt efter herr baron. Ändtligen hafva nu pengar utfallit för alla obetalta räkningar, m. m., undantagandes herr barons fordran å räkenskaperna, som jag har orsak tvifla på, att herr baron får något före, och vore allt för obilligt. — — — Då konungen sist var här ute, reviderades räkenskaperne af en kamrer Schöldberg. Herr krigsrådet Ulrich förklarade mig, att de befunnos riktiga. Nog har den luntan blifvit vänd och omvänd några gånger; i synnerhet "hufvudräkningen", som, utsliten, liknade ett utnött skogsförbud. Och ändock intet fel! hvilket var så mycket bättre. — — — Kamrer Schöldberg inventerade slottet m. m. ifrån torsdagsmorgonen den 4 november tills dagen derpå middagstiden. Det var snällt gjordt, om det tillika blifvit ordentligt. Jag var tillsagd att vara närvarande.

Med all vördnad och tillgifnaste vänskap framhärdar" etc.

2.

»Rosersberg den 17 september 1820.

Högvälborne etc.

Jag skyndar att med herr barons svåger, kanslirådet *) sända detta; han har varit god lofvat att *egenhändigt* aflemna det. Nu börjar fan att rätt blifva lös här. Redan hafva berättelser af alla slag blifvit inlemnade, genom samma personers liaisoner, som beständigt arbetade lika verksamt på herr barons öden här. Beskyllningar af flera slag, eftersatta skyldigheter, m. m., som usliga och omoraliska menniskors plumpa karakter möjligen kunna uppleta, äro för mig inlagde, och lärer gjort den önskliga verkan, som är ofelbar hos den, som har för princip att misstro allt som är godt, och tager intryck af allt som är elakt. Med det renaste samvete om min ärlighet, och det högsta

*) N. af Wetterstedt.

bemödande att göra allt hvad som hör till min skyldighet, torde jag likafullt bli ett offer för kabalerna. Vore ej tiden mig så högst dyrbar, i anseende till göromålen här, skulle jag genast resa till herr baron. Men om tisdag lärer hans maj:t komma hit. Jag får väl då höra hvad verkningar vaktmästarens och oldtfruns anläggningar haft. Med allt förakt för dessa personer och deras handlingar, skall jag emottaga min lexa, endast den icke utgår på en genast skeende hänflyttning, som skulle medföra många bekymmer för en fattig man, i så olaglig tid. Att försvara sig torde icke tillåtas, kanske lönar ej heller mödan. Det vore för vidlyftigt här detaljera allt. Det är ock mindre nödigt; ty herr baron föreställer sig, såsom kännare af saken, allt ändå. Men muntligen skall jag hafva äran, med det första, jag kan se mig god vara ifrån två dagar, komma till herr baron. Jag inser klart, att det icke är möjligt för mig, att sedan jag för ett år sedan förlorade stödet uti herr baron, taga mig fram här: jag säger att det är platt omöjligt. Jag har af alla både kropps- och själskrafter bjudit till att på det hederligaste vis göra allt hvad som hörer till min pligt, och ändå får allt ett vanställdt skick. Gud och baron anropar jag gemensamt, att väl förhjelpa mig härifrån till någon man, der icke ens goda namn och rykte blir så lätt bortröfvadt som här. Jag vill, jag kan ej vara här, om jag än fick tunnor guld i lön. Jag förlorar omsider här hvad jag sätter högsta värde på och min enda egendom, hittills räddad: *hedern*, oberäknadt hvad det verkar på mitt humör.“ — — —

3.

»Rosersberg den 2 oktober 1820.

Högvälborne etc.

Här har varit mycket rafistulerande med räkenskaperna, redan innan tiden var inne för deras aflemnande. Sist var Röslein här och gick noga dem igenom, samt tog i öfrigt skriftlig kännedom om allt som rörde egendomen, till och med: huru många pund hö det kan blifva; huru mycket säd; huru mycket halm i pundet efter säden, m. m., som är allt för beniga frågor. Röslein hade sig uppdraget att uppsäga bönderne och torparne samt äfven mig, på

hvilken sträng han dock sakta rörde; men af Claësson *) blef jag vidare underrättad. Han var här i går, och för honom gjorde jag en liten reda. Nog gick det an att ha att göra med den herrn, ty han är den ende af alla som förstår egendomsskötseln. Men han frågte mig i går aftons, då han reste, om Röslein sagt upp mig? ty konungen har nämnt för Claësson, att Röslein äfven hade det sig uppdraget; och som han intet bestämdt visste, bad han mig fråga Röslein, huru befallningen var? Om onsdag skall jag vara inne, med fullt afslutade räkenskaper, utan afseende på hvad jag hindras genom konungens vistande här. *I går aftons har herr barons byrå blifvit, uti konungens och fleres närvaro, uppbruten.* Vidare vet jag ej. Nu, min bäste herr baron! hörs det hvad klockan har slagit och slår för mig. Grefve Brahe, Ulrich, Röslein och Claësson bemöta mig alla, *som det synes,* vänskapsfullt och säga sig ha gjort allt för mig hos konungen; men hans prevention mot mig lärer ej kunna öfvervinnas. Jag har frågat hvarifrån han fått den? och de säga mig, att "den härleder sig från Mörners tid, då ingenting gick ordentligt till väga," och att det sedan förhållit sig lika dumt hvaraf *nolens volens* skall följa, att jag är en oduglig inspektor; ty ingenting göres!" — — —

VIII.

På den plats invid norra slagtarhuset, der, gent emot Stockholms slott, med den herrligaste utsigt öfver kajen, ett stort hus numera **) prunkar med sin bottenvåning, sin trappa upp och sin halfvåning, knut om knut med det fordom beryktade Pechlinska huset, låg för tjugu år sedan ett gårkök, till sitt yttre så oansenligt, att det snarare tycktes vilja undfly, än ådraga sig uppmärksamhet, — snarare afskräcka än locka gäster. Källar-

*) Öfverste. F. d. baron Cederström.

**) Läsaren torde erinra sig, att detta skrefs 1845. *Utg.*

rummen i det egentliga värdshuset hade likväl, då som nu, sina gifna kunder, och komma sannolikt, ehvad förändring stället må undergå, att bibehålla dem, så länge förtäring der erhålles mot betalning. Ty slagtarne i hufvudstadens norra del hafva der sitt stamhåll, på ett pistolskotts afstånd från deras blodiga embetsrum; och "Slagtarhuskällaren" kallas vanligen fortfarande, i dagligt tal, detta värdshus, oaktadt det förnämare namnet "*Hôtel Turc*", hvarmed egaren utstyrt huset, efter dess ombygnad.

Hvem som vunnit på förändringen, lemna vi derhän; läckergommarna är det åtminstone icke. De prydliga, stora salarna stå ofta öde, i stället att tidigt på morgnarna, med en enträgenhet, som för att få höra någon berömd sångerska, se någon ryktbar konstmakare, beställningar gjordes af de begge små kamrar — de enda rum, som funnos ofvanpå det lilla köket inpå gården — dit man uppklättrade på ett slags trappa, snarare liknande en stege, och för att hinna till denna kokvetenskapens sjunde himmel, nödgades gå igenom köket, med sitt qväfvande os från sjudande kittlar och fräsande stekpannor. Men kanske var det just allt detta besvär för att ernå målet, och ännu mer: det eller de mellan-fyra-ögon, hvartill det inskränkta utrymmet nödgade, som gjorde middagarna der så begärliga. De begge kamrarna, belägna på ömse sidor om förstugan, voro nämligen så små, att i den ena tredje personen vid det dukade bordet redan förorsakade trängsel, och i det andra — utrustadt med namn, heder och värdighet af stora matsalen — det varit omöjligt att herbergera en sjunde.

I det mindre af nu beskrifna rum träffa vi en vacker dag kammarjunkaren Gyldenpalm och grefve Czapcky, på tu man hand. Det var naturligtvis den förre, som dit ledsagat den senare. Gyldenpalms afsigt var, att göra en främling bekant med den läckraste fisk och det bästa kött, Stockholm kunde åstadkomma; och Czapckys, att af en person med vidtutgrenade beröringspunkter och fin iakttagelseförmåga, göra ställningars och förhållandens bekantskap från en sida, som tilläfventyrs undfallit Czapckys hvardagliga umgängen.

Mellan desse begge personer föll samtalet af sig sjelft på politiska ämnen, och inleddes sålunda af

Czapcky. "Bland de många gåtor, jag hittills stött på i Sverige, ber jag er förklara mig, huru det är möjligt, att baron Mörner, som på sätt och vis, med äfventyr af sitt hufvud, gjort Bernadotte till kung här i landet, kunnat sjunka så djupt i hans onåd? Och huru har tvärtom grefve Wetterstedt, så högt i gunsten, kunnat lägga armarna i kors vid svågerns ofall?"

Gyldenpalm. "Tillåter grefven mig, att, i stället för svar på förra frågan, förtälja en anekdot om den andre monarken, åt hvilken Pau i Gascogne haft den äran att vara vagga. D'Aubigné, Henrik IV:s kammarjunkare och uppfostrad vid hans fötter, beklagade sig ofta hos honom deröfver, att han fick ingenting, medan Henrik öfverhopade andra med vedermälen af sin nåd. En dag, då kungen mötte honom på S:t Germains marknad, yttrade han sig vilja gifva d'Aubigné marknadsgåfva, gick in i en målares bod, der han blef varse sin afbildning och skänkte den åt d'Aubigné. Denne sade icke stor tack, bekymrade sig ej om taflan, utan i stället att taga emot henne, skref han nere vid kanten dessa fyra versar:

C'est un Roi d'étrange nature,
Je ne sais quel Diable l'a fait;
Car il récompense en peinture
Ceux qui l'ont servi en effet.

När konungen gick tillbaka ville han betala taflan. Målaren underrättade honom, att d'Aubigné ej velat hafva henne, men att han skrifvit någonting nere i kanten"...

Czapcky (fallande i talet). "Kungen läste dessa verser och skrattade endast åt dem *). Ni ser att anekdoten ej var mig obekant. Men Henrik IV hade icke d'Aubigné, som Karl XIV Mörner, att tacka för sin krona. Henrik blott skrattade åt d'Aubignés förhållande; men Karl Johan lät bryta upp Mörners byrå. Och svenskarne kalla sig ju ett *fritt* folk?"

Gyldenpalm (höjande axlarna, med uppsyn af illparigt hån). "Ja, så *kalla* de sig verkligen, i alla tal och alla skrifter, hans maj:ts egna först och främst."

*) *L'Esprit d'Henri IV. Paris 1777.*

Czapcky (föraktligt rynkande öfverläppen). "Det är för eländigt! Öfver allt fraser; ingenstädes sann frihet!... Men efter ni nämnde Henrik IV och d'Aubigné, torde ni tillåta mig att löna sagan med en dithörande anekdot. Bemälte kammarjunkare, hvilken låg i konungens garderob, yttrade en afton till La Force, som hvilade i en säng bredvid honom: "La Force! Vår beherskare är den otacksammaste menniska, som finnes på jorden". La Force, halfslumrande, frågade hvad han sade. "Hvad du är döf! — ropade konungen, hvilken man trodde vara djupt in somnad — han säger ju, att jag är den otacksammaste menniska." — "Sof, nådigste herre!" utbrast d'Aubigné, "vi hafva ännu många andra saker att säga." Följande morgonen visade konungen sig icke oblidare mot d'Aubigné än vanligt; men gaf honom också ej en skilling mer *)... Nå väl, tror ni att Karl Johan handlat på samma sätt?"

Gyldenpalm (slugt småleende). "Åtminstone hvad *senare* delen af slutföljden anbelangar, men i afseende på den förra skulle jag ej vilja tillstyrka någon bland mina vänner att göra erfarenhetsrönet."

Czapcky (med värme). "Sådana äro monarkerna i våra dagar, de må vara födda i kojan eller konungaborgen! De begripa ej ens att med skicklighet uppbära sin egen purpur. Det är Nemesis, som slår dem med blindhet, till straff för tronröfveriet i Polen... Men: Wetterstedt? Ni besvarade ej min fråga om honom."

Gyldenpalm. "Han är mycket för fin, att lägga sig ut för en i onåd fallen svåger, åtminstone så länge vredens första hetta räcker. Han känner hvarken slägt eller vänner, då det gäller hans personliga fördelar; men om spjutet sättes på hans eget bröst, så återfår han i ögonblicket hela sin sinnesspänstighet och vet att bete sig med en värdighet och kraft, som icke förfela att göra intryck. Det hände sig vid ett tillfälle, att Karl Johan blef ytterst förtörnad på honom och lät undfalla sig, att om ej nåd gick för rätt, kunde han låta taga hufvudet af Wetterstedt. Han svarade genast, med fasthet och själsnärvaro: "Lyckligtvis är det i Sverige *lagen*, men *icke* konungen, som låter taga lifvet af folk **)."

*) Dersammastädes.

**) »*C'est un bonheur, Sire, qu'en Suède c'est la loi et non pas le Roi qui fait fusiller.*» Historiskt svar af grefve Wetterstedt.

Czapcky (lifligt). "Nå ändtligen ett svenskt svar, som varit värdigt det forna Polen!... Och denne samme man skulle ej haft mod och själsnärvaro nog, för att taga sin egen svågers försvar, åtminstone yrka, att "*lagen*, men *icke konungen*" måtte taga befattning med hans lästa gömmor?"

Gyldenpalm. "Tacksamheten och Lagerbjelkes återkomst till Sverige innefattade för Wetterstedt ett dubbelt munlås. Han hade sjelfva kröningsdagen blifvit excellens och följande årsdagen af kröningen grefve. Dessa för en hofkansler dittills oerhörda upphöjelser voro på en gång belöning för tjenster och lysande egenskaper: mutor för tystlåtenhet i afseende på kriget och fördragen, så mycket behöfligare, som Wetterstedts tillgifne, genast efter Karl Johans uppstigande på tronen, oförbehållsamt och högt yttrade: "att om konungen af Sverige underlät att nu tilldela Wetterstedt de högsta utmärkelserna i staten, denne vore sinnad att, enligt kejsar Alexanders erbjudande, oförtöfvadt gå i rysk tjenst" *): och slutligen ett drag af Karl Johans fina statskonst, som består uti, att alltid med förespeglingen af den enes inflytande tygla anspråken hos den andre. Med Wetterstedt höll han Engeström på mattan, och Lagerbjelke — Wetterstedts farligaste medtäflare — var den buse, med hvilken han skrämde *honom*."

Czapcky. "Hvilkendera ger ni företrädet?"

Gyldenpalm (småleende). "Begge — och ingendera. Båda äro qvicka som en olycka: Wetterstedt mera lekande, mera glindrande; Lagerbjelke djupare och spetsigare. Med skämtsam, hänförande lätthet är Wetterstedt outtömlig i berättelser; man glömmer mat och sömn för att höra *dem:* Lagerbjelke berättar utan återvändo, med finhet, bestämdhet och syftning i de afvägda ordalagen; man förgäter att äta och sofva, för att höra *honom*. Wetterstedt kan utantill alla akademiska författare och vet att åberopa dem vid passande tillfällen: Lagerbjelke finner ännu ett nöje i de klassiska mönstren, och stycken ur Tacitus flöda ofta öfver hans läppar. Wetterstedt bemöter alla med den mest lediga och intagande höflighet, utan att likväl någonsin glömma att han är en *grand seigneur, un des seigneurs du royaume*, och grefven träffar honom

---

*) Historiskt. Författaren hörde sjelf detta yttras i april månad 1818 af en bland grefve Wetterstedts beundrare.

alltid på Stockholms gator i vagn: Lagerbjelkes artighet, lika förekommande mot en hvar, förbinder kanske mindre, emedan han är sjelf den förste att lemna ur sigte sin stora öfverlägsenhet, i tankens verld så väl som i samhället. På gatorna ser ni honom alltid till fots; ty i sin ruskiga resvagn, då han far åt landet, eller i hyrvagnen, då vädret eller ceremonielet ej tillåta honom att synas till fots, drager han sig djupt tillbaka i vagnen, att ingen må blifva honom varse. Första öfverblicken på Wetterstedts kabinett tillkännager statsmannen, hvilken ej ens undanskymmes af hans anspråkslösa morgondrägt: i Lagerbjelkes arbetsrum skulle man snarare tro sig vara hos någon flitig student, någon af luntor öfverhopad skrifvare, någon sterbhuskamrer, sysselsatt att reda böckernas och pappernas kaos, och i hans egen morgondrägt skulle ingen af dem velat visa sig för knapt en tjenstepigas ögon. Wetterstedts statsmannalif afspeglar Metternich; Lagerbjelkes Talleyrand. För att slutligen gifva grefven begrepp om dessa begge medtäflares fina takt, vill jag berätta ett par drag, dem jag hört åsyna vitnen förtälja.

En häradshöfding på Gotland, lagman v. Hauswolff utfärdade, innan han begaf sig till riksmötet 1823, offentlig kungörelse, att uppläsas i domsagans kyrkor, hvarmedelst han förkunnade, i ordalag som derest han varit öns regerande herre, sitt riksdagståg, samt huruledes han ärnade arbeta för folkets väl och uppmanade dem att inneslata honom i deras förböner m. m. Det var, med ett ord, en handling å embetets vägnar att skratta sig förderfvad åt. En afskrift deraf föll under riksdagens lopp i händerna på en riddarhuskanslist, hvilken var som bäst sysselsatt, att, i några kamraters sällskap drifva gyckel med detta snillefoster, då excellensen Wetterstedt inträdde i adelns läsrum, der riddarhuskanslisterna förde sitt spas. Skämtande frågade han, hvad det vore, som väckte sådan munterhet. En af de skrattande *) öfverlemnade honom *corpus delicti*. Han genomläste papperet, med mycken uppmärksamhet och qväfdt löje samt yttrade, då han återlemnade handlingen: "jag finner, liksom herrarne, att den är obarmhertigt rolig, *i handskrift* nämligen; men jag blundar, om jag får se den i tryck **)."

*) Författaren.

**) Historiskt.

Excellensen Lagerbjelke var vid ett annat tillfälle närvarande på samma ställe, tillika med professor Eberhard Munck af Rosenschöld, då en annan af riddarhusets tjenstemän berättade, att någon tidning satt i fråga en "*amende honorable*" för professor Rosenschöld (berättaren miss-sade sig och menade "*mention honorable*"). Rosenschöld, oangenämt öfverraskad, tvekade hvad han borde svara, då Lagerbjelke fintligt anmärkte, "att det alltid vore "*honorabelt*", så snart det rörde professor Rosenschöld *)."

Czapcky. "Det hörs tydligen att de der begge herrarne hafva hufvudet på rätta stället: men huru står det till med deras hjertan?"

Gyldenpalm (illparigt leende). "De äro statsmän."

Czapcky (hastigt). "Ni har rätt! Skurk eller hederlig karl, blödig som en qvinna, eller hård som en slagtare: allt anstår våra dagars statsmän... er tronföljare påstås vara en mild natur, eller huru?"

Gyldenpalm. "*Affectus movet, imperat, auget*" heter det om Apollo med lyran på musikaliska akademiens kallelsebref. I den själ, der tonerna finna genljud, trifves och regerar godheten."

Czapcky. "Godheten är ett vackert drag i hvarje menniskas skaplynne och högt att värdera i furstens, äfvensom musiken är en angenäm färdighet och ett oskyldigt tidsfördrif; men för att regera i våra tider, och att regera med framgång fordras ett annat slags malm i lynnet."

Gyldenpalm. "Så är det visserligen. Af statsvärf tycks det mest vara krigsförvaltningen, åt hvilken han med förkärlek egnar sig."

Czapcky. "Om han, som Napoleon, förut gjort matematiken till sitt hufvudstudium, som Vauban och Carnot slår sig på att uppgöra grunder för befästningskonsten, som Fredrik den Ende att utstaka regler för krigarens tjensteutöfning, så kan deraf med tiden blifva något nyttigt, något värderikt, något stort. Eljest plägar militärglittret sticka i ögonen med de fleste ynglingar, samt på männer, hvilka aldrig blifva det mer, än till åren."

Gyldenpalm. "Så, som han af sin misstrogne och om sin makt afundsamme herr fader hålles afstängd från statsvärf, utom i vissa grenar, der han för syns skull

---

*) Historiskt.

blifvit satt i spetsen, är svårt att bedöma hans egentliga anlag, äfvensom hvad han i sjelfva verket går för; men det man för visso vet, är, att han med lyckliga svar kan bringa till och med ryktbara qvickhufvuden i förlägenhet."

Czapcky. "Så-å... Till exempel?"

Gyldenpalm. "En fattig officer vid lifgardet till häst, af mitt namn (vi äro dock ej slägt med hvarandra), som tjenat sig upp från gemen, känd för duglighet och ordentlighet, sökte, för utkomstens skull, den indrägtiga postmästaresysslan i Norrköping. Kronprinsen höll af honom för hans redbarhets skull, och ville tillskynda honom det brödstycke, han eftersträfvade. Gyldenpalms egentliga fel var törsten, den han allt för nitiskt, kanske, bemödade sig att släcka i punsch. Kronprinsen skickade efter öfverpostdirektören baron Carpelan, hos hvilken han till det bästa förordade Gyldenpalm. 'Hvad kunna hans inkomster uppgå till, om han får postkontoret i Norrköping?' frågade, vid detta tillfälle hans kungl. höghet."

"Omtrent 4,000 *buteljer punsch*," svarade Carpelan. "Nå, hvad kan det göra, förvandladt *i fisch?*" invände Oskar i ögonblicket, med leende uppsyn *). Det hörer till saken, att Carpelan är ändå mer känd som spelare, än Gyldenpalm var för sitt punschande."

Czapcky. "Den der tycks inte så lätt bringas ur koncepterna... Besynnerligt likväl, att hans herr fader ännu ej varit betänkt på, att skaffa honom gemål, då han är enda barnet och följaktligen enda stödet för den nya regentslägten."

Gyldenpalm (sedan han stigit upp från bordet, öppnat och stuckit ut hufvudet genom dörren, för att tillse det ingen lyssnare fans i förstugan, och återtagit sin förra plats. — Med sänkt röst). "Konungen har visst redan varit länge betänkt på sin sons förmälning; men planen, som var på vippen att lyckas, har just helt nyligen, medelst en här i landet icke sällsynt oskicklighet hos en hög embetsman, gått upp i rök. Det var fråga om en preussisk prinsessa. Ni inser huru smickrande en sådan förbindelse varit för Karl Johan, och med hvilken utomordentlig diplomatisk finhet den skulle bedrifvas, för att vinna framgång, emedan er buse, herr grefve! kejsaren af Ryssland, som nu

---

*) Historiskt.

blir dagligen mer och mer gudelig och ej har ögon och öron för någon annan än sin förut temligen vårdslösade gemål, icke tycker om, hvarken en förening mellan Bernadottes ätt och de gamla legitima husen, eller att Karl Johans varder rotfast, till intrång för Alexanders myndling, kejsarinnans systerson. Men underhandlingen bedrefs, som jag nyss nämnde, med en skicklighet, som ej lemnat något öfrigt att önska. Prinsen af Ponte-Corvo, hvilken — man säge om honom hvad man behagar, är långt ifrån att vara blodtörstig, utan tvärtom, oaktadt all sin häftighet, snarare har en mild ridderlighet i sitt skaplynne — gjorde i Napoleons tid furst Wittgenstein en omätlig tjenst. Han hade hans lif i sina händer, åt hvilket fransmännens kejsare traktade, men räddade det, och beredde fursten, som redan befans i prinsens våld, tillfälle att sätta sig i säkerhet. Wittgensteins tacksamhet blef, hvad den borde vara, djup och outplånlig. Karl Johan, den mest slipade statsman bland alla Europas regenter, efter Napoleons fall, insåg, att furst Wittgenstein, som har Fredrik Wilhelm III:s öra, och för hvars hof han är chef, vore rätte mannen att genomdrifva frieriet för nuvarande kronprinsen af Sverige. Men det var, i händelse af afslag å konungens af Preussen sida, en alltför ömtålig sträng, att anförtro åt officielt anstälda diplomater. Han anlitade i stället en af sina *agents non avoués*, generalkonsuln Dehn — fin, slipad och förfaren i hemlighetsfulla, kinkiga värf — för att på ett sätt, som ej kunde blottställa Karl Johans anseende, först inhemta, *om* furst Wittgenstein funnes benägen att åtaga sig denna giftermålsunderhandling, och i sådant fall låta honom i detta afseende känna Fredrik Wilhelm på pulsen samt, derest *han* ville höra på det örat, bringa saken å bane och gifva henne den fart, att man slutligen kunde låta de offentligen anstälda diplomatiska sändebuden göra den högtidliga framställningen."

Czapcky. "Ni måste ursäkta mig en fråga: brukas det i Sverige, att till konsulatbeställningar använda större skickligheter, än till ministerposter?"

Gyldenpalm. "Med Dehn är det ett alldeles särskildt förhållande. Till namnet är han svensk generalkonsul i Berlin, men i sjelfva verket är han konungens af Sverige hemliga, förtrogna och förslagna ombud. Den tid Karl Johan var fransysk befälhafvare och Dehn medlem af ett

israelitiskt bankirhus i Altona — ty Dehn är jude — hade de många och stora penningeangelägenheter med hvarandra. Prinsen lärde känna Dehns användbarhet för sina ändamål, äfven sedan han gjort bankrutt. Hans älskvärda syster — en hebreisk skönhet af första ordningen — bidrog ansenligt att uppehålla Dehn i Karl Johans gunst, som sjelf fikade efter — och vann hennes*). Ingen monark i verlden har betett sig ridderligare mot det vackra könet, än Karl Johan; och om den härjande tiden stundom inverkade på hans trohet, förmådde den ingenting öfver hans erkänsla. Också beklagade man sig i Paris, efter den stora brytningen 1812, öfver Frankrikes fullständiga brist på inflytande hos främmande kabinetter. Den gick så långt, att man ej visste hvilken häfstång man skulle begagna, för att verka på Sverige och i synnerhet dess då varande kronprins. Man sade: hvarför har man ej sökt upp en plenipotentiär i våra budoirer; underhandlingen skulle då lyckats**)... För att återkomma till den, hvarom vi talat, så bedrefs den med lika mycken skicklighet som framgång, af både Wittgenstein och Dehn, som hade den glädjen att till konung Karl Johan inberätta, att kung Fredrik Wilhelm lyssnade till förslaget... Hvem blef belåten, om icke Karl Johan. Dels för nöjets skull att meddela sig åt någon på stället rörande den angenäma nyheten, och dels för att undvika af egna medel bestrida kostnaderna till de utomordentliga föräringar, som underhandlingens fullbordan erfordrade och kunna för deras tillvägabringande anlita den så kallade kabinettskassan, förtrodde han saken åt ministern för utrikes ärenderna Engeström och hofkanslern Wetterstedt. Den senare, som fin diplomat, uppfattade hela vigten af, att hålla saken hemlig tills den hunnit sin behöriga mognad; men Engeström, hvilken tog för afgjordt, att preussiska sändebudet i Stockholm redan var af sin regering invigd i förtroendet, öppnade sig med godtrogen uppriktighet för herr von Tarrach, lyckönskande sig och honom inbördes till den förestående förbindelsen mellan begge regenthusen. Tarrach, bestört och stött att vara lemnad af sitt hof i okunnighet om någonting af sådan vigt, svarade kärft och retade Enge-

*) Historiskt.

**) *Mémoires du Duc de Rovigo* (Savary) *Tom. 5; Chap. 23; page 300.*

ström att förgå sig i sina utlåtelser. Af missförstådd fosterlandsstolthet yttrade han bland annat, "att konungen af Preussen borde finna sig smickrad af att se en medlem af sitt hus på svenska tronen; helst det tillika nu vore fråga om en hjelteson, hvaremot då Preussen tillförne införlifvade Lovisa Ulrika med svenska blodet, det endast var purpurn, men icke de personliga egenskaperna, som kunde tagas i beräkning. Tarrach hastade att inberätta dessa v. Engeströms utlåtelser till sitt hof, och utmålade dem som hånande förnärmelser, ja, som hade svenske statsministern ansett för stor ära åt Preussen, att man nedlät sig att begära en af dess prinsessors hand åt svenske tronföljaren. Detta stack och förtröt Fredrik Wilhelm så, att han helt tvärt förklarade furst Wittgenstein, att konungen aldrig mer ville höra talas om detta giftermål, hvilket han uttryckligen förbjöd fursten, att ens vidare nämna i hans närvaro. Wittgenstein meddelade detta åt Dehn med tillägg, att han aldrig mer vågade röra vid den strängen; och Dehn nödgades gifva Karl Johan vid handen, att det en gång för alla vore slut med alla försök i den vägen hos preussiska hofvet. Grefven lärer förstå, att Dehn ej underlät kasta skulden för misslyckandet på dem som också vållat brytningen, det vill säga: grefve von Engeström och Tarrach*)."

Czapcky. "Det var ett rätt eget förhållande, och jag är herr kammarjunkaren mycket förbunden för dessa underrättelser... Men sedan underhandlingarna i Preussen slagit fel, är man väl omtänkt att vända sig åt andra håll?"

Gyldenpalm. "Förstås! Men försigtigheten och tystlåtenheten äro fördubblade, i följd af Engeströms otidiga prat vid förra tillfället, och jag betviflar högligen, att ens han, ehuru tjenstgörande statsminister för utrikes ärendena, får väder af saken innan hon blifvit *oåterkalleligen* afgjord. För att bevara skenet, låtsade Karl Johan om ingenting mot honom, i anledning af hans förplumpning till Tarrach; men de som gifva noga akt på vädervexlingen i hofvets dunstkrets förmena, att gubben Engeström ej har långt igen på sin embetsbana."

---

*) Underhandlingen med derom här ofvan förtäljda anekdoter äro historiska.

Czapcky. "Jag lyckönskar er kronprins, att aldrig hafva sett den man ämnade honom till brud. Om han *ej* tyckt om henne, hade han, så länge underhandlingen fortgick, haft att ängsla sig åt ett äktenskap sådant, som Gustaf I:s med Katarina af Lauenburg. Skulle han åter fattat tycke för henne, hade han fått lida hvad den arme Gustaf IV led, genom brytningen med Alexandra af Ryssland, utan att, som han, njuta den trösten, att hans bittra personliga uppoffringar skett för en stor grundsats och för hans fäderneslands väl."

Gyldenpalm (slugt plirande). "Emellertid deltar hans kungl. höghet sjelf i sällskapsskådespelen på hofvet, der man till och med gifvit "De misslyckade äktenskapsförslagen" som grefven torde hafva sett i tidningen Argus*). *Corps diplomatique* har dervid gjort stora ögon först, och dragit på smilbandet sedan."

Czapcky. "Det borde man ha förutsett, ty det var, under sådana omständigheter, att sätta sitt hufvud i pant för, att anmärkningarna *ej kunde* uteblifva."

"Mamsell låter fråga," yttrade uppasserskan, i det hon inträdde, "om herrarne befalla den der rätten af gumse, som herr kammarjunkaren så ofta frågat efter. Hon har nyss fått hem det slagtade kreaturet."

"Vasserra, hvad vi det befalla," svarade Gyldenpalm, lifvad, utan att afvakta Czapcky's svar, "jag är mer än glad, att lägga denna bekantskap till de öfriga af ställets läckerbitar, som jag i dag kunnat skaffa grefven."

*) Historiskt.

IX.

Läsaren har i det föregående af dessa utkast vid ett och annat tillfälle sett baron Carpelan uppträda i förbigående, och vet således att han, i genmälen och infall, var ett af sin tids fyndigaste qvickhufvuden. Vi hafva till och med aldrig hört att han blifvit svarslös, utom då kronprinsen begärde upplysning hvad den lön Carpelan uppskattade i buteljer punsch gjorde, förvandlad i fisch. I lifvet uttalade han sjelf sin åsigt om detsamma uti ett bref till expeditionssekreteraren Lindgren — då hans yngre kamrat i krigsexpeditionen, för hvilken Carpelan slutligen blef statssekreterare, innan han förflyttades till den lugnare öfverpost-direktörs-platsen — der det heter: "att man kan arbeta och uppfylla sina pligter, och ändå uppoffra en del af sin tid åt nöjen, ändå hjertligt skratta åt dårskaper, framför allt våra egna, och ändå, jag vågar säga det till trots för våra rangerade herrar, äta sig mätt, dricka sig otörstig, ha ren halsduk, blankade stöflor, mamseller, jungfrur, pigor, fjorton äss*) med allt det mera kärt och godt, som vi dyrkat"**). Vid hans graf talade Wallin om: "ett ljust, genomträngande förstånd, som med lika reda och klarhet uppfattade, ordnade och framstälde hvad inom begreppens område förekom; ett lekande, outtömligt snille, som, alltid blixtrande, men aldrig krossande eller sårande (?), spridde glädjens lifllighet öfver umgänget och muntrade med omvexlingsrikt behag den ofta enformiga lefnadsfärden; en ovanlig arbetsförmåga, som kunde allt hvad den ville och, ehvarest den påkallades, eller helst manade sig sjelf, utsträckte sig med samma lätthet öfver de mest olikartade föremål. Med dessa egenskaper förenade sig ett redligt och trofast sinne — en själ utan fåfänga, list och flärd — en ohycklad kärlek för sanningen och ett sjelfständigt mod att utsäga den — ett hjerta

*) Högsta spelet i pikett.

**) Jemför skriften 1720, 1772, 1809; andra upplagan; sid. 222.

öppet för vänskapen, deltagande för menskligheten, varmt och tillgängligt för nödens barn*).“

Detta var naturligtvis ljussidorna af Carpelans personlighet, troget tecknade, utom i den punkt, vi tillåtit oss jäfva med ett frågtecken; ty det bittra och stingande utgjorde ofta den Carpelanska qvickhetens skaplynne, ehuru pilarna slungades från en ovig köttmassa, som ingenting mindre förmådde, än möjligheten af en ansträngd tankekraft, samt en likgiltighet och köld, som ännu mer eggade det djupa hånet.

Om en af hans skuggsidor — lätjan — tycktes hela hans stora, tunga, svårrörliga, oformliga kroppsbygnad utgöra en lefvande skylt. Postdirektörsembetet, förr ansedt som en sinekur och af honom som sådan på fullt allvar emottaget, gaf honom dock mer att syssla, än han förmodat; hvarför han också sjelf, skämtande, yttrade: “visserligen är det rätt *litet* att göra vid den syssla jag nu innehar, men der är likväl emellanåt *något*. Herrar statsförbättrare äro bra litet klyftiga, som ej kunna hitta på att inrätta en tjenst, der man fick *alldeles intet* att göra, och ej ens behöfde skrifva sitt namn, hvarmed jag nu stundom besväras**).“

Det var under Carpelans styrelse af postverket forvagnsinrättningen först bragtes på tapeten. Att dermed ej kunde gå fort låg i sakens natur — och i Carpelans, att den knapt kunde gå långsamt.

Medan denna fråga var å bane. hade Carpelan en enskild ansökan hos regeringen, hvarom han, som afskydde hoftrapporna, vände sig med ett skriftligt *pro memoria* till sin ungdomsvän hofkanslern af Wetterstedt. Då Carpelan ej hörde af hvarken beslut af konungen, eller svar från Wetterstedt, satte han sig i rörelse, för att muntligen uppfriska hans minne, men möttes i hans hemvist med svaret: “att hans excellens den dagen ej mottog besök.“

Förargad — kanske ännu mer öfver den möda han fruktlöst förspilt att infinna sig hos Wetterstedt, än öfver tidsutdrägten med regeringsbeslutet, fattade Carpelan sin spetsiga penna och skref till grefve Wetterstedt:

---

*) Religionstal af J. O. Wallin; tredje delen.

**) Yttrande af baron Carpelan till författaren.

"Excellens!

"Sistlidne torsdagsförmiddag klockan tre qvart till 10 hade jag den äran söka hans excellens, men var icke nog lycklig att bli emottagen, eller rättare: var nog olycklig att bli afvisad. — Jag har derutaf gjort min slutsats — och får härmed äran återkalla innehållet af min senaste skrifvelse. Med minnet af forna förhållanden, hvilka, jag medger det, blifvit så förändrade, att de, *äfven å min sida*, bort glömmas, var jag nog förmäten att tro, det hans excellens skulle vilja understöda min underdåniga ansökning. Det var förmätet att våga hoppas, det någon enskild nåd skulle visas mig. Det var den första, jag af min konung begärt. Jag finner nu, det jag i flera än ett afseende haft orätt — och skyndar att rätta mitt misstag.

"Jag har hört, att statssekreteraren Qviding lärer lemna sin tjenst, derest han kan få en annan. Den jag innehar passar för *alla*, hvilka anses icke duga till att bestrida andra embeten; men *alla* passa icke för denna tjenst. Kanhända statssekreteraren Qviding skulle vilja ha densamma? Och kanhända hans maj:t, för att slå två flugor i en smäll, ville ge honom den? I sådant fall är jag villig, att göra min sista reträtt; men — såsom fattig, då jag hvarken ärft, *eller under min tjenstetid förstått att samla något* — nödgas jag dervid betinga ett skäligt ackord. Om hans excellens, icke för min, men för det allmännas skull, vill befordra *detta* förslag till verkställighet, skall jag anse mig mer än lycklig. Gömd för verlden, skall det bli mig ganska lätt att glömma dess prål och vänskap.

Ödmjukast

W. Carpelan" *).

Redan samma dag svarade grefve Wetterstedt sålunda:

Stockholm den 29 april 1821; om aftonen.

"Min bästa bror!

Jag tror mig icke kunna lemna dig något bättre svar på din *första* skrifvelse, än att jag, utan afseende på den

*) Brefvet är historiskt.

andra, föredragit din önskan för konungen, som, långt ifrån att ogilla den, visade sig mycket beredvillig att dertill samtycka, och befalde mig, att, i första statsråd, då, som jag förmodar, det betänkande föredrages, som skulle gifva anledning dertill, framställa till slutligt afgörande, ett förslag i ämnet. Du ser således att du orättvist, i din andra skrifvelse, skylt på hans maj:t, det du, på sin höjd, endast kunnat tillskrifva den *afvisande* hofkanslern. Äfven han hade icke förtjent något skriftligt humeur å din sida. Han ville, förliden torsdag, vara klockan X i statsrådsberedningen, och hade tillsagt att ingen skulle emottagas. Der har du den enkla klaven till dina slutsatser. Nu kan du, om du så vill, draga en annan, af min hastiga föredragning af din önskan, sedan jag så länge dröjt, den nämligen att din andra skrifvelse haft god verkan. Jag är alls icke nogräknad då jag handlar med mina vänner; men det enda jag ber dig om, är att icke göra några successionslistor på statssekreterare för krigsärenderna och öfverpostdirektörer; ty det går säkerligen lika långsamt med deras af- och tillsättande, *som med införandet af forvagnsinrättningen.*

Din uppriktige vän

Wetterstedt“ *).

Baron Carpelan drog försorg att skildra sig sjelf i sina med gnistrande infall späckade samtal och i sina bref, lika vårdslösa och lika retande som samtalen. “Helsa Bergström; — skref han vid ett tillfälle **) — “denna helsning är uppriktig, sedan jag märkt att vi i flera saker, såsom äkta epikuréer, komma väl öfverens. Han skall med allra första få åtta förslag från lifgrenadierregementet, för att ha någon sysselsättning, då flickor, vin och kort tryta.“

“Ehuru detta ställe — skref han från Malmö den 29 januari 1807 ***) — “är det roligaste: det vill säga det minst ledsamma, vi haft under vår snart två års frånvaro, kan jag dock ej beskrifva min längtan att snart få återse hufvudstaden och mina dervarande vänner. Flere orsaker

---

*) Brefvet är historiskt.

**) Från Helsingborg den 20 juni 1805.

***) Brefvet är historiskt.

bidraga dertill. Jag har sökt fullgöra mina pligter så godt jag kunnat, och har, så sant Gud lefver, aldrig tagit något steg för att på äldre kamraters bekostnad söka min fortkomst. Med detta inre vittnesbörd lemnar jag den post, jag nu en tid innehaft, och det kommer säkert att utgöra min största, kanske enda belöning. Vid de flera tillfällen jag haft den nåden att tala med min kung, har han alltid visat mig mycken nåd — äfven då jag varit föredragande, som händt mig så på Beckaskog som här; men hvad hopp för en framtid jag häraf kan draga, är mig en gåta.

"Det skall blifva mig ett synnerligt nöje att få återse mina kamrater, hvaribland jag önskat, att ännu ega Niklas af Wetterstedt, som ibland oss hackor kunnat fortsätta sin roll som kille. Är aldrig Bergström med af herrarnes partier? Huru befinner sig Krutmeyer uti sin nya ställning som gift man? Fick han något mer än den väsentligaste delen med sin hustru? Enligt broderns berättelse skall Nils af Wetterstedt ännu brinna lika häftigt för sin vackra kusin, samt af sin lön årligen aflägga några riksdaler, för att dermed kunna fullborda sitt äktenskap — om ej förr, i himmelen.

"För tit. af Zellén har jag alltid hyst den största högaktning; men att begära 6,000 riksdaler för att taga afsked, sedan det blinda ödet, som styr verlden, gett honom en ovanligt stor förmögenhet, det kan jag ej gilla, i synnerhet som han ganska noga känner, att ingen af oss, mer än Qviding, har råd att betala något ackord. För öfrigt önskar jag uppriktigt, att han måtte qvarblifva hos oss — då, med hans förtjenster, vi en dag kunna få helsa honom för statssekreterare, i fall vi skulle bli nog olyckliga att förlora den vi redan ega."

Från Malmö den 22 februari samma år *) skref Carpelan åter till expeditionssekreteraren Lindgren:

"Skild från Stockholm och Göteborg, det vill säga från allt hvad jag mest älskar, har det blifvit mig ett verkligt behof, att från dessa ställen erhålla underrättelser, och tecknade af min väns hand ega de ett fördubbladt värde: mitt hjerta, mitt förstånd och min sinlighet, allt finner sig tillfredsstäldt.

*) Brefvet är historiskt.

"Då jag skref mitt bref af den 29 sistl. januari, egde jag det glada hopp, att sist om en månad få återse Stockholm. Detta är nu försvunnet, sedan vår politiska ställning tagit ett annat utseende än det, som då väntades. Nu torde ett och annat förestå oss. Finge jag följa min egen böjelse, begärde jag längre fram på våren några månaders tjenstledighet; ty min helsa och mitt stillasittande lefnadssätt komma ej öfverens. Gikt, reumatismer, hemorrhoider, beständiga halssjukor: se der resultatet af tvänne års oupphörligt skrifveri! Jag är snart en gammal gubbe och lärer oförtöfvadt få beställa mig peruk, efter samma modell som min embetsbroder kanslisten Rhenström i kammarexpeditionen. Min lyckligaste ålder har flytt — en mängd med glada minnen och en i ogenomträngligt mörker dold framtid är allt hvad mig återstår; dock är jag derför icke olycklig. Jag bildar mig en verld sådan jag önskar den: man njuter hvad man tror, man eger hvad man hoppas, och utan så anspråk som begär att vinna någon betydligare plats i samhället, bör jag ej misströsta att få det enda jag åtrår: dagligt bröd till eget behof och mina vänners. Med dessa tänkesätt går jag lugn mina kommande dagar till mötes: mottar med tacksamhet hvad nåd mig visas; men skall aldrig söka något prof deraf på andras bekostnad. — Och så må verlden döma mig huru den vill! lycklig när mitt hjerta ej fördömer mig.

"Tro ej af denna allvarsamma ton, att mitt glada lynne gått förloradt. Nej, ännu vill jag i alla detta lifvets händelser, äfven de mest sorgliga, leta fram en glad sida, men det har fått en annan riktning, det har liksom sansat sig. En stråle af ljus har uppgått i min själ, och de guddomligheter, åt hvilka min fåfänga och en förvillad egenkärlek reste tempel, äro, om jag får nyttja detta uttryck, endast afgudar, dem min sanna kristendom ej mera kan tillbe.

"Ehuru litet parti jag förmodligen kan dra utaf den sällsynta kasus, herr sekreteraren berättar mig, nämligen att en så vacker flicka som mamsell H—t ännu har qvar, det fruntimmer så gerna förlora, så kan jag dock ej neka att den, *pour la rareté du fait*, roar mig. Stackars flicka! det är en svår börda att dras med — och vår kristendom

bjuder ju oss att lätta andras bördor; men våra tider äro förvända.

"Vi vänta Stenborgs trupp hit. Måtte den medföra goda sujetter! — för att göra någon ändring uti vårt kyska lif, hvarifrån jag snart börjar tro, att allas vår ohelsa härstammar."

Ett bref från Stralsund den 27 juli 1807 *) slöt han med dessa ord:

"Vi vänta oss oförtöfvadt bombardering. Öfverlefver jag den, skall jag blifva vidlyftigare i nästa bref."

"Vår ställning är här — skref han från högqvarteret Pluggentin den 25 augusti samma år *) — sannerligen märkvärdig. Sedan fransoserne tagit Dänholmen, vänta vi oss stundligen bli anfallne på Rügen, och då torde vi få ganska roligt. — Vi ha i dag skrifvit order till Sverige om nya rustningar. Kanske komma vi att helsa på *Smucke Bror*. Vårt öde lär väl bestämmas sedan vi först här emottagit kung Ludvig XVIII, som stundeligen hitväntas på en i detta afseende honom tillsänd svensk fregatt."

Några rader från Gripsholm den 1 mars 1808 *) bära epikureismens stämpel, med hvars hyllande Carpelan aldrig stack under stol. "Lördagsmorgon — heter det — reser jag härifrån. Kunde min vän då till lördags middag föranstalta ett killeparti, eller något dylikt, på Liljeholmen, vore väl. I sådant fall skicka en biljett derom på förmiddagen till Liljeholmen, som underrättar mig om tillställningen. Äro fruntimmer med, så är det så mycket bättre, ty flickor och vin skall man aldrig förglömma. Min vördnad för herr kungl. sekreterarens älskvärda fru. Om herrn kommer åt, så kyss de små fötterna."

Från Lemlands prestgård skref han den 15 oktober 1808 *):

"Min resa gick så lyckligt, att, då jag klockan ½4 lördagseftermiddagen, lemnade Roslagstullen, var jag redan klockan ½12 förmiddagen om söndagen på Eckerön, efter att hafva gjort en resa af 11½ mil land- och 8 mil sjöväg. Min vistelse lärer ej bli långvarig härstädes, emedan, som det tros, konungen lärer snart återbegifva sig till hufvudstaden. Jag bor ihop med grefve Gyllenborg ½ fjerdingsväg från konungens högqvarter, men vistas på

---

*) Brefvet är historiskt.

det sistnämnde stället nästan hela dagen. Vi må för öfrigt rätt väl. Sedan Hederstjernas afresa har jag blifvit tillsagd, att alltid äta vid konungens eget bord, som, tvärtemot hvad man behagade berätta, är rätt godt och hvarpå jag exempelvis får anföra, att vi alla middagar haft ananas och vindrufvor. Kungen äter nu mera hvar dag ute.“

Den 21, samma månad, år och ställe*), heter det:

“Ehuru öfverhopad af göromål kan jag dock ej underlåta att tacka för den intressanta beskrifningen om tête-à-têten med miss Flodin. Eja, den som varit der, uti herr kungl. sekreterarens ställe! Här har jag knapt sett något qvinfolk, åtminstone icke fått någon fullkomlig moralisk, eller kanske rättare: immoralisk visshet, att några varelser — med kjortlar, som visat sig för mina ögon, verkligen varit fruntimmer.“

Baron Carpelans sista bref, af den samling vi nu hafva under ögonen, var skrifvet i Göteborg den 16 november 1808*). Deruti förekommer:

“Jag har haft den glädjen att få se min far**) ännu lefvande — men mitt hopp att länge få behålla honom, är nästan försvunnet. På mindre tid än tre dygn verkställdes min nedresa: jag flög på den barnsliga kärlekens vingar.

“Nyheten om Sandels vunna seger var intressant. Helsningen från *Hackorna*, likaså. Skogman förtjenar likväl rang och värdighet till det minsta med Spader Knekt. Hans trägna tjenstgöring i denna genre och hans ädla, spotska utseende, ge honom dertill fulla anspråk.“

På hufvudets och skicklighetens vägnar hade baron Carpelan försvarat äfven en högre post, än den som blef honom anvisad; men hans klena underbygnad i studier och hans lätja gjorde honom äfven denna mödosam och hans lekande tunga, som hvarken skonade makt eller rang, ådrog honom ej sällan misshag från samhällets höjder. Några veckor efter Karl XIII:s död, då Karl Johan anslog en del af det höga sterbhusets ädelstenar åt kronan, med nyttjanderätt för enkedrottningen Hedvig Elisabeth Charlotta, i hennes lifstid, blef hon högst förtörnad så väl öfver detta förfogande, som deröfver, att monarken, som

---

*) Brefvet är historiskt.

**) Landshöfdingen i Göteborg.

efterträdt hennes gemål, ej ville hos ständerna understöda hennes anspråk på högre lifstidsunderhåll, än 60,000 riksdaler banko årligen (åt Karl Johans egen enka blef för hvarje år 20,000 riksdaler mera, eller 80,000 riksdaler samma mynt, beviljade), helst *hon* saknade enskild förmögenhet. I vredesmod var hon på vägen, och hindrades ej utan svårighet från, att rusa in till kung Karl Johan i sittande statsråd, för att: — som hennes ord föllo — "påminna den gunstige herren, att hon likväl vore enka efter Karl XIII, hvilken den efterträdande monarken hade att tacka för sin tron och för till och med det namn han bure i det europeiska fursteförbundet *)."

Denna anekdot, dagens samtalsämne, berättades bland tjenstemännen i expeditionsutskottet, der baron Carpelan senare delen af 1818 års riksdag var ordförande. "Jaså!" utbrast härvid Carpelan, hånleende, "hon ärnade sig således in till *de öfriga fruarna* **)."

X.

På spetsen af gunstens tinnar, njöt excellensen Cederström Karl Johans odelade förtroende då han uppsteg på tronen. Den svenska afunden, som alltid har ett horn i sidan till lyckans och nådens skötebarn, och den svenska rättskaffenheten, som aldrig kunnat försona sig med sqvallret af en hemlig polis, hvars erkände hufvudman grefve Cederström var den tiden, förenade sina bemödanden, fastän länge förgäfves, att beröfva honom konungens öra och bereda Cederströms fall. Ju ifrigare hans fiender sträfvade till detta mål, desto ihärdigare tog konungen honom under armarna och gjorde hans sak till sin egen. Men huru förklara föreningen, som det länge syntes, på lif och död mellan tvänne så olikartade personligheter som Karl Johan och Rudolf Cederström: statsmannens högsta

*) Anekdoten är historisk.

**) Baron Carpelans svar gafs åt författaren.

förfining, å ena sidan; sjömannens utan krus, å den andra: — å ena sidan snillets slipade öfverlägsenhet; å den andra, råämnet af en hvardagsmenniskas förstånd: glansen af den högsta personliga älskvärdhet vid sidan af dennas fullkomliga motsats, — ja: då Karl Johans brinnande ögonpar tände hopp eller fruktan, glädje eller förskräckelse, hvarhelst de slungade sina lågor, syntes föga mer eld i det öga, snarlikt fiskens, Cederström hade qvar, än i det han förlorat, och väckte uppmärksamhet endast så länge det lånade sitt ljus från nådens solblick.

Karl Johans uteslutande ynnest för Cederström var en nagel i ögat icke blott på dem, som fikade att efterträda hans inflytande, utan tillika på alla hans kamrater i rådet, hvilka funno sig förödmjukade, — ingalunda deraf att hans rådslag fördunklade deras; ty de inskränkte sig vanligen till, att med få ord upprepa såsom sin mening den åsigt, för hvilken konungen under öfverläggningen visat sig böjd, eller som denne förut låtit honom förstå att den öfverensstämde med monarkens önskan; men knapt var sammanträdet slutadt och konungen uppstigen från sin med rödt maroquin beklädda förgylda länstol, öfver hvars ryggstycke syntes en kunglig krona af förgyldt bildhuggeri, än han med uttrycket: "*Ecoutez* Cederström!" vinkade honom att följa sig genom löndörren, några trappsteg ned till konungens boningsrum. Denna utmärkelse, detta bevis på utomordentlig bevågenhet och vänskap, förlängde ansenligt öfriga statsrådsledamöternas anleten. Det vexlades betydelsefulla blickar mellan dem samtlige inbördes; somliga beto sig i läppen; andra spetsade mungiporna till hån; på allas pannor skockades moln; och knapt hade Cederström försvunnit med sin höge beskyddare, innan obelåtenheten bland de qvarlemnade gaf sig luft under halfhöga hviskningar*). Endast Wetterstedt låtsade om ingenting; hans inflytande stod på egna och säkra fötter; Cederström var honom ej i vägen. Han fruktade honom ej, hatade honom följaktligen ej heller, men ansåg honom med förakt; och då Cederström med ansigtet strålande af förnöjelse hastade att åtlyda konungens vink, följde Wetterstedt honom med ett spefullt plirande ögonkast, kastade

*) Författaren var flera gånger personligt vitne till hvad sålunda tilldrog sig i och efter konseljen.

sedermera en lika beskaffad öfverblick på sina förbluffade kamrater och aflägsnade sig, utan att deltaga i deras förstulna beskärmelser.

Första försöket att slita det både inom rådet och bland allmänheten förhatade bandet mellan Karl Johan och (sedermera) grefve Cederström gjordes vid den riksdag, då spiran föll i nya händer. Man anstälde emot honom grundlaglig räfst, i anledning af hans, den 18 april 1817, på nådigste befallning, utfärdade ordres angående en kustbevakningsexpedition. Den efterdömliga strängheten mot gunstlingen Cederström var så mycket märkligare, som chefen för konungens eget hof, riksmarskalken grefve von Essen var konstitutionsutskottets ordförande, och baron Åkerhjelm, den blifvande chefen för konungens skådespel, och slutligen statsråd, var en af dess ledamöter; och begge dessa herrar bröto stafven öfver Cederström.

Så snart denne insåg, att verklig fara var för handen, — fara för offentlig skymf, åtminstone — tog han sin tillflykt till konungen, på hvars mellankomst Cederström ej förgäfves räknade. Han sökte göra för konungen tydligt, hvad denne i alla fall var benägen att tro, att det nämligen var tillgifvenheten för hans person och den ynnest hvarmed han omfattade Cederström, som konungens fiender och Cederströms afundsmän sökte bringa på skam, och att den grundlagliga räfsten således blott var ett svepskäl, för att vinna detta ändamål.

"Om ers maj:t," anmärkte slutligen den betryckte gunstlingen, "täcks skicka efter ordföranden i konstitutionsutskottet grefve Essen och dugtigt lexa upp honom, så tager han nog skeden i vackra handen och skrämmer de öfriga att likaledes stoppa pipan i säcken."

"Att det är *mig* man förolämpar, medelst det anfall, som riktats mot er, deruti har ni rätt; jag har länge insett det;" svarade Karl Johan, vresigt, "men om de förmena att derigenom beröfva er min bevågenhet, missräkna de sig erbarmligt, de gökarne! Jag kommer hädanefter att ännu mer taga er under mitt synnerliga hägn, begriper ni? Essen vill jag i ögonblicket låta skicka efter; men sättet att taga den uppblåsta menniskan förstår ni icke, finner jag. Essen är en inbiten aristokrat, som ej låter skrämma sig, lika litet som han kan köpas. Jag har lärt känna honom i Kristiania. Han skall tagas på en

helt annan sida. Med hot och mutor uträttas hos honom ingenting; det retar till och med ännu mera hans högfärd och egensinne. Det är med smicker och goda ord, jag skall beveka honom."

Och excellensen Essen blef kallad till konungen.

I sofrock, liggande utsträckt på en hvilosoffa, gaf han i sin sängkammare grefve von Essen företräde, och tillsade honom att sätta sig ned i en länstol bredvid soffan.

"Jag tar emot er, herr grefve, så här utan omsvep," yttrade Karl Johan, inställsamt småleende, och sträckte handen åt Essen, som böjde sig ned för att kyssa henne, hvilket konungen hindrade, och tryckte i stället Essens hand, med vänligt eftertryck, i sin egen, "men det är ju alltid ett tecken af inbördes vänskap, då man lägger bort allt krus?"

Grefve Essen gjorde, stillatigande, en åtbörd af vördnad.

"Eller huru," fortfor monarken, "tillåter ni mig ej att få räknas till antalet af edra vänner? Vår bekantskap är lika gammal med min ankomst hit, och ni var den förste svensk, åt hvilken jag anförtrodde den närmare ledningen af styrelsen öfver Norge, sedan det lyckats mig, hvad flere af mina företrädare, edra framfarne store konungar, förgäfves åsyftat: att förena detta land med Sverige."

"Detta ers maj:ts storverk är ristadt i häfderna; och den nåd, hvarmed ni, allernådigste herre! täckts omfatta mig..."

"Tala ej om nåd, min bäste grefve!" föll konungen, lifligt i talet, "det är vänskap och förtroende, jag alltid hyst för er; och det är dessa tänkesätt hos er för mig, jag räknar på tillbaka."

Essen sänkte ånyo hufvudet, till tecken af underdånig vördnad.

"Den trohet, hvarmed ni besvarade min oförgätlige högstsalige herr faders tillgifvenhet, har stadgat min högaktning för er person, och edra begrepp om trohet äro alltför uråldrigt ridderliga, att ni skulle anse edra förbindelser till en kung, som ni älskat, upphörda med hans lif."

Utan att ännu förstå inledningens afsigt, sökte Essen, med forskande blickar, att läsa i Karl Johans anlete, och

svarade, att hans maj:t, med sin vanliga menniskokännedom, bedömt hans sätt att tänka.

"Ja!" utbrast konungen, med värme, "jag visste nog, att jag ej kunde misstaga mig om er, huru mycket än elaka menniskor bemödat sig att inbilla mig motsatsen; och jag är öfvertygad, att ni, herr grefve von Essen! är af det folket, som bevisar sina ord med sina gerningar."

"Tvifvelsutan, allernådigste herre!" genmälde Essen, "men jag ber om nåd och att få veta hvad som föranleder denna ers maj:ts nådiga framställning?"

Under ett häftigt tal och lifliga åtbörder sökte Karl Johan dölja förlägenheten, hvaruti denna fråga, eller rättare: nödvändigheten att yppa sin åstundan, försatte honom; och han tog sålunda till ordet:

"Jo, det förhåller sig nämligen så. Den brist på granlagenhet, vissa bland ståndens ledamöter vid denna riksdag ådagalägga mot min person kan jag förbise, förlåta och glömma; men då det gäller att utan fläck upprätthålla Karl XIII:s minne — denna helgedom för mitt hjerta — bjuder pligten, bjuder äran, hvars lagar städse äro rättesnöret för edra handlingar, herr grefve! att hejda de otacksamme, innan de hunnit fullborda sina dolska anslag. Ni vet sjelf, att min högstsalige fader alltid hedrade med sin höga bevågenhet baron Rudolf Cederström. De hade varit vapenbröder, plöjt samma vågor, delat samma faror, hotats af samma död, på sätt och vis till och med skördat samma lagrar. Deraf uppstod dem emellan tillgifvenhet på lif och död, förtroende, som endast kan ega rum mellan tvillingsjälar. Det är ett testamente af min och hans gemensamma välgörare; och om kittsliga ständer kunna förgäta hvad de äro skyldige Hoglands segrares minne — minnet af Sveriges skyddsengel den 13 mars, af den furste, som skänkte dem regeringsformen den 6 juni, skall *jag* åtminstone icke glömma, att valakten den 26 september 1810 bär Karl XIII:s insegel."

"I sanning, nådigste herre!" yttrade grefve Essen, sedan kungen tystnat, "antingen är jag ej så lycklig att mäkta uppfatta syftningen af ers maj:ts tal, eller ock, om den är sådan jag anar, lärer man hafva fört ers maj:t bakom ljuset i afseende på det åtal, som är i fråga mot baron Cederström. Han har felat mot formerna; lagarna

må derför bestämma påföljden; men till enskild förföljelse eller fara för hans person finnes intet spår.“

“Är det ej fara nog att varda blottstäld för äfventyret af åtal inför riksrätt? Och kallar ni icke förföljelse att undergå dylik behandling för sin kända tillgifvenhet mot min person och mot min högstsalige herr faders?“ for konungen ut, med hetta, höjd röst och bister uppsyn.

“Jag hoppas,“ invände Essen, med allvar och värdighet, “att det åtminstone icke är *mig* ers maj:t misstänker för dylika bevekelsegrunder?“

Och riksmarskalken var i begrepp att resa sig upp från stolen liksom för att gå; men konungen fattade inställsamt honom vid handen, hejdade och sköt honom tillbaka ned i stolen, yttrande med mildare stämma:

“Huru skulle ni kunna falla på den tanken, bästa vän! att det var er, mitt tal åsyftade? Jag hade väl då icke vändt mig just till er för att få ett missförstånd undanröjdt, som försätter begge statsmakterna i en falsk ställning och kastar oförtjent skugga på en hög oförvitlig embetsman. Ty som annat än missförstånd kan det ej förklaras, att ständerna vilja låta ställa en af de rådgifvare, jag hedrar med mitt förtroende, inför riksrätt, och det redan vid början af min regering.“

“Men om detta förtroende icke motsvaras, allernådigste herre! så är det ju en vinst för ers maj:t sjelf så väl som för riket, att vingarna i tid stäckas på dumdristigheten, som skulle vilja flyga för högt.“

“Ni glömmer med hvem ni talar, herr grefve!“

“Nej, nådigste herre! Det är att redligt tjena min konung, då jag öppnar hans ögon och visar honom en rådgifvare, icke sådan han synes genom nådens förstoringsglas, utan sådan han är i sjelfva verket.“

“Bah! Ni hatar Rudolf Cederström.“

“Jag hatar ingen; jag har med baron Cederström aldrig haft något personligen obytt; mellan oss finnes inga beröringspunkter, hvarken af vänskap eller fiendtlighet.“

“Välan!“ yttrade konungen, i det han steg upp från soffan och gick till ett bord, på hvilket låg ett långt fodral af svart saffian, öfverst försedt med Karl XIII:s krönta namnchiffer, inpressadt med förgylda bokstäfver —

"det kan då icke vara er motbjudande att frälsa honom från en förödmjukelse, som tillika vore ett trots mot mig och en skymf mot min högstsalige herr fader, er forne beskyddares minne. Ni måste som en ädel riddare *sans peur et sans reproche* försvara det, äfven efter hans död, i en hans trogne och tillgifne tjenares person, hvilken, om någon förseelse är begången, har det gemensamt med hela menskligheten, ty ingen är ofelbar *), hvarken jag eller ni, herr grefve. Priset för den ridderliga handling, jag af er begär, är denna hågkomst af er framlidne monark, hvilkens död tacksamme undersåter aldrig böra upphöra att begråta. Se här! (Karl Johan öppnade fodralet och tog derur en värja med fäste af guld, rikt infattadt med briljanter) den värja konung Karl XIII sjelf i lifstiden burit. Den kan aldrig komma i värdigare händer än i edra, aldrig bättre användas, än till belöning för upprätthållandet af den hädangångne monarkens anseende, förnärmadt i en bland hans mest tillgifnes person."

Riksmarskalken grefve von Essen bugade sig djupt, under det han med ena handen sköt den briljanterade värjan ifrån sig och yttrade: "Heder och samvete, nådigste herre, föreskrifva *huru* jag bör rösta öfver baron Cederström och förbjuda mig, att emottaga belöning för en handling af sträng rättvisa."

"Men besinna er, herr grefve!" fortfor Karl Johan, enträget och med ett visst bryderi. "Det är en kunglig gåfva i alla afseenden: värjan gifves er nu af en kung, har varit buren af en kung och är bröder emellan värd 10,000 riksdaler, begriper ni? Det är på min odödlige faders minne jag besvärjer er att icke sätta en fläck, medelst Cederströms fällande; ty *jag* för min person har ju deraf hvarken nytta eller skada? Det förfogande, ni vill anse oriktigt, är icke vidtaget under *min* regeringstid: det är å Karl XIII:s vägnar och i hans, min höge faders, namn jag erbjuder er denna hedersvärja, herr grefve!"

"Ers maj:t har således denna gången ej något annat att befalla?" frågade Essen, med vördnadsfull åtbörd, men högtidlig ton och en blick af stolthet, som mera än orden

---

*) Uttryck af Karl XIV till författaren, vid ett honom förunnadt företräde.

tillkännagaf, att underhandlingen var oåterkalleligen afbruten *).

"Nej, min herre!" svarade konungen med qväfd vrede, i det han slängde värjan på bordet. "Jag önskar, att er heder och ert samvete aldrig må råka ut för vådligare prof, än detta, alltid bestå dem med samma fasthet som nu... Måhända behöfver ni mig någon gång framdeles: *jag* skall då hafva glömt hvad nu oss emellan förelupit; *ni* kan göra huru er lyster, herr grefve!... Farväl!"

Och riksmarskalken grefve von Essen afträdde.

"De förbannade aristokraterna!" mumlade konungen vid sig sjelf, slungande efter Essen ett ögonkast, hvari vreden lågade. "Men vänta bara, jag träffar er nog någon gång, mine herrar, och då!!!..."

XI.

Karl Johans åtrå och bemödanden att rädda sin gunstling, rådgifvaren i kommandomål, generaladjutanten för flottorna, statsrådet baron Cederström undan den grundlagliga räfstens påföljder, blefvo i stället olja i elden till hans fällande. Dittills hade det blott gält att näpsa en obetänksam rådgifvare, som, medelst ett regeringsförfogande, öfverskridit gränsen för sina rättigheter; nu hade man tillika den ena statsmaktens rättigheter, skyldigheter och värdighet att upprätthålla mot den andras ansträngningar att göra dem till intet. Frågan var blifven om ingenting mindre, än huruvida grundlagen och konungens rådgifvares ansvarighet skulle varda en sanning, eller icke.

Man uppbjöd å ömse sidor hela sin förmåga, satte alla tillgängliga drifhjul i rörelse. Å ena sidan: högsta maktens kreatur och Cederströms vänner; å den andra:

*) Anekdoten, som är historisk, finnes antydd, men kunde naturligtvis ej *expressis verbis* under Karl Johans regeringstid berättas, i Skildringar ur det inre af dagens historia. De frånvarande; fjerde upplagan; sidan 161.

det lagbundna samhällsskickets, de rättänkande och Cederströms fiender — i hemlighet understödda af hans kamrater i konungens råd.

Det var nu man sökte upplysningar och vidtalade på alla håll. Det var nu grefve Essens adjutant, öfverstelöjtnant Gustaf Hjerta, skickad i sådana ärenden, gaf det bekanta svaret: "att han sprunge andan ur halsen på sig, i anseende till statsrådets förbannade *bönhasjagt*", ett uttryck, som spridde sig, kom till och med för Karl Johans öron och upptogs af honom med mycket bifall *). Cederströms kamraters illa dolda skadefröjd öfver det ofall, som nu hotade, gaf förnyad näring åt den bestämda ovilja Karl Johan alltid hyste mot statsrådet som korps, oaktadt hans personliga bevågenhet för en och annan bland dess medlemmar, undantagsvis.

Denna gången slog "bönhasjagten" ut efter önskan. Konstitutionsutskottet stälde Cederström under åtal inför riksrätt. Ständernas fördelning handlade vid detta tillfälle med så fast hållning, att sedan, under öfverläggningen inom utskottet, hvarje dess ledamot öppet uttalat sin mening, och deraf visade sig, att Cederström blef fäld, någon bland hans vänner yrkade, att omröstning måtte anställas med slutna sedlar, då man hoppades att de här och der *enskildt* tillitade bevekande skälen skulle göra sig gällande, obehindrade af allmänna omdömets kontroll. Men denna slutna omröstning öfverensstämde på pricken med den öppna, som föregått. Ingen enda röst hade vacklat, hvarken hit eller dit.

Denna utgång verkade nedslående på gunstlingen och uppretande på hans höge beskyddare.

"Folkombuden," utbrast Karl Johan, "hafva ej låtit tala med sig; så mycket sämre för de uppstudsiga tjurskallarna, om domrarne i riksrätten varda medgörligare!"

Dessa, som bestodo af embetsmän, till största delen beroende af regeringen, blefvo nu från alla håll kända på pulsen, men höllo profvet vid första påkänningen. De högre tillfrågades, en och en i sender, huru de ärnade rösta; och då högste dåvarande befälhafvaren öfver de i hufvudstaden förlagda trupper, generalmajoren baron von Otter, med fordom svenskmanna öppenhet och fasthet för-

---

*) Historiskt. Jemför de frånvarande; anf. st., sid. 162.

klarade, att hans samvete ej tillät honom att fria den anklagade rådgifvaren, skildes von Otter, under någon förevändning, i ögonblicket från detta sitt befäl samt i och med detsamma från rättigheten att deltaga i besluts fattande öfver åtalet mot baron Cederström.

Icke desto mindre blef denne fäld till ansvar af riksrättens flesta röster.

Cederströms förskräckelse och konungens förtrytelse öfver denna sakens utgång öfvergingo all beskrifning. Till välviljan för Cederström och harmen att ej kunna besegra motståndet, sällade sig fruktan för besvärliga framtida kontroller, i det första exemplets fotspår. Frågan upphörde i och med detsamma att vara statsrådet och amiralen baron Cederströms ensak: konungen förknippade numera med sin enskilda fördel, sin personliga egenkärlek, och det var så mäktiga bevekelsegrunder, som föranledde de nya, utomordentliga, oerhörda mått och steg, hvilka nu vidtogos, för att tillintetgöra det beslut, riksrätten på omförmälte sätt fattat.

Baron Rudolf Cederström var en af de få personer, som Karl Johan förunnat rättighet, att en gång för alla slippa in till företräde, utan föregående anmälan af kammarherrar eller adjutanter. Vid första underrättelsen om riksrättens omröstning hastade han till konungen, att klaga sin nöd och söka tröst i nådens sköte.

"Jag vet redan allt," svarade Karl Johan, "mina kunskapare äro snabbare, än öfverståthållarens. Men i denna er egenskap måste ni, bättre än någon annan, känna dessa menniskor, vi nu hafva att göra med. Sätt alla edra verktyg i rörelse och skaffa mig skyndsam och säker underrättelse: hvilka bland de domare, som fält er, må låta tala med sig, innan beslutet justeras, och hvad som kan utgöra hvarderas svaga sida? Det behöfs blott att två af de sakfällande gå öfver till motsidan, för att ni skall blifva lagligen befriad. Jag är ju *väl* underrättad om ställningen, eller huru?"

Sporrad af den enskilda fördelen, blef Cederström snart i tillfälle att anmäla hos konungen, att krigsrådet Askegren och amiralitetskammarrådet Carlberg ansågos för medgörligast bland dem, som i riksrätten förklarat honom skyldig. Hos den förre vore fåfängan, hos den

senare *redbarare* bevekelsegrunder, den verksammaste häfstången.

"Således en ytterligare åderlåtning på min handkassa!" utbrast konungen, "men, får gå! blott ändamålet vinnes. Ni ser, Cederström, hvad jag vill göra för er. Oinskränkt tillgifvenhet, lydaktig undergifvenhet, djupt känd tacksamhet räknar jag på af er för lifstiden tillbaka, begriper ni?"

"Så länge en blodsdroppe finnes i mina ådror tillhör den min konung, huru helst ers maj:t täcks befalla," gaf Cederström till svar, "men den svåraste stötestenen återstår. Hvem skall underhandla med de begge rådena?"

"Och det frågar ni mig!" tog konungen till ordet, med rynkade ögonbryn. "Här i landet är det då icke nog, att man betalar fiolerna, man måste tillika spela dem sjelf. Det är ju *er* hela tillställningen gäller, käre Cederström! Det är ju icke jag, som deraf personligen har nytta eller skada? Det är ju blott för att hjelpa er ur klämman, af vänskap för er, begriper ni, som jag är beredd att göra uppoffringar och förunna nådevedermälen åt folk, om hvilka jag, förr än nu, aldrig hört talas. Men icke bör ni rimligen kunna begära, att jag derutöfver äfven skall tänka för er."

"Det är ers maj:ts eget fel," anmärkte baron Cederström, oförsagdt, med leende uppsyn, i det han med sitt ena öga blickade Karl Johan stint i ansigtet. "Ni har en gång för alla skämt bort svenskarne, nådigste herre, med att tänka för oss; och då vi alla samt och synnerligen ej se annat än mörker sväfva för våra förstånd, utgör ers maj:ts snille vår ledstjerna och upplyser äfven de dunklaste vrår, der vi på egen hand ej ens mäktat trefva oss fram."

Konungens uppsyn klarnade; han klappade Cederström vänligt på axeln och yttrade: "Välan! Jag inser att jag ej slipper er, innan jag sjelf hjelpt er till rätta. Ni törs icke tala vid de der begge herrarne, det finner jag nog, ty hvarken skulle det anstå er, eller skulle de tro de utfästelser, ni förespeglade dem. Till ingen af edra kamrater i statsrådet kan ni vända er; de spela vid detta tillfälle under täcke med riksdagshjeltarne, och skulle ingenting hellre se, än att ni blefve skymfad. Grefve Sandels är deremot rätte mannen för denna underhandling. Som president i krigskollegiet är han Askegrens omedel-

bare chef, och som landtmarskalk vid den riksdag, då den här oförskämdheten bragtes å bane, faller det sig naturligt, att han talar äfven vid Carlberg. På Sandels kunna vi lita, både jag och ni. Jag skall skicka efter honom genast; ty här är ingen tid att förlora."

Excellensen Sandels erhöll, emottog och utförde uppdraget till påräknad belåtenhet. Efter ett par dagars förlopp anmälde han hos monarken krigsrådet Askegrens önskan att bli adlad, och att amiralitetskammarrådet Carlberg väl satte värde på belöning; men försmådde *toma* utmärkelser.

"Ser ni bara, att jag känner mitt folk!" utbrast konungen, med triumferande hån. "De eländige!... Dock nej! hvem vet, om de icke i sjelfva verket hunnit sansa sig och kommit till bättre öfvertygelse? Jag vill åtminstone tro det, och förlåter dem i sådant fall gerna, att de begripa draga fördel af omständigheterna till egen båtnad... Jag berättigar er således, herr grefve Sandels! att å mina vägnar utfästa åt den ene sköldebrefvet och åt den andre hvad han eljest begär. Han skall få anvisning på min handkassa, summan fördelad i månatliga belopp. Men derförinnan måste Cederström vara *befriad* af riksrätten, begriper ni?"

Aftalet gjordes och gick i fullbordan. Vid justeringen af riksrättens protokoll, återkallade Askegren och Carlberg sina vid omröstningen afgifna fällande meningar, och förklarade sig, vid närmare eftersinnande, instämma i de friandes åsigt. Denna öfvergång förändrade helt och hållet röstberäkningen och i och med detsamma sjelfva domslutet. Statsrådet och amiralen baron Cederström blef — *sålunda* frikänd!...

Hans glädje deröfver var naturlig; men hans seger inför lagen, ett nederlag inför allmänna tänkesättet. En enda ogillande röst genljöd från Haparanda till Ystad. Askegren och Carlberg blefvo skottafla för allmän bespottelse, allmänt förakt, allmänt förlöjligande. Öfver hela riket kallade man dem "*justerings*-råd": en benämning, hvaraf minnet fortlefver. I tidningarna utbjöds till salu "*justeringssnus*", "*justeringsbläck*", "*justeringspennor*", o. s. v.

Amiralitetskammarrådet Carlberg grämde sig till döds. Han öfverlefde endast kort tid sin belöning — och sin nesa. Krigsrådet Askegren hugnades följande året (1819)

med adelig sköld, ett ståtligt vapen, med gyllene kronor och ett rättvisans svärd med lagerqvistar *af guld* samt det skärande namnet "*Edelcrona*", hvilket ödet, honom till straff och androm till varnagel, dömde honom att släpa med sig i smutsen, tills han upplefvat 90 år.

Jemväl året 1819 förunnades grefvetiteln åt statsrådet Cederström.

XII.

Friherre Anckarsvärd hade ej låtit höra af sig ett helt lustrum efter sitt bekanta ofall under befrielsekriget. Krigsbanan var med detta slutad för alla; — för honom *tillika* alla befordringar, hvilka fortfarande i rågadt mått tillföllo hans jemnårige och forne vapenbröder. Men vid den riksdag, som blef på samma gång den sista under Karl XIII:s, och den första under Karl Johans regering, visade Anckarsvärd sig på nytt i det offentliga lifvet. För att der spela en roll var hans ställning, med hänsigt till tidpunkten, ganska kinkig. Att uppträda bland svärmen, som fjeskade för det nya väldet, förbjödo honom både hans öfvertygelse och hans rykte; att då vinna anseende på motståndets väg hindrade glansen af konungens personlighet, som ännu bländade hela allmänheten. Dennas blickar voro emellertid, mera ännu af nyfikenhet än deltagande, fästade vid baron Anckarsvärds uppförande. Man undrade flera år, innan man började beundra.

I det ögonblick, Karl XIII gaf upp andan, befann baron Anckarsvärd sig på slottet, för att inhemta underrättelse om hans helsotillstånd. Dörrarne tillslötos genast, på sätt etiketten bjuder, då en monark för evigt tillsluter sina ögon, och de tillstädesvarande fingo, inför sin nye herre, som ej dröjde att visa sig, svärja honom tro- och huldhetsed.

Detta sammanträffande mellan Karl Johan och Karl Henrik Anckarsvärd var lika högtidligt, som den föregående brytningen dem emellan varit. Den nye konungens maje-

statiska hållning vid detta tillfälle tycktes antyda, att han, i likhet med Ludvig XII, ville helt och hållet i glömska begrafva hvad som tillförne förtörnat honom som kronprins. Sedan, efter svuren ed, Anckarsvärd, till ett tecken af underdånighet, kysst konungens hand — något, som Karl Johan eljest aldrig tillät vid andra tillfällen, än då sådant oeftergifligen föreskrefs af ceremonielet — tog han honom i famn och gaf honom en dubbelkyss på begge kindbenen.

Om hoftrapporna för honom egt dragningskraft, skulle detta lysande bevis på försoning törhända beledsagats af upprättelse och nya framgångar i tjensteväg, oaktadt Wetterstedt, Anckarsvärds ovän, och Cederström, Adlersparres och följaktligen icke Anckarsvärds vän, sutto i rådet; men han skattade högre uppseende än befordringar och, lemnande hofvet å sido, uppträdde i stället på riddarhuset.

Under det konstitutionsutskottet kalfatrade flottans föredragande i kommandomål, vände baron Anckarsvärd sig mot krigshärens till lands, general Björnstjerna. De hade varit vänner och arbetat med samnad hand på statshvälfningen 1809; men med dess fullbordan och egentligen efter den politiska riktningen 1812 skildes deras vägar: den ena ledde till befälhafvarestafven; den andra till skymfligt entledigande ur statens tjenst. Men ingen ståndpunkt finnes i lifvet, som ej har sina fördelar, om man begriper att begagna dem. Och detta gjorde baron Anckarsvärd. General Björnstjerna upptog och besvarade med förnäm vrede baron Anckarsvärds anfall: den höge embetsmannen ville ej finna sig vid att nödgas träda inom skranket med en statsborgare, som lefde blott på sin egen kaka och saknade andel i kronans. Men Anckarsvärd lät ej förhetsa sig af villebrådets våldsamma språng: han sigtade med köld och träffade på pricken.

Konstitutionsutskottet tycktes ej benäget att anse baron Anckarsvärds anmärkning för en sådan småsak, som general Björnstjerna ville låta påskina. Till lycka för honom insåg konungen sjelf hvad klockan var slagen, och blef betänkt att stämma i bäcken, innan vattnet hunnit växa till å. Det skulle i och utom Sverige bibragt ett allt för slätt begrepp om krigsförvaltningen — sjelfva ögonstenen i Karl Johans regering — derest, redan första året efter hans uppstigande på tronen, hans högsta organer både för landt- och sjöförsvaret blifvit af folkombudens ransakare-

fördelning förklarade sakre, oberäknadt vanskligheten af en befrielse, sådan som med plats, uppoffringar och smälek åstadkoms vid riksrätten öfver Cederström. Ingenting blef derför underlåtet för att i födseln, det vill säga: i konstitutionsutskottet qväfva baron Anckarsvärds anmärkningsanledning. Och det lyckades. Björnstjerna hade icke, som Cederström, statsrådet med sitt släp af slägt och tillgifna hemligen *emot* sig; men hade deremot inom sjelfva utskottet *för* sig, hvad Cederström *icke* haft, sin svågers svåger baron Åkerhjelm, hvars verksamma, fint anlagda och slugt förhemligade anläggningar med samma nit bedrefvos, om det gälde att lyfta en vän till Capitolium, som att störta en vedersakare ned från Tarpejiska klippan.

Utsigter öppnades af vederbörande åt domsagor och pastorater, ordnar och titlar. En blick in uti detta förlofvade land böjde sinnena till försonlighet. Baron Anckarsvärd hemtade ingen annan frukt af sin anklagelse, än att hafva gjort sig bemärkt af folket, hatad och förföljd af styrelsen.

General Björnstjerna åter steg ännu högre i gunsten; ty man sökte intala konungen, att det var åt honom sjelf anfallet syftat, af hämnd för ofallet 1813, och att Björnstjerna blott varit det oundgängliga offret i mellanhand, emedan, enligt gällande lagar, monarken är oantastlig. Karl Johans ökade bevågenhet nu var ett drag af ädelmod att hålla ryggen fri på den, som för honom slog näsan i sten. Det var vid detta tillfälle också ett drag af klokhet; alldenstund anmärkningen stannade vid formen af en enskilds anklagelse, underkänd af konstitutionsutskottets flesta röster.

Inflytandet af konungens anade mellankomst, föranledd af politiska bevekelsegrunder, till fromma för Cederström och Björnstjerna, eggade en part i ett enskildt rättegångsärende, att försöka sin lycka under samma egid. Om personer, som voro väl anskrifna hos Karl Johan, förstodo att passa på gynsamma tillfällen, då han var vid godt lynne, fann han ett nöje uti att göra dem belåtna, äfven om han sjelf derigenom stundom ådrog sig obehag för deras skull. Godheten och vreden äro ofta tvillinggnistor i eldiga skaplynnen, och det beror af stålets beskaffenhet, med hvilket de sammanträffa, att ömsom framtvinga den ena eller den andra.

En af Sveriges millionärer, brukspatronen Eberstein i Norrköping, hade till fromma stiftelser anslagit en betydlig del af sin efterlemnade förmögenhet. Derom uppstod rättegång, som fullföljdes till högsta domstolen. Arfvingarne gjorde naturligtvis allt sitt till för att få testamentet häfvet, och en bland dem, sedermera generalmajoren Boy, gift med aflidne Ebersteins systerdotter, sökte stämma konungen personligen till deras fördel. Man uppstälde för honom vissa grundsatser i lagstiftningsväg, som förmentes vara beroende af denna rättegångs resultat: grundsatser, som tillika ingrepo i konungens höghetsrättigheter och den allmänna vård, han egde öfver landets välgörenhetsanstalter. Hans välvilja för Boy sammansmälte sålunda med ömheten om sin makt och med farhågan att blifva kringskuren i sina företrädesrättigheter. Han lät justitiekanslern och högsta domstolens ledamöter, man för man, vid enskilda företräden, redogöra för målets beskaffenhet: alltid förespeglades samma utgång på tvisten, när det en gång skulle skridas till doms, att nämligen arfvingarna hade lagen emot sig.

"Men om det föll en hop rika pundhufvuden här i landet in, att göra sina lagliga arfvingar till fattigstuguhjon och anslå hela sin efterlemnade förmögenhet till uppfostringsanstalter åt afsigkomne Gustavianers barn: har jag — konungen — intet ord med i laget?" utbrast Karl Johan. med lågande blickar.

"Ers maj:t har två röster i högsta domstolen, när saken der afgöres, så vida ers maj:t finner godt att deltaga i pröfningen," blef svaret.

"Välan!" fortfor konungen, häftigt, "jag *vill* deltaga i afgörandet af *detta* mål. Om man har panna att der öfverrösta mina (härmande, med uttryck af förtrytelse) "*tvänne röster*", blir det *jag* som skall vädja till allmänna omdömet, till den sunda statskonsten, till Europas rättslärde och till rättskänslan hos svenska folket, begriper ni?"

Och justitiekanslern uppträdde i högsta domstolen, förklarande till dess protokoll, på konungens befallning, att, af uppgifna skäl, hans maj:t beslutit sjelf deltaga i pröfningen och afgörandet af Ebersteinska testamentstvisten *). Det skulle således anmälas hos monarken, när saken vore

*) Historiskt.

färdig till föredragning, och tiden till denna bero af konungens godtfinnande.

Enligt grundlagen, var det Karl Johans obestridliga rättighet, han nu förklarat sig sinnad att utöfva. Men den hade dittills aldrig blifvit begagnad, hvarken af honom sjelf, eller af företrädaren. Allmänna omdömet fann mindre lämpligt, att konungens domsrätt tillitades blott vid ett enda enstaka fall. Det hade för bjert sken af enskild gunst och mannamån. En annan olägenhet uppstod derjemte. Konungens tid och tankar voro naturligen och rättmätigt så upptagna af statens allmänna angelägenheter, att man ej rimligtvis, äfven om icke underdånigheten i alla fall förbjudit sådant, kunde utstaka någon tid, inom hvilken saken skulle företagas till afgörande. Deraf kunde en obegränsad tidsutdrägt åstadkommas, utan möjlighet för parterna, hvarken att påskynda slutet, eller vinna skadestånd för dröjsmålet.

Om detta förhållande ej kunde undgå att vara betungande för parter och domare, fans likväl ingen i hela landet, som deraf fann sig mera tryckt, än konungen sjelf. Han skulle gerna med embeten, med ordnar, ja, med guld ur sin handkassa hafva köpt sig från löftet att blanda sig i denna ryktbara rättegång, hvilken, till råga på ledsamheterna, började bli ett af dagens samtalsämnen, ej blott man och man emellan, utan jemväl på källare och värdshus. Men i kraft af den till sina följder förut ej nog öfvertänkta befallningen åt justitiekanslern, hade löftet blifvit inprotokolleradt i högsta domstolens justerade protokoll, till innehållet kändt af hela allmänheten, och hvad värre var, som skäl för konungens föresats att öfvervara detta måls pröfning och afgörande, var åberopadt den landsfaderliga pligten att iakttaga en grundsats, som ansågs beroende af sakens utgång; och detta allmänna skäl qvarstod för konungens räkning i protokollet, äfven om han kunnat komma ifrån sitt löfte till den enskilde parten.

Under det konungen befann sig i detta bryderi och vid ett lynne, som troget afspeglades i omgifningens dystra anleten, anmäldes till företräde Sveriges f. d. minister i Paris, f. d. statsrådet baron Lagerbjelke.

"Han må genast slippa in!" yttrade Karl Johan.

XIII.

"Det är mig alltid kärt att se er, baron Lagerbjelke! Oberäknadt det angenäma af ert umgänge, påminner er åsyn om tider, sorgfriare än de nuvarande. Jag hade aldrig bort låta öfvertala mig att lemna Frankrike."

"Sådan, allernådigste herre! är allmänna rösten *der;* man smickrades *då* af att kunna meddela sin egen glans åt Vasa-tronen; man har från den stund Frankrikes uppoffring fullbordades och ers maj:t lemnade sitt och Henrik IV:s fädernesland, lärt sig inse, att man behöft förvara denna glans åt sig sjelf."

"Ni vet ej huru tung en krona är. Vill jag qväsa en fiende, så får han i ögonblicket tusentals vänner. Ni känner väl historierna med Anckarsvärd? (En djup bugning blef svaret.) Om jag vill hjelpa en vän, så uppväxa fiender som svampar: Cederström är derpå ett exempel bland hundra, som jag kunde åberopa. Öfverallt anspråk; ingenstädes tacksamhet: det är i två ord edra landsmäns skaplynne."

"Ers maj:t målar blixtsnabbt med snillets träffande pensel de mest framstående dragen hos föremål, som förmätet träda fram på skådebanan; men den stora mängden håller sig vördnadsfullt på afstånd och välsignar i tysthet. Otack af de få, i ena vågskålen, ernår ej en fjäders tyngd, jemförd med folkets kärlek, som sänker den andra, och som utgör ers maj:ts enda eftersträfvade och enda värdiga belöning."

"Ni smickrar mig för att kunna smickra edra landsmän. Gifve Gud att ni hade rätt. Mina ansträngningar, mina bekymmer, mina uppoffringar vore då icke helt och hållet förspilda."

"Och är det mig tillständigt underdånigst fråga, huruvida ers maj:ts betraktelser hafva en allmän filosofisk åsyftning, eller om de jemväl finna tillämpning på något särskildt fall?"

"Begge delarna. Det är ett dagligt erfarenhetsrön. Jag försakar nöjen och hvila; jag håller min kassa öppen, för att hjelpa; och ingen är nöjd. Och om jag, för att

tjena folk, erbjuder min bemedling och låter locka in mig i labyrinten af det här landets krångliga former, så låter man mig fastna der, gläder sig kanske åt mitt bryderi, eller gör åtminstone ingenting för att skaffa mig igen den tappade ledtråden.“

“Det är en helig pligt och en afundsvärd ära för dem, som njuta det dyrbara förtroendet att tillhandagå ers maj:t med upplysningar och underdåniga rådslag i statsrådet.“

“Jo, de der äro just de rätta! De gunstiga herrarne skulle ej ogerna se mig i förlägenhet, så att jag ej på egen hand kunde reda mig sjelf, utan nödgades obetingadt kasta mig i deras armar och sedermera dansa efter deras pipa, i stället att, mina grundlagliga rättigheter, min konungsliga pligt likmätigt, det är *jag*, som *allena* bör styra riket.“

“Bevare Gud! att denna redan i sjelfva regeringsformen med klara ord uttryckta grundsats, som utgör hela samhällsförfattningens förnämsta styrka och stöd, någonsin skulle jäfvas af illviljan eller oförståndet. Men då ers maj:t allena styr, kan ers maj:t, om dess vishet sådant äskar, nådigst anbefalla rådgifvarne att, hvar efter sitt pund, yttra sina meningar om bästa sättet att verkställa ers maj:ts befallningar, dess högre vishet förbehållet, att gilla eller förkasta hvad sålunda i underdånighet varder föreslaget.“

“I allmänhet taladt kan ni ha rätt; men huru vill ni gå till väga, om saken ligger *utom* statsrådets verkningskrets? om den till exempel tillhör högsta domstolens?“

“Ur en synpunkt, nådigste herre! kunde nya svårigheter deraf uppstå, som kringgås borde, nya hinder, som häfvas måste; ur en annan åter kan ovisst vara, om icke just derigenom ett gynsamt tillfälle bereddes att, synbarligen utan sökt anledning och endast *par la force des choses*, helt och hållet komma ifrån den sak, som vållat bryderi och bekymmer.“

“Ni talar gåtlikt. Ni gjorde mig ett nöje, herr baron! att klart och utan omsvep säga mig er tanke, så vida ni eljest vill hafva den godheten att anförtro henne åt mig.“

“Mitt lif tillika med de innersta skrymslorna af mitt hjerta och hvarje atom af de begreppsförmögenheter, som fallit på min lott, utgör min högsta jordiska sällhet att lägga för ers maj:ts fötter. Men för att vid detta tillfälle

kunna till ers maj:ts höga nöje lyda dess nådiga befallning, tillåter jag mig nu, hvad eljest förmätet vore, fortsätta enträgenheten att bönfalla, det ni, nådigste herre! täcktes förunna mig upplysning, huruvida frågan är *in abstracto* mig till underdånigt besvarande föreställd, eller om ers maj:t af något inom det konkretas område funnit anledning att pröfva, i hvad mer eller mindre mån urskilningen kan hos mig öfverensstämma med det brinnande underdåniga nitet."

"Ja, min herre! det är ty värr! någonting ganska känbart, som föranleder mig att rådfråga er."

"Jag djerfves då utbedja mig kännedom om sakens sammanhang, derest ers maj:t så godt synes?"

"Alltför gerna." (Och nu berättades förloppet med Ebersteinska testamentet, och hvad i anledning deraf blifvit tillgjordt.)

"Hvad ni vore att lyckönska, nådigste herre! hvad de som hafva invecklade mål till afgörande på högsta stället vore att lyckönska, om föredragander funnos, som egde ers maj:ts lätthet, nätthet, bestämdhet och klarhet att åskådliggöra frågans alla lifsmomenter! Jag, som tillförne aldrig hört, ens berättelsevis, något förtäljas om denna rättegång, som — för att vara oförbehållsam — aldrig förut vetat om den saligen döde testamentsgifvaren sjelf varit i lifstiden fågel eller fisk, jag vet i detta ögonblick fullt ut så mycket, — mera till och med ock, törhända, än högsta domstolens ledamöter möjligtvis någonsin lära derom få veta vid målets föredragning af en man utaf yrket."

"Nå väl! då vet ni väl också hvad härvid är att göra, och jag längtar att få höra er tanke derom."

"Tvänne utvägar erbjuda sig, mellan hvilka det vore mig otillständigt att bedöma hvad väljas bör, utan höfves mig endast att i underdånighet nämna hvad väljas kan. Vore afsigten att undvika olägenheterna af ett löftes uppfyllande, egentligast sagdt, aftvingadt af en undersåtes obetänksamma förtröstan till ett alla nogsamt kändt ömmande hjertelag, mera afseende andras bekymmer, än egen beqvämlighet, så vore ginaste sättet, att tillåta högsta domstolen på vanligt vis, men i ers maj:ts egen höga tillstädesvaro, pröfva och afgöra tvistefrågan. Vid yppad olikhet i meningar, vore då ett tillfälle öppet, att med begagnande af ers maj:ts tvänne röster, göra den mening gäl-

lande, som närmast öfverensstämde med ers maj:ts egen höga åsigt. Men om antingen högsta domstolens samtliga ledamöter enhälligt förenade sig uti en tanke, eller ock, om ingendera af de meningar, som uppkastade blefvo, vunne ers maj:ts höga bifall, så vore ers maj:t försatt i den bistra belägenhet att åse, utan att kunna med sina till blott tvänne röster inskränkta domsrätt afhjelpa just det lidande, som den höga afsigten varit att hafva.“

“Ganska sant! jag inser det tydligt. Denna utväg duger således icke. Och hvaruti består den andra?“

“Jag ville, med allernådigste tillstånd, kalla den: att afhugga gordiska knuten. Ers maj:t, samhällets högste beskyddare, statsinrättningarnas ursprung och värn, och högste vårdaren af alla välgörenhetsstiftelser, är ensam i stånd att med den förenade ofelbarheten af sitt höga kall och af sin personliga vishet bedöma: om och hvad må, ur synpunkten af det stora helas fromma, af medel, de vare sig allmänna eller enskilda, användas till en eller annan offentlig välgörenhetsanstalt. Skulle ers maj:t finna, att större belopp blifvit dertill användt, än gagneligt vara kan, beror följaktligen af ers maj:t att vägra eller antaga hvad mer eller mindre för ändamålet pröfvas nödigt: en utredning den, i sådant fall, ers maj:t lärer anbefalla statsrådet, utan att högsta domstolen dermed har något att skaffa. Sedan ers maj:t allernådigst förklarat den summa som får, ur synpunkten af den enskilda stiftelsens förenbarhet med allmännyttan för det stora hela, af de testamenterade medlen *emottagas* till stiftelsen, återfaller af sig sjelf återstoden till arfvingarne, och ers maj:t har i sjelfva verket af konungslig makt och myndighet afgjort saken, utan att blottställa sin höga åsigt för lyckträffen af omröstning i högsta domstolen, hvilken sedermera må omhugsa sig efter skäl att slippa ifrån saken, bäst den gitter.“

“Det kan man kalla ett rådslag, min bästa baron! värdigt en konungs rådgifvare. Den befattningen hade ni aldrig bort lemna.“

“Ovisst vara tör, allernådigste herre! huruvida hvad nu ers maj:t godt synes, hvad lämpligast vara må, som sådant visar sig för ers maj:ts statsråd, helst icke otroligt är, att *om* ers maj:t oåterkalleligen fattar ett dylikt beslut, tvifvelsmål kunde hos kommande ständer uppkastas i afseende på de monarkiska höghetsrättigheternas utsträckning

i denna frågan. Ty den allt upplösande pressen, hvars hufvudsyfte är att, så vidt af den beror, göra all regering, under *hvilken* form *som helst*, omöjlig här i landet, lärer ej underlåta, att miss- och förtyda tillgörandet såsom ett för de nya irrlärorna vådligt bemödande att kringskära deras skötebarns: domstolarnas — hvilka de icke bära försyn att djerfvas tilldela det vidunderliga namnet "domare-*makten!* — tyranniska envälde. Ja, allernådigste herre! jag skyr ej att inför ers maj:t öppet uttala min mening att om det ej lyckas i tid bryta fostbrödralaget mellan en tygellös press och domare, som, städse frikännande, böja sig under dess ferla, skall eders maj:ts höga rätt att *allena* styra riket småningom ohjelpligt undergräfvas, och ers maj:t omsider nödgas dagtinga om sin spiras helgd med den fräcke Argus och den lömska Stockholms-Posten."

"Jag skall lära dem annat, de tiggarne! *)... Jag vet rätt väl, att den der Johansson innästlat sig med *corps diplomatique* i min hufvudstad, ja, att de yngre deraf fara omkring och frossa på värdshusen med honom och några andra brushufvuden. Men jag fruktar dem ej. Må de hålla sig inom skrankorna! Må de sjelfva noga gifva akt på hvad de säga och göra; min polis har ögonen fästade på dem; förlöpa de sig, så mycket värre för dem! Hvad Lindeberg angår, har det ingen fara. Jag känner den menniskan personligen; jag har till och med ej lemnat honom utan uppmuntran; han är hvardagsgäst hos Leopold, och från den skolan utgå inga sammansvärjningar... Men efter vi kommit att tala om tryckfriheten: ni har ju yttrat, att den "lik Akilles' lans, helar oftast sjelf de skador dess missbrukande vållat" **). Det är en vacker tanke, uttryckt på ert vackra språk; men är den också sann?"

"'Tio åter tillryggalagda år hafva upplyst mycket; och jag har funnit, har erfarit, att ömsesidiga belägenheten i slika fall kräfver en närmare och, tilläggas må, ömmare pröfning. Publicister finnas, som, missbrukande fördelen af sin belägenhet, deruti söka medel att tillfredsställa enskilda lidelser eller egen fördel; som uti polemiska strider, ju bittrare, ju bättre, vinna näringsämne och fyllnad för sina blad, samt måhända utkasta anstötligheten blott så-

*) »*Ces gueux là!*» ett af de uttryck, med hvilka Karl Johan plägade beteckna sitt förakt.

**) H. Ex. Lagerbjelkes inträdestal i svenska akademien 1819.

som ett lockbete för att deruppå fiska prenumeranter. Om nu en publicist af detta slag fattat agg till någon, vare sig tjensteman eller enskild medborgare; om han ihärdigt uti sitt blad framställer dennes personlighet, förhållanden, förrättningar, allt i en, minst sagdt, tvetydig dager; gör honom till föremål, än för omedelbara tillvitelser, då dessa kunna vågas (och hvad kan *nu* icke vågas?) än för lätt igenkänliga åsyftningar; ser skeft, berättar vrångt, dömer oblidt, — hvem inser icke den ofantliga skilnaden emellan bådas ställning? Den ene befinner sig i midten af det yrke han sjelf valt; hans tid, hans omsorger behöfva icke upptagas af andra föremål, än dem, som med hans tidning stå i gemenskap. Han uppfyller således den bestämmelse, han för sig utstakat. Men den andre, våldsamt försatt i ett för honom ovanligt förhållande, och som, befarande både åtalets obehag och utgångens ovisshet, icke vågar tillita domaren, skall i stället se sig nödtvungen att eftersätta sina tjenstepligter, lemna ur sigte sitt lefnadsyrke, vanvårda sina enskilda angelägenheter, för att framsläpa sin tid med ängsliga forskningar efter dagens tillmälen, anskaffande af skyddshandlingar, författande af sjelfförsvar, med hvilka i fickan han sedan måste klappa på deras dörrar, som i verklighet innehafva den vidsträcktare offentlighetens monopolium, och då törhända finner mer än en tillsluten. Hvilken belägenhet! hvilken skarp olikhet emellan anfalls- och försvarsvapen! och denna olikhet, jag utsäger det tryggt, har icke af lagstiftaren varit föresedd*)."

"Jag tycker mig finna, att er åsigt sluter sig till hvad en annan tänkare här i landet yttrat: att tryckfriheten är negativt nyttig, men positivt skadlig**). Af er utvecklad, får satsen en ännu högre sinnrikhet."

"Om så förhölle sig, allernådigste herre! annorlunda än i ers maj:ts öfverseende ädelmod, vore förklaringsgrunden att hemta från återljudets eviga lagar. Då ers maj:ts vishet anslår en ton, bringas den af genljudet tillbaka, — afspeglad, ehuru, ty värr! försvagad."

---

*) Ofvanstående med ' utmärkta stycke läses i H. Ex. Lagerbjelkes till konstitutionsutskottet 1829 ingifna, sedermera tryckta afhandling »Om tryckfriheten».

**) Historiskt uttryck.

XIV.

Läsaren känner att Karl Johan hade ett misstänksamt lynne. Företeelserna i alla riktningar under franska statshvälfningen, med hvilken hans politiska bana började, utvecklade detta naturanlag, som erhöll ny näring och ökad fart medelst de omständigheter, under hvilka han uppträdde i Sverige. Han var — och kände sig länge vara — främling bland oss. Hans språk var slipstenar för folket, och folkets tungomål förstod icke han. Det skar de djupkänsliga i hjertat — så yttrade vid ett tillfälle kronprins Oskars lärare, kansliradet af Tannström, till författaren — att vid stora middagar se den ståtlige herskareskepnaden kasta forskande blickar omkring sig, oviss huruvida hviskningarna öfver allt vid bordet härrörde af vördnadens grannlagenhet, eller af det ränksmidande försåtet. Ingen kände bättre än han sjelf, huru den enhällighet blifvit tillverkad, hvarmed han utkorades till svensk tronföljare; och de beräkningar Holstein-Gottorpska konungaslägtens vänner förknippade med hans val, som afsågo ingenting mindre, än hans aflägsnande vid första lägliga tillfälle, voro honom ej heller obekanta. Lägges nu härtill flera af hans företrädares i blod eller dunkel insvepta ändalykt: Gustaf III:s bevisade mord, Karl Augusts af mängden påstådda afdagatagande, Adolf Fredriks *hastiga* död, Gustaf IV Adolfs afsättning — allt tilldragelser, som timat i Sverige under Karl Johans egen lifstid — så måste den oväldigt dömande medgifva att äfven en eljest tanklös menniska måste af sådana föregåenden väckas till bekymmer för sin personliga säkerhet, helst många bland de svenskar, med hvilka han kom i enskild beröring, genom egennyttigt och svekfullt uppförande bidrogo att ingifva honom släta begrepp om det folk, bland hvilket han lefde. Hans egen politiska polis, för att göra sig oumbärlig och blifva väl betald, drog försorg att vidmakthålla hans farhågor, dem lycksökareflocken, af andra men icke ädlare bevekelsegrunder, beflitade sig att underblåsa. Det blef, korteligen, utan fördom bedömdt, en olycka för både Karl

Johan och svenskarne, att han icke trodde dem om godt; men det bör, af nyss anförda orsaker, icke föras honom till last som något moraliskt lyte.

Det var en dubbel olycka att kortsynthet och fjesk hos några bland de få, han hedrade med sitt förtroende, ytterligare tillknöto bindeln för hans ögon. Namnet "Cederström" synes i detta afseende särdeles olycksbådande. Vi hafva redan sett, huruledes konungen fick sitta emellan på sin stora bevågenhet för Rudolf, som, medelst riksrätten 1818 och slutligen skeppshandeln 1825, satte ett par af de mörkare fläckarne på sin beskyddares regering. Jakob Cederström drog försorg att derpå kasta ytterligare skugga, genom de bedröfliga Bryggerska sagorna.

Denne baron Cederström — då landshöfding på Gotland — gjorde sig grön med en anmälan hos konungen om uppgifter af en färgaregesäll vid namn Brygger, hvilken (sannolikt för att synas vigtig och komma åt penningar) förmälde: det han år 1811 låtit bruka sig att till excellensen Toll, landshöfdingen i Göteborg grefve von Rosen med flere svenskar öfverföra bref från och till Gustaf Adolf och hans närmaste anhöriga; att Brygger derför tagit tjenst på engelska flottan och att han haft flera sammanträden med f. d. kungliga huset.

Baron Jakob Cederström lånade örat till dessa uselheter, lofvade Brygger, att han skulle få vara på fri fot, under det han anskaffade bevis för sin angifvelse, och gaf, i sin inberättelse till konungen, saken färg, icke af en dårhusmässig oförskämdhet, utan af en maktpåliggande upptäckt.

Grefve Rosen, vid första vink om förhållandet, instälde sig hufvudstupa i hufvudstaden. Till utseendet var monarken fullkomligt belåten med hans enskilda förklaring öfver Bryggers tillmälen, dem Karl Johan i sina samtal med Rosen behandlade som de förtjente. Men af andra blef Rosen underrättad, att allt ej var så helt, som det ville synas. Bryggers fabler, understödda af Cederströms beställsamma ifver att upptäcka "vädergiftet", lemnade skuggor qvar i det kungliga sinnet. Grefve Rosen visste det, men visste ej sättet att skingra de uppstigna dimmorna, och klagade sin nöd för Lagerbjelke.

"Då kallbrand angripit en lem, låter man skära bort den, för att hindra smittan att sprida sig till hela blodmassan."

"Ganska sant; men hvad hör det hit, om jag törs fråga?"

"Ett ordspråk säger, att då ett ondt icke kan undvikas, är bättre att förekomma, än förekommas."

"Också det är sant; men hvad tillämpning kan detta ordspråk ha på min närvarande belägenhet?"

"Den mest bestämda i verlden. Man får alltid en starkare ståndpunkt, då man sjelf antastar äreskändaren inför domstol, än om man afbidar att han, som ingenting har att förlora vid hvilket dårsprång, hvilken låghet som helst, tager *första* steget."

"Jag skulle, i sanning, ej besinnat mig på att låta lagligen tilltala den bofven, om jag ej tillbakahölles af det oerhörda uppseende en sådan rättegång skulle åstadkomma."

"Så mycket bättre! Förr, än en sådan spetsbof blifvit tillbörligen bränmärkt både af lagen och allmänhetens omdöme, få vi ingen fred hädanefter här i landet för angifvelser af dylik art."

"Jag fruktar endast att med den ton tidningarne tagit sig, sedan Argus trädt upp, jag kommer att bli deras dagliga spaltföda."

"Så mycket bättre, det också! De ministeriella bladen komma att taga grefvens försvar, efter ni är en hög kronans embetsman och öfver hufvud taget står väl hos majestätet. Motsidan skall äfven taga grefven under armarna, emedan den spårar en smula hurtighet mot regeringen i framdragandet inför rätta af hennes hemliga kunskapares angifvelser. Sålunda uppburen af alla pressens organer, skall ni stiga så mycket högre i gunsten på ett visst håll, der förtjensten merendels mätes efter framgången."

Rådet följdes. Landshöfdingen grefve Rosen äskade laglig undersökning af Bryggers angifvelse, och ransakning anstäldes vid nära nog öppna dörrar inför Svea hofrätt, i närvaro af både konungens justitiekansler och ständernas justitieombudsman.

Det var lätt att begripa af advokatfiskalens spetsiga spörsmål, hvars uddar voro mera riktade mot Rosen än mot Brygger, att man på det ställe, hvarifrån åklagaren fått sina föreskrifter, gerna skulle sett, om Rosen och hans medangifne ej blifvit helt och hållet rentvättade, äf-

vensom att Brygger icke kommit att stå alldeles med skam. Men då Brygger, långt ifrån att åstadkomma någon bevisning för sina tillvitelser, eller ens mäkta göra uppgifterna sannolika, sjelf beträddes med tvetalan och sålunda snärjde sig i egna garn, förändrades skådespelet. Brygger från att vara angifvare blef ensam svarande part, hvilket slog så ut, att han miste äran, dömdes till offentlig afbön och landsförvisades för alltid. Han affördes sedermera till och afled i Norra Amerika *).

Angifvelsens beskaffenhet och den ursprunglige svarandens samhällsbelägenhet fästade allas blickar på denna högmålsransakning, för hvars alla omständigheter redogjordes i tidningen Argus, på ett sätt som ännu mer kittlade nyfikenheten och stegrade uppmärksamheten. Allmänheten fann lika sällsamt, att en landshöfding i tjenst skulle behöfva rättfärdiga sig för angifvelser af dylik beskaffenhet, som att en annan tjenstgörande landshöfding tillåtit sig drifva fjesket derhän att göra buller af en sådan angifvares uppenbart lögnaktiga uppgifter. Man beklagade konungen, som så illa betjenades just af dem, som ville gifva sig utseende af att tjena honom med öfverdrifvet nit, och man tvekade hvilkendera Cederström gjort sig mest förtjent af evig ryktbarhet: befordraren af traktör Lindboms upptåg, eller af gesällen Bryggers?...

XV.

Med ett anlete, hvars konstlade längd närmast kunde liknas vid den sniphufva, fruntimren förr buro i enkostånd och efter föräldrar innan begrafningen försiggått, och med en uppsyn, dyster som likrummet, nalkades förste hofstallmästaren grefve Brahe konungens säng klockan 12 en dag, just då det blifvit dager i sofrummet.

*) Bryggerska fabeln och dess upplösning äro historiska.

"Er bedröfvade uppsyn, herr grefve! bebådar något sorgligt," yttrade Karl Johan, med mörknande blick, "är det mig, er, eller någon af de våra, det gäller?"

"För ers maj:ts helgade, dyrkade person, och dess älskade, hoppgifvande ätt delar ödet den vördnad, hela verlden hyser; och om jag och de mina i detta ögonblick äro illa till mods, härrör det endast deraf, att vi med våra lif skulle önska kunna aflägsna äfven den ringaste skymt af moln från vår och Sveriges skyddsguds panna," svarade Brahe.

"Rätt bra, herr grefve! jag känner edra egna och edra anhöriges tänkesätt, och den vänskap, jag egnat er i utbyte, har icke varit ofruktsam, ni vet det bäst sjelf," återtog konungen; men tillade, snäsande: "Det är ej längesedan jag betalde edra skulder: ni måtte väl ej inlåtit er i nytt vingleri, beräknande, att jag ånyo skall taga er under armarna?"

"Nej, Gud bevars!" utbrast Brahe, angelägen att undanröja konungens misstankar, att det vid detta tillfälle ånyo gälde hans pung. "Ers maj:ts välgerningar äro oss i allt för friskt och tacksamt minne, att vi skulle tillåta oss i oträngdt mål anropa dem. Anledningen till den nedslagenhet, ers maj:ts genomträngande blickar, för hvilka ingenting kan döljas, upptäckt hos mig, vore en småsak, om någonting så kunde benämnas, som tillhört den största bland konungar och hjeltar."

"Nå väl?" frågade Karl Johan.

"Ers maj:ts lifhäst under sista fälttåget, den ers maj:t red under slaget vid Leipzig, tillhör sedan klockan 7 på morgonen i dag endast minnets verld."

"Det är förmodligen om hans död ni vill underrätta mig?" sporde monarken.

"Ja, nådigste herre!" suckade Brahe.

"Tag er det icke så nära!" genmälde Karl Johan. "Han var redan för gammal både att kunna lefva länge och begagnas mer. Det är således en onyttig mun mindre, som fräter i mitt stall."

Glad att finna konungen med sådan likgiltighet upptaga underrättelsen om lifhästens död, ryckte Brahe nu fram såsom bevis på nit för Karl Johans ära, med ett förslag, hvilket grefven hållit i beredskap som tröstegrund, om förlusten af kreaturet gått monarken djupare till sinnet.

"Huru befaller ers maj:t vi skola förfara med den döda kroppen?" frågade således Brahe.

"Låt gräfva ned den i parken vid Rosersberg och föranstalta sedermera om uppsättande af en sten med inskrift. En segrares stridshäst förtjenar denna utmärkelse," gaf konungen till svar.

"Utan tvifvel, nådigste herre! men månne den är tillräcklig för en hjeltekonungs, den störste århundradena kunna framte?" invände Brahe.

"Och hvilken annan utmärkelse skulle ni vilja föreslå?" frågade konungen lifligt.

"Karl XI:s Brandklippare, hvilken han red under flera drabbningar, förvarades uppstoppad på Arsenalen; äfvenså Gustaf II Adolfs häst, på hvilken den store konungen blef skjuten vid Lützen. De finnas ännu i behåll och skådas med nyfikenhet och deltagande af efterverlden. Karl Johans stridshäst vid Leipzig saknas ännu i ett klöfverblad, hvilket våra efterkommande ej skulle förlåta, om det af oss lemnades i ofullständigt skick," anmärkte Brahe.

"Det der låter höra sig!" föll konungen in, med förnöjd uppsyn, "så vida nämligen kostnaden ej blir för stor; ty ni vet bäst, ni, herr grefve! huru öfverhopad jag just nu är af dryga utgifter."

"För att bereda ers maj:t tillfälle att sjelf nådigst bedöma förhållandet, har jag, så snart hästens död blef mig bekant, låtit hos personer, som förstå sig på sådant, efterfråga hvad uppstoppningen kan belöpa till; och man har sagt mig, att alltsammans ej kommer att mycket öfverstiga 100 riksdaler banko," yttrade Brahe.

"100 riksdaler banko!" utbrast konungen. "Det är för mycket till ett sådant ändamål. Med den summan gör jag en *pauvre honteux* lycklig för ett helt år; och ni vet huru många sådana jag försörjer af min handkassa."

"Jag känner allt för väl," svarade Brahe, "det stora antal behöfvande, som skulle vara vida olyckligare, om icke ers maj:ts ädelmod stillade hungern, lindrade nöden och aftorkade tårarna. Men ers maj:t må ej förundra sig öfver, att framtiden begärligt kommer att forska efter allt, som närmare tillhört vår samtids välgörare."

"Välan! jag anslår 100 riksdaler banko till det ändamål ni uppgifvit. Låt stoppa upp hästen ju förr desto

hellre. Rosersbergs park går i stället miste om den minnessten, jag der ärnat uppresa.“

Med dessa konungens ord slöts samtalet om den afdöda hästen. Grefve Brahe uppdrog åt hofstallmästaren Ekstedt, att med öfverdirektören Norling afhandla om den beramade uppstoppningen, hvilket denne åtog sig och utförde med den honom egna pålitlighet, nit och drift. Men kostnaderna öfverstego vida hvad i konungens sängkammare blifvit påräknadt. Endast karkassen betaltes af Norling med 200 riksdaler banko till bildhuggaren Thoman. Alltsammans blef emellertid skyndsamt och väl färdigt, och Norling öfverlemnade till hofstallet qvitterade räkningar på den uppstoppade hästen.

Nytt bryderi. Det *högsta* konungen hade velat betala för sin stridshästs odödlighet var 100 riksdaler banko, och detta belopp var en spottstyfver, jemfördt med det, hvartill kostnaden, enligt bestyrkta räkningar, uppgått. Felet låg hvarken hos den, som förut bestämt sitt maximum, eller hos Norling, som ej fått sig något sådant föreskrifvet. Om den mellanlöpande beställsamheten frågat: kan uppstoppningen verkställas för det eller det priset? innan den företogs, så hade svaret afgjort beställningen. Nu måste Brahe deran att anmäla förloppet hos monarken för att erhålla hans befallning om betalningen. Det var ett föga angenämt göromål. För att kunna dermed gå i land med så litet obehag som möjligt, ämnade Brahe passa på när Karl Johan befunne sig vid särdeles godt lynne; och det skedde. Men knapt blef den ömtåliga strängen vidrörd, innan friden var störd, det glada lynnet förbytt i den vresigaste sinnesstämning och gunstlingen behandlad på det ogunstigaste sätt i verlden.

Det blef dervid. Karl Johan förbjöd, vid vite af sin onåd, att någonsin mer i hans närvaro nämna den uppstoppade hästen, hvilken han lika litet ämnade betala som det bekymrade honom, hvart den toge vägen. Och hans vanliga: “begriper ni?“ uttalades slutligen med så eftertrycklig tonvigt, att grefve Brahe också lät sig det vara sagdt en gång för alla.

Öfverdirektören Norling, en man af hufvud och hederskänsla, var å ena sidan för stolt att ytterligare påminna om sitt förskott, som han väntat att hofstallet skulle opåmint godtgöra; men å den andra icke så blyg, att han

släppte från sig den i handen hafvande panten (ty som sådan betraktade han den uppstoppade hästen). Han uppstälde honom i stället på veterinärinrättningens stora sal, der den varit tillgänglig för allmänheten att åse, bland anstaltens öfriga sällsamheter. Sedan riksens ständer anslagit de medel Oskar I begärt till uppbyggande af ett nationalmuseum, bör man förmoda att det varder så inrättadt, att der äfven må komma att finnas rum åt föremål af nationligt intresse, *utom* de sköna konsternas alster; och det är således sannolikt, att denne monark i sinom tid från veterinärinrättningen inlöser sin högstsalige herr faders stridshäst vid Leipzig, så att Karl XIV Johans omsider må finna en mera än nu*) passande krubba, spilt om spilt med Karl XI:s och Gustaf II Adolfs **).

Till kapitlet om Karl Johans stridshäst i slaget vid Leipzig 1813 foga vi en i sitt slag sällsam anekdot om en af de svenska stridsmän, som deltogo i samma odödliga drabbning. En för stöld till lifstidsfästning dömd fånge vid namn Westerberg hade beredt sig tillfälle att fly och — förmodligen under diktadt namn och falska handlingar — blifvit anvärfd vid ett af gardesregementerna, med hvilket han gjorde tyska fälttåget och kämpade i den afgörande slagtningen. Han uppförde sig med käckhet och pålitlighet och utmärktes (om vi eljest blifvit riktigt underrättade) med belöningspenningen för tapperhet i fält. Hemkommen med sitt regemente, fortfor han att göra garnisonstjenst i hufvudstaden, alltid till befälets fullkomliga nöje. Men en vacker dag råkade han i ordvexling på en krog, der någon kände igen honom från hans förnedringsperiod och förevitade eller angaf honom som förrymd fästningsfånge. Undersökning anstäldes; det bevistes att Westerberg var den förrymde lifstidsfången; han ströks således från regementet och insattes, till fullföljd af sin långt förut ådömda bestraffning, på Vaxholms fästning, hvarest han ännu befans åren 1838—1841. Från fästningen, der han på det hela uppförde sig beskedligt, undergifvet och stilla, gjorde han underdånig nådansökning hos kungl. maj:t, som deröfver hörde kommendanten;

*) 1845.

**) Huru förhållandet är med den uppstoppade hästen, tilltro vi oss ej att afgöra. På grund af de efterforskningar vi anstält anse vi troligt, att den blifvit förd till Skokloster. *Utg.*

men just i den vefvan hade exhjelten begått något litet snedsprång, så att kommendantens *videtur* ej utföll nog tillfredsställande, att regeringen fann godt att ställa honom på fri fot. Emellertid samkades åren öfver hans hjessa; han vande sig mer och mer både vid sitt öde och vid tanken att först med döden deruti motse någon förändring.

XVI.

I ryska ministerhuset stod glädjen högt i taket. General Suchtelen hade fått besök af sin son och hans hustru, ursprungen från en bland Rysslands gamla rika adliga slägter. Hon var dertill ung, intagande och af mången ansedd för vacker, ja! hon skulle i sminkets tider varit det af alla; men den gulbleka hyn och den mellan grönt och blått skiftande strimman under ögonen gåfvo henne ett sjukligt utseende, jäfvadt likväl af den ömsom smäktande, ömsom djerfva blicken, med hvilken hon mätte dem af andra könet, som ådrogo sig hennes uppmärksamhet. Lidelser bodde i hennes mörka ögonpar; bestämd vilja på hennes hvälfda panna. Ödet hade gjort henne till ett lyckans barn; lyckan till ett nöjenas.

I den högsta kretsen voro grefvinnan Suchtelens framgångar afgjorda redan första gången hon visade sig bland *la haute volée* i Sveriges hufvudstad. Ung, rik, behaglig, perlan i det förnämsta främmande sändebudets hus, och kanske främst (ty sådana äro i sjelfva verket nutidens svenskar) *utländska*, strödde hyllningen öfverallt rosor i hennes fjät. Vägen till allas hjertan stod henne öppen: alla fröjder räckte henne sin bägare; hon försköt ingen utan att läppja, — och ändå förrådde den kringirrande blicken, som forskande dröjde vid hvarje nytt föremål, att hon ännu ej funnit allt hvad hon sökte i lifvet, att det fans en tomhet i hennes bröst, och att hon gerna skulle utbytt förströelsernas döfvande rus i den lysande verlden — för någon tid åtminstone — mot ett obemärkt dunkels stilla njutningar.

Hennes svärfar — Stockholmsdiplomaternas Nestor — underlät ingenting för att roa henne. Allt hvad umgängeslifvet den tiden hos oss hade omvexlande: de enskilda banketterna, de lysande dansordnarna, skådespel, konserter, slädpartier, — allt manade henne till glädje, och ingen lemnades af henne oförsökt. Medan andra fruntimmer gjorde uppseende genom juveler och bjefs, väckte hon, som deraf icke egde mindre, uppmärksamhet just genom sin enkelhet i drägt och prydnader. Den fina qvinliga känslan, som aldrig bedrager, hade hviskat till hennes behagsjuka, att utstyrselns grannlåter voro för hennes utseende minst fördelaktiga.

Det fans mellan henne och hennes man ingen yttre likhet, men ett visst gemensamt drag af begges hemland. Mången påstår att äktenskapets sällhet förnämligast skall uppkomma af begge makarnas *motsatta* skaplynnen. Det är vädervexlingen, som ger naturen lif och växtlighet. Plantorna förbrännas af ett evigt solsken. Hos Suchtelenska paret var allt enformighet; det nästan tycktes, som om de förflyttat sig från Petersburg till Stockholm, enkom för att afbryta den.

Huru förhållandet varit med general Suchtelens (fadrens) eget äktenskap är oss ej bekant. Talaren vid grafven förgat alldeles, eller öfverhoppade med flit denna omständighet i den ryktbare mannens lefnad *). Vi känna till och med ej om, när och hvar han blef enkling. Men, utan att knyta nya band, följde honom ännu under hans sextonde lustrum böjelsen för det vackra könet, och han svarade revisionssekreteraren baron Boye, som utbredde sig i artigheter öfver hans vid den höga åldern af fylda 80 år sällsynta kropps- och själskrafter: *"Oui, Monsieur, j'ai même une vigeur, dont à mon age j'ai honte"* **). Lefvande bevis funnos på uppgiftens sanning, och första sultaninnan bebodde rum i sändebudets från öster hus. Unga grefvinnan, långt ifrån att rynka på näsan åt detta förhållande, sade i förbigående några vänliga ord åt den gamles älskarinna, då de händelsevis sammanträffade, och jollrade okonstladt med de

*) Jemför *Oraison funèbre de S. Exc. Pierre Comte de Suchtelen, prononcée le 30 Janvier 1836 dans le Temple d'Adolphe-Frédéric, par le pasteur de l'eglise réformée française de Stockholm.*

**) Historiskt svar af grefve v. Suchtelen.

små. Korteligen: af pligtkänsla, tillgifvenhet och beräkning — ty hon var ett fruntimmer af lika mycken slughet, som beslutsamhet och sinneskraft — vinlade hon sig att eröfra svärfadrens hjerta; hon vann det ock och blef den gamle generalens ögonsten, nästan så mycket som generalens, hans sons.

Hon hade dessutom den fina takten, att utan att låtsa genomtränga vissa hemligheter, hvilka det tillhör belefvenheten att icke varseblifva, taga de deruti intresserade under sitt omärkliga hägn. Det hade ej undfallit henne, att * * *, anställd vid svärfadrens beskickning, var särdeles enträgen i sina försäkringar till en viss nygift man af civila ståndet, att det alltid vore med fördubbladt nöje hans excellens dagligen återsåg honom, emedan han vant sig, att påräkna honom bland sina medspelare vid whistpartierna. Också hade denne ej väl hunnit helsa på värden, innan * * * bjöd kort, och så snart spelet var i gång försvann han och återkom först inemot spelets slut.

Grefvinnan Suchtelen började misstänka, att det fans något *under dessa* * * *:s kort, och kom, medelst oskyldiga frågor i förbigående än till en, än till en annan, snart under fund med * * *:s dubbla plan: att tillskynda hennes svärfar ett nöje och att, medan mannen spelade i ryska ministerhuset, nästan hvarje afton, trösta den vackra gräsenkan i hennes hemvist. Grefvinnan begagnade sin upptäckt, ej för att störa utan för att skydda. Om ministerns parti slöts, innan * * * hunnit återvända från sitt mellan-fyra-ögon med frun, drog grefvinnan försorg att uppehålla mannen och hålla honom vid godt mod, medelst de förbindligaste samtal. Detta smickrade och förblindade ännu mer den beskedlige karlen, hvars hufvudsvaghet var fåfänga, och som med välbehag skröt bland sina bekanta öfver sin oumbärlighet vid h. exc. Suchtelens spelpartier, under det hela Stockholm skrattade åt dessas hemliga anledning*).

General van Suchtelens födelsedag**) inträffade. En landtlig fest tillreddes vid hans täcka sommarnöje Beylon bredvid Ulriksdal. Utom hans vanliga umgängeskrets,

*) Historiskt.

**) Den 2 augusti. Han var född 1751.

corps diplomatique och hufvudstadens vetenskapsmän, tillströmmade vid detta tillfälle hundratals objudna gäster som åskådare. Det var nämligen en söndag; det vackra vädret gynnade utvandringar, och Stockholms dagdrifvare och dagdrifverskor behöfva blott få höra talas om, att någonting af hvad slag som helst kan vara att se eller höra, känna, smaka, eller lukta, utan annan kostnad, än som erfordras för fram- och återresan, utan annat besvär, än hunger, förkylningar, och af trängsel, qväfning och sönderrifna kläder, för att den nyfikna befolkningen skall öfvergifva hus och hem och hasta till den af ryktet utpekade mötesplatsen.

Mot aftonen företog den diplomatiska samlingen en spatserfart till fots i Ulriksdals park. Hvar och en af fruntimren gaf sin arm åt en ledsagare. Grefvinnan Suchtelen fördes af en resande utländing, hvilken blott på några dagar uppehöll sig i Stockholm, föreställd af sändebudet från sitt lands hof hos ryske ministern, till hvilken främlingen nu var första gången bjuden.

Under det de Suchtelenska gästerna, inbegripna i skämtsamma samtal, än följde den banade vägen, än veko af på gräset inåt skogen, snafvade grefvinnans ledsven mot en tufva och, i det han stupade, föll hans käpp ett stycke längre bort bredvid en flock, som slagit sig ned i gräset, der de förtärde sin aftonvard, ur en korg, fyld med mat och vin, och troget vaktad af en bredvid liggande svart pudelhund.

Med skalkaktig artighet ilade grefvinnan före sin ledsven till stället, der hans käpp låg, för att hemta upp och öfverlemna den åt sin egare, men dervid råkade hon i matkorgens granskap, då pudeln, med brinnande ögon, ett vidt kring nejden återskallande gläfs och öppnadt gap, ur hvilket de hvita tänderna, hotande, blänkte, rusade emot henne.

Hennes förskräckelse bröt löst i ett anskri och, sanslös, dignade hon ned på marken.

Vid det hon åter slog upp ögonen, fann hon sig i armarna på ett par fruntimmer af Suchtelenska sällskapskretsen, hvars herrar ifrigt och högljudt ordvexlade med en yngling, som med ena handen höll fast i ullen på hundens hufvud, och med sin käpp i den andra, omlindad af en hvit näsduk, sökte afvärja de slag af käppar, som en och annan bland sällskapet riktade åt kreaturet.

"Jag hade hoppats," yttrade ynglingen, höfligt, men frimodigt och bestämdt, "att sedan jag under äfventyr att sjelf blifva biten, hvilket också skett, (härvid framvisade han sin ombundna hand) hindrat hunden från att skada fruntimret och sjelf straffat honom för den förskräckelse han vållat, saken dermed borde vara slutad, så vida ej fruntimret befaller annorlunda. Är det *hennes* önskan att Castor skall dö, så skjuter jag honom en kula för pannan redan denna afton. I annat fall anhåller jag, att herrarne täcktes upphöra att förolämpa mig och att förfölja det arma djuret."

"Bevars, så ridderligt!" utbrast en af sällskapet, hånskrattande, och tillade, vändande sig till grefvinnan Suchtelen: "Hör ni, min nådigaste! Er slaf erbjuder kreaturets lif i försoningsoffer för er skrämsel."

"Jag bekymrar mig lika litet om att veta, hvem som hvad, den herrn menar med sitt skämt — återtog ynglingen, med sjelfkänsla — Om fruntimret har något vidare att befalla, torde hon hafva den godheten att derom underrätta mig; i annat fall återvänder jag till mitt sällskap."

Grefvinnan, som hunnit återhemta sig, och hvars blickar, strålande af deltagande, voro fästade på den blomstrande ynglingen, sade sig ej vilja den stackars hunden något ondt; förklarade sin oro öfver den skada, som blifvit tillfogad ynglingens hand, och bad honom säga hvem han vore, för att kunna framdeles låta underrätta sig, att, som hon hoppades, denna skada, till hvilken hon kunde anses för en oskyldig orsak, ej måtte medföra följder af allvarsam art.

Under yttrande, att dermed ej hade någon fara och att han vore en allt för obetydlig person att blifva ihågkommen äfven om han sade sitt namn, gjorde han en hastig afskedshelsning, satte hatten åter på hufvudet, lockade hunden att följa sig och gick bort till sitt sällskap, som dragit sig ett stycke tillbaka under föregående uppträde.

Grefvinnan Suchtelens glada lynne hade försvunnit. På hemvägen till Beylon var hon tyst; det återstående af qvällen tankspridd. Deröfver undrade ingen; faran och skrämseln för hvilka hon varit blottstäld, utgjorde tillräckliga förklaringsgrunder.

Så snart hon kommit till general Suchtelens sommarnöje tillbaka, gick hon in i sin sängkammare, under före-

vändning af hufvudvärk. Den förtrogna kammarjungfrun tillkallades, och fick del af hvad som förelupit.

"Det var en besynnerlig envishet, att ej vilja säga sitt namn, då grefvinnan likväl så artigt och så enträget bad honom derom," anmärkte kammarjungfrun.

"Ja, men jag måste veta hvem han är" föll fru van Suchtelen lifligt i talet, "du måste, Clementine! liksom för att tillfredsställa din egen nyfikenhet, sätta hela min svärfars betjening i verksamhet, för att skaffa mig reda på hans namn, hans yrke och hans hemvist. Det vore himmelsskriande att lemna så mycken rådighet obelönt, att icke ens efterfråga följderna af hundbettet, som han ådrog sig för min skull."

"Och en så vacker och ung herre till!" utbrast kammarjungfrun småleende.

"Spara dina omdömen, Clementine! men uppfyll min önskan" återtog grefvinnan, "du känner den, och *du måste* skaffa mig att få veta hvem han är."

XVII.

Både statsministern för utrikes ärendena och hofkanslern blefvo kallade till gemensam öfverläggning hos konungen. Något vigtigt var således å bane; ty eljest samtalade Karl Johan vanligen med en i sender om de yttre politiska angelägenheterna, och oftast — i synnerhet med v. Engeström — mera *ad notitiam*, än för att inhemta hans råd.

Det ämne, som nu skulle afhandlas, var för grannlaga, kräfde för mycken tystlåtenhet, att kungen, enligt sin plägsed, då det gälde inre ärenden af vanlig halt, lät dem sig föredragas och om dem inlät sig i samtal under påklädningen och hårets kammande. Den titulerade och den sannskyldige utrikes ärendenas minister fingo tillsägelse, att i ett kabinett afbida konungens ankomst, dit han sjelf ärnade begifva sig, sedan klädseln blifvit fullbordad.

"Hvad kan hans maj:t hafva att befalla oss begge på en gång?" yttrade emellertid v. Engeström till af Wetter-

stedt. "Om något hade inträffat i Ryssland, eller om kejsaren vore missnöjd med oss, kunde väl vårt sändebud i Petersburg ej underlåtit att genast inberätta sådant till mig."

"Jag var hos general Suchtelen på besök i går aftons, just då han fick sin ryska post. Han genomögnade den i min närvaro och påstod, att den ej innehöll det ringaste af vigt," svarade Wetterstedt, likgiltigt.

"Huru dags lemnade ers excellens ryska ministerhuset?" frågade Engeström.

"Klockan mellan 9 och 10 på aftonen," blef svaret.

"Och under natten, eller nu på morgonstunden kan väl intet ryskt ilbud hafva anländt?" fortfor Engeström.

"Det är något, som ers excellens sjelf torde böra veta bättre än någon annan," anmärkte Wetterstedt, med hånande köld.

Flat och stött tvärtystnade Engeström, tog fram sitt briljanterade guldur — en gåfva af Polens siste kung, hos hvilken Engeström varit anstäld som svenskt sändebud — och jemförde dess gång med bordstudsarens i det kungliga rummet, samt stoppade uret åter, stillatigande, i fickan.

Wetterstedt öppnade ett samtal om väderleken, väglaget och andra likgiltiga ämnen, hvilket han nästan ensam underhöll; ty Engeström gaf endast korta, kärfva och till samspråk föga ledande svar.

Konungens efterlängtade ankomst afbröt de begge statsembetsmännens enformiga, tråkiga mellan-fyra-ögon.

"Nå väl, mina herrar!" började han, "hvad har jag alltid sagt er: hundra år härefter finnes ingen konung mer i Europa; och efter två hundra års förlopp skall man förundra sig, att konungar någonsin funnits, begripen I *)?"

Grefve Engeström spärrade upp sina stora ögon, såg förbluffad ut och gjorde ett utrop af bestörtning. Grefve Wetterstedt plirade klipskt och anmärkte fintligt: att Sveriges tron skulle stå upprätt, om också alla andra ramlade; ty den vore fotad på folkets fria, enhälliga val, värnad af lagbunden frihet, som skyddade både folkets och konungamaktens rättigheter, och uppburen af folkets kärlek."

"Rätt bra, herr grefve!" återtog konungen, på hvilken det fina smickret gjorde ett angenämt intryck, "er djupa statsmannablick förnekar sig aldrig. Men ni måste

---

*) Ofvanstående uttryck af Karl XIV Johan är historiskt.

medgifva mig, att spanska Cortezregeringssättet, som nu gör sin rund kring det södra Europa, är första steget till tronernas fall?“

“Derom är jag äfven fullkomligen öfvertygad,“ genmälde Wetterstedt, “men också hoppas jag, att denna olycksbringande statsförfattning (om den samhällsupplösning, hon medför och *måste* medföra, ens förtjenar detta namn) må inskränka sin rund till halfön, i hvars brushufvudens förryckta hjernor hon blifvit kläckt.“

“Ni är således icke så väl underrättad som jag om södra Europas händelser, märker jag,“ fortfor konungen, med triumferande ton. “Ni känner icke hvad som tilldragit sig i Neapel?“

“Uppresningar höra till ordningen för dagen, nådigste herre! men sedan de lagliga beherskarne låtit några dussin oroliga hufvuden springa, återkomma lugn och laglydnad,“ invände Wetterstedt.

“Så vida icke fullständig statshvälfning inträffar och i och med detsamma statsförfattningens omskapning,“ anmärkte Karl Johan, “hvilket nyligen timat i Neapel. Det är just derför jag låtit kalla eder, mina herrar. Min broder, Ferdinand, konung af begge Sicilierna, *som kallar mig sin frände*, begripen I? har i detta bref, som jag nyss bekommit (Karl Johan framtog och förevisade detsamma) officielt meddelat mig, att han antagit och besvurit spanska grundlagen. Jag vill höra herrarnes mening, innan jag svarar hans maj:t, min bror och frände.“

“Ers maj:t torde täckas kalla konung Ferdinand bror, vän och frände tillbaka,“ yttrade v. Engeström.

“Då konung Ludvig XVI skriftligen underrättade konung Gustaf III om sitt antagande af den grundlag, lagstiftande församlingen uppgjort, återskickade svenske monarken den franskes bref ouppbrutet *), fastän de voro personligen de förtrognaste vänner i verlden,“ förmälde af Wetterstedt.

“Ett sådant exempel kunna vi ej med godt samvete i underdånighet tillstyrka hans maj:t att följa, åtminstone icke jag, för min del,“ for Engeström ut, med värme.

“Och hvem har någonsin sagt eder, mina herrar, att jag ärnar följa något exempel, att I egen att i detta af-

---

*) Historiskt.

seende gifva mig något råd?" utbrast Karl Johan, sträft. "Det är herrarnes mening om ställningen i Neapel jag vill höra; sedermera tager jag råd af mig sjelf."

"Ställningen der synes mig ingenting mindre än afgjord och betryggande," återtog Wetterstedt. "Först och främst är ovisst om konung Ferdinand af egen böjelse antagit spanska statsförfattningen, eller om han dertill blifvit föranlåten af tvingande tillfälliga orsaker, med hvilkas upphörande den gamla sakernas ordning torde å nyo inträda. För det andra är ännu mera ovisst om, i alla fall, Österrike finner sig vid de nya omstörtande lärornas utbredande och rotfästande i sitt granskap. Konung Ferdinand skulle i sådan händelse, medelst diplomatiska föreställningar, ja till och med genom väpnad makt kunna tvingas att afstå från de statsåsigter, till hvilka han för ögonblicket slutit sig. Under dylika omständigheter fruktar jag det blefve vanskligt, att gifva något svar på hans neapolitanska majestäts meddelande, i synnerhet som inga ministeriella beröringspunkter finnas mellan eders maj:ts hof och de begge Siciliernas. Åtminstone vore säkrast, att dessförinnan afbida huru man i Petersburg och Wien upptagit saken."

"Hans maj:t konungen af Sverige och Norge är en allena styrande herre," anförde Engeström, "som lika litet lärer taga föreskrifter, som han behöfver söka föresyn bland andra länders beherskare..."

"Mycket bra, herr grefve von Engeström, fortfar!" afbröt Karl Johan.

Engeström fortfor: "Skulle hans maj:t i sin vishet allernådigst pröfva godt att inhemta de monarkers tankar härutinnan, som herr grefve af Wetterstedt tycks anse vara af vigt, så finnes ju här general van Suchtelen och grefve Woyna."

Konungens mörknade blick fixerade, hånande, statsministern; men Wetterstedt tog hastigt, med qväfdt löje, till ordet:

"Det lider visserligen intet tvifvel, att ju grefve Suchtelen är för alla händelser utrustad med kejsarens, sin herres, föreskrifter; men ehuru herr grefve von Engeström säkert känner grefve Woyna bättre än jag, skulle jag för min enskilda del ej våga antaga hans yttranden, som uttryck af furst Metternichs innersta tanke. Och för att

återkomma till det ämne, för hvilket ers maj:t täckts nu anbefalla vår inställelse: månne det ej följdriktigast skulle öfverensstämma med den visa försigtigheten af ers maj:ts statskonst i allmänhet, att afbida de stora makternas, och isynnerhet vår östra grannes, beslut rörande neapolitanska angelägenheterna, innan hans maj:t konungens af begge Sicilierna bref besvaras, och att tills vidare anse det som *non avenue?*"

"Jag har nu hört edra meningar, mina herrar! och skall framdeles underrätta er om min vilja," yttrade konungen, i afsigt att bjuda de begge grefvarne farväl; men grefve Engeström anhöll, att få ytterligare upptaga några ögonblick af monarkens tid med anmälan om tillsättningen af den lediga ministerplatsen i Wien.

"Alltför gerna! herr grefve, och hvem vill ni föreslå?" frågade Karl Johan.

"Först torde jag böra i underdånighet nämna, att furst Metternich i ett enskildt bref till mig förordat nuvarande legationssekreteraren vid ers maj:ts beskickning hos österrikiska hofvet, baron Nils Palmstjerna; men ni lärer täckas nådigst draga er till minnes, allernådigste herre! att det anses som en brist på uppmärksamhet mot det hof, der minister anställes, att dertill nämna samma person, som omedelbart derförut varit legationssekreterare på samma ställe. Det vore således föga grannlaga mot Wienska hofvet, och lärer ej gå an, att gifva denna ministerpost åt baron Palmstjerna, åtminstone icke innan han förut varit envoyé vid något annat hof."

"Och ni säger," upprepade Karl Johan, "att furst Metternich förordat och begärt Palmstjerna till svensk minister i Wien?"

"Ja, allernådigste herre!"

"I sådant fall," fortfor konungen, småleende, "utnämner jag honom dertill, och ni kan vara lugn, grefve Engeström! både i afseende på etikettsbrottet och dess äfventyrliga följder. Eller huru? grefve Wetterstedt! Är ni af min, eller af herr statsministerns tanke?"

"Vid närmare eftersinnande, nådigste herre!" svarade hofkanslern, "lärer herr grefve von Engeström sjelf finna, att, efter hvad sålunda föregått, ej mer än en mening kan ega rum, den, nämligen, som ers maj:t täckts uttrycka."

"Nå väl!" tillade Karl Johan. "Jag önskar, att ni sjelf skrifver till Metternich, grefve Engeström! och säger honom, att jag, vid första underrättelsen om hans förord, utnämnt baron Palmstjerna till mitt sändebud hos kejsaren, furst Metternichs herre *)."

Konungens af begge Sicilierna bref till konungen af Sverige och Norge var icke egenhändigt, utan ett kontrasigneradt, så kalladt "kanslibref". Karl Johan ärnade svara i samma form; men det var hofkanslern, som borde kontrasignera, och han ville undvika dennes invändningar och motstånd, hvilket, om det utdunstade, kunde blifva vatten på kejsar Alexanders qvarn. Karl Johan var å ena sidan långt ifrån att vilja stöta sig med det heliga förbundet, hvaruti han blifvit upptagen; under det han, å den andra, vänskapligt smålog åt verldens frisinnade styrelser.

"Huru är det, min vän Wetterstedt!" yttrade konungen till honom en dag, "ni ser sjuklig och modfäld ut: de öfverhopande statsgöromålen beröfva er sömn och helsa. Er grefvinna har på ett par veckor rest till sitt präktiga Finspong; far dit på några dagar och slå ifrån er embetstankarne. *Kanske* besöker jag er der som hastigast. Men räkna i alla fall icke derpå. Ni vet bäst sjelf, huru tusentals hinder kunna hopa sig, för att tillintetgöra mina käraste önskningar. På det att edra ej må lida afbräck af några dagars längre eller kortare frånvaro, må Kullberg förordnas, att emellertid bestrida hofkanslersembetet."

Ganska belåten emottog Wetterstedt den under så bevågna auspicier erbjudna tjenstledigheten, och omedelbart efter hans afresa fick Kullberg befallning att uppsätta och kontrasignera svaret till konungen i Neapel.

"Framför allt: glöm icke att hans maj:t konungen af begge Sicilierna är *Wår frände*," yttrade Karl Johan till statssekreteraren af Kullberg, i det han anbefalde honom den ifrågavarande expeditionen.

Detta bref anses, i diplomatiens nyare annaler, som en af de anmärkningsvärdaste statshandlingar, och finnes

---

*) Ofvanstående anekdot om baron Palmstjerna, grefve Engeström, furst Metternich och Karl XIV är historisk.

offentliggjordt i *Manuel Diplomatique.* Ordalydelsen är följande:

"Nous Charles Jean, par la grace de Dieu, roi de Suède et de Norvège, etc. etc., à très-haut et très-puissant prince, notre frère et parent, et notre très-cher ami Ferdinand I:er, roi du royaume des Deux-Siciles, de Jérusalem, infant, duc de Parme, etc. etc. etc.; grand-duc, héréditaire de Toscane etc. etc. etc.; salut et prospérité.

Très-haut et très-puissant prince, frère et parent, très-cher ami. Par vos lettres du 19 Août, il a plu à Votre Majesté de nous apprendre l'heureux changement de la forme du gouvernement qui a récemment eu lieu dans les états de V. M., par l'acceptation de la constitution espagnole, avec quelques modifications nécessaires. Nous faisons des voeux pour que cet événement produise de nouveaux avantages et une prospérité parfaite et durable à V. M. et à ses sujets. En les félicitant tous les deux, nous sommes persuadés que l'espoir que V. M. nourrit de l'accroissement de la prospérité du peuple des Deux-Siciles, sera exaucé par le Très-Haut à la garde duquel nous recommandons V. M., et la nouvelle forme du gouvernement de son royaume.

Donné à Stockholm, en notre château royal, le 16 septembre 1820.

De V. M.

le bon frère, parent et ami,

CHARLES JEAN.

A. C. Kullberg *)."

---

*) Se *Manuel Diplomatique, par le Baron Charles de Martens,* der Karl Johans ofvanstående bref finnes infördt sidan 368, näst före kejsar Franz's uppmaning till konungen af Neapel att inställa sig vid kongressen i Laybach (sid. 369), Ferdinands antagande af inbjudningen (sid. 370) och Ludvig XVIII:s ytterligare uppmaning dertill (sid. 371—372).

XVIII.

Grefve Brahe anmälde, att de grannlåtsvaror han, i sitt namn, på konungens befallning införskrifvit från Paris, blifvit, efter nådig föreskrift, öfverlemnade till fröken Koskull. Kostnadsräkningen uppgick till 10,000 francs.

"Det är bra!" svarade Karl Johan. "Låt nu min handsekreterare skrifva till Michaelson och Benedicks, att de liqvidera beloppet och anteckna det i den oss emellan löpande räkningen."

Det skedde. Benedicks den yngre svarade, att de för ögonblicket ej hade den begärda summan.

Förtörnad, skickade konungen genast efter Benedicks den äldre, med hvilken han vanligen afhandlade om penningeangelägenheter.

Konungens uppsyn, innan han ännu hunnit yttra ett ord, underrättade den förskräckte Benedicks tillräckligt hvad klockan var slagen, och skälfvande som ett asplöf, svarade han på konungens fråga: om han skrifvit brefvet till Ulrich: "Icke jag, allernådigste herre! utan min bror."

På en vink af konungen ref general Holst sönder brefvet och strödde bitarne för Benedicks fötter, medan Karl Johan, ur hvars lågande ögon vreden talade högre än orden, ropade till honom: "Gå er väg! Det är förbi med alla penningeförhållanden oss emellan! Visa er aldrig mer för mina ögon *)!"

Hvarje dag efter denna händelse instälde Benedicks sig uti konungens garderob, frågade kammartjenaren: huru hans maj:t befunne sig till helsa och lynne, gret och bad kammartjenaren söka utverka, att monarken måtte förunna den i onåd fallne bankiren några minuters företräde.

"Jag vill ej se honom vidare," svarade konungen, sträft. "Han är en gnidare, som med sina millioner hvarken gör detta landet godt, eller sina egna landsmän heder. Här finnas flere af hans trosförvandter, med ringare utvägar än han, som gagna långt mera. Om baronerna

*) Anekdoten är historisk.

Rothschild, Salomon Heyne och så många andra, med *jemförelsevis* till de länders rikedomar och rörelse, i hvilka de lefva, icke större förmögenhet, än Benedicks eger i Sverige, uppförde sig lika smulgråtaktigt som han, så skulle de mosaiska trosbekännarne ej njuta särdeles aktning i den bildade verlden."

Karl Johan var i allmänhet hvarken hämndgirig eller långsint; men ett par omständigheter, som kommit till hans kunskap, hade bidragit att uppreta honom mot nämnde handelshus. Legationsrådet * * hade gjort Michaelson & Benedicks åtskilliga tjenster i London, och blifvit betackad, med uttryckt önskan, å handelshusets sida, att det måtte framdeles komma i tillfälle att vara honom angenäm. (Vi bestrida icke, ehuru vi ej veta det, att * * möjligtvis kan hafva erhållit kontant vedergällning för sina uppdrag.) * *, som af konungen i Danmark fått en vacker diamantring, behöfde afyttra den vid en resa till Berlin, dit han blifvit skickad, och utbjöd ringen till salu åt Michaelson & Benedicks. Den äldre af namnet besåg ringen, höjde axlarna, förklarade, att den egentligen ej hade något värde, på sin höjd 50 riksdaler banko, eller allra högst 75 riksdaler samma mynt; men af vänskap och gammal förbindelse till * *, ville Benedicks sträcka sig till 100 riksdaler. * * tackade, men behöll sin ring och medförde den till Berlin, der han lät värdera ringen af en juvelerare, som uppskattade den till 350 preussiska thaler och erlade kontant 325 riksdaler samma mynt *).

"Lumpet!" utbrast Karl Johan, då förestående berättades honom, "jag hade ej velat ertappa ett sådant drag hos en svensk millionär."

"Svensk är han ju ej heller, nådigste herre!" läspade en kammarherre. "Han är jude."

"Huru, min herre!" bestraffade konungen, ännu mer misslynt. "Det är just edra egna så kallade landsmäns nationallyten: högfärd och afundsamhet, som hindra en hos er bosatt, fridsam och idog befolkning, — främling till sitt ursprung, det är sant, men lika fästad vid den svenska jorden, som någon bland de öfriga — att blifva hvad den borde, kunde och ville vara, om ej edra dåraktiga fördomar gjorde nästan omöjligt för dem att egna sig åt andra

*) Anekdoten är historisk.

näringsfång, än er aftynade handel och er allt för äfventyrliga penningerörelse. Ty den som utfäster 60 procents ränta, i beräkning, att sedermera hvarken erlägga henne, eller det låntagna kapitalet, är större skurk, än den som betingar en så hög ränta, under äfventyr att aldrig återfå sin långifna hufvudstol *). Och tror ni ej, att det oftast är edra egna, edra erkända kristliga landsmän, som draga största vinsten af detta ocker, medan de skjuta judarne, belåtna med en ringa andel af räntan, för sig, för att uppbära allmänna tänkesättets smälek för dylik rörelse? Det är ej längesedan man förtäljde mig om en baron Lilljehorn, afsvuren fiende till ocker och vingleri, hvilken, under det han var landshöfding i Vestmanland, af missförstådt nit anbefalde kronofogdarne att inberätta, huruvida någon jude funnes bosatt inom deras fögderier. En af dessa fogdar svarade, att uti hans funnes ingen jude af judiska nationen **). Sådane ären I, svenskar. Gäller det utskylder och onera, då hafven I ingenting emot att räkna judarne bland landets infödingar; men lofliga näringsfång och lönande näringar viljen I behålla för eder sjelfva. I borden likväl komma ihåg, att denna sålunda tryckta befolkning sjelf drager omsorg för sina nödlidande, hvilka aldrig falla edra fattiganstalter till last; och om I slån upp brottmåls- och polisprotokollerna i hela riket, skolen I med möda der kunna uppleta namnet af en enda jude.“

Omgifningen förstummades, likà mycket af tillrättavisningens sanning, som af monarkens vredgade uppsyn.

Någon tid derefter kom för konungens öron en annan berättelse om samma person, som ännu mer aflägsnade dennes ånyo upptagande till nåder.

Grefve * * *, rik fastighetsegare i Skåne, skref till herr Benedicks, med hvars hus han stått i förhållande, och uppdrog honom att skaffa sig ett utmärkt vackert halsband af äkta perlor, hvilket grefven ärnade förära sin fästmö. Vid priset fästade han sig ej, blott smycket voro vackert. Benedicks öfverskickade ett halsband, om hvilket han i svaret till * * * yttrade, att han smickrade sig med att hafva gjort grefven en verklig tjenst; ty de äkta per-

*) I tryckfrihetsmålet mellan majoren af Robsahm och notarien Tollin, angående »Hjelpreda för lånsökande», är ofvanstående uttryck åberopadt såsom historiskt af Karl Johan.

**) Historiskt.

lorna voro af de dyrbaraste orientaliska och en sällsynt skönhet, i värde vida öfverstigande det pris för hvilket han likväl kunde lemna dem, 3,000 riksdaler banko. * * * tackade i ny skrifvelse Benedicks för väl uträttadt uppdrag, öfversände beloppet och fick räkningen qvitterad sig återstäld.

År förflöto; * * * blef gift; öfverallt gjorde hans grefvinnas dyrbara halsband uppseende och beundrades. Ett af de första åren på 1830-talet blef Skåne hemsökt af missväxt. Både af känsla och pligt gjorde * * * stora uppoffringar, för att underhålla de talrika underhafvandena vid sitt stora gods, och för att till ändamålet anskaffa erforderliga utvägar, företog han en resa till hufvudstaden. Med en engels omtanke och hjertelag yttrade då grefvinnan till sin man, att hon nu mera mest egnade sin tid åt de ljufliga skyldigheterna som lycklig mor och maka, att hon i stora verlden tillräckligt lyst med det sköna perlbandet, att dess värde kunde nu bättre användas till nödstälda underhafvandes undsättning; hvadan hon besvor sin man, att föra halsbandet med sig till Stockholm, afyttra det der och lägga beloppet till den öfriga summa, för hvilken han ärnade upphandla lifsförnödenheter åt sitt gods.

* * * gjorde länge och många invändningar, helst behofvet lyckligtvis ej påkallade detta afsalu; men huru kunna motstå en *sådan* hustrus *så beskaffade* enträgenhet?

* * * gaf således vika, och då han begaf sig till Stockholm, gjorde det orientaliska perlbandet sällskap i resschatullet.

I hufvudstaden besökte grefve * * *, utan att namngifva sig, Michaelsons & Benedicks kontor, uppvisade perlbandet, bad att det måtte värderas och erbjöd det till köps.

Benedicks (Michaelson var långt förut afliden) granskade uppmärksamt halsbandet, höjde axlarna och återlemnade det, yttrande, att det hade föga eller intet värde.

"Huru?" utbrast ***, utom sig af öfverraskning. "Har halsbandet föga eller intet värde, säger ni, och jag har likväl betalt det med 3000 riksdaler banko?"

"Då har min herre blifvit bedragen," återtog Benedicks kallt, "perlorna stöta i gult och formen är icke fullt

symmetrisk. På sin höjd kunna de uppskattas till ett par hundra riksdaler.“

“Och herrn har likväl sjelf hållit tillgodo 3000 riksdaler banko för dessa perlor och skriftligen försäkrat mig, att detta pris var *under*, men *icke* öfver deras sannskyldiga värde, och att herrn genom denna handel ansåg sig göra mig en stor tjenst,“ yttrade ***, som framtog och till Benedicks bestörtning förevisade hans eget bref och qvitterade räkning.

Benedicks första invändning: om det vore *samma* perlor han sålt till grefven, besvarade denne genast med erbjudandet, att när och hvar som helst leda sådant i lagligt bevis. Sedermera beklagade Benedicks att perlor de senare åren fallit och nästan dagligen föllo i värde, så att denna vara nu mera knapt vore säljbar, eller kunde anses hafva något *bestämdt* värde. Det vore ett värdelöst kapital, man nedlade på deras inköp; likväl, för att gå grefvens önskningar till mötes, erbjöd han att betala perlorna med 500 riksdaler banko.

*** afslog anbudet, förklarande, att förlusten förtröt honom mindre, än att hans hustru några år burit halsbandet såsom en sällsynt dyrbarhet, och att han sjelf för alla som beundrat det och efterfrågat dess värde, uppgifvit hvad han betalt. Man skulle nu, sedan perlornas verkliga värde blifvit utrönt, anse honom för föga bättre än en narr, en storskrytare, o. s. v.

Benedicks sökte trösta honom; halsbandet vore i alla fall äkta, och efter de haft och ytterligare torde få bekantskap med hvarandra, utsträckte Benedicks sitt anbud till 666 ⅔ riksdaler banko, det högsta han tilltrodde sig att betala och hvarmed grefven borde finna sig belåten, helst äkta perlor nu gälde öfver 50 procent mindre, än den tiden halsbandet beställdes och inköptes.

*** vägrade att gå in på förslaget och aflägsnade sig under yttrande, att han väl fick blifva betänkt på utvägar att varda bestämdt upplyst om perlornas verkliga värde.

Vid detta hot drog Benedicks öronen åt sig. Redan följande morgonen instälde sig hos grefve *** en person, utskickad af Benedicks, utan att likväl tillstå det, som sade sig hafva fått höra, att grefven hade ett hals-

band af orientaliska perlor till salu, och bad att få se detsamma.

Och sedan * * * visat honom perlbandet, bjöd han först 833⅓ riksdaler, så 900 och slutligen 1000 riksdaler banko.

* * * svarade, att perlbandet ej till det priset vore falt. "Men om ingen bjuder herr grefven mera?" invände den mäklande.

"Så komma perlorna att göra mig sällskap tillbaka åt Skåne, derest icke domaren ålägger den, som sålt dem till mig, att ersätta deras fulla värde," blef svaret.

Det lider också intet tvifvel, att ju icke Benedicks, till bevarande af sitt och sitt bolags namn på börsen, blifvit nödsakad godtgöra hvad han sjelf, enligt qvitterad räkning, låtit betala sig för halsbandet, *om* * * * följt en väns *) råd, och framför allt om han *behöft* följa dem. Men rik, och aristokrat af gammalt skrot och korn, var det mindre förlusten af några tusen riksdaler, än harmen, att hans hustru såsom något utmärkt dyrbart stoltserat med ett smycke af mindre värde, än han, vid efterfrågan, uppgifvit, som gick honom till sinnet. Att hon aldrig, i någon händelse, skulle bära det mer, var hans fasta föresats; och då slutligen Benedicks satte sina vänner och deras vänners vänner i rörelse för att komma ifrån saken och blidka grefven, samt förlikningsvis bjöd honom 2,500 riksdaler banko för halsbandet, åtnöjde han sig dermed och afstod från domstols anlitande **).

"Det var Benedicks lycka, att grefve * * * icke är en sådan krångelmakare som han sjelf," yttrade konungen, då man berättade honom denna händelse. "Om rättegång uppstått, hade han säkert fått betala fullt ut perlornas ursprungliga värde, jemte rättegångskostnaden, och inför allmänna omdömets domstol skulle tidningarna nog dragit försorg, att Benedicks ändå mer fått sitta emellan."

Länge dröjde innan Karl Johan upptog honom till nåder igen. Kammartjenaren, rundligen vedergäld af Benedicks, försummade intet tillfälle att framsmyga några ord, om hans ånger och tårar att hafva förtörnat hans maj:t och om hans trängtan att vinna tillgift.

---

*) Författarens.

**) Anekdoten om perlbandet är historisk.

Ändtligen svarade kungen en dag: "Nå väl! släpp in honom då klockan tio i afton, garderobsvägen, begriper ni?"

Det var ett ljufligt och gladt budskap, som emottogs med *klingande* erkänsla till öfverbringaren.

Bordet, vid hvilket monarken satt, då bankiren, efter anmälan, inträdde i hans arbetsrum, var öfverhöljdt af ädelstenar, dem Karl Johan var sysselsatt att beskåda och öfverräkna. Han afbröt den långa öfverlästa ursäkten redan vid inledningen, med orden: "Då jag beviljat företräde, är det bevis, att jag förlåtit er, och då jag förlåtit har jag glömt en gång för alla. Således nu till något annat. — Ni fortfar ju att handla med diamanter?"

"Ja, ers maj:t."

"Nå väl! Ni ser, att jag deraf har till öfverlopps. Här äro några, som ni kan få köpa af mig, eller dem jag vill utbyta till er mot andra och mellangift."

Benedicks, i yttersta förlägenhet, att genom ett afslag uppreta konungen, och genom ett allt för hastigt afslutande förlora på handeln eller bytet, svarade, att hans syn med åren märkligen aftagit, så att han ej tilltrodde sig att vid ljus, utan glasögon, bedöma ädelstenars rätta värde, och glasögonen hade han ej tagit med sig. Han utbad sig derför anstånd tills någon förmiddag, som vore hans maj:t lägligt att tillåta en sådan granskning*).

"Må så vara," yttrade konungen och makade diamanterna i en låda. "Det är egentligen något annat, jag nu velat tala med er om."

Benedicks spärrade upp ögonen och spetsade öronen.

"Ställningen i södra Europa har betydligt förändrat sig. Spaniens statsförfattning vinner icke blott stadga och styrka der i landet, utan griper dagligen omkring sig och är redan besvuren i Neapel af både konung och folk. Cortez söka emellertid lån öfver allt. De utbjudas redan för 30 procent och man torde kunna få dem till och med derunder. Af både politiska och moraliska skäl bör man i närvarande tidpunkt taga detta stolta folk och dess lagliga ombud under armarna, och dervid kan i och med detsamma göras en ganska stor vinst, begriper ni? Om

*) Historiskt.

ni vill köpa upp några millioner Cortezpapper, så går jag in med er till hälften i företaget.

“Det är ett vanskligt företag, nådigste herre! Om det oinskränkta konungadömet förr eller senare får öfverhand, hvem betalar då Cortez’-lånen?“

“Vill ni lära mig politik?“ röt Karl Johan, med gnistrande ögon. “Och tror ni, att ni, eller någon annan här i landet, förstår finanserna så väl som jag?“

“Nej, Gud bevars, allernådigste herre!“ svarade Benedicks undergifvet, “men olyckan är, att vi just nu hafva våra kapitaler fästade för längre tid. Vi skulle förlora för mycket, att i närvarande ögonblick rubba dem, ja det skulle kanske till och med blifva omöjligt, att drifva in dem på en gång, och per kassa hafva vi endast hvad som erfordras för löpande utgifter.“

“Det må nu vara sant, eller endast förevändning,“ återtog konungen, med en skarp blick på bankiren, “så står ni er sjelf i ljuset. Det beror af mig, att ensam afsluta ett sådant lån, och jag gör det ock i alla händelser, begriper ni; men jag hade tillika velat bereda mina undersåter utväg att förkofra sig. Det är ej mitt fel, att de ej förstå sitt eget bästa.“

“Har ers maj:t låtit baron Wirsén veta sina höga afsigter härutinnan?“ frågade Benedicks, listigt.

“Nej.“

“Näst ers maj:t sjelf, naturligtvis,“ fortfor Benedicks, “finnes ingen här i landet så bevandrad i finanserna, som han. Han inser i ögonblicket hvar något är att förtjena, och om honom nådigst förunnas att deltaga i företaget, så vet han nog att anskaffa nödiga medel.“

“Ni påminner mig om något; ja, jag vill samråda med Wirsén. Det är icke den första planen till allmän och enskild båtnad, vi uppgjort tillsammans. Er oegennytta, käre Benedicks, bör emellertid med sådan bemötas, och jag skall alltid för er hålla öppet, att gå in med mig och Wirsén, åtminstone för några lumpna tusen riksdaler.“

“Min underdåniga tacksamhet skall först slockna med mitt lif; men så gerna jag ville... så *kan jag icke*, allernådigste herre!“ svarade bankiren och höjde, bugande, axlarna.

“Lika godt. Ni torde väl besinna er. Farväl så länge! Kom igen om några dagar, vid samma tid, men

glöm ej då, att taga glasögonen med er,“ yttrade konungen, och nickade nådigt till tecken att Benedichs skulle aflägsna sig, hvilket denne, efter en djup bugning, åtlydde.

Följande dagen blef Wirsén efterskickad. Konungen föreslog honom att deltaga i Cortez'-lånen. Wirsén undanbad sig. Han hade ej tillgångar, motsvarande en så stor beräkning. Företaget vore dessutom allt för halsbrytande. Cortez hade vind i seglen i dag, konungamakten kunde få det i morgon. I dylikt fall föllo Cortez'-förbindelserna till intet värde.

“Men jag säger er ju, att ej blott Spanien utan till och med Neapel redan antagit Cortez' statsförfattning, hvilken ej osannolikt blir den stående samhällsformen för södra Europa,“ upprepade Karl Johan med eftertryck.

“När ers maj:t säger det, är det mig ej tillständigt att tvifla derpå. De som handla med statspapper lära då ej underlåta att göra en god marknad, huset Michaelson & Benedicks, till exempel,“ anmärkte Wirsén, med slughet blickande konungen i ansigtet.

“De vilja ej befatta sig dermed,“ återtog Karl Johan lifligt. “Jag har sjelf erbjudit Benedicks att gå in med mig i företaget, men den kortsynte tjurskallen hade de obotfärdiges förhinder.“

“Det är elakt tecken, när köpmännen draga sig tillbaka,“ invände Wirsén, “det tycks bevisa, att beräkningen ej duger, och hade jag ett underdånigt råd att gifva, så vore det, att ers maj:t icke äfventyrade sina penningar på detta företag.“

“Ni vill vara slugare än jag,“ utbrast konungen häftigt. “Ni tror er vara den ende i Sverige, som förstår finanser, baron Wirsén!“

“Ers maj:ts öfverlägsenhet äfven i denna gren af statsbestyren är alla nogsamt bekant,“ svarade Wirsén. “Men jag tillåter mig göra ett underdånigt förslag. Om ryska sändebudet vid ers maj:ts hof, general Suchtelen, låter förmå sig att ingå i detta företag för 10,000 riksdaler, så skall jag bjuda till att för min räkning sammanskrapa 100,000 och ansvarar ers maj:t vid mitt hufvud och den lilla förmögenhet jag kan äga, att Michaelson och Benedicks inom 24 timmar skola deltaga för åtminstone en million.“

"Så att *ryska* sändebudets omdöme betyder mer i svenska kapitalisters ögon, än konungens af Sverige och Norge!" for Karl Johan ut, med hetta. "Jag skall emellertid visa er samt och synnerligen, mina herrar! att jag förstår och kan afsluta sådana angelägenheter er förutan, begriper ni?"

"Som ers maj:t befaller," svarade baron Wirsén, torrt. "Gud låte ers maj:t finna deraf påräknad fördel; ingen önskar det lifligare, än jag. Om jag vore er mindre tillgifven, än jag är, nådigste herre! skulle jag ej blottstält mig för ers maj:ts misshag, för att afstyrka från ett företag, af hvilket jag anar idel förluster."

Karl Johan stod fast vid sin föresats. Han inköpte en myckenhet spanska statspapper, utfärdade af Cortez. Beräkningen misslyckades. Han förlorade derpå en betydlig del af sin förmögenhet*).

Wirsén, stött öfver konungens hallstarrighet, till trots af hans råd, mumlade vid sig sjelf: "Med honom kan ingenting uträttas; låtom oss hoppas på hans son**)".

XIX.

Grefve De la Gardie, som alltsedan tronföljarevalet i Örebro varit, under hela Karl XIII:s regering, ett mål för kronprinsens onåd, misstankar och förföljelser, blef redan första året efter Karl Johans uppstigande på tronen till nåder upptagen och från den stunden öfverhöljd med vedermälen af bevågenhet. För denna lyckans vädervexling hade De la Gardie i främsta rummet att tacka adeln, som utsåg honom till ordförande bland riksens ständers utskickade, hvilka skulle lyckönska konungen vid hans kröning i Norge. Detta snart sagdt tvingade monarken, att förunna grefven något lysande gunstbevis, och han fick blå bandet; belöningen för hans ädla hållning före och under

*) Historiskt.
**) Historiskt uttryck af framlidne grefve Wirsén.

riksdagen 1818. Från det ögonblicket gåfvo hans inställsamhet vid hofvet hvarken honom eller konungen någon hvila, och excellenstiteln blef frukten af hans rastlösa fjesk vid den påföljda 1823 års riksdag. Hans aktier i allmänna tänkesättet sjönko i samma mån som han steg i äreställen, och Karl Johan, som insåg att kärnan var oskadlig, gjorde sig ett nöje att sira skalet med bjefs. Ty det låg i denne konungs både lynne och statskonst, att hålla tummen på öfverlägsenheternas öga och att hindra *dem* från flygt på egna vingar; men att göra alla, af hvilkas sinnesspänstighet han ansåg sig ej hafva något att frukta, till viljes i allt af hvad honom berodde. När således statssekreteraren Ehrenborgh, ifrig iakttagare af sin nyss vunna friherretitels företrädesrättigheter, nitiskt lade sig emot, att herr af Georgii fick nyttja sköldhållare på sitt vapen, såsom en utmärkelse förbehållen grefvar och baroner, men lagman Georgii bönföll derom såsom ett synnerligt bevis på bevågenhet, biföll Karl Johan hans begäran, under yttrande: "Kan man göra en menniska lycklig med en sådan småsak som ett par sköldhållare, så vore det obarmhertigt att icke villfara en dylik begäran*).

Ännu starkare blef baron Ehrenborghs motstånd, när konungen, för att göra statsministern grefve v. Engeström ett nöje, ville gifva friherretiteln åt förre ministerresidenten, sedermera titulerade kanslirådet och hofmarskalken Kantzow. Han hade gifvit v. Engeström penningeförsträckningar och hans fru var grefvinnans dagliga sällskap: dessa voro de hemliga bevekelsegrunderna till statsministerns ifriga förord, som likväl ej mäktade besegra Ehrenborghs motstånd. Ty när han åberopade 37 § Regeringsformen, hvilken tillstädjer konungen, att för *"stora och utmärkta förtjenster"* — hvilket ej ens Engeström sjelf tilltrodde sig att upptäcka hos sin skyddsling — tilldela adelsmän friherrlig och friherrar greflig värdighet, och statsrådet ej kunde bestrida grundlags §:ns tillämplighet, så gaf Karl Johan vika för rådgifvarnes invändningar, enskildt tröstande v. Engeström med löftet, att när Ehrenborgh snart blefve förflyttad till en annan plats, statsrådet torde blifva medgörligare i denna fråga, och då ville konungen bevilja Kantzows upphöjelse. Det var när denna sedermera i sjelfva verket gått i fullbordan, sedan Ehrenborgh slagit sig ned som president i

*) Historiskt.

skånska hofrätten, som utgifvaren af Argus offentliggjorde en handling, ådagaläggande, att det åtminstone ej var som skribent den nye friherren lemnat prof på "stor och utmärkt förtjenst"*).

I mån som grefve De la Gardies aktier, på sätt nyss anfördes, stego vid hofvet, blef han uppburen bland frimurarne, hvilkas orden, alltsedan Karl XIII fick den om händer, varit och är ett hemligt hofgille, hvars högsta grader sanningsenligt kunde benämnas templets öfverste kammarjunkare. Under namnet "Den Nordiska Första" blef den äldsta S:t Johannislogen *S:t Jean Auxiliaire* med en yngre benämnd *l'Union*, begge i Stockholm arbetande, förenad 1799, då hertig Karl antog styrelsen i denna loge, hvilken, i anseende till *S:t Auxiliaire*-logens ålder erhöll första rummet bland S:t Johannis-loger uti IX:de frimurareprovinsen, och förklarades berättigad att jemte 2:ne deputerade mästare ega dubbla embetsmän uti alla befattningar. Ordförande-mästare-embetet bibehöll Karl XIII sjelf ända till sin död*).

Vid den efter honom yppade ledigheten blef De la Gardie utsedd till efterträdare.

Vi hafva redan förut för våra profana läsare lyftat en flik af hemligheternas slöja, och låtit dem se och höra huru det tillgår vid en frimurare-måltidsloge**). I fortsättning af underrättelserna om "den konungsliga konsten" — som frimurarne kalla sitt dolda handtverk — taga vi oss friheten anmoda läsaren att med oss bevista grefve De la Gardies invigningsakt såsom ordförande mästare i den Nordiska Första, antecknad ur tillförlitliga källor.

Låtom oss först kasta en öfverblick på den stundande ceremoniens skådeplats i frimurarehuset på Riddarholmen.

Från det yttre förmaket, måladt med allmänna frimurare-sinnebilder och upplyst af en tregrenig lampa i taket och tre tjocka vaxljus i stakar, gick man genom logens inre förmak, måladt och upplyst som ett vanligt rum. Derifrån inträdde man i sjelfva logerummet, hvars beskaffenhet erfordrar närmare beskrifning.

I öster emot väggen fans en rymlig plan, en aln hög från golfvet, 7 alnar bred från söder till norr, och likaledes 7 alnar från väggen i öster framåt rummet, så att man

*) Frimureriet med tillämpning på Sverige af Dahlgren. (Till köps blott för Frimurare.)

**) Första delen; åttonde kapitlet; sista uppträdet.

från dess trenne sidor kunde uppgå tre trappsteg. Dessa och öfversta planen voro målade i hvita och svarta rutor, töreställande ett mosaikgolf af marmor.

Midt på denna plan ställdes ett fyrhörnadt altare, öfvertäckt med ett ljusblått sidentäcke, kantadt med en bigerning af guld. På framsidan, mot vester, var stickad en gyllene strålande, på sin basis stående liksidig triangel, hvari syntes ett alltseende öga.

Midt på altaret, emot dess vestra framsida, lades bibeln, uppslagen vid början af S:t Johannis evangelium; ofvanpå bibeln en vinkelhake, och i samma ställning, korsvis öfver densamma en till rät vinkel öppnad cirkel. Midt framför ordförande mästaren och innanför bibeln lades ordförande mästarens klubba ofvanpå akter och handlingar.

Altaret upplystes af tvänne brinnande ljus, som i sina tillhöriga stakar ställdes i rät vinkel på det sätt, att det ena stod vid sydöstra, det andra på samma sida, eller sydvestra och det tredje vid nordvestra hörnet af altaret.

På ömse sidor och tätt intill altaret ställdes tvänne postamenter, fem qvarter höga, gjorda i form af vanliga fotställningar, eller basen af en pelare. De voro blå och gula till färgen samt prydda med de brukliga frimurare-tecknen.

Midt framför altaret och dess framsida nedlades på golfvet en blå uppstoppad dyna, hvarpå var stickad en gul vinkelhake.

Framför altaret i öster ställdes en blå länstol med armar, för logens ordförande-mästare, och en dylik, men mindre, för logens deputerade-mästare, till venster. På dem lades deras embetsband och prydnader. Till höger om ordförande-mästarens länstol stod en blå, väl prydd och förgyld länstol för provinsens visaste Salomos vikarie, med kronan ofvan dess ryggstycke, och derunder tvänne korslagda svärd, med ordens kors på plåtarna.

Bakom dessa länstolar ställdes, närmast väggen i öster, tre andra embetsstolar: en till höger för logens talman, den mellersta för ceremonimästaren och en till venster, för logens Gruflige Broder. På dessa stolar lågo deras embetsband och prydnader.

Bakom ordförande-mästarens länstol och öfver altaret hängde en himmel af ljusblått sidentyg, kantad med en

bigerning af guld. På sjelfva ryggkåpan af himmeln upphängdes logens vapen.

Nedanför altaret och den upphöjda planen ställdes i bägge hörnen af rummet tvänne med ljusblå täcken öfverhöljda bord: det i söder för logens skattmästare, hvarpå, jemte ett skrifdon, funnos logens kassabok, sparbössa och voteringskulor i sin låda. På det andra bordet, i norr, för logens sekreterare, funnos, utom skrifdon och rent papper, logens dagbok, protokoller, matrikel och öfriga handlingar, tillika med ordens allmänna lagar. På dessa begge embetsmäns stolar hängde ock deras embetsprydnader.

Längst ner i vester, dock framom läktaren, ställdes i bredd tvänne blå ryggstolar, för logens bevakande bröder. På dem lades deras embetsklubbor och prydnader: förste bevakande broderns på den stolen, som stod i söder, och andre bevakande broderns på norra stolen.

Nedanför altaret och den upphöjda planen ställdes vid väggen i öster, mellan upphöjningen och sekreterarens samt skattmästarens bord, på begge sidor om tronen, mindre länstolar för provinsens embetsmän, landtlogens stor-officianter, samt alla andra högst upplysta bröder.

På sådant sätt voro rummen anordnade, då grefve De la Gardie underrättade "Den Nordiske Förstes" deputerade-mästare, att han ärnade inställa sig i logen, som dess ordförande-mästare, hvartill han blifvit förordnad af visaste Salomos vikarie och provinsens logedirektorium, samt att han till sina faddrar utsett excellenserna baron Bonde och grefve Fleming.

När dagen till ceremonien inträffat och alla logens bröder församlats, öppnade deputerade-mästaren en allmän S:t Johannis lärlingeloge, och tillsade, så snart detta skett, genast logens ceremonimästare, att utvälja tre Johannismästare af logens ledamöter, för att med dem utgå och i yttre förmaket afbida samt emottaga den nye ordförandemästaren, då han till logen anlände.

När De la Gardie ankommit och af logens ceremonimästare tillika med de tre Johannismästarne blifvit emottagen, afsände ceremonimästaren en af dessa tre mästare till logen, för att gifva deputerademästaren tillkänna ordförande-mästarens ankomst.

Logens deputerademästare lät nu bröderna intaga sina ställen, afsände derefter logens talman, tillika med

förenämnde Johannismästare till grefve De la Gardie, samt derjemte tre af logens medbröder och tre Johannislärlingar. Förutnämnde Johannismästare följde näst efter talmannen, med ordförandemästareprydnaden på ett hyende af logens färger. Logens talman så väl som medbröderna och lärlingarne hade sina värjor dragna.

Efter ankomsten till det rum, der De la Gardie blifvit emottagen, framträdde logens talman, sedan han gjort logetecknet för den nye ordförandemästaren, och i ett kort tal lyckönskade honom, samt på deputerademästarens, logens embetsmäns och samtlige ledamöters vägnar bad honom vara välkommen. Till bevis af logens aktning och lydnad, öfverlemnade nu talmannen ordförandemästareprydnaden, samt anmodade grefve De la Gardie att följa sig i logen, för att derstädes emottaga klubban.

Sedan De la Gardie öfverlemnat ordförandemästareprydnaden till en af sina faddrar, begaf han sig i följande ordning till logen, nämligen:

1. Ceremonimästaren.
2. De tre Johannislärlingar, i bredd.
3. De tre Johannismedbröder, i bredd.
4. De tre Johannismästare, i bredd.
5. Logens talman.

(Alla med dragna värjor.)

6. Grefve De la Gardie mellan sina begge faddrar, af hvilka baron Bonde bar ordförandemästareprydnaden på ett hyende, och grefve Fleming ordförandemästarens medförda förordnande.

Vid ankomsten till logedörren bultade ceremonimästaren som Johannis lärlinge, tre slag, de tvänne första hastigare och svagare, samt det sista hårdare och senare. Vakthafvande brodern bådade detta till andre bevakande brodern, sägande: “Det klappar såsom murare“.

Andre bevakande brodern bådade detta till den förste och denne till deputerademästaren, som sade: “Vördige bevakande bröder! Låten tillse hvem det är, som inträde fordrar.“

Förste bevakande brodern upprepade befallningen till den andre, och denne till vakthafvande brodern vid dörren, som yttrade: “Vördige broder ceremonimästare! Hvem är det, som inträde fordrar bland oss?“

Ceremonimästaren svarade: “Det är den högst lysande brodern grefve Jakob De la Gardie, som ifrån öster undfått makt och rättighet att vårt arbete styra, samt derför af logens ceremonimästare med ett fullkomligt antal bröder företrädes.“

Vakthafvande brodern upprepade svaret till andre bevakande brodern och denne till den förste, som bådade det till deputerademästaren.

Deputerademästaren sade: “Vördige bevakande bröder! låten vår ingång öppnas.“

Förste bevakande brodern upprepade befallningen till den andre och denne till vakthafvande brodern vid dörren, hvilken yttrade: “Vördige broder ceremonimästare! Edert inträde är obehindradt.“

Deputerademästaren uppsteg och sade: “I ordning, mina bröder!“

Alla bröderna uppstego och lade, tillika med deputerademästaren, högra handen på halsen i första tempo af halstecknet *).

Efter erhållet tillstånd och enligt här ofvan beskrifna ordning, företrädde nu ceremonimästaren den nye ordförandemästaren grefve De la Gardie in i logen. Ceremonimästaren tillika med alla de bröder, som gingo framför grefven, togo vägen midt emellan bevakande brödernas stolar.

Deputerademästaren, tillika med alla bröderna, gjorde logetecknet för den nye ordförandemästaren, som besvarade detsamma helt ensam, hvarefter deputerademästaren sade: “Högst lysande broder! hvarifrån kommer ni?“

---

*) Sättet att teckna sig som S:t Johannis lärlinge verkställes på det sätt: att man med högra flata handen, lagd emot halsen, och tummen upplyftad i rät vinkel emot de utsträckta fingrarna, i denna ställning drager högra handen rätt utåt högra sidan i horizontel ställning, hvarefter armen och handen vinkelrätt nedfällas tätt utmed kroppen och högra låret. Detta tempo eller tecken verkställes tre gånger å rad, och kallas *»halstecknet»*. Detta tecken är alla S:t Johannis lärlingars logetecken, som göres vid alla de tillfällen ordförandemästaren det fordrar, och betyder: att en frimurare S:t Johannis lärlinge förr vill hafva sin hals afhuggen, än att yppa det ringaste af ordens hemligheter; hvarför ock ingen S:t Johannis lärlinge, eller frimurarebröder af mindre grad, bör i orden nalkas sin ordförandemästare, eller förman inom densamma, utan att lägga högra flata handen på sin hals, hvilket är början af halstecknet. — Ur frimureriets fundamentalakt.

De la Gardie svarade: "Jag kommer ifrån öster af denna provinsens högst upplysta och högst verkande stora landsloge."

Deputerademästaren frågade vidare: "Hvilka tidningar medför ni derifrån?"

De la Gardie svarade: "Jag medför fred, enighet och förkofran, jemte förordnande och makt att vara denna logens styrande mästare, så länge den högste byggmästaren förlänar mig ljusets sken."

Han vände sig derefter till faddern, grefve Fleming, som bar förordnandet, och sade: "Högst lysande broder! Jag anmodar dig att kungöra mitt förordnande."

Fleming uppläste förordnandet, hvarefter han öfverlemnade det åt De la Gardie.

Så snart förordnandet blifvit uppläst, framträdde den nye ordförandemästaren med sina faddrar till höger och venster om sig, samt begaf sig med dem upp till altaret. Deputerademästaren nedsteg och mötte honom vid sista trappsteget till detsamma, der han öfverlemnade klubban åt De la Gardie.

Deputerademästaren intog strax härefter sitt rum till venster. Faddrarne stälde sig, den ena vid altarets södra, den andra vid dess norra hörn.

De la Gardie uppsteg till altaret och intog stolen, hvarefter han drog sin värja och lade den ofvanpå altaret öfver bibeln. Sedan bultade han som S:t Johannis lärlinge, hvilket af de bevakande bröderna besvarades, hvarefter han yttrade: "Vördige broder sekreterare! Låt höra hvad ordens lagar bjuda för logens ordförandemästare!"

Logens sekreterare uppsteg, bugade sig för De la Gardie och med hög röst verkstälde uppläsningen.

Derefter tog De la Gardie åter till ordet: "Högvördige deputerademästare! Vördige bevakande bröder och embetsmän! Biträden mig nu att uppfylla min första pligt såsom tillförordnad ordförandemästare för denna vördiga S:t Johannisloge."

Grefve de la Gardie gick nu från altaret till en på dess vestra sida framsatt knäpall, hvarpå han på högra knäet nedföll, ställande venstra benet i rät vinkel, hvarpå han blottade sitt hufvud och lade båda händerna i kors öfver bibeln. Deputerademästaren intog ordförandemästarens stol midt framför altaret, emellan dennes begge faddrar, som stälde sig på ömse

sidor om deputerademästaren, hvilken tillika med dem höll svärdet högburet och hade hufvudet betäckt. Logens bevakande bröder gingo fram och stälde sig tätt bakom den nye ordförandemästaren. Ceremonimästaren, talmannen och skattmästaren stälde sig på södra; sekreteraren och gruflige brodern på norra sidan om honom: alla med betäckta hufvuden och blottade värjor, hvilka de upplyftade och korsade öfver De la Gardie, så att de bildade ett sammanflätadt jernhvalf öfver hans hufvud.

I ofvanstående ställning förestafvade logens sekreterare efterföljande ed, som De la Gardie med blottadt hufvud och på knä framför altaret, högt eftersade:

"Inför Gud den allra högste, hela verldens trefaldt store byggmästare: på detta heliga Evangelium, i närvaro af denna logens högvördige deputerademästare, bevakande bröder. embetsmän och alla här församlade bröder, lofvar jag Jakob Gustaf Pontusson De la Gardie, på frimuraretro, att efter bästa vett, med ospard möda, sorgfälligt iakttaga, verkställa och efterkomma ordens lagar och fundamentalkonstitution, samt de föreskrifter. hvilka så väl hemligen som uppenbarligen för ordförandemästare förordnade och stadfästa blifvit. Denna provinsens. styrandemästare, inom orden kallad Salomos visaste vikarie, lofvar jag lydnad, hörsamhet och undergifvenhet. Dess befallningar skall jag så väl inom min anförtrodda loge, som öfver allt inom denna frimurareprovins befordra, verkställa och verkställa låta. Jag skall befrämja fred, enighet och alla medborgerliga dygder ibland bröderna, af alla krafter och af all min förmåga. Jag skall, enligt ordens konstitution och lag, aldrig antaga någon till frimurare, eller i detta afseende tillåta omröstning öfver någon främmande sökande, innan jag förut gjort mig försäkrad, att dess lefnad är oförvitlig och dess rykte obefläckadt. Hvar broder, hög eller låg, skall jag den röst och befordran tilldela, som dess arbete förtjenar och ordens lagar utstaka. Jag skall handhafva ordning, och tillse att hvar och en sin skyldighet uppfyller, enligt ordens ändamål och fundamentalkonstitution. Herren, hela verldens trefaldt store byggmästare, förläne mig ljus, kraft och välsignelse; ty mitt löfte vill jag redligen hålla, så sant mig Gud hjelpe till lif och själ!"

Baron Bonde lade sin högra hand på De la Gardies hufvud, yttrande: "Herren höre din bön och förläne dig kraft!"

Grefve Fleming lade likaledes sin högra hand på De la Gardies hjessa, och sade: "Vishetens ljus upplyse ditt innersta och ledsage dig till målet!"

Bevakande bröderna uppreste den nye ordförandemästaren, som härefter intog sitt ställe framför altaret, der faddrarne nu påsatte honom ordförandemästareprydnaderna, och sedan omfamnade honom på murarevis; hvarefter de tillika med logens deputerademästare och samtlige embetsmän intogo sina ställen. För faddrarne voro tvänne stolar i öster nedanför altaret framsatta.

De la Gardie äskade härefter ljud genom ett hårdt slag med sin klubba, hvarefter han höll ett tal till logen, deri han aflade sin tacksägelse för det förtroende logen visat honom genom sitt val, samt för öfrigt yttrade hvad som efter tid och omständigheter kunde vara lämpligt.

Så snart De la Gardie slutat sitt tal, besvarades detsamma af deputerademästaren, som på logens vägnar försäkrade honom om vänskap, aktning och lydnad samt lyckönskade honom till sitt kall, hvilket han till slut, enhälligt med alla logens bröder, genom vanlig handklappning med tre gånger tre bekräftade.

Strax derefter yttrade deputerademästaren: "Vördige bevakande bröder, embetsmän, så ock vördige, nitiske och arbetsamme bröder af denna loge! Jag manar eder nu, att, med handtag på murarevis *), bekräfta tro, vänskap och förbindelser emot den högvördige brodern grefve Jakob Gustaf Pontusson De la Gardie, vår lagligen förordnade ordförandemästare."

Deputerade-mästaren bugade sig nu för De la Gardie, som nedsteg från altaret och stälde sig nedanför, samt med ryggen emot dess vestra sida, för att gifva handtaget åt alla logens bröder.

Deputerade-mästaren med logens bevakande bröder och samtlige embetsmän framträdde nu i sin ordning till De la Gardie, och hvar efter annan gåfvo honom S:t Jo-

---

*) Sättet, att medelst *handtag* bekräfta sig som S:t Johannis lärjunge sker, då tvänne bröder gifva hvarandra högra handen, och med tummen trycka hvarandra tre gånger utanpå det främsta fingrets öfversta led. Detta sätt att i allmänhet bekräfta sig som frimurare, är äfven det enda, som utom loge är S:t Johannis lärlingar tillåtet. — Ur frimureriets fundamentalakt.

hannis lärlinge handtaget, hvilket De la Gardie besvarade, under det han omfamnade och kysste dem på murarevis.

Så snart deputerademästaren och logens embetsmän varit framme och gifvit handtaget åt De la Gardie, återgingo de till sina ställen, utom deputerademästaren som stannade qvar vid De la Gardies venstra sida, för att föreställa honom för logens bröder. Ceremonimästaren framropade nu logens vördige mästare, som uppstego och hvar efter annan framträdde till De la Gardie, att gifva S:t Johannis lärlingehandtaget, hvilket han på lika sätt besvarade, utom att han ej omfamnade, eller gaf ackoladen åt andra än embetsmännen. När alla vördige mästare varit framme och gifvit handtaget ifrån sig, framropade ceremonimästaren logens medbröder, och derefter på samma sätt alla S:t Johannis lärlingar af logen.

När alla på ofvannämnda sätt gifvit handtag på murarevis, återtog De la Gardie sitt ställe framför altaret och bultade som S:t Johannis lärlinge, hvilka slag af bevakande bröderna besvarades, hvarefter han yttrade: "Vördige bevakande bröder! Hvilka dygder bör hvar och en frimurarebroder beflita sig att utöfva?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre bevakande, som svarade: "Tystlåtenhet, försigtighet, måttlighet och barmhertighet."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som frågade: "Hafva vi i dag uppfylt dessa pligter?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till andre bevakande, som genmälde: "Vi hafva varit tystlåtna, försigtiga och måttliga."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som utlät sig: "Oss återstår ännu att uppfylla en af våra utlofvade frimurarepligter. Vördige broder ceremonimästare! fullgör eder skyldighet."

Logens ceremonimästare bugade sig för ordförandemästaren, tog sparbössan och gick dermed först till De la Gardie, hvarefter den förre gjorde runden kring logen, medtagande i förbigående den sparbössa, som stått vid dörren hos vakthafvande brodern. De la Gardie öppnade härefter sparbössan och i närvaro af logens embetsmän, genomräknade penningarna, samt sedan han högt för logens bröder kungjort den insamlade summan, lemnade han pen-

ningarna till logens skattmästare och befalde sekreteraren upptaga summan i dagens protokoll.

När detta blifvit verkställdt, yttrade grefve De la Gardie: "Vördige bevakande bröder! hafva *nu* bröderna fullgjort deras pligter?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till andre bevakande, som svarade: "Ja, bröderna hafva nu fullgjort deras pligter, och vänta att från arbetet blifva hemförlofvade."

Förste bevakande brodern bådade svaret till ordförandemästaren, som frågade: "Hvad är klockan?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre, som svarade: "Midnatt."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som vidare sporde: "Hvar har stormästaren sitt ställe?"

Förste bevakande brodern upprepade spörsmålet till den andre, som svarade: "I öster."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som fortfor: "Hvarför?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre, som genmälde: "För att styra och regera sin loge."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som frågade: "Hvar hafva de bevakande bröderna sina ställen?"

Förste bevakande brodern upprepade spörsmålet till den andre, som genmälde: "I vester."

Förste bevakande brodern bådade svaret till ordförandemästaren, hvilken sade: "Hvarför?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre, som svarade: "För att likasom solen nedgår i vester och slutar dagen, så hafva ock de bevakande der sina ställen, för att tillsluta logen, betala bröderna deras arvode, och dem ifrån arbetet hemförlofva."

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, hvilken yttrade: "Vördige bevakande bröder! Förkunnen nu samtlige våra bröder, att emedan det är midnatt, och stormästaren har sitt ställe i öster, för att regera sin loge, biträdd af de bevakande bröderna, som hafva sina ställen i vester, för att tillsluta logen, hemförlofva bröderna och betala arbetarne deras arvode; så

är jag nu sinnad att sluta denna allmänna frimurare S:t Johannis lärlingeloge.“

Förste bevakande brodern yttrade nu till den andre: “Min bror! förkunna den högvördige mästarens befallning för bröderna.“

Andre bevakande brodern förmälde: “Mina bröder! Den högvördige ordförandemästaren låter förkunna eder, att emedan det nu är midnatt, och stormästaren har sitt ställe i öster, för att regera sin loge, biträdd af bevakande bröderna, som hafva sina ställen i vester, för att tillsluta logen, betala bröderna deras arvode och dem ifrån arbetet hemförlofva, så är han nu sinnad att sluta denna allmänna frimurare S:t Johannis lärlingeloge.“

Så snart andre bevakande brodern förkunnat denna befallning för bröderna, bultade han såsom S:t Johannis lärlinge på sitt värjfäste.

Den förste bevakande brodern yttrade derefter: “Den högvördiga mästarens befallning är förkunnad“, hvarefter äfven han bultade S:t Johannis lärlingeslagen på sitt värjfäste.

Så snart grefve De la Gardie besvarat S:t Johannis lärlingeslagen på altaret, sade han: “Vördige broder ceremonimästare! utsläck nu de tre bloss, som upplysa alla frimurarebröders arbeten.“

Logens ceremonimästare uppträdde då till altaret och undfick af De la Gardie en ljussläckare, nedsteg sedan och utsläckte först sydvestra blosset, derefter det nordöstra och sist det sydöstra. Ceremonimästaren återlemnade derefter ljussläckaren till De la Gardie, bugade sig för honom och intog sitt embetsrum.

Ordförandemästaren grefve De la Gardie yttrade härefter: “Vördige bevakande bröder! hvad är nu klockan?“

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre, som genmälde: “Full midnatt.“

Förste bevakande brodern bådade svaret till De la Gardie, som utlät sig: “Samtlige bröder! varen mig behjelplige, att sluta denna allmänna frimurare S:t Johannis lärlingeloge.“

Alla logens bröder bildade sig i krets, fattade hvarandra med korslagda armar i händerna, och slöto på detta sätt kedjan emellan ordförandemästaren och bevakande bröderna, som tillslöto kedjan nederst i vester.

De la Gardie bultade nu som S:t Johannis lärlinge, hvilket af bevakande bröderna besvarades, hvarefter han yttrade: "Logetecknet, mina bröder!"

Alla bröderna gjorde tillika med De la Gardie logetecknet trenne gånger.

Han och alla bröderna blottade sina hufvuden, hvarefter han åter tillslöt kedjan och sade: "Lofvad vare den som våra arbeten styr! Han styrke våra krafter till det ändamål, hvarför vi församlade äro, och tillslute vår kedja så, att den aldrig af upproriska bröder upplösas kan; på det evigt hans heliga namn ifrån öster och till vester må äradt varda! Gud den allrahögste, hela naturens trefaldt store byggmästare, vare med oss nu och alltid!"

De la Gardie betäckte åter sitt hufvud, under yttrande: "Logetecknet, mina bröder!"

Alla bröderna gjorde då tillika med honom logetecknet trenne gånger.

Slutligen slog han med sin klubba ett hårdt slag på altaret, utan att det af de bevakande besvarades, och yttrade: "Logen är slutad. Fred, enighet och glädje beledsage eder, mina bröder!"

Så snart logen var slutad, gingo De la Gardie samt logens embetsmän och bröder i matsalen, för att deltaga i den måltid, som deputerademästaren der tillstält och hvarest bordloge äfven hölls, hvarvid tillgick på sätt läsaren redan vid föregående tillfälle inhemtat *).

XX.

I den ryktbara "skrubben n:r 4" på källaren Tre Remmare vid Regeringsgatan i Stockholm, just der Bellmans afbildning blifvit uppsatt på väggen, dryckeslagen till ett upplifvande fälttecken, hade några muntergökar lägrat sig kring ett bord, och drucko hvarandra rätt tappert till ur fräsande champagneglas. Ordens och gerningarnas utsväf-

*) Första delen; åttonde kapitlet; sista uppträdet.

ningar öfvade oafbruten vexelverken vid denna dryckeskamp, af slumpen föranstaltad, så att ju mera vinet uppglödgade inbillningen, desto lättsinnigare raglade samtalen kring eljest fridlysta områden, och ju vildare de der tumlade om, desto mera sugande röntes behofvet att läska sig. Alla skolor i vitterheten skattade till denna lösaktiga munterhet. Knapt hade det ansträngda minnet retat den tända uppmärksamheten med Leopolds "Messalina", innan hon aflöstes af strödda godbitar ur "Amorina" af Almqvist. Från honom gjordes ett luftsprång till Tegnér, och man slog ned vid hans "Altare", tillegnade Laura. Här torde det vara tillåtet, äfven för en läsare med icke allt för ömtåligt öra, att i förbigående lyssna, hvaremot vi uppmana den nyktra skenheligheten, som kunde vara böjd att med hyckleriets ärbara förstoringsglas upptäcka anstötlighet i snillets joller, att hoppa öfver detta kapitel, af hvilket på oss i alla fall belöper föga af hvad läsaren deruti kan finna värdt, vare sig beröm eller klander.

"Få vi höra!" skallade det således kring bordet, när någon af sällskapet nämnt de åberopade "Altarna". Och denne upprepade:

»Hur mycken andakt i landet röjs!
Hur religiösa bli våra bygder!
Din panna, Laura! till altar höjs
Åt sanningen och de ädla dygder.
Fritänkarn sjelf faller, häpen, ner
Och tror på gudomen — och tillber.

Låt vilden dyrka så godt han kan
Den sol, som flammar ifrån det höga:
Jag dyrkar solen, jag, liksom han;
Men dyrkar henne uti ditt öga.
Det känslans, godhetens altar är,
Och lågan evig, som Vestas, der.

Du vet af sorger är lifvet tryckt;
Men se! till tröst har en gud för nöjet
På dina läppar ett altar bygt
Åt gracerna för det ljufva löjet.
Der firas tusende kyssars fest:
Hur skönt att der vara offerprest!

Min andakt stiger — han höjs din barm,
Begärens, kärlekens, nöjets altar,
All jordisk tjusnings; men till min harm
Jag aldrig gudstjensten der förvaltar.
Dess helgdom kysser en altarduk
Och mig bortvisar han afundsjuk.

Står än ett altar, af tron blott sedt;
Af hymens mystiska natt kringgjutet,
Der intet knäfall ännu skett
Och intet offerblod ännu flutit.
Jag är, som tiden, *un peu bigot:*
Fri religionsöfning gif mig blott!»

"Anfäkta!" utbrast en af muntergökarne. "Tegnér är en prest, som förstår sitt kall. I skolen få se, gubbar! att han ej slutar innan han, tillika med sin teologiska doktorshatt, äfven fått en biskopsmössa."

"Allt för möjligt i våra tider, och ganska väl förtjent!" anmärkte en annan. "Men tron I icke, att Almqvist också en vacker dag kan, till n:r XI under hakan, få det gyllene korset på bröstet?"

"Jo, vasserra!" svarade en tredje. "Och får han sitt Manhems förbund riktigt i gång, så kan han till och med bli påfve."

"De presterna! de presterna!" skrålade den fjerde. "Tacka vill jag Wadman! han känner hvad de gå för."

"Ganska riktigt!" föll viktualiehandelsbetjenten Sällström i talet och, vändande sig till sin broder, sångaren med den tjusande rösten: "Om Pelle vill sjunga för oss Wadmans visa, så består jag en bål dragonpunsch öfver glatta laget."

Konstnären var ingalunda nödbuden; men medan han gnolade, för att finna rätta tonen till visan, äfvensom under sjelfva sången, mätte hans förvånade, forskande blickar som oftast, förstulet, brodern, hvilken vid den läckra bålen utöfvade värdskap.

Sällström sjöng:

«Drick, min broder!
In i bleka döden;
Drufvans blod är

Glädjens sakrament.
Tro ej presten:
Prat är svafvelglöden!
Han för resten
Super excellent.

Skåda röda
Näsan på herr prosten;
Strupens möda
Spunnit turkiskt garn.
Tror du skalken,
Stinn af feta osten,
Lemnar kalken
Åt sitt skriftebarn?

Nej, ur lång- lång-
halsiga buteljer
Tar han mång', mång'
Nattvardsklunk om da'n,
Suckar: »Herre
Gud!» hvar gång han sväljer,
Och slår smärre
Glas i åt kaplan.

Sjelf prelaten,
Med kraschan och kragen,
Uppå maten
Älskar fylleri.
Ej af manna
Växer stora magen;
Mången kanna
Vin bor deruti.

Ja! Komsisten
I den svarta ligan,
Orgelnisten,
Syndar, när han får,
Kramar stopen,
Sofver jemt hos pigan,
Fast för hopen
Han i fårpels går.

Mörksens ufvar
Äro, käre broder!
Store lufvar
Samt- och synnerlig.
De förjaga
Oss från glädjens floder,
För att taga
All likör åt sig.

Öfvervunnen
Är dock mörksens anda,
Kall, utbrunnen
Svafvelpölen står.
Derför fritt vi
Våra bålar blanda
Sent och bittid'
Natt och dag... Gutår!»

Under glasens sammanstötande upprepades högljudt visans slutord; och sedan glasen blifvit tömda i botten, hurrades skiftesvis för skalden Wadman och för sångaren Sällström. Först när bålens toma botten gaf tecken till uppbrott, åtskildes det stojande dryckeslaget.

Bröderna Sällström dröjde längst: viktualiehandelsbetjenten, för att betala hvad han låtit komma in på sin enskilda räkning, och sångaren, för att komma under fund med, om brodern hade kredit på källaren, eller hvarifrån han fått sina tillgångar, derest han liqviderade kontant.

Det senare inträffade. En sedel på 50 riksdaler banko smög fram ur plånboken, förvarad i bröstfickan; det begärdes att få vexla, och de återlemnade penningarna stoppades, temligen vårdslöst, tillbaka i plånboken.

"För fan i våld!" utbrast konstnären, närmande sig brodern och pekande på hans plånbok, "hvarifrån har du fått så mycket penningar? Du måtte väl icke (gjorde en gripande åtbörd) ha huggit i lådan, som man säger?"

"Fy djefvulen, att du kan misstänka mig för tocket! Om de icke blifvit ärligt *förtjenta*, så äro de åtminstone oskyldigt *bekomna*," svarade brodern.

"Jag har druckit för mycket i qväll, att tyda gåtor," återtog den förre. "Således ber jag dig vara god tala med oförtäckta ord."

"Nå väl, min bror! kan du tiga? Vill du svärja mig, vid allt hvad heligt är, att icke yppa min hemlighet?" fortfor viktualiehandelsbetjenten.

"En sällsam inledning!" anmärkte konstnären. "Men jag bedyrar, så visst vi äro bröder, att icke gifva dig anledning att ångra det förtroende du visar mig."

"Välan, så hör!"

Och de begge bröderna återvände till det inre rummet, hvars dörrar tillstängdes.

"Det är blott början af mitt äfventyr, jag kan förtälja," tog nu viktualiehandelsbetjenten till ordet, "ty hvad slutet angår, är det just i görningen och jag derpå mera nyfiken, naturligtvis, än du. För ett par dagar sedan kom in i boden, der jag stod vid disken, en gatpojke och lemnade mig ett försegladt omslag, hvilket han sade sig hafva emottagit af en betjent, med rika silfversnören på livréet, som stuckit honom en hacka i handen, anmodat honom att inlemna brefvet till mig, och sedan han sett gossen träda öfver tröskeln i boden, hastat sina färde. Utanskriften innehöll blott de tvänne orden: "Herr Sällström", och i sigillet syntes tystlåtenhetens sinnebild: ett pekfinger lagdt öfver en mun. Då jag öppnade omslaget, fann jag deruti samma 50 riksdalerssedel, som du nyss såg mig vexla, samt en röd bandros med en grön knapp i midten och dessa rader, hvilka jag oupphörligen bär i min plånbok."

Det med fruntimmershand skrifna bladet framtogs, lästes och lydde, som följer:

"Om ni på nästa maskerad i operahuset infinner er, klädd i svart domino, med hvit mask och svart polsk mössa, i hvilken ni fäster inneslutna bandros, så kan ni träffa en alldeles lika beskaffad fruntimmersmask, med den enda skilnad, att bandrosen af henne bäres på venstra sidan af bröstet, i stället för på mössan."

"Till inträdesafgift och hyra för maskeraddrägten följer härhos en sedel, som ej blir det sista bidrag ni har att påräkna, om ni *fortfar* att uppföra er, som man önskar och väntar.

Försigtighet och Trofasthet."

"Förbannadt besynnerligt och satans lyckligt!" utbrast konstnären, efter läsningen af föregående. "Detta är ju en *bonne fortune* i alla afseenden... det vill säga med ett enda undantag likväl..."

"I hvilket menar du?" föll brodern, häftigt, in.

"Deruti, att din sköna sannolikt är något bedagad och råkat stanna på öfverblifna kartan. I ditt ställe skulle jag åtminstone ej envisas, att hon ville taga masken af; tvärtom skulle jag besvärja henne att ständigt iakttaga det strängaste inkognito, den ogenomträngligaste hemlighetsfullhet, hvilket förlänar små kärleksäfventyr ökadt behag och fördubblad retelse."

Viktualiehandelsbokhållaren bet sig i läppen och försjönk i funderingar.

"Jag tror, min själ! du skulle ha lust att slå maskeraden ur hågen, i följd af min anmärkning," skämtade konstnären. "Eller träffas vi der icke i morgon natt, hä?"

"Jo," suckade brodern, "vi träffas der *bestämdt*. Men om du då eller sedermera med en halfdragen anda röjer det förtroende, jag nu gifvit dig, så äro vi ej längre bröder, utan blifva dödsfiender för lifstiden."

"Och om du framdeles skulle inhändiga flera sådana der bläckare?..."

Sällström (sångaren) ritade härvid i luften med fingern siffrorna 50.

"Så står min kassa till din tjenst."

"I sådant fall förblir jag tyst som muren; du kan fullkomligt lita på mig... Apropos, hvad skulle du säga om, att till en början förskjuta mig en tia?"

"Får gå!"

Och i och med detsamma hittade 10 riksdaler vägen ur viktualiehandelsbokhållarens bröstficka i konstnärens.

XXI.

Första uppträdet.

(Konungens sängkammare.)

Konungen, ännu icke uppstigen, yttrade till kammartjenaren: "Nå väl, släpp in honom garderobsvägen."

Ett par sekunder derefter instälde sig en spenslig man, af medelmåttig längd och fin ansigtsbildning. Hjessans snö jäfvade de röda kindernas falska vitnesbörd om ungdom, och de ljusblå ögonen förrådde ett blandadt uttryck af slughet och köld.

Då han, med mycken lätthet att tala prydligt, med bestämdhet och sammanhang, slog upp sin språklåda till en grann inledning, afbröt konungen, yttrande med en viss otålighet.

"Till saken, min herre! hvad kom ni under fund med i afseende på medlemmarna af den afsatta slägten?"

* * berättade:

"'I Leipzig bebodde öfverste Gustafsson ett numreradt rum på värdshuset "*Die goldene Säule*". Han spisade i källarsalen ensam vid ett litet bord, dit han sjelf bar sitt glas och en butelj dricka. Hans middagsmåltid bestod i blott två rätter mat, tillika med bordsupen och en liten smörgås. Vin förtärde han aldrig, mer än en gång, då han var bjuden på en slägtfest hos värden, i anledning af dennes hustrus tillfrisknande efter en barnsäng. Vid detta tillfälle föreslog f. d. konungen tvänne skålar: en för modern, den andra för barnet. En gång lemnade han ned till värdfolket sin svarta halsduk, med begäran, att en bit måtte bli tagen *inuti*, för att laga ett söndrigt ställe *utanpå*, som mer sprang i ögonen. Sjelf borstade han sina kläder och stöflar. Han sysselsatte sig mycket med att skrifva, tog aldrig emot besök och gjorde ej heller några, oftare än när han uppbar sina qvartaler; då drack han thé hos bankiren. F. d. konungen hade sålt sina juveler och ut-

satt beloppet mot 3,000 riksdaler Sachsiskt kurant i lifstidsränta, af hvilken han knapt lefde upp mer än tiondedelen. Svenskar blifva hos honom aldrig emottagna; en som gjort försök att vinna inträde visade han på dörren. En annan landsman, hvars namn jag förgäfves sökte få reda på, hade velat lemna värden en börs med guldmynt och en vexel för Gustaf Adolfs behof'..."

"Och ni kunde ej spana ut, hvilken denne frikostige anhängare var?" föll Karl Johan, häftigt, in.

"Omöjligt, allernådigste herre! ty som jag nyss hade nåden nämna, aflupo alla mina försök i den vägen fruktlöst."

"Fortfar då i er berättelse!" befalde konungen.

** fortfor: "'Värden, kännande öfverste Gustafssons oböjliga envishet, vägrade att emottaga både börs och vexel. Jag befann mig länge i stort bryderi, huru jag, enligt ers maj:ts befallning, skulle kunna få tala med honom. Ändtligen kom jag under fund med, att han under måltiden i källarsalen brukade språka med dem som sutto vid andra bord. En dag, då det der talades om kriget mellan Ryssland och Turkiet, spådde Gustaf Adolf olyckor åt profetens folk, äfven derför, att Mahmud låtit raka bort Muselmanernas skägg, dem af försynen gifvet till en prydnad. Jag passade på att blanda mig i samtalet, som fördes på tyska språket, och yttrade, med tonvigt, att om skägget befordrade framgång, borde en viss John Hall i Sverige göra stor lycka, emedan han i många år låtit sitt växa till en polsk judes längd. Öfverste Gustafsson blef uppmärksam; fixerade mig skarpt; kände igen mig sedan Stralsundstiden; vinkade mig till sig; frågade efter Hall, efter hans svåger excellensen grefve Claës Wachtmeister, efter min *vackra* syster (han begagnade just detta uttryck), och efter min far, hvars död han ej kände, men om hvilken han fryntligt frågade mig om icke min salige fader fått sin fullmakt på hofrättsrådsembetet, som han till sin död innehade, af Gustaf Adolf? Hans sista omdöme gälde grefve Rosenblad, hvars nit och verksamhet öfversten berömde, med tillägg, som hans ord föllo, att den mannen vore brukbar för *alla* regeringar. — Gustaf Adolf var vid detta tillfälle klädd i blå bonjour och gula nankinsbyxor samt bar långa röda mustacher. Intet or-

denstecken syntes på hans rock. Han var i Leipzig särdeles afhållen för sitt fromma uppförande' *)."

"När och hvar träffade ni förra drottningen och hennes son?" frågade Karl Johan, med mörk uppsyn.

"Pollier, hennes sons guvernör," återtog **, "till hvilken jag från ers maj:t öfverlemnade de 1,000 dukaterna, förestälde mig hos henne mot hösten 1819, i hennes vackra villa utanför staden Baden. Hon var, då hon mottog mig, klädd i hvit morgondrägt, och hennes son stod bredvid henne. Hon talar endast svenska med sina barn. Prins Gustaf..."

Konungen (afbrytande). "Talar *han* också svenska?"

**. "Ja, nådigste herre! Han talar vårt språk ledigt och rent. Det var endast vid ordet: "*kejsare*", som jag tyckte mig märka en viss tysk brytning. Han uttalade det ungefär som: "*käjser*".

Konungen. "Nå väl, finnes någon här i Sverige, till hvilken hon tycks hysa förtroende?"

**. "Den enda, hon synnerligen efterfrågade, var grefvinnan Ruuth, som f. d. drottningen bad helsa."

Konungen. "Hvilka svenskar hafva besökt henne i Baden?"

**. "Utom hofmarskalken baron Munck och förre löjtnanten Natt och Dag, hörde jag endast nämnas den ryktbare svärmaren Boheman **)."

Konungen. "Så-å. Rätt bra! Ni har till mitt fullkomliga nöje utfört det värf, jag uppdragit er."

** bugade sig djupt och aflägsnade sig garderobsvägen.

Andra uppträdet.

(Samma ställe.)

Excellensen Wetterstedt inträdde från stora rummen.

Konungen. "Ni kommer, som om ni varit kallad, herr grefve! Jag var nu i begrepp, att låta skicka efter er."

---

*) De inom ' här ofvan intagna stycken, återfinnas i Nordstjernan (samling af Vitterhetsstycken och Poëmer) 1843, uppsatsen med öfverskrift: »Utan Krona».

**) Ofvanstående underrättelser om framlidna drottning Fredrika Dorotea Wilhelmina och f. d. kronprinsen äro historiska.

Wetterstedt. "Ers maj:t har således något att befalla?"

Konungen. "Jag har fått säkra och färska underrättelser från Baden. Det der landsförvisade herrskapet upphör aldrig med sina vansinniga, förrädiska stämplingar och förhoppningar. Hvad tycker ni väl: förre prinsens mor talar fortfarande med honom svenska? Det ligger galna beräkningar derunder, begriper ni? Jag, landets regerande monark, och genom högstsalig konung Karl XIII:s lagliga upptagande till son, en Vasa-ättling så väl som de, jag och min regering måste intaga en vördnadsbjudande ställning emot den afsatta slägten. Vi måste skrämma deras anhängare och varna de obetänksamma."

Wetterstedt. "I hvad på min embetsåtgärd ankommer, nådigste herre! lär ingenting kunna göras utöfver hvad redan långt för detta skett. Jag har utfärdat rundbref den 3 februari 1816, af innehåll: att "som, oaktadt mitt cirkulär af den 13 maj 1811, tidningsutgifvare så väl i landsorterna, som nyligen här i hufvudstaden, likväl befunnits i sina dagblad hafva infört uppsatser, som på ett eller annat sätt angå f. d. konung Gustaf Adolf, hans resor, slägt, m. m., så såge jag mig nödsakad härmed ytterligare påminna vederbörande utgifvare af dagblad och periodiska skrifter, att på intet sätt vidröra ofvan anförda ämne, så kärt dem är att undvika allt ansvar och laga påföljd *)."

Konungen. "Och derutöfver tilltror ni er ej, att göra någonting i en sak, som rör min och följaktligen halföns trygghet?"

Wetterstedt. "Nej, ers maj:t."

Konungen. "Eländigt! ... Om ni tjenat under Napoleon, hade ni fått lära er annat. Han hade gjort processen kort med Bourbonernes anhängare."

Wetterstedt (fint). "Hans tron hvilade endast på bajonetter; folkets kärlek utgör grundvalen för ers maj:ts."

Konungen. "Nå väl! Jag litar i alla fall på er vaksamhet, herr grefve!"

Wetterstedt. "Jag hoppas ers maj:t ej någonsin skall finna anledning, att draga i tvifvelsmål något, hvartill jag lika uppmanas af den enskilda tillgifvenheten, som af statsnyttan och min egen fördel."

---

*) Cirkuläret är intaget i Skildringar ur det inre af dagens historia. De Frånvarande. Fjerde upplagan; sid. 241.

Tredje uppträdet.

(Samma ställe.)

Konungen. “Har någonting inträffat i hufvudstaden, herr öfverståthållare, som ni vill anmäla hos mig?“

Baron Edelcreutz. “Ingenting egentligen, nådigste herre! Likväl torde jag ej böra undanhålla ers maj:ts vetskap, hvad som i går aftons tilldrog sig på börsbalen.“

Konungen. “Ganska bra, min vän! Ni vet, att jag vill bli underrättad om allt hvad som sker — om *allt*, begriper ni?... Låt höra!“

Edelcreutz. “Medan ungdomen dansade i stora salen, spelades gråpojs vid ett stort bord i ett rum vid sidan. En sedel på 10 riksdaler banko kom händelsevis att makas nära intill gen. ***:s kort, under det han tog upp sin gulddosa, för att snusa. Af misstag, förmodligen, råkade han ställa dosan öfver sedeln, hvilken kort derefter, också af misstag, gjorde henne sällskap i ***:s ficka *).“

Konungen (vredgad). “Fy!... Och hvad följde derpå?“

Edelcreutz. “Endast försmädliga smålöjen och giftiga hviskningar öfver allt. Från börsbalen har underrättelsen redan spridt sig bland allmänheten, som vanligt, med oerhörda tillsatser. Man har till och med i anledning häraf börjat gräfva upp den gamla historien om excellensen Adlercreutz sista stunder och ***:s dervaro... **).“

Konungen (afbrytande, med dyster uppsyn). “Sluta! ... Nå väl, finner ni icke, att jag har giltiga skäl till min afsky för spel? Inser ni icke till hvilka skändligheter detta i alla afseenden förstörande tidsfördrif leder? Jag öfverser med hvilka utsväfningar som helst, men spelraseriet skall jag näpsa och hämma. Laga emellertid, att denna nya anstötlighet blir nedtystad, så mycket som möjligt, och glömd så fort ske kan. Jag har mina skäl att blunda vid detta tillfälle, begriper ni? Jag har öfverhöljt den menniskan med enskilda förtroendeuppdrag och offentliga utmärkelser. Men efter denna betan skall han få vänta

*) Historiskt.

**) Jemför Morianen, 6:te delen.

på de vedermälen af min nåd, hvarefter han sträfvar, det lofvar jag. Men uppseende vill jag *nu* ej åstadkomma. Framför allt måste ni förekomma, att fabeln om Adlercreutz's slut icke må spöka på nytt. Jag tycker ej om gengångare, och denne minst af alla. Det gagnade dessutom föga, att öfverste Morman för några år sedan miste epåletten och stjernan... Fördömda spelsjuka!...“

Fjerde uppträdet.

(Ryska ministerhuset.)

De till öfverflöd upplysta förmaken vimlade af balgäster, klädda i de präktigaste uniformer och rikaste drägter. Ljusskenet bröt sig i brokiga, strålande skiftningar mot kronornas kristaller och mot briljanterna i ordnar och smycken. Alla buro galadrägt; ty general van Suchtelen gaf denna bankett, för att fira kejsarns dag. I den rymliga bostaden trängdes nu hela hofkretsen, hela *corps diplomatique*, — utom diplomaterna från de makter, hvilkas styresmän, efter timade statshvälfningar, ännu ej blifvit i sin regerande egenskap erkända af sjelfherskaren, och som derför ursäktat sig från bjudningens antagande, enskildt i vänskapliga bref, förklarande ryska beskickningen, att som de ej borde, hvarken visa sig på hans kejserliga maj:ts dag hos hans sändebud i civila kläder, eller förödmjuka sina länders uniformer en monark till ära, som icke erkänt regeringarne i de stater de förestälde, så återstode för dem endast utvägen, att afhålla sig från festen, hvilket likväl ej borde uttydas som brist på vördnad för kejsaren personligen, eller på högaktning hos hans härvarande utmärkta sändebud, med hvilket de önskade och utbådo sig, att fortfarande få lefva på samma förtroliga fot, som hittills *) — främlingar i Sverige, eller i dess hufvudstad, som blifvit införda i grefve Suchtelens hus, civila och militära embetsmän, vetenskapsidkare och konstnärer. Drottninggatan utanför huset, och ett långt stycke ofvan och nedan detsamma, var proppad af åkdon, och i kapprum, förstugor

---

*) En sådan brefvexling, de resp. diplomaterne emellan, har författaren med egna ögon läst.

och trappor knuffades, mot sin vilja, nedåt skyndande betjenter och uppåt sträfvande balgäster.

Kronprinsen anlände, gjorde sin rund kring det största förmaket och stannade nära dörren i ett mindre, att samtala med några högre embetsmän, med ryggen vänd åt ett rum, ur hvilket de ankommande inträdde. I detsamma skyndade ambassadrådet Bodisco fram, förande ett fruntimmer under armen, hvilket han skulle ledsaga i danssalen. Då han fann kronprinsen stå i sin väg, makade han honom sakta åt sidan och, yttrande i förbigående: "*pardon, monseigneur!*" fortsatte, utan vidare omsvep, sin kosa. Prinsen nickade, småleende, åt Bodisco och gick undan.

Ett sorl af förvåning uppstod bland alla tillstädesvarande öfver den ryske diplomatens tilltagsenhet: en förvåning hvaruti det öfverflödande undseende, hvarmed hans oförsynthet bemöttes, ej saknade sin andel *).

"Det skulle bekommit den gynnaren illa, om han så glömt sig mot Karl Johan, eller mot någon annan bland våra Karlar och Gustaver, under deras tronföljareperiod," anmärkte en. "Han hade förtjent ett helt annat tillrättavisande ögonkast, än det nådiga smålöjet," tyckte en annan.

Denna episod utgjorde qvällens samtalsämne på banketten och följande dagarna i hufvudstadens umgängeskretsar.

Kronprinsen öppnade balen i en angläs med grefvinnan Suchtelen. Derefter valsade hon med grefve Woyna, men måste, efter några hvarf, upphöra. Våldsam hufvudvärk nödgade henne till och med, att draga sig ifrån festen och innesluta sig i sin sängkammare.

Balklädselns tvång pinade henne. Clementine hjelpte att lösgöra henne ur de gyllene bojorna af diadem, halsband, örhängen, armband och skärp, gnistrande af diamanter. En enda ring — en solitär af högt värde — fick sitta qvar på venstra handen. Just då sista smycket återvände till sitt vanliga gömställe i juvelskrinet, hördes slag af en bordstudsare.

"Hvad är klockan, Clementine?" frågade grefvinnan.

"Endast half 12, ers nåd!" svarade kammarjungfrun.

"Och allting är i ordning?"

"Ja."

---

*) Anekdoten är historisk; men händelsen tilldrog sig hos norske statsministern Löfvenskjold.

Femte uppträdet.

(Grefve Gustaf Lagerbjelkes boning.)

I hörnet af rummet synes en uppbäddad enmanssäng: hufvudgärden ligger ofvanpå det stickade kattunstäcket, och bakom denna, för att hålla kuddarna upprätt, står, just i sådan ställning, ett hyfladt, men omåladt bräde. Mellan de begge fönstren springer fram, på längden utåt kammaren, ett stort skrifbord, med vanligt tillbehör, och öfverhöljdt af papper, ömsom rent och skrifvet, uppbrutna, kringströdda bref, uppslagna böcker, alltsammans inmängdt med snus, hvars der stående dosa, med öppet lock, skiftesvis begagnas för näsan och att öfverströ det nyskrifna. Staplar af böcker intaga flera stolar; i de flesta böckerna äro anbragta märken, än genom mellanlägg, än medelst vikningar i hörnen. Några stolar äro upptagna af klädespersedlar och bakom kakelugnen äro förstuckna ett par ullstrumpor till torkning. I den enda lediga stolen sitter excellensen sjelf vid arbetsbordet och skrifver. Han är klädd i stora utanstöflor, rödaktiga af ålder och brist på ans, emedan betjenten blifvit tillsagd en gång för alla, att icke med borsten nalkas morgonstöflarnas helgedom; inga andra byxor än lårfodren af lärft, hvita kort efter bykningarna jul och midsommar; gulbrun syrtut, i hvilken ett par knappar fattas, helt och hållet marmorerad af bläck- och snusfläckar; kring pannan är knuten en blårutig näsduk, med omisskänneliga spår efter sitt ursprungliga ändamål, äfvensom efter den på bordet stående dosans innehåll; på hufvudet en rund, luggsliten hatt, bucklig och söndernött vid öfversta kanten *).

Monolog:

"Den förbannade pressen!... Och kungens olycksaliga *tripotage* med de här eländiga tidningarna allesammans, i stället att hafva någon *erkänd* organ, i hvilken en officiel person kunde, utan att nedsätta sig, offentligen bemöta klandret och häckelmakarne ... Att det under publicitetens

---

*) Framlidne grefve Lagerbjelkes rum och drägt äro tecknade efter naturen.

nuvarande skick här i landet icke är möjligt för någon skapad varelse att på längd styra teatern, är uppenbart för en hvar, och det står derhän huru länge det ens blir möjligt att styra Sveriges rike... Öppet anfall på alla sidor, och vill man försvara sig, vill man blott, till och med utan polemik, med några enkla, ovedersägliga fakta belysa förhållandena, så måste det ske genom lurendrägeri och derigenom, att man nödgas tigga om en spalts beriktigande hos personer, dem jag för ingen del skulle vilja vara under tak med och ännu mindre vidkännas på öppen gata... En sådan oförsynt best som Argus!... En så försåtlig hyäna, som Stockholms-Posten!... Och likväl går herr Johansson in och ut som barn i huset hos alla våra förvaltningschefer, och tacka Gud att icke *de* pligtskyldigast uppvakta *honom*, och herr Lindeberg vandrar, klädd i *bonjour*, kanske oanmäld, in till konungen, medan vi med våra uniformer och blå bandet utanpå få stå i yttre rummen och vänta... Den satans menniskan har nu, tvänne dagar efter hvarandra, angripit mig i två särskilda uppsatser. Begge måste besvaras; men utan att likväl personligen synas i någondera. För detta ändamål finnas endast tvänne tillgängliga utvägar: Granskaren och Journalen. Lindgren är så till vida bättre, att han blindvis skrifver som man säger, tiger, då man anbefaller tystnad, och inga spioner fiska bland koncepterna till hans snillefoster. Hvarken Lindeberg eller Johansson besöka honom. Men med herr Wallmark måste man hålla tungan rätt i munnen; han är slät som en ål, i ansigtet; men sticks som en hästfluga, bara man vänder ryggen till. Han vill synas vara en smula förståsigpåare, och förstår i politiken nätt och jemnt ingenting: rojalist på ytan, och jakobin i botten. Jag misstänker dessutom, att han spelar under täcke både med Lindeberg och med Beskow, som icke är en hårsmån bättre och som, sedan han varit Wallmarks skyddsling, nu mera gerna ger sig utseende af att hafva blifvit hans beskyddare. Det var i Journalen man först gjorde bekantskap med underskriften "B. B.", och det slår mig icke fel, att det är just detta triumvirat, som oaflåtligen öfverfaller mig med de anonyma ormbitande teaterrecensionerna. Således törs jag ej skrifva till Wallmark, för att få infördt i Journalen, annat, än hvad herrar Beskow och Lindeberg utan fara kunna läsa i handskrift."

Skrifver:

"Af en i Stockholms-Posten införd uppsats kunde allmänheten, fastän helt visst utan redaktörens afsigt, möjligtvis missledas. Han omtalar det nya anslaget af 14,000 riksdaler, men synes glömma att detta belopp tillkommit i stället för en från annat håll tillskjuten större summa af 17,000 riksdaler, som nu försvinner. De minskade tillgångarna utgöra dock ej det enda skälet, som ålägger teaterstyrelsen den nogaste hushållning; en ej mindre bjudande nödvändighet i detta hänseende är den, att ny skuldsättning *måste* undvikas. Hvad fru Carrey beträffar har likväl den så välgrundade hushållsgrundsatsen ingen del i hennes afresa. Den var af henne sjelf bestämdt afgjord långt innan teaterns upplösning i juli. Hon lärer visst ej nu genast kunna ersättas; men *med tiden finner hvar och en sin efterträdare*" *).

En betjent anmäler expeditionssekreteraren Beskow.

"Låt honom sitta ned i förmaket och bed honom ursäkta, att jag af ett angeläget bref nödgas några minuter uppskjuta nöjet att sjelf helsa honom välkommen."

Betjenten går. Lagerbjelke fortfar att skrifva:

"Nyss anländ till staden från Drottningholm, fick jag se den absurda uppmaningen till direktionen i gårdagsbladet af Stockholms-Posten. Detta sätt att söka sak på sned om sin rätta vederpart, är värdigt personens skefhet och ilska. Jag svarar naturligtvis alldeles icke på interpellationen; men skulle det falla herr expeditionssekreteraren in att svara något derpå, hemställer jag (blott i de hänseenden som kunna röra mig) om man ej helt simpelt kunde säga, att redaktören af Granskaren icke frågar andra om hvad han sjelf hört, sett, eller erfarit; än mindre om hvad han skall känna, tänka, döma. Blott i afseende på det rent af faktiska har han begärt några underrättelser af teaterstyrelsen; blott sådana har hon lemnat, och skulle troligen lika beredvilligt ha meddelat dem åt Stockholms-Postens redaktör, om han begärt dem" **).

"Se så! De här skrifvelserna till Journalens utgifvare och till Granskarens, måste jag noga akta mig att

*) Grefve Lagerbjelkes biljett är historisk.

**) Ofvanstående biljett är historisk. Jemför Ställningar och Förhållanden. Sjunde brefvet, sid. 65.

förvexla. Mitt vapen bör ej synas i sigillet. *Detta* (letar fram ett sådant på skrifbordet) tycks just vara enkom beställdt för ändamålet.“

Han förseglar med ett pitscher, föreställande en hund i fullt språng, med ett bref i munnen *).

Betjenten anmäler kapten Lindeberg.

“Så för tusan! ... För in honom i salen och laga för Guds skull! att han ej går in i förmaket, innan jag hunnit släppa ut herr Beskow genom detta rummet. De begge herrarne vilja ej veta af hvarandra, och få ej veta af hvarandra hos mig. Förstår ni?“

“Ja, hans excellens!“

Betjenten afträder.

“Jag tycker hvilka beskärmelser jag nu skall få höra af Beskow öfver Lindeberg och sedermera af Lindeberg öfver Beskow. Det blir icke jag, som skall motsäga *någondera;* ... men ingendera får veta att den andre just i samma ögonblick meddelat sig åt mig **).“

Öppnar dörren till förmaket, der Beskow väntar.

Sjette uppträdet.

(Grefve Wetterstedts arbetsrum.)

Wetterstedt (till betjenten): “Äro några, som söka mig, derute?“

Betjenten: “I salen tio personer, och i ers excellences yttre förmak sex. Bland de senare är en af hans maj:ts adjutanter, som säger sig vara skickad från konungen.“

Wetterstedt: “Släpp in honom först och genast.“

Betjenten går. Ögonblicket derefter inträder konungens adjutant.

Wetterstedt. “God morgon, min öfverste! Har hans maj:t något att befalla?“

Adjutanten. “Hans maj:t låter helsa ers excellens och förklarar sitt höga misshag öfver en uppsats i tidningen

---

*) Aftryck af detta grefve Lagerbjelkes pitscher finnes på hans biljetter till tidningsutgifvare.

**) Författaren har hört en sådan scen med herrar von Beskow och Lindeberg beskrifvas af grefve Lagerbjelke sjelf.

Skandinaven, som utgifves af kammarjunkaren Gyldenpalm. Han har tillåtit sig, att uppskrämma allmänheten samt inom och utom landet kasta en skugga af slapphet och bristande tillsyn på hans maj:ts regering, derigenom att Skandinaven uppger, att osäkerhet till lif och egendom skall förefinnas i Nerike, der ett röfvarband skall uppehålla sig, som hotar vägfarande med rån, plundring och mord. Det är ej första gången hans maj:t är förtörnad på denna tidning, och befalte mig erinra ers excellens, huruledes, för några år sedan, maktspråk behöfde användas att förekomma det invigningstalet i landtbruksakademien inflöt i Skandinaven, innan det först blifvit synligt i Post- och Inrikes-tidningar *).“

Wetterstedt (klipper med ögonen och höjer axlarna). “Herr öfversten behagade för hans maj:t anmäla min underdåniga vördnad och lydnad. Gyldenpalm skall redan i dag blifva behörigen skrapad och förständigad att återkalla sin förflugna uppgift.“

Adjutanten afträder.

“Med hvarje dag blir hofkanslerns befattning förtretligare. Å ena sidan pressens lättsinne och oförskämdhet; å den andra konungens växande ömtålighet, retlighet och skuggrädsla. Om den hedersmannen grefve von Engeström ville ju förr desto hellre göra allvar af sitt hot, då statsmannahemorrhoiderna stiga upp i hans *stora* hufvud, att draga sig ur spelet här, och lyckliggöra Polen i stället med sin skarpa blick och sina lysande egenskaper (hånler). Det börjar blifva mig tungt att tjenstgöra som hofkansler och tillika vara den sannskyldige statsministern för utrikes

---

*) Hofkanslerns bref i anledning häraf till boktryckaren (hvilket bref i original finnes i författarens värjo) lydde sålunda:

«S. T.

Jag förmodar att den till i morgon ämnade nummer af Nya Skandinaven, innehållande h. k. h. kronprinsens tal å landtbruksakademien, icke blir utgifven, i anledning af hvad jag munteligen derom yttrade för herr notarien. Jag har dessutom för h. k. h. kronprinsen anmält förhållandet och erhållit dess befallning anmoda tit. att ej utgifva detta tal, innan det, i sammanhang med underrättelsen om akademiens installation, blifvit i officiella bladet förut infördt.

Fredags afton den 29 januari 1813.

S. H. T.
Ödmjuke tjenare,
G. af Wetterstedt.»

ärendena. Det är på tiden att jag också må blifva det senare, till namnet, så visst som jag redan är det till gagnet.“

Efter denna monolog sätter grefve Wetterstedt sig ned och skrifver till Gyldenpalm:

«Stockholm den 14 december 1818.

S. T. herr kammarjunkare!

Jag anhåller och begär att herr kammarjunkaren ville, på det mest bestämda sätt, i den nummer af Skandinaven, som bör utkomma i morgon, återtaga och som ogrundad förklara den meddelade underrättelsen om röfrarne vid Örebro, emedan denna händelse, äfven om den vore sann, ej förtjenar ett rum i ett dagblad, och såsom falsk, ger anledning till farhågor, dem intet dagblad får eller bör vilja sprida. — Äfven anhåller jag att herr kammarjunkaren ville komma till mig i morgon bittida kl. 9.

Fullkomlig högaktning,

G. af Wetterstedt *).“

Sjunde uppträdet.

(Prinsessans palats.)

Vid öfra ändan af en lång korridor, svagt upplyst af en lampa, syntes en stånddrabant i full skrud, komma från vaktrummet och begifva sig in i ett litet kontor, utanför hvars dörr han stälde från sig bardisanen. Då han efter en kort stund återvände och fattade sitt korsgevär, framträdde från korridorens nedra ända öfverstekammarjunkaren baron S** försänkt i ordensgrubblerier. Vid åsynen af stånddrabanten studsade han först, men ilade sedan med utbredda armar mot honom, och utbrast: “Dyra vålnad af den store Gustaf Adolf! jag besvärjer dig i namn af tre gånger tre, sju gånger sju och nio gånger nio, att uppenbara för mig hvad din ånyo tillstädesvaro på jorden hafver att betyda, och om du bådar någon afgörande händelse åt din nu regerande store efterträdare och själsfrände på Vasatronen?“

Stånddrabanten, förskräckt vid S**:s sällsamma tal och åtbörder, kastade bardisanen från sig, sprang tillbaka

*) Brefvet finnes i original uti författarens värjo.

i kontoret, till hvilket han sorgfälligt riglade dörren och ropade, så högt att det måtte höras till kamraterne i vaktrummet, att de skulle akta sig, ty någon från Danviken hade i fullt raseri trängt sig in i palatset.

"Han har då ånyo försvunnit, den store konungen! han har då återvändt till sin himmel. Mina ögon hafva dock njutit den saligheten att skåda honom. Prisad vare hela verldens trefaldt store byggmästare!"

Med dessa ord täckte S** händerna öfver ögonen och störtade bort*).

Åttonde uppträdet.

(Ett rum hos chefen för magasinsdirektionen, presidenten baron Foch.)

Foch. "Det är mig alldeles omöjligt, mitt bästa krigsråd! att i detta ögonblick säga huru saken slagit ut. På sex veckor har jag ej sett en enda rad från Askelöf. Han är visserligen böjd för sin beqvämlighet, talar jemt om att icke förhasta sig och kallar fjesk att inberätta annat än resultater; men mannen är fullkomligt pålitlig, har ett utmärkt hufvud och mycken verldskännedom. Jag är säker på, att han ej lemnar Italien, innan spanmålslasten blifvit förmånligt afyttrad."

Röslein. "Om detta kungl. magasinsdirektionens företag att utskeppa säd till afsalu i Neapel går bra, så gör Sverige i år just en god marknad. Herr baron känner väl, att krigskollegium mot krut, hvaraf en del höll på att bli stenlupet, tillbytt sig Madeiravin, emedan denna vara är lättare att förvandla i penningar?"

Foch (småskrattande). "Jo, "Krutmadeiran" **) är oss alla bekant, som dricka vin. Den är förträfflig. Hvem fan skulle förr i verlden kunnat ana, att höglofl. krigskollegium skulle slå sig på vinhandel!"

Röslein (skrattande). "Lika litet, som att kungl. magasinsdirektionen skulle utskeppa spanmål till Italien. Herr Askelöf skall der föra sig furstligt upp och på skämt kallas

*) Anekdoten hvilar på historisk grund.

**) Så kallades i allmänt tal det Madeiravin, krigskollegium införskaffade.

"kornprinsen" *), hvilket går förbannadt lätt att förvexla med kronprinsen."

Foch. "Han må kallas hvad som helst och vistas hvar som helst, så är det åtminstone en landsman, vi ej behöfva skämmas för, utan som tvärtom gör heder åt svenska namnet. Han umgås öfver allt i de bästa sällskapskretsar, både ur konstens, literaturens och rangens synpunkt. Han berättade i sitt sista bref, att han i Florens bevistat en karnevalsbal hos Napoleons svåger, prins Borghese, och der blifvit föreständ för dennes broder, prins Aldobrandini Borghese, hvilken, som krigsrådet lärer minnas, fick det ena af de Serafimerband, salig kungen öfverlemnade till kejsarens förfogande genast vid fredsslutet med Frankrike 1810. Hans maj:t har sedermera, efter Napoleons fall, dragit in hans och hans anhöriges blå band och låtit förklara, bland andra, prins Borghese för död. När han nu fick höra att Askelöf var svensk, yttrade prinsen till honom: "Jag vet, att jag i Sverige blifvit förklarad för död; men ni ser nu att jag lefver, äfvensom att jag har i godt behåll serafimerorden *och bär den* **)."

Röslein (ifrigt). "Expeditionssekreteraren Askelöf måtte väl tillrättavisat den oförskämdheten som sig borde; åtminstone, om det varit till mig man understått sig, att yttra något så vanvördigt om hvad min allernådigste herre täcks göra och låta, skulle vederbörande fått höra ord och inga visor, och jag skulle sedermera hastat, att i underdånighet anmäla förloppet."

Foch (spefullt). "Derom är jag öfvertygad; men Askelöf är just ej af det inställsamma folket; och om icke nu af herr krigsrådet, befarar jag, att hans maj:t aldrig får veta Askelöfs sammanträffande med prins Borghese. Gud gifve han vore en smula meddelsammare rörande vårt spanmålsföretag!"

En betjent inträder och hviskar till baron Foch: "Någon som heter Pira står i kapprummet och ber att få tala med herr baron."

Foch (häftigt). "Pira! . . . Pira! från Italien, det hörs på namnet. Säkert någon som öfverför muntliga fram-

---

*) Historiskt.

**) Anekdoten är hemtad ur svenska Minerva tisdagen den 31 juli 1845.

ställningar från Askelöf. (Till betjenten.) Bed honom vara god och stiga in i ögonblicket.“

Baron Foch springer emot den inkommande, fattar hans hand, förer honom till soffan och utbrister: “Var så god och sitt ned! Jag kan ej beskrifva huru förtjust jag är, att göra min herres bekantskap. Jag brinner af längtan att få höra de goda tidningar, som tillskyndat mig min herres angenäma besök... (Till Röslein.) Ursäkta herr krigsråd! att jag nu en stund uteslutande sysselsätter mig med den här vännen!“

Röslein bugar, tigande, öfverraskad och undrande.

Pira, som gjort långt motstånd att sätta sig i soffan, ger slutligen vika för den nära nog pådrifvande enträgenheten. Emellertid gräfver han upp ur de begge sidofickorna på rocken en massa af papper, bland hvilka han letar fram en handling, som han framvisar åt baron Foch.

Foch (förvånad). “Hvad är detta?“

Pira (kallt). “Herr baron och presidentens proprieborgen för general Boye, som rymde för skuld i förrgårsnatt. Kapitalet är 2,000 riksdaler banko och räntan för 6 månader och 7 dagar gör...“

Foch (afbrytande). “Hvem är ni, herre?“

Pira. “Slottskanslibetjent, herr baron och president.“

Foch. “Och heter verkligen det italienska namnet Pira?“

Pira (småskrattande). “Ja; men här i Stockholm är det eljest temligen naturaliseradt; ty, utan skryt, är jag den af kamraterna, som har mest att göra just derför, att jag är minst medgörlig.“

Foch (mumlande vid sjelf). “Ett förbannadt misstag! ... (Till Pira.) Hör på, min vän! Kom igen i morgon bittida, så skall jag draga försorg om infriandet af borgensförbindelsen.“

Pira (i det han höfligt tager afsked). “Som herr baron befaller *).“

---

*) Historiskt.

Nionde uppträdet.

(Konungens sängkammare.)

Ett hörn af rummet är afstängdt med en skärm.

Konungen. "Nu, herr baron! äro ju de 20,000 kannor bränvin återlevererade till kronomagasinet, som lånades till mina norrländska egendomar, så att jag hädanefter slipper höra ert kält derom?"

Foch. "Ty värr nödgas jag ännu falla ers maj:t dermed besvärlig. Det bränvin, som för ers maj:ts räkning blifvit erbjudet till återbetalning, har magasinsdirektionen ej kunnat emottaga."

Konungen (bistert). "Af hvad orsak?"

Foch. "Det befans, vid undersökning, vara undergradigt. Vi skulle således aldrig kunnat undgå kittsliga anmärkningar af revisorerna och personlig ersättningsskyldighet, till ökad kostnad och förargelse för ers maj:t sjelf."

Konungen. "Ni ljuger. Bränvinet är godt."

Foch. "Jag förer ers maj:t aldrig bakom ljuset. Jag har sjelf varit tillstädes då varan undersöktes."

Konungen. "Det fins likväl andra, som bedyra motsatsen."

Foch. "Då är det de, som ljuga. Jag skulle väl ingenting högre önska, än att ju förr dess hellre vara ifrån denna sak, både för ers maj:ts och min egen skull; och magasinsdirektionen kan ej hafva någon rimlig anledning att underkänna leveransen, om det funnes vån, att, utan olägenhet, se genom fingrarna med varans beskaffenhet."

Konungen (vredgad). "Ni må väl ej understå er att tro, det jag skulle vilja återbetala sämre bränvin, än jag lånat?"

Foch. "Bevare Gud, långt derifrån! Det är just derför, nådigste herre! jag anser för en dubbel pligt att vaka öfver huru ers maj:ts höga vilja efterkommes."

Konungen. "Men trovärdigt folk påstå likväl annat, begriper ni?"

Foch. "Jag ber om nåd, men det är omöjligt, nådigste herre!"

Konungen. "Ni glömmer er, baron Foch! ni glömmer med hvem ni talar."

Foch. "Nej, nådigste herre! Men den som understått sig att vilja inbilla ers maj:t, att det till återbetalning erbjudna bränvinet är försvarligt och jemngod vara med den lånade, är antingen en skälm, eller en narr, eller begge delarna."

Konungen (springer till skärmen och drar undan den). "Träd fram, Röslein! och försvara hvad ni berättat mig. Är det bränvin, som å mina vägnar blifvit lemnadt i betalning för hvad jag lånat till Selets bruk, af samma styrka och godhet, som det jag fick ur kronomagasinet?"

Röslein (flat och förskräckt; stammande). "Ja... Gud bevars... allernådigste herre!"

Foch (öfverraskad och uppbragt, till Röslein). "Vet ni hvad ni säger, herre?"

Röslein (fräckt). "Jag står vid mina ord."

Foch (utom sig, ger krigsrådet Röslein en örfil). "Ni beljuger mig inför min konung, herre! och drar hans maj:t skändligt vid näsan!"

Konungen (förtörnad, lägger högra handen på sitt svärdfäste). "Karl! ni begår majestätsbrott... Om jag ej nu lät nåd gå för rätt, så stode ert lif, ära och gods på spel."

Foch (ännu icke sansad, slår med handen på fästet af värja). "Lif och gods, allt för gerna; *mais quant à l'honneur, Sire, j'en ai autant que Vous!* *)"

Konungen (fogligare). "En man med hederskänsla kan förlöpa sig. Jag förlåter er *detta*, baron Foch! just för det värde ni sätter på äran; men (med stränga blickar ömsom på Foch och Röslein) sanningen skall jag nog få reda på, äfven i detta fall, och ve den af eder, mina herrar, som afsett att föra mig bakom ljuset."

Sista uppträdet.

(Operasalen inredd till maskerad.)

Musiken ljuder. Masker vimla. Dansen är liflig; åskådarne talrika, ömsom trängande sig kring kadrillerna, ömsom från logerna tagande maskeraden i ögonsigte. För-

*) Historiskt.

friskningsrummen äro öfverbefolkade. Från karlarnes ansigten försvinna maskerna, medan punschen flyter genom strupen, under det glacer, konfekt och apelsiner förstulet smyga in i de skönas munnar, bakom förlåten af till hälften lossade masker.

"Hvem kan den der ofantliga svarta dominon vara, som springer omkring som en snurra? Är det eget hår, eller höra de hvita lockarna i nacken under sammetstocken till maskeraddrägten, de också?"

"Kors! det låter som detta vore den första maskerad, du bevistade här. Nog borde du annars veta, att två personer aldrig saknas vid dessa tillfällen och alltid igenkännas, huru än de må kläda ut sig. Den ene är grefve De la Gardie, om hvilken du frågat, och den andre långe Argus-Johanssons ändå längre bror, förre grosshandlaren."

"Åh, fan! Då borde den senare återfinnas i galgregistret der borta, den längsta skepnad, som jag blifvit varse i afton?"

"Alldeles. Det är just han."

En flock, med masker i form af hundhufvuden, tågade genom salen. När man sporde dem något till, skälde de, i stället för ordsvar.

"Uppfinningen är hvarken vacker, angenäm, eller qvick," yttrade någon sålunda afspisad frågare, "*Was sprecht der Hund?*"

"Woff! woff! woff! *)"

"Skall det der kallas roligt, eller artigt?"

En af konungens adjutanter inträdde, civilt klädd, men omaskerad, och tilltalades af en mask, som mötte honom vid dörren, med frågan: "huru han kunde visa sig i så ful mask?"

"En slik fråga kan ingen annan, än en dum dränglymmel göra," svarades med hetta.

"Och så plumpt och näsvist svar kan blott en oborstad norrbagge gifva," fullföljde masken.

Ännu mer uppbragt, skyndade den förolämpade till kommendanten och begärde arrest på den okände.

Det vägrades.

Då ref norrmannen, alldeles utom sig, masken af sin vederdeloman. Denne, anstäld vid ett af de allmänna verken, yrkade nu, i sin ordning, upprättelse.

---

*) Ofvanstående tilldrog sig på en maskerad 1822.

Buller. Begges namn upptecknades af polismästaren*).

Under detta oväsende blef en svart domino synlig, hvars fjäderbuske i den svarta polska mössan var häftad med en röd bandros, som innerst utgjordes af en grön knapp. Han vände sig, vid sin vandring framåt salen, till alla håll och alla masker, dem han tycktes forskande betrakta. Hunnen ungefär i midten af rummet, nåddes hans öron af ett halfhögt utrop af en fruntimmersröst: "*Le voilà!*" Då han såg upp, blef han i högra oxögat på första raden varse tvänne qvinnomasker, af lika färg med hans egen, hvaraf den ena på venstra sidan af bröstet hade på sin svarta domino fästat en röd bandros med grön knapp i midten.

"Det är hon!" och han ilade dit.

Utanför dörren stod en vaktmästare. Han vägrade att öppna, afslog till och med anbudet af drickspenningar. "Ett sällskap," svarade han, "hade för aftonen särskildt hyrt oxögat, och han fick ej släppa in mer än en person till, som kunde gifva ett öfverenskommet inträdestecken."

"Nå väl, om nu jag är denna person?"

"Visa mig då tecknet, i stället för ord."

"Fördömdt, man har glömt att underrätta mig derom!"

I sin förtviflan var han nära att begå någon stor dårskap, någon oerhörd anstötlighet, att försöka spränga dörren, och denna ursinniga tanke sjöd redan i hans hjerna, då dörren inifrån sakta öppnades, och en späd röst hviskade till vaktmästaren frågan: om ingen anmält sig, för att slippa in?

"Just nu," svarade han, "står här en herre och dagtingar med mig i det afsendet; men det kan ej vara densamme, som fruntimren vänta på, ty han har ej nämnt ett ord om bandrosen."

"Bandrosen!" utbrast masken, liksom träffad af en elektrisk stöt och förde handen till sin *toque* "skulle det vara den röda, med gröna pricken uti, ni menar?"

Och nästa ögonblick befann den sist anlände masken sig i oxögat, hos dem som väntade honom, och dörren tillslöts å nyo af vaktmästaren.

---

*) Historiskt. Saken biladea sedermera inför öfverståthållaren, till hvilken både norrmannen och tjenstemannen kallades till *enskildt* förhör.

Under det föregående samtalet hade ett par andra masker i korridoren utanför oxögat blifvit uppmärksamma på de ord, som yttrades, från hvilka gissades på ett hemligt möte och ett efterlängtadt mellan fyra ögon. De gjorde å sin sida alla möjliga ansträngningar för att blifva inlåtna; men vaktmästaren förblef sin första öfverenskommelse trogen.

"Mitt beslut är fattadt," yttrade då den ene af dessa masker' till den andre, "jag går ej från stället, innan jag fått ljus i saken, om jag ock skall stanna qvar här öfver natten. Vill du bistå mig, så aflösa vi mellanåt hvarandra, så att alltid endera må finnas på sin post?"

"Allt för gerna."

Redan var på detta sätt öfver en timme tillbringad, då oxögats dörr sakta öppnades och tre personer utträdde. Den ena fruntimmersmasken höll en karldomino under armen. Efter följde en annan fruntimmersmask. De gingo ej ned i operasalen, utan trapporna utför åt yttre förstugan. Der väntade en betjent, hållande tvänne slängkappor, hvilka fruntimmersmaskerna svepte in sig uti. De gingo ut på Gustaf Adolfs torg, en hyrvagn framropades. Karldominon tillika med betjenten, hjelpte dem att stiga upp. Då vagnsdörren blifvit tillsluten, sträckte den ena fruntimmersrösten handen ut genom vagnsdörren och tryckte karldominons hand.

Vagnen rullade af öfver torget. Den qvarstannade dominon hastade till närmaste gatlykta, vid hvars matta sken han betraktade en blixtrande ring, som den bortfarna, vid afskedet, satt på hans finger.

Den ene af de begge masker, som hållit vakt utanför oxögat utbrast nu: "Om ej den förbannade vakten funnits vid utgången, skulle jag ryckt maskerna af dem och skaffat mig fullt ljus i denna tillställning!"

Den andre svarade: "Hvad hade du vunnit på, att gifva dig sjelf till pris åt allmänna åtlöjet, och att man på dig lämpadt Karl XII:s bekanta uttryck: "*Ecce malhorosus ille Colonellus, cujus uxor fecit mixtum fixtum cum aliis viris.*"

XXII.

"Från Spinoletta och dateradt München! Hvad kan han hafva att förkunna; ty utan orsak och afsigt taga dessa helige Guds män af Jesu brödraskap ej ett enda steg," mumlade abbé Gridaine vid sig sjelf, sedan han brutit ett nyss ankommet bref. Och han läste:

"Högvördigste broder i Kristo!

Tre år äro förflutna, sedan jag hade den hugnaden att göra ers högvördighets personliga bekantskap i Stockholm. Himlen har under tiden låtit många förunderliga ting ske och till sina dolda stora ändamål begagnat oss, sina ringa, trogna redskap, sin enfödde sons nitiska tjenares armar. Liksom Guds alltseende öga öfverskådar hela verldssystemet, så omfattar hans allena saliggörande kyrka hela jordklotet. Men under det att hennes synliga hufvud, den helige fadren, Kristi ståthållare på jorden, sträcker sin omvårdnad till den rena lärans alla trogna bekännare, har på vår lott fallit det svårare uppdraget, att jemväl återföra kättare till sanningens och nådens urkälla, Guds rike att föröka, så vidt man någonsin kan. Ljusare utsigter torde härutinnan komma att öppnas äfven för Sverige; och det är just i anledning deraf, jag nu vänder mig till ers högvördighet. Den skildring ni muntligen gjorde mig af der nu regerande konungens skaplynne och statsåsigter har jag troget återgifvit till mina öfverordnade, hvilka gillat och lofordat ers högvördighets varsamhet, att icke, under sådana omständigheter, med vårt heliga omvändelseverk gå bröstgänges och brådstörtadt till väga, nogsamt inseende, att detta vore att våga allt mot allt och just derigenom äfventyra att vinna intet. Våra planer äro icke för dagen och våra värf fordra mera tålamod än hjeltemod. Hvad vi det ena århundradet i våra hemliga handlingar anteckna som mål, länder Guds namn till ära och hans rike till fromma, att det i ett kommande sekel upphinnes; ty vi tälja lika litet lifstider som lif, för våra heliga syften. Vi hafva med ers hög-

vördighets beskrifning på Karl Johans personlighet jemfört de underrättelser vi upptecknat om honom, hemtade från andra källor, och deraf kommit till den slutsats, att om han också, sig sjelf lemnad, ingenting gör, för att främja omvändelseverket, skall han ej heller, utan yttre påkänningar, göra någonting för att hindra dess framgång, så vida den icke, äfven på det mest aflägsna sätt, råkar i brytning mot hans personliga fördelar och statskonst. Af honom hafva vi fördenskull aldrig verksamt *biträde* att förvänta; våra bemödanden skola i stället afse, att han *ej* må utgöra ett *hinder*, samt för öfrigt så taga våra mått och steg, att framdeles, när tyglarna falla i andra händer, det heliga omvändelseverket må kunna drifvas med mera eftertryck och större fart. Ni lärer nämligen nogsamt inse, högvördigste broder! att vi med lika omsorg vinnlagt oss att studera sonens lynne, anlag och egenskaper, som fadrens. Guld är en ojemförligt *ädlare* metall än stål, men också ojemförligt *mjukare* att bearbeta. Det gäller således att omgifva honom efter våra heliga syften och att åt saker och förhållanden gifva den färg och det sken, som anstår oss, och på hvilka talesätten om dygd, menskli̇ghet och allmän rätt må kunna tillämpas.

"Försynens outransakliga vishet har åt oss, sina ringa, men trogna och nitiska redskap banat en ny väg till sin enda rätta saliggörande läras utbredande, och vi hafva beträdt den, med fast förtröstan och rastlös ifver, under böner och åkallan. Ni lärer ej vara i okunnighet om, högvördigste broder! att näst Rom, och i flera afseenden till och med *framför Rom*, Baiern är den kristna katolska gudalärans förlofvade land samt de rättroendes egentliga fosterbygd och tillflyktsort. För denna välsignade frukt af de himmelska sanningarna har det lyckliga Baiern, näst vårt sällskaps outtröttliga bemödanden, att tacka gudaktigheten och den stränga sedligheten hos sitt konungahus, hvilket kan anföras som en uppbygglig föresyn för alla regentslägter i verlden. Lyckliga de folk, på hvilka man kan inympa en flägt af denna anda, en telning af denna stam!

"En sådan lycka är just nu på vägen att beredas åt de ännu i mörkret vandrande svenskarne. Stamfadren för deras nya konungaätt har vändt sina blickar hit, för att om sin purpur förvissa kommande tider. Trådarna till

denna väfnad hvila i våra händer. Det äro vi sjelfva, som tillskapa hindern, för att, när kornet blir moget, hafva i vårt skön att också sjelfva undanröja dem, i och med detsamma vi jemna vägen för det stora, heliga mål, som oaflåtligen utgör våra sträfvandes ögonmärke.

"För verldsliga menniskor vore detta svårlösta gåtor; men ers högvördighet, nära nog uppammad bland oss, tyder lätt deras betydelse. På det ni likväl må kunna tillförlitligen bedöma ställningen nu och hvad för våra syften framdeles må kunna göras, samt framför allt: de drifhjul, som böra sättas i verksamhet, har mig af mina öfverordnade blifvit anbefaldt, att fullständigt förtälja er hela sammanhanget.

"När Maximilian, förut kurfurste, sedermera Baierns förste konung, villfor Napoleons enträgna begäran och gaf sin fränka åt Berthier och sin egen dotter åt Beauharnais, utvalde han ostridligt åt sig den bättre delen. Föga fattas, att ju icke Eugène i sjelfva verket vore den store man, för hvilken han af en lättsinnig verld helsas; om icke beklagligen han i andligt nit, i fruktan för Vatikanen och undergifvenhet för Jesu heliga sällskap stode långt efter den vördnadsvärda fursteslägt, med hvilken han blifvit införlifvad. Han iakttager väl, utan afvikelse, katolska kyrkans yttre bruk; men skulle ej kunna förmås att lägga tu strån i kors för denna enda sanna läras vidare utbredande. Af sin gemåls hjerta har han satt sig i så uteslutande besittning, att vi för närvarande ingenting kunna uträtta med och genom denna eljest fromma furstinna. Lyckligtvis är han af en slagartad kroppsbygnad, och den store Guden torde, förr än någon föreställer sig, göra honom oskadlig för sina utkorades heliga ansträngningar.

"Det torde vara öfverflödigt, att för ers högvördighet nämna, huruledes Baierska husets samveten stå under vår omedelbara ledning, emedan det tycks böra falla af sig sjelf. Jag tillägger således blott, att det lyckats den högvördige brodern, som blifvit det hertigliga Leuchtenbergska parets biktfader, att i prinsessans tjenst anställa en i våra läroanstalter och för våra ändamål uppfostrad, med de bästa naturanlag och oss af själ och hjerta tillgifven flicka; äfvensom det lyckats henne att vinna sin höga beherskarinnas odelade öra. Helt nyligen har denna gudfruktiga, uppmärksamma och sluga flicka (hvars namn

är *Babette Chévreau*) underrättat oss, att konung Karl Johan känt sig för hos prins Eugène, i afseende på en förbindelse mellan kronprinsen sin son och dennes äldsta dotter, en prinsessa om fjorton års ålder. Hade edra inberättelser, högvördigste broder! rörande denne konungs andliga och politiska åsigter utfallit gynsammare för våra heliga syften, så skulle det varit det lättaste i verlden, att till önskadt och skyndsamt slut förhjelpa denna underhandling; ty hvad kunde vara mera smickrande för ett icke-regerande hus, än att gifva en brud åt en laglig tronarfvinge i ett land med stadgadt statsskick? Också fann prins Eugène sig så belåten med förslaget, att, om han fått råda sig sjelf och på egen hand öfverenskomma om vilkoren, skulle han, utan tvekan, hafva samtyckt, att mot en förgänglig jordisk krona utbyta den oförgängliga evighetens, som väntar hans dotter, om hon intill döden förblir vår enda saliggörande lära trogen. Lyckligtvis blefvo vi i tid af Babette underrättade om hvad som förehades, och togo i anledning deraf nödiga mått och steg. Vi underblåste den helt naturliga oviljan mot kronprins Oskars förmälning hos drottningen af Baiern, som är hertiginnans af Leuchtenberg stjufmoder och förra drottningens af Sverige, Fredrika Dorotea Vilhelminas syster. Hon använde hela sitt inflytande på konungen sin gemål, för att hindra detta äktenskap, förespeglande honom sannolikheten af en ny omhvälfning i Sverige, då den gamla regentslägten blefve ånyo insatt i sina forna rättigheter, i och hvarmed den nu varande tronföljden komme att återgå till sitt ursprungliga intet. Det var ingalunda med våra afsigter öfverensstämmande, att hon skulle lyckas tillintetgöra detta giftermålsförslag, helst det synes föga troligt, att kättaretronen eljest tillfallit en dotter af Rom. Genom drottningens förtrogna af våra vänner intalade vi således väl å ena sidan henne, att om hon endast utverkade sin gemåls och sina stjufbarns bestämda och oåterkalleliga löfte såsom en *conditio sine qua non* för samtycket till svenske prinsens frieri, att bruden skulle bibehålla sina fäders troslära okränkt, och ega i Sverige obehindradt utöfva sin katolska andakt, så skulle i och med detsamma hela giftermålsförslaget af sig sjelf förfalla, åberopande exemplet af hennes egen svågers uppslagna frieri med det mäktiga Rysslands kejsaredotter. Men sedan drottningen härut-

innan, med åsyftad framgång för våra beräkningar, tillvägabragt ett sådant vilkor för samtycket till trolofningen, understödde vi, å andra sidan, allt hvad af oss och genom våra mångfaldiga kanaler berodde, sjelfva giftermålsförslaget, för hvilket vi stämde hela baierska huset till benägenhet, utom drottningen.

"Allt har — ärad vare Gud och den heliga jungfrun — slagit in efter uträkning. Ett af våra egna barn, geheimerådet baron von Böhnen — af samma slägt, som den i Sverige bosatta — har sjelfva giftermålsunderhandlingens genomförande sig anförtrodd, hvaraf ni lätteligen lärer förstå, högvördigste broder, att vilkoren blifva sådana vi dem föreskrifva. Vi skole jemväl draga försorg, att sådana personer varda den unga bruden medskickade till det land, der den allvisa försynen tordehända utsett henne att uträtta stora ting till sitt namns pris och sin rena läras utbredande, att hon aldrig må kunna misstaga sig om rätta vägen, aldrig stapla under sin vandring till målet, alltid hafva en ledstjerna för sin syn och ett stöd för sin fot.

"Jesu heliga sällskap, af hvilket jag har den oförtjenta äran att vara en ringa medlem, har ansett ers högvördighet böra om dessa förhållanden underrättas, på det ni må kunna, å er sida, vidtaga de mått och steg, hvartill omständigheterna kunna föranleda, med det gemensamma och oföränderliga syftet städse för ögonen, att främja det stora omvändelseverket af den nordiska hjordens återvändande i Roms moderliga sköte. Beskaffenheten af dessa tillgöranden öfverlåtes helt och hållet åt ers högvördighets eget skön, nit, omtanke och klokhet. Det är endast på ett par omständigheter mina öfverordnade anbefalt mig, att särskildt fästa er synnerliga uppmärksamhet.

"Omöjligt är visserligen ännu att bedöma den allt för unga trolofvade prinsessans skaplynne, fallenheter och egenskaper. Ära och dygd utgöra hennes både fäderne och möderne arfvedel. Faller derutöfver på hennes lott faderns ljusa förstånd och fasta vilja och moderns fromma nit och sedliga stränghet, så är att förmoda, det hon med tiden kommer att utöfva stort inflytande både på sin gemål och på det folk, öfver hvilket hon är kallad att regera. Genom den riktning, hon redan fått af den beva-

kande ledning vi skole söka draga försorg att hon aldrig må komma att sakna, hoppas vi, medelst Guds nåd och den heliga jungfruns bistånd, att ett sådant inflytande skall främja Guds moders seger öfver kätterska villfarelser. Allt beror naturligtvis af de begge höga makarnas inbördes förhållande, det välde den ena kan öfver sin andra hälft förvärfva, den kärlek de för hvarandra bära i sina hjertan. Men här som i allt annat ligga framgångar och faror helt nära bredvid hvarandra. Så önskligt äfven för oss det ur vissa synpunkter är, om de höga makarnas ömsesidiga tillgifvenhet blir oinskränkt och orubblig, så vådligt skulle det ur en annan synpunkt kunna bli om han, af verldsliga fagra skenskäl fölle på den tanken, att intala henne till affall från sina fäders tro och öfvergång till den kätterska statskyrka, hvars irrläror han sjelf omfattat. Vi hafva väl i giftermålsafhandlingen sökt förbomma denna olycka, så vidt sådant med ord och förbehåll sig göra låtit; men lidelserna äro starkare häfstänger i den bräckliga menniskonaturen än fördrag, och af alla lidelser är kärleken den mäktigaste. Det vore för vårt heliga omvändelseverk den största olycka, som timat, allt sedan Katarinas af huset Jagellon beklagansvärda frånfälle, om kätteriet gjorde denna nya eröfring; ty smittan af detta exempel skulle i alla kommande tider göra våra beräkningar till intet, ja! afskära ända till möjligheten att bygga planer af större omfång, djup och varaktighet. I sådant olyckligt fall hade varit långt bättre, att vi *icke* afstyrt religionsombytet *före* vigseln.

"Vår förtrogne vän baron von Böhnen, hvars gudliga nit i himlen varder upptecknadt och ej heller på jorden skall blifva obelönadt, har utfäst sig, att i allt hvad af honom beror så uppställa sjelfva giftermålskontraktet, att frågan om åtminstone döttrarnas trosbekännelse må kunna tydas till vår fromma. När *casus* inträffar, ankommer på ers högvördighet, som finnes på stället, att vaka öfver och härutinnan iakttaga vår heliga kyrkas rättmätiga anspråk, helst i allmänhet, då hon tillstadt äktenskap af sina rättrogne med kättare, den öfverenskommelse alltid eger rum, att könet afgör trosbekännelsen, så att sönerna uppfostras i faderns, men döttrarne i moderns. En boren svensk prinsessa, som knäböjde för den heliga jungfrun, vore inseglet på vårt omvändelseverk.

"Våra hemliga anteckningar om svenska lynnet och företeelserna i Sverige, efter söndringen och affallet, utvisa, att svenskarne äro särdeles benägna för fanatism och sektväsende, under olika skepnader. Än vurma de med mystiska ordnar och slutna gillen, än med andliga svärmerier och kroppsspäkningar. Ofta uppträda till och med folk ur hopen, af begge könen, utan bildning, drifna — som de föregifva — af inre kallelse och predika utan sammanhang och plan allt hvad som rinner dem i hågen och faller dem på tungan. Eder, högvördigste broder! lärer man ej behöfva upplysa om det väsentliga gagn vårt stora omvändelseverk kan och bör skörda af dessa dårskaper. Ju mera folket blir fanatiseradt, grubblande och förryckt, desto lättare föses det af skickliga ledare till ett föresatt mål. Rättesnöret för hela vår vandel: att undergifvet fördraga alla, så kropps- som själslidanden och fördragsamt blunda vid anstötligheter, när någon fördel dymedelst står att vinna för kyrkan i det hela, lärer i afseende på det land, der ers högvördighet nu är anstäld, behöfva *strictissime* tillämpas. Det vore ett fel mot visheten, ihärdigheten och det hemlighetsfulla af våra stora värf, att, af missförstådd gudaktighet eller sedesamhet, taga illa vid sig, då de blinda ifrarne fara ut mot vår helige fader såsom emot Anti-Krist och mot oss, hans trogna medarbetare i vingården, såsom Baals prester; eller ifra mot nakna dansar och utsväfningar, vare sig i vatten eller vin: det är *målet* vi städse skola hafva för ögonen, obekymrade, huruvida ginaste vägen dit är beströdd med rosor eller törnen.

"*Ad notitiam* får jag slutligen meddela ers högvördighet, att det omsider lyckats oss insmugla några af de klyftigaste hufvudena bland vårt sällskap bland ledarne af den verksammaste och vidast utgrenade kätterska sekten, kallande sig *metodister*, på det ni må lemna dem all den handräckning med råd och dåd, omständigheterna kunna kräfva, så vida denna sekt skulle sprida sig äfven till Sverige. Den helige fadren, inseende vigten för kyrkans framtid af detta vårt förbund med kättare, har redan derför beviljat oss aflat.

Gud, hans heliga moder, englarne och alla helgon tage eder, högvördigste broder! under fortfarande hägn, och tilldele ers högvördighet i rikt mått framgång och välsignelse."

XXIII.

Finspong, en af Östergötlands och De Geerska slägtens glanspunkter, besöktes blott sparsamt af sina egare, som i hufvudstaden delade sig mellan statsvärf och hoflefnad. Men när någon gång, för kortare tider, de förflyttade sig till detta präktiga landtslott, med sin vidsträckta herrliga park och sina tusentals förskönigar, spriddes hastigt nytt lif af nöjen och tillställningar i hela nejden. Ty excellensen Wetterstedt och hans grefvinna instängde sig icke här med några få anhöriga, för att njuta sommaren i ett land, der luftstrecket, enligt ett spanskt sändebuds *) uttryck, består af "åtta månaders hvit, och fyra månaders grön vinter", och tvånglöst lefva och andas i den fria naturen. Nej! de medförde ett släp af uppvaktande och besökande, föga olikt ett hof, och grefvinnans banketter på Finspong, dit *corps diplomatique* och flera af *la haute volée* antogo inbjudningarna, öfverträffade till och med i yppighet och omvexling, dem hon gaf i huset på Blasiiholmen. Än anstäldes ett slotteröl, der bergseln var en bisak och skördemännen endast skådespelare, för att roa slottets värdfolk och gäster. Än firades ett bondbröllop, då grefvinnans juvelskrin tömdes för att smycka bruden. Än uppbådades godset till dans på gräsplanen utanför slottet, i utbyte mot folkets vanliga dagsverken. Än upplystes parken med lampor, färgade lyktor och lusteldar. Än antändes fyrverkerier. Än illuminerades kring och bakom vattenfallen vid brukets smedjor, så att ögat, på en gång bländadt och häpet, tyckte sig se kaskader af eld. Det var en oafbruten förtrollning, så länge värdfolket vistades på stället, och begge syntes skapade för att erbjuda vederqvickelse och förströelse åt furstar.

Karl Johan och Oskar gästade här några dagar under en resa sommaren 1820. En förut i parken rest minnessten vitnar, att detta ej var det första kungliga besök, hvarmed Finspong kunde skryta.

---

*) Kommendören Moreno y Daviz.

Kronprinsens födelsedag inträffade under de begge höga personernas vistande här. För grefvinnan Wetterstedt var detta en kär anledning till en ståtlig fest, då versar afsjöngos för dagens unge hjelte *).

Kanhända kronprinsen skulle funnit sig väl — eller till och med så mycket bättre — på Finspong, äfven utan fester. Det var för honom högtid nog, att kunna, utan hinder af besvärliga spejare och under den moderliga huldhetens eget vaksamma hägn, bortjollra de ilande timmarna med dottern i huset, den vackra Jacquette Gyldénstolpe, första gången gift grefvinna Löwenhjelm, och skild från denne man, omgift med baron v. Troil, som hvars maka hon slutligen dog i Konstantinopel. Vid den uppmärksamhet, den höge gästen egnade henne på hennes föräldrars landtslott, der de sjelfva voro tillstädes, stodo ej, på samma sätt som i hufvudstaden, svartsjukan och nyfikenheten tillreds att uppfånga och uttyda hvarje ord, hvarje åtbörd, hvarje blick. Mera än en gång sedermera i Stockholms stora, granna fängelse saknade han det angenäma lefnadssättet på Finspong; ty der hade han ej, liksom i hufvudstaden, att uthärda den korsade elden från ett ögonpar, i hvilket han nu fann ett nöje att spegla sitt hjerta, och från ett annat ögonpar, flammande af lågor från sitt och Vesuvens hemland, hvilka förut spridt glädjens sken öfver hans himmel.

Sällan inträdde den unge fursten i sin loge på operan eller dramaten, att icke en forskande åskådare upptäckte, det hjertklappning, förorsakad af hopp och afund, att sjelf blifva eller finna en annan bli målet för hans blickar, vållade oro i flera än ett fruntimmersbröst. Och om tillfälligheten så fogade, att prinsen torkade sina mustacher just i detsamma den sist bemärkta grefvinnans hvita näsduk sattes i rörelse för att hämma eller dölja en nysning, blef strax

---

*) »Jag tackar för brefvet af den 20 dennes, och hade längesedan bort tacka för det paket, som riktigt framlemnades till den 4 juli. Versen afsjöngs för h. k. h. kronprinsen, och jag underrättade så väl högbemälde herre som h. m. konungen om den som hade författat den. De yttrade båda sitt höga välbehag deröfver, och hvad mig enskildt angår, hoppas jag vid något tillfälle derför få afbörda min tacksamhet.» — Ur excellensen Wetterstedts bref till expeditionssekreteraren Lindgren, från Finspong den 26 juli 1820. Jemför Ställningar och Förhållanden. Sjunde brefvet; sid. 70.

den mindre bemärkta grefvinnans dubbelkikarc riktad på begge, och för handens darrning var säkert kikarens tyngd mera främmande, än det svallande sydländska blodet.

Så besvärande misstänksam Karl Johan städse var mot sin herr son, i allt hvad som rörde hans politiska åsigter, förbindelser, umgängen, uppförande och verksamhet, så fördomsfri visade sig konungen emot honom i det som angick hans nöjen, tidsfördrif och förhållanden till det täcka könet. Att baron Carpelans förtrogne vän, epikuré liksom han, qvickhufvudet kammarherren Linderschöld, i Oskars yngre år hos honom anstäld som kavaljer, föll i konungens onåd och aflägsnades från kronprinsen, härrörde af faderlig omtanke för den höge ynglingens helsa, hvilken alltför oförväget äfventyrades i vissa fruntimmerssällskaper, der Linderschöld icke drog i betänkande att vilja föra honom an.

Unge Brahes förtjenster åt sin furstlige vän, innan han fick att yfvas öfver en konungslig, låtsade monarken ej märka. Det nu *) regerande huset synes hafva gjort sig till regel, att sällan eller rättare aldrig till fots beträda Stockholms gator, hvilket eljest Gustaf III, som också en smula begrep att med yttre värdighet uppbära purpurn, fann både förenligt med sin höghet, angenämt för sitt lefnadssätt och nyttigt för sin statskonst. Den ende som från denna regel någon gång i sina yngre år tillät sig ett undantag, var kronprinsen Oskar. Man såg honom ibland spatsera alldeles ensam; stundom åtföljd af en uppvaktande, men oftast med Brahe under armen, begge klädda i bruna surtouter, till runda hattar och symmetriskt hållande en stor hvit näsduk i andra handen. Merendels blef Braheska huset på Drottninggatan en hvilopunkt under dessa spatsergångar; den unge grefven, som i rang och inflytande blef så stor, bebodde våningen två trappor upp. Rätt ofta inberättade Karl Johans hemliga kunskapare, att vid samma tid den höge gästen från Drottninggatan inträdde i den grefliga boningen öppnades en annan port till samma hus från den motsatta Klara Kyrkogata, och en ny gäst, i den utsöktaste fruntimmersdrägt, blef införd, utan att någonsin få räknas till antalet af Braheslägtens umgängen.

Det var ej lätt den tiden att ana, det just i samme Brahe grodde fröet till det den gamle konungens allt i

---

*) 1845.

allom, som de tre sista lustrerna af hans regering skulle utestänga kronprinsen från annan verksamhet i statsangelägenheter, än den som smög genom Braheska omvägen, eller på bivägar, dem prinsen förstod att bana sig sjelf.

Emellertid blef det hög tid, att den alltför älskvärde fursten, för hvars hjerta så många snaror utlades, drog, medelst sin förmälning, ett streck öfver alla förflugna och förmätna beräkningar att fjettra hans tycke. Hufvudstadens sköna lyckönskade högt — och suckade i mjugg. Sjelf

"tog han nöjet, blåste bort dess fradga,
och dess nektar drack" *).

XXIV.

Vid början af Karl Johans regering var Paterres spisqvarter på Regeringsgatan det dyraste och följaktligen af de tongifvande det mest besökta i hufvudstaden. Det hörde till ståten för ungkarlar att äta der, emedan man der träffade ej endast rätter, utan äfven bordsgäster, som de andra värdshusen ej hade att bjuda på. Excellensen Gustaf Lagerbjelke strödde der omkring sig mångskiftande godbitar ur sina iakttagelsers och erfarenheters rika skattkammare, och grefve Robert Rosen kryddade måltiden med sina ryktbara infall. Dupuis, lika sjelfsvåldigt intagande i umgänget som på skådeplatsen, och Hirschfeld, valdthornets tyrann, örats och känslans tjusare, drog dit flocken af tonkonstnärer och musikens vänner. Det var här Lagerbjelke satte i omlopp den desert, som om aftnarna ofta utgjorde hans enda spis: ett stycke melon, eller ett par skalade reinetter, inbäddade i strösocker och genomdränkta med Madeiravin. Det var här Rosen, då han en dag fick vänta allt för länge på maten, yttrade, att Paterre redan vore så införlifvad med sederna i Sverige, att han också borde lägga en svensk ändelse till sitt namn och kalla sig "Paterask" **). Det var här Dupuis en gång, då han skulle spela Don Juans roll samma dag, som en hans forne uppas-

*) Tegnér; öfver Tiliander.
**) Historiskt.

sare för begånget mord fördes till afrättsplatsen, anmärkte: "att sedan drängen farit till himlen på förmiddagen, blef det på aftonen husbondens lott att färdas till helvetet" *).

Endast några stenkast från Paterres spisqvarter, på samma gata, var det den tiden mest besökta kaffehus beläget. Det var långt ifrån så praktfullt som myckenheten af sådana, hvilka i våra dagar uppväxt som svampar i alla vinklar och vrår af Sveriges hufvudstad; men den ena flickans, som hälde uti den aromatiska drycken, brinnande bruna ögon och den andras smäktande blå, till tänder af alabaster, läppar och kinder af purpur, med gropar, dem kärleken sjelf gräft, ådrogo sig för mycket uppmärksamheten, att man kunde fästa sig vid några förgyllningar, bronzer och kronor mer eller mindre i rummen. De voro i alla fall öfverbefolkade efter måltidens slut hos Paterre, då smärre flockar af tre till fyra personer slogo sig ned kring smärre bord, för att dricka sitt kaffe och omedelbart derefter tillreda sin *brûlot*, d. v. s. kognak afbränd med socker och russin. Öfver allt flammade de blåa lågorna ur glasen, hvilka i början helt anspråkslöst betäcktes med silfvergafflar; men i mon, som drycken blef mera gängse förfärdigades, enkom för detta ändamål, galler af silfver, hvarpå lades de kryddor, ur hvilka man skulle suga musten. Det var Dupuis, som införde denna dryck, i stället för likören på kaffet; Dupuis, som genom det honom medfödda, honom egna behag i alla sina rörelser, gaf retelse åt och togs till mönster vid sjelfva tillredelsen och satte drycken i svang; Dupuis, med hvars död den småningom föll i glömska. Han, som lifvade glädjen i alla sällskapskretsar, som förtjuste fruntimren med sitt utseende och sitt inställsamma sätt att vara, karlarne med sin muntra umgängeston och begge könen med sin röst och sin viol; — Dupuis, hvilken mer än de fleste, mer än någon annan sugit doftet ur all den poesi, som inneslutes i kalken af lifvets blomma, Dupuis, han också, hade på egen hand sina ganska mörka mellanstunder. Ja, under en af dessa var det blott en lyckträff, som satte en hans vän och konstnärsbroder i tillfälle, att hindra honom från att dränka sitt svårmod i Norrström, dit han sent en afton stod i begrepp att hoppa från Nya bron. Det var ålderns annalkande vin-

*) Historiskt.

ter, med tanken hvarpå detta vårglädjens och ungdomsfröjdernas bortskämda barn hade svårt att försona sig. Ännu hade väl icke krämpornas sveda börjat härjningen af stelnande lemmar, eller brutna krafter dignat under årens tyngd; men det gråsprängda håret, hyns mörknande rodnad och kroppens tilltagande fetma bådade slutet af eröfringarnas tid. Och hvad var lifvet för Dupuis utan eröfringar? Hvarje dag af hans lefnad hade utgjort en länk i deras kedja. För hans skull hade en furstinna gått miste om utsigterna till tronen, redan året efter sedan hon åt denna skänkt en arfvinge, gått miste om tvänne fädernesland och nödgats uppleta ett tredje i Rom, der hon, under diktadt namn, begrof sig lefvande i ett kloster, öfvergifvande sin trosbekännelse, sedan hon blifvit öfvergifven, förskjuten och skild från sin förolämpade gemål, och aldrig mer fick återse deras enda barn *). Två år efter denna anstötliga händelse företog Dupuis en resa från Stockholm till Pommern, enkom för att besöka en älskvärd fru; och sedan han funnit hvad han sökt, återvände han fjorton dagar derefter från Stralsund till Stockholm, hvilket icke hindrade honom, att under den långsamma och besvärliga sjöresan (ångbåtar funnos den tiden ej i dessa farvatten) uteslutande sysselsätta en ung enka, som befann sig på postjakten **). S:t Claire (slutligen gift: Carrey), den mest intagande danserska — Taglioni *utom* eller *öfver* räkningen, ehuru vida framom henne i urbildligheten af sin växt — var åratal hans förklarade älskarinna, tills han öfvergaf henne för en älskvärd skådespelerska, hvilken för hans skull öfvergaf och skilde sig från sin man. Detta blef den sista bland hans ömma förirringar af betydenhet. Åren böjde honom under vanans inflytande och slugheten hos föremålet för hans sista låga klipte i och med detsamma vingarna på hans lättsinnighet. Men

---

*) I ett bref från excellensen Wetterstedt till excellensen Adlersparre, hvilket i original finnes i författarens värjo och är dateradt Stockholm den 13 november 1809, förekommer följande strof:

»I D** har varit en förfärlig historia med prins C* F*:s gemål, prinsessa af M** S*. Hon har blifvit surprenerad *en flagrant delit* med Dupuis, och blef derpå bortskickad till Altona, der hon, under namn af grefvinna, skall frambringa sina dagar.»

**) I sin första ungdom var författaren dertill åsyna vitne under denna sjöresa.

»*Fånga* fjärilen, och se! bedragen,
Fägringen försvinner, då den rörs:
Fjettra kärleken — och af behagen
Glädjen och förtrollningen förstörs.»

Denna fjäril i menniskohamn, som dittills fladdrat från blomma till blomma, utan att för mera, än en kort tid kunna fästas vid någon, stannade nu hos en ros i sin fulla mognad, och hon lät honom till och med erfara tyngden af sina bojor. I fina eller glada kretsar, i muntert sällskap vid middagsbordet och vid brûlot'n, förblef han alltid den lefnadsfriske Dupuis: kamrat och vän med kapellets ledamöter öfver allt, utom i orkestern, der hans befälhafvareblick både styrde och straffade, der hans anseende af ingen jäfvades och hans herskareord hörsammades, utan invändning, i ögonblicket.

När Karl Johan, som föga uppskattade skådespelens tidsfördrif, men desto mer de utgifter, som för dem erfordrades, blef betänkt att upplåta kungl. teatern till ett enskildt bolag, uppdrogo scenens konstnärer åt Dupuis, att söka utverka hos konungen, det han måtte bibehålla denna inrättning såsom en kronans tillhörighet. Dupuis vände sig till general Camps, som då ännu icke var gift med hofmästaren Chapelles frånskilda hustru, hvars trogne tillbedjare han likväl redan var. Generalen anmälde hos konungen konstnärernas angelägenhet; men fick vägrande svar. Camps underrättade derom kapellmästaren. "*Le Roi est inflexible,*" svarade han honom, "*il ne veut garder que sa chapelle.*"

"*Cette histoire est donc précisement la votre, mon Général,*" anmärkte Dupuis *).

Ryktet att han kaffedags uppehöll sig hos Matthys drog dit mycket folk, i synnerhet många främlingar. Något senare på qvällen träffade man der ofta ett par andra personer — föremål för den tidens uppmärksamhet — som der togo sitt thé eller sin punsch: nämligen kammarjunkaren Gyldenpalm och utgifvaren af Argus, magister Johansson. Det var ej utan, att en och annan kunskapsälskande, just för dessas skull, började finna Matthys likörer särdeles begärliga; men om samtalen vid okändes eller

*) Historiskt.

ökändes ankomst för en stund antogo ett likgiltigt lynne, fingo de snart sitt ursprungliga lif åter, när efterhängsenheten, för att ej röja sina afsigter, nödgades rymma fältet.

Efter den beskrifning, vi i det föregående lemnat på stället och några af hvardagsgästerna, torde läsaren tillåta oss att äfven meddela en profbit på samtalen.

"Hvad nytt?" var Johanssons sjelfskrifna fråga, sedan han sväljt första klunken af den glödande jamaikan.

"Vi äro alldeles för många *ännu*, och ett par tycks till och med icke vara af de våra," svarade Gyldenpalm, halfhögt; hvarefter han höjde tonen och vände sig till en annan bland sällskapet: "Herr löjtnanten har alltid så mycket roligt att berätta och berättar så väl."

"Allt för smickrande! men jag känner endast knekthistorier," blef svaret.

"*Tous les genres sons bons hors le genre ennuyeux*", och det lärer ock vara den enda, med hvilken herr löjtnanten ej är hemmastadd," anmärkte Gyldenpalm, fint.

"Nå, allt för gerna! om herrarne ha lust att låna örat åt en händelse, som stöter halft om halft på krut och messhake."

"För tusan, det skall bli roligt!"

"För flera år sedan," tog löjtnanten till ordet, "funnos i Vesterås stift nära gränsen af Upland, en kaplan och en klockare, hvilka, sedan de i bränvin förvandlat och förtärt alla sina tillgångar, togo uppfinningsgåfvan i anspråk, för att bereda sig nya utvägar att få supa. För sådant ändamål ikläddes kaplanen en björnhud, — en af de få persedlar, som ännu ej blifvit hvad man kallar uppsupna. Tillika utrustades han med en yfvig peruk, försågs med ett rep om halsen, hvars yttersta ända lades i klockarens hand, och med biträde af en gammal soldat, som till socknens nöje trakterade en ostämd fiol, med sällan fulltaliga strängar, förevisades hans ärevördighet söndagseftermiddagarna, såsom en välbeställd nalle, vig och ledig, för ortens ungdom, mot en tjock slant för hvarje åskådande person, hvarefter inkomsten förvandlades i bränvin och samvetsgrant påföljande natten gemensamt förtärdes af herrar kaplan, klockare och soldat. När dessa upptåg kommo till öfverordnade presterliga myndigheters kännedom, mistade kaplanen kappan, och äfven klockaren fick ledighet för lifstiden från både lön och syssla. Klockaren tog sedermera

värfning vid drottningens lifregemente, och hans blida stjerna ville, att han blef anstäld vid öfverstelöjtnant R—ds kompani, hvilken älskade putsmakerier, och rätt ofta roade sig och sina kamrater med att låta f. d. klockaren förtälja söndagsäfventyren och björndansen. Klockaren beskref då, äfven med åtbörder, huru dervid tillgick, yttrande i egna ord: *"Uff! sa' magistern,* hvarenda gång jag ryckte i repet". — En vacker dag, då R—d exercerade sitt kompani, blefvo gent öfver i granskapet några nyss antagna rekryter uppstälda. Klockaresoldaten råkade att midt under vapenöfningen kasta en förstulen blick dit och släpte, sedan ögonen nära nog fastnat på en af rekryterna, af häpenhet sitt gevär samt utbrast: *"Uff, sa' magistern!"* Det var nämligen ingen mindre, än herr kaplanen i egen vördnadsvärd person, hvilken icke, som biskop Mörner i Vexiö, grefve Schwerin i Sala, och kontraktsprosten Bexell i Halland, blifvit prest från soldat, utan, till jemvigtens befordran stånden emellan, gripit till musköten, sedan han aflagt kragen *)."

Berättelsen afhördes med uppmärksamhet och upptogs med nöje.

"Då har jag något af yngre datum och från närmare håll att bjuda herrarne på," anmärkte en annan af sällskapet, "v. aktuarien Filén..."

"Den historien er redan gammal som gatan," afbröt Dupuis. "Jag ville ej öfvertaga hans 4 millioner, om med dem ovilkorligen voro förknippade hans 70 år, med ty åtföljande ålderdomskrämpor. För gubben sjelf må penningarna utgöra en tröst; alla andra få ingenting annat af dem, än i Dahlgrens roliga visa **)."

"Jag ber om förlåtelse," invände någon, "läkarne ha åtminstone giltiga skäl, att sjunga ur en annan ton. Då gubben nyligen låg i dödsens käftar och professor Trafvenfelt skötte och förmodligen räddade honom, efter han ännu lefver, betalte Filén som en kung sin återvunna helsa med 10,000 riksdaler riksgäldssedlar ***)."

"Jo, jo! med den förmögenheten blir lifvet något värdt. Frikostigheten i det afseendet är ingenting annat, än den krassaste egennytta."

---

*) Anekdoten är historisk.

**) »Nå, det var fan! sa' Filén der han satt,
Titta i kikarn och blekna'» etc.

***) Historiskt.

"Gubben har likväl ett fast lynne. Han käns fortfarande vid sina förra bekantskaper, slår sina kägglor och smuttar sin toddy, på gamla viset, alla aftnar vid Beckers värdshus på Norrtullsgatan och har hittills motstått frestelsen af Vasabandet och kommersrådstitel, som kungen genast skickade och lät bjuda honom, vid första underrättelsen om hans erhållna rikedom *)."

"Det är ändå fan hvad ens förtjenster och egenskaper falla i ögonen vid guldets klara återsken! Hans maj:t är ej den ende, som nu mera insett den beskedlige gubbens värde. Innan hans rikedom var bekant, råkade någon i ett sällskap en af hans sedermera blifna förmyndare, vice presidenten Haak, och frågade: om han kände en aktuarie Filén, eller hvad den gubben skulle kallas." "Ja, visst känner jag den *odågan*," svarade Haak, vresigt. "Det är emellertid en lycklig ost," återtog den förre, "som nu på gamla dagar fått ett arf af flera millioner, efter en bror, som visat honom den artigheten att ogift afsomna i Demerary." "Hvad säger ni! Är det möjligt?" utbrast Haak, spärrande upp ögon och öron. "Det är icke blott möjligt, utan det är till och med alldeles visst," fortfor den andre, "h. ex. grefve von Engeström är redan genom engelska regeringen underrättad derom." "Åh, hvad det fägnar mig," yttrade nu vice presidenten Haak, med mildare stämma, "att den *hedersmannen* under sina gamla dagar fick något att draga på; och så mycket mer, som *jag är litet slägt med honom* **)."

"Ha! ha! ha!" skrattade alla åhörarne.

"Medan herrarne hålla på att tala om rika gubbar, så är det kanske en nyhet, som jag får berätta, att den bekante generaldirektören Brandt i dag på morgonstunden vandrat till sina fäder. Med alla sina egenheter, var det en man af snille; och lika litet i predikstolen (Wallin undantagen) som den verldsliga tribunen, finnes för närvarande någon talare i Sverige, med hans eld, lätthet, sammanhang och skarpsinnighet."

"Ja så! är han död? Sorgens beklagande undanbedes... till och med af grefvarne Brahe," anmärkte någon, spefullt.

---

*) Historiskt.

**) Anekdoten är historisk.

"De lära nog trösta sig som goda kristna. Utom de 50,000 lod silfver Brandt i lifstiden haft innestående hos gamle excellensen, har han testamenterat honom och hans äldste son nästan rubb och stubb af sin förmögenhet, endast förbehållande de sina en viss lifränta och nyttjanderätten af ett hus för lifstiden, hvad hans unga, vackra enka angår, blott så länge likväl hon kan hålla sig ogift."

"Huru fanken skall man förklara en sådan huldhet af plebejen Brandt mot n:r 1 bland patricierna?"

"Gissningarna hvälfva sig kring tre olika sätt. Somliga påstå, att Brandt stod i förbindelse hos excellensen Brahe för sin uppkomst, och med sin qvarlåtenskap velat afbörda sin erkänsla mot den forne välgöraren. Andra vilja erinra sig, att Brandt var husläkare hos Brahe och skötte hans första grefvinna på hennes dödssäng. Man förmodade, att något misstag af läkaren vållat hennes död och att samvetsqval drifvit honom att godtgöra mot de efterlefvande den förlust de fått vidkännas af hans bristande kunskap eller slarf. Det vissa är, att mannen af sundhetskollegium blifvit förbjuden att praktisera i anseende till någon, genom hans förvållande åstadkommen olyckshändelse."

"Nå, än det tredje förklaringssättet?"

Innan den berättande fortsatte, såg han sig om åt alla håll. Derefter tog han till ordet: "För en stund sedan, då sällskapet här varit talrikare och mera blandadt, hade jag ej velat nämna det rykte, jag nu, *blott såsom rykte*, går att omförmäla. Jag kan ej ansvara för dess sanning, endast för att det verkligen varit gängse. *Ergo, relata refero.* Det påstås, nämligen, att Brandt icke endast skall varit framlidne grefvinnans husläkare, utan något ännu mer, och att det till och med skall haft sina randiga skäl, hvarför sonen af excellensens första gifte blifvit så väl lottad i gubben Brandts testamente."

"För tusan! Då står ju fullblodet på klena fötter?"

"Tocket hörer i alla slägter, de må vara kungliga, adliga, presterliga, eller borgerliga, till ordenshemligheterna. När stormästaren, som är mannen, slår med klubban i bordet och låter döpa barnet för sitt, så blir det alla andras skyldighet, att göra halstecknet, hvilket betyder lydnad och tystlåtenhet."

"Men, ursäkta! det der är en temligen anstötlig historia, som det icke är rätt grannlaga att omtala, ens mellan fyra ögon."

"Det vore fan! Är fabeln anstötligare då den gäller en grefve, än en kung? Och är det kanske icke just Braheska slägten, eller rättare *alla*, som vilja stå väl hos vår nu regerande allernådigste herre, som gifva all den fart de förmå och låtsa all den blinda tro hvaraf de äro mäktiga, åt dikterna om grefve Munck och Gustaf IV, biskop Wallqvist och hertigen af Småland?..."

"Sådana der småsaker, då de blott angå enskilda, pratar man om, så länge vederbörande lefva; men i nästa led är allting glömdt. Eljest fruktar jag vårt riddarhus skulle bli temligen tunnsådt, och arfslagarna i allmänhet ganska kinkiga att tillämpa."

"För att återkomma till Brandt," föll Gyldenpalm här in, angelägen att afbryta ett samtal, som kunde gifvas en farlig tydning, om det inberättades på högre ort, "så är ingenting besattare, än hans förordnande om huru med hans jordiska qvarlefvor skall förfaras. Likkistan skulle hopslås i form af en brädlår; kroppen underbäddas med kalk och omhöljas med granris. Grafstället är af den salige längesedan utsedt och beläget strax utanför inkörsporten till Skokloster. Excellensen Brahe kunde naturligtvis ej vägra sitt samtycke. Brandt har dessutom anslagit ett kapital, att årligen midsommarafton förpläga bondfolket på godset deromkring. Under festen måste alltid dans och spel omgifva grafven. Vid samma tillfälle utdelas premier åt de snällaste och dygdigaste flickspinnerskor i socknen *)."

"En sällsam menniska!"

"Ja, och för den som hört honom tala i något ämne, hvaraf han var lifvad, hade han en riktig ormtjusareförmåga. Jag hörde honom en gång försvara *egna nyttan* (hvilken han skilde från det begrepp man vanligen fäster vid "egennytta"), såsom den enda och en ädel bevekelsegrund till alla handlingar, och hans snillrika föredrag bländade alla tillstädesvarande **)."

---

*) Meddelanden om Brandt i bref till författaren.

**) Författaren var en bland dessa.

"Hvile han nu i frid i sitt förnäma granskap!" smålog Gyldenpalm. "En större nyhet för dagen fängslar allmänna uppmärksamheten."

"Hvilken menar kammarjunkaren?" yttrade, vårdslöst, den längste i laget och tog en stor pris snus, beledsagad af en lång fnysning.

"Kronprinsens beramade resa till främmande länder. Visserligen är den af stor betydelse. Utom afsigten att träffa sin höga moder, gissas också på den, att söka sin tillkommande gemål."

"Nå ja, det börjar bli hög tid... Men kan någon säga hvad i herrans namn f. d. läraren regeringsrådet Le Moine har att göra med på denna färd? När man ärnar fria, måtte man väl ha vuxit ifrån skolmästare."

"Då är den andre guvernören, excellensen Wetterstedt, mera på sitt ställe," anmärkte någon, "och äfven grefvinnans ressällskap är ej att försmå. Kjortelvägen gå sådana underhandlingar bäst."

"Veta herrarne eljest, hvilka jag sätter mesta värdet på bland alla i hans kungl. höghets åtfölje?"

"Ne-ej?"

"Det smycke, som hos Michaelson och Benedicks blifvit upphandladt för 40,000 riksdaler banko och de vexlar prinsen erhållit af sin herr fader, till ett belopp af 150,000 riksdaler hamburger banko *)."

Skratt.

Den längste i laget, som tillika alltid ville vara den visaste som gaf sig utseende af att veta allt, att begripa allt, att ha förutsett allt, tog nu, förnämt småleende, till ordet: "Äro herrarne verkligen så kortsynta, att I kunnen låta inbilla er, det Europas vackraste prins, med den lagliga utsigten till arfvet af tvänne kronor, skulle behöfva flacka verlden omkring, för att finna en gemål, som täcks hålla hans älskvärda person och väntade troner till godo?"

"Men om det nu vore just för att öfvertyga den eftersträfvade, att originalet verkligen är lika vackert, som den förutskickade afbildningen?"

"Nej, mina herrar, derpå ligger föga vigt. Prinsessorna nu för tiden få i alla fall åtnöja sig med dem som behaga herrar pappor; och se det är just för att bli före-

*) Historiskt.

ständ för, känd af och införlifvad med det europeiska fursteförbundets regerande hus, som gamle herrn utskickat sin unge herr son och satt grefve Wetterstedt vid hans sida. Sådan är också allmänna talet bland diplomatiska korpsen här i Stockholm. Resan är på sätt och vis att anse som en särskild artikel vid fördraget i Wien, eller egentligast taladt: för att tillintetgöra en af dess hemliga beting rörande Holstein-Gottorpska huset.“

“Det der kan verkligen låta höra sig, och är, som ordspråket säger: att slå två flugor i en smäll. Vi få då sannolikt återse vår kronprins höljd af andreasplaquar, elefanter, svarta örnar, gyllene skinn, strumpeband och sinnebilden af den helige ande.“

“Bah!... Han torde få nöja sig med mindre. Grannarne må väl skämmas att bjuda något annat, än sitt förnämsta; men hvad de andra angå, få vi väl se.“

Från nästa rum hördes någon begära “en kognak.“

“Låtom oss byta om samtalsämne, mina herrar!“ halfhviskade kammarjunkaren Gyldenpalm. “Det der var konsul **:s röst, och herrarne torde känna, att hans hörsel är vida finare, än han vill låta påskina.“

XXV.

Med Karl Johan uppsteg på svenska tronen en splitterny etikett, om så kan benämnas afskaffandet af dittills gängse kungliga sedvanor. Kappa och värja försvunno — *Chapeaux bas* försvunno — de hvita galafjädrarna kring högre embetsmäns hattar, så väl inom hären som civilståndet, förvunno — offentliga spisningar försvunno — stånddrabanter försvunno — pager försvunno — fackeldansen försvann — marskalkstaffeln, kavaljerstaffeln, fruntimmerstaffeln försvunno, — ja, till och med hofjunkarnes befattning att skära för steken vid konungens bord försvann, ehuru — den rättvisan göra vi med nöje Karl Johans minne — sjelfva steken och gästerna icke i och

med detsamma försvunno förr, än efter hans död *). Dessa inskränkningar i ceremonielet voro lika många dolkstyng i öfverceremonimästarens bröst, och skulle varit det i herr von Hauswolffs, äfven om han icke kallats öfverceremonimästare; ty för honom fanns ingenting stort, skönt, beundransvärdt, om "salig kung Göstas" — det var så han städse benämnde Gustaf III — etikett förnärmades. Färdigheten att skära en stekt fågel så, att den syntes hel, tills den på gaffeln lyftades, skakades och i tunna skifvor föll ned på fatet i en krans kring det i ett ögonblick aftäckta skrofvet: denna konst dog ut, sedan befattningen föll i betjeningens händer och ej längre var ett sätt att bli bemärkt och göra första steget till lycka vid hofvet. Hauswolff, som hela sin 80-åriga lefnad, ja in i bleka

*) Läsaren behagade taga uttrycket »stek» här ofvan, icke efter ordalydelsen, utan efter betydelsen i dagligt tal, man emellan, då dermed menas: se folk, bjuda främmande o. s. v. Att konung Karl XIV Johan, äfven sådant förutan och i sitt djupaste hvardagslag icke föraktade ett godt bord, torde vara kändt. Till deras tjenst bland våra läsare, som kunna finna sig roade af, att i detalj taga kännedom af denne monarks lefnadssätt, meddela vi här nedan, med diplomatisk noggrannhet afskrifven, såsom exempel, högstbemälde herres

"*Matsedel*
(den 11 maj 1840.)

H. M. Konungens frukost.

Hummer naturele.
Braisserade lamcoteletter.
Äggröra med sparrisknopp.

H. M. Konungens middag.

Halmstadslax med äggröra.
Kyckling-salade, med remolade-sauce.
Syra-soppa.
Kyckling *au consommé.*
Braisserade kalf-coteletter.
Braisserad hufvudsalade, med *croutons.*
Kräftor med dill.
Omelette aux fines herbes.
Chicore med grädda.
Sparris naturele.
Kycklingstek, med hufvudsalade.

Garderoben.

Boullions-soppa, med hufvudsalade.»

Deserten, naturligtvis, *a part.*

döden trippade på tå, sirligare än nu för tiden någon 15-årig flicka, inlärd af den ryktbaraste dansmästare, och som trippade så lätt, att en flugas fjet kunnat höras vid sidan af hans: Hauswolff fann en styggelse i det sedermera antagna sättet, att börja stegen med klacken och i slamret af sinkor, sablar och sporrar, i synnerhet på hofvet. Det var under öfversvallningen af sin afsky för dessa nya seder i konungaborgen, som gubben Hauswolff, snafvande på det bonade golfvet i konungens stora sängkammare mot vakthafvande adjutanten baron Gustaf Koskulls långa sporrar, utbrast: "min Gud, tocket hof! *)"

Den vanliga beställsamheten skyndade att inberätta detta öfverceremonimästarens obevakade yttrande. Karl Johan förtörnades ej; han skrattade sjelf — och glömde. För ålderdomen hyste han alltid undseende, och fördrog af de 70 åren ett speord, som han visserligen ej skulle förlåtit någon under 60.

General Camps beslöt att låta viga sig vid sin länge tillbedda älskarinna, född Lombard, förut fru Chapelle, och grefve Jakob De la Gardie blef anmodad, att vid bröllopet föreställa brudens far. De la Gardie, hvars törst efter hofgunst blef mera brännande, ju mera han fick klunka ur nådens bägare, var angelägen att ställa sig in hos Camps, som stod i så nära förhållande till konungen. De la Gardie ville visa brudfolket särskild uppmärksamhet och gick i råd med Hauswolff: om det gick an att vid bröllopet bära mindre serafimerdrägten? eller om grefven borde kläda sig i uniform, med ordenskedjan utanpå?

Hauswolff höjde axlarna och yttrade: "Vid Gud är det mig icke alldeles omöjligt att besvara dessa frågor; ty på den tid jag studerade etikett, kunde aldrig inträffa, att en *Cordon bleu* åtog sig att officiera, då någon lät viga sig med ett fruntimmer, som förut sammanflyttat med honom *)."

Lika dräpande svar fick excellensen v. Engeström hålla till godo af den eljest efterdömligt artige hofmannen af gamla stammen. Grefve Engeström beskärmade sig nämligen öfver, att en dag, då han från ministerhuset på Blasiiholmen gick till kabinettet på slottet, hade han på norrbro mött någon, som hejdat hans gång, och oaktadt

*) Historiskt.

Engeström haft brådtom, långa stunden uppehållit honom med ett oangenämt andragande. "Så sedeslös är nu mera verlden," tillade excellensen, "så tillväxer dagligen oförskämdheten och så minskas aktningen för statens högsta embetsmän. Om riksråderna Tessin eller Höpken kunde stiga lefvande upp ur sina grafvar: Hvad tror herr öfverceremonimästaren de skulle sagt, derest någon betett sig lika ohyfsadt mot dem som nu mot mig, och uppehållit dem under deras vandring till kabinettet, den tid de voro kanslipresidenter?"

"Dem kunde något sådant icke hända," svarade v. Hauswolff, saktmodigt, men med eftertryck, "ty deras excellenser grefvarne Tessin och von Höpken *gingo* aldrig till kabinettet, *utan de åkte*" *).

Karl Johan sjelf, hvilken visserligen ingen kunde tillvita, att han, medelst vandringar till fots, blottstälde sin höghet, emedan han, i motsats till alla Sveriges föregående konungar, Karl XIII, i hans yngre och helsodagar, samt den om värdigheten så ömtålige Gustaf IV Adolf icke ens undantagna (för att icke tala om snillet Gustaf III, öfverallt och ingenstädes, åkande, ridande och till fots, skiftesvis lika många gånger, som det finnes timmar på dygnet), aldrig visade sig under Guds fria himmel annorlunda, än i vagn eller till häst: — Karl Johan sjelf vände likväl upp och ned på förut tillvarande kungliga sedvanor att färdas. Det anspann han med förkärlek tyckte om, var sex hästar. Första gången grefve Brahe, på hög befallning, tillsade, att konungens egen vagn skulle så förspännas, ansåg hofstallmästaren Ekstedt för en pligt att göra invändningar. Det vore stridande mot etikettens regler. Ett krönt hufvud kunde endast begagna de inbördes mot hvarandra jemnt fördubblade talen: 2, 4, eller 8 hästar. Det vore en företrädesrättighet, som icke ens drottning Hedvig Elisabeth Charlotta åsidosatt, sedan hennes uppmärksamhet blifvit fästad på detta förhållande. Sex hästar åter kunde nyttjas af hvilken enskild person som helst.

Brahe anmärkte dessa betänkligheter för sin höge beskyddare, men han förblef obeveklig, och mente: att han, som sjelf krönt hufvud, vore skapad att gifva, ej att taga efterdömen **).

---

*) Historiskt.

**) Anekdoten är historisk.

I stället för svarta drägten, hofdrägten och galadrägten, af siden, inrättades lilla och stora hof-uniformen. Den förra var den dittills så kallade "Haga-uniformen," en öfversedd och förbättrad upplaga af "Ekolsundsdrägten" af Gustaf III införd till de uppvaktandes beqvämlighet sommartiden på lustslotten och på resor. Karl Johan sjelf nyttjade den mellanåt, äfvensom kronprinsen.

Stora hofuniformen åter var en splitter ny uppfinning, införd vid Oskars förmälning och, som det påstods, uppgjord af honom personligen. Denne furste fästade sig tidigt vid klädsel, och vårdade, med utsökt noggranhet, sin egen, från och med hårets läge, mustaschernas svängning, naglarnas form, till och med snitten och åtsittningen af hela klädnadens tillbehör. Han fann ett nöje uti att uttänka mönster till uniformer, och hans höge fader såg ingenting hellre, än att han egnade sig åt sysselsättningar, som icke med tu strån i kors ingaf hans lättskrämda statskonst farhågor. Mera af sådan anledning, än af egen böjelse, gjorde konungen sig döf för det offentligen uttalade klandret öfver de täta förändringar i drägt, som vidtogos både bland krigshären och inom civila ståndet. Sjelf hade Karl Johan helt annat att fundera på, och villfor utan svårighet de förslag i omförmälda afseende, som tidt och ofta blefvo honom underställda, än af tronföljaren, än af generaladjutanten för krigshären, än af andra, som på denna väg ville göra sig bemärkta och vigtiga samt ställa sig in hos alla tre.

Utom stora hofuniformen, som blef gemensam för hela den betitlade uppvaktningen hos både deras majestäter och deras kungl. högheter, gaf kronprinsen, efter egen uppfinning, nytt livré åt sin och sin gemåls lägre betjening. Det tycktes, som skulle äfven i detta afseende ordspråket sannas: att ju mera man äter, desto mera eggas matlusten. I alla riktningar företogos reformer med uniformsväsendet, som fast hellre nu kunde med Leporello i Don Juan kallas "oväsende". Ett slags uniformsförändringsraseri tog mer och mer öfverhanden och grasserade inom några år hos nästan alla korpser. Gardenas till fot broderier utbyttes mot släta reverer samt galoner på krage och uppslag. Härens gradtecken på kragen förflyttades till epåletten; denna förändrades till form och förstorades för det högre befälet. Hela landthärens officerare fingo virkade skärp,

hvaremot flottan beröfvades sina blå och gula sidenskärp, en utmärkelse erhållen för vunna segrar. Smålands lätta, smakfullt och enkelt beklädda dragoner förvandlades i guldsmidda husarer; hvaremot skånska karabiniererne omskapades till dragoner. Lifbeväringen, ett befäl utan trupp 11 månader af året, utstyrdes med prunkande uniform. Fältmätningskorpsens namn förfranskades och fick, benämnd "den topografiska," ny uniform: och "Fortifikationen" blef kallad "Ingeniörkorpsen." Lord Blomfield, hitskickad som storbritanniskt sändebud, medförde i egenskap af legationssekreterare sin broder, kapten vid engelska ridande artilleriet, och dennes kask bemärktes och undersöktes af kronprinsen vid en lägerfest på Drottningberget. Följande året blefvo kaskar, sådana de ännu bäras, artilleriets hufvudbonad. Flottans runda hattar utmönstrades och hon utrustades i stället med trekantiga. Slutligen företogs en reform med kapprockarna: icke ur ändamålsenlighetens synpunkt, utan för grannlåtens skull. Det skedde efter kronprinsens besök i Petersburg, då öfverplaggen, enligt ryskt mönster, försågos med brokiga kragar och man emellan, på skämt kallades "kolera-kappor", o. s. v.

Under sin första regeringstid vidtog Karl Johan en annan omstöpning, i hvilken fältherreblicken förskummades af personliga fåfängan, som alstrade ett både politiskt och strategiskt misstag. Hela krigshären måste utbyta sina fanor, dittills olika för hvarje regemente särskildt, mot likadana för alla: ett gult kors på blå botten. Politiskt var det ej väl betänkt att beröfva korpserna de föreningstecken, vid hvilka de af ålder voro vana, och som utgjorde ett minne af forna bragder, en eggelse till oaflåtlig täflan, att fästa ny utmärkelse vid den eller den färgen, sinnebilden, formen. Strategiskt var det ett fel, att beröfva sig lättheten, att i fält genast urskilja olika korpser på deras olika fanor, och åstadkomma en oreda och missräkning genom de fullkomligt lika betecknade regementenas förvexling.

Emellertid blef det en stordag vid hvars högtidliga firande Karl Johan fästade särdeles vigt, då han på sin namnsdag (midsommarsdagen 1820 eller 1821) under ett läger på Ladugårdsgärdet, åtföljd af kronprinsen och en lysande stab, alla paradklädda, med stor andligt-militärisk ceremoni på fältet tilldelte trupperna deras nya, enformiga

fanor. Den vackraste väderlek gynnade festen, för hvars åskådande Stockholms i nyfikenhet sig alltid lika befolkning tågade ut till Ladugårdsgärdet, i antal vida öfverlägset de paraderande trupperna. Åskådarne gapade; i ledet gjordes militärisk hedersbevisning åt de nya fältteckenen; men utom ledet svuro officerarne mellan tänderna, och dolde illa sin obelåtenhet med förändringen och med den egenkärlek, som afsåg att öfver allt och i allt utrota forna svenska minnen, för att endast efterlemna sitt eget*).

XXVI.

Stora högar af maktpåliggande papper till underskrift från alla statsexpeditionerna betäckte konungens bord, vid hvilket han var sysselsatt att teckna sitt namn. General Holst, stående bredvid, samlade och ordnade handlingarna, i mån som de blefvo försedda med den höga underskriften, och instämde emellanåt i Karl Johans beskärmelser öfver den tidsödande och osmakliga sysselsättningen. Innan konungen satte sitt namn under någon expedition, såg han efter dess datum, och om han fann någon äldre än vederborde förständigades Holst att på en promemoria uppteckna denna handling tillika med namnet på föredraganden, som kontrasignerat den, för att sedermera, allt efter omständigheterna, godkänna den infordrade upplysningen, eller tillrättavisa och skrapa den försumlige**).

Under denna sysselsättning anmäldes t. f. öfverståthållaren. I ögonblicket skötos papperen åt sidan och baron Edelcreutz lemnades företräde.

"Nå väl! Har han bekänt? Har man hitskickat honom från Baden för att lönmörda mig? Till hvilka personer har han helsningar från f. d. konungaparet och deras barn?"

"Historien är den ***), allernådigste herre!" genmälde Edelcreutz, "att Löfqvist är helt simpelt en skojare. In-

---

*) Författaren hörde på stället militärer göra dessa reflexioner.

**) Denna Karl XIV:s plägsed är historisk.

***) Ett af baron Edelcreutz städse begagnadt uttryck. — Jemför Morianen, 6:te delen; sid. 43.

genting vet han, och allt hans prat går bara ut på att bli betald för sina dikter.“

“Men har ni noga undersökt hans utsagor, hans person, hans papper, hans fickor, hans kläder, alla hans tillhörigheter, med ett ord,... *noga*, begriper ni?“

“På mitt underdåniga nit, smickrar jag mig med hoppet, att ers maj:t må kunna fullkomligt lita... Jag har tyckt mig märka, att ehuru inskränkt hans svängrum är i den lilla kammaren på högvakten, skulle herr Löfqvist ingenting ha emot att der tillbringa längre tid, så väl försedd med lifvets behof som han, på ers maj:ts höga befallning, blir ur dess eget kök och källare.“

“Välan! efter han finner sig bra i denna belägenhet, må han sitta der tills vidare. Under tiden torde han draga sig närmare till minnes; fullständigare upplysningar kunna inlöpa; gustavianerna lära söka sätta sig i beröring med en person, som ryktet, hvilket ni alltid har i ert våld, att genom edra utskickade, herr öfverståthållare! förstora och förbättra, enligt våra afsigter, angifvit som anhängare af och sändebud från det der herrskapet i Baden.“

“Beklagligtvis går det icke an. Justitieombudsmannen har redan kommit under fund med, att Löfqvist sitter häktad på högvakten och den skrikhalsen Argus lärer ej underlåta, att oförtöfvadt slå larm. Det finnes således blott tre utvägar.“

“Låt höra!“

“Att ställa Löfqvist på fri fot...“

Konungen (afbrytande). “Det duger ej. Det vore att sjelf gifva de illasinnade vapen i händerna, om Löfqvist är den ränksmidare, för hvilken han misstänktes... Och er andra utväg, min käre Edelcreutz?“

“Att låta vid domstol lagföra honom såsom högmålsförbrytare...“

Konungen (som förut). “Och ni tycker jag skulle blottställa mig för uppseendet af en sådan ransakning! Domstolarne här i landet spela under täcke med regeringens fiender. Vi hade ju vida mer förtret än gagn af både Lindboms och Bryggers *) angifvelser... Kanske är er tredje utväg lika oantaglig?“

*) I afseende på tidsordningen af dessa politiska narrspel, erinra vi oss ej med fullkomlig visshet, hvilkendera: Bryggers eller Löfqvists, innehade första eller andra rummet.

"Sedan ers maj:t förkastat de tvänne föregående, vet jag i sanning ingen annan, än att skicka Löfqvist öfver gränsen, väl förse hans pung, för denna gången; men hviska honom i örat, att om han någonsin hädanefter sätter foten på svensk botten, skall han icke slippa helskinnad ur leken, så sant jag heter Daniel Edelcreutz."

"Det der kan låta höra sig!" utbrast konungen lifligt. "Drag försorg, att vi blifva qvitt den gynnaren ju förr dess hellre. I poliskassan har ni väl hvad som behöfs till hans affärdande, på sätt ni föreslagit? *)."

"Den har någon tid varit så strängt anlitad, allernådigste herre! att jag knapt vet något råd för de löpande behofven."

"Brist! och bara brist! hvart man vänder sig här i landet," fortfor Karl Johan. "Jag kan en gång för alla spara mig åtminstone frågorna huru allting skall betalas; ty det blir slutligen alltid min handkassa, som får vidkännas utgifterna... Ni har ingenting eljest att anmäla, baron Edelcreutz?"

"Jo, allernådigste herre! någonting rätt sällsamt till och med. Prosten grefve Schwerin har i af Petersenska huset vid munkbron stiftat ett sällskap för talöfningar; och just i dag har han skickat mig reglerna för sällskapet samt förteckning på hittills antagna ledamöter."

Konungen (häftigt). "Den satans presten!... Gif hit!"

Edelcreutz öfverlemnade omförmälda regler och förteckning. General Holst tolkade på fransyska de förras innehåll.

"I sjelfva ordalagen af dessa regler," yttrade konungen derefter, "ligger just ingenting ondt; men det är illa nog, att personer af alla yrken skocka sig tillsammans och under förevändning att öfva sig uti att tala, öfverlägga om och blanda sig uti saker, som böra vara offentliga myndigheterna ensamt förbehållna."

"Om ers maj:t emellertid täckts kasta en blick på förteckningen öfver ledamöterna," anmärkte Edelcreutz, "så tycks det vara godt, beskedligt folk, till och med några af ers maj:ts närmare tillgifna, t. ex. revisionssekreteraren Forelius, hedrad med tillsynen öfver ers maj:ts en-

*) Löfqvist affärdades utan föregången ransakning vid domstol.

skilda hushållsangelägenheter, och riddarhussekreteraren Lagerheim."

"Men det finnes äfven tvetydiga personer på denna lista," invände konungen, "och öfver hufvud mycket ungdom, hvilken det är lätt att hänföra och att locka in bland de obändiga skrikhalsarne. Hela denna tillställning är ett ogräs, som måste uppryckas med rötterna, begriper ni?"

Edelcreutz förstod mer än väl konungens mening och skulle allt för gerna, utan vidare omständigheter, på eget bevåg, förbjudit talaresällskapets sammankomster, om ej större delen af dess ledamöter tillhört embetsmannaklassen och blifvande riksdagsmän, med hvilka han, under dåvarande förhållanden, var angelägen att icke stöta sig personligen. För sin åtgärd såsom landshöfding i Stockholms län, vidtagen gemensamt med landssekreteraren v. Sydow, att till bekännelse pina ett par å Vermdön för mord tilltalade personer, voro begge (Edelcreutz och Sydow) stälda under åtal, och undergingo tillika den strängaste aga af den, just i och med detta så kallade "Vermdömålet" till medvetande af sitt kall, sin pligt och sin kraft, vaknade pressen.

Att börja med, låtsade han sig icke hafva riktigt uppfattat konungens mening, utan anhöll om dess nådiga föreskrift, huru han skulle bete sig?

"Och det frågar *mig* öfverståthållaren," utbrast Karl Johan, med höjd röst och gnistrande ögon, "och vet ej af sig sjelf, att opåmint fullgöra sin skyldighet, då försåtliga anslag sammansmidas mot min och statens säkerhet! Välan då! Efter det jag i det här eländiga landet måste *ensam* vara allt: monark och öfverståthållare, fältherre och finansminister, domare och erkebiskop, så nödgas jag underrätta er, baron Edelcreutz! att ni redan i morgon skall förständiga prosten grefve Schwerin, att det sällskap för hvilket han stält sig i spetsen ej vidare får sammanträda, och att, om sådant sker oaktadt detta förbud, låter ni, medelst polisbetjening och, i nödfall, vakt, skingra och förjaga de uppstudsiga."

Just då Edelcreutz var i begrepp, att med detta besked aflägsna sig, inträdde excellensen Wetterstedt och kabinettskammarherren anmälte att grefve Lagerbjelke (vi kalla honom hädanefter så, bedjande läsaren om ursäkt för

det tidsprång denna titel i afseende på honom ännu kan innebära) och statssekreteraren Ehrenborgh anmält sig och afbidade nådigt företräde.

"Bra!" yttrade konungen, "stanna qvar så länge Edelcreutz! och släpp in genast, på en gång, både grefve Lagerbjelke och baron Ehrenborgh."

Nyssnämnda personers företräde hade ej räckt tio minuter, innan de ur monarkens egen mun inhemtat allt hvad öfverståthållaren haft att andraga om Schwerinska talaresällskapet.

"Dessa försök att bilda sig till sällskaper, som i början välja likgiltiga föremål till ämnen för talöfningarna, för att småningom öfvergå till öppet klander af regeringsärenden och sluta med myteri och uppror, — dessa försök måste qväfvas i sin linda. Eller är detta ej äfven eder mening, mina herrar," frågade Karl Johan, i det hans blickar gjorde en rund kring de till företräde inlåtna embetsmännen.

"Jag är så mycket mer af ers maj:ts mening," tog grefve Wetterstedt först till ordet, "som dessa sammankomsters hemliga syfte och oundvikliga följd blefvo, att utgöra en plantskola för riddarhuspratmakare och riksdagshjeltar, af hvilka vi, Gud nåde oss så visst! hafva mer än tillräckligt förut. Hvarken grundlagen, eller allmänna lagen och författningarna förmäla något om dylika sällskaper, och allt hvad sålunda ej är uttryckligen tillåtet, kan ers maj:t förbjuda, äfvensom tvärtom."

"Rätt bra, herr grefve! Er utredning af frågan är klar och ovedersäglig," yttrade konungen och, vändande sig till Edelcreutz, "begriper ni, herr öfverståthållare?"

Stillatigande bugade sig denne djupt.

"Nå väl, Ehrenborgh! ni är förmodligen af samma tanke?" fortfor Karl Johan.

"Jag anser det vara ers maj:ts höga rätt att förbjuda dessa sammankomster; och då ni finner godt att begagna denna rättighet, nådigste herre! är oinskränkt lydnad alla andras undersåtliga pligt *)."

"Mycket bra, baron Ehrenborgh! Jag igenkänner ert säkra omdöme och ert vanliga nit... Jag tar för afgjordt (konungen vände sig nu till Lagerbjelke), att ni, herr

---

*) Så ungefär yttrade baron Ehrenborgh sig i statsrådet uti denna fråga.

grefve! omfattar samma åsigt, som ledamöter af mitt statsråd nu i er närvaro framstält."

"Otvifvelaktigt, allernådigste herre! måste den i statslärorna icke allt för obevandrade dela baron Ehrenborghs mening om ers maj:ts höga rättighet och makt vid detta tillfälle, äfvensom herr grefve af Wetterstedts åsigt om de framgena följderna af talaresällskapets fortfarande, derest dess fortsatta verksamhet tillstaddes. Men från den allmänna vishet, hvilken stämplar alla ers maj:ts så regeringssom enskilde handlingar, ligger den slutsats nära till hands, att med förbudet upptäckten törhända borde förknippas om hvilka bland sällskapet äro talträngdast, samt beskaffenheten af de ämnen, hvarom de tala?"

"Ni gjorde mig ett nöje, att uttrycka er mindre förbehållsamt, herr grefve!" yttrade konungen.

"Min underdåniga tanke vore, att man blundade för sällskapets första sammankomst, och lät noga uppteckna både de då talande och hvad de talat. Om detta innefattade något förgripligt, anstötligt eller ens betänkligt, så vore behöfligheten af förbudet mot ytterligare sammankomster så mycket mer i ögonen springande. Hade man åter pratat rätt och slätt om ingenting, så torde kunna tagas för afgjordt, att nio tiondedelar af sällskapets egna ledamöter sjelfva ledsnade vid hela upptåget, och för ingen del skulle taga illa vid sig öfver talöfningarnas inställande, en gång för alla. I begge fallen hade man lärt känna sitt folk, och herr öfverståthållaren samlat ett kanske ej ovigtigt bidrag till sina hemliga anteckningar."

"Jag tackar er, herr grefve!" utbrast Karl Johan, med ögon, strålande af glädje. "Just så skall ni förfara, herr öfverståthållare! begriper ni? Genast efter sällskapets första sammankomst skall ni till mig omständligt och noggrant inberätta hvad dervid förelupit och hafva de mått och steg i beredskap, som förekomma, att något vidare sammanträde följer på det första."

När företrädet hos konungen var slutadt, erbjöd Wetterstedt plats i sin vagn åt Lagerbjelke och de begge statsmännen, vänner i det yttre, men hemliga medtäflare, både om Karl Johans öra och om glansen af sina rykten, följdes åt från slottet.

Knapt hade de hunnit stiga upp i vagnen, innan Wetterstedt, på fint sätt, lät Lagerbjelke förstå, att han miss-

tänkte dennes afsigt med sitt medlande råd hafva varit, att bringa de ansvariga rådgifvarne i en falsk ställning — till konungen, för öfverdrifven raskhet; till allmänheten för brist på eftersinnande —; och tillade: "att med en furste, i vissa fall, så tveksam, som Karl Johan, vore det ej väl betänkt, att gjuta olja i elden på obeslutsamheten. Och du måtte väl inse, att hela Schwerinska påhittet ej är annat, än en uppfostringsanstalt för parlamentariska skrikhalsar, som visserligen, jag medger det, för närvarande ej gälla ditt eget skinn, så omedelbart som vårt i rådet; men som, sedan de gjort våra rykten till första munsbiten, i den andra nog torde sluka teaterstyrelsens."

"I allt det der, min hjertans bror! har du mer än rätt, och jag förstår fullkomligt dina farhågor; men nog borde du tillräckligt kunna läsa i min själ, och vid ljuset från minnets stjerna, strålande öfver våra yngre års förtroliga dagar, blifva förvissad, att jag, hellre med rosor än med törnen, ville beströ din offentliga bana... Men, oss emellan sagdt, jag skulle just ej hafva något emot, (emedan jag tror att du sjelf ej skulle se det ogerna), om herr friherre Ehrenborghs allt för stora öfvermod och sjelfförtroende finge sin välförtjenta näpst. Utom det sqvaller, han lopp med till hans maj:t, som kronprins, om salig drottningen, då Ehrenborgh var hennes kammarherre, har han nästlat sig förbannadt in uti sin höge herres nåd, genom befallningen, som han kontrasignerade, utan motstånd (jag vet, att du, hjertebror! gjorde alla de invändningar, som i din belägenhet borde och kunde göras) till Stockholms magistrat, att från kronan till konungen personligen förändra fastebrefven på husen å Helge-Ands-holmen, inköpta för rubelfonden, hvars blotta namn antyder, att medlen voro *statens* tillhörighet. Denna öfverflyttning af eganderätten genom snart sagdt en förfalskning af lagligen utfärdade fastebref, är likväl den gräsligaste anstötlighet, lagfarenhetens tideböcker, kunna framte, och hvarken du eller jag skulle ha sudlat våra namn, med att underteckna ett dylikt maktspråk. Jag begriper ej, huru vår genomhederlige grefve Gyllenborg kunde sitta qvar som justitiestatsminister, efter en sådan händelse" *).

---

*) I afseende på det historiska af denna *cause célèbre*, jemför skriften »1720, 1772, 1809»; andra upplagan; sid. 280—283.

"Formen," svarade Wetterstedt, "är vid detta tillfälle egentligen det man kan anmärka något väsendtligt emot, och du har alldeles rätt deruti, att just formen åligger kontrasignanten att iakttaga. Vi andra, grefve Gyllenborg inberäknad, hafva endast behöft fästa oss vid sjelfva saken, och dervid förekommer: att om hans maj:t personligen ej är berättigad till dessa hus, som blifvit inköpta för rubelfonden och på hvilka *kronan*, att börja med, fick laga fasta, så blir i alla fall hennes förlust ringa eller ingen; ty vi känna ju något hvar tronföljarens sköna hjerta och ädla tänkesätt, och kunna vara förvissade, att Oskar en gång, vid sitt tillträde af regeringen, godtgör allt hvad man velat räkna fadren till last. Denne säljer ganska säkert icke husen, och när således sonen framdeles *återlemnar* dem, är ju ingen skada skedd? Vi som varit den gamles rådgifvare få väl under tiden svida inför pressen och ständerna; men detta blir ett band mera på efterträdaren att ställa alltsammans till rätta igen, och att medelst fördubblad bevågenhet ersätta hvad vi lidit för fadrens skull."

"Ingen kan," återtog Lagerbjelke, "lifligare än jag önska, att dina ädla och djupa beräkningar, hjertans bror! måtte slå in till punkt och pricka. Det vore i främsta rummet för de höga personerna sjelfva, om de ur en hög och sann-synpunkt uppfatta frågan, dernäst för deras varande och blifvande rådgifvare och slutligen för oss något hvar, för hela Sverige, det lyckligaste som kunde inträffa. Jag bäfvar blott, att de alltför sangviniskt på framtiden dragna vexlarna torde hända blifva att förlikna vid ordspråkets tio fåglar i skogen, af varsamheten uppskattade till mindre värde, än en i handen. För min del underskrifver jag obetingadt dina önskningar — och ställer förhoppningarna till Gud."

Några dagar efter detta samtal hade Schwerinska talaresällskapet sin första sammankomst. Den blef tillika den sista; ty öfverståthållaren förbjöd fortsättningen af dessa öfningar. Å egna och sällskapets vägnar klagade grefve Schwerin hos kungl. maj:t öfver detta myndighetens obehöriga ingrepp i enskilda förhållanden; men konungen i statsrådet gillade öfverståthållarens förfarande, medelst ett af baron Ehrenborgh kontrasigneradt beslut, hvilket tidningen Argus med sitt allvar och sin mördande slutkonst

sönderslet. Saken var så sjuk, att regeringen ej egde annat försvarsvapen, än Jupitersblixten. Tidningen Argus blef indragen. Men af riksens ständers justitieombudsman (som då var friherre Mannerheim) anstäldes åtal mot Stockholms magistrat för fastebrefvens förändring. Den moraliska påföljden var afgörande, oberoende af det juridiska hårklyfveriet *).

XXVII.

Namnet *Forelius*, som i det föregående fallit undan vår penna, förtjenar så mycket mer att närmare införlifvas med bilderna af den tid, hvilken nu sysselsätter vår uppmärksamhet, som Forelius på sätt och vis utgjorde en tidsbild för sig. Det torde ej skämma bort saken, att i och med detsamma, som hastigast nämna några ord om ett par bland hans kamrater, hans samtida, bemärkta och hyllade, de också, af Karl Johan.

Skicklighet som embetsman kan icke i högre grad förenas med älskvärdhet som umgängesmenniska, än dessa egenskaper funnos hos generalauditören Forelius. Han njöt det största anseende som föredragande hos den tidens högsta domstol, hvilken då sjelf stod i sådant hos allmänheten. Hans embetsbröder höllo af honom; hans underordnade, dem han *utom* tjensten alltid bemötte som kamrater, tillbådo honom. Vid ganska unga år blef han föredragande, vann Karl Johans bevågenhet och hedrades med hans förtroende. Det var Forelius som, till häst vid konungens sida, förestafvade Stockholms garnison tro- och huldhetseden åt Karl XIV, dagen efter Karl XIII:s död; och en offentlig kungörelse meddelade ett par år derefter, att den nye monarken åt Forelius uppdragit öfverstyrelsen af sina egendomsangelägenheter. Det var det högsta vedermäle af gunst, Forelius åtnjöt: det var ock det sista; ty det förunnades honom få veckor innan hans fall; det var af

---

*) Jemför 1720, 1772, 1809; sid. 282 (andra upplagan).

olycksbådande art, ty det var just detta förtroendeuppdrag, som drog honom i djupet.

Till åtsidan af skådepenningen hörde i öfrigt: ett jemnt, mildt, för glädje stämdt lynne och en lefnadsfriskhet, som uthärdade stormlöpningen af oupphörliga utsväfningar, mellan hvilka och embetspligters utöfning han delade sin tid. Hans outtröttliga arbetsförmåga var lika verksam dagen efter en genomrucklad natt, som de nätter han stal undan hvilan, för att egna åt göromål, som eljest kunnat störa dagarnas nöjen. Från bordets njutningar ilade han till kortens och tärningarnes tidsfördrif; från baler, der oskulden blomstrade på de dansande tärnornas kinder, och sällskaper af den utvaldaste sällskapston, — till lustbarheter, der blygsamheten var den enda gäst, som icke sökte, icke fann inträde.

Om han varit ensam, om hans tillgångar förslagit till ett så kostsamt lefnadssätt, skulle man blundat för lättsinnigheten och endast haft ögon för det intagande väsendet, för tillräckligheten åt på en gång allmänna värf och enskilda fröjderus. Men frånsidan af skådepenningen utgjorde hans husliga lif. Forelius var gift. Han var måg åt Sergel, som förutsåg och förutsade, att detta äktenskap skulle bereda hans dotters olycka, och som endast gaf vika för hennes okufliga lidelse, då han beviljade Forelius hennes hand. Den store konstnärens spådom slog bedröfligtvis in till punkt och pricka, ehuru ett blidt öde besparade honom smärtan att upplefva utvecklingen och sluthändelsen. Fru Forelius blef mer och mer lemnad i skuggan bland alla de föremål, som upptogo hennes mans tid, och var omsider den af alla hans vänner, som såg honom mest sällan. Han fördjupade sig i skuld, men lade ej detta hårdt på sinnet, beräknande att småningom betala den med det tillskott i sina årliga inkomster, som konungen lofvade honom för den befattning honom uppdrogs med Karl Johans enskilda angelägenheter, utan att likväl till beloppet närmare bestämma arvodet.

Hvad Forelius saknade var nog sinnespänstighet att på en gång draga sig ur förströelsernas hvirfvel, att bjuda motgången ett pansradt bröst och tygla frestelserna med den rena viljans kraft. Vid ett tillfälle af trångmål tillitade han sjelf, utan anmälan hos den höge egaren, i förskott på sitt beräknade inneslående fleråriga arvode, dennes kassa, som han hade om hand och förnyade, vid förnyadt betryck, samma, icke tillåtna, utväg. Hela den summa.

han sålunda använde öfversteg likväl icke hvad på honom bort belöpa för konungens enskilda angelägenheters förvaltning, om han dermed kommit att fortfara.

Sättet må i alla fall hvarken försvaras eller ursäktas. Men om den ende, hvilken saken angick, tagit i betraktande Forelii gjorda tjenster och dem han, bättre än de flesta, kunde komma i tillfälle att framdeles göra konungen och riket, både gemensamt och hvar för sig, så hade en skrapa mellan fyra ögon, som tillrättavisat, näpst och varnat, utan att vanhedra och förderfva, kunnat göra tillfyllest.

Men...

Vid en af konungen anbefald jemförelse mellan kassabehållningen och räkenskaperna, visade sig en brist, hvars tillkomst och beskaffenhet Forelius öppenhjertigt biktade, med uttryckt bön om tillgift och förhoppning, att hans maj:t täcktes nådigst draga sig till minnes sitt höga löfte om vedergällning för det uppdrag Forelius innehaft, samt lika nådigt tillåta, att den yppade bristen måtte få från detta belopp afdragas, och om det ej motsvarade densamma, Forelius småningom framdeles få godtgöra eller aftjena skilnaden.

Konungen ville ej höra på det örat, och hans rättmätiga förtrytelse bröt löst med en våldsamhet och tillika så skymfligt, att man skulle sjunkit djupare, än Forelius då ännu, och hafva förlorat ända till sista gnistan af hederskänsla, för att efter en sådan behandling kunna visa sig på embetsrummen och i dittills besökta umgängeskretsar. Sedan Karl Johan, i fleres närvaro, både handgripligen bestraffat förskingringen af sina medel, och gifvit den och Forelius mera kränkande namn, än ens det varit den strängaste domare tillständigt, tillsade han honom, att hans befattning med konungens enskilda angelägenheter vore upphörd, hvarom offentlig kungörelse, innefattande uppgift på Forelii tillgrepp, skulle utfärdas, och befalde Forelius att gå sin väg och aldrig mer understå sig att synas för konungens ögon.

Förkrossad, förtviflad, höljd af skam — medvetandets, behandlingens, de åsyna vitnenas, den förestående offentlighetens, — om också det sistnämnda blott var ett hot under vredens första hetta, — återvände den olycklige till sitt hem. Om han åtminstone der beredt sig en fästning i sin makas hjerta! Oskyldig, skulle han då kunnat trotsa

och, äfven felande, uthärda stormarna i det yttre lifvet, från hvilket han kunnat gömma sig undan i det husligas sköte. Men en sådan tillflyktsort hade han under utsväfningarnas rus försmått; och nu, då hon varit hans enda räddningsplanka, blef det försent att skapa henne. Den lycklige och firade Forelius hade nära nog satt sak uti att vårdslösa sin hustru; huru kunde den fallne, med blygsel höljde, fly till en famn, som han dittills sjelf undflytt!

Det har länge utgjort ett öfningsfält för spetsfundigheter, huruvida sjelfmord må anses som ett bevis på svaghet, eller sinneskraft. Vår enskilda åsigt härutinnan kan vid detta tillfälle vara läsaren fullkomligen likgiltig. Derom lära dock alla komma öfverens, att sedan sjelfmord blifvit påbörjadt, är det en ytterlig svaghet, att ej fullborda föresatsen, så vida ej skickelsen tillintetgjort försöket och man deruti, som Napoleon i Fontainebleau, då det förgift han intog efter tronafsägelsen icke verkade döden, deruti såg en vink af försynen om nya uppslag af sina öden, och derför, under yttrande: "*C'en est fait; la mort ne veut pas de moi*" *), afstod från planen att afhända sig lifvet.

Så vanhedrad som Forelius nu blifvit, i sina egna ögon så väl som i verldens, var för en man med sjelfkänsla lika omöjligt att dädanefter visa sig i tjensteutöfning för underordnades, kamraters och förmäns ögon, som för monarkens. Inom hus ingen trefnad; utom hus inga umgängen; glädjens ros vissnad; förströelsernas grufva länsad; lyckans sol slocknad; nådens utbrunna veke, osande — — —

I en sinnesstämning, sådan läsaren bättre föreställer sig, än vi beskrifva, hastade Forelius, smygande i skymningen, till trakten kring Bellstadsbro, ungefär midt emellan Karlberg och Drottningholm. Der, i en skogsdunge, störtade den olycklige ned, matt af kroppsansträngning och själsskakningar. Der kastade han för sista gången en återblick af saknad på taflan af njutningarnas flydda dagar, — för första gången flög en suck af ånger från hans sönderslitna bröst till himlen.

Forelius tog upp sin plånbok, tecknade, med snabb hand, några få afskedsord till en verld, som varit hans vällust, som var hans afsky; — lade plånboken bredvid

---

*) *Vie de Napoléon, par Arnault, Jay, Jouy et Norvins; tome seconde; page 170.*

sig; — gjorde på darrande knän, med sammanknäpta, skälfvande händer och tårfylda ögon en kort bön; — knöt af sig halsduken; — slängde rock och väst på marken; — ur hans bröstficka ilade fram ett fodral, — i fodralet blänkte en rakknif — — — —

Den olycklige dignade ned på marken, troende sig hafva hunnit målet. En strimma af blod färgade hals och bröst.

Men döden ville ej veta af honom. En qvalfull timme afbidade han förgäfves upplösningen på lifvets gåta. Plånboken fick ånyo förtroende af hans själstillstånd. När han slutat skrifva, grep han på nytt i rakknifven.

Den matta, den darrande handen mäktade ej göra honom den sista tjenst, han af henne äskade. Blodet sipprade fram ur en ny skåra i halsen. Forelius sjönk tillbaka på jorden. Stjernorna gnistrade öfver hans hjessa på det omätliga azurfältet: stjernor gnistrade inom hans hufvud för hans slutna ögon. Det var natt omkring honom i naturen, — i hans bröst var natt, — natt i hans hjerna; endast dödens natt vägrade att kasta sitt täckelse öfver hans smärtor, hans missräkningar, hans vanära.

Ännu en gång mottog plånboken i sitt förvar hans gräsliga tankar; ännu en gång sargade rakknifven hans blödande hals. Nu åtminstone var det väl gjord gerning; ty se! huru han ligger der, utsträckt på marken; — ögonen stirra, utan glans; — andedrägten stjäl sig en ny väg genom halsens öppna sår; — slemartadt vatten flyter ur den halföppna munnen; — kroppen är orörlig; — pulsarna minskas; — dödsvåndan pressar kallsvetten ur den bleka pannan och rosslar i det flämtande bröstet — — —

Hu!... Är det i ett lif efter detta, den olycklige ser sådana fasans syner? hör dessa missljudande åskors dån? luktar denna stank af förruttnelse? storknar af denna galla? känner dessa glödande sprittningar i hvarje nerv af sin lidande lekamen? Släpar man då med sig till andra verlden det qvalfulla minnet, de förfärliga drömmarna om det bittraste man erfarit i stoftlifvet? Eller är just detta allt, de afgrundens straff och pinor, på hvilka gudaläran tyder?... Och befinner sjelfmördarens oförgängliga del sig således nu i afgrunden?...

Ryktet om uppträdet mellan konungen och Forelius hade emellertid spridt sig kring hufvudstaden. Hans verk-

liga vänner skyndade till honom, för att af honom sjelf få höra sammanhanget, hoppandes att han måtte kunna vederlägga ryktet, eller åtminstone rätta dess öfverdrifter, och i alla händelser beredda att trösta och hjelpa, så vidt möjligt vore. De sökte honom i hans hemvist; han fans ej der: de frågade hvart han tagit vägen; man visste det icke. De fortsatta efterspaningarna hos gemensamma bekanta, på ställen, han brukade besöka: ingenstädes och af ingen fick man om honom besked. Då företogs en ordentlig skallgång inom och utom hufvudstaden... och i nejden kring Bellstadsbro fann man honom — liggande i sitt blod. Man fann honom slumrande af mattighet genom blodförlusten ur de flytande såren; men de voro, ty värr! ej dödliga. Forelius hade i den afgörande stunden saknat styrka att afhända sig lifvet. Det var blott ett *drömdt* helvete, hvaruti han befunnit sig, — och på det verkliga, *till hvilket han nu väcktes*, var föga att gifva emellan.

Den olycklige förflyttades till staden och lasarettet. Under läkarens hand blef han småningom helbregda till kroppen... men själen, men ryktet, men framtiden!...

Forelii vänner delade hans åsigt, att det nu mera blifvit för honom en moralisk omöjlighet att vistas i Sverige, äfven *om* — hvad dock föga troligt vore — konungen kunnat blidkas, skulden betalas och löneinkomsterna bibehållas. "Hellre svälta på okända kuster bland främmande folk!" utbrast den olycklige, med tårfylda ögon, "än släpa min nesa omkring här hemma i landsmäns åsyn."

"Och hvart vill du taga vägen?" frågade den deltagande vännen, i hvars ton och blick låg något helt annat än nyfikenhet.

"Gamla verlden, skådeplatsen för mina fel och missöden, må behålla deras hågkomst, så länge hon kan och henne lyster," svarade Forelius. "I en ny verld, vill jag bryta mig en ny bana, glömd här och okänd der, om jag ej mäktar skaffa anseende åt mitt namn."

"Till Amerika, således?"

"Ja."

Och vänskapen föranstaltade utvägar till denna frivilliga, denna eftersträfvade landsflykt.

Vi förbigå de sista stundernas, de sista afskedens bitterhet, som läsaren nog föreställer sig, vår skildring förutan. Det fartyg, på hvilket Forelius gick ombord, seg-

lade rakt till Södra Amerika, hvars befolkningars jäsning och frihetsrörelser tycktes erbjuda ett vidsträckt fält för verksamhet — och äfventyr. Forelius ansträngde ifrigt den förra och fann de senare. Han började som frivillig i en af de stridande härarna, och tjenade sig småningom upp till kornett — löjtnant — och slutligen ryttmästare. Tanken på 1809 års mäns i Sverige hastiga uppkomst till statens högsta utmärkelser förledde honom, att i nya verlden beträda omstörtningarnas slippriga bana. Han inlät sig i ett myteri, som i förtid upptäcktes, qväfdes — och strängt bestraffades. Af ståndrätt dömdes anstiftarne till döden, och domen gick, utan förskoning och utan uppskof, i verkställighet. Den olycklige f. d. generalauditören och revisionssekreteraren, nu mera ryttmästaren Forelius blef, i följd deraf, fastbunden vid ett träd och af en fördelning soldater ihjälskjuten. En resande landsman åsåg denna bedröfliga afrättning i början af 1830-talet.

Forelii olyckliga maka slöt, om möjligt, ännu bedröfligare. Ej nog, att hon försjönk i armod, och skulle råkat i verklig nöd, om ej Karl Johans hjerta, bevekt till medlidande, förunnat henne ett litet lifstidsunderhåll. Sorgerna beröfvade henne slutligen förståndet och en anstalt för sinnessvaga blef hennes tillflyktsort. Vi känna ej hennes sista dagars belägenhet *).

Revisionssekreteraren Wåhlin, en embetsmannaskicklighet af första ordningen — i hufvud Forelius öfverläggsen, men i intagande förbindlighet af honom öfverträffad — ernådde, han också, vid unga år, lycka och rykte, men satte, i ordets strängaste bemärkelse, begge *på spel*, föll, i brist af egen förmögenhet, hastigare än Forelius; men vännerna af Wåhlins föräldrar togo den sjunkande under armarna, och det var först sedan han ånyo fallit, som han öfvergafs åt sitt öde, — åt missödet att förfalla och den enda lyckan, som derefter var att eftersträfva, den: att slutligen falla i glömska. En så sällsynt duglighet hade visserligen bort och kunnat småningom bereda sig framgång, äfven utan gynnsamma slägtförhållanden, men det

*) Berättelsen om Forelius är historisk.

underlättade och fortskyndade Wåhlins befordringar, att han var excellensen grefve Klingspors systerson och son af en aktad ledamot af högsta domstolens första uppsättning efter 1809 års regeringsform. Fadrens vänner och kamrater, bland hvilka grefve Gyllenborg kort derefter blef justitiestatsminister, gjorde sig ett nöje af, att beskydda sonen, så länge han deraf var i behof och så länge hans uppförande gjorde ett sådant hägn moraliskt möjligt; och det snarare ökades än svalnade efter justitierådet Wåhlins oförmodadt inträffade död, i följd af en ådragen förkylning vid Karl XIII:s kröning.

Den tid revisionssekreteraren Wåhlin bortslösade på förströelser undanstal han från sin egen hvila, icke från sina tjenstepligter, och hans ovanliga arbetsförmåga godtgjorde hvad som kunnat räknas en annan till last såsom brist på arbete. Ty han försummade aldrig sina nöjen för embetsgöromål; men på dessa märktes ej, att nöjena bemäktigade sig brorslotten (uttrycket torde ännu begripas af ett slägte, som lefvat innan arflagarnas förändring 1845); icke af hans uppmärksamhet, men af hans tid. Det hände ej sällan, att föredragningshandlingar inpackades i vagnen till lustpartier på utvärdshusen, — handlingar dem han endast under bortresan och hemfärden efter en i sus och dus tillbragt natt genomläste; och då han omedelbart ur vagnen gick upp i högsta domstolen och föredrog målen, fans ingen omständighet af vigt, som undföll hans minne, eller som slant förbi hans anmälan.

Forelius, icke utan enskilda tillgångar, förökade med hans hustrus, hade hvarken behof eller djerfhet, att falla Karl Johan besvärlig om understöd. Wåhlins arfsmedel blefvo snart förtärda; och då han nödgades anlita långifvare, fann han ingen betänklighet vid att i främsta rummet vända sig till Karl Johan (som då ännu var kronprins). Denne försträckte honom med mycken godhet 1,000 riksdaler banko. De lära likväl ej haft hvad man kallar lycka med sig; ty oturen — så förtäljer åtminstone ryktet — förflyttade dem genast i lyckligare spelares händer, genast efter deras erhållande.

Omsider blef Wåhlin så ansatt af borgenärer, att någon afgörande sluthändelse stod för dörren: ja, han nödgades qvarstanna på embetsrummet, för att icke äfventyra

sin personliga frihet i sitt af slottskanslibetjenter belägrade hemvist.

Under sådana omständigheter hade han, oaktadt sin öfverlägsna embetsmannaskicklighet, varit förlorad, derest icke de, som då sutto vid styret åt honom utkastat en räddningsplanka i den indrägtiga landssekreterare-beställningen uti Östergötland. Det var första gången man tillät sig ett afsteg från rangordningen, enligt hvilken revisionssekreteraren har öfverstevärdighet, men landssekreteraren — en bland de vigtigaste och mödosammaste i riket, erfordrande vida mer mångsidighet i bildning och begrepp — knapt löjtnants.

I sin då iråkade belägenhet emottog Wåhlin med uppräckta händer denna, under en landshöfding, som är karl för sin hatt, underordnade befattning, men under en klen chef alltförmående plats: en plats, på hvilken, om *begge* dessa embetsmän äro sina kall vuxna, ofantligt mycket är att göra och ofantligt mycket kan uträttas.

Det sistnämnda fallet inträffade med baron Nieroth som länsstyrelsens hufvud och Wåhlin som dess arm. Allt gick bra, så länge de drogo jemnt; ingenting kan gå bra, när dessa begge embetsmän varda oense. Nieroths herskarelynne och Wåhlins sjelfkänsla råkade i brytning mot hvarandra, — en brytning, som vållade begges fall, när de med fälda lansar rusade mot hvarandra, ty penningebegär hos den ene, penningebehof hos den andre, hade förgiftat de vapen, med hvilka de genomstungo hvarandras rykten.

När Wåhlin utbytte sin föredragning hos konungen mot en syssla i landsorten, var det likväl så litet regeringens afsigt, att för alltid aflägsna honom från den högre förvaltningen, att excellensen Gyllenborg, då Wåhlin, innan nedresan till länet hos honom gjorde sin afskedsuppvaktning, önskade honom lycka på sin nya bana, men tillade: "Välkommen snart åter i en högre befattning *)."

Det var Wåhlins eget fel, att denna förutsägelse af rikets högste embetsman icke slog in. Den förre lät nämligen i sin nya verkningskrets sådana besvärande omständigheter komma sig till last — icke på skicklighetens, utan på redlighetens bekostnad — att lagen skilde honom till

*) Historiskt.

och med från den syssla, som blifvit honom gifven i afvaktan på en högre bestämmelse. I sitt fall njöt han den hämndefröjden att draga med sig sin vordne fiende och angifvare landshöfding Nieroth, som i sin ordning angifven af Wåhlin för embetsfel och egennytta i tjensten, dömdes denna förlustig, oaktadt han stod så högt i konungens personliga gunst att han af Karl Johan på sjelfva hans kröningsdag upphöjdes till friherre, efter att sex dagar förut hafva blifvit af samma monark adlad.

Det bör anmärkas som en egenhet i Karl XIV:s skaplynne, att hans enskilda tycken för- eller mot personer lika litet voro en borgen för dessa tyckens beständighet, som de i alla fall inverkade på hans bemötande under förändrade omständigheter. Forelius, Nieroth, till och med Rudolf Cederström blefvo honom fullkomligt likgiltiga och främmande, från det ögonblick han upphörde att öfverhopa dem med förtroendeuppdrag och nådevedermälen. Horn, vid hvars namn och anblick han nära nog ryste, så länge denne räknades till det häftiga motståndet, var särdeles väl anskrifven hos konungen de sista åren af hans lefnad; och då han den ena dagen med lagens glafven traktade efter Anckarsvärds hufvud, såg han honom den andra som gäst vid sitt bord. Om Karl Johans bevågenhet gälde det alltid: *beati possidentes* och att smida medan jernet var varmt. Det kallnade lätt; men det var ej omöjligt att till sin fördel upplifva sig i hans hågkomst, i händelse man derom lade sig vinning: ja, han var sjelf den förste att tänka på försoning, om han fruktade för personen, eller trodde sig kunna uträtta något med föremålets upptagande ånyo till gunst. En på riksdagarna 1818, 23 och 29 bekant talare af motståndet, som stod på tapeten att göra lycka, innan han visade sig på andra linien, befann sig i ganska beträngda omständigheter. Det kom för monarkens öron. "Tror ni jag kan räkna på honom hädanefter, (men *räkna på honom*, begriper ni?) om jag betalar hans skuld?" frågade Karl Johan, lifligt, en tillstädesvarande.

"Tacksamheten bör sätta sådant utom allt tvifvel, nådigste herre!" blef svaret.

"Huru mycket kan han vara skyldig?" sporde konungen vidare, med en viss oro för den väntade upplysningen.

"Summan är ganska betydlig, nådigste herre! öfverstelöjtnant **:s skuld uppgår ofelbart till 10,000 riksdaler banko."

"Endast 10,000 riksdaler!" utbrast Karl Johan med värme. "Hvilken småsak, om jag kunde bringa honom till foglighet och få honom tillbaka *)!"

Vi hafva med afsigt småningom aflägsnat läsarens uppmärksamhet från revisionssekreteraren Wåhlin, som med den katastrof, hvilken slöt hans embetsbana, dragit sig helt och hållet i skuggan, der minnet af hvad som varit och kunnat blifva bjuder att lemna honom ostörd.

Under det Forelius och Wåhlin, begge af en gifmild natur och gynnsamma omständigheter begåfvade, för att tämja lyckans nycker, innan en vresig bölja af deras öden slungade dem med sina bräckta förhoppningar tillbaka ned i djupet, styrde en deras i andligt afseende vida tarfligare utrustad kamrat med säker fart kosan till utmärkelser och äreställen. Men Bergenschöld hade tur i allt, äfven på spel, hvilket han älskade med samma lidelse, och på hvilket han använde lika mycken tid, som de begge andra. Konungen kände det, men blundade vid detta som vid åtskilligt annat, och gjorde sig döf både när den aldrig hvilande beställsamheten hviskade, och när den högre regeringspersonalen, med hvilken Bergenschöld emellanåt råkade i spändt förhållande, talade högt till hans skada.

Detta oförklarliga undseende, denna oförminskade bevågenhet för en person, långt mindre omistlig än både Forelius och Wåhlin, ville man tyda ur helt och hållet ekonomiska skäl. Bergenschöld vann på sitt spel; Bergenschöld var i öfrigt skarp hushållare, i ordets strängare bemärkelse; Bergenschöld hade en betydlig förmögenhet att vänta, i arf eller medelst testamente; med Bergenschöld äfventyrades således icke någon bedröflig eller anstötlig sluthändelse: detta förestälde sig mängden utgöra orsaken till hans sadelfasta ställning i konungagunsten. Men emot dennas vacklande fans en helt annan och vida tillförlitligare talisman, som nittinio hundradedelar af sven-

---

*) *Quelle bagatelle pour le ramener à moi!"* — Historiskt.

ska allmänheten sannolikt hittills icke ens anat. Han stod i slägtförhållande till och under omedelbart hägn af ett fruntimmer, som, utan att vara ungt, utan att vara vackert, utan att hvarken reta andras sinlighet, eller hafva någon fläck på sina egna seder, hade mera välde än någon annan öfver den eljest oböjlige hjeltekonungen. Hvad fru von Krüdener varit för Alexander, var nämligen fru v. D* för Karl Johan. Hon spådde, ömsom i kort och kaffe, och gjorde det så fintligt, att konungen, med vidskeplig uppmärksamhet, fästade sig vid hennes utsagor. Han jemförde dem med öfverstekammarjunkaren baron v. S*:s, och i föreningen af begges fann han ett nöje, föda för sin inbillning och ej sällan ledning för sitt handlingssätt. I hvarje kaffekopp och hvarje kortutlägg såg fru v. D* Bergenschölds tillgifvenhet i lif och död för konungen, hvars lifstid och framgångar hon dessutom fann stå i ett visst oskiljaktigt förhållande till Bergenschölds, och dessa städse upprepade förutsägelser gjorde på Karl Johan det intryck, att om han äfven skulle funnit (hvad vi dock äro långt ifrån att påstå det han fann) bestämda anledningar till missnöje med Bergenschöld, ingenting i verlden likväl skulle kunnat förmå konungen att undandraga honom sitt hägn.

I brist af fru v. D*:s välvilliga spådomar, hade visserligen Bergenschöld i alla fall icke sjunkit så djupt, som Forelius och Wåhlin; men hade som embetsman utom henne, sannolikt ej hunnit öfver den punkt på hvilken de befunno sig, då de störtades.

XXVIII.

Förre kaptenlöjtnanten vid hertig Karls drabanter, grefve Robert v. Rosen besökte en dag sin vän f. d. kaptenlöjtnanten vid konung Gustaf Adolfs drabanter, grefve Jakob De la Gardie, nyss sedan denne ankommit till hufvudstaden från sitt vackra landtslott Löberöd i Skåne.

"Jag är mer än det kan beskrifvas glad öfver din vänskapsfulla påhelsning, bäste Robert!" tog värden, fryntligt till ordet, sedan han bedt sin gäst vara välkommen och begge slagit sig ned i en hörnsoffa. "Ty oberäknadt det alltid ovärderliga nöjet att råka dig, brinner jag nu af längtan att ur din mun inhemta förtroliga meddelanden om de kungliga personerna och hofkretsen. Jag har varit härifrån nära ett halft år, och på landet är det mycket man ej får veta, mycket, som ej ens en vän törs anförtro åt papperet."

"Nej, nej, men!" genmälde Rosen. "Kunskaperiet i alla riktningar florerar som vanligt, och är snarare på tillväxt, än i aftagande. Alla möjliga förstoringsglas äro riktade på grandet i vår broders öga; men ingen blir varse bjelken i sitt eget."

"Hvad jag afundas dem, som ha den nåden att åtfölja kronprinsen under hans utrikes resa! Det är ett sannskyldigt hederståg hans kungl. höghet nu gör genom Europa."

"Alltsammans hvälfver sig kring de begge hufvudpunkterna München och Verona. På förra stället skall hans närvaro afgöra giftermålet: vilkoret för vår nya regentslägts fortsättning. På det andra skall han föreställas de der församlade monarkerna af det heliga förbundet, hvars bifall anses lika maktpåliggande för samma stora ändamål."

"Det är således fast beslutadt, att valet kommer att stanna på prins Eugènes äldsta dotter?"

"Ja; så vida icke fan sjelf gör underhandlingen till intet."

"Men huru skall det gå med prinsessans trosbekännelse?"

(Spefullt småleende). "*Cela s'arrangera!* *)... Hemgiften är den väsentligaste knuten."

---

*) Ofvanstående svar, som vi här lagt i munnen på grefve Rosen, gafs på Marieholm, i författarens närvaro, af då varande kabinettskammarherren, sedermera statsrådet baron Gyllenhaal åt t. f. landshöfdingen Ehrenborg, som dervid gjorde stora ögon, och hvars djupa religiösa sinne deraf kände sig såradt. Det var nämligen Ehrenborg, som, efter en Gyllenhaal och författaren gifven dejeuner, gjorde näst förestående fråga, den vi här låtit grefve De la Gardie framställa.

"Ah! hvad den beträffar, så har hon faddergåfvan af Napoleon, hvars namn hon också bär, och arfvet en gång efter sin farmor, kejsarinnan Josefine, efter hvilken hon blifvit uppkallad. Hennes far fick glupska förläningar af sin stjuffader, och modren är ej heller på bara backen, och dertill på köpet omtänksam ända till ytterlighet och hushållsaktig på runstycket. Alla tyska furstinnor äro noga om styfvern, och hertiginnan af Leuchtenberg anföres i flera afseenden som ett mönster för alla de öfriga."

"Sapperment, hvad här då i framtiden lär komma att bli för ett sparsamhetssystem!"

Begge skrattade i kapp.

"Att hans maj:t leds vid under hans kungl. höghets frånvaro," återtog De la Gardie, "är ej att undra på, och hvad annat skulle han fördrifva ledsnaden med, än ett lustläger? Men jag förstår ej, hvarifrån han fick det infallet, att förlägga det ända borta vid Öskjölds moar på Dalsland."

"Det är ganska lätt förklaradt," svarade Rosen, skalkaktigt. "Kungens egendom Norkärr, som han köpte af landshöfding Flach, ligger strax bredvid. Hans maj:t slår två flugor i en smäll, eller kanske hellre, med din tillåtelse, *tre:* beskådar vapenöfningarna; tager i närmare ögonsigte sitt jordagods och tröstar den sköna fru Ebba, under tillförordnade herr generalintendentens öfverhopande tjensteåliggande vid lägret, för hvilka han emellertid blir satans väl betald. Och si, herren behöfver dem!"

"Åh fan! har Flachen fått det uppdraget?"

"Ja, och det tycks just vara skapadt enkom för honom. Driftig och rörlig är han, det kunna ej hans värsta fiender neka: inkomster behöfver han, mer än de flesta, det vet hela verlden, och det här blir ett tillfälle för en förståsigpåare att skära guld med tälgknifvar. Frun, som mellan fyra ögon med sin man gäspar munnen ur led, får tillika nu ett efterlängtadt tillfälle att utveckla hela sin älskvärdhet med det älskvärdaste, som fins på skandinaviska halfön."

"Väl utfunderadt, det kan icke nekas... Men hvad säger vår vackra fröken Marianne om allt detta?"

"Du känner således ej hennes historia?"

"Nej... För Guds skull, skynda att taga mig ur ovissheten! Hon måtte väl icke fått afsked på grått papper?"

"Nej, vassera! Hon har fått något helt annat; det vill säga: *fått* eller *får;* ty hon är för närvarande stadd på en liten lustresa till Köpenhamn,... för sin helsas skull *)."

"Är det skämt eller allvar? Hvaruti består hennes åkomma?"

(Hånleende). "I följderna af för mycket qvacksalveri. Hon hade tagit in mera Prinsens droppar, än hennes kroppsbeskaffenhet stod ut med **)."

Förnyadt gemensamt skratt.

"Och sedan hon, med Guds och danska Eskulapernas hjelp blifvit lyckligen och väl till helsan återstäld?"

"Så få vi henne, jemte smårummens förtroliga kretsar, tillbaka igen. Vaggan stannar under tiden i Oldenburgska husets värjo, och Stockholm får ej skåda det nya skott, lagern skjutit, innan det, som fordom en Magnus Gabriel De la Gardie, kan med ett lysande uppförande bevisa och uppbära sin olympiska börd."

"Jag hör, att du också, käre Robert! är smittad af den gamla fördomen i afseende på min ryktbare anförvandt. 'Jag vill derför lemna dig en upplysning, som skall visa det lika osanna som orimliga i dikten om Magnus Gabriels så kallade höga härkomst och att Ebba Brahe, hafvande med honom, gick i brudstolen. Det är ett utdrag af De la Gardieska slägttaflan, tillgänglig för hvar och en, som önskar se den i Riddarhusets arkiver. Denna slägttafla innehåller: att Jakob De la Gardie gifte sig den 24 juni 1618 med Ebba Brahe och hade med henne sonen Pontus, född 1619; dottren Kristina, född 1620; dottren Sofia, född 1621, och sonen Magnus Gabriel, född 1622 den 15 oktober och således nära fyra år efter bröllopet. — Jag lemnar denna underrättelse till hvad bruk du deraf behagar göra; men anhåller endast, att ej måtte nämnas, det jag den gifvit' ***)."

"Det kan man kalla att vara laddad med ovedersägliga vederläggningar! Men jag begriper ej din ifver att tillrättavisa ett misstag, som ökar glansen af din namnkunnige anförvandts rykte."

---

*) Tidsprånget behagade läsaren ursäkta. Köpenhamnsresan föregick några år lägret vid Öskjölds moar.

**) Grefve Rosens infall är historiskt.

***) Det inom ' utmärkta stycke är hemtadt ordagrant ur en biljett från excellensen De la Gardie till expeditionssekreteraren Lindgren, hvilken handling författaren har i original uti sin värjo.

"Lånta fjädrar ge aldrig glans, och De la Gardieska anorna äro, oss emellan sagdt, tillräckligt starka att flyga på egna vingar till tinnarna af odödlighetens tempel, utan att behöfva det tvetydiga biträdet af ett jäfvadt kungablod."

"Nå, som du behagar. Jag är emellertid öfvertygad, att efter ett sekels förlopp mången skall gifva sig samma besvär, för att kunna göra sin härkomst sannolik från vår nu regerande hjeltekung och hans älskarinna, den sköna Marianne, som du gör dig, två hundra år efter Magnus Gabriel De la Gardies födelse, för att från denna aftvå utmärkelsen, att vara en frukt af vår störste hjeltekonungs första kärlek."

"Nu till något annat! Du har mättat min nyfikenhet i afseende på de höga föremålen för folkets kärlek och landets hopp, men om tilldragelser inom statsförvaltningen har du ännu icke nämnt ett ord."

"Der vet jag ingenting annat som förefallit, än de begge historierna med Anckarsvärd och med Ehrenborg, t. f. landshöfding i Skaraborgs län, under Adlersparres tjenstledighet för lifstiden, och syskonbarn till statssekreteraren, mellan hvilka begge slägtingar likväl för några år sedan ej skall varit så alldeles helt, fastän de nu mera blifvit på god fot med hvarandra. Ty statssekreteraren friade förr i verlden till landshöfdingens syster; men som han, en bland våra skickligaste embetsmän, med grundlig underbygnad och hög bildning, tyckte att den andre är bara yta och sällskapsmenniska, afstyrde han derför föreningen med systern ... Men de der begge Anckarsvärdska och Ehrenborgska historierna känner du väl redan?"

"För ingen del. Du gör mig ett verkligt nöje att berätta dem."

"I egenskap af rusthållare har Anckarsvärd rört upp himmel och jord emot befälet vid lifregementets husarer, i anledning af ett par för honom underkända ryttarebyxor. Denna sak har tagit en bedröfligt allvarsam vändning; ty i en skrift, som blifvit konungen föredragen, har Anckarsvärd nyttjat så skarpa uttryck, att de ansetts förolämpande mot sjelfva majestätet, och i sittande statsråd är saken, eller rättare skriften öfverlemnad till justitiekanslern, för att emot Anckarsvärd anställa åtal för högmålsbrott."

"Så för tusan! *Tant va la cruche à l'eau* ... Nå huru hänger det ihop med Ehrenborg?"

"Han hade, vid uppkommen smitta inom länet, hos regeringen begärt att, till inrättande af nya sjukhus, återfå den del af länets genom dess egna skattebidrag, samlade medel, som, på Serafimerordensgillets (det vill, oss emellan sagdt, säga på gubben Rosenblads, som är envåldsherre inom gillet) föranstaltande blifvit anvisadt till Gotland, så länge Skaraborgs län sjelf ej var i behof af penningarna. Det stötte förmodligen Rosenblad, att Ehrenborg vände sig omedelbart med sin hemställan till konungen, utan att förut hafva anmält saken hos själen i Serafimergillet och utbedt sig hans förord och beskydd; och dessutom ville vederbörande icke sätta sin guldgosse på Gotland, Jakob med träbenet, i bryderi att mista anslaget från sitt län. Allt nog, gubben Rosenblad drillade saken så, när gillet blef hördt öfver Ehrenborgs begäran, att han icke allenast fick afslag, utan en skrapa till på köpet."

"Han är ej den förste och blir ganska säkert ej den siste, som kommer att plikta för sin välmening. På sådant får man i våra dagar vara beredd och underkasta sig."

"Men se det är just det Ehrenborg icke velat gå in på. Han har förmögenhet och behöfver ej tjena för utkomstens skull. Hans sällsynta duglighet och redlighet äro allmänt bekanta. Han har stark hederskänsla och är rentaf tillbedd i länet, som anser honom omistlig. Han vill icke hålla tillgodo skrapan, utan har med omgående post efter dess inhändigande begärt entledigande från landshöfdingeförordnandet."

"Det var fan till menniska!"

"Du kan knapt föreställa dig, hvilka myror detta satt i alla vederbörandes hufvuden. Kungen kan icke taga sina ord igen, och vill ej heller förafskeda Ehrenborg, med hvilken han fruktar att förlora hela landsortens tillgifvenhet. Rosenblad och skeppar Rolf med busaronerna*) streta emot af alla krafter förändring af regeringsbeslutet — Cederström, dels för sin slägtinges skull, och dels såsom förtrogen vän med Adlersparre, hvilken börjar med ett visst afundsamt öga se Ehrenborgs dagligen växande embetsmannarykte, och är förargad öfver, att han ej höll skrapan till godo, utan att brumma. Danckwardt, som nu är statssekreterare för kammarärenden, sedan baron Ehrenborgh

*) Spenamn på excellensen Cederström.

blifvit president i nya hofrätten, snäser, biter och fräser, med den älskvärdhet i sätt, som du vet är honom så egen.“

De la Gardie och Rosen skrattade begge af full hals. Derefter fortfor den senare:

“Danckwardt påstår, att en så utomordentlig skicklighet måste bibehållas i allmän verksamhet, till hvad pris som helst, och länet hotar med att hitskicka utskickade, för att officielt anhålla om Ehrenborgs bibehållande vid länsstyrelsen.“

“Jag undrar just, huru man vill slingra sig ur den klämman?“

“På det vanliga sättet nu för tiden. Man utkorar en offerbock, som vanligen är den minst skyldige bland de felande.“

“Och den är vid detta tillfälle?“

“Landshöfding Rosenstein, som blindt, enligt sitt orakels och syskonbarns, excellensen Rosenblads förestafvande, uppsatt och kontrasignerat skrapan. Gubben kommer aldrig mer här i verlden att föredraga något mål. Ecklesiastikportföljen är redan öfverlemnad åt Kullberg, som, på kungens befallning, nedskickat till Ehrenborg ett utdrag ur statsrådsprotokollet, hvaruti hans maj:t, utan att frånträda sitt beslut om medlens bibehållande för Gotlands behof, utbreder sig i de utsöktaste loford öfver Ehrenborgs embetsförvaltning i öfrigt; och Danckwardt har besvurit sin vän, att låta afskedsansökningen hvila, tills han personligen fått tala med konungen, som i sommar ärnar besöka Skaraborgs län. Danckwardt tror, att hans maj:t då kommer att så öfverhopa Ehrenborg med nådiga ord, att han skall finna upprättelsen tillräcklig och stanna qvar som landshöfding *).“

“Jag måtte säga! Allt detta väsende för en skrapa tycks vara en ordagrann tillämpning af ordspråket: *beaucoup de bruit pour une omelette.*“

“Det gör mig ondt om den hederlige Rosenstein, som skulle bli syndabock. Men bra afsigkommen är han också nu mera, ja nästan ingenting annat, än en ät- och drickmaskin. Det var ett betydelsefullt förebud, då han under sist förflutna riksdagen, vid valet till förstärkt statsutskott, af misstag stoppade en matsedel från Malmens spisqvarter,

*) Berättelsen om Ehrenborg är historisk.

der han ätit middag, i voteringslådan, i stället för vallistan *).“

“Gubben har haft några besatta äfventyr de här sista tiderna. På en middag hos doktor Hedrén der han till granne vid bordet hade den mycket omtyckta fru C—l, bad han henne lägga för sig på tallriken “fem förlorade ägg;“ men lät sig dock, efter hennes föreställning, nöja med tre. Han gungade med dem på silfvergaffeln, och lyckades att föra de två till ort och ställe, som vederborde; men det tredje förkom under vägen, och med sitt kända allvar vände han sig till sin vackra granne, med frågan: “hvart tog det förlorade ägget vägen, fru C—l?“ Vid första ögonkastet blef hon varse att det förökade, om icke glansen, åtminstone tyngden af Nordstjernans kommendörskors, som han bar kring halsen, och hvarpå ägget fastnat *).“

“Fy fan! Stackars gubbe!“

“Det var väl värre med hans eftermiddagsbesök häromdagen hos gamla grefvinnan Lilljenberg. Hon satt i skymningen vid fönstret, såg en hyrvagn stanna vid trappan och Rosenstein stiga, eller rättare: vältras ur. Genast lät hon tända upp ljusen i sina kronor, och befalde sin kammarjungfru bära in hans öfverplagg i ett annat rum. Gubbens första fråga till kammarjungfrun gälde något, som jag af artighet skulle vilja kalla grefvinnans boudoir. Dit styrde han kosan. Sedan gumman länge och väl förgäfves väntat på sin gäst, skickade hon kammarjungfrun för att se huru det stod till med honom. Han hade insomnat och sedan han vaknat, gick han in i förmaket, der han i dessa ordalag slog upp sin språklåda för värdinnan: “Ödmjukaste tjenare, min nådigaste grefvinna! Nu tager jag afsked med detsamma.“ Och så for gubben verkligen från den både förvånade och något flata grefvinnan *).“

“Det der stöter ju på barn på nytt.“

“Något ditåt. Han är nästan blind och minneslös, hvilket för kort tid sedan åstadkom någonting högst besatt. Han satt vid ett middagsbord bredvid landshöfdingen på Gotland. Efter en stund frågade Rosenstein, hvem han hade till granne? “Jacques Cederström,“ blef svaret. Gubben föll ånyo in i sina funderingar; men afbröt slutligen

---

*) Historiskt.

tystnaden, vändande sig till träbenet med dessa ord: "Vi talade för en stund sedan om Jacques Cederström. Icke är han bland våra bättre landshöfdingar, men så är han ej heller den allra sämsta." Du kan ej föreställa dig Cederströms förlägenhet, men väl huru alla de öfriga bordsgästerne pinades för skratt. Vår vän med träbenet och panna af marmor mot tadel och löje, på hvilken eljest alla speord äro som att slå vatten på gåsen, tappade nu helt och hållet koncepterna*)."

"Det är hårdt att på detta sätt öfverlefva sig sjelf. Landshöfding Rosenstein, Gustaf III:s vän och den IV:s lärare, aktad och afhållen af Karl XIII så väl som af den XIV."

"Ja, bror! så går det. *Sic transit gloria mundi.*"

XXIX.

Mannen med jernviljan, sinneskraften i dess högsta utbildning, öfverlägsenheten i tanke och handling: Balzar Bogislaus von Platen, med ett ord, sedan han år efter år med folkets ombud kifvats, riksdaler för riksdaler, om medel att utöfva det storverk, för hvilket han lefde och dog, kämpade tum för tum mot de hinder, naturen reste i hans väg; men allt motstånd kufvades, alla svårigheter besegrades af hans styrka och ihärdighet. Man hade öfver ett årtionde blifvit så van att höra upprepas i offentliga tal och ännu mer i enskilda samtal, att Göta kanal aldrig kunde, aldrig borde fullbordas, och att de millioner, som användts på detta företag, voro rentaf bortkastade, att Sveriges hela befolkning öfverraskades, som vid upptäckten af någon oförutsedd naturtilldragelse, då efter tretton års rastlöst arbete, grefve Platen sommaren 1822 anmälte hos regeringen: "*Nu* är Vestgötalinien färdig och Vettern förenad med Venern och Nordsjön."

Det var för hela landet i allmänhet, men i synnerhet för den landsort, inom hvilken denna del af kanallinien

---

*) Historiskt.

sträcker sig, ett ljufligt och gladt budskap. Stora tillrustningar gjordes, för att med pomp och ståt fira det nya farvattnets invigning. Karl Johan sjelf, som alltid beredvilligt och tillförlitligt med sitt mäktiga hägn värnat det stora företaget, och som med dess framgång införlifvat en del af sin egen ära, omfattade med nöje inbjudningen, att i egen person högtidligen öppna och besegla kanalen.

Det var andra gången under loppet af sommaren 1822, monarken besökte Skaraborgs län. Några spridda drag från begge dessa kungsfärder vilja vi försöka att i en tafla sammanfatta.

Der Tidåns mörkblå bälte, briljanteradt af glittrande solstrålar, hopknyter ängarnas grönskande sammet med den blåa Venerns vattrade sidensläp, och Torsö i bakgrunden lyfter sitt hufvud, med hår af taggiga tallar, fladdrar på ena sidan röken ur det trefliga Mariestads skorstenar, utan att hinna höjden af stadens kyrka, högtidligt enslig och med dystert svårmod i sin mörka skrud; och på den andra sidan lockar det täcka, det allvarsamma Marieholm förbigående och förbifarande, att icke gå eller fara förbi, utan att taga i ögonsigte ställets vackra utsigt och omgifningar, samt i och med detsamma i detta hans residens uppvakta länets höfding.

Det var här Georg Adlersparre, hvilken Karl XIII hade i första rummet att tacka för sin krona, bad honom, då han vid en resa genom länet, gästade hos landshöfdingen, "vara välkommen till det gamla Marieholm". Det var här, Kasper Ehrenborg, sedermera justitieombudsman, emottog Karl XIV Johan. Förberedelserna voro icke de minst mödosamma af länsstyrelsens embetsgöromål. Det stannade icke vid uppbådande af hästar och anordnande af nåttläger; — icke vid grefve Brahes förutsända långa förteckningar på hvad som erfordrades för taffeln och beqvämligheter under resan; — icke vid förständiganden till kronobetjeningen om vägarnas behöriga skick; — det kinkigaste af alltsammans var att förena det oförenbara: konungens bestämda önskan, att se mycket folk på sin färd, vitnande om trefnad, belåtenhet, tacksamhet och tillgifvenhet; och konungens afgjorda misshag öfver tiggare och betlande, oaktadt hans maj:t i statskontoret före sina afresor från hufvudstaden lyftade medel, till utdelning af nådegåfvor åt behöfvande, som han träffade i sin väg.

Med denna svårlösta uppgift sökte Ehrenborg att gå i land, på bekostnad af *sin egen* kassa. Kronobetjeningen anbefaldes att afhålla tiggare och förbjuda betlande på den konungsliga stråten; men förutseende, att den lofliga nyfikenheten och de tärande behofven, oaktadt alla förbud, på hundratals ställen, der kronobetjening ej kunde vara till hands, skulle magnetiskt draga armodets barn till landsfaderns åsyn, utrustade Ehrenborg sin landssekreterare med en stor bundt småsedlar och försåg sig sjelf med en dylik. Landssekreteraren, som ungefär en timme före konungen for samma väg, strödde bokstafligen ut penningar till behöfvande, med uppmaning och mot vilkor att de skulle hålla sig på sådant afstånd från vägen, att de allt för gerna kunde se den höge resande, men icke af honom synas. Landshöfdingen sjelf, som for några få minuter före konungens vagn, förnyade samma åtgärd, med dem, som ankommit efter landssekreterarens förbifart, eller ej hörsammat *hans* tillsägelse. De fleste, om också icke alla, åtlydde en med sådan frikostighet beledsagad befallning, och skulle sannolikt ej erhållit större nådegåfvor af monarkens hand, än de nu fingo af Ehrenborg, genom honom sjelf och hans landssekreterare.

Ändtligen rullade den kungliga vagnen fram för ingången till boningshuset, i bakgrunden af Marieholms rymliga gårdsplan. De förnämste i orten, och bland dem amiral Platen och general Karl Henrik Posse, mottogo konungen utanför porten vid trappan. Det var för betraktaren någonting ganska iakttagansvärdt detta möte, dessa helsningar. Karl Johan fattade och tryckte deras hand samt kysste dem på begge kindbenen. Den i sitt yttre så oansenlige grefve Platen bugade sig okonstladt, talade lika naturligt och obesväradt med konungen, som han plägade göra med hvilken annan som helst och hela hans hållning var vördnadsfull, utan att närma sig det krypande. Grefve Posse, hvars stolta, höga herskareskepnad och stränga blick voro så till sägandes den förkroppsligade befallningen sjelf, obekant med sättet att böja sig, blef nu på en gång så smidig, att ingen bland hoffolket mäktade vid sina underdåniga bugningar luta pannan närmare marken, ingen visade sig mera inställsam under samtalen, ingen hade småleende hastigare i beredskap, då konungen log, eller ett mörknadt anlete, då monarkens lynne mulnade. Amiral

Platen förekom vid detta tillfälle som en fixstjerna, lysande med eget sken; general Posse åter, som planeten, lånande sitt ljus af furstegunstens sol. Denna i ögonen springande skilnad kom sig deraf, att Platen i själ och hjerta var mera aristokrat än rojalist; Posse åter mera det senare än det förra.

Konungens egen hållning mot Ehrenborg var på en gång förbindlig och allvarsam. Han förklarade oförställdt sin önskan, att det missförstånd, som förelupit, måtte vara glömdt, och räknade på, att få behålla honom i sin och rikets tjenst.

Sedan den frågan till ömsesidig belåtenhet blifvit afhandlad, tog Karl Johan ytterligare till ordet:

"Har baron Anckarsvärd många anhängare i ert län?"

"Huruvida han här i orten har enskilda vänner, har jag hvarken ansett mödan värdt, eller mig tillständigt att söka utforska. Hvad hans offentliga klander af allmänna åtgärder angår, bjuda de af ers maj:t nådigst tillsatta embetsmän till, hvar i sin stad, att så fullgöra deras tjensteåligganden, att länets invånare ej må finna anledning till obelåtenhet; och då man är nöjd med sin egen belägenhet och med ställningen i sin hemort, tryggar den laglydige undersåten sig i öfrigt vid landsfaderns visa och hulda omvårdnad för det stora hela."

"Ni tror således icke, att hans uppviglingsförsök skulle lyckas inom ert län?"

"Jag tror, allernådigste herre! hvarken att baron Anckarsvärd skulle vilja försöka något sådant här, ännu mindre att det skulle lyckas, om det försöktes."

"Har ni icke hört omtalas, att han i sin hemort, Nerike, äfvensom i dess granskap, Vestergötland, ärnar vid kyrkvallarna, efter gudstjenstens slut, samla allmogen och uppmana bönderna, att tvinga sig till hvad jag icke med godo beviljar?"

"På samvete bedyrar jag, att jag förr än just i detta ögonblick af ers maj:t sjelf, aldrig hört ett ord om dylika brottsliga förehafvanden."

"Men trovärdigt folk har underrättat mig, att den oroliga menniskan umgås med sådana planer. Och huru vill ni bete er, om ni en vacker dag får höra, att han stämt möte med allmogen inom ert län?"

"Allt berodde på arten af och den uttalade afsigten med så beskaffade sammanträden. I samma stund jag blef öfvertygad, att de åsyftade olydnad mot öfverhet och lagar, allmänna ordningens och lugnets störande, skulle jag försäkra mig om hans person, låta inmana honom i häkte och med ilbud hos ers maj:t i underdånighet anmäla förhållandet."

Konungens blick ljusnade. Han syntes på en gång öfverraskad af och belåten med Ehrenborgs svar.

"Och ni skulle verkligen våga taga baron Anckarsvärd i fängsligt förvar? Ni skulle ej frukta för hvarken tidningarnas skrik, eller justitieombudsmannen, som, med eller mot sin vilja, nödgas dansa efter deras pipa, om han vill bibehålla sin beställning?" sporde Karl Johan, lifligt."

"Jag känner ingen fruktan, äfvensom intet hinder, då det gäller att utöfva en embetspligt: jag skulle hellre dö, än åsidosätta den."

"Ryktet, hela denna ort och alla edra vänner bland min omgifning hafva ej sagt för mycket. Ni är en ovanlig man i våra dagar, herr Ehrenborg! och jag lyckönskar mig att hafva lärt känna er, och att kunna räkna på ert biträde och er vänskap. Min tillhör er, tillika med min aktning."

Med dessa ord omfamnade konungen landshöfding Ehrenborg.

Vi förbigå den kur konungen följande dagen innan afresan gaf på Marieholm, ehuru den just för dessa anteckningars författare hade ett särskildt intresse, och vända oss i stället till den minnesvärda händelse, på förhand tillkännagifven i ymnigt kringsända, så lydande bjudningsbref:

"Göta kanaldirektionen

inviterar N. N. till Sjötorps station vid sjön Venern, att, klockan 10 f. m. å den dag, troligen snart efter den 16 september 1822, som kungl. maj:t sjelf i nåder bestämmer, och då genast i allmänna tidningarna blir tillkännagifven, bevista öppnandet af Göta kanal i Vestergötland."

Och sedan konungen utsatt den 23 i berörde månad till den stora ceremonien, följde ett nytt bjudningskort:

"Göta kanaldirektion

inviterar N. N. till bal å Hajstorp den 26 september 1822, klockan 6 e. m."

Det var sista länken i kedjan af offentliga lustbarheter, som nu under loppet af ett år spridt glans och glädje öfver Skaraborgs län. De började med en af magistraten och borgerskapet i Mariestad gifven sexa på rådhuset, der champagnen flöt och jublet stormade, Oskarsdagen den 1 december 1821. Om det täcka könet vid detta tillfälle gick miste om sin anborna rättighet att utgöra fröjdefesters förnämsta prydnad, så fick det full upprättelse vid den lysande bankett, Vestgöta regementes officerskorps gaf i Skara på konungens födelsedag den 26 januari 1822. Tro ej, värdaste läsare! att det låg något hånande skämt förborgadt under anställandet af supkalas på en furstes dag, som främst bland allt satt värde på sparsamhet, äfven i nöjen, och minst bland njutningar skattade bordets; och af bal på en konungs dag, som kanske aldrig satt foten på tiljan till dans, och hvars inträde i 60:de lefnadsåret man nu firade med angläser, valser och kadriller. Den rättvisan måste i alla fall göras Karl Johan, att han alltid fröjdade sig åt andras fröjd, och med huldhet beskyddade nöjena, rätt ofta utan att sjelf i dem deltaga; och den erkänslan är man skyldig Vestgöta officerskorps, med dess aktade chef, general Adlercreutz, i spetsen, att denna fest var lika lyckad som lysande, lika berusande af glädje på den vackra balen från aftonen till morgonen, som af vin på den ymniga frukosten följande dagen, från solens uppgång till mörka qvällen. Något hvar visade i handling hvad ortens af Svenska Akademien prisbelönte rimmare, lagman von Becker, uttryckt med följande tvänne rader under Karl Johans rikt upplysta och lagerkrönta bröstbild af gips, anbragt i det förnämsta förmaket:

»Monark! På nordens högtidsdag
Vårt hjertas varma hyllning tag!»

I mindre skala, men icke utan glans och glädje var det dansnöje, tillstäldt af tvänne civilstatens tjenstemän och tvänne officerare vid lifregementets husarer, hvarmed två dagar senare Karlsdagen firades på länets stora samlingssal å Marieholm.

Bjudningen till Göta kanals öppnande mot hösten samma år blef en signal till ståtliga lustbarheter för Skaraborgs län och kringliggande orter, och till öfverhopande

ansträngningar för konungens befallningshafvande, hvars personal på kanslisidan de sista veckorna före den efterlängtade dagen lefde i ett slags krigstillstånd, utan att kunna påräkna någon ledig stund, hvarken dag eller natt; och ju närmare det led mot det stora tillfället, desto värre. Den ena timmen kom ilbud om konungens resa; den andra extrapost från grefve Platen. Än var det hästar, som, medelst särskilda beting, skulle, utöfver det vanliga antalet, hållas i beredskap på alla vägar i länet åt resande, som tillströmmade från alla håll, för att åse högtidligheterna. Än måste man föranstalta, att vissa gästgifvaregårdar på hvarje stråkväg voro så försedda, att ett större antal resande der kunde med någorlunda beqvämlighet äta och ligga, samt underrättelser om dessa lämpliga måltidsställen och nattherbergen anslås vid första ombytet inom länegränsen på alla vägar. Än skulle de eljest mindre befarna iståndsättas; än mått och steg vidtagas, till förekommande af olyckshändelser, oordningar och trängsel vid kanallinien under den högtidliga seglatsen; än var det sjelfva ögonstenen i polisåtgärder under Karl Johans resor — tiggares aflägsnande ur hans åsyn och från hans kassa — som skulle gifvas mer än vanligt eftertryck. Än var det packor af bref rörande kanalens förestående invigning att besvara, från myndigheter och enskilde: än upptogs landshöfdingens tid af författande och landssekreterarens af öfversättande på fransyska, dels af det tal, den förre skulle, på Skaraborgs läns hushållningssällskaps vägnar hålla till konungen; och dels af en, på utvecklade skäl, gjord hemställan om nådevedermälen af ordnar och titlar åt personer inom länet, dem landshöfdingen ansåg deraf förtjenta: — ett fruktlöst arbete; ty konungen svarade Ehrenborg: "att dessa högtidligheter afsågo *uteslutande* Göta kanal, och att endast de, som i och för densamma voro berättigade till nådig åtanke, fingo vid detta tillfälle komma i fråga". När slutligen landshöfdingen afreste till länegränsen, för att emottaga konungen, var landssekreteraren, som först i dagbräckningen samma dag kanalen öppnades, dit begaf sig från Mariestad, de tvänne sista dygnen icke afklädd, för att ögonblickligen kunna vara till hands såsom öfverhållkarl, eller polismästare, derest den ofantliga mängden af resande, som färdades genom staden till Sjötorp, haft något att påminna, eller gjort embetsförfoganden af nöden.

Emellertid hade Karl Johan anländt till sin vackra egendom Stjernsund i Nerike, dit Platen begaf sig, och vid länegränsen väntade och mötte t. f. landshöfdingen Ehrenborg. Söndagseftermiddagen den 22 september klockan half 7 inträffade monarken vid Göta kanalhållet Sjötorp, helt nära Venern. Vermlands regementes arbetskommendering, till lands, och på sjön chefsskonerten Frigga samt däckade kanonsluparna Hektor och Neptunus gåfvo generalsalvor, hvilken salut förnyades från ett särskildt strandbatteri och flera mindre fartyg, på ett af hvilka grefve Wedel Jarlsberg ankommit från Kristiania.

Karl Johan emottogs af Göta kanaldirektionen samt uppvaktades af flere generalspersoner, landshöfdingarne från närmaste län och ett stort antal, så väl regementsofficerare som ståndspersoner från närmare och aflägsnare orter, hvilka här samlats för att öfvervara kanalens öppnande. Sedan de blifvit konungen förestälda och han spisat middag, beskådade han med välbehag huru fartygen flaggade i så väl hamnen som kanalen; äfvensom senare på aftonen, huru hamnen och de tvänne derofvanför belägna fjärdar samt hela kanalen ända upp till fjerde slussen voro upplysta med mareschaller å bankarna och Frigga med landtärnor i tackel och tåg. Utanför huset, konungen för tillfället bebodde, brann i transparent hans namnchiffer, uppburet af handelns, sjöfartens och ymnighetens sinnebilder. Kalfösundet, en half mil gent emot Sjötorp, var upplyst af mångfaldiga stockeldar, hvaraf allt anblicken var förvånande praktfull.

Ur storhetens synpunkt spelte f. d. statsrådet grefve von Platen, — ur gunstens: tjenstgörande statsrådet grefve Cederström vid detta tillfälle hufvudrollen. Ännu den 22 september var han, utom konungen sjelf, det enda på stället synliga blå band; alltid vid sidan af monarken, alltid hugnad med hans förtroliga meddelanden, så snart högtidligheternas anledning ej bjöd, att talet stäldes till någon annan. Om för några ögonblick Karl Johan inlät sig med andra eller gjorde rund bland de uppvaktande, tog Cederström, strålande af sjelfförnöjelse, tillfället i akt att med några osmakliga plattheter belyckliga dem, konungen skänkt sin uppmärksamhet. Hvad gunstlingen kände sig belåten, att kronprinsen just nu var stadd på resor i fjerran land, så att ingen kunde göra Cederström platsen stridig när-

näst konungen! Och huru det tycktes trösta den förre att veta sig vara den förste i rang, den förste i gunst, ehuru han ej kunde dölja för sig, att Platen i alla fall var den beundrande uppmärksamhetens uteslutande föremål.

Bittida följande morgonen instälde sig länets kamrerare och sekreterare vid Sjötorp, den senare medförande landshöfdingens föregående natten ankomna post och tidningar från hufvudstaden. Så snart han redogjort för hvad som förelupit i Mariestad sedan Ehrenborgs afresa för att möta konungen, kastade Ehrenborg ett flyktigt ögonkast på sina bref och fattade med nyfikenhet Argus, som den tiden hade stort inflytande på allmänna tänkesättet i landet. Det första han blef varse var en uppsats rörande de just nu pågående kanalhögtidligheterna, gissningar på förestående utdelning af nådevedermälen — och ett höfligt, men strängt klander af en kungörelse, utfärdad af konungens befallningshafvande i Skaraborgs län, att förekomma tiggares och lösdrifvares närvaro vid högtidligheterna m. m.

Ehrenborg skiftade färg och skådade pröfvande omkring sig. Flera personer voro inne i hans rum på besök, bland andra en af konungens adjutanter, regementschef och slutligen Ehrenborgs efterträdare.

"Det kan väl ej nu vara något nytt från Stockholm under hans maj:ts bortovaro," yttrade denne.

"Åh, jo!" svarade Ehrenborg, "hans allvetande argusiska maj:t har åtskilligt att förtälja om just vår fest här. Var god och läs."

Och han gaf tidningen åt öfversten.

När denne läst, svor han öfver "den fördömda pressen" och förmente, sedan han pligtskyldigast beskärmat sig öfver det oförskämda anfallet mot konungens befallningshafvande i Skaraborgs län, att det vore riktigt synd om grefve Platen och de öfriga, hvilka Argus utpekat som kandidater till titlar och ordnar; ty kungen ville gerna vid alla tillfällen göra Argus till ljugare, och kunde lätt i förtreten öfver hans otidiga sqvaller inställa förunnandet af alla gunstbevis. Dermed trodde Ehrenborg åter ingen fara vara å färde.

En stund derefter, då han blifvit ensam med landssekreteraren yttrade han till denne: "Jag undrar just af

hvem Argus kan ha fått så färska underrättelser härifrån?“

“Af mig.“

“Det anade mig. Din öppenhjertighet utplånar obehaget af meddelandet. Men du har sjelf, utan reservation, kontrasignerat den klandrade kungörelsen och har således glömt, att du står lika illa till boks inför allmänna omdömet, som jag.“

“Och du skulle kunna misstänka, att jag *i annat fall* skickat in kungörelsen till Argus! Endast derför, att jag delar ljuft och ledt med dig, kunde jag för anmärkning blottställa en chef, den jag så högt vördar, en vän, den jag så innerligt älskar. Om någonsin länsstyrelserna skola befrias från vidtagande af motbjudande polisåtgärder, för att skona regenten från åsynen af armodets barn och hans kassa från deras undsättning, blir det då han förnimmer, att de embetsmän, som försökt gå hans önskningar till mötes, blifva hudflängda, som vi vid detta tillfälle.“

“Jag vet att vi tänka olika i polismål, och du torde minnas, att jag sjelf uppmanat dig till reservation, om du ej anser dig kunna med godt samvete instämma i mina beslut.“

“Med tacksamhet erkänner jag äfven detta prof af din rättskänsla och godhet; men det skall åtminstone icke bli jag, som inom länet sätter i fråga behörigheten af dina bud annorlunda, än då vi gemensamt kläda skott för anmärkningarna, hvilka — så hoppas jag — torde framkalla eftersinnande hos en högre vilja.“

“Du missräknar dig. Kungen blir ursinnig på Argus, skulle bli oblidkeligt förtörnad på dig, om han fick veta att du föranledt klandret; men afskyr tiggare likasom förut och är belåten med åtgärden, som aflägsnar dem, huru vi ock bli tilltygade för densamma; var du viss derpå.“

Klockan 10 f. m. den 23 september blef konungen synlig och gaf, i närvaro af en oräknelig samling åskådare, företräde, efter hvarandra, åt Göta kanaldirektion, anförd af grefve Platen, samt åt utskickade från Göteborg, Jönköping, Mariestad, Lidköping, Venersborg och Åmål, hvilka nedlade dessa städers lyckönskningar och tacksägelser för den nu fullbordade delen af kanalen.

Helt nära Karl Johan bröstade sig hans *då* allsmäktige gunstling grefve Cederström, med spejande öga och

sjelfbelåtet småleende antydande vigten och fastheten af sitt inflytande. Ett par steg bakom stod den nyss blifne sekundchefen vid lifgardet till häst grefve Brahe, med en uppsyn af tankspridd likgiltighet för både ceremonierna och dem som deruti utförde roller. Endast då konungen talade eller rörde sig spändes Brahes uppmärksamhet, och han tycktes anstränga hela sin förmåga att kunna läsa i monarkens blickar och verkställa hans befallningar, innan de hunnit utgå från hans läppar. Lycksökareskaran bemärkte Brahe endast för hans plats bakom bland konungens åtfölje: det var Cederström vid hans sida, i hans gunst och på hans vägnar, då han fann godt att draga sig undan, för hvilken man nu hycklade... alldeles samma blinda undergifvenhet och tillgifvenhet, som tio år senare hycklades för Brahe, då språket knapt egde ord att uttrycka de lycksökandes förakt för den af honom undanträngde f. d. gunstlingen, excellensen Cederström.

När grefve Platen tog ordet, uppstod tystnad bland de tusentals närvarande, som hade han varit ensam, och man glömde för några minuter till och med konungen, för att endast hafva ögon och öron för dagens hjelte. Platen, den störste vältalaren Sverige haft efter 1809, så vida djup i tanken, bestämdhet i slutsatserna, klarhet i framställningen och eld i föredraget utgöra vältaligheten, — Platen gjorde föga intryck med detta sitt tal. Man hade deraf väntat för mycket; man fann deri för litet: han hade, tvingad af tillfället, nödgats falla ur sin roll och smickra; hans väldiga förmåga att uppskaka känslorna, att öfverflygla, förvåna och hänföra, rörde sig stelt i hofdrägt och framskred med osäkra steg på ceremonielets styltor.

Karl Johans mästerskap i fraseologien uppenbarade sig äfven i hans svar på grefve Platens tal. Konungens sista ord voro särdeles utmärkt lyckliga, sanna och lämpliga. Han "tackade alla (som haft med kanalarbetet att göra) "för den oafbrutna möda de nedlagt på detta ärofulla minnesmärke af hans regering," med en särskildt till grefve Platen ställd artighet, glömmande likväl, att minnesmärket egentligen tillhör Karl XIII:s regering, då företaget beslöts och påbörjades; ty att det höga minnet skulle förslå till Gustaf IV Adolfs förutgående uppdrag till grefve Platen att undersöka hvad till en sådan kanal-

anläggning erfordrades, hvilket sannolikt var första uppränningen till hvad efter hans fall skedde, kunde man, af kända anledningar, ej begära. Karl Johan slöt med dessa ord:

"Det lyckliga mål, hvars upphinnande vi i dag fira, bör, i hufvudsaklig mått, tillskrifvas den frikostighet, hvarmed rikets ständer beviljat de för arbetenas verkställande erforderliga summor. För att föreviga minnet af dessa ädla uppoffringar, gifver jag, vid detta högtidliga tillfälle, den första slussen namn af "*konstitutionsslussen*", och benämner de fyra derpå följande efter "*rikets fyra stånd.*"

Efter slutade tal, begaf konungen sig till hamnen, der han, under paradering af Vermlands regemente klockan half 12 gick ombord, hvarvid de i yttre hamnen liggande kanonsluparna äfvensom öfriga fartygen saluterade. Konungens fartyg infördes af samtliga direktionens ledamöter i första slussen, efter hvars fyllande och öfra portarnas öppnande saluter från fartygen förnyades. Under fartens fortsättande till nästa slussen gaf Vermlands regemente generalsalva. Vid den ofvanför tredje slussen anlagda skeppsdockan gick konungen i land och intog frukost på ett fartyg, liggande i dockan. Fartygen gingo emellertid genom 4:de, 5:te och 6:te slussarna till den 7:de och 8:de, hvilka tre sistnämnda konungen gaf namnen "*Jordbruket*", "*Bergsbruket*" och "*Handeln*". Vid förbifarten af Rogstorps station helsades monarken ånyo af den till sina festligt prydda baracker återvända del af Vermlands regemente. Vid Lyrestads bassin, anlagd utmed landsvägen mellan Stockholm och Göteborg, steg konungen i land, för att se Södermanlands regemente paradera, hvarefter han åter gick ombord att fortsätta resan, under salvor ur handgevären. Dernäst genomfors 9:de slussen, som fick namnet "*Samuel Bagge*", till hågkomst af framlidne förste mekanikus vid verket major Bagge, på hvars tillstyrkan denna sluss blifvit anlagd på detta ställe. Slussen n:r 10 kallades "*Slöjderna*"; n:r 11 och 12, de nedersta af den betydliga sänkningen vid Hajstorp egnades åt "*Vetenskaperna*"; de sammanbygda n:r 13, 14 och 15 benämndes "*Balzar Bogislaus von Platen*"; n:r 16 och 17 "*Krigsmakten*"; samt de öfversta tvänne n:r 18 och 19 "*Thomas Telford*",

till förvarande af denne utländings utmärkta förtjenst af verket.

Under hela farten från Sjötorp till Hajstorp efterföljdes konungens fartyg af en grant sirad slup med förste lifgrenadierernas, Vermlands och Skaraborgs regementens musik, som skiftesvis spelade; af chefsskonerten Frigga och af de förstnämnda däckade kanonsluparna, samt flera så väl bolagets som enskildas fartyg, alla utpyntade med brokiga vimplar.

En fördelning af lifregementets husarer åtföljde tåget längst kanalbanken.

På konungens fartyg voro, jemte excellensen Cederström och monarkens öfriga åtfölje under resan, på hans särskilda befallning, grefve von Platen och kanaldirektionen, äfvensom grefve Wedel Jarlsberg och samtliga vid högtidligheten närvarande generaler, landshöfdingar, öfverstar, med flera civila och militära embetsmän, så långt utrymmet medgaf. Öfriga af kanaldirektionen inbjudna, och annars hitkomna åskådare af begge könen, fingo plats på chefsfartyget och kanonsluparna, beprydda med en myckenhet flaggor.

Väderleken var under hela denna dagens kanalfart gynnande och angenäm; anblicken af den oräkneliga folkmängd af alla samhällsklasser och i högtidskläder, som hela vägen å kanalens bankar åtföljde tåget, liflig, rörlig, brokig och ståtlig; glädjeropen skallade som åskor och fortlupo som en kedja, från det ögonblick konungen, under smattrande krigssalut, gick ombord, tills han något öfver 6 e. m. landsteg vid vestra kajmuren af stora hamnen vid Hajstorp, der första lifgrenadierregementet helsade honom välkommen med en smattrande generalsalva; och i hamnen lågo till mötes flaggande fartyg, bolagets och enskildes, hvilka kommit från Vettern å den sedan 1817 hit segelbara kanalväg. Hela hamnen och kanalen, å dess begge sidor, bländade ögat med omätliga sträckor af skimrande guld, af eld i böljor, — återskenet från tusentals mareschaller.

Så snart konungen landstigit infördes han af grefve Platen i de åt monarken anordnade rum, öfver hvilkas tröskel han knapt satt foten, innan han gaf åt Platen blå bandet, med den särskilda utmärkelsen att, utan föregången dubbning, *bära det genast.* "Detta," yttrade hjelten vid

Gross-Beeren, i det han omfamnade och kysste dagens hjelte, "må göra tillfyllest för er, herr grefve von Platen! att taga i besittning ett hederstecken, som ingen tillkommer med större rätt, än er. Funnes i mina riken en högre utmärkelse, så stode den till er tjenst."

Ett grönt band till direktören vid Göta kanal öfverstelöjtnant Lilljehöök — en man med hufvud; Adlersparres förtrogne vän, den ende som med honom förde fritt språk, — några mindre svärdsordenskors, och Vasaorden åt förste mekanikus vid verket slutligen öfverste Lagerheim, utföllo äfven.

Under det stjernorna vankades *inne* hos Karl Johan, undanskymdes de *derute* på fästet af tjocka moln, som innan kort utgöto sig i störtskurar, hvilka hela påföljande natten fortforo, att, liksom på trots, bilda vattenmassor utanför kanalen i hela nejden till samma höjd och djuplek, som inom kanalens bräddar.

Från extra ordenskapitlet begaf konungen sig till måltiden. Den var anrättad i ett för tillfället bygdt och smakfullt siradt ofantligt galleri. De bjudna bordsgästernas antal öfversteg 200. Vid ändan af bordet längst upp hade monarken sin plats och på ömse sidor om honom de begge öfriga blå banden: till höger Cederström, till venster Platen. Kräsligheten i mat och dryck lemnade intet öfrigt att önska; och efter en hel dag, tillbragt under Guds fria himmel, saknades hvarken matlust eller törst. Alla voro upprymda af festens anledning, af festens prakt, af konungens närvaro, af den strålande fröjd, som utströmmade ur Platens ljungeldsblickar; och när *han* slutligen föreslog Karl Johans skål — de begge enda personer, på hvilka, från högtidernas början, till deras slut, allas ögon voro riktade, för hvilka allas hjertan klappade — bröt hänryckningen ut i stormande jubel, häftigare och långvarigare, än etiketten föreskref.

Häftigare än nödigt och nyttigt var, instämde i dessa glädjens och förtjusningens utbrott saluten af kanonsluparna och strandbatteriet, vid hvars skakande dån bygnaderna skälfde och fönsterrutorna, klingande, sprungo i stycken.

Konungen tackade med en skål för sina förenade rikens storhet och välgång, i och hvarmed han sköt stolen från bordet.

Det fordrades hela den belåtenhet Karl Johan, af så många skäl, hyste med tillfällets prakt och orsak, det fordrades att hans statskonst bjöd honom visa denna belåtenhet i allt och oblandad, för att hans lynne skulle uthärda det prof, som nu väntade det i hans enskilda rum, dit han, efter slutad måltid, begaf sig. Kanonskotten hade beröfvat alla fönstren sina rutor; och man var, när monarken inträdde, ifrigt sysselsatt att i den kungliga sängkammaren spika bräder och hästtäcken för de öppna gluggarna, ur hvilka regnet sköljde öfver panelningar, golf och möbler.

Grefve Wedel Jarlsberg, som bebodde sin jakt, fann henne, vid återkomsten från den stora måltiden, utan fönster och regnet inströmmande ur alla öppningar. Sådant hindrade ej den härdade norrmannen, att, insvept i sin kappa, kasta sig på kajutans fuktiga lägerstad och inslumra lika bekymmerslöst, som hade han hvilat på spänstiga madrasser i ett palats.

Mot morgonen den 24 september upphörde de våldsamma skurarna och efterträddes af fint duggregn, med mellanåt torr men jemnmulen himmel. Konungen mottog först enskilda uppvaktningar; derefter paraderade lifgrenadiererna; vidare höll Ehrenborg, anförande en utskickning af Skaraborgs läns hushållssällskap, ett tacksägelsetal för åtnjutet hägn och vunna fördelar af vestgöta kanalliniens fullbordan; och slutligen förestälde grefve Platen, jemte öfriga förut ej förestälda verkets tjenstemän, de engelska verkmästarne, som varit använde vid vestgöta kanalbygnaden.

Konungen förklarade dem sitt välbehag, förtydligadt med en hvardera tilldelad skådepenning i guld.

Emellertid hade kanonsluparna afgått, för att vara monarken till mötes vid Vanäs, der den så kallade centralfästningen stod under anläggning. Endast chefsskonerten Frigga, jakten Minnet och slupen med musikanterna åtföljde nu kanalfartyget Thunberg, på hvilket konungen föregående dagen färdats genom kanalen, och på hvilket han äfven i dag på morgonen steg ombord, under styckeskott från landtbatteriet och en föga mindre bullrande salut af de talrika åskådarnes hurrarop. Just då han var i begrepp att sätta foten på däck, skänkte han 70 tunnor råg till församlingens fattiga.

Under kanalfarten frukosterades ombord. För öfrigt uppehöll Karl Johan sig nu, liksom föregående dagen, mest på däcket, hvarifrån han, med verklig landsfaderlig glädje, öfverskådade de kringliggande fruktbara nejderna.

Vid landshöjden lemnade han en kort stund fartyget för att taga i ögonsigte mönstret till en obelisk, som erhöll hans höga bifall; och sedan han gifvit bestämmande sjöslussen vid Viken namnet "*Daniel Thunberg*" till hågkomst af denne i svenska kanalhistorien så väl kände man, återvände konungen till Vassbacken. Under vägen fram och bort emellan detta ställe och landhöjden for man förbi kanonsluparna, hvilkas befäl och besättningar hurrade med krigarnes vanliga regelbundenhet, medan den åskådande folkmassan längs kanalbanken instämde med glädjerop utan afbrott, lik en smattrande jägareeld.

Vid återkomsten till landhöjden, tog Karl Johan, i smickrande uttryck, afsked af kanaldirektionen, utdelade ytterligare fem skådepenningar af guld åt verkets tjenstemän, lemnade fartyget och satte sig uti sin resvagn, för att öfver Forssvik landvägen färdas till Vanäs. Platen, Ehrenborg och flere af ortens embetsmän ökade konungens åtfölje.

Nästan från samma ögonblick Karl Johan bjöd kanalen farväl, i och hvarmed detta farvattens invigningsakt var slutad, förvandlades den kulna väderleken i störtregn, som oafbrutet fortfor intill följande middagen. Monarkens lynne undergick samma obehagliga vädervexling. Gunstlingen grefve Cederström, vid hans sida i resvagnen, hade i sitt hufvud och sitt sätt inga utvägar att skingra och förjaga det höga lynnets dimmor, och gunstlingen *in petto* grefve Brahe kände sig ännu icke nog stark att taga ordet, då Cederström teg.

Genast efter måltidens slut vid Haijstorp den 23 sent på aftonen hade chefen för fästningsanläggningarna general Franc Sparre afrest till Vanäs, för att ställa allt i ordning till konungens emottagande der följande dagen. Strax på eftermiddagen begaf generalen sig till häst med sina adjutanter till en skiljoväg på ungefär en half mils afstånd från fästningen, för att möta och helsa den höge resande välkommen. Kanske var det tillika Sparres afsigt, att bereda honom och framför allt de förnämsta bland hans åtfölje på det inskränkta utrymme och de föga beqvämligheter, som ännu stodo att erhålla inom den nyss på-

började fästningsanläggningen. Och i sanning kunde ingen plats mindre låna sig till herbergerande af en kunglig gäst med sitt åtfölje, än Vanäs, den tiden. Utom de tre till fyra rum, som stäldes i ordning åt monarken sjelf, funnos endast kyffen, snarlika celler, i hvilka hans omgifning inqvarterades, till och med flere i samma kammare.

Emellertid hade Karl Johan yttrat så mycken obelåtenhet med resan i det ruskiga vädret, att Ehrenborg, för att i möjligaste måtto förkorta den, visade en ginväg, som fortskyndade framkomsten vid pass en timme; men som tillika hade till följd, att general Sparre *icke* mötte konungen, hvaröfver dennes förtrytelse blef ganska stor, emedan han trodde den härröra af liknöjdhet eller försummelse. Också hade han knapt satt foten på trappan, innan han kallade på bemälde general. Konungen blef då underrättad, att Sparre på en annan väg afbidade hans ankomst. Genast gafs befallning att han skulle efterskickas, och vid en ganska vresig sinnesstämning drog konungen sig undan i sina rum, afsade alla uppvaktningar för aftonen, tog ej ens emot Ehrenborg; af sin omgifning gaf han endast företräde åt Cederström och Brahe, och af främmande åt Platen och Sparre, när denne ändtligen genomblöt, efter sin långa fruktlösa väntan under bar himmel, hann återkomma. För att fullkomna oturen, kunde chefsskeppet och kanonsluparna, hvilka gingo så tidigt från Haijstorp, just i ändamål att salutera konungen i Rödesund vid fästningen, för fortfarande motvind ej komma öfver sjöarna Viken och Bottensjön, innan Karl Johan den 25 september klockan 1 på dagen redan afrest från Vanäs.

Under tiden lyckades det tvänne mindre fartyg, grefve Wedels och kommerserådet Wijks i Göteborg, på hvilket denne stads utskickade ankommit, att samma morgon, öfver nyssnämnde sjöar framkomma till Rödesund. Och voro således just *dessa begge* fartyg *de första*, så väl från Vesterhafvet som Venern, hvilka beseglat Vetterns nyckfulla farvatten. —

Med konungens afresa var sjelfva invigningsakten slutad, men icke glädjefesterna. Vi förbigå både balens glans och nöje samt måltidernas ymniga läckerheter i mat och dryck, för att endast några ögonblick låta läsarens uppmärksamhet dröja vid de begge skandinaviska hufvudpersonerna. Grefvarne von Platen och Wedel Jarlsberg bemärktes af alla, äfven i Karl Johans närvaro, och sedan han lemnat stället såg man knapt någon annan än dessa.

Hvad ingen, som vid tillfället hört och sett dem tillsammans någonsin kan glömma, var, när Wedel, med det höjda glaset i handen, begärde ordet och föreslog *"Föreningarnas skål"*. Med enkel, flödande och kärnfull vältalighet började han med den stora föreningen mellan Skandinaviens begge riken; ordade sedan om föreningen mellan konung och folk; vidrörde den mellan förmän och underordnade; talade derefter om den mellan medborgare inbördes; öfvergick till dagens ämne, *hafvens förening*, och från denna slutligen till vänskapen, som förenade Wedel och Platen, i hvilken den förre såg typen för svenska viljans outtröttlighet, fasthet och kraft.

Platen svarade, — icke nu bunden af ceremonielets föreskrifna talesätt, utan med ingifvelsens lif, hänförelsens värme och styrkan af medvetande, öfvertygelse och förutseende. Man skulle, när Wedel slöt, utan tvekan hafva tillerkänt honom priset som talare; men skulle, om han fått ordet *efter* Platen, haft mera öra än uppmärksamhet för den norske grefvens vackra framställning.

Arbetena på Vestgöta-linien voro slutade; festerna vid dess invigning slötos. Efter öfverståndna mödor återvände arbetsfolket till hvila, och gästerna, mättade af njutningar, till sina hemvist. För en enda person innefattade slutet på *dessa* mödor början till nya, och för honom funnos hvarken hvila eller njutningar utom mödornas linie, så länge ännu ett tum återstod ofullbordadt af Götå kanal. Denna person var Baltzar Bogislaus von Platen...

Under allt detta satt en annan 1809 års man — roten och upphofvet till den då timade statshvälfningen — på afstånd från tilldragelsernas skådeplats och fann sin högsta njutning i overksamheten. Det var, som hade Georg Adlersparre aldrig funnits till. Platens vän, hans kamrat i statsrådets första uppsättning, nitisk medverkare till framgången af beslutet om kanalens anläggning, och ändå snart sagdt den enda utmärkthet, som hvarken syntes *eller saknades* vid den stora festen, ehuru den föregick i sjelfva det län, hvilket till namnet ännu räknade Adlersparre för sin högste styresman! Men just derigenom hade han råkat i en ännu mera falsk ställning, än den, hvaruti han i alla fall, från sitt utträde ur statsrådet, befann sig. Han kunde ej, utan att blottställa sig för spefulla anmärkningar, uppträda som sysslolös främling i ett höfdingdöme, hvaraf han ännu innehade både titel och inkomster. Han kunde ej,

utan att blottställa sig för allmän förtrytelse, under ceremonierna tillvälla sig en embetsutöfning, som han öfver halftannat år odeladt vältrat på skuldrorna af en annan, hvilken deraf under högtidligheternas tillredning dragit hela tyngden. Efter att ett par år hafva spelat en så stor rol som Adlersparre, efter att till och med några veckor hafva varit Sveriges diktator, hade han nu, höljd af ordnar och titlar, sjunkit i glömska och till den obetydlighet, att om han infunnit sig vid kanalens invigningsakt i sitt eget län, skulle hans anseende varit undanskymdt icke blott af hans vän Platen, festens hufvudperson, utan tillika af hans egen vikarie och forne landssekreterare, Ehrenborg, hvars höga embetsmannarykte fördunklade Adlersparres; af hans förtrogne vän Cederström, i inflytande, och af vännen Wedel Jarlsberg, som främling den allmänna nyfikenhetens föremål.

Ingen fann sig mera belåten med Adlersparres frivilliga frånvaro vid detta tillfälle än hjeltekonungen, för hvilken upprorshjelten 1809 alltid var en styggelse, den han lika mycket afskydde som smekade, omgaf med förstuckna kunskapare och offentligen höljde med vedermälen af bevågenhet. Oberäknadt tillfredsställelsen att slippa det tvång, monarken under sådana omständigheter nödgats ålägga sig, om Adlersparre kommit tillstädes, hade Karl Johan i sådant fall, antingen måst skilja sin skugga, gunstlingen Cederström, från sin sida, hvilket illa anstått dem begge, eller lemnat åt Platen blott tredje rummet, då han ur så många skäl bort innehafva det första. Derför var det för både beskyddaren och hans skötebarn ett ljufligt och gladt budskap, då Cederström, med uppsyn, triumferande som efter en vunnen sjödrabbning, eller efter en upptäckt sammansvärjning, med sin hjerteväns, Adlersparres, nyss brutna bref i handen, anmälde hos konungen, att de *sluppo* träffa honom vid kanalens invigning. Och medan denna pågick, låg den "äkta revolutionsmakaren"*) makligt utsträckt på sin soffa i en vrå af Vermland, funderande på dagligen skiftande ställningar och förhållanden i "denna gåtlika verld"**).

---

*) Så benämnde Karl XIII Adlersparre i ett bref (utan datum) infördt i Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, samt historiska personer; femte delen; sid. 24.

**) Uttryck i grefve Adlersparres testamente.

XXX.

Europa, uttröttadt af och öfvermätt på de sista årtiondenas omstörtningar, ville nu endast veta af lugn och bestående ordning öfver allt. Visserligen dväljdes i Alexanders bröst planen till forna förhållandens återställelse i framtiden; — visserligen rynkade Ludvig näsan åt den vederlike af okändt blod, som han nödgades erkänna för sin broder; — visserligen höll Frans på egna armar till dopet den sedermera i sin späda ålder af döden sköflade Vasatelningen, hvars rot blifvit uppryckt ur fädernejorden och utflyttad i ett främmande luftstreck; — men Karl Johan hade i Åbo, i Trachenberg, i Paris förtjenat sina legitima sporrar, och Europas gamla regentslägter föredrogo, åtminstone tills vidare, det närvarande tillståndet under hans återhållande auspicier, framför en våldsam förändring, som lätt kunnat blifva den antändande gnistan i gamla verldens eldfängda ämnen. Erkänslan, europeiska furstförbundet var honom skyldig, och blygseln att synas otacksam för de ofantliga tjenster Karl Johan gjort de legitima hofven, skulle törhända ändock icke varit tillräckligt starka band på deras uppförande, om ej på hans svärd nu mera blifvit öfverflyttad den fruktan, de förut hyst för Napoleons, och de sjelfva insett, att, efter dennes fall, ingen bland verldens då lefvande monarker kunde mäta sig med Karl Johan i snille och statskonst.

Denna sinnesstämning i afseende på fadern, blef naturligtvis i hög grad gynsam för sonens uppträdande. Den uppmärksamhet, man på förhand bestämt åt honom för faderns skull, förenades med välvilja för hans egen, så snart man lärt känna honom. Det vackra utseendet, den sorgfälligt vårdade klädseln, det milda lynnet, det klara omdömet, den bildade umgängestonen, kryddad med svar och infall, som slogo hufvudet på spiken, åberopades och lades på minnet, smaken för och dilettantismen i vetenskaper och konster, välviljan mot deras idkare, menniskokärleken, den lugna höfligheten i bemötandet mot en hvar: allt intog till den unge furstens fördel; och då, vid de hof

han besökte, han mottogs med den afmätta aktning, man var skyldig kronprinsen af Sverige och Norge, skildes man från honom med den hjertlighet, som Oskars personliga egenskaper tillvunno honom sjelf.

Den af sina rådgifvare Karl Johan gifvit honom till sällskap, för att under denna resa — så afgörande för hans framtid — gå den unge fursten tillhanda med råd och ledning der och om de behöfdes, var också den lämpligaste bland alla för ett sådant uppdrag. Grefve Wetterstedt hade stått i personlig beröring med alla maktegande i Europa, på och bredvid dess troner: han kände dem, med hvars och ens egenheter, och de kände honom. De hade sjelfva sett honom vid Karl Johans sida, innehafvare af hans förtroende, då *hans* hufvud och arm afgjorde verldens öde. Hans närvaro innefattade en väckelse till deras erkänsla mot fadern, vitnande på samma gång till fromma för värdet af sonens omgifning. Också blef den svenske tronföljaren öfverallt bemött på ett sätt, smickrande för honom, tillfredsställande för svenskarne och glädjande för hans höge fader.

Och huru outsägligt Karl Johan gladde sig! Och huru innerligt svenska folket fröjdade sig med honom!

Kronprinsens återkomst i december 1822 blef således en efterlängtad julklapp åt både Karl Johan och svenskarne. På hederståget genom Tyskland följde nu glädjefesterna i Sverige. Redan vid kusten af Sundet helsades Oskar med den store skaldens ryktbara skålar, hvilka, oberoende af sin plats i Tegnérs offentliggjorda samlade dikter, från det Sveriges Eden, der de flöto ur sin skapares penna, till Lapplands vildmarker, ilade ur mun till mun, fastnade i minne och hjertan. Elektriskt sprang genom allmänheten skaldens budskap:

»När maj har löfvat våra lindar,
Och vakteln slår på lummig strand!
Då kommer *Hon* med vårens vindar,
Med svanorna, till sagans land.»

Vissheten att åter ega i sitt sköte tronens och folkets "hopp", — hoppet att snart få motse äfven dess "unga brud" (som Tegnér vid ett senare tillfälle sjöng), fylde hufvudstaden med ljus och jubel, då kronprinsen anlände

till Stockholm dagen före julafton. Glädjen, som lifvade hela allmänheten, återspeglade sig i illuminationens eldmassor, så väl som i befolkningens strålande blickar: ja! i kronprinsens egna, då hans vagn skred mellan de hurrande och med sina aflyftade hattar viftande hoparna. Men alla dessa fröjdeyttringar, så skimrande af konsteldar, så stormande af lefverop, voro matta, jemförda med den förtjusning, som lågade ur *konungens* ögon, som spratt i alla hans åtbörder, som strömmade ur hans småleende, som spridde en glans af lif öfver hela hans anlete, der hvarje muskel blef en tunga och hvarje tunga tolkade sällhet. Det var när Karl Johans själ, i häftig spänning eller rörelse, begagnade alla de utvägar, af hvilka en mensklig skepnad är mäktig, och kroppen blef ett instrument, återgifvande alla skiftningarna af ingifvelser, tankar, känslor, som orgeln under Abbé Vogler, pianot under Liszt, violoncellen under Bernhard Romberg, violen under Paganini: det var vid sådana tillfällen man borde betrakta denne furste, för att kunna fatta det omedelbara sammanhanget mellan hans utomordentliga natur och hans öfversvinneliga lycka. Då man sådana stunder såg och hörde honom, fann man ingenting förundransvärdt i hans krona, intet att undra på öfver lagrarna kring hans svärd, ingenting annat underbart, med ett ord, än hans egen personlighet, beherskande allt, fördunklande alla. Half Marius, half Cæsar, voro hans blickar och röst i stånd, att ömsom förlama lönmördarens arm, ömsom hänrycka en hel krigshär, ömsom smälta det stoltaste qvinnohjerta. Karl Johan slösade, med verklig konungslig frikostighet, oerhörda summor på den bildande konsten: samtiden vet det; konstnärerna erkänna det. De hafva uppbjudit hela sin förmåga att tusendubbla hans bild åt efterverlden; och ändock får denna icke se annat än de vanliga dragen af en man vid olika åldrar, i särskilda drägter. Folktalarens eld, under republikens tider, kunna de lika litet återgifva, som hjelteelden på stridsfälten och elden af fadersglädjen.

Hufvudstadens invånare sågo nu en skymt af den sistnämnda vid de antända fröjde-eldarnas bjerta sken, då Karl Johan och Oskar gjorde sin rund i vagn, mellan lågor och jubel.

Bakom transparenten i ryska ministerhuset var en af beskickningens sekreterare sysselsatt, att, med förvänd stil, afskrifva anonyma uppsatser. I mån, som de blefvo färdiga, enligt bredvid liggande koncepter, inveckiades de i omslag, förseglades med munlack och försågos med utanskrifter till excellensen Engeström och general Holst. I sådant skick inlades det skrifna i ett schatull, hvartill sekreteraren stoppade nyckeln i sin ficka.

Medan abbé Gridaines uppassare snoppade ljusen i fönsterbågarna, spatserade han sjelf fram och tillbaka i rummen, hållande ett uppbrutet bref i handen, och försänkt i djupa tankar. Emellanåt rördes hans läppar, och då hördes dessa afbrutna meningar, uttalade med halfhög röst:

"Mig till stöd och hjelp, skrifver Spinoletta, skall denne så lofordade biktfader åtfölja — — — Det anbefalles mig för honom ett blindt förtroende, bistånd i allt hvad han äskar och jag mäktar åstadkomma; ty han är i besittning af sällskapets innersta tanke... djerf, fintlig, beslutsam och verksam — — — Men om det nu blott vore en för mig sjelf af de hederliga fäderna utlagd snara? ... Om jag blef offret, sedan han blifvit varm i kläderna? — — — Och den så beprisade följeslagerskan, för hvilkas inbördes förhållande mig förständigas att blunda... ett dygdemönster i öfrigt, naturligtvis! — — — Det gäller att lyda, hvad den heliga stolen, genom sina utkorade anbefaller; men det gäller också, att väl se sig för, att jag ej äfventyrar min egen välfärd, hvarom Jesu heliga sällskap föga torde bekymra sig, derest den vore ett trappsteg till deras planers befrämjande. — — — Således försigtighet i allt! ... Och tystlåtenhet sedan! Om Karl Johan kom under fund med dessa förehafvanden, så skulle hans herskareord draga ett streck öfver alla Roms och Jesu sällskaps beräkningar, så kyrkans son han *varit*."

Slut på andra delen.

Anmärkningar till andra delen.

Sid. 4. Nordlindh sades äfven vara oäkta son till en major Nordenstolpe; uppgifterna om hans börd stannade emellertid vid blotta gissningar. Uppfostrad hos borgmästare de la Rose i Söderköping, erhöll han genom denne plats som bodbetjent hos sonen till den ryktbare Haqvin Bager, en af den tidens förnämsta köpmän i Malmö, Peter Bager. Denne, en särdeles redbar och verksam man i sitt yrke, lärde snart att känna och begagna Nordlindhs ovanliga anlag. Det dröjde ej länge förr än Nordlindh blef egen handlande och egare af en af stadens då varande vigtigaste handelsplatser. Snart blef han själen uti alla kommunala angelägenheter och tillvann sig allmänt förtroende. 1799 blef han rådman och representerade Malmö vid Norrköpings riksdag 1800. 1804 utnämndes han till borgmästare i Malmö och vid hans installation gjorde borgerskapet för honom en stor middag på Knutsalen, en ära som tillförene endast blifvit visad kungliga personer. Denna fest urartade till ett länge i minnet bibehållet dryckeslag, derunder Nordlindh drack borgerskapets välgångsskål genom tömmandet af en bål. Slutet blef, att Nordlindh på borgerskapets armar bars hem till sitt hus, omgifven af bart brinnande vaxljus.

Sid. 7. Malmö diskont var ej bygd på så lösa grunder, som dess olyckliga slut synes antyda. Fonden till denna diskont bestod af 100,000 rdr b:ko, som insamlades genom subskription. Under diskontens första period, då den bedrefs i en inskränktare skala, ansågs den gagnande för rörelsen, i synnerhet för jordbruket. Vinsten var ock en tid så betydlig, att den något år lär uppgått till 28 procent af det tillskjutna kapitalet. Jemför Samlingar utgifna för de skånska landskapens historiska och arkeologiska förening af Martin Weibull, häftena VII o. f., borgmästare Hallings minnen, hvari en fullständig historik öfver Malmö diskontverk meddelas.

Sid. 57. Liksom Bellman sjelf, lär Raab förutom sin sångaregåfva haft förmågan att med sin stämma härma instrumenters klang

och djurs läten samt äfven, om så kräfdes, elementernas ljud, såsom vindens sus, eldens sprakande, böljans sorl o. s. v. Derjemte var han så stark i mimiken, att i en af Fredmans epistlar, der fyra olika karakterer skola betecknas, förbyttes hans anletsdrag, lika hastigt som orden uttalades, till fyra fysionomier, af hvilka ingen egde något tycke af den andra och allra minst något af sångaren sjelf. Under allt detta fortgick trummans smattrande, valdthornens klang, triangelns hvinande, allt utfördt af sångaren ensam, hvilken stående på ett ställe gaf åskådaren begrepp om en hel likprocession, som tågade förbi, personernas samtal sinsemellan, vaktens rörelser samt de främmande interlokutörer, som betraktade sorgtåget och lemnade dertill kommentarier. — Den som emellertid föreställer sig att ett dylikt utförande af Bellmanssångerna blott var egnadt att väcka ett komiskt intryck, han misstager sig. En ännu (1881) lefvande person, som hört Axel Raab sjunga, har yttrat till utg. att ett mera gripande intryck kunde icke ett sorgspel på k. teatern väcka, än Raabs utförande af t. ex. »Ack du min moder, säg hvem dig sände!» — Jemför Minnesbilder af Beskow samt Ahnfelts Bellmanska sällskapet.

Sid. 59. Om denna tilldragelse skrifver konsistorienotarien Becker i ett i k. biblioteket befintligt bref af 6 januari 1822: »Koskull, troligen mankerad af sin syster Mariana på penningar, dem han efter gammal vana begärt, blef deröfver vred och skref till systern ett bref, deruti han i hela familjens namn förebrådde henne sitt lefnadssätt. Mariana, högeligen förbittrad öfver broderns tilltagsenhet, ville på honom taga en kraftig hämnd och visste ej bättre än att visa brefvet för — du vet väl hvilken. Följden häraf blef broderns fall; men hvad systern måhända ej anat, var att denna tillfällighet äfven slutade hennes influence, troligen emedan man länge önskat en förevändning att den inskränka. Nu lefver hon i all tysthet, hvilande på sina lagrar. K. har annonserat, det han ärnar gå i rysk tjenst, och trodde att detta skulle verka till hans fördel på ett visst ställe. Honom förständigades, det man trodde ryska arméen vore fulltalig på officerare, hvarpå han sade sig vilja söka en civil befattning och hade apparence att blifva ryskt statsråd. Svar: »Tag emot, ty en sådan befattning kan ni aldrig få i Sverige.»». Jemför »Ur svenska hofvets och aristokratiens lif», 1:a häftet, sid. 70. — Härvid bör anmärkas, att Becker, brefskrifvaren, begår ett misstag i sin för öfrigt med verkligheten öfverensstämmande berättelse, i det han bortblandar bröderna Koskull, såsom framgår af ett annat likaledes till Asklöf från Becker afsändt bref af 12 maj 1823, deri det heter: »Koskull är nu åter i gunst

hos syster Mariana; han får fritt bebo konungens egendom Stiernsund och lärer der hafva några förmåner». Enligt tillförlitliga uppgifter, af utg. muntligen erhållna af ännu lefvande anförvandter till vederbörande, var det Anders Koskull, som hotade med resan till Ryssland, troende sig skola göra lycka der, på grund af sin likhet med kejsar Alexander; han for ock verkligen dit, men kom snart tillbaka.

Sid. 109. Den anförda anekdoten, huruledes d. v. kronprinsen medelst en dubbel kyss på begge kindbenen beseglade sin försoning med frih. Anckarsvärd, bestyrkes af ett bref från Anckarsvärds fader till landshöfding Nordin, tryckt i andra delen af »Ur svenska hofvets och aristokratiens lif», sid. 216. Artigheten väckte i Stockholm mycken uppmärksamhet.

Sid. 126. Något mystiskt är förhållandet med den härstädes nämnda hästen. Å nationalmuseum finnes i en källare en uppstoppad springare, som enligt en tradition skulle vara identisk med Karl Johans stridshäst. Häremot strider dock följande uppgift i museets inventarium: »Konung Gustaf III:s häst, uppstoppad. Af konungen begagnad i finska kriget. Plint af trä, hästen illa medfaren af råttor.» Såsom vi i korthet redan anfört, säges ock hästen blifvit förd till Skokloster, hvilket ju icke är osannolikt, när man erinrar sig att excellensen Brahe var slottets egare. En person, som är synnerligt förtrogen med Skoklosters samlingar, har emellertid meddelat oss, att han icke varseblifvit detta kungliga minne, men dock anser möjligt att det finnes i någon källare derstädes. — I sammanhang härmed kunna vi omtala att »Gustaf Adolfs häst», som Crusenstolpe nämner och som alltjemnt med lätt förklarligt intresse beskådas af besökande i nationalmuseum, är ett understucket exemplar, ty enligt hvad med visshet är kändt var konungens stridshäst *hvit*, men den föregifna uppstoppade är *brun*.

Sid. 150. Crusenstolpes ofta framträdande kännedom om frimureriets mysterier torde till en god del berott derpå, att de handskriftsamlingar, hvilka han inköpte af grefve Lorents Creutz (se härom »M. J. Crusenstolpe, hans galleri af samtida och hans literära korrespondens», 1:a häftet), innehöllo en betydande mängd frimurarepapper.

Sid. 162. *Leopolds* »Messalina» är icke känd inom litteraturhistorien. Troligen beror denna Crusenstolpes uppgift på en förvexling med någon i handskrift cirkulerande tolkning af den franska dramatiserade dikten »Messalina», original af Ch. Fr. Ragot dit Grandval, hvaraf en fri öfversättning af en svensk prest, Joh. Envallsson, längre fram i en liten upplaga lemnat pressen. Den af allmänheten kända

upplagan af Almqvists »Amorina» utkom icke förr än 1839, men denna dikt var nära nog fullständigt tryckt redan 1822, ehuru den då icke utsläpptes i bokhandeln, utan makulerades, med undantag af några få exemplar. Bland Almqvists beundrare betraktades »Amorina» någon tid såsom ett slags uppbyggelseskrift; att dess samhällsupplösande tendenser och groteska komik äfven kunnat tjena till förlustelse i något gladt lag, är icke omöjligt. — Sista versen af det citerade poemet »Altarna» är icke intaget i Tegnérs samlade skrifter.

Sid. 169. John Hall i Göteborg, af skotsk härkomst, var vid slutet af förra århundradet Sveriges rikaste köpman. Då engelska flottan år 1801 blokerade Sundet, var Gustaf IV Adolf i stor förlägenhet för penningar till krigsrustningar och sökte ett lån på 100,000 rdr i Göteborg, dervid särskildt räknande på Halls kassaskrin. De öfriga af Göteborgs herrar handlande lära gripit sig an och hopskjutit 50,000 rdr till försvarsverket, men Hall tillkännagaf sin vägran uti följande originela ordalag: »Jag gifver, sir ni, sir ni (ett af hans vanliga ordstäf), ej ett halft öre till krigs utförande emot England, ehuru, sir ni, sir ni, jag kunde gifva hela den äskade summan, sir ni, sir ni, och kanske, sir ni, ännu litet mer, sir ni; men jag skall gerna gifva honom 50,000 rdr sp., sir ni, om han skaffar oss snart fred, sir ni, sir ni.»

Sid. 204. Det anförda omqvädet lyder närmare efter orden:

»Det var väl fan!» skrek Filén der han satt,
Titta i kikarn och blekna.

För öfrigt lär omqvädet icke ursprungligen vara Dahlgrens, utan är af honom hemtadt ur en anonym produkt om kommerserådet Filén och det Lambertska arfvet.

Titelplanchen till 2:dra delen upptager följande porträtt:

Drottning *Desideria*, kronprinsessan *Josefina*, grefvinnan *Aurora Brahe*, m:me *de Staël*, samt *Angelica Catalani*.

J. Wolf, sc. Leipzig.

1. G. af Wetterstedt. 2. R. Cederström.

3. Karl Henrik Anckarsvärd.

4. A. F. Skjöldebrand. 5. L. von Engeström.

KARL JOHAN OCH SVENSKARNE.

ROMANTISK SKILDRING

AF

M. J. CRUSENSTOLPE.

NY GENOMSEDD UPPLAGA.

TREDJE DELEN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Ni panégyrique, ni pamphlet.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1881.

I.

Första uppträdet.

(Braheska huset vid Drottninggatan. Den yngre grefvens rum.)

Grefve Brahe (ännu icke uppstigen). "Ursäkta, käre Sköldberg! att ni fått vänta. Jag har försofvit mig en hel timme: klockan är redan 8 och jag hade anmodat er vara hos mig klockan 7; men jag slapp ej från slottet innan klockan inemot 3 i natt, och då väntade mig här hemma några bref, som höllo mig vaken tills öfver 4."

Hofkamreraren Sköldberg. "För mig behöfver herr grefven visst ej göra någon ursäkt. Men jag beundrar, att helsa och tålamod kunna uthärda med detta lefnadssätt, som aldrig lemnar herr grefven någon dag, knapt någon timme på dagen ledighet från uppvaktningar hos hans maj:t, — detta eviga nattvak, som icke är gjordt för menniskor."

Brahe (sjelfförnöjdt småleende). "Hans maj:t är så nådig; det är naturligt, att man söker gå hans höga önskningar till mötes, så vidt möjligt är. Dessutom lägger hans maj:t sig sjelf sällan förr, än efter klockan 2 och insomnar först, sedan jag för honom läst en half, stundom till och med en hel timme."

Sköldberg. "Men i hans maj:ts sängkammare blir också aldrig dager innan middagstiden... Törs jag fråga, hvad herr grefven har att befalla?"

Brahe. "Sköldberg måste skaffa mig 500 riksdaler banko, till klockan 11 i dag, då jag stämt hit karlen, som skall hafva penningarna. Han måste ha *hela* summan; således får afdraget för ränta, m. m. öka beloppet af förskrifningen."

Sköldberg. "Gud straffe mig! om jag ser någon dager uti att gå i land dermed. Herr grefven tror ej hvad det just nu är ondt om penningar. I slutet af veckan förfalla två af baron Roxendorffs skuldsedlar, med herr grefvens borgen, hvardera på tre tusen riksdaler banko. Sannerligen för Gud jag vet, om ens de få omsättas. Långifvaren har ännu ej velat yttra sig derom. I alla fall är han tunghändt, det känner herr grefven, och sina penningar måste han hafva på förfallodagen. Han lärer föga bry sig om att kräfva baron Roxendorff, utan håller sig, som vanligt, till herr grefven."

Brahe. "Får gå, äfven för denna gången! Vi skrifva om förbindelserna och öka dem med några hundra riksdaler. Innan nästa förfallotid skall alltsammans bli inlöst, derpå ger jag Sköldberg mitt hedersord. Kanske några införskrifningar i hofvets namn under tiden inträffa, och då går ju den saken nära nog af sig sjelf."

Sköldberg. "Ja visst! om icke beslaget på perukerna *) skrämmer af folk... Men om det nu skulle lyckas mig att skaffa de 500 rdr banko herr grefven behöfver: huru mycket vill herr grefven betala för dem, t. ex. på tre månader?"

Brahe. "Hvad man begär, endast jag får penningarna genast. Saken är den: en person, som tror sig ega nämnda belopp att fordra af hans maj:t, sedan längre tid tillbaka, har nu i flera månader plågat både kungen och mig med enträgna påminnelser. Det är naturligt, att hans maj:t betalar honom; men det är lika naturligt att det ej sker, innan kungen granskat och godkänt hans anspråk. Dermed torde ännu dröja, i anseende till så många andra vigtigare saker. Jag har hvarken hjerta att falla hans maj:t besvärlig med otidiga erinringar om något, som kunde försätta honom i elakt lynne, eller att låta menniskan springa längre i mina trappor. Jag betalar hellre sjelf, och anmodade honom, då han sist var hos mig, att återkomma i dag, hvartill jag sade honom att kungen utsatt betalningen; ty jag vet att fordringen är riktig **)... Sköldberg inser

---

*) Jemför *sista* uppppträdet.

**) Det hände ej sällan, att grefve Brahe af egna medel betalte, äfven belopp af några 100 riksdaler, då fordringsegaren fått allt för länge vänta och allt för enträget påminde om sitt kraf.

således, att jag *måste* till hvad pris som helst hålla ett löfte, som till och med gäller ett högre namn.“

Sköldberg. “Men, min Gud, att herr grefven på det sättet blottställer sig för andra!“

Brahe. “Jag har så mycket att tacka vår store kung för, hans maj:t omfattar mig och de mina med så mycken nåd och huldhet, att vi aldrig kunna göra nog för honom. Det lilla obehag jag nu besparar honom, belönar han framdeles tiodubbelt på annat sätt, äfven derest jag skulle glömma att i underdånighet erinra om denna småsak. Men gå nu för Guds skull och skaffa mig ändtligen den ifrågavarande lilla summan.“

Sköldberg. “Jag skall göra allt hvad i menniskoförmåga står, herr grefve!“

Andra uppträdet.

(Samma ställe.)

Grefve Brahe (under det han rakar sig; till sin kammartjenare). “Låt honom komma in!“

En hofbetjent inträder och bugar sig flera gånger ända ned till golfvet.

Brahe (vänligt). “God morgon, käre Forssberg! Hvad har ni för godt att säga?“

Hofbetjenten (sväfvande på målet). “Gud tröste mig så visst... som det icke är något godt... Jag fattige syndare allra ödmjukast får be herr nådig grefven... allas vår tillflykt... ställa till rätta.“

Brahe (lägger bort rakknifven och fixerar, med ängslig uppsyn, hofbetjenten). “Hvad i Herrans namn är det nu igen, som händt?“

Hofbetjenten. “Tidigt i morse, när jag skulle damma gardinerna i sammetsrummet och stod högst uppe på flytttrappan, råkade jag att snafva, hvarvid jag tappade dammborsten, som olyckligtvis föll ned på bordet under ena spegeln... (med en suck) och spräckte skifvan.“

Brahe (rusar upp och slår ihop händerna, med uttryck af den högsta förtviflan). “Herre min Gud! en af de begge dyrbara, vackra porfyrskifvorna, som hans maj:t tycker så outsägligt om, och med så mycken stolthet visar

utländingar, såsom ett prof på svenska naturens och slöjdflitens herrligaste alster?... Menniska! ni är olycklig, ni blir ofelbart bortkörd, så snart kungen får veta följden af er grofva vårdslöshet."

Hofbetjenten (snyftande). "Nådigaste herr grefve!... Jag har hustru och barn... det var ju bara en olyckshändelse!..."

Brahe. "Om ni sett er före, hade den ej inträffat."

Hofbetjenten. "Nådige herr grefven är så god! I nödens stund söka vi alla vår tillflykt hos herr grefven, som vänder allting till det bästa och manar godt för oss hos vår nådige konung."

Brahe. "Ja, hans maj:t är visst nådig, mer än nådig mot alla sina tjenare. Det bören I veta och erkänna hvar och en i sin stad. Hans maj:t har ökat allas edra löner. I ären samt och synnerligen väl beklädda. För dem som passa upp vid bordet blir alltid något öfrigt, både af mat och vin. Ingen dag förgår, att icke hans maj:t låter utdela drickspenningar. Hans maj:t smakar aldrig vin ur en butelj, som någon gång förut varit öppnad, vore derur endast drucket ett enda spetsglas, en droppe; och äfven det vin tillfaller således betjeningen, som blir öfrigt i buteljerna, då hans maj:t under resor låter gifva sig några droppar i vatten, för att släcka törsten *). En så nådig och ädelmodig herre bör man bära på sina händer, och det är att synda emot Gud, då man förtörnar honom."

Hofbetjenten. "Ja visst, nådige grefve!... Men förbarma sig öfver mig fattige stackare, med en nådig förbön om tillgift af hans maj:t bara den här endaste gången!"

Brahe. "Vet någon annan än Forssberg, att porfyrskifvan blifvit spräckt?"

Hofbetjenten. "Nej, nådige grefve!"

Brahe. "Laga då, att ingen heller får veta det, innan jag säger till. Hör ni? Er välfärd beror derpå."

Hofbetjenten (djupt bugande). "Ja, nådige grefve!"

Brahe. "Farväl!"

Hofbetjenten aflägsnar sig **).

---

*) Historiskt.

**) Jemför *sista* uppträdet.

Tredje uppträdet.

(Samma ställe.)

Brahe. "Välkommen, hofmarskalk Platen! Jag visste ej att baron var i staden."

v. Platen (med nästan och tysk brytning). "Ödmjukaste tjenare, herr grefve! jag har nyss stigit ur resvagnen, efter en resa från Skåne, utan uppehåll, genom natt och dag."

Brahe. "Vid barons ålder bör man skona helsa och krafter, undfly nattvak och resa efter sin beqvämlighet."

v. Platen. "Om ändamålet med resan afsett mina nöjen, eller endast egna angelägenheter, skulle jag visserligen följt herr grefvens välgrundade råd; men då det tillika gäller hans maj:ts fördelar, är det hvarje trogen undersåtes pligt, hos mig enskildt ökad af underdånig tacksamhet för högstdensammes mig betedda nåd och välgerningar, att icke spara hvarken helsa, krafter eller ens lifvet."

Brahe (på hvars panna ett moln af oro samkat sig, under det ögonen, forskande, stirra på Platen). "Hvad Bollerup angår, litar också hans maj:t fullkomligt på barons klokhet och ordentlighet."

Platen (brydd). "Hvad viljan angår, smickrar jag mig med, att näst herr grefven sjelf, vara hans maj:ts trognaste, tacksammaste och mest nitiske tjenare; men förmågan står, Gud nås! ej alltid bi, och de med stora steg annalkande 70 åren inverka isynnerhet menligt på minnet. En bedröflig erfarenhet deraf har föranledt min resa och tvingar mig nu, att bönfalla om herr grefvens ynnestfulla bemedling hos hans maj:t."

Brahe (orolig). "Hvad kan det vara? Kungen är just i denna vefva så öfverhopad med bekymmer och förluster, att det skulle kosta på mig mera, än jag kan beskrifva, att i det afseendet nödgas frambära någon ledsam underrättelse, som ökade tyngden af hans maj:ts bördor."

Platen. "Och likväl finnes ingen annan än herr grefven, som *kan* meddela hans maj:t den obehagliga underrättelsen och ställa allting till rätta; ty jag skulle hellre

kasta mig i Norrström, än derom tala med hans maj:t, innan herr grefven som medlare trädt emellan.“

Brahe (bekymrad). “Var så god, min baron, och säg rentut huru det förhåller sig.“

Platen. “Herr grefven känner, att hans maj:t vid sin för Sveriges alla innevånare lyckliga ankomst hit till landet täcktes allernådigst försträcka mig en ganska stor penningesumma, hvarmed jag ansåg mig komma på redig fot med mina öfriga borgenärer och kunna småningom afbetala och tillintetgöra min skuld. Men tiderna blefvo allt svårare och svårare, och min ställning blef slutligen så invecklad, att oaktadt öfver 160,000 riksdaler banko öfverskott i fastighetsvärde, för mig ej fans annat val, än mellan egendomens försäljning, eller mina borgenärers sammankallande. Min första pligt och första tanke var att betrygga hans maj:ts betydliga fordran. Jag framlade oförbehållsamt för högstdensamme min ställning, och erbjöd honom att köpa Bollerup för en köpeskilling, som vida understeg egendomens sannskyldiga värde, ehuru också jag som säljare kunde vara dermed belåten, blifva skuldfri och hafva ett litet kapital öfver. Hans maj:t fann sig nöjd att köpa Bollerup på de vilkor, jag i underdånighet föreslog, och handeln afslöts. Hans maj:t öfvertog, som herr grefven vet, inteckningarne och betalte mig det återstående kontant, medelst månatliga invisningar, dem jag öfverlåtit på innehafvaren.“

Hofmarskalken baron Platen tvärtystnar och hemtar andan.

Brahe. “Nå ja, emot allt det der är ju ingenting att anmärka, och jag kan fägna baron med den upplysningen, att hans maj:t är ganska belåten med handeln och har täckts förklara, att Skarhult, som han köpt af min far, och Bollerup, äro de enda egendomar, som hans maj:t hittills med vinst förvärfvat i Sverige.“

Platen. “Derom är jag öfvertygad, äfvensom att, i värsta fallet, några 1,000 riksdaler till (som jag likväl hoppas ej skola behöfva utbetalas) icke förändra detta hans maj:ts lika rättvisa som nådiga omdöme.“

Brahe. “Huru skulle någon ytterligare utbetalning för Bollerupshandeln kunna komma i fråga?“

Platen. “Olyckan var den, att jag vid handelns afslutande glömde uppgifva en post på 20,000 riksdaler banko

till ett hus i Hamburg, som tillförsett sig inteckningssäkerhet efter det gravationsbetyget utfärdades. Om jag icke, Gud nåde mig så visst! nödgats genast använda mellangiften, skulle jag sjelf godtgjort handelshuset i Hamburg."

Brahe (med mulen uppsyn). "Och nu ämnar kanske baron i stället hvälfva denna utbetalning på hans maj:t?"

Platen. "Blott som förskott välförståendes; efter hand skall jag ersätta alltsammans."

Brahe. "Och med denna Jobspost har baron den godheten att skicka mig till allerhögstdensamme?"

Platen. "Herr grefven är den ende, som kan passa på det lägligaste tillfället och som förstår att framställa saken så, att den icke går hans maj:t allt för djupt till sinnet och icke heller ådrager mig hans maj:ts onåd."

Brahe. "Stor tack för förtroendet! Men som baron har kokat åt sig, får han sjelf äta upp. Jag har ej hjerta att störa hans maj:ts lugn med budskapet om denna tilldragelse och förlust."

Platen. "För Guds och för hans maj:ts egen skull, herr grefve! afsäg sig icke detta ledsamma uppdrag. Ingen kan så, som herr grefven framställa det, eller dertill afpassa rätta tiden, och af ingen annan skulle hans maj:t, utan den häftigaste vrede, emottaga en dylik underrättelse. Herr grefven gör således icke blott en välgerning mot mig, utan tillika en väsentlig tjenst åt vår store konung."

Brahe (suckande). "Det är en gruflig belägenhet, att af ren tillgifvenhet för hans maj:t ständigt nödgas vara den, som meddelar honom sådana ledsamma tidningar, som ingen annan törs framföra. Välan, jag skall äfven denna gången fullgöra denna svåra pligt; men jag vill ingalunda ansvara baron för följderna af hans maj:ts rättmätiga missnöje."

Platen. "Då saken nu mera befinner sig i herr grefvens händer, har jag anledning att hoppas en lycklig utgång."

Fjerde uppträdet.

(Öfverpostdirektörens våning.)

Baron Carpelan till en person, som med täta bugningar uttrycker sin tacksamhet.

"Herrn är den främste på förslaget och i alla afseenden den mest förtjente, så till ålder och tjensteår, som skicklighet. Således har jag utnämnt herrn, och fullmakten är under utskrifning. Det utgör för mig ett särdeles nöje, att öfva rättvisa mot herrns egenskaper som tjensteman i och med detsamma jag visar mig erkänsam mot de enskilda tjenster, herrn som oftast gjort mig. Lycka till således, min bäste herre!"

Och Carpelan tog den befordrade vänligt i handen. Denne aflägsnade sig, ideligen bedyrande sitt tacksamma nit.

Följande morgonen.

Betjenten, som nyss eldat i kakelugnen, går omkring och ställer i ordning i rummet; tager bort stakar med nedbrända ljus från ett spelbord; samlar ihop de kringströdda korten; smuttar de sista dropparne ur en bål, som han med begge händer fattar uti och håller för munnen; ställer glasen på en bricka; blåser ur tobakspiporna; plockar upp jettoner, som fallit på golfvet, o. s. v.

Medan han på detta sätt är sysselsatt, inträder en tjensteman för att uppvakta öfverpostdirektören. Betjenten svarar: "att baron haft spelfrämmande i natt och lagt sig sent samt ännu ej vore uppstigen. Om herrn ville träda in i rummet innanför, skulle han (betjenten) gå in och fråga baron, antingen herrn skulle vänta, eller komma igen en annan gång."

Tjenstemannen förfogar sig till sidorummet. Loblickarna, som bakom det röda hårets buskar lura på rof, upptäcka på en pulpet, bland några vårdslöst om hvarandra vräkta böcker och papper, ett uppbrutet bref. Nyfikenhet och ingifvelse styrka hans fingrar; brefvet är i hans hand; han slukar innehållet. Ögonen låga, mungiporna spetsas och med segrande uppsyn stoppar han brefvet i fickan, under det han vid sig sjelf utropar: "sysslan är min!"

Betjenten inträder och underrättar, att baron ej tager emot i dag. Herrn vore välkommen i morgon förmiddag.

Dagen derpå.

Carpelan. "Vid ett annat tillfälle skall jag hafva herrn i minnet. Denna gången låter det sig icke göra. Jag har redan låtit uppsätta fullmakt för * * *, som har både år, förtjenster och skicklighet framför er."

Tjenstemannen. "Men, herr baron..."

Carpelan (afbrytande). "Herrn hör ju hvad jag säger: denna gången är * * * redan utnämnd; framdeles skall ni ej bli glömd."

Tjenstemannen (reser sig upp från den ödmjukaste ställning, han dittills intagit och slår knytnäfven i bordet). "Djefvulen regera mig, skall jag icke ha sysslan, eller också skall baron mista sin egen!"

Carpelan (öfverraskad och stött, tager ett steg tillbaka, och, med händerna på ryggen, slungar vredgade ögonkast på tjenstemannen). "Har ni blifvit galen, slyngel? Vet hut! Gå er väg! Der är dörren!"

Tjenstemannen (spotsk). "Jag står vid hvad jag sagt. Antingen ger herr baron mig sysslan, och då lemnar jag originalet till detta (räcker åt Carpelan en afskrift af det bref, han föregående morgonen tagit på Carpelans pulpet); eller ock, om sysslan går mig ur händerna, insänder jag detta till införande i Argus, och från den betan lärer väl herr baron aldrig mer här i verlden bli besvärad med tillsättande af någon statens beställning, sedan det varder lagdt i dagen, att baron sålt en postsyssla, för hvilket beloppet öfverstyrdes och till siffran uppgifves i detta bref."

Carpelan (i högsta bestörtning och vrede). "Satans menniska! ni har stulit brefvet. Jag gör er olycklig."

Tjenstemannen. "Tvärtom: jag *kan* göra baron olycklig; men jag vill ej göra det, *om*, som jag hoppas, vi förstå hvarandra. Jag får sysslan, baron får igen sitt bref, och hvad som nu mellan fyra ögon tilldragit sig emellan oss begge, begrafves i evig glömska och förblir en hemlighet för verlden."

Carpelan (pekande på dörren). "Gå er väg, karl!"

En timme senare.

Baron Carpelan, som, med händerna på ryggen, vandrar fram och åter på golfvet i häftig sinnesrörelse stannar

hastigt och ringer på sin betjent, hvilken skickas till postdirektör Lidiin, med anmodan att genast inställa sig.

Denne kommer.

Lidiin. "Herr baron har något att befalla?"

Carpelan. "Ja, min bäste Lidiin! Det är en sak, herrn måste ställa till rätta åt mig. Jag hade lofvat *** den lediga tjensten..."

Lidiin. "Jag vet det. Han är i sjunde himlen af glädje."

Carpelan (slår sig för pannan). "Fördömdt!... Han kan icke få tjensten, denna gången; men jag ger mitt hedersord på den nästa, som beror af mig att tillsätta. Jag vill likväl icke rygga mitt löfte. Han måste sjelf taga sin ansökning tillbaka. Herr postdirektören skall visa mig den vänskapen och öfvertala honom dertill. Herrarne kunna begge räkna på min erkänsla."

Lidiin. "Det var ett kinkigt uppdrag. Men för en så god och älskad förman gör man gerna allt, och jag tror mig kunna ansvara för lycklig utgång på det obehagliga, herr baron nu gifvit mig att uträtta *)."

Femte uppträdet.

(Ett förmak hos presidenten, baron Wirsén.)

Wetterstedt. "Huru allt detta kommer att slutas, vet blott Gud; det endast vet och erfar jag alla ögonblick af min embetsmannaverksamhet, att folket blir oginare, riksmötena stormigare, och att sedan den obändiga Argus uppträdde som organ åt motståndet, pressen växer oss alldeles öfver hufvudet, och det hjelper nu mera hvarken indragningar eller åtal."

Wirsén. "Vi få tacka Gud så länge giftet stannar inom medelklassen; men om den råa massan bearbetades och *kunde* bearbetas i samma riktning, så skulle snart här i landet ej mer finnas någon säkerhet hvarken för lif eller egendom."

Wetterstedt. "Det är just det vi vilja bjuda till att förekomma, medelst ett nytt fångväsende, under sin egen

*) Ofvanstående anekdot är historisk.

styrelse, på hvilken utvägs ändamålsenlighet jag likväl, för min del (oss emellan sagdt) ej särdeles förlitar mig. Men allt sedan det olycksaliga Vermdömålet tände eld i sinnena, har kungen blifvit rädd att anses hylla grymma åsigter och är belåten att framdeles kunna afleda på en mellanmyndighet skrikhalsarnas etter. Kronprinsen tycks dessutom visa fallenhet för rön i den vägen, och kungen är glad att åt honom öppna ett verkningsfält, der han kan få något att göra och tillfälle att visa sig, utan att blanda sig i de öfriga regeringsärendena, dem hans maj:t vill ha sig ensamt förbehållna. Svårigheten i främsta rummet är valet mellan de olika behandlingssätt, som äro i fråga i afseende på fångarna. Vår clairvoyante grefve Karl Löwenhjelm, "som står i spetsen för de nya fångvårdsanstalterna, anser, att man genom införande på fästningarne af den förnäma verldens lefnadsmetoder, skall bland fångarne få se den förnäma verldens hederskänsla och deraf alstrade moralitet *)." Sylvander, "utsedd att öfvertaga denna nationalangelägenhet, tror åter att det vore bäst skicka fångarne på halsen landets strängaste prest **). Jag tvekar i sanning hvilken metod man bör begagna på detta hos oss hittills okända område."

Wirsén. "Sylvander har rätt, vet jag ***); Nyman bör få det uppdraget."

Wetterstedt (lifligt). "Läsarepresten, som blifvit inkallad till förhör hos domkapitlet i Wexiö, sedan han der i stiftet ernått ett så oerhördt uppseende, gjort allmogen alldeles yr i hufvudet, och blifvit nära nog förbjuden att predika? Han skall ju knapt kunna skrifva en sammanhängande predikan?"

Wirsén. "Men hans muntliga föredrag gör desto djupare intryck, och det är väl just det som nu behöfs, vet jag. En aktningsvärd själasörjare, hos hvilken Nyman varit anställd som medhjelpare, har om honom yttrat: "Nyman är ett eldsprutande berg, när det gäller att straffa synden, men underlåter ej att gjuta balsam i förkrossade hjertan. Han ljungar från Sinai; men suckar och hugsva-

---

*) Biografiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män; tionde bandet; första häftet; sid. 127.

**) Dersammastädes.

***) Statsrådet grefve Wirséns ordstäf.

lar med deltagande känsla från Golgata *).“ Jag menar att hans excellens just der har sin man.“

Wetterstedt. “Jag påminner mig nu, att grefve Rosenblad för någon tid sedan nämnde, ehuru jag då — det bekänner jag — fästade föga uppmärksamhet dervid: att Nyman borde efterskrifvas åt hufvudstaden, för att lära Stockholmsboarna att bli mera kyrkosamma.“

Wirsén. “Sådan är också min mening. Det skulle lända lärarne här till väckelse och åhörarne till uppbyggelse, och medföra sin stora politiska nytta.“

Wetterstedt. “Tror du det?“

Wirsén. “Hans excellens torde väl funnit af engelska tidningarna med förra posten, huruledes den anmärkning på säkra anledningar blifvit gjord, rörande upproret bland arbetarne vid manufakturierna i Manchester, att oaktadt en mängd bland de fattigaste hörde till dervarande Wesleyanska församlingen, likväl ingen af dessa deltagit i upploppet, utan alla de derunder fallna, sårade eller fängslade ha befunnits vara af det alldeles osekteriska folket**).“

Wetterstedt. “Ganska sant! och i anledning af denna din anmärkning går det upp ett ljus för mig.“

Wirsén. “Vi behöfva verkligen i vår hufvudstad en sådan sekterism, som förhindrar rånen, morden, stölderna och dylikt bland den folkklass, der det onda allt mera tilltager ***).“

Wetterstedt. “För det ändamålet tycks den nyss omtalade Nyman vara klippt och skuren.“

Wirsén. “Men om hans verksamhet hufvudsakligen skall anlitas för fångarne, borde man hafva någon annan stadigvarande predikant för hufvudstadens befolkning, som intalade lydnad för öfverhet och dem som föra dess bud och befallningar, afskräckte från lust till nästans goda, och förstod att till belöning rätt lockande utmåla de himmelska rikedomarne efter döden. Det är beklagligt, att Stockholms aktningsvärda Clerus mera lämpar sin framställning efter de bildade klassernas smak, än de obildades behof, hvilka ha intet, som kan ersätta hvad de förlora genom att det muntliga undervisandet från predikstolarne ej sänker sig till äfven de på bildningens egodelar mest fat-

*) Biografiskt lexikon, anf. st.
**) Ibidem; tionde bandet; tredje häftet; sid. 344.
***) Anf. st.

tiga *).“ Fick man hit en Wesleyansk, eller så kallad metodistpredikant, så blefve sådant på den fot det borde vara.“

Wetterstedt. “Det der tål verkligen att fundera på. Ty lyckades det att draga våra kannstöpare i metodistkyrkor, så komme väl Argus småningom att hålla sina politiska predikningar för döfva öron, och jag sluppe det eviga krånglet med indragningar och åtal, som mer och mer förlora sin verkan.“

Sjette uppträdet.

(Konungens sängkammare.)

Kungen. “Huru står det till i ert län, baron af Klinteberg! Fortfara skåningarne att vara lika gustavianskt sinnade som förr, eller hafva de efter Tolls död och Nordlindhs bestraffning blifvit bättre medborgare?“

Landshöfding af Klinteberg: “Jag bedyrar ers maj:t, att allt sedan Malmöhus län blef mig allernådigst anförtrodt, invånarne der hvarken i tankar, ord eller gerningar haft andra föremål för sin underdåniga tillgifvenhet, än ers maj:ts höga person och dess älskade ätt. Hos de bildade klasserna äro dessa tänkesätt en frukt af moget omdöme och hos allmogen af djup tacksamhet för ers maj:ts landsfaderliga välgerning mot dem, och det är just nu min glada underdåniga pligt, att, jemte hembärande af de undsattes brinnande underdåniga tackoffer till ers maj:t, öfverlemna förra årets upplupna och förfalla ränta.“

Kungen. “Ni menar förmodligen de 10,000 riksdaler**) jag af min handkassa anslog, till utlåning i mindre poster, mot 3, 4, högst 5 procents ränta, efter omständigheterna, åt dem bland allmogen som bragtes i förlägenhet genom indragningen af Malmö diskont, och hvilka medel jag stälde under särskild förvaltning af er svåger, kamrer Mengel vid denna diskont, emedan jag vet, att jag kan lita på hans redlighet och han, bättre än någon annan, måste känna *hvilka*, som blefvo egentligen lidande på lånerörelsens inställande i Malmö. Det förhåller sig ju så?“

---

*) Anf. st.

**) Bestämda 1000-talet erinrar författaren sig ej med fullkomlig visshet. För öfrigt är anekdoten alldeles historisk.

Klinteberg. "Ja, ers maj:t!"

Kungen. "Nå väl! Jag hoppas att räntan, enligt min uttryckliga föreskrift, icke blifvit tagen högre, än de undsatta beqvämligen kunnat åstadkomma, och icke af andra, än som till dess erläggande hafva utvägar, utan lagsökning?"

Klinteberg. "Ers maj:ts högsinta och ädelmodiga vilja har härutinnan blifvit till punkt och pricka åtlydd."

Kungen. "Det är bra. Räntebeloppet, som ni säger er hafva inhändigat och medfört, utdelar ni å mina vägnar, till de fattiga vid Ramlösa brunn. Begriper ni?"

Klinteberg. "Ja, allernådigste herre! De fattigas välsignelser skola uppstiga till himlen och nedkalla sällhet öfver ers maj:ts lefnad och regering."

Kungen. "Det har aldrig varit min mening att återtaga dessa en gång till betrycktas undsättning anslagna medel. När tiderna blifva bättre och låntagarne kunna utan olägenhet återgälda hvad jag försträckt dem, skall kapitalet tillika med den vid återbetalningen upplupna räntan användas till uppbyggande af ett lasarett vid Ramlösa helsobrunn, hvilket skall bära mitt namn. Det är er, herr landshöfding öfver Malmöhus län! jag anbefaller verkställigheten af detta mitt beslut, fattadt, det är sant, utan hörande af mitt statsråd; men penningarna äro mina enskilda, och det angår ingen annan huru jag finner godt att om dem förordna."

Klinteberg. "Minnet af ers maj:ts frikostighet skall fortlefva till senaste eftertid, i häfderna så väl som i tacksamma hjertan*); och jag skattar mig särdeles lycklig att i detta afseende hafva den nåden att vara det mig nådigst anförtrodda landskapets underdånige tolk."

Kungen. "Jag känner edra fosterländska tänkesätt äfvensom er stora embetsmannaskicklighet, baron Klinteberg! och det är mig kärt att kunna förklara er hela min bevågenhet."

---

*) Se näst föregående not.

Sjunde uppträdet.

(Samma ställe.)

Konungen. "Som jag nyss sade er, Dehn! Sverige är ett fattigt land; svenskarne, de förmögna nämligen, lefva af sina räntor, utan att bekymra sig om att förkofra hufvudstolen, och de som ingenting hafva, ingenting mäkta förvärfva, just de strö omkring sig penningar, som hade de en hertigs af Norfolk, en bankir Rothschilds tillgångar. Ständerna aflöna mina embetsmän som drängar, och min civillista som kung öfver tvänne sjelfständiga riken uppgår på långt när icke till hvad Lucien Bonaparte åtnjöt som inrikesminister i Frankrike. "Om jag ej har mer än 300,000 livres i månaden, sade han, så är jag ju icke *Ministre de l'Interieur?*" *) Och i denna hans räkning ingick visserligen icke allt hvad han hade i sportler och fick i vängåfvor, *Enfin*, jag är törhända den fattigaste monark i verlden, *véritablement un pauvre Sire.*"

Dehn. "Civillistan är visserligen långt under hvad den borde och kunde vara, och det kan icke slå fel, att ju ständerna, vid minsta vink, hasta att i underdånighet erbjuda den tillökning, ers maj:t i nåder behagar äska eller genom någon annan föreslå. Men om man lemnar folkets närvarande smulgråteri å sido eger ers maj:t i *enskild förmögenhet* lyckligtvis mera, än någon af Europas öfriga regenter. Mången regerande furste skulle önska sig i statsområde så stort egovälde, som ers maj:t besitter i egendomar. I Norrbotten rår ni om, nådigste herre! Selets bruk och en stor del af Gellivare omätliga malmstrecks rikedomar; i Dalarne Elfdalens dyrbara porfyrverk; i Nerike Stjernsund; i Vestergötland Gammalstorp; på Dalsland Norkärr; i Bohuslän Blomsholm; i Skåne Skarhult, Engeltofta och Bollerup . . ."

Konungen (afbrytande). "Men om jag undantager Skarhult och Bollerup — ty med grefve Brahe och baron Platen gjorde jag verkligen en god handel, och det fägnar

*) Se Portefeuille, belysande det inre af tidernas historia: Benjamin Höijers anteckningar om Frankrike; sid. 182.

mig mera för svenska redlighetens än för min handkassas skull — hvad afkastning har jag väl af mina öfriga egendomar, i förhållande till köpsummorna? Än har jag blifvit bedragen af fastigheternas sannskyldiga värde, än på deras förvaltning sedermera, och jag måste betrakta dem, liksom de lumpna några hundra tusen riksdaler jag kan ega i ädla stenar, som ett dödt kapital, lycklig till och med då jag icke på köpet får sätta till årligen af mina egna penningar för egendomarnes häfd, underhållande och onera. Slutligen lärer jag väl råka i verklig förlägenhet och vet ej hvar jag skall taga penningar till utomordentliga omkostnader; ty kabinettskassan är nästan länsad; herr grefve von Engeström har derom dragit försorg."

Dehn. "Om ers maj:t skulle anse lämpligt att förvandla den årliga lifräntan 200,000 riksdaler i ett deremot svarande kapital, vore det väl icke omöjligt att förmå ständerna gå in derpå."

Konungen (glad). "Tror ni det?... Men Wirsén är af annan tanke: han påstår att ett sådant förslag aldrig kan gå igenom hos de snåljåparne; och Wetterstedt inbillar sig, att Anckarsvärd deraf skulle få nytt vatten på sin qvarn och ett önskadt tillfälle att öppet anfalla och klandra min statskonst 1812 och frukterna af kriget 1814."

Dehn. "Om ers maj:t började med att låta ur sina räkenskaper göra ett sammandrag af alla de summor, som ni nådigste herre! allt från ers maj:ts ankomst hit, till närvarande stund, ur er handkassa förärat åt allmänna inrättningar och enskilda personer, och denna öfversigt i tusentals exemplar spriddes bland allmänheten och riksståndens ledamöter, så skulle, med detta föregående, egnadt att väcka både tacksamhet och häpnad, baron Wirsén med så mycket större lätthet kunna utveckla sin financiella öfverlägsenhet på hufvudfrågans framställande och genomdrifvande, helst vid någon riksdag, då ers maj:t ej äskade nya anslag för statsbehofven. Grefve Anckarsvärd åter beror det af hans excellens Wetterstedt att afväpna med förespeglingar af norska statsskickets urbildlighet, som blef en frukt af ers maj:ts statskonst och krigsbragder 1814, och hvilket statsskick utgör grefve Anckarsvärds käpphäst."

Konungen. "Jag igenkänner er vanliga ljusa blick, käre Dehn! äfvensom er tillgifvenhet för min person. Redan i morgon skall jag gifva befallning om ett sådant sam-

mandrag ur mina räkenskaper; och det är åt er jag anförtror, att, dermed utrustad, sedermera under hand känna en och annan af de bålstore motståndsmännen på pulsen, prosten grefve Schwerin, öfverstelöjtnant Hjerta, m. fl. Ni kan vara förvissad, att jag ej skall glömma denna väsentliga tjenst. Om planen lyckas, ger jag er gröna bandet och 1000 dukater, begriper ni?“

Åttonde uppträdet.

Grefve Brahe inträder oanmäld, bugar djupt för konungen; men drager sig tillbaka och låtsar bli öfverraskad vid Dehns åsyn.

Brahe. “Jag ber om nåd; jag visste ej att ers maj:t var sysselsatt.“

Konungen (mildt småleende). “Än sen då? Hos mig är ni aldrig till öfverlopps eller hinder, herr grefve.“

Brahe. “Ju större ers maj:ts nåd är för mig, och ju mer brinnande mitt underdåniga nit och trohet, desto högre skulle jag önska, att med uppoffring af mitt lif kunna undanröja hvarje obehag, som mellanåt molnbeströ den bäste bland verldens monarkers himmel.“

Konungen. “Jag känner edra tänkesätt, herr grefve; ni är till börden den förste af ert stånd; ni är i sjelfva verket den ädlaste bland ädle... Men hvad betyder er mörka uppsyn, er omisskänneliga förlägenhet?“

Brahe. “Den skulle vara vida större, allernådigste herre! om jag ej visste, att ers maj:ts skarpblick i sekunden upptäcker botemedel för allt, och att ers maj:ts landsfaderliga ädelmod öfverser med fel, i hvilka uppsåtet ej har någon del.“

Konungen. “Ni herr grefve förorsakar mig aldrig någon ledsamhet; det är alltid för andras misstag ni uppträder som böneman. Det börjar ana mig, att detta äfven nu torde vara händelsen. Men tag mig då snart ur ovissheten. Hvarom är fråga?“

Brahe. “Ty värr, ers maj:t...“ (Och nu förtäljer Brahe i de mest skonsamma och trösterika ordalag det skuldbelopp, hofmarskalken baron Platen förgätit uppgifva vid köpslutet om Bollerup).

Konungen (ytterst uppbragt). "Aha — mina herrar svenskar! ett nytt uppslag af eder berömda redlighet och tillförlitlighet! Man har ej kallat mig från söderns paradis till det här kulna luftstrecket, det här tiggarföljet, för annat ändamål, än att få plundra mig, i skydd af mitt eget svärd, utom hvilket (härmande och med spefulla åtbörder) det urgamla Sverige, de stolta svenskarne långt för detta varit Frankrikes vasaller eller Rysslands slafvar... Just ett vackert sällskap, ert riddarhus, herr grefve! hvaraf friherre Achates von Platen är en värdig ledamot. Brännmärkta och på galèrerna vore deras rätta plats!... Hvad jag var för en dåre, som någonsin satte foten bland dessa fördömda snödrifvor... Under det folkets bästa utgöra alla mina tankars, alla mina sträfvandens föremål, tänka mina otacksamma undersåter ej på annat, än att trakta efter mitt lif, min krona... denna törnekrona!... mina grundlagliga rättigheter och mina penningar, och ert stånd, herr grefve! *det första* ståndet föregår de öfriga med sitt efterdöme... Hvilket eländigt folk, dessa skrytsamma, torftiga, snikna, bedrägliga svenskarne!"

Brahe. "Ers maj:t är för högsint och ädelmodig, att icke räkna som undantag föremålen för dess billiga misshag och förtrytelse. Ers maj:t är tillbedd af folket och i detta afseende *kan* väl adeln icke föregå, men täflar med sina öfriga landsmän. Till och med Platen, hvars fel icke kan hvarken förklaras eller ursäktas, dyrkar ers maj:ts person och lider sannolikt mera af, att ha förorsakat ers maj:t bekymmer och sårat dess ädla hjerta, än af fruktan för följderna af sin store konungs rättmätiga vrede och att bli straffad efter förtjenst."

Konungen (saktmodigare). "Den gamle token är säkert bankrutt. Det blir således förmodligen mitt öde äfven vid detta tillfälle, att betala i hans ställe. Med dessa 20,000 riksdalers tillskott på köpeskillingen är Bollerupshandeln ej stort förmånligare, än de öfriga, i hvilka man inledt mig. Eller hvad menar ni, Dehn?"

Dehn. "Jag tyckte herr grefven nämnde, att den baron Platens skuld, hvarom nu är fråga, vore till ett handelshus i Hamburg?"

Brahe. "Ja, sådan är baron Platens uppgift till mig."

Dehn. "Då synes mig åter frågan hänga på huruvida fordringsegaren i Hamburg ännu känner, *att* baron

Platen sålt Bollerup till hans maj:t konungen och köpevilkorens beskaffenhet.“

Konungen (lifligt). “Förklara er tydligare.“

Dehn. “Om man i Hamburg *icke* känner Bollerupshandeln och någon begriplig person ditskickas, hvilken utmålar Platen till den grad bankrutt, att sista inteckningshafvarne, i händelse af konkurs och tvungen försäljning ej kunna påräkna ens 5 procent af hufvudstolen, så tar den utländska borgenären ofelbart ackord, så vida den utskickade i ögonblicket har penningar att erbjuda. Ers maj:t räddar då *i alla* händelser hvad som sålunda afprutas, och om baron Platens ställning ej är sämre, än han sjelf påstår, kan han, åtminstone småningom, godtgöra ers maj:t äfven ackordsförskottet.“

Konungen (glad). “Er skarpsynthet och rikedom på utvägar förneka sig aldrig, min käre Dehn! Ni gör mig vid detta tillfälle en betydlig tjenst; och ni förbinder mig dubbelt, om ni åtager er detta uppdrag och genast gör er färdig att afresa till Hamburg.“

Dehn. “För att göra ers maj:t ett nöje, vore jag beredvillig att i ögonblicket resa till verldens ända; men jag är den, som vid detta tillfälle minst bland alla kan vara ers maj:t till någon nytta i Hamburg. Man känner mig der af gammalt; man tilltror mig kanske till och med en smula mer fintlighet än jag eger; och man skulle genast misstänka att det vore någon afsigt förknippad med den berättelse jag gjorde om baron Platens förmögenhetsvilkor.“

Konungen (mörknande). “Då vet jag ingen användbar för ändamålet, — och mina 20,000 riksdaler banko äro förlorade!“

Brahe (eftersinnande). “Ers maj:t finner obehag uti herr Lundblads motbjudande utseeende, eljest skulle han törhända vara rätte mannen.“

Dehn. “Är det postagenten i Stralsund, herr grefven menar?“

Brahe. “Just han.“

Dehn. “Så vida ers maj:t ej bär oöfvervinnerlig afsky för mannen, är jag af samma tanke som herr grefve Brahe, att herr Lundblad just vore rätte mannen.“

Konungen. “Nå väl! Låt genast befalla honom till mig, herr grefve!“

Sista uppträdet.

(En tidnings-byrå.)

Redaktören. "Välkommen, herr kammarjunkare! jag har längtat och väntat."

Gyldenpalm (skyggt blickande kring sig). "Äro vi säkra? Och kunna vi påräkna att bli ensamma och ostörda?"

Redaktören (öppnar ett par dörrar på olika sidor af kammaren, sticker ut hufvudet och ser sig om i rummen nästintill, samt riglar sedermera igen låsen). "Vi äro och vi förblifva på tu man hand... Nå, hvad nytt?"

Gyldenpalm (småslugt leende). "Intet så obetydligt; men om det blef kändt att underrättelserna kommo från mig..."

Redaktören (afbrytande). "Så blef förlusten större, än det honorarium, jag lemnar; det har jag mig bekant; men vi känna ju hvarandra tillräckligt, för att några betänkligheter i det afseendet ej borde kunna uppstå."

Gyldenpalm. "I alla fall inser kungl. sekreteraren sjelf, att en stor del af hvad jag nämner ej kan begagnas till förråd åt tidningen, utan endast för att bibringa herrn begrepp om ställningar och förhållanden, som i alla händelser kunna vara roliga att veta."

Redaktören. "Det både förstår jag och vet att opåmint urskilja. Till saken således!"

Gyldenpalm. "Här har varit en besatt perukhistoria å färde. Som kungl. sekreteraren vet, kan man insmugla mindre poster lurendrägerigods i hofvets namn, blott man förut underrättar hofkamrerarn Sköldberg om sakernas beskaffenhet, tiden då de äro att förvänta, den adress, som tecknas å omslaget samt först och sist (och detta är hufvudsaken) *föräringen*, afgälden, eller hvad man behagar kalla ersättningen för Sköldbergs omak, det vill säga: för det han lånar hofvets namn och tager ut paketen ur packhuset. Om Sköldberg får behålla allt, eller om han delar med sig och åt hvem, kan jag icke upplysa. Nu åtbar det sig icke bättre, än att *** vid gardet, hvars tankspriddhet är allmänt bekant, lät under sitt vistande i Paris göra sig ett lager peruker eller så kallade "turer", sanno-

likt beräknadt att förslå för lifstiden. De inpackades uti en ask och *** skref utanpå den skyddande adressen: "Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge"; men *glömde* att underrätta Sköldberg om afsändningen. Nu när asken kom hit och derom gjordes anmälan på högsta ort, blef svaret: att hans maj:t ingenting förskrifvit och ingenting väntade, samt tillika befallning att öppna asken i packhuset och anmäla innehållet. Det skedde, och vid upptäckten af perukerna blef kungen alldeles utom sig af förtrytelse, troende att det var ett puts af någon spefogel, som ville afslöja och gäckas med den stora statshemligheten, att hans maj:t länge nyttjat löshår. Tullstyrelsen fick således sträng befallning att å båle bränna de förgripliga perukerna, hvilket ock genast verkstäldes, utan att ***, som just i denna vefva kom hem från sina utländska resor, vågade, af förskräckelse öfver den riktning saken fått, taga de stackars högmålsförbrytarnes försvar*)."

Redaktören (gapskrattande). "Ha! ha! ha! rätt besatt, på min ära! Jag tycker just hvad omgifningen skall haft muntert, så länge den der historien låg i minnet; i synnerhet den arme Brahe, som alltid är beskedliggörare och allas tillrättaställare."

Gyldenpalm. "Ja, han sliter verkligen en hund; men det är nästan lika omöjligt för honom, att vägra sin bemedling, då någon derom anlitar honom, som att se kungen vid elakt lynne och icke söka göra honom glad igen, under äfventyr ganska ofta, att i första ögonblickets hetta bli rätt allvarsamt tilltvålad. Dessutom måste man till hans heder medgifva, att han med samma beredvillighet ställer till rätta för den ringaste dagakarl som för den högste embetsman. För någon tid sedan t. ex. hade en hofbetjent af ovarsamhet spräckt en dyrbar porfyrskifva på ett spegelbord. Brahe gaf genast befallning om förfärdigandet af en ny, och först sedan denna blifvit anbragt i den spräcktas ställe, anmälde han händelsen hos monarken, med förbön för hofbetjenten. Konungen brummade väl något först, men var belåten med hvad Brahe gjort och förlät den som råkat i olycka för skifvan *)."

Redaktören. "Känner kammarjunkaren huru det hänger ihop med Bollerupshandeln? Somliga påstå, att kungen

*) Historiskt.

nödgats betala en skuld för Platen, som icke var beräknad då köpet afslöts; andra, att hans maj:t skall lyckats komma ifrån denna utbetalning. Jag undrar hvilkendera uppgiften öfverensstämmer med verkliga förhållandet?"

Gyldenpalm. "Det är en rätt sällsam historia, som aflat af sig flera icke mindre besynnerliga. Sedan upptäckten var gjord, att hofmarskalken baron Platen, som af konungen uppburit öfverskottets fulla belopp mellan den betingade köpesumman för Bollerup och uti egendomen befintliga inteckningar, i sin uppgift glömt 20,000 riksdaler, för hvilka ett handelshus i Hamburg tillförsett sig inteckningsrätt, ehuru den sista i ordningen, blef postagenten Lundblad, hvilken just då uppehöll sig i Stockholm, utrustad med nödiga föreskrifter och kontanter, samt ilbudspass och reste hals öfver hufvud, genom nätter och dagar, till Hamburg. Anländ *à costi* en afton, får Lundblad veta att hufvudmannen för handelshuset i fråga just då befann sig *en famille* på skådespelet. Lundblad hastar dit, låter utkalla sin man, meddelar honom, att Platen har sin cessionsansökning färdig och måste ofördröjligen ingifva henne, om ej *alla* hans borgenärer gå in på att efterskänka någon större del af sina fordringar, men påstår att denna utväg i alla fall vore för dem den förmånligaste, emedan Platens ställning vore så förtviflad och Bollerup så öfverintecknadt, att till och med sista inteckningshafvarne ej kunde hoppas ens en enda procent för sina kapitaler, derest det ginge till konkurs. Mannen gnuggade sig i pannan, stirrade bekymrad på Lundblad, under dennes flytande berättelse, hemtade djupt efter andan och stämde lakoniskt Lundblad hem till sig redan klockan 8 följande morgon; under natten ville han fundera på saken. Det lider också intet tvifvel, att ju den stackars köpmannen verkligen fick en sömnlös natt. Han mottog Lundblad morgonen derpå med nya skärmelser och betänkligheter; men som han då ännu var helt och hållet okunnig om, att hans maj:t köpt Bollerup och följaktligen om den summa, som för denna egendom erhållits, så segrade omsider Lundblads klippskhet och köpmannen, pesterande öfver, att nu igen göra betydlig förlust på en svensk magnat, gick in på, att slå af två tredjedelar af sin fordran, under vilkor likväl, att han genast finge den återstående tredjedelen kontant. Lundblad gjorde sig först en smula till, men innan de skildes åt hade han sagt

sitt "topp!" och med godkända vexlar på 33⅓ procent af hamburgarens fordran infriat Platens skuldebref, med hvilket i hufvudskrift Lundblad återvände till Stockholm."

Redaktören. "Det der var en hederstjenst, som säkert ej lärer bli obelönt."

Gyldenpalm. "Nej vasserra tri! Nordstjernan och sköldebrefvet för herr "af" Lundblad äro i farvattnet; men jag har ännu icke berättat historien till slut. Lundblad hade väl icke hunnit halfvägs hem igen från sin beskickning, innan det i Hamburg blef kändt, att hans maj:t köpt Bollerup för en summa, som *öfversteg* inteckningarnas belopp. Den lurade och förbittrade hamburgarn skyndade till Stockholm, så fort han hann, begärde, men fick ej företräde, utan erhöll af den, som har den enskilda kassan om händer den upplysning, att Lundblad företagit och bedrifvit hela denna underhandling på eget bevåg, utan något slags uppdrag. Lundblad åter påstod sig hafva blifvit förd bakom ljuset af Platen — och Platen hade begifvit sig på resor, Gud vet hvarthän. Hamburgarn måste slutligen förfoga sig hem igen, med den nya förlusten af reskostnaden till de tvåtredjedelar han gick miste om af sin intecknade fordran i Bollerup*)."

Redaktören. "Vår utländska kredit måste på det här sättet gå alldeles åt fanders, och den förutan torde det bli lika svårt för det stora hela att slå sig ut, som det redan är det för mängden af enskilda."

Gyldenpalm (illparigt småleende). "Vara gudelig och låta sig nöja, är vinning nog. Gudsfruktan är det *arcanum*, som hädanefter skall bota allt ondt, både allmänt och enskildt."

Redaktören. "Jag förstår ej hvad herr kammarjunkaren menar."

Gyldenpalm. "De nya förbättringsanstalterna för brottslingar, hvilka väl riktigare borde kallas uppfostringsanstalter för brott, skola bli öfningsbanan för våra läsarepresten. Nyman blir anstäld hos piониercorpsen på Vanäs, sedan han gjort sin profpredikan för baron Wirsén i hans landtkyrka vid Djursholm. Han predikade lagen, så att det dundrade i templet; men hade ändock en bit evangelium till hands åt herr baron personligen. Samma utväg tillitades på Vanäs,

*) Skriftligt meddelande.

der general Franc Sparre var närvarande vid en predikan för arbetsmanskapet. Predikanten förkunnade då med helig ifver, att samtlige hans åhörare, om de fortforo i sitt ogudaktiga lefverne, skulle sjunka i afgrundens glödande svafvelpöl, med undantag välförståendes af herr generalen, hvars bättre lefverne han lofordade. Franc Sparre, både flat, stött och förargad, att sålunda bli utpekad, tog, efter gudstjenstens slut, presten afsides och förklarade honom, att om han i sina predikningar någonsin hädanefter företoge sig, att ställa generalen fram till särskildt betraktande i sina andliga tal, skulle han aldrig mer bevista någon af hans predikningar *).“

Redaktören. “Ha! ha! ha! På min ära ganska lustbart! Emellertid, om det der försöket ej gör något godt, så gör det åtminstone ej ondt. Pionierer och korrektionister äro i alla fall till spillo gifna.“

Gyldenpalm. “Om bemödandena att skapa andliga svärmare stannade vid detta afskum, vore visserligen ingenting att deremot invända; men planerna äro långt mera vidtomfattande, än så. Höga vederbörande förmena sig med största maklighet kunna styra Sverige, om de förvandla dess hela befolkning till läsare, hvilket ändamål de ej tro sig kunna uppnå med de prester endast, som finnas här i landet. På Wirséns inrådan är en Wesleyansk missionär, vid namn Stephens, efterskrifven från England, af Wetterstedt, har öfvertalat sin vän grefve De Geer, att till dessa gudstjenster upplåta lusthuset i sin lilla trädgård vid Stora Trädgårdsgatan. Att Rosenblad icke uttalat sitt veto mot denna plan, kan kungl. sekreteraren nog inse.“

Redaktören. “Men är herr kammarjunkaren fullkomligen säker på hvad han nu förtäljer?“

Gyldenpalm. “Fullkomligt.“

Redaktören. “Så mycket sämre för vederbörande! Sanna mina ord: detta kommer att slutas med något eftertänkligt uppträde.“

---

*) Historiskt.

II.

Riksdagen 1823 pågick. Det var en aktningsbjudande riksdag: allvar, allmän anda och värdighet stämplade dess flesta förhandlingar. Både styrelsen och motståndet hade utmärkta män och stora talanger att ställa upp emot hvarandra. Regeringens åsigter och åtgärder utvecklade och förfäktade grefve af Wetterstedt, som, alltid beredd att svara, alltid fyndig i sina svar, smekade örat med blomsterrika framställningar och muntra sinnena med lekande och uddigt skämt. Vid hans sida kämpade troget grefve Gustaf Lagerbjelke, med sina tankars djup och sitt bildsköna språk. Ett förklingande genljud af sin egen, fordom med lystnad hörda röst, höjde grefve Jakob De la Gardie henne nu tidt och ofta, endast då det gälde att bereda hofvet nöjet att från riksens ständer emottaga stora utskickningar och dundrande underdånighetsbetygelser; medan grefve Fleming, då och då, lät höra sin silfverstämma, för att på sitt städade tungomål erinra om den äran han haft, att främst å ständernas vägnar underteckna valakten, som lyftade Karl Johan och hans ätt till trappan af tronen. Behöfdes i särskilda fall grundlagens bokstaf åberopas till maktens stöd, så var friherre Jakob Cederström städse färdig att tillhandagå med dess föreläsande och att derom tyda sin mening med snörrät klarhet, som satte en hvar i tillfälle att genast inse, huruvida han stridde af känsla för sanning och rätt, eller blott af nit för sina öfverordnades fromma. I förra fallet kunde ingen påtagligare ådagalägga riktigheten af sina satser; i det senare sparade han merendels sina motståndare vederläggningsbesväret; ty orimligheten af hans påståenden sprang då hela verlden i ögonen. Med en talförhet, som kunnat bringa kapten Puff ur fattning, och med ett tonfall, liknande vid meningarnas början, trumpetens skall, samt vid deras slut flägten af en myggvinge, uppträdde herr Rosenblad i ministeriel riktning. Sammalunda grefve Arvid Mauritz Arvidson Posse, med lätthet och redighet i uppfattning och föredrag, med värdighet och sjelfförtroende i hållning.

Nära styrelsens leder, men utan att vilja räknas till dess sjelfskrifna sköldhållare, och i flera stycken hyllande egna grundsatser och beträdande sin egen väg, nitälskade grefve af Ugglas, med sin kända redbarhet, för jemvigten mellan statsmakterna. Hans svåger, friherre Åkerhjelm, samlade alla den nya tidens vänner kring sitt ryktbara förslag om offentlighet vid ridderskapets och adelns öfverläggningar: — ett förslag, som lifligt behjertades och lifligt bestreds; som föll nu, men ur reservationernas aska uppstod det, en ny Fenix, vid näst påföljde riksmöte och vardt lag för samtliga riksstånden. En vålnad från den senaste lyckliga statshvälfningen, uppsteg emellanåt friherre Mannerheim, ordande, med sårad sjelfkänsla, om forna dagars förtroende, medan detta, osökt, slöt sig kring Kasper Ehrenborgs (v. landshöfdingens) sällsynta embetsmanaöfverlägsenhet och rena, öppna, fasta, sjelfständiga skaplynne, lika litet träl under styrelsen som blindt kastande sig i motståndets hvirfvel. I tacksägelsen efter hans död har Wallin träffande skildrat honom med dessa ord: "verksam utan prål, vis utan list, ordningsälskande utan småsinne, sjelfständig utan trots, var och blef han en folkets man och sin konungs vän; han förstod ej att åtskilja det oskiljaktiga. Folkgunst sökte han ej, nåd behöfde han ej; bifallet från tronen, eller bifallet från hyddorna var honom kärt endast som det yttre inseglet på hans samvetes vittnesbörd." Fin, listig och förslagen hade friherre af Nordin djupa försänkningar på begge hållen, och på begge smickrade man sig med att kunna påräkna hans bistånd. Det senare var nära nog fallet äfven med herr Lefrén, utan att han törhända sjelf visste det, och utan att det låg hvarken i hans afsigt eller hans lynne att bedraga någondera. Men hans tårbemängda värme, alltid till hands, blef först senare fullt ministeriel och var ännu 1823, då herr Lefrén nyligen blifvit införlifvad med riddarhuset, en parlamentarisk gåta, ett politiskt embryon. I omvändt förhållande bistod friherre Ludvig Boye ömsom styrelsen och motståndet, utan att egentligen äga någonderas förtroende. Hans sjelfständiga språk vid 1815 års riksdag, då han, midt under *den tidens* förtjusningsfeber, vågade hafva ögonen öppna, och de förföljelser han derefter uthärdat, lågo honom i fatet hos förföljarne sjelfve, hvartill kom Karl Johans personliga misstankar på Boyes gustavianska benä-

genheter; medan motståndet aldrig kunde glömma subskribenten från 1789. Just dessa föregåenden, eller rättare: medvetandet, att, i och för dem, intetdera partiet var sinnadt göra honom rättvisa, beröfvade honom den lodräta ställningen, och han följde lättsinnigt den vinglande flöjeln af sitt retliga lynnes ingifvelser. Sådant hindrade likväl icke den lille liflige mannen, med utseende af en nötknäppare, att ofta slå hufvudet på spiken, och hans af qvickhet sprittande improvisationer hördes merendels med nöje och upptogos med munterhet, till och med af begge partierna. Närmare till motståndet makade sig herr Michaël von Hohenhausen; likväl låg det hvarken i hans fogliga personlighet, eller i hans samhällsställning som tjenstgörande gardeskapten, att taga längre ut steget, än att missgunstens moln kunde hinna skingras och herr von Hohenhausens åsigter, medelst ett "höger rätta er!", sammansmälta med de styrandes, sedan han under en lång utrikes resa fått tillfälle att i erfarenhetens degel sofra sin välmenings guld från slagget af den falska liberalismen.

I slutna leder framryckte motståndet. Främst bör nämnas ständerförsamlingens Nestor, lagmannen grefve Gyllenborg, som, med catonisk dygd, aldrig åt den andra statsmakten, afstod en tum af folkets rättigheter, aldrig slumpade bort ett öre af statens medel, oaktadt han bland den högsta styrelsepersonalen räknade nära anförvandter och umgängesvänner. Belåten att hafva fullgjort sin pligt, öfverlemnade han gerna åt andra utmärkelsen att på motståndets bana skörda rykte. Och ur den synpunkten lemnade grefve Anckarsvärd, med sin ståtliga hållning, sina djerfva tankar, metallen i sin röst och sitt hänförande föredrag, alla medtäflare långt efter sig. Ett kändt mål, för högsta maktens förföljelser, blef han med så mycket större deltagande omfattad af allmänna tänkesättet. Hans ridderlige politiske vän, prosten grefve von Schwerin, gaf öfverläggningarna lif och ljus med sina tankedigra, innehållsrika framställningar. Till dessa slöto sig grefve Karl Henrik Posse till Fogelvik, med sitt glödande nit, friherre Henning Wrangel, med sin bottenärliga välmening och herr Gustaf Hjerta, med sin skämtsamma lätthet och fintlighet i utvägar. Herr Eberhard Zacharias Munck af Rosenschöld höll ministèren varm med sitt fosterländska allvar och sina frisinnade paradoxer, under det herr Pehr Gustaf

Cederschöld var motståndets lefvande ordbok, och herr von Hartmansdorff, språkriktigt och med logisk-redighet icke låt något plenum undslippa, utan att uppfriska huset med kittlande hågkomster och jemförelser med förhållandena i Norge, denna urbild för de politiska åsigter, han hyllade så länge det ansågs afgjordt, att justitieombudsmansombyte skulle ske, men ovisst på hvem det nya förtroendet kunde falla. Med aristokratisk fasthet, hållning och sinnesköld lofvade grefve Polykarpus Cronhjelm att blifva ett stöd åt den meningsbrytning, han omfattade, och att denna *då* icke var ministeriel, ådagalades i ståndets lifsfråga: den om en ny riddarhusordning.

Riddarhuset, för sista gången, hittills åtminstone, lifvadt af stark sjelfständighetsanda, var i allmänhet böjdt för motståndets läror och lyssnade begärligt till denna sidans talare. Ministèren hade varit ohjelpligen förlorad om han endast haft sina egna talanger att stöda sig vid. Men Göta kanals och folkbeväringens fader, som behöfde styrelsens bistånd för genomförandet till slut af det stora företaget, lånade henne, i utbyte, understödet af sin öfverlägsna förmåga, som, lik eldgapen på en valplats, betäckte återtåg då den ej beredde segren. Han hänförde vänner och skakade motståndare. Ministrarne hopkrympte till dvärgar under hans vältalighets skyddande egid, och grefve Wetterstedt sjelf yttrade högt från sin bänk, att det vore »*vågadt* af honom att träda upp *efter* grefve von Platen.»

Preseståndet gaf icke riddarhuset efter i allmän anda, parlamentariskt nit och utmärkta talare. Doktor Matias Stenhammar, med sitt djupa, känsliga allvar, professor Fröberg, med sin flödande, spetsiga qvickhet, prosten Hallström, sjelfständig och tillförlitlig, prosten Östberg, flärdlös och klippfast, doktor Hasselroth, nitisk och frisinnad: alla dessa bekände sig oförbehållsamt till motståndet. Dit slöto sig mer och mindre öppet biskop Almqvist, med sin ursprunglighet och sitt glödande snille, samt tillika med biskopskandidaterna Lundblad, kärnfull, from och bottenärlig, Thyselius, fin och ogenomtränglig och Agardh, med sina glänsande tankar och sitt doftande språk, prosten Anjou, hvars fasta hållning den tiden utgjorde både motståndets — och kräklans förhoppningar, hvilka samtliga sedermera gått upp i rök.

Mot denna aktningsbjudande motståndsfalang anfördes de ministeriella trupperna af de tre biskoparne Faxe, Wallenberg och af Wingård: den förstnämnde, förfaren af mångårig riksdagsvana och förbindlig i manér; de begge senare nu första gången intagande plats kring ståndets bord, Wallenberg öppen och rättfram; Wingård fin och snärjande. Till lycka för dem och styrelsen hade de på och bredvid sin sida ståndets största politiska öfverlägsenhet, då domprost och ej långt derefter biskop i Westerås, doktor Sven Wijkman Caspersson, djup i vetande, i erfarenhet. i utvägar.

Ingendera sidan här hade afgjord och stadigvarande öfvervigt. Deraf höllos tankarna vakna, sinnena lifvade och en hållning uppkom, hedrande för ståndet, gagnande för de allmänna angelägenheterna.

Borgareståndet framtedde ett helt annat uppslag. Der fanns intet synligt motstånd; der höjdes ingen röst mot makten: endast herr Lindström, fullmäktig för hufvudstaden uttalade då och då ett *nota bene* om sparsamhet. Under öfverläggningarna lyste i synnerhet lagman Noræus, med sin flödande talegåfva och sitt högtidliga föredrag, och kommerserådet Santesson, med sin rediga lätthet och sin mångsidiga sakkännedom. Ståndet led väl ingen brist på enstaka sjelfständighet: det hade lagmännen Ullberg, med sitt spefulla skämt och sitt attiska salt, Ekstrand med sitt allvar och Monthan, hvars tankars välmening inneburo den fullständigaste motsats till hvardagliga betydelsen af det grymtande läte, hvaruti hans uttryck insveptes, — borgmästaren Per Lindqvist, föga talare, men orubbligt fast i grundsatser och handlingssätt, m. fl. Men om ministèren vid något tillfälle led afbräck i besluten, så sluppo dock alltid ministrarne helskinnade undan öfverläggningarna.

Inom bondeståndet var ställningen mera i ögonen springande. Det ministeriella partiet, anfördt af Jon Jonsson, understödd af Sandstén, Insulin och Strindlund, kämpade öppet mot Anders Danielsson, Nils Månsson, Anders Joachimsson, Longberg och Rutberg, i spetsen för motståndet.

De i alla fyra stånden sålunda ordnade meningsbrytningarna stridde med värma och lif. Fastän den fördes inom stängda dörrar, utdunstade plenum efter plenum förhandlingarna med alla sina enskildheter, och dagens hjeltar ömsom sträfvade efter eller bäfvade för de omdömen, som

väntade dem i tidningen Argus, hvilken den tiden var i besittning af *jus vitæ et necis* öfver politiska rykten.

Obemäldt bör ej heller lemnas hvilka ordförande denna riksdag med värdighet och till allmän belåtenhet sutto i talmansstolarna. Med lika mycket sjelfständighet som själsnärvaro och kraft förde grefve De Geer landtmarskalksstafven. Han var, när riksmötet öppnades, de begge politiska hufvudfienderne Wetterstedts och Anckarsvärds enskilde vän, och egde då riksdagen slöts, begges vänskap oförminskad, tillika med adelns enhälliga tillgifvenhet och aktning. Erkebiskop von Rosenstein stod på middagshöjden af anseende; Schwans förblef sig alltid likt; och Hyckert, som förde bondeståndets klubba, förenade med egenskaper, hvilka i allmänhet utgöra detta kalls prydnader, en bildning och underbygnad, dem man sällan är van att finna hos allmogen.

Beräknande att vinna denna för sina ändamål, hade regeringen dragit försorg, att utom den erkände ledaren bondeståndet hade i sin sekreterare, den, på hufvudets och umgängessättets vägnar, för denna slippriga plats, så till sägande, enkom skapade hofrättsrådet Trädgårdh, medlemmarne af detta stånd städse voro vallade af ministeriella vaka-öfver-oss. Bland desse må främst nämnas lagmännen af Georgii och von Stahl: begge sjelfve benådade med adelig sköld och af Karl Johan smyckade med Nordstjernan.

Denna öfversigt af partiernas ställning på riksdagen torde i det följande komma läsaren till pass.

III.

Långt ifrån att blifva modfäld af det åtal för majestätsbrott, regeringen anstält mot grefve Anckarsvärd, hvilken förut motstått hennes frestelser och afslagit att emottaga det gula band och den generalmajorsfullmakt, som genom excellencen Sandels erbjödos honom för återkallandet af en framställd anmärkningsanledning mot konungens rådgifvare i kommandomål *), uppträdde han, tvärtom, med

*) Historiskt.

fördubblad styrka mot henne på riksdagen; och hans inflytande inom och utom riddarhuset växte tillika med styrelsens förföljelser. Den ena dagen såg man honom inför öppna dörrar i Svea hofrätt försvara sitt hufvud, efter hvilket åklagaremakten traktade, för det han om en regeringsåtgärd begagnat uttrycket "landsförderflig"; den andra hörde man honom från sin bänk framkalla nya stormar, då han med eftertryck tillvitade styrelsen, att hon lemnade stats-angelägenheter "handlöst" åt slumpen. Men andan både hos hans domare och hos det riksstånd han tillhörde, var den tiden så oafhängig och fast, att alla ministeriella försök till hans fällande strandade. Ur flera synpunkter förtjena emellertid beskaffenheten af styrelsens bemödanden härutinnan att närmare skärskådas.

Biträdd i rättegången af Theorell, hvilken då var landets ryktbaraste advokat, känd äfven som skriftställare, genom tidningen "Couriren" som han utgaf i förening med sin broder, hvilken sedermera öfvertog men öfvergaf, för att ännu en gång öfvertaga "Dagligt Allehanda", var grefve Anckarsvärd, som då ännu hade det mest verkande bladet — "Argus" — på sin sida och Sveriges snillrikaste rättslärde, — Richert, till vän, i besittning af alla de vapen han behöfde till sitt försvar, både inför lagen och allmänna tänkesättet. Regeringen, sedan hon misslyckats i sin ursprungliga plan att skrämma Anckarsvärd, förmå honom att falla till föga och dymedelst afskräcka andra från att beträda samma stråt, mätte sina krafter och fann sig vara i behof af utomordentliga redskap, för att, om icke behålla valplatsen, åtminstone kunna med någorlunda hållning göra återtåget. Det blef så mycket mer behöfligt, som den åklagare, hvilken fått sig åtalet inför hofrätten anbefaldt, skydde att sätta sitt rykte i pant för påståendenas beskaffenhet. Han begärde föreskrifter af justitiekanslern.

Oaktadt monarkens, på förut angifna skäl, stora bevågenhet för Bergenschöld samt öfvertygelse om hans tillgifvenhet och nit, tilltrodde han honom icke, att på egen hand leda och utarbeta detta högmålsåtal. På gemensam inrådan af vissa bland sina erkända rådgifvare och af de hemliga rådgifvarne, landshöfdingarne Edelcreutz och Skjöldebrand, uppdrogs detta kinkiga värf åt de begge senares förtrogne vän, justitierådet Sylvander, som också ur flera synpunkter var ett sådant värf vuxen och fanns till dess

utförande beredvillig. Det var en man med genomträngande förstånd, lång erfarenhet och många insigter; men slaf för makten, sjelfherskare öfver underordnade och med ett öfverdrag af gudaktighet, som kunnat förslå åt katoliken Spinoletta, metodisten Scott och ändå en eller annan så kallad "läsareprest" på köpet.

Hela hans ansträngda förmåga uträttade dock vid detta tillfälle ingenting annat, än att ådraga honom sjelf ständernas hat, i gerning ådagalagdt medelst opinionsnämndens brännmärkande röster, å hvilket sår Karl Johan i näst derefter inträffade ordenskapitel lade nordstjernekraschanens helande plåster och löftet om presidentstolen, så snart den blef ledig just i den domstol, som vid detta tillfälle motstått maktens önskan, understödd af Sylvanders förledande framställningar.

Anckarsvärds aktier stego deremot mer och mer i allmänna omdömet, ju mera han förföljdes af de maktägande, och ju mera växte motståndets mod, ju närmare trängde det styrelsen på lifvet.

Vi vilja, att börja med, på ett ställe sammanfatta tillgörandena mot grefve Anckarsvärd, under och kort efter riksdagen.

Det låg i sakens natur, att en man i den ställning, han då intagit mot regeringen, skulle bli illa anfäktad af den ministeriella pressen. Anfallen stannade ej vid de vanliga publicisterne. Sjelfve statsministern grefve von Engeström doppade sin trubbiga penna till en mot Anckarsvärd riktad anonym uppsats i herr Wallmarks Allmänna Journal. Anckarsvärd svarade med förlöjligande, dräpande hänsyftningar.

Då tillitades en annan utväg. Excellensen v. Engeströms son, som gått i preussisk krigstjenst, befann sig nu i Stockholm på besök. Han ansåg, eller låtsade anse, sin fars heder kränkt af grefve Anckarsvärds uppsats och skickade honom en skriftlig utmaning, hvilken personligen öfverlemnades af konungens adjutant major Whitlock, som åtagit sig att vara Engeströms sekundant.

Anckarsvärd öfverlade med sina politiska vänner om det svar, han borde afgifva. Det meddelades två dagar derefter, också skriftligen, och öfverlemnades af kammarherren Hallenborg. Anckarsvärd förklarade sig deri beredvillig att möta v. Engeström med värja på Blå Porten, så

vida hans far, statsministern, i samma tidning, der hans kalfatrade anonyma uppsats varit införd, namngåfve sig som författare. Härpå gaf sonen det skriftliga svar, att excellensen, fadren, förklarat sig vara *öfver* det vilkor, utom hvilket Anckarsvärd vägrat att lemna den äskade upprättelsen. Den tillärnade envigskampen blef sålunda qväfd i födseln *).

Den omständigheten, att konungens egen i tjenst varande adjutant öppet framstod som den utmanandes medhjelpare, ådagalade nogsamt, att alltsammans skett, om icke på Karl Johans befallning, åtminstone med hans vetskap och samtycke.

Till upprätthållande af riksdagsmannakallets helgd, gaf grefve Anckarsvärd justitieombudsmannen del af förhållandet, utan att af detta steg någon verkan förspordes; men häraf, äfvensom af det uteblifna enviget, tog hofpartiet sig anledning att söka kasta en skugga af feghet på grefve Anckarsvärds vilkorliga vägran att antaga utmaningen. De oväldiga insågo deremot, att han handlat icke blott värdigt och rätt, utan fullkomligt i frihetens sanna intresse, helst om man vore pligtig inlåta sig i handgemäng med hvem som helst som ville slåss, det låge i en tyranns på tronen eller i ministèrens skön att låta af legda händer afdagataga, eller stympa misshagliga motståndare, alldenstund utmaningarna då kunde förnyas tills det utpekade offret bitit i gräset.

Det dröjde ej länge, innan Anckarsvärd fick och begagnade ett tillfälle att med gerning vederlägga de konungskes lömska uttydningar af hans handlingssätt och bevekelsegrunder. På en ångbåtsfärd sammanträffade han med den då nyligen på besök i fäderneslandet hemkomne ministern baron Palmstjerna. De hade varit ungdomsbekanta. Anckarsvärd närmade sig till honom och sträckte honom vänligt handen, under yttrande: "god dag, Palmstjerna!" Denne såg honom stinnt i ansigtet, utan att helsa, utan att svara.

"Känner du icke igen Karl Henrik Anckarsvärd?"

"Jag hvarken känner, eller *vill* nu mera känna honom."

---

*) De mellan grefvarne von Engeström och Anckarsvärd vexlade biljetter läsas i skildringar ur det inre af dagens historia; De Närvarande; Andra upplagan, sid. 493—495.

"Det är en annan sak! Vår bekantskap kommer då att förnyas på annat sätt. Baron behagar dertill utsätta tid, ställe och vapen."

Envig beramades — och försiggick de begge forna vännerna emellan.

Det var ej det sista, för hvilket grefve Anckarsvärd i och för sin offentliga medborgerliga verksamhet var blottställd; ehuru det var det enda, hvaruti han inlät sig. De konungske bjödo från alla håll till att skrämma honom till tystnad, eller för evigt tillsluta hans mun. En ung löjtnant, son af gunstlingen statsrådet grefve Cederström, hade ej försyn att, å fadrens vägnar, med utmaning på envig besvara grefve Anckarsvärds klander af hans förfarande som konungens rådgifvare. Naturligtvis bevärdigade han icke denna nya oförskämdhet med annat svar, än en underrättelse om löjtnant Cederströms tilltag hos krigshärens då befälhafvande generaladjutant grefve Björnstjerna. Ett så eftertänkligt, i ögonen springande ingrepp i riksdagsmannens fria yttranderätt dristade, *då det misslyckats*, höga vederbörande ej synas hafva föranstaltat. Unge Cederström förekallades således af general Björnstjerna, af hvilken han, i flera personers närvaro fick en allvarsam skrapa för sitt ofog. Det dröjde likväl icke längre, än till näst derefter inträffade statsråd, innan löjtnant Cederström hugnades med befordran till ryttmästare.

Och härmed slutades således de rättsvidriga försöken under denna regering, att förstumma medborgare inför makten?...

Ingalunda. Vi tillåta oss ett tidsprång, för att sedermera slippa återkomma till envigenas råa galenskaper.

Halftannat år efter riksdagens slut, när både högmålsåtalet mot Anckarsvärd fallit till intet och i sammanhang dermed en rättegång mellan honom, i egenskap af rusthållare, och officerskorpsen vid lifregementets husarer blifvit afdömd till hans fördel, fick han en vacker dag besök af en ryttmästare vid nämnde korps som å sin öfverstes (Aminoffs) vägnar äskade, att Anckarsvärd skulle, antingen i vitnens närvaro återkalla anledningarna till nämnde rättegång, — eller slåss. Han vägrade naturligtvis begge delarne, helst lagen redan skilt dem emellan. Ryttmästaren förklarade honom då, å egna och sina kamraters vägnar, korpsens förakt, sedan han underrättat, att öfverste

Aminoff sjelf, åtföljd af en främmande officer, ämnade förnya enahanda framställningar. Anckarsvärd frågade, med fattning och värdighet: om det icke anade ryttmästaren, hvad svar borde lemnas på en så grof skymf i grefvens eget hus (det tilldrog sig nemligen på sätesgården Karlslund bredvid Örebro)? Ryttmästaren genmälde, att Anckarsvärd vore för väl känd, att han af honom befarade någon förolämpning. Anckarsvärd invände, att ryttmästarens uppförande, i förlitande på grefvens bättre lefnadsvett, vore så mycket sämre, öppnade dörren och bad honom lemna sitt hus.

Följande dagen infann öfverste Aminoff sig på Karlslund, åtföljd af konungens kabinettskammarherre, sedermera chefen för norra skånska infanteriet baron Erik Cederström. Anckarsvärd hade då hos sig ett par andra personer. Aminoff frågade: om grefven fortfor att vägra den begärda upprättelsen? Anckarsvärd svarade: att han med en person, hvilken hos högsta makten angifvit honom som högmålsförbrytare, och som i anseende till sjelfva saken, med honom vandrat alla rättegångsinstanserna igenom, icke kunde hafva något att afgöra i enskild upprättelseväg.

Aminoff yttrade då: att han å egne och kamraters vägnar, instämde i den förklaring, ryttmästaren föregående dagen afgifvit; men då Anckarsvärd uppmanade honom att upprepa densamma, anmärkte öfversten, med ett talande ögonkast på Anckarsvärds tillstädesvarande vänner: att han dertill vore för väl bevakad, och att han tagit sina mått och steg vid detta tillfälle, med en beräkning, som endast anstod Tit. Anckarsvärd.

Denne offentliggjorde kort derefter genom trycket i en "till officerskorpsen vid lifregementets husarer" ställd adress, hela förloppet, öfver hvilket allmänheten så högt och så enigt uttalade sitt omdöme, att regeringen fann sig befogad en gång för alla inställa dylika tilltag mot personer, till hvilka monarken hade ett horn i sidan.

Då vi vända blickarna tillbaka på 1823 års riksdag, möter oss der ännu ett försök att qväsa grefve Anckarsvärd, hvilken den tiden var så illa anskrifven, så fruktad på högsta ort — han och alla hans vänner och umgängen — att tvänne polisbetjenter oafbrutet funnos utstälda i portgången af det hus han bebodde, hvilka an-

tecknade de personer, som besökte honom. Det var på talangernas fält man utlagt den nya snara, i hvilken man hoppades få honom fast, så mycket vådligare, som man ej allenast mot honom uppställt den största, utan i öfrigt på förhand ordnat allt för att bereda honom ett fullständigt nederlag.

Aftonen den 1 mars skulle den motion remitteras till utskott, i hvilken det uttryck förekom, som ministèren tog till förevändning åt sin förtrytelse. Huset var *öfver*fyldt. Det syntes, att något annat, än blott nit för de allmänna ärendena gjort riddarhussalen till adelns mötesplats: ja, om riddarhusfiskalen haft ögonen öppna och *velat se*, skulle han upptäckt mången ädling på bänkarna, som icke stod på anteckningslistan öfver röstegande riksdagsmän. Vid lampornas sken i det djupa rummet fick det hela en anstrykning af dysterhet, som skulle anstått en inqvisitionsdomstol, och anletenas gulbleka färg låg som falaska öfver vilda lidelsers glöd. De halfhöga hviskningarna mellan grannar på bänkarna och samspråkande flockar i salens hörn sorlade som svärmande bikupor, men tystnade på en gång vid trollslaget af landtmarskalkens klubba, som öppnade plenum. Det hela var en tafla för Rembrandt.

Grefve Platen fick ordet. Det var vid början af hans långa muntliga föredrag ej lätt att för de oinvigde gissa hvarthän detsamma ytterst syftade. Mer och mer lågade hans känsla, lifligare och lifligare blefvo hans åtbörder, högre och högre skallade hans stämma; hans ögon gnistrade; han besvor grefve Anckarsvärd, i namn af samtiden, som hörde dem, och af de historiska minnen, som i salens vapensköldar omgåfvo dem, att återkalla sina hårda uttryck om regeringen. Åskor af bravorop och handklappningar, till hvilka grefve Wetterstedt gaf signalen, dånade vid dessa slutord; och högljudt ropades mellanåt från flera håll i rummet: "Vi besvärja alla friherre Anckarsvärd!" medan från läktaren, der general Boyes konungska ifver i rop och åthäfvor framför alla andra bemärktes, man urskilde en röst, uppmanande, "att häfva ut honom (Anckarsvärd)!"

Grefve Anckarsvärd uppträdde: det skönjdes ljusligen, att han funnit sig *nödsakad* att uppträda; hans föredrag var matt och stapplande; rösten bruten; hyn dödsblek. Han gjorde ett smärtsamt intryck på sina vänner och för-

dubblade sina fienders mod. Han drack ett glas vatten — och vatten var hans tal.

Det hade varit beställdt med hans riksdagsmannaroll och ministèrens seger afgjord och fullständig, om i detta ögonblick landtmarskalkens klubba fallit. Med fruktan och hopp sågo de olika partierna honom fatta henne. Men med en lodrätt ställning i uppförande, som vunnit och förtjenar eklöfskransen, begagnade grefve De Geer henne endast för att uppropa nya talare. Det var grefve Wetterstedt, som med några prydliga fraser instämde i grefve Platens yttrande och ryckte närmare fram med dess andemening. Och det var grefve von Schwerin, hvars elektriska ingifvelse afnötte olikheten mellan intrycken af det lysande anfallet och det slappa försvaret, och som, i sin ordning bragte hån öfver de konungskes beställda ifver, med åberopandet af en engelsk parlamentsledamots utfall mot en medlem af Lord Norths kabinett: "Jag ville hellre dö på en dynghög, än vara en sådan minister som ni är."

Nu steg grefve Anckarsvärd ånyo upp på sin bänk. Han hade hunnit återhemta sig. Han talade med segrande hänförelse; jemnvigten af intrycken mellan hans egen framställning och af Platens, återställdes och kunde nu mera ej rubbas, ens af den senares genmäle sedan han ånyo fått ordet.

Äfven grefve Anckarsvärd helsades med stormande bravorop, så mycket hjertligare, som de voro oförberedda.

Från landtmarskalkens panna rullade stora svettdroppar. Den tuggbuss, de Geer alltid höll i munnen, hade under hela detta uppträde varit i oafbruten rörelse. Då han med klubban äskade ljud, för att gifva sin åsigt tillkänna, vardt en tystnad, som hade han varit ensam i salen. Utan att låtsa om någondera sidans utfall, föreslog han helt enkelt remiss af Anckarsvärds framställning till vederbörligt utskott.

Ett tordönslikt *ja!* besvarade förslaget, och adeln åtskildes vid midnatten.

IV.

Knapt hade stormen på riddarhuset lagt sig, innan en ny orkan brusade i bondeståndet. Johan Jakob Ruthberg från Norrbottens län föreslog den stående krigshärens indragning, och i sammanhang dermed åtskilliga förändringar i afseende på krigsväsendet.

Det var att röra vid Karl Johans ögonsten. Ej nog också, att talmannen vägrade föreslå remiss af Ruthbergs framställning till utskott — en åsigt, i hvilken sekreteraren instämde, — förre talmannen Lars Olsson, vice talmannen Jon Jonsson, Sandstén, Insulin, kort sagdt: hela den underdåniga sidan yrkade, dels att Ruthberg skulle uteslutas ur ståndet, och dels att han måtte ställas under tilltal för sina yttranden.

Öfverläggningarna i detta ämne fortforo under fyra plena. Anders Danielsson, Nils Månsson och Johan Longberg kämpade förgäfves mot ett sådant förfarande, utan att likväl gilla Ruthbergs förslag. De blindt konungske yrkade omröstning, hvilken utföll med 93 *ja* för Ruthbergs ställande under lagligt tilltal och 21 *nej* för frågans förfallande; dock med förklarande af ståndets fullkomliga ogillande af Ruthbergs förfarande. Som de fällandes antal icke uppgick till $\frac{5}{6}$-delar af rösterna, undslapp Ruthberg den åsyftade räfsten. Och härmed slöts detta skådespel i ståndet.

På högsta ort tog man denna sakens utgång ganska illa. De konungske tillskrefvo sitt nederlag hufvudsakligen Anders Danielssons varningar, verksamhet och erinringar om Oxelbergs behandling.

"Det är angeläget att göra den karlen oskadlig," anmärkte Karl Johan. "Derpå hade ni, af egen drift, långt för detta bort vara betänkt, herr grefve af Wetterstedt!"

"Det är redan länge jag känt hvad han går för," svarade Wetterstedt. "Den menniskan kan hvarken skrämmas eller mutas. Om vi låta någon af våra pålitliga ge en sexa för 50 riksdaler, att drifva fram en sak, så låter han 100 springa af egna medel, för att göra planen till intet."

"En satans menniska! Men det fins ingen, som ej har någon öm sida. Det beror på att uppleta denna punkt. Jag vill sjelf tala vid hans landshöfding och låta honom göra mig reda för Anders Danielssons enskilda lefnadsställning. Ni hade kunnat spara mig den mödan, herr grefve, begriper ni?"

Statsministern aflägsnade sig, utan att hvarken försöka ett rättfärdigande, eller lägga skrapan på sinnet. Det var en gång för alla gifvet, att Karl XIV Johans rådgifvare skulle bära hundhufvudet: hos ständer och allmänhet, då de icke förmådde böja konungens vilja efter *deras* önskan; och hos konungen, när de ej mäktade göra *hans* gällande hos folkets ombud.

Några dagar derefter sade konungen till Wetterstedt, med triumferande uppsyn: "Nå väl, herr grefve! Jag vet nu allt hvad som behöfs, för att sätta döfvare på Anders Danielsson. Han har köpt Sämsholms egendom af lagman von Stahl; har betalt öfverdrifvet; Stahl vill kräfva ut sina penningar och Anders Danielsson kan icke betala en sådan köpeskilling, utan att bli i grund förstörd. Ni finner således, att vi hafva honom i våra händer."

"Att lagman Stahl, om han ansätter Anders Danielsson, kan störta honom och hans omvårdnad i elände, inser jag allt för väl; men hvarken vore detta öfverensstämmande med ers maj:ts ädelmod i allmänhet, eller är det sannolikt, att lagman Stahls enskilda omständigheter medgifva honom, att skänka efter något af sin lagliga fordran, om man antar att Danielsson för sådant pris ville späda vatten i sitt vin."

"Jag hade ej väntat," återtog Karl Johan, med gnistrande ögon, "att ni skulle derhän misskänna mig, att tro mig åsyfta att störta Anders Danielsson med hustru och barn i förderf; lika litet, som jag af lagman Stahl ämnar begära någon uppoffring. Men om *jag* förmår honom, att utan mellangift återtaga Sämsholm och häfva köpet med Anders Danielsson, så är han hulpen och står hos mig i tacksamhetsförbindelse; och om jag för att bringa saken dit, håller herr von Stahl skadeslös *af min egen handkassa*, så har han ju vunnit, han också, att utbekomma med säkerhet, hvad annars kunnat stå i vida fältet...! eller huru?"

"Visserligen, nådigste herre! Men månne ändamålet, äfven *om* det vinnes, är värdt en så stor och ädelmodig uppoffring af ers maj:t? Och vinnes det *icke*, så har ers maj:t kastat sina penningar i sjön."

"Derom behöfver *ni* icke bekymra er. Saken må afslutas för min räkning. Jag uppdrar er endast, att på bästa sätt göra upp med lagman von Stahl."

"Jag ber ers maj:t om nåd; men han lärer icke gerna kunna lagligen afhandla om återgång af egendomsköp, utan att jag är försedd med skriftliga utfästelser."

"Invändningar, och alltid invändningar, då jag befaller något, som ni ej sjelf hittat på!... Nå väl! jag vill personligen aftala med herr von Stahl, begriper ni? Jag skall låta underrätta er om mina vidare befallningar."

Ett par dagar derefter medan statsministern Wetterstedt och riksståthållaren Sandels inne hos och med konungen samtalade om riksdagens gång (i och för hvilken den senare hemkommit från Norge), anmäldes lagman von Stahl. "Låt honom slippa in," yttrade Karl Johan. "Han skall finna sig smickrad af att få företräde i herrarnes närvaro."

Lagman von Stahl — innan han adlades kallad "Ståhl" — var af ett föga fast skaplynne, och fåfänga hans hufvudlidelse. Sin betydliga förmögenhet satte han öfver styr, för att i hufvudstaden svänga sig upp och få umgås med betitlade personer, för hvilka han tecknade sin borgen på hvilken summa som helst, om dermed förknippades en högtbetrodd eller högvälboren brorskål. Det låg således i sakens natur, att han ej skulle kunna motstå en monarks böner, och en så inställsam och lysande monarks sedan, som Karl XIV Johan!

Denne öfverhopade honom med nådiga ord och skulle framdeles — så förmälde han — öfverhopa honom med nådevedermälen, om han nu ville göra konungen en tjenst, för hvilken han ämnade hålla honom skadeslös.

Utan att ännu veta, hvaruti den bestod, svarade v. Stahl ett ovilkorligt *ja!* och utbad sig ifrigt att få veta hvad hans majestät hade att befalla. Han ansåg för den högsta lycka, att få vid sin store konungs fötter nedlägga lif och egendom.

Karl Johan berömde hans beredvillighet, sade sig uppskatta hans förtroende och skulle ej lemna hans tillgifven-

het obelönt. Han nämde derefter sin önskan: att lagman v. Stahl skulle på det sätt ställa Sämsholm till konungens förfogande, att när han godt funne, handeln derom mellan Stahl och Anders Danielsson finge, utan mellangift återgå och upphäfvas, hvaremot konungen af egna medel ville ersätta Stahl den betingade vinst han på en sådan afhandling gick miste om af Anders Danielsson.

Öfverraskad, men icke afskräckt, af förslaget, utfästade lagman v. Stahl sig, att efterkomma monarkens begäran.

Köpet om Sämsholm mellan v. Stahl och Anders Danielsson återgick verkligen. Den senare slapp i och med detsamma sin störste, efterhängsnaste och farligaste fordringsägare. Riksdagarnas annaler vitna, att sådant icke förändrade färgen hvarken på hans yttranden eller handlingssätt.

Lagman von Stahl, å sin sida, förblef, han också, samme blinde, förtjuste konungaträl och ministerielle handtlangare. Men hans förmögenhetsvilkor undergingo efter hand väsentlig förändring. Åtskilliga af hans nya förnäma bekantskaper: general Boye, statssekreteraren Arnell, m. fl. föllo öfverända och några lemnade till och med riket. Stahl nödgades infria borgensförbindelser, tills han omsider var ur stånd att betala egna skulder, för hvilka han strängt eftersattes af sina borgenärer.

I sitt betryck vände han sig till grefve Wetterstedt och bönföll, att han ville erinra konungen om sitt löfte och utverka dess snara uppfyllande; ty nöden stode för dörren.

"Granlagenheten fordrar, att ni sjelf talar med hans maj:t derom," anmärkte Wetterstedt. "Låt mig sedermera veta hvad svar ni får, så vida lagmannen skulle behöfva mitt biträde."

Stahl *behöfde* det och kom, nästan i raseri, tillbaka, några dagar derefter.

Konungen hade med särdeles onåd upptagit och bemött hans framställning; hade ansett sitt löfte löst med de framgångar i tjensteväg, han förunnat Stahl; hade yttrat, att Stahl missförstått hans muntliga utfästelse, hvarpå beviset vore, att det aldrig blifvit skriftligen uppsatt; hade förklarat Stahls underdåniga erinran nu vara ett oförskämdt tiggeri, ett konstgrepp, för att tillkonstla sig monarkens penningar; och hade slutligen, med vrede, visat von Stahl

på dörren och förbjudit honom att vidare synas för konungens ögon.

Denna missräkning, denna misshandling, de svidande behofven och de ansättande borgenärerna ingåfvo nu den eljest krypande konungaslafven förtviflans mod. För honom återstod intet annat — sade han — än att låta inför domstol på ed afhöra deras excellenser Wetterstedt och Sandels, i afseende på konungens åtagande i deras närvaro att ersätta Stahl hvad han förlorade på egendomshandelns återgång.

Sedan grefve Wetterstedt med uppmärksamhet och lugn afhört von Stahls jemmer, svarade han: "Lagmannen har sig sjelf att skylla för det obehag, hvaruti ni råkat. Det berodde ju af er, att medgifva eller afslå fastighetsköpets återgång? Jag var icke den som öfvertalade er; men deremot uppmanar jag nu lagmannen, för sitt eget bästas skull, att icke förlöpa sig. Håll er stilla tills jag hunnit skrifva och få svar från Kristiania. Kom sedan igen till mig, och om jag ej då kan ställa er tillfreds, så gör hvad ni behagar."

Lagman Stahl följde rådet; höll sig icke blott stilla, utan till och med *undan* för sina fordringsägare.

Emellertid skref Wetterstedt till Sandels, som efter riksmötets slut återvändt till sin post i Norge, förtäljde honom von Stahls belägenhet; återkallade i hans hågkomst konungens muntliga utfästelse, i deras närvaro; underrättade honom, att deras edeliga afhöranden som vitnen, just rörande denna omständighet, var på vippen att äskas; och bad Sandels ställa sitt svar så, att Wetterstedt kunde lägga det under hans maj:ts egna ögon.

Riksståthållaren grefve Sandels svarade med omgående post: att han ända till den ringaste omständighet ganska noga mindes allt hvad som yttrades vid lagman von Stahls företräde hos konungen, i deras (Wetterstedts och Sandels) närvaro, och att han, som hederlig karl, ej kunde undgå att i öfverensstämmelse dermed afgifva sitt edeliga vitnesmål, om sådant lagligen påfordrades.

Statsministern stoppade riksståthållarens bref i fickan och for upp till konungen.

Det var hög tid. Vitnesförhör för dödsfalls skull var redan begärdt vid en af hufvudstadens domstolar.

Karl Johan ville i början ej lyssna på grefve Wetterstedts framställning och tillsade honom, att ej blanda sig uti hvad honom ej angick.

"Men detta angår mig i flera afseenden," svarade Wetterstedt. "Det gäller både min egen ära och samvete som åberopadt vitne, och det gäller ers maj:ts ära, hvilken rörer mig lika nära i den dubbla egenskapen af trogen undersåte, ers maj:t af själ och hjerta tillgifven, och af ers maj:ts laglige rådgifvare."

"Och hvad ärnar ni vitna?" frågade konungen, vresigt.

"Alldeles detsamma, som riksståthållaren grefve Sandels," genmälde Wetterstedt, i det han framtog och öfverlemnade dennes bref.

Med klippska, plirande ögon fixerade statsministern Karl Johan, då monarken genomläste det. Ju mera Karl Johans panna mulnade, desto klarare blef Wetterstedts blick. Han insåg nämligen, att brefvet gjorde behörig verkan.

"Jag finner," utbrast konungen, sedan han slutat läsningen och i det han slängde brefvet långt fram på golfvet, "att alla i det här eländiga landet sammansvurit sig för att plundra mig. Ingen kan undgå sitt öde. Huru mycket är det er mening att vid detta tillfälle låta mig betala?"

"Beloppet, nådigste herre! lärer ers maj:t täckas bestämma efter tagen kännedom af köpeafhandlingarne. Det väsentligaste för ögonblicket är, att kunna meddela lagman v. Stahl, att ers maj:t förunnar honom det utlofvade skadeståndet, på det att det begärda vitnesbördet må varda inställdt."

Och så skedde det. Konungen anslog åt lagman v. Stahl 6,666⅔ riksdaler banko, dem grefve Wetterstedt öfverlemnade åt en af Stahls vänner, som besörjde ackord med och utbetalningen åt hans borgenärer*).

*) Med egna ögon har författaren sett penningarne och ackordslistan i grefve Wetterstedts ombuds händer, utan att likväl tilltro sig, att med visshet afgöra, huruvida de flutit ur handkassan, eller kabinettskassan. Ofvanstående berättelse är emellertid helt och hållet historisk.

V.

"Välkommen, Claës! Du finner mig så upprörd, emedan jag nyss varit i häftig ordvexling med Adine, som rest ifrån mig, lågande af ovilja deröfver, att hon ej kan förmå mig att sadla om och i en handvändning bli rätt förtjust, efter så många giltiga anledningar, som god svensk, att vara högst missbelåten."

Det var kammarherren grefve Karl Henrik Posse till Fogelvik, som med dessa ord emottog sin bror, hofmarskalken hos kronprinsen grefve Claës Fredrik Posse. Adine var namnet på den förres hustru, född i Frankrike med namnet de Breant, statsfru hos drottningen.

-"I det ämnet kan anföras åtskilligt, både för och mot," svarade brodern. "Hvad är det egentligen Adine yrkar?"

"Att jag skall stämma ned tonen, småningom öfvergifva motståndet och ställa mig på regeringens sida, emedan hon påstår, det vara upp åt väggarna orimligt, nu sedan drottningen kommer till Sverige, att Adine uppvaktar i hofvet, under det hennes man räknas bland dess fiender."

"Oss emellan sagdt hörer jag till de klentrogna hvad hennes maj:ts återkomst hit beträffar. Jag vet allt för väl att hennes afsky för vårt luftstreck, sjuklighet och utslag i ansigtet blott äro fabler, som med flit utspridas för att bemantla hennes frånvaro; men jag känner också att hvarken kungen eller kronprinsen tro på hennes återvändande: än mer, jag har mig bestämt bekant, att hans maj:t *ej önskar* det, att han yttrat till fröken Koskull, att sådant aldrig kommer att ske, och att våra diplomater på utrikes orter fått föreskrifter, att under alla upptänkliga förevändningar afstyrka drottningens hemresa, ännu i sista stunden, om hon skulle göra allvar deraf. Men kronprinsessan kommer i alla fall, och vi få således hvad vi länge saknat, ett hof med fruntimmer, som sannolikt blir både lysande och muntert; ty det är kungens plan att hennes kungl. höghet skall göra *les honneurs* i de stora förmaken och fröken Marianne i smårummen. Adine råkar då i en falsk ställning, blir utesluten, eller får sura ögonkast och speord,

om du fortfarande står på motståndets sida. Kom ihåg att vi numera äro beslägtade med konungahuset. Vår bror Arvid är gift med Napoleons brorsdotter och kronprinsessan är dotter af Napoleons stjufson."

"Och min egen hustru, min egen bror skulle önska, att jag för hofgunstens snömos afyttrade heder och öfvertygelse!"

"Visst icke. Stäng öfvertygelsen inom ditt bröst och låt den alltför gerna utdunsta mellan fyra ögon till pålitliga vänner — om sådana finnas i våra dagar; men motsäg icke offentligt ministrarne och motsätt dig icke saker, som ligga konungen om hjertat att drifva fram. Hvartill tjena utomdess bemödandena att simma mot strömmen? Såg du icke nyligen huru enhälligt ständerna uppvaktade med en adress i anledning af de anonyma smädeskrifterna, som hittades i Riddarhusförstugan och som kringspriddes i landsorten, under v. Engeströms och Holsts diktade namn."

"Det der underdånighetsraseriet, som vi framdeles komma att skämmas för i häfderna! Och De la Gardies fjesk med adresser och utskickningar, utan att ständerna känna det ringaste af innehåll eller ordalag i dessa hemlighetsfulla skrifter annat än att talmännen uppgifvit, att de skola innefatta förklenliga omdömen rörande vår nuvarande regentslägt! Kanske alltsammans är blott en hemlig polistillställning, för att väcka deltagande och pröfva, huru folket skulle upptaga en ny 13:de mars?"

"Snarare då ett vanmäktigt försök af prins Gustafs förmyndare, att afskrämma hennes kungl. höghet prinsessan af Leuchtenberg och hennes höga målsmän från äktenskapets fullbordan."

"Hennes *kungl.* höghet prinsessan af Leuchtenberg! Hvilket lågt smicker nu för tiden i allt! Det är först *efter* förmälningsakten med Sveriges kronprins hon blir *kungl.* höghet. Dittills må hon väl, liksom, före henne, Hedvig Elisabeth Charlotta och Fredrika Dorotea Wilhelmina, åtnöja sig med titeln "*furstlig*" höghet, och de voro likväl begge, hvad prinsessan af Leuchtenburg *icke* är, döttrar af *regerande* hus. En annan sak var det med Sofia Magdalena och Lovisa Ulrika, — de voro konungadöttrar och den *kungl.* höghetstiteln således deras medfödda företrädesrättighet. I tåget *till* kyrkan "*furstlig*" och *från* templet "*kungl.*" höghet så lydde bilägerceremonielet för konung Gustaf IV

Adolfs och Hertig Karls (sedermera Konung Karl XIII:s) af Södermanland gemåler; men nu mera trampas till och med etiketten under fötterna.“

“Jag undrar i sanning, att du kan fästa dig vid dylika obetydligheter.“

“Det skulle jag visserligen icke göra, om oregelbundenheterna stannade vid småsaker. Men här går befängdt till i både smått och stort. Om Gustaf Vasa, om Gustaf den store Adolf, om till och med tredje Gustaf kunde förnimma i och tala ur sina grifter: hvad tror du väl de skulle säga om Vasatronen led efter led inrymd åt romerskkatolska furstinnor?“

“De skulle ej kunna annat än erkänna Karl Johans fördomsfrihet, fördragsamhet och lika hägn åt alla trosbekännelser. Blifva olägenheterna aldrig större af de olika gudalärorna inom regentslägten, än under *hans* tid, så har man i det afseendet åtminstone ingen billig anledning till klagan.“

“Men deröfver är han sjelf ej mästare, och förr eller senare skola olägenheterna af detta missförhållande låta erfara sig, derom är jag förvissad. Hvad som går an i ett enskildt hus, passar icke i konungaborgen. Och om denna punkt vore den enda, hvaröfver vi ha orsak att beklaga oss! Men det är öfverträdelser af lagarne, förföljelser mot friheten, försök att åtkomma folkets penningar, hvart man kastar ögonen.“

“Och ändå anses öfver allt Sverige för det lagbundna samhällsskickets rätta hembygd?“

“Det är ett bedröfligt förhållande, att under det Sverige i utländska dagblad prisas för sin lycka att mera än något annat europeiskt folk ega en verkligt lagbunden sinnad styrelse, och i sådant hänseende upphöjes, för att hafva upphunnit det afundsvärda mål, hvilket andra folk fåfängt eftersträfva; och under det dylika lofsånger från flera håll och på hvarjehanda sätt inom landet samtidigt uppstämmas; — det är smärtande, säger jag, att då förnimma, huru ingenting göres från svenska styrelsens sida till den lagbundna samhällsorganismens utbildning, vare sig i afseende på grundsats eller form; men att deremot hafva erfarit, huru under loppet af elfva år ganska mycket skett till den fria statsförfattningens både försvagande och stympande. Egde dessa ljusa taflor samma upprinnelse,

som de rökverk, hvilka af slafsinnet eller vinningslystnaden vanligen tändas för de mäktige på jorden, så skulle jag tro dem ej förtjena någon uppmärksamhet; men då färganläggningen möjligen kunde hafva den verkan, vare sig med eller utan afsigt, att blända de svagares ögon; så torde sanningen böra hållas invid, till förekommande af förbländningens vådor *).“

“Om jag nu till och med gick in på, att du *har* rätt, följer deraf ingalunda, att du också *får* rätt af allmänheten, minst af allmänheten i andra länder. Karl Johans namn är der så stort, både som svensk furste och fransk härförare, att ingen skulle sätta tro till framställningar i motsatt riktning. De främmande bokpressarne svettas ju öfver allt hans beröm.“

“Åh ja, mot kontant betalning, som kostar honom rätt artiga summor! Om man emellertid skänker sitt förakt åt både de svenska öfversättningarna och i Sverige understuckna upplagor, fastän på franska språket, så stöter man ofta på rätt minnesvärda sanningar. Du må sjelf döma!“

Kammarherren grefve Posse sköt undan det gröna sidenförhänget från en bokhylla, framtog några böcker, slog upp här och der samt läste högt: “Så här skrifver general Savary:

“Efter freden i Campo Formio skickade direktorium till Wien general Bernadotte, i egenskap af ambassadör. Vid denna tidpunkt bekände han med värme de republikanska begreppen, *som då voro en säker väg till lycka för alla ärelystnader*“ **). —

“Den 18:de Brumaire, då Bernadotte mötte general Bonaparte, i detsamma han skulle begifva sig till de Elyseiska fälten, för att mönstra sina der församlade trupper, yttrade han till honom, på sin gascogneska munart: “Du går för att låta guillotinera dig.“ — “Vi få väl se,“ svarade general Bonaparte kallt.“ ***) —

“Ehuru besvågrad med huset Bonaparte, hade Bernadotte bevistat flera sammankomster, der man afhandlade

*) Ofvanstående med ’ utmärkta stycke är ordagrant hemtadt ur grefve Karl Henrik Posses den 14 Juni 1823 till konstitutionsutskottet ingifna anmärkningsanledning mot statsministern för utrikes ärendena grefve von Engeström.

**) *Mémoires du Duc de Rovigo;* första delen; 2 kap.; sid. 36.

***) Anf. st. sid. 234.

utvägarne att göra sig af med förste konsuln. Visserligen satte han sig emot, att man skulle beröfva honom lifvet; men han tillstyrkte att bortföra honom med våld, som alltid kommit att slutas på samma sätt. Alla de öfriga röstade för döden.“ *) —

“Efter slaget vid Jena betygade Napoleon hela sin tillfredsställelse åt marskalken Davoust, och fick veta hela sanningen både i afseende på marskalken Bernadottes uppförande och kavalleriets den 14:de. Han besinnade sig ett ögonblick; derefter for han ut i förebråelser och tillade: “Det är så afskyvärdt, att om jag stälde honom för en krigsrätt, vore det detsamma som att låta skjuta ned honom. Det är bättre att icke med honom låtsa om någonting. Jag tror honom ha nog hederskänsla, att sjelf inse det han gjort en skamlig handling, i afseende på hvilken jag ej skall dölja för honom mitt tänkesätt.“ **) —

“I detta ögonblick instälde sig marskalken Bernadotte, för att uppvakta kejsarn, som förbjudit att blifva störd, innan han sjelf kallat. Jag vägrade således att släppa in marskalken; ty jag visste då ännu icke orsaken till hans ankomst. Jag hade sett den vekhet, hvarmed hans trupper stridt, och han hade allt ifrån fälttågets början oupphörligen beklagat sig öfver sina soldaters tröghet, oerfarenhet och bristande förtroende hos befälet. Jag skulle ha uttömt gissningarnas förråd, utan att kunna föreställa mig, att han, på en gång motsägande den menliga åsigt, han sjelf bibragt om deras mod, drömde, att det var just dessa, som afgjort den seger vi vunnit (vid Wagram 1809). Kejsaren, som snart blef underrättad om denna obegripliga dagorder, lät kalla till sig den allt för inbilske marskalken och tog ifrån honom hans trupper. Lexan förslog icke. Bernadotte envisades att hålla fast med de löjliga lyckönskningar, som han stält till sachsarne och lät införa dem i tidningarne. Kejsaren blef förtörnad öfver detta uppförande. Han kunde ej smälta, att man hopspann på samma gång en olämplighet och en osanning; men han ville ej heller såra folk, som blottstält lifvet för att tjena honom. Det otidiga upptåget var emellertid för glupskt, att lemna det oanmärkt ur sigte. Han utfärdade en dagorder, som

*) Anf. st. sid. 429.
**) Anf. st.; andra delen; 23 kap., sid. 292.

han uppdrog åt krigshärens generaladjutant, att icke göra kunnig, hvarken för allmänheten, eller för sachsarne, öfver hvilka befälet gifvits åt general Reynier. "Min frände" skref han till honom "Ni finner härhos en dagorder, som ni skall skicka till marskalkarne, med underrättelse, att den är *för dem ensam*. Ni får icke skicka den till general Reynier. Ni skall sända den till de begge krigsministrarne, äfvensom till konungen af Westphalen."

"Dagorder,

gifven i vårt kejserliga läger Schönbrunn den 11 juli 1809. Hans maj:t betygar marskalken prinsen af Ponte Corvo sitt misshag öfver dennes dagorder, daterad Leopoldau den 7 juli, som blifvit införd nästan samtidigt i alla tidningar, och i följande ordalag: "Sachsare! Den 5 juli hafva 7 till 8 tusen af eder inträngt uti fiendtliga härens medelpunkt och besatt Deutsch-Wagram, oaktadt 40,000 mans motstånd, understödt af 50 kanoner. I hafven stridt ända till midnatt och bivuakerat midt ibland österrikarnes leder. Den 6:te vid dagbräckningen hafven i ånyo börjat striden, med samma ihärdighet, och midt under det fiendtliga artilleriets förödelser hafva edra lefvande kolonner förblifvit stående orörliga som murar. Den store Napoleon har sett er tillgifvenhet; han räknar eder bland sina tappre. Sachsare! En soldats lycka består uti att hafva uppfyllt sina pligter: I hafven på ett värdigt sätt gjort eder. I bivuaken vid Leopoldau den 7 juli 1809,

Befälhafvande marskalken för nionde fördelningen,

Bernadotte."

"Oberäknadt, att hans maj:t personligen förer befälet öfver sin krigshär, är det kejsaren ensam det tillkommer att utdela den grad af ära, som hvar och en förtjenat. Hans maj:t har att tacka franska trupper och icke någon främling, för sina vapens framgång. Prinsens af Ponte Corvo dagorder, åsyftande att bibringa falska anspråk åt trupper, som, lindrigast sagdt, äro medelmåttiga, är stridande mot sanningen, mot politiken och nationaläran. Framgången den 5:te tillhör marskalkernas, hertigens af Rivoli och Oudinots fördelningar, hvilka brutit genom fiendens medelpunkt på samma gång som hertigens af Auerstädt fördelning kringrände honom på venstra flygeln. Byn Deutsch-Wagram befans icke i vårt våld den 5:te. Denna by

blef intagen, men först den 6:te middagstiden af marskalken Oudinots fördelning. Prinsens af Ponte Corvo fördelning var icke orörlig som en mur: det var den första som drog sig tillbaka. Hans maj:t blef nödsakad att låta betäcka den af vice-konungens fördelning samt af Broussiers och Lamarques trupper, anförda af marskalken Macdonald, samt af det stora kavalleriets fördelning, under general Nansoutys befäl, äfvensom af en del af gardets kavalleri. Det är denne marskalk och hans trupper, det beröm tillkommer, som prinsen af Ponte Corvo tillegnat sig sjelf. — Hans maj:t önskar, att detta förklarande af hans misshag må tjena till varning, på det ingen marskalk må tillvälla sig den ära, som tillhör andre.' — Hans maj:t befaller likväl, att denna dagorder, som kunde göra sachsiska hären modfäld, ehuru soldaterne allt för väl veta, att de ej förtjena de loford, man gifvit dem, förblifver hemlig, och skickas till marskalkerna, som föra befälet öfver krigshärens fördelningar.

"Napoleon." *)

"Se här vidare huru generalerne Belliard och Gourgaud, Karl Johans egen svåger, grefven af Survilliers, Josef Bonaparte, f. d. konung af Spanien, grefvarne d'Aure, Bonacossi och Boulay de la Meurthe, baronerne Meneval och Massias, prinsen af Eckmühl, ministern Stein och Cambacérès **) utläto sig om Bernadotte som krigsminister:

"Hörom honom! lika oförsynt när han förtäljer underverken från denna tidpunkt af sin lefnad, som då han berättar dem han utförde vid Wagram med sina sachsare, visar han oss Frankrike som reser sig helt och hållet på hans uppmaningar och krigshären försatt på bästa fot vid läsningen endast af hans kungörelser. För honom fins blott en förlägenhet: användandet af alla dessa utvägar, som hans själskraft skapat. Manskap! han har deraf så mycket, att han ej vet hvar han skall göra af det. General Championnet, det är sant, är lemnad ensam att med sin person stänga Alperna. Men hvad betyda några olyckliga brigadhalfvor mot "tvåhundra bataljoner af tusen man, som

*) Anf. st.; fjerde delen; 14 kap.; sid. 189.

**) *Bourrienne et ses erreurs, ou observations sur ses Mémoires.* Brüssel-upplagan.

strömma till för att uppsöka fienderna *). Denne general är nödsakad att ersätta bristen på verksamhet hos styrelsen, att pålägga skatter, att påbjuda utskrifningar. Det gör ingenting: några rekryter mer öka icke ministerns bekymmer, som ej har andra utvägar att draga fördel af massorna, än i att skaror kasta dem öfver Tyskland. På samma sätt förhåller det sig med uppsättningen af hästar för kavalleriet. Championnet yrkar på mulåsnor; men förråderna äro öfverfylda af hästar. Kompanierna förses med sådana, menigheterna skänka dem; de finnas i beredskap för alla behof, och man vet i denna vefva ej hvartill man skall använda dessa kostsamma djur. Tro ej att detta öfverflöd härrör af någon hemlig bevekelsegrund, af någon smutsig anläggning. Nej; leverantörer och verk äro renade i elden af deras hufvudmans fosterlandskärlek. "Ingen af dem känner annat intresse än fäderneslandet. Bernadotte är oafbrutet midt ibland dem. Han vakar öfver dem; han kontrollerar; från morgonen till mörka natten följer han med ängslig omsorg deras minsta företag: — Men har man likväl någonsin sett maken till olycka! Af 40,000 hästar dem han ej vet, hvartill han skall använda dem... 600 blifva omsider skickade till krigshären vid Alperna. Denna har hvarken fordon eller seldon. Nå väl! dessa hästars beskaffenhet är sådan, att två tredjedelar måste bortvräkas. Truppfördelningar äro uppbragte; Grenobel ropar om anstötlighet: hvad gör det till saken? Bernadottes ministère är icke desto mindre ett mönster för förvaltningar! Trupperna äro utan vapen; jag vet det: de äro utan kläder, utan skor; jag vet det också; men hvilka cirkulärer! hvilka proklamationer! Huru lågande! huru medborgerliga! Nå, hvartill tjena lumpna lifsförnödenheter, blott man är stadd i hänryckning! Hvartill behöfvas sablar och skjutgevär, då man brinner af längtan att utrota frihetens fiender! Man kunde i sanning säga, att krig är en rosenvattenshandtering, och att man icke kan slåss innan man ätit middag. Man begär bröd, när man redan är uppstäld på linien, halm, ja till och med köttsoppa, sedan feber och sår aflägsnat derifrån. "Aldrig uppenbarade sig dylika anspråk vid Sambre- och Meuse-hären, och Bernadotte är icke den, som deruti gör ändring. Se också huru skickligt han slipper undan

---

*) Första delen, 6 kap.; sid. 183.

de reklamationer, som belägra honom! Huru han leker med besvärliga efterhängsne! En yrkar på att få trupper: han besvarar honom med loford öfver hans talanger. En annan begär krigsförnödenheter: han försäkrar, att de äro på vägen. En tredje anropar regeringens medlidande för våra olycklige sårade: Bernadotte suckar öfver deras lidande; men skickar hvarken understöd eller läkemedel. Emellertid förflyter tiden, ansträngningarna fördubblas, lyckan småler mot oss; och i en handvändning uppdagas, att det icke är Championnet, som uppsatt krigshären vid Alperna, icke Massena, som underhållit den i Schweiz; hvarken dessa begge generaler, eller Suchet och Joubert hafva förstått att upplifva modet hos trupperna: det är Bernadotte, som gjort allt. Han säger det, låter säga det och alla upprepa: "den skicklige mannen" — ja, i sjelfva verket skicklig; ty gå igenom de arbeten, som sedan några år utkommit. Öfver allt samma dårskaper! Öfver allt samma öfverdrifter! Bernadotte är tidpunktens hjelte. Moreau, Jourdan, Massena hafva visserligen öfverraskat fienden med några segrar; men alla tre hafva varit sällsamt opassande för statsangelägenheter. Exministern Bernadotte ensam förenar slagfältets ryktbarhet med skicklighet i kabinettet. Han ensam har sett sakerna sådana de verkligen äro. Skarpsinnig i Italien, hofsam i Wien, omedgörlig i Paris, om han misslyckats i dessa olika belägenheter, är det icke derför att han är orolig, trätgirig, för mycket intagen i sig sjelf, utan derför att Frankrikes onda ande fästat sig vid hans steg och ständigt mot honom uppväckt nya obehag."

"Orsaken till uppträdet i Wien beskrifva desse herrar helt kort och enkelt sålunda:

"Hvem känner icke det ofall, Bernadotte hade i Wien? Saken är ganska enkel i sig sjelf. Frankrikes ambassadör ville störta österrikiske ministern. Denne blef varse anläggningen och, vexlande krig mot krig med generalen, skaffade han honom ett upplopp på halsen, hvilket tvingade honom att utrymma platsen."

"Samt på ett annat ställe:

"Österrikiska ministèren hade den ohöfligheten att misstycka, det franske ambassadören stört ordningen i Wien och äskade att han skulle exemplariter afstraffas. Det var mycken ära för ett första uppträdande; men det var likväl icke allt. Bernadotte hade tagit sin tillflykt till Rastadt.

Hans närvaro, eller rättare hans obetänksamma företag gaf nådestöten åt underhandlingarna, som ännu der fortsattes. Riksfurstarne underkastade sig endast derför de smärtsamma uppoffringar man ålade dem, emedan de trodde Frankrike och Österrike innerligen med hvarandra förbundna. Nu erhöllo de beviset, att så ej förhöll sig. De ville ej vidare höra talas om något afstående, något egoväldes afträdande. Å alla sidor rustade man sig till krig, och fiendtligheterna började nästan genast. Att man på detta sätt grep till vapen, är tvifvelsutan ganska ärorikt; men Bernadotte hade ej bort gifva denna föräring åt Bonaparte. Man ser att fredsbrottet härledde sig vida mindre från honom än från den förre" *).

"Bernadottes ende vän och själsförvandt bland de maktegande i Frankrike, Fouché, hertig af Otranto, beskrifver hans aflägsnande från ministèren på följande sätt:

"Under motgången hemtade de öfverdrifnes parti (*le parti exagéré*) nya krafter. Dess sammankomster blefvo tätare och verksammare. Det utsåg till hufvudmän Jourdan och Augereau, som sutto i de fem Hundrades Råd, och i konseljen Bernadotte, som hade krigsportföljen! **)

"Jag visste, att de hetsigaste folkvännerne enträget lågo öfver Bernadotte, att stiga till häst och förklara sig för dem, under ett tumult, som skulle blifva på en gång civilt och militäriskt. Oaktadt polisens i vägen lagda hinder hade uppmaningen redan skett till gamla och nya jakobiner, till gamla och nya terrorister. Barras och jag åtogo oss, att afhålla Bernadotte från ett tilltag, som skulle gjort honom till Frankrikes Marius: en roll, som hvarken låg i hans skaplynne eller seder. Visserligen frättes han af äregirighet; men det var en nyttig och ädel ärelystnad, och han älskade i sjelfva verket friheten. Vi rörde hvardera särskildt hans ömma strängar, och vi bevekte honom. Men han var ej okunnig om de förslag, uppgjorda under Jouberts egid, och de framställningar som blifvit gjorda till Moreau, att förändra regeringssättet. Vi försäkrade honom, att det var tankar utan rot, förflugna planer, framkastade af förslagsmakare, som alltid anfalla regeringarna i kritiska tider; att ingenting derutinnan vore aftaladt; och att

---

*) Anf. st.; sid. 9.

**) *Mémoires de Joseph Fouché, Duc d'Otrante;* första delen; sid. 65.

man bar aktning för grundlagen, så länge våra motståndare ej sjelfve ville förstöra den. Barras lät honom förstå, att det vore lämpligt att han valde något öfverbefäl vid krigshären, emedan han med krigsportföljen alltid vore en skotttafla för ett mot regeringen verksamt parti. Han undvek att förklara sig öfver denna vink, och lemnade oss. — Sieyès och Roger-Ducos befarade en förlöpning, så mycket mer som jag var viss på, att det funnos flockar och sammanskockningar kring lagstiftande salen, och partiet smickrade sig med att deraf sätta sig i besittning, medelst öfverraskning, understödt af de tre generalerna, sina anförare. Sieyès i sin egenskap af president, skickade efter Bernadotte, smekade honom, afnarrade honom ganska skickligt, att yttra, det han skulle anse högsta befälet öfver en krigshär som en hedrande vedergällning för sina mödor som minister. Sieyès företog sig då, att i samma ögonblick gripa verket an. Redan hade General Lefèvre fått befallning att komma öfverens med mig om vidtagande af lämpliga krigiska mått och steg och att, om det behöfdes, med våld skingra sammanskockningarna, sedan han likväl förvissat sig om krigarnes anda. Då mina hemliga underrättelser öfverensstämde med andra förtroliga meddelanden, återkallade Sieyès, Barras och Roger-Ducos Bernadotte, utan att derom underrätta Moulins och Gohier. För att lugna dem, måste man gifva dem försäkran, att de skulle bli rådfrågade i afseende på valet af ny minister“ *).

“Öfverläggningen blef ganska stormande i de Fem Hundrades råd. Ryktet om Bernadottes återkallande uppretade dem“ **).

“Bernadottes afsättning, förgyld med ytan af ett af honom begärdt afsked, var tvifvelsutan en sträng åtgärd, som kunnat uttydas ofördelaktigt för Direktorium. I ett offentliggjordt bref svarade Bernadotte i följande ordalag på det officiela tillkännagifvandet om hans entledigande: “Jag har *icke begärt* afsked, *som man bifallit.* För sanningens heder, som tillhör samtiden och historien, rättar jag detta faktum.“ Sedermera, tillkännagifvande sitt behof af hvila, begärde han sitt underhåll på indragningsstat,

*) Anf. st.; sid. 66.

**) Anf. st.; sid. 68.

hvilket han trodde sig hafva förtjent, medelst tjugu års oafbrutna tjenster" *).

"Nå väl! vill du veta huru vår nådigste herre alltid tänkt om lagar och rättvisa, så hör bara denna lilla strof i hans bref till Förste Konsuln, den 13 Floréal år IX:

"Det är nödvändigt, min general, att *Krigsrätterna* uteslutande få befattningen att döma dessa eviga fiender af samhällsordningen. Den vanliga rättvisan har långsamma former, och fängelserna äro fullproppade af dessa brottslingar... Man förkunnar som afgjordt, att en prins af kungliga blodet skall ställa sig i spetsen för de upproriske. Man skall mottaga honom på ett kanske ohöfligt, men åtminstone republikanskt sätt" **).

"Jag tröttar dig kanske med dessa många utdrag. Tillåt mig att sluta med ännu ett ur Savarys anteckningar, innehållande bekräftelse på de förrädiska aftalen i Åbo mellan Alexander och Karl Johan:

"På general Reyniers anmärkning, att kejsaren (Napoleon) vore statens hufvud, svarade Alexander: men det är krigshären, som gjort detta hufvud, och om man fordrar af er, att I tagen ett annat: hvarföre skullen I icke göra det, för att få lefva i fred med hela verlden?" General Reynier invände, att utom det, att man ej skulle finna någon, som kunde ersätta kejsaren, voro de förbundna furstarne berättigade att hysa bra litet högaktning för ett folk, som så lättsinnigt öfvergåfve en prins, hvilken man så högtidligt utropat. Kejsaren svarade, att man ej hade någon förebråelse att göra folket, emedan det gåfve vika för omständigheterna; och hvad valet angår, syntes det redan antydt af kejsarens tillgifvenhet för den inom krigshären, som han, utan jemförelse, ansåge för den skickligaste, hvarför han nämnde *Bernadotte*. General Reynier svarade, som han borde, utan att tillåta sig något missgynnande omdöme öfver marskalken Bernadotte. Han tog afsked och återvände till Paris, der han sjelf berättade mig detta samtal" ***).

---

*) Anf. st.; sid. 69.

**) *Bourrienne et ses erreurs;* första delen; sid. 216—217.

***) *Mémoires du Duc de Rovigo;* sjette delen; 21 kap.; sid. 329.

"Nå," yttrade kammarherren, i det han satte böckerna tillbaka på hyllan och drog igen sidenförhänget, "hvad synes dig om allt detta?"

"Mig synes," svarade hofmarskalken, med mörknad panna, "att du likväl glömt den myckna och alldeles ovanliga redlighet, Bernadotte ådagalade som krigsminister *). För öfrigt är det både möjligt och troligt, att om man innan den 21 augusti 1810 känt de der historierna du nu läst upp för mig, så hade successions-ordningen den 26 september samma år aldrig funnits till. Nu deremot vore långt bättre att icke veta hvad som i alla fall ej kan hjelpas; äfvensom du gjorde bättre för dig sjelf, din hustru och din slägt, att småningom närma dig den linia på hvilken vi öfriga befinna oss: der du nu står, skördar du hvarken gamman eller erkänsla.

"Det är mig ingalunda obekant. Men sedan man, som jag, hunnit öfver de femtio lefnadsåren, är fröjdernas tid förbi, och jag vill dö med vissheten att efterlemna ett aktadt namn, och att man icke utan rörelse skall nalkas mitt stoft."

"Du är ju i alla fall mycket yngre än kungen. Efter naturens ordning kommer du således att öfverlefva honom, och när Karl Johan upphör att regera..."

"Så uppstiger Oskar I på tronen. Jag lyckönskar dig, som är hans hofmarskalk."

"Lyckönska snarare Sverige. Det blir ett tidehvarf för dygd, snille och talanger: alla misstag rättade, alla oförrätter godtgjorda: intet tidningssmicker; ingen misshushållning med statsmedel och således inga lustläger och uniformsförändringar: Civillistan nedsatt till hälften; ty han älskar indraget lefnadssätt och är öm om folkets fickor: kanske inga fester mer föreningsdagen; men också inga 200,000 riksdaler banko lifränta längre af Svenskarne för deras långa vaxnäsa; och rubelfonden samvetsgrant återställd; kanske till och med både till kapital och ränta..."

"Spara ditt guld och dina gröna skogar! *Qui vivra verra.* Om du spår sant, så mycket bättre! Är det åter blott ett bländverk, så vill jag *nu* med min föresyn visa uppriktiga fosterlandsvänner rätta stråten, som de böra vandra *då.* Du kan under tiden lefva belåten vid hofvet, under din nådigste herres beskydd, och Adine får i alla fall allt

*) Portefeuille, belysande det inre af tidernas historia; Underrättelser om Frankrike af Benjamin Höijer; sid. 181.

hvad hon önskar af gamle herrn, både derföre att hon är ett fruntimmer af angenämt umgängessätt, och i synnerhet derföre, att hon känner gubbens föregåenden i Frankrike *och hans slägt der*, — den ömmaste af alla hans ömma sidor."

"Förbannade envishet!" mumlade hofmarskalken grefve Posse, vid utgåendet, sedan han sagt sin bror farväl.

Denne fortgick rastlöst på motståndets bana; men skyddes i samma mån af sina anhöriga, som endast sträfvade att stå väl på högsta ort. Det smärtade, men det hejdade honom icke.

Emellertid nalkades den från alla håll med brinnande längtan motsedda tidpunkten för kronprinsens gemåls ankomst. Förtroendet att öfverföra henne från Tyskland till Sverige blef en ny utmärkelse åt gunstlingen grefve Cederström.

På *drottningens* återkomst trodde man knapt sedan hon redan satt foten på däck.

Karl Johan hade sjelf hvarken beräknat eller önskat den. Alla hans planer för lefnadssätt, från den stund en furstinna åter blefve bofast på Stockholms slott, förändrades i och med detsamma. Drottningen hade redan stigit om bord, innan rikssståndens talmän fingo en vink att hafva välkomsttal i beredskap äfven åt henne. Allmänna uppmärksamheten, som dittills odeladt fästat sig vid riksdagens förhandlingar, började nu med stigande intresse omfatta drottningens och kronprinsessans väntade ankomst och de i anledning deraf motsedda högtidligheter och fester. Endast motståndets förnämsta organ, tidningen Argus, med sitt förbistrade, men tankedigra språk, sina kärfva, men omutliga sanningar, lät icke hänföra sig af ögonblickets riktning, utan höll den ministeriella sidan fortfarande varm. Om denna styrelsens buse också just i denna vefva gifvit svika, lyssnat till underhandlingar, tappat hufvudet, fallit ur sin roll eller blott blifvit smittad af *den* tidpunktens förtjusningsfeber, så hade det — för Gud vet huru länge! — varit förbi med motståndet. Nu fann det åtminstone *här* en tillflyktsort och kunde repa sig, när sansningen hann återkomma och allmänheten tröttnade att sysselsätta sig uteslutande med hofvet och konungahuset.

Kammarherren grefve Posse, vitne till den allmänna sinnesstämningens växande benägenhet att se allting i rosenrödt, qvald af de sinas efterhängsna uppmaningar att

icke ensam ställa sig på tvären samt i och med detsamma i ljuset för egen och deras lycka, började misströsta om framgången af de åsigter, han omfattat. Det verkade på en gång nedslående och retande på hans glödande känsla, på hans rena fosterlandsnit.

Som Cato orubblig i sina grundsatser, beslöt han att besegla dem som Cato.

Ju mera han såg glädjeruset gripa kring sig på alla sidor, desto mera stadgades hans beslut; ju närmare tidpunkten nalkades, som skulle aftäcka glädjens och förhoppningarnas Isisbild, desto tätare blefvo hans anfall, desto skarpare hans språk. Medan man som bäst var sysselsatt att fila lyckönskningstalens ordalag, för att få dem rätt underdåniga, rätt hänryckta, rätt smickerdoftande, begärde grefve Posse ordet och utropade, med ansträngd röst: "Det är anledning till anmärkning!" Hans blick var nästan skarpare än orden och den blossande hyn förrådde våldsamheten af hans sinnesrörelser.

Det var en lika oväntad som skärande episod midt under fröjdernas och belåtenhetens största höjd. De voro nu en gång störda, och man väntade med orolig nyfikenhet på hvad följa skulle. Men ingenting följde på detta väktarerop. Grefve Posse steg ned från sin bänk — den första på Riddarhuset — och lemnade det för sista gången. Den uttalade anklagelsen var hans yttersta offentliga ord, hans politiska testamente.

Den sol, som nedgick bredde nattens slöja öfver hans sista handling. Den sol, som uppgick... belyste den ädle fosterlandsvännens lik.

VI.

Stockholm stod nästan öde. Dess hela befolkning hade förflyttat sig till Djurgården. Det var en tafla af lif och rörelse, af längtan och hänryckning; ett vimmel af embetsmyndigheter och medborgare, en blandning af stånd, åldrar och kön; det var högsommarens färgprakt inväfd i den

grönskande matta, naturen utbredde under vandrarens fot, och färgprakten af uniformer och högtidsskrudar, som lefvande trängde sig i omätliga skaror om hvarandra i den leende parken. Och på Manillas kullar hade uppvuxit en rörlig höjd af nyfikna; och från sluttningen ända ned åt stränderna af hafsviken drefvo böljor af åskådare mot stranden, under sorlande samtal. I vattnets lugna spegel hägrade tusentals farkoster af alla slag. Deras mål, liksom målet för allas blickar på stranden, var ett ståtligt örlogsskepp, ett sjöpalats, från hvars tinnar svenska och norska riksflaggan majestätiskt svajade.

På en gång blossade blixt på blixt ur skottgluggarna, cirklar af rök jagade hvarandra längs ut efter vattenytan och hela fjärden insveptes i ett krutmoln. I alla riktningar återsvarade bergen kanonernas väldiga stämma, och i afmätta tonfall hördes mellanåt hurraropen af besättningen, som mannade rå.

Hvem, eller hvad är anledningen till denna fest, detta lif, denna fröjd?

I mån som kanonröken skingrar sig, skönjes en kunglig, med riksflaggan sirad, täckt slup, hvilken närmar sig Djurgårdsstranden, från hvilken orkaner af jubel aflösa eskaderns tystnade salut. Denna slup, som ilar mot Manillas brygga, bär Cæsars lycka: tronföljarens efterlängtade brud vid sidan af Sveriges länge saknade drottning. Allt hvälfde sig kring, allt upplöste sig i de bägge orden *se* och *återse*. Det var någonting på en gång så tjusande för ögat och så värmande för hjertat, att skåda hoppets utsprickande knopp omhuldad af den lugna modersfröjden, att dessa begge föremål i första ögonblicken för känslan sammansmälte till ett enda helt och man ville lika litet gå miste om ett anletsspel, en åtbörd af drottningen, som af prinsessan. Sjelfva det då ännu icke fullkomligt utvecklade i Josefinas väsen, bidrog att stegra det allmänna, det innerliga deltagandet för hennes person. Den späda stängeln uppbar med okonstladt, med intagande behag hufvudets bländande ros, — *så* bländande, att *Menuisier de Nevers*, besjungande prinsessan Maria, profeterat *den* prinsessa, som i juni 1823 landsteg vid Djurgården, då han utbrister att hennes hy

»de honte a fait rougir les roses,
de jalousie a fait pâlir les lys.»

Och denna panna, der naturen åt snillet rest en tron!
Och azurn af detta ögonpar, lika danadt att tjusa och herska!

På bryggan mottog konungen sin gemål och kronprinsen sin brud. Mellan lefvande murar af åskådare, som dessutom höljde tak och träd, vägar och kullar, vandrade de höga paren till sina vagnar och foro öfver Ladugårdsgärdet till Haga, som prinsessan bebodde till förmälningsdagen, då hennes högtidliga intåg skedde i hufvudstaden. De omätliga folkskarorna jublade högt, så länge ännu dammet syntes efter de kungliga åkdonen, — jublade i spridda flockar inom hus, på Djurgårdens otaliga värdshus och förfriskningsställen, sedan sista skymten försvunnit af föremålen för deras nyfikenhet och förhoppningar, — jublade under samtalen på hemvägen, och jublande drömmar sväfvade ännu för de slumrande, som glädjen tillät att insomna.

Detta var den obemängdt och obeständt fröjdefullaste dag under Karl Johans regering. I naturen skymde ingen molnfläck fästets sol, och i allmänhetens bröst störde ingen tvekan den lågande hänförelsen.

Men den som studerat Karl Johan, kunde likväl hos honom sjelf upptäcka ett visst bryderi, midt under det skimmer af glädje och tillfredsställelse, som han visade sitt folk. Han hade, jemte kronprinsen, besökt de höga fruntimren på örlogsskeppet innan landstigningen. Före det möte, som då egde rum mellan monarken och hans gemål, var hans förlägenhet mindre att undra på. Han kunde ej veta huru hon skulle upptaga och bemöta de föregående bemödandena att afstyrka hennes återresa till Sverige. Men sedan hon redan vid deras första sammanträffande ej hade minne för annat än den långa saknaden, ej känsla för annat än återseendets fröjd, ej tanke på annat, än att aldrig mera skiljas, var denna anledning till förstämdhet undanröjd, och han kunde helt och hållet öfverlemna sig åt tillfredsställelsen, att allt nu mera vore som det borde vara.

Och ändå syntes ett visst tvång i hans småleende och hans örnblick irrade, forskande, från föremål till föremål?

Det var hågkomsten af det krångel inom hofkretsen, hvartill spänningen mellan Karl XIII:s gemål och Desideria gaf fart, under hennes vistande i Sverige som kronprinsessa: det var den inbillning, han den tiden fått, att folket hyste fördom emot henne.

Men, då vid återresan från Haga till slottet senare på aftonen Karl Johan vid Desiderias sida åkte i öppen kalesch, och folket i täta flockar, liksom af ingifvelse om konungens hemligaste tankar, lade sig vinn om att utrota hans misstankar, och med omisskännelig hänryckning, med otvungna vördnadsbetygelser, med starka lefverop, och i luften svängda hattar helsade drottningen välkommen: då ljusnade mer och mer Karl Johans blick, det tvång man tyckt sig blifva varse i hans glädje försvann och han *kände* sig lycklig af den oskrymtade hyllning. som egnades hans gemål. Och när, dagarne efter hennes ankomst, Stockholms hela förnäma verld trängdes i hennes audiensrum och täflade att få göra henne sin uppvaktning: då utrotades helt och hållet den störande fördom Karl Johan fattat, och hans lycka, hans belåtenhet blefvo fullständiga.

För den 70:åriga prinsessan voro drottningens återkomst och kronprinsessans ankomst särdeles angenäma. Hon kände behofvet af att slippa uppbära ensam hela ceremonielets tyngd. Det blef henne nu möjligt, både att draga sig undan, utan uppseende och utan att förorsaka tomhet i hofsferen, då helsa, lynne och ålder föreskrefvo lugn, och att, när hon önskade de större cirklarnas förströelser, finna dem i umgänge med personer af eget kön och samma samhällsbelägenhet. Och större tillgifvenhet kunde hon ej funnit i nära anförvandters sköte; varmare erkänsla hade hon ej kunnat hysa för dem tillbaka.

De dagar, hvilka föregingo intåget, var Hagaparken öfverbefolkad som i tredje Gustafs glada tider. Icke blott från morgnarna till aftnarna gjordes vallfarter dit af hufvudstadens invånare och af resande, som begifvit sig till Stockholm, enkom för att se den 16-åriga furstinna, hvars höga bestämmelse var att skänka framtid åt det konungahus, riksens ständer upphöjt på Sveriges tron: hela nätterna spatserade stora flockar i den herrliga parken, för att vid första skymt af dager i prinsessans rum få se henne i något fönster af den kungliga villan. Under dagarnes lopp fick hon täta besök af Karl Johan, Desideria och Sofia Albertina, — och Oskar hastade till sin sköna brud, dubbelt lycklig att finna folket skatta hans lycka som sin egen.

Ändtligen randades dagen för allas längtan, allas hopp. Det var en fest af fröjd och prakt, af stor betydelse och af de önskvärdaste förebud. Molnfri sträckte fästet sin

omätliga azurpell öfver förmälningens högtid, och solen, en brudkrona i lågor, bröt sina strålar mot intågets glans. Intet fönster fans tomt på de gator tåget hade att genomfara, och ingen åskådare syntes, som ej sjelf var smyckad till bröllopsfest. Allt hvad i staten och hofvet var förnämt hade uppbjudit hela sin förmåga, hela sin uppfinningsgåfva, för att lysa, med vagnar, hästar och betjening, och man hade kunnat tro, att Perus grufvor blifvit länsade, för att med blixtrande ädelstenar hölja dem, som gungade i de präktiga åkdonen. Och hvilket stormande jubel vid åsynen af den höga bruden i sin gyllene statsvagn! Den glädje, som strålade öfver hennes ansigte elektriserade alla: hennes skönhet förtjuste, den okonstlade värdigheten af hennes hållning bjöd vördnad och denna helgjutna bild af oskuld rörde djupare, än allt det öfriga.

Det var ett fullständigt triumftåg: ty intet hjerta blef obesegradt.

Från Haga drog tåget genom Norrtulls-, Drottning- och Fredsgatorna öfver Gustaf Adolfs torg, Skeppsbron och tillbaka Stora Nygatan och Storkyrkobrinken till slottet. Det var ett vidsträckt fält för de mångtusende åskådarne. Till dem, som af en eller annan orsak voro beröfvade glädjen att åse det festliga tåget, öfverförde den språksamma kanonen tidningen, att Josefina nu bebodde svenska konungaborgen.

Och i hela hufvudstaden talade man hela dagen ej om annat, än denna efterlängtade, denna vigtiga, denna fröjdfulla händelse. Champagnen flöt, bålar tömdes, glas klingade, välönskningar och lefverop voro temat för alla samtal. Det var en fest åt hoppets gudinna, — den åt hvilken menskligheten helst offrar — af hvilken man sett en lifvande skymt under förmiddagens ståt.

Efter några timmars uppehåll vidtog sista och yppersta akten af den stora högtiden. Förmälningen försiggick vid högaltaret i Stockholms Storkyrka. Dess helgade murar inneslöto nu allt hvad Sverige egde både vigtigast och mest lysande. Oskar och Josefina svuro hvarandra hjertats trohet — tillförlitligare, högre och ädlare, än sinnenas — inför Gud, inför kung och drottning, inför riksens ständer, som åt dem upprest den tron der den valde monarken nu satt, och dit den ärftliges ätt i tidernas tider skulle uppstiga, inför statens högsta embetsmän, inför medborgare af skilda

kön och samhällsklasser och inför *henne*, som ödet utkorat att besegla den nya regentslägtens yppersta förbund, sedan hon inom sin egen sett frukterna af dem försvinna eller förkastas.

Det låg en verld af sällhet i Oskars och Josefinas blickar, en evighet af glädje i Karl Johans och Desiderias, en framtid af välsignelse i Sofia Albertinas.

Det var en andaktsstund för fosterlandet, hvars barn begingo den med brinnande hjertan, med upprymd håg.

Ur templet tågade den lysande bröllopsskaran till slottet, der tafflarna väntade och glädjen fick ett nytt tillfälle att gifva sig luft och skålarna tömdes så ifrigt, att vid måltidens slut ingen droppa, i ordets hela bemärkelse, återstod. Många bröllopsgästers hänryckning banade sig längre fram på natten nya utvägar, och först sedan *morgondagens* sol spridt sin strålkrans öfver den lyckliga svenska konungaborgen upplöste sig de enskilda kretsarnas glädjedruckna gillen.

VII.

Johannislogen "Den nordiska första"*) var, under grefve de la Gardies ordförandeskap, samlad, för att fira en minnesfest öfver sin aflidne mästare presidenten friherre Bennet. Vi inbjuda läsaren, att i detta *hemliga* tempel bevista åminnelsehögtiden.

Rummet var svartklädt, äfvensom altaret, stolarna, bänkarna och trappstegen upp till tronen. Bakom tronen på svarta väggen fans upphängdt, liksom i S:t Johannis lärlinge graden, logens vapen. Midt på golfvet, emellan tvänne stora kandelabrar, var upprest en svart, trekantig, nio qvarter hög obelisk, ihålig och upptill afbruten. Denna obelisk hvilade på trenne hvita trappsteg, som likaledes i trekantig skapnad understödde obelisken, uti hvars öfversta ända på en fallucka man stält en urna af hvit marmor,

---

*) Jemför andra delen, sid. 150.

med brinnande spiritus inuti. Den ena af obeliskens spetsiga vinklar var vänd mot öster. På den motsvarande raka sidan, vänd mot vester, hängde en hvit, med myrtenkransar omgifven, sköld, på hvilken voro målade aflidne baron Bennets vapen och namn. På obeliskens norra sida hängde en alldeles lika sköld, hvarå med gyllene bokstäfver stod skrifvet: "Arbetet började han" (här voro Bennets födelseår och dag utsatta). På södra sidan af obelisken var skrifvet, äfven med förgylda bokstäfver och på en lika beskaffad sköld, följande ord: "Döden öppnade för honom sin port" (dödsdagen och året voro här utsatta). Vid foten af obeliskens vestra sida, men på öfversta trappsteget, låg locket till urnan. På golfvet, nedanför trappstegen, stodo vid hvart hörn en svartklädd kullerstol; och emellan bevakande brödernas stolar, var framsatt ett svartklädt bord för talmannen, på hvilket brunno trenne ljus i rätvinklig ordning.

I logens yttre förmak stod äfven ett svartklädt bord med tre brinnande ljus, på hvilket baron Bennets ordenstecken lågo å tre särskilda svarta hyenden. På det första lågo röda korset och purpurbandet; på det andra den aflidnes embetsband och tecken; och på det tredje, logens S:t Johannis mästareprydnad.

Ceremonimästaren utsåg tre S:t Johannis medbröder af logen, som med dragna svärd framträdde till obelisken då logen öppnades, hvarest de vid hvardera hörnet af trappstegen, med ansigtet vändt inåt obelisken, blefvo på vakt vid ordenstecknen så länge logen varade.

När alla logens bröder på utsatt dag och timme voro församlade, och sedan alla bröderna blifvit af ceremonimästaren anvista att intaga sina ställen efter sina grader, öppnade grefve de la Gardie en allmän S:t Johannis frimurare lärlingeloge; och så snart den blifvit öppnad och han som ordförandemästare besvarat S:t Johannis lärlingeslagen på altaret med sin klubba, yttrade han:

"Samtlige, vördige, nitiske och arbetsamme bröder! Frimurarepligt och inbördes besvurna förbindelser förena oss i dag vid griften af en bortgången broder, som inför den trefaldt store byggmästarens tron nedlagt sina verktyg och förgängliga muraredrägt, för att emottaga det arvode, som dess arbete förtjenar. Qvarlemnade stå vi här omkring dess uppresta minnesvård, för att återkalla dess förflutna gerningar och lefnad, såsom en väckande påminnelse

för oss, att fullfölja med arbetet efter vår bestämmelse, till dess vi i sällhetens oförgängliga tempel åter kunna sammanfogas med de försvunna länkarna af vår oupplösliga kedja, hvilka för en tid genom dödens hand blifvit ryckta derifrån. Uppfyllom derför den pligt, hvarföre vi nu församlade blifvit!"

Grefve De la Gardie bultade härefter såsom S:t Johannis lärlinge *), hvilket af de bevakande besvarades, hvarefter han yttrade: "Försvunnen är brodern friherre Vilhelm Bennet ur vårt samfund. Genom dödens port har han gått att följa sin bestämmelse... Vördige bevakande bröder! Hvem är den, som tolkar vår saknad och vill fortplanta minnet af dess gerningar ibland frie murare bröder?"

Förste bevakande brodern upprepade frågan till den andre, som sade:

"Min bror! Hvem är den, som vill tolka minnet af dess lefnad?"

Andre bevakande brodern svarade:

"Det är brodern Karl Gustaf Cassel, som bland bröder vill fortplanta dess minne efter döden."

Förste bevakande brodern bådade detta svar till ordförandemästaren, hvilken derefter yttrade:

"Vördige broder ceremonimästare! gå ut i vester och återför i detta tempel ordens prydnader och tecken, som tillhört vår bortgångne frie murare broder, under sitt jordiska arbete inom denna slutna krets!"

Ceremonimästaren, åtföljd af gruflige brodern, sekreteraren, skattmästaren, två S:t Johannis medbröder och tre S:t Johannis mästare, bugade sig för De la Gardie och utgingo till logens yttre förmak, hvarest presidenten baron Bennets ordensprydnader lågo. Gruflige brodern, sekreteraren och skattmästaren togo hvar sitt hyende och särskilda ordenstecken, samt begåfvo sig i följande ordning till logen tillbaka:

1. Ceremonimästaren.
2. En S:t Johannis medbroder.
3. Ännu en S:t Johannis medbroder.
4. Tre S:t Johannis mästare, i bredd.
5. Gruflige brodern, med röda korset på ett hyende.

*) Se andra delen, sid. 154.

6. Sekreteraren med ordförandemästaretecknen, likaledes.

7. Skattmästaren med S:t Johannis mästare prydnaden på tredje hyendet.

Alla bröderna hade dragna värjor, utom de tre sista, som buro ordenstecknen.

I denna ordning begaf sig ceremonimästaren framför bröderna till stora logerummet, der han genom S:t Johannis lärlingeslag på dörren anmälde sin ankomst.

Vakthafvande brodern vid dörren in i logen öppnade då dörren och frågade: "hvem är det?"

Ceremonimästaren svarade: "Det är logens ceremonimästare, som på befallning medför en död broders ordenstecken och prydnader."

Vakthafvande brodern upprepade svaret till andre bevakande brodern och denne till den förste, som bådade det till ordförandemästaren.

De la Gardie yttrade: "Vördige bevakande bröder! Låten honom nalkas!"

Bevakande bröderna upprepade befallningen till vakthafvande brodern, som öppnade dörrarna och tillsade ceremonimästaren med samtlige bröderna att inkomma.

Ceremonimästaren med dess följande bröder inträdde nu i logen och gingo fram bakom bevakande brödernas stolar, hvarest ceremonimästaren tillika med de tvänne S:t Johannis medbröderna och de tre S:t Johannis mästarne gjorde logetecknet för ordförandemästaren.

Bevakande bröderna bultade hvar efter annan S:t Johannis lärlingeslagen på sina värjfesten, som af ordförandemästaren besvarades, hvarefter han sade: "Vördige broder ceremonimästare! Har ni uppfyldt ert åliggande?"

Ceremonimästaren svarade: "Högvördige mästare! Jag har uppfylt eder befallning, och medför inom detta tempels murar de prydnader och tecken, som orden anförtrodde åt den nu saknade brodern friherre Vilhelm Bennet."

De la Gardie tog åter till ordet: "Vördige broder ceremonimästare! Förvara då dessa lemnade förgängliga prydnader vid foten af den minnesvård, der hvar rättskaffens frimurarebroders oförgängliga värde lika länge skall bibehållas ibland bröder, som ljuset af de bloss, hvilka upplysa våra arbeten och nu brinna omkring brodern Vilhelm Bennets namn."

Ceremonimästaren slog i detsamma ett hårdt slag med sin klubba på altaret, då musiken, beledsagad af röster, började intonera följande hymn:

»Natten höljer lifvets öden,
Allt försvinner, allt förgår.
Heligt upplyst öfver döden
Endast minnet återstår.
Broder! dygden dig begråter,
Vänskapen dig fordrar åter:
Begge urnan rosenströ;
Se din skugga genom tåren,
Hemta kraft att trotsa dåren,
Mod att lida, lugn att dö.

Dessa prydnader du burit
Vitna en förlorad vän.
Ädle! du din tro oss svurit,
Du gjort mer: du hållit den.
Evigt dyrbar för vår saknad.
I vårt minne återvaknad,
Än du lefver i en rymd,
Bortgömd för vårt sorgsna öga,
Lik en stjerna i det höga,
Som ej släckes, blott är skymd.»

Ceremonimästaren med alla de bröder, som voro honom följaktiga, började strax i den ordning de stannat, att göra processionen omkring logen, genom söder förbi altaret till norr, omkring obelisken och kandelabrarne åt söder och altaret tillbaka. Derifrån vidare, utan att stanna, genom norr omkring kandelabrarne åt söder och altaret tillbaka, för andra gången; hvarifrån samma tur gjordes omkring kandelabrarne till altaret för tredje gången, då de medbröder och mästare, hvilka varit processionen följaktige, genom norr begåfvo sig till sina ställen i logen bland de öfriga bröderna. Logens gruflige broder aflemnade sitt hyende med det förnämsta ordenstecknet på kullerstolen som stod i sydost. Sekreteraren lemnade embetsmannaprydnaden på nordöstra kullerstolen och skattmästaren slutligen S:t Johannismästareprydnaden på taburetten, som stod

uti sydvest, hvarefter dessa bröder tillika med ceremonimästaren intogo sina ställen.

Så snart hymnen var slutad bultade De la Gardie som S:t Johannis lärlinge, hvilket af de bevakande besvarades, hvarefter han yttrade:

"Vördige broder talman! Träd fram att uppfylla er pligt och upplifva minnet af vår bortgångne broders lefnad! Men låt *sanningen* råda i ert tal och hvila på er tunga!"

Logens talman uppsteg, bugade sig för ordförandemästaren, nedgick till venster och stälde sig framför det bord, hvilket der för talaren blifvit framsatt, hvarefter han uppläste sitt tal.

(Vi vilja ej trötta läsaren med dettas innehåll. Presidenten baron Bennet var i lifstiden en genomhederlig, men särdeles inskränkt man, af icke särdeles hög bildning, men utomordentligen nitisk i pligters uppfyllande, hvarom vitnar hans inträdestal som president i kammarrätten, då han yttrade, att hvar och en hade sina svagheter; hans vore att arbeta öfver höfvan, och han hoppades att hans herrar embetsbröder i verket måtte följa hans exempel.)

Så snart minnestalet var hållet, bugade talmannen sig åter för De la Gardie och intog sitt rum i logen.

Ordförandemästaren bultade såsom S:t Johannis lärlinge på altaret, hvilket af de bevakande besvarades, hvarefter förste bevakande brodern uppsteg och sade: "Högvördige mästare! Jag manar er nu i logens och alla härvarande bröders namn, att efter urgammal sedvana fullgöra den sorgliga pligt, som ert kall kräfver."

De la Gardie svarade: "Mina bröder. Tiden är uppfyld. Jag skall efterkomma eder önskan och fullgöra mitt kall."

Ordförandemästaren gick då ned från altaret och uppsteg på vestra sidan långsamt de tre trappstegen till obelisken.

Alla logens bröder uppstego. Logens gruflige broder, sekreterare och skattmästare framträdde till obelisken och fattade hyenderna med ordenstecknen. Ceremonimästaren stälde sig på vestra sidan af obelisken nedanför ordförandemästaren. Denne tog den brinnande urnan ifrån obelisken och lemnade den åt ceremonimästaren, hvarefter De la Gardie öppnade falluckan i obeliskens öfversta spets.

Gruflige brodern uppträdde då till ordförandemästaren med purpurbandet, men qvarlemnade röda korset på hyendet. De la Gardie tog bandet af gruflige brodern och kastade det genom öppningen ned i obelisken. Så snart ordförandemästaren nedkastat ordensprydnaden, som legat på första hyendet, yttrade han, med hög röst: "Dina gerningars frukt skall följa dig i döden."

Gruflige brodern återbar härefter röda korset till altaret och logens sekreterare uppträdde till ordförandemästaren, som tog embetsmannaprydnaderna af dess hyende, nedkastade dem i obelisken och sade: "Såsom arbetet hafver varit, så skall ock arvodet blifva."

Skattmästaren framkom nu med S:t Johannismästareprydnaden på sitt hyende, som De la Gardie likaledes nedkastade i obelisken, sägande: "Allt förgås och varder till jord igen; men de rättfärdiga skola evinnerliga lefva."

Ordförandemästaren steg härefter baklänges ned ifrån obelisken, sedan han igenslagit luckan till öppningen och återsatt den brinnande urnan på sitt ställe, hvilken sedan ej heller med de stora blossen utsläcktes.

Så snart De la Gardie nedstigit från obelisken blef han stående med ansigtet vändt inåt detsamma, då han helt ensam gjorde logetecknet framför den aflidne broderns namn och vapen. Ordförandemästaren vände sig härefter med ansigtet emot vester, bultade sedan som S:t Johannis lärlinge, hvilket af de bevakande besvarades, hvarefter han yttrade: "Samtlige vördige, nitiske och arbetsamme bröder! Träden fram till denna minnesvård, gören logetecknet och bibehållen brodern Vilhelm Bennets namn obefläckadt efter döden!"

De la Gardie gaf nu tecken åt musiken, som strax började en sorglig marsch, hvilken fortfor tills alla bröderna gjort logetecknet framför obelisken. Ordförandemästaren återgick likväl genast till altaret och intog sitt rum.

Så snart musiken börjat, tillsade ceremonimästaren logens embetsmän att hvar efter annan framträda till obelisken och göra logetecknet i följande ordning:

1. Logens deputerade mästare.
2. Bevakande bröder.
3. Ceremonimästare.
4. Talman.
5. Gruflige brodern.

6. Sekreterare.
7. Skattmästare.

Sedan logens embetsmän varit framme, gick ceremonimästaren till landtlogens närvarande ledamöter, hvilka hvar efter annan, och i den tur de inom sig sjelfve egde, framgingo och gjorde logetecknet.

Ceremonimästaren uppropade härefter hvar grad i sin tur, som hvar efter annan framgingo och gjorde logetecknet, nämligen:

1. Lysande S:t Andreæ mästare, hvar efter andra.
2. Högvördige S:t Andreæ medbröder.
3. Vördige S:t Johannis mästare.
4. S:t Johannis medbröder.
5. S:t Johannis lärlingar.

Så snart hvar grad gjort logetecknet framför den döde broderns vapen och namn, återgingo genast dessa bröder att intaga sina ställen i logen, innan en efterföljande grad framropades af ceremonimästaren.

Sedan alla närvarande bröder på ofvannämnde sätt gjort logetecknet och åter intagit sina ställen i logen, bultade ordförandemästaren som S:t Johannis lärlinge, hvilket af de bevakande besvarades, då musiken upphörde och De la Gardie yttrade: "Allt är fullbordadt. Samtlige bröder! låtom oss derför på murarevis slutligen besegla vår broderliga föresats, att bibehålla och bevara brodern Vilhelm Bennets minne, uti aktning och kärlek ibland menniskor. Vi göra detta enhälligt och oryggligt igenom tre gånger tre."

Ordförandemästaren tillika med alla bröderna klappade nu tre gånger tre slag, dock utan att ropa vivat.

Derefter sade De la Gardie: "Samtlige bröder! varen mig nu behjelplige att förklara vår tacksamhet emot brodern talman, som författat och tolkat brodern Vilhelm Bennets minne! Vi aflägga derför vår tacksägelse med alla de hederstecken, som orden och logen tillhöra, igenom tre gånger tre."

De la Gardie med samtliga bröderna verkstälde nu de vanliga handklappningarna; hvarefter logen tillslöts med enahanda ceremonier, som i andra delen, 19:de kapitlet blifvit beskrifvet.

VIII.

Den minnesfest läsaren i föregående kapitel sett firad i det hemliga templet, fick äfven för staten betydelse af hög vigt. I samma mån som riksdagarne blefvo stormigare, motståndet starkare och anspråken på regeringen större, försvårades rådgifvarekallet och förvandlades mer och mer från en *poste d'honneur* till en *poste de fatigue.* Grefve Fleming, af ett mildt och jemnt lynne, med hofmannens af gamla stammen fogliga och undfallande former, omfattade begärligt det första tillfälle som yppades, att utbyta det dagligen tillväxande obehaget af kullerstolen i rådkammaren mot en lugnare befattning utom statsrådet. Baron Bennets död lemnade presidentstolen i kammarrätten ledig, och excellensen Fleming förflyttades dit. Må man likväl ej föreställa sig, att Fleming som grundlaglig rådgifvare saknade blick att inse det rätta och mod att uttala sin mening. Men det pinade hans skicklighetskänsla att emellanåt nödgas tvista med monarken, hvilken, då han vid ett tillfälle i rådet ville tysta honom med herskareordet, af Fleming fick svaret: "Ni *måste* höra mig till slut, allernådigste herre! ty det är min skyldighet, för att icke säga: min rättighet att här tala *)."

Grefve Flemings afgång ur rådet var likväl det minst vigtiga af förloppet. Hufvudsaken bestod deri att Wirsén, hvilken Karl Johan sjelf, på spe, brukade kalla "Statsrådets ångmaskin" **), blef Flemings efterträdare, och fattade rikstömmarne med sådan styrka, att, hvad den inre förvaltningen angår, det var Wirsén, och ingen annan, som styrde Sverige de tre år han, intill sin alltför tidiga död, satt i konungens rådkammare.

Karl Johan, som började finna sin oinskränkta vilja hopkrympa i följd af Wirséns stora öfvertag, såg icke ogerna den spänning, som rådde mellan honom och de begge generaladjutanterna för krigshären och flottan. Utom täflan

---

*) Historiskt uttryck af excellensen Fleming.

**) Historiskt uttryck af Karl Johan.

om inflytande, reste sig i vägen mellan Björnstjerna och Wirsén tvänne bart huggande svärd, med hvilka de *måste* fäkta tills endera klingan brustit: statsrådet Wirsén, upprätthållande det civila embetsmannakallets anseende mot general Björnstjerna, befallande i högsta maktens namn; — Wirsén, penningefurste, nitisk att bevara och förkofra alla de fördelar, som åtfölja den skuldfria rikedomen, — Björnstjerna, skuldsättnings förespråkare och de skuldsattes hägn, ansträngande sig för att afskudda penningeenväldets tryckande ok. Wirsén och Björnstjerna stridde således om grundsatser och som det höfves män af grundsatser. Endera måste naturligtvis slutligen duka under, — och det blef Björnstjerna. Under den lysande förevändningen af en lönande och ärofull beskickning till hofvet i S:t James, der han anstäldes som Sveriges och Norges ständiga sändebud, tog man ifrån honom krigshärens befälhafvarestaf. Denna upplösning på de begge medtäflarnes långa, oafbrutna kamp inträffade dock ej förr än några månader efter Wirséns död, men hade under hans lifstid blifvit så förberedd och drefs af den skyddling han uppammat till sitt biträde — friherre af Nordin — så fintligt, att Björnstjernas aflägsnande ej kunde undvikas. Nordin begagnade härutinnan Brahe som häfstång, förespeglande Karl Johan nyttan och behaget, att mellan fyra ögon med sin förtrognaste gunstling, som i alla fall nalkades eller tillkallades alla tider på dygnet, samtalsvis och utan alla formaliteter besluta om krigsförvaltningen, med allt hvad dertill hörer. Konungen fann detta förslag särdeles retande... Björnstjerna skickades till London och Brahe fick befälhafvarestafven. Det var för den förre en utmärkelse, ett nytt ärorikt fält som öppnades för hans verksamhet, sedan det allmänna fredslugnet ej längre tog hans talanger som krigare i anspråk: hans aflägsnande hade således ingenting till det yttre af hvad man kallar onåd. Monarken hyste personligen välvilja för honom; hans svärfaders, fältmarskalken Stedingks, höga anseende, hans rike svåger grefve af Ugglas, hvilken kungen, som alltid fästade stort afseende på rikedomen, för ingen del ville stöta ifrån sig, och ändtligen Björnstjernas fru, hvars älskvärdhet ej undfallit Karl Johans kännareöga, hindrade ett fall i och med detsamma han beröfvades stödet af krigshärens staf.

Grefve Cederström åter var i förståndsegenskaper Wirsén alltför underlägsen, och hans enda åtrå gick så hallstarrigt derpå ut att blindt främja hvad som vid hvarje särskildt tillfälle föll monarken in, att Wirsén kunde betrakta honom annorlunda än som ett taggigt hinder kastadt i sin väg, hvilket han behöfde sparka undan, för att kunna med jemna steg vandra sin bana till målet. Han visste dessutom, att Cederström, som blott afsåg att stå väl och ställa sig in, snarare var en spejare på, än medlem af rådkammaren; och detta stegrade till sin höjd Wirséns både hat till och förakt för Cederström, — tänkesätt, hvilka med hela sin tyngd drabbade äfven dem, som hade grefve Cederström att tacka för sin uppkomst. Detta var orsaken hvarför statssekreteraren Arnell, hvars lediga, angenäma föredragningssätt särdeles behagade Karl Johan, icke blef räddad, oaktadt konungen sjelf ville för detta ändamål göra betydliga uppoffringar. Han öppnade sig i detta afseende för Wirsén; denne gaf *sitt* kreatur baron Nordin uppdrag att öfverenskomma med Arnells borgenärer. Nordin *måste* misslyckas i detta förehafvande. Arnell föll således — och Nordin blef i stället *hans efterträdare*.

Baron Nordin, som långt förut i mindre tjenstegrad slutat sin krigiska bana, uppsteg nu hastigt till den civilas spets, underlättad af Wirséns förord, i hvars enskilda värf han varit nyttjad: men äfven stödd på anspråken af egna tjenster, gjorda åt kungen personligen, den tid Nordin af motståndets förtroende emottog en plats i statsutskottet. Det var der han vid någon kronans liqvid genomdref en sådan kursberäkning, att *staten* fick betala det testamente Karl XIII gjorde åt sin efterträdare, af hvilket denne satt sig i besittning, utan att anse sig behöfva formaliteten af vanlig bevakning. Men kejsar Alexander, prinsens af Vasa förmyndare, begagnade denna underlåtenhet att yrka arfvets öfverlemnande åt sin gemåls systerson efter dennes farfars-bror. Med Alexander vågade Karl Johan *då mera* ej stöta sig — och utbetalte till förre kronprinsen värdet af Karl XIII:s qvarlåtenskap; men hölls, på sätt nyss nämndes, skadeslös, medelst baron Nordins försorg. Dylika tjenster lemnades icke obelönta. Nordin, som i statsutskottet var den verksammaste drifkraften till allmänna magasinsinrättningens upplösning, stämde hufvudsakligen konungen att påskynda beslutets verkställighet och fick i och med

detsamma uppdraget, att med full makt och myndighet ensam besörja det vidlyftiga, intrasslade verkets utredning.

I denna vefva var baron af Nordin så allsmäktig, att en embetsman, som med sin ansökning att varda anställd vid den nya magasinsutredningen vände sig till den främste i konungens råd, justitie-statsministern grefve Gyllenborg, fick till svar: "att i det ämnet lika litet någon bland konungens rådgifvare som hans maj:t sjelf kunde något uträtta. Det funnes blott en man i Sverige, som hade sig de ärendena ensamt och enväldigt förbehållna; och denne man vore öfverstelöjtnanten baron Nordin *)."

Grefve Fleming var ej den ende, som aftågade ur rådkammaren efter 1823 års riksdag. Grefve von Engeström, som blifvit rörd af slag, hvilket gjort honom blind på ena ögat och skumögd på det andra, *kunde* ej fortfara med förvaltningen af statsministersembetet, isynnerhet som hans hand blifvit så darrande, att han med svårighet kunde skrifva sitt namn; men det kostade på både honom och hans grefvinna, icke blott att flytta ur ministerhuset, utan att se sina gamla medtäflare, Wetterstedt med sin grefvinna, flytta in dit. Engeström hittade på en utväg, som han lyckades göra angenäm äfven för konungen. Det var att få tjenstledighet för obestämd tid, för att, om helsa och krafter återkommo, kunna framdeles återtaga embetet, hvilket under tiden skulle förestås af excellensen Wetterstedt.

Karl Johan fann ett dubbelt nöje uti att villfara den åldrige embetsmannens önskan, och att något litet stäfja grefve Wetterstedts sjelfskrifvenhet till embetet, hvilken besvärade honom, som ogerna erkände någons oumbärlighet. Han åtog sig således sjelf bemedla saken med Wetterstedt. Denne efterskickades. Monarken utbredde sig öfver Engeströms skicklighet och behof af lugn; men det kostade allt för mycket på Karl Johans hjerta, att skilja en så gammal trogen tjenare helt och hållet ifrån sig. Det vore väl ej sannolikt, att hans helsa så förbättrades, att han någonsin kunde åter inträda i utöfning af sitt embete; men det vore en samvetssak att i alla fall icke utestänga honom från denna förhoppning, och till tjenstens förrättande kunde ingen annan än Wetterstedt komma i fråga, helst

*) Historiskt uttryck af excellensen Gyllenborg.

det vore han som skulle erhålla beställningen, när gubben förmodligen snart nog lade sina ögon tillhopa.

"Det är för er egen skull, min bäste grefve Wetterstedt! jag föreslår er detta," tillade konungen. "Ni, så väl som jag och alla offentliga män, har afundsmän och fiender; och det är just för att tysta munnen på dem, jag önskade, att de ej må finna förevändning att klandra, det ni utträngt den hedersmannen, grefve Engeström, medan han lefver, utan att ni må åtnöja er med att efterträda honom först efter hans död."

"Af ers maj:ts höga välbehag beror," svarade Wetterstedt, öfverraskad, men med fast hållning, "att med sitt nådiga förtroende falla på hvem som helst, och om det vore jag, som dermed hedrades, skulle jag bjuda till att visa mig denna nåd värdig. Men platserna inom konungens rådkammare äro af beskaffenhet att *ej kunna* innehafvas annorlunda, än medelst fullmakt, och min djupa vördnad och oinskränkta tillgifvenhet för ers maj:ts person förbjuda mig att emottaga ett förordnande, som vore stridande emot grundlagens anda och följaktligen en fläck på ers maj:ts regering, för hvars ära och lycka jag är beredd att uppoffra välfärd och lif*)."

Då det blef lika omöjligt att bibehålla Engeström vid utöfningen af embetet, som att förmå Wetterstedt att öfvertaga det blott "tills vidare", eller att, med hans förbigående uppdraga det åt någon annan, återstod endast för den förre att, utan vilkor, begära afsked. Det utfärdades i de mest smickrande ordalag, och den gamle, trogne embetsmannen öfverhopades med hedersbevisningar. Karl Johan omfamnade och kysste honom, under ömsesidiga tårar. Wetterstedt sjelf, i spetsen för kansliet, höll till honom ett prunkande afskedstal. Ingenting, med ett ord, sparades i officiella tröstegrunder; men ingenting kunde trösta hvarken honom eller hans grefvinna öfver förlusten af den höga samhällsplatsen och öfver förtrytelsen att se den i medtäflarens händer.

Så snart derför entledigandet var beviljadt, lemnade han med sin hustru Sverige för evigt, öfverreste till preussiska Polen, der han nedsatte sig på hennes egendom, slottet Jancovitz, hvarest han afsomnade som preussisk

*) Historiskt uttryck af excellensen Wetterstedt.

undersåte, två år efter afflyttningen från fäderneslandet, den 19 augusti 1826.

Krigsportföljen flyttades nu äfven ur statssekreteraren Quidings händer, hvilken sjelf flyttades som vice president in uti Kommerskollegium, till landshöfding Arnell. Det var grefve Cederströms förord, som bestämde detta val, och det blef — som redan är anmärkt — just den omständigheten, att förordet var *hans*, som sedermera gjorde Arnells fall ohjelpligt.

IX.

Med drottningens och kronprinsessans ankomst togo hufvudstadens nöjen ny fart för några år och de högre klassernas lefnadssätt fick mera både glans och omvexling Hofvet sjelf satte sig i spetsen för nöjena. Utom vanliga måltider och aftonsamqväm, gåfvos mellanåt lysande baler på Stockholms slott, med hvilka början gjordes med den präktiga bankett, som kort efter förmälningen egde rum på rikssalen. Stundom dansades i brokiga och dyrbara maskeraddrägter, likväl utan masker, då kronprinsessan sjelf anförde någon af kadrillerna. Konungahusets dagar sommartiden firade Karl Johan med de vackraste fester, ömsom vid sitt kära Rosendal, ömsom vid det majestätiska Drottningholm. Grefve Lagerbjelke var länge den, som vid dessa tillfällen utförde konungens afsigter och ordnade lustbarheterna, hvilka blefvo högtider för folket på samma gång som de utgjorde den högsta sferens glada tidsfördrif. Ju större tillopp af objudna gäster Karl Johan såg i sina herrliga parker, och ju omisskänligare folket gaf sin glädje tillkänna, desto större var hans egen, och ju större folkträngseln var, då han till fots gjorde några slag i lustslottens närhet, desto mera behagade honom sådant. Öfverallt var kronprinsessan nöjenas lifgifvande själ, och med henne drogo de sig ock tillbaka, när hon några år senare upphörde att finna behag i annat än uppfyllande af sitt höga kalls pligter som gemål och den unga fursteättens moder.

Det smickrade svenskarne att hon redan vid sin ankomst hit förstod deras språk; det intog dem att blifva på eget tungomål tilltalade af den unga furstinnan; det gladde dem, att hon med hvarje dag mera närmade sig deras seder och sätt. Denna blandning af oskuld och förstånd, denna sköna ros, i hela sin fägring, som förtjuste, och denna fina stängel, som väckte deltagande: allt drog till henne blickar och hjertan. Hon blef på en gång konungaborgens och folkets ögonsten; och allmänheten satte sak uti att drifva finkänsligheten i allt som rörde denna Sveriges klenod vida längre, än hon sjelf skulle hafva gjort, eller kunnat göra. Sådant föranledde till och med en gång en spänning, som kunnat urarta, om ej den missförstådda välmeningens sneda riktning blifvit i tid upptäckt och dess utbrott afböjdt. En omtyckt skådespelerska hade vid något tillfälle burit en schal, så utsökt vacker och dyrbar, att allmänheten, som dervid tillförene skulle fästat föga eller ingen uppmärksamhet och som det i sjelfva verket alldeles icke angick, nu fann förmätet och straffbart, att ett fruntimmer af denna samhällsklass, svepte en så kostlig cachemir kring sina axlar, då kronprinsessan sjelf merendels visade sig ganska enkelt och anspråkslöst klädd. Ryktet spridde sig, att man ämnade denna skådespelerska offentlig förödmjukelse och skymf nästa gång hon uppträdde på skådeplatsen, der hon eljest alltid varit van att skörda triumfer, — ja man blef snart förvissad, att en mängd personer derom fattat beslut. Lyckligtvis stod excellensen Lagerbjelke den tiden i spetsen för teaterstyrelsen, blef i tid underrättad om allmänhetens sinnesstämning och det utbrott af dess förtrytelse, som förbereddes, insåg hela *vigten* af att afböja en anstötlighet, som blifvit förkrossande *icke endast för henne*, och vidtog så snabbt och så eftertryckliga mått och steg, att den tilltänkta opinionsyttringen stannade vid förslaget. Nästa gång fru *** skulle spela en roll lät nämligen Lagerbjelke utdela, utan betalning, inträdeskort till hela parterren och femte raden samt till hvarannan loge på fjerde och tredje raden. De sålunda bjudna voro pålitligt folk, vidtaladt, att med starka handklappningar emottaga den ifrågavarande skådespelerskan, så snart hon visade sig på skådeplatsen, att hölja hennes spel med bifallstecken, och att, vid minsta skymt från något håll i salen att yttra missnöje mot henne, i ögonblicket med bravo-

rop öfverrösta och med handklappningar nedtysta hennes fiender.

Ryktet om den skymf, som bereddes åt fru *** kom för hennes egna öron, och i sin förskräckelse deröfver, utbad hon sig, med knäfall för grefve Lagerbjelke, att slippa uppträda vid det fruktade tillfället.

"Nej, min fru! det slipper ni visserligen icke," svarade Lagerbjelke, "derest annars eder någonsin mera skall tillåtas visa er på teatern, så länge jag är dess styresman. Deremot kan ni vara lugn för följderna; ty jag sjelf *ansvarar er* för framgången. Och om ni behöfver mitt biträde, står jag bredvid i kulissen och skall vara vid er sida, vid första vink."

Styresmannen *befallde* således — och skådespelerskan måste *lyda*. Hon skälfde, så att knäna knapt ville bära henne, då hon framträdde på skådeplatsen, der, utom sminkets *mask*, hon skulle förevisat ett lik. Men Lagerbjelkes folk var på sin vakt. Knapt hade hon, med darrande röst, hunnit framstamma de första orden af sin roll, innan salen genljöd af bifallsyttringar.

Faran var öfverstånden. Skådespelerskan återtog sin plats som allmänhetens gunstling. Excellensen grefve Lagerbjelkes rådighet och takt afböjde den hotande anstötligheten*).

Med sin skarpa blick och fina känsla för det skickliga insåg Karl Johan sjelf olämpligheten af att fröken Koskull simmade i lyx uti vestra slottets halfvåning, sedan drottningen flyttat in i konungaborgens stora praktrum. Den förras aflägsnande blef således beramadt. Sättet, på hvilket det skedde, vitnade om statsmannens klokhet och konungens ädelmod.

"Jag ser på er uppsyn, på ett visst tvång i er hållning, sköna Marianne!" yttrade han till henne, under ett mellan-fyra-ögon, "att ni finner er besvärad af er vånings nära granskap till drottningens, och ni fruktar försmädares anmärkningar, jemförelser och speglosor. Jag läser i edra vackra ögon en bön, som grannlagenheten vägrar edra läppar att uttala: den, att jag må frälsa er från detta obehag, ur denna falska ställning. Jag är skyldig att hjelpa er ur denna förlägenhet. Till pris för er kärlek,

*) Ofvanstående anekdot är historisk.

för er trohet, är jag pligtig att göra våld på mina egna känslor och tillåta er att utbyta en bostad, som nu mera gör er plåga. Men jag fäster dervid ett oeftergifligt vilkor, och jag fordrar, att ni underkastar er det, begriper ni, Marianne?“

Fröken Koskull fästade oroliga och frågande blickar på monarken: “Hvad helst ers maj:t täcks befalla, lyder jag, utan knot,“ blef hennes svar, medan en suck smög ur hennes beklämda bröst.

“Nå väl, Marianne!“ återtog monarken leende. “Ni finner er ej längre vid att vara min hyresgäst. Ni längtar att få flytta in under eget tak. Jag finner er önskan helt naturlig och bifaller den. Sök upp något hus, som anstår er och köp det. Ni är kanske för ögonblicket ej stadd vid penningar, och ni vet att i sådant fall min kassa tillhör er. Se här att börja med, i afräkning på köpeskillingen.“

Den sedelbundt Karl Johan nu lemnade henne, innehöll 30,000 riksdaler nya bankosedlar.

Fröken Koskull ville störta till konungens fötter; men han upplyftade henne och slöt henne i sina armar.

Det dröjde ej länge innan i hufvudstaden blef kändt, att hon köpt ett hus vid Spetsens backe, en liten gata på Norrmalm, hvilket hon inredde åt sig, med lika mycken beqvämlighet som smak och prakt.

I stället inflyttade hennes anförvandt, konungens gunstling grefve Brahe i den halfvåning af vestra slottsflygeln, som der efter henne blef ledig.

Under det Karl Johan, af grannlagenhet mot sin gemål och mot sitt eget rykte, aflägsnade fröken Koskull ur sin borg, hvarefter de begge höga makarne kunde, utan anstötlighet, se henne som drottningens tjenstgörande kammarfröken, — flydde från hof och land en annan tjuserska, som öfver ett lustrum förskönat nöjena i den högsta cirkeln, stiftat lagar för bruken och smidt bojor åt hjertan. Nederländska sändebudet, herr von Dedel, blef återkallad. I Stockholm efterlemnade mistningen af hans intagande fru länge en djupt känd tomhet; men för henne sjelf var det en ny triumf, att slippa föråldras på en ort, der man såg och nu mera mindes henne blott som ungdomens och nöjenas lederska. Stockholm eröfrade och återgaf henne i fulla glansen af hennes behag: London mottog henne, ännu

en lilja i hela sin fägring, men märkte knapt i sina ofantliga umgängeskretsars sorlande trängsel, huru denna främmande praktvext tynade. Och när slutligen Britanniens hufvudstad skänkte henne en graf utan tårar, omslöto Stockholm och Haag med kransar af eterneller hennes namn på listan öfver sina hofcirklars vackraste försvunna prydnader.

Samma säkra omdöme, som bestämt Karl Johan att icke reta den välbekanta svenska afundsamheten med en omgifning af utländingar, hade äfven föranlåtit honom afstyra släpet af främmande uppvaktande kring drottningen och kronprinsessan. De medförde endast, under benämningen af hennes maj:ts hofmästarinna, drottningens syskonbarn grefvinnan Tascher de la Pagerie, född Clary, gift med den förras höga svärdotters faders syskonbarn: och denna grefvinna, redan ur den åldern, då hon kunnat stå de unga tärnornas åtrå att bemärkas och behaga i ljuset, var lika fjerran från de år, som sprida kyla bland skämt och nöjen, dem hon tvärtom tycktes älska och främja. Hennes våning på slottet blef en ny tillflyktsort för omvexlande tidsfördrif, och hennes angenäma umgänge en ny utväg för de förnämas aftnar.

X.

Vi hafva till ett särskildt kapitel sparat krigslekarna, de så kallade lustlägren, åt hvilka man i det längsta sökte bibehålla det bemantlade namnet "öfningsläger". De första åren af Karl Johans regering anstäldes de än på en, än på en annan punkt af riket. Kostnaderna för orterna, förlustelsen för dess nyfikna och åskådande invånare, ansträngningarna för manskapet blefvo dymedelst någorlunda jemnt spridda och fördelade, och det ändamål vans — om annat *ändamål*, än tidsfördrifvens med dessa kostsamma lekar någonsin var afsedt — att konungen och kronprinsen lärde personligen känna samt blefvo sjelfve personligen kända af de särskilda regementenas befäl och manskap. Det var någonting utomordentligen sällsynt, äfven när lust-

lägren höllos vid Stockholm, att Sofia Albertina i dem syntes och såg; ty hon hade merendels redan innan deras början slagit ned sina bopålar för sommaren på Tullgarn, och hvarken fann hon det löna mödan, eller ansåg Karl Johan sig böra besvära henne med inbjudningar att resa tillbaka, för att taga de för personer utom yrket enformiga och föga roliga tillställningarne i ögonsigte.

Från den stund drottningen och kronprinsessan anlände till Sverige, blefvo krigslekarna på Ladugårdsgärdet konungahusets regelbundna sommartidsfördrif, — ja, till och med de enda efter äldste arffurstens födelse, från och med hvilken tidpunkt man kan räkna kronprinsessans köld för förströelser, i och hvarmed bemödandena upphörde att roa henne medelst muntra och lysande tillställningar.

Sålunda blef Ladugårdsgärdet medelpunkten för det nya svenska hofvets mer och mer fåtaliga nöjen. Alla eftermiddagar medan lägret räckte och då väderleken medgaf, åkte drottningen och kronprinsessan dit och togo öfningarne i ögonsigte, än från sina vagnar, än från Drottningbergets inhägnade och med en så kallad "borg," i förminskad storlek, prydda spets. Det var just der, som konungens namnsdag midsommardagen och kronprinsens födelsedag den 4 juli firades med bal och aftonmåltid, hvartill inbjödos ej allenast lägrets söner af officersgrad, utan äfven hofcirkeln af begge könen och en mängd af embetsmannaklassen i hufvudstaden. Firandet af dessa begge dagar utgjorde kanske dessa lustlägers egentliga mål, och dagen efter sedan detta dubbla syfte ernåtts, hemförlofvades och uppbröto trupperna.

Oaktadt den rörliga och brokiga, men långtifrån lifliga folkmassa, som de eftermiddagar, då vädret ej var allt för afskräckande, ströfvade kring Ladugårdsgärdet, höljde Drottningberget och gaf taflan färg och rörelse, voro dessa årliga skådespel af en enformighet, som skulle gjort dem öfvergifna af allt hvad tänkande åskådare heter, om icke Karl Johans personlighet magnetiskt ditlockat folket. Under hans eget öfverinseende ledde kronprinsen fältöfningarna; och att se Karl Johan till häst framför trupp var någonting så uttrycksfullt, så majestätiskt, så nästan segerbådande, att det för en hvar som betraktade honom blef klart huru en musköt, han nio år burit på axeln, kunnat för-

vandlas till den spira han slutligen bar något öfver ett fjerdedels århundrade*).

Musköten och spiran, dessa talande sinnebilder af en konungaätts morgondimma och middagssol innefatta i två ord *mera*, än allt hvad smickret i tal och skrifter, i vers och prosa, eljest kunnat säga till Karl Johans lof. Musköten och spiran i kors på hans sarkofag vore *den enda, honom värdiga* inskrift, mera sägande, mera storartad, än titlarne af hans rang, än till och med årsdagarne af hans idrotter och af hans upphöjelser.

Mången, som ansåg dessa lustläger i sjelfva verket för barnsliga upptåg och narrverk, följde likväl med strömmen till Ladugårdsgärdet — icke för att se truppernas, af få begripna rörelser, de lysande uniformerna och folkhvimlet; icke för att höra smällarne af löst krut, härmande eldgapens suckar öfver sina på valplatserna fallna offer — icke för att lukta krutrök och storkna af dam, — utan för att se, midt ibland de blixtrande gevären, de bullrande kanonerna, det till sammanstötning framsprängande hästfolket, *honom*, som, då allt detta förkroppsligade skämt var allvar, all denna lekta förödelse verklighet, stod midt ibland dödarna, der hans ögons ljungeldar lika säkert bådade de kulregn, hvilka sopade fältet, som blixtarna ur kanonen det dunder, hvilket ljudet efter några sekunder sprider från afstånd till afstånd.

Det var hägringen af Austerlitz, Dennewitz, Gross-Beeren, Leipzig, som i Karl Johans närvaro skimrade öfver Ladugårdsgärdet — och som med honom lemnade det för evigt . . .

Sjelf betraktade han dessa lustläger mera som ett tidsfördrif, ett offentligt nöje, ett slags folkfest, än som skola för krigskonsten. Han älskade att se allmänheten, ju talrikare desto bättre, tränga sig kring honom och trupperna, endast dessas rörelser deraf icke hindrades, då han vanligen med handen gjorde tecken att och hvar det borde lemnas rum. Stundom affärdade han väl någon ur sin stab för att i nämnda afseende meddela muntliga tillsägelser; men Karl Johan gaf sparsamt och alltid fogligt sådana be-

---

*) *"Bernadotte entra comme simple soldat, en 1780 dans le régiment de royale marine. Sergent en 1789 etc. — Biographie des Ministres Français depuis Juillet 1789 jusqu' à ce jour (1826).*

fallningar, och med undseende blefvo de också nästan alltid verkstälda. Om någon gång annorlunda skedde, låg orsaken icke i hans vilja, utan i deras otidiga fjesk, som kringförde hans bud, och blef han det sjelf varse, så kunde man vara säker att få se honom göra en hejdande åtbörd, ja till och med höra honom med höjd röst utropa på svenska: "sakta! sakta!"

Vid ett tillfälle hade ett fruntimmer förirrat sig på fältet, der hästfolket skulle rida i sträck. Konungen, som förutsåg, att antingen hon skulle äfventyra att varda nedstörtad af den framryckande truppen, eller hela den pågående fältöfningen förfelas, ropade till henne, på bruten svensk munart: "trafva *madame*, trafva!" men skickade i och med detsamma en adjutant, för att ledsaga henne ur faran *).

Under ett låtsadt fältslag, då general Schulzenheim anförde den ena hären och tåget bar af bland skogarna, temligen aflägsna från den ursprungliga valplatsen, blef Schulzenheim tankspridd och red vilse. Ett, tu, tre! stötte han på monarken, som i sporrstreck anlände för att åse trupprörelserna.

"Huru!" — ropade Karl Johan, nästan mera öfverraskad än förtörnad, till generalen — "Jag träffar er här helt ensam. Hvad är er afsigt? Hvad gör ni här?"

Schulzenheim liksom vaknande ur en dröm, såg sig om på alla sidor, och utbrast, i högsta förlägenhet: "Allernådigste herre! Jag har tappat bort mina bataljoner."

Detta lika oväntade som okonstlade svar afväpnade konungens vrede, nära att utbrista. Han höjde endast axlarne, rynkade ögonbrynen, skakade hufvudet och yttrade med hög röst, under en åtbörd af otålighet: "Nå så skynda er då, att söka upp edra trupper" **).

En annan gång, då sedermera baron Peyron tjenstgjorde som tillförordnad generaladjutant, hvilken befattning han utöfvade med synbar ifver och mera rörlighet, än Karl Johan ansåg behöflig, smålog konungen och sade, pekande på denne befälhafvare för dagen: "*Voila ce petit Peyron! Il court comme une petite poule*" ***).

*) Historiskt.

**) Historiskt.

***) Skriftligt meddelande.

Karl Johans personlighet, öfverstrålande allt, var också det enda som gaf lyftning åt inbillningsgåfvan vid detta lefvande krigsspel, fattigt på nöjen, på omvexling, på annan glans, än bajonetternas. Det var icke som när Adolf Fredrik och Gustaf III sjelfva bebodde sina kungliga tält på Ladugårdsgärdet, der de gåfvo baler, konserter, måltider, företräden, till och med åt utländska ambassadörer, o. s. v., och der hofkretsen af begge könen, med Lovisa Ulrika och Sofia Magdalena främst, hvarje dag hade nya tillställningar, njöto nya förströelser. Nu deremot var det endast de begge regelbundet återkommande, enformigt firade kungliga festdagarne den 24 juni och 4 juli, med sin dans och aftonspisning på Drottningbergets borg, som afbröto den öfriga enformigheten. Visserligen bodde kronprinsen stundom några dygn i lägret och såg då officerare vid sitt bord; men han egnade sig för öfrigt uteslutande åt vapenöfningarna. Konungen sjelf deremot, som, så länge lägren räckte, ofta tog sin middag på Rosendal, hvarifrån han på en flyttbar flottbro sedermera red öfver det smala sundet till Ladugårdsgärdet, återvände hvarje afton till Stockholms slott och tillbragte *aldrig* någon natt i lägret.

XI.

Samtidigt med de kungliga fruntimrens ankomst till Stockholm skedde en omsättning inom dess diplomatiska corps, då generalen, sedermera lord Bloomfield anlände som storbritanniskt sändebud. Det var ett lysande utbyte för sällskapskretsarne mot Sir Fitz Gerald, som försmått alla andra än bordets nöjen, äfvensom alla andra kök än det engelska, med sin fasta mat och sina starka drycker. Bloomfield var en man både för kabinettet och förmaken. Karlavulen skepnad, rena, uttrycksfulla anletsdrag, stolt hållning, tvånglöst sätt att vara. Hans panna, hvälfd till umgängeslifvets triumfbåge, bar den dubbla inskriften af konungaynnest och qvinnogunst. Just så borde Georg IV:s förtrogne se ut — och Bloomfield hade varit det till

den grad, att Georg tillåtit honom, i sin slutna krets af rucklare, kalla sig *"du."*

Det länder dem begge, engelska regeringssättet och de män, som i konungens namn och å hans vägnar förde statsrodret till ära, att Bloomfield *varit* gunstling, men icke *var* det, när han från London skickades till Stockholm. Kung Georg hade gifvit sin förtrogne något uppdrag, som denne fann stridande mot sitt lands statsförfattning. Bloomfield vägrade att härutinnan gå sin monarks, beskyddares och väns önskan till mötes — och föll i onåd. Men britiska ministèren belönade det medborgerliga handlingssättet med beskickningen till Skandiens hof, och Georg IV var mycket för högsinnad att förfölja *).

Ja, han var till och med mycket för högsinnad, denne furste, att någonsin låta sina lidelser som menniska inverka på sitt uppförande som monark, och Canning, som oförbehållsamt och oförstäldt, med värme och kraft ogillat den ömtåligaste punkten i Georg IV:s så enskilda som offentliga lif, just den, som låg honom närmast om hjertat: den emot drottningen anstälda opolitiska och omoraliska rättegången, — Canning utnämndes af samme konung till regerande förste minister! **)

Af alla de främmande sändebud, som under Karl Johans regering blefvo skickade till hans hof, fans intet med hvilket han trifdes så väl och så gerna såg i sin krets och vid sitt bord, som lord Bloomfield. Till och med grefve van Suchtelen, hvilken med konungen stod på den

*) Ofvanstående anekdot är historisk.

**) *"Ce choix fut d'autant plus remarqué et plus honorable pour le roi, qu'en même temps que Canning était connu pour avoir été en opposition avec les principes de Castlereagh dont il venoit occuper la place, on n'ignorait point en Angleterre combien, dans l'intérêt même du trône et de sa dignité, cet homme d'état avait désapprouvé le procés impolitique et immoral suscité à la Reine Caroline, procés dont il faut néanmoins avouer que cette Princesse fut elle-même en partie la cause par l'obstination qu' elle mit à se faire couronner Reine d'Angleterre, à l'instant où ses torts privés étaient reconnus de ses partisans les plus affectionnés, et où les arrangements les plus acceptables lui étaient proposés à l'exterieur. L'éloignement que, dans cette circonstance, le Roi avait concu pour Canning, et le parti qu'avait pris cet homme d'état de voyager quelque temps hors d'Angleterre, pour ne pas se voir dans la nécessité de trahir ce qu'il croyait devoir de devouement à l'infortune, ou de manquer en quelque manière au respect dû au monarque, n'ètaient guère moins publics"* — *Les Souverains de l'Europe en 1828, et leurs héritiers présomptifs.*

förtroligaste fot, besvärade honom likväl hemligen, både genom sin kända, fina slughet och hågkomsten af de trådar, han haft i sin hand af 1812 års statskonst. Med Bloomfield var det helt annat: Han hade aldrig sett Karl Johan utan krona, och konungen hade ingenting att rodna för i dennes närvaro.

Lord Bloomfield medförde en yngre bror och en son, begge anstälda vid hans beskickning; men de öfrige af hans närmaste hade stannat qvar i England och gjorde endast sällan och korta besök i svenska hufvudstaden. Han dröjde ej att der öppna sina förmak för lysande cirklar, äfvensom hans hjerta öppnades för intrycket af en bland den stora verldens tjuserskor, hvars sydländska bild redan framskymtat i vårt panorama. Det var mer än ett flygtigt tycke: det var en ömsesidig, innerlig och oafbruten lidelse, som hvarken stördes eller beslöjades under hela det tiotal af år, lorden vistades i Sverige.

Af böjelse kanske — kanske äfven af icke klandervärd omtanke — var han stark hushållare, utan att sådant skönjdes i hans väl upplysta våning, som hvimlade af gäster, eller vid hans ståtliga banketter. Ryktet att han bebodde ett hus, der tillika tvänne höga svenska embetsmän och en annan främmande minister herbergerades, nådde Englands stolta tories' öron; det stötte deras fåfänga. De togo illa upp, att Britanniens sändebud ej hade ett palats för sig ensam. Bloomfield rättfärdigade sig med en afritning af Pihlska huset, hvilken han hemsände till England — och han hörde ej vidare af förebråelsen *).

Corps diplomatique i Stockholm under Karl Johans regering bildade gerna sina lefnadsvanor efter ryska sändebudets. Det var en naturlig följd, först af grefve Suchtelens höga anseende, höga ålder och storartade lefnadssätt, och sedan af grefve Potockis Lucullíska yppighet. Medan Suchtelen lefde, som var de sköna konsternas äfvensom all själsodlings vän och hägn, hörde till den förnäma tonen att vara konstälskare och att omgifva sig med konstalster, hvaremot Potocki plundrade alla drifhus i och omkring hufvudstaden, för att vintertiden i Stockholm gifva sina banketter färg och doft från Neapels luftstreck; och från den stunden blef öfverflöd af lefvande växter och

*) Historiskt.

sällsynta blommor det oeftergifliga vilkoret för en lysande fest, midt ibland nordens drifvor och isar.

Lord Bloomfield vistades här under den Suchtelenska perioden. Han älskade således att synas konstälskare, men var skygg för utgifterna till inköp af konstalster, med hvilka han likväl vid sina samqväm fann nödigt att smycka sin våning. Han gjorde beställningar hos konstnärerna, men prutade erbarmligt om priset, och afstod ofta, under hvarjehanda förevändningar, från handeln. Stundom efterskickade han konststyckena, lät dem några dagar pryda sina rum, då han gaf kalas och gästerna lemnades tillfälle att beundra hans smak och rikedom; men några dagar senare blefvo konstalsterna, med mycken artighet återsända till sina mästare, emedan taflor och stoder vore ömsom för stora, ömsom för små, och icke passade åt hans rum. * *, till hvilken han en dag skickade bud, med begäran att få låna en liten bildstod att närmare taga i ögonsigte, för att sedermera köpa den, svarade: "Jag vet att generalen i morgon har främmande. Helsa mylord, att om han vill bese mitt stycke, så är han alltid välkommen i min verkstad *)."

Lord Bloomfields hyresvärd, bagaren Pihl, ett af de mest afskräckande fula anleten, naturen lyckats framalstra, hade låtit afbilda sig på duken af en bland Sveriges utmärktaste konstnärer. Denna tafla erhöll det dubbla värdet af mästaren och af bildens klassiska fulhet. Bloomfield fick se och önskade ega henne. Han föreslog sin värd, att de, till inbördes ömsesidig hågkomst af hvarandra, skulle byta afbildningar. Pihl smickrad, att kunna uppsätta den ädle lordens bild i sitt rum, och ännu mer att få tillägga, det denna vore ett minne af honom sjelf, antog det föreslagna bytet, och drog försorg om en sirlig gyldene ram åt sitt andra jag, som i sådan högtidsskrud inpackades och öfverfördes till England, då generalens beskickning här upphörde. Hans Lordship qvarlemnade i stället vid afresan åt herr Pihl sin bild, återgifven och i hundratal spridd — i stentryck! **)

Med undantag af denna starka hushållsanda, som merendels utmärkt *alla* britiska sändebud i Stockholm, var in-

*) Tidningen Fäderneslandet den 24 april 1833, artikeln »Anekdoter om svenskar».

**) Fäderneslandet, anf. st.

genting att anmärka mot den ädle lordens uppförande, och han stod, näst seniorn van Suchtelen, i det högsta anseendet på sin tid bland härvarande diplomatiska korps. Beviset att han äfven åtnjöt det i sitt hemland, så länge den meningsbrytning, som hitsändt honom, innehade statsrodret, låg i det stora antal förnäma engelsmän, som under hans värdskap eller handledning uppehöll sig i Sveriges hufvudstad. Bland dessa vilja vi endast nämna några ord om unge lord Castlereagh, emedan hans vistande här tillhör taflan af tidpunktens sedemålning.

Under det grefve Wetterstedts förmak voro de mest lysande och de mest befolkade i Sverige, förde hans hustrus dotter i första giftet öppet ett lefnadssätt *à la Ninon*, hvars yttre behag hon egde, utan att likväl derjemte ega något af *Mademoiselle de Lenclos'* hufvud, bildning och umgängessätt, ännu mindre förstå sig på, hvarken att värdera eller samla kring sig dennas snillrika umgängeskrets af allt hvad hennes fosterland hade utmärkt och intagande.

Vår svenska Ninons första kärlek må man förlåta henne: det var ställningars och förhållandens fel, icke hennes, att den ej också blef den enda; det var ej hennes fel, att hon blifvit född till den ofta eftersträfvade äran att bära upp släpet af purpurmanteln, icke till den högre att svepa den kring sina axlar. Sedan en gång denna första, denna djupa lidelse fördunstat eller blifvit qväfd, voro henne alla band likgiltiga; det var ej längre hjertat, som sökte hjertan: det var sinnena, som behöfde berusning. Utan besinnande räckte hon sin hand åt den förste friare som anmälde sig, — hans egenskaper, huru de passade för hvarandra, var henne likgiltigt; det endast fann hon, lika med sina närmaste, att en dubbel greflig krona tog sig bra ut på bordsilfver och vagnsdörrar. Men med lika litet besinnande slet hon innan kort sjelf dessa band, först då hon bröt mot deras helgd, och sedermera i det hon lät den blottstälde mannen lagligen återtaga sitt namn, hvarmed han förlorade hvarje anspråk på hennes person, hvarje rättighet öfver hennes uppförande. Ena hälften af dygnet uppvaktade hon vid hofvet, der hon var drottningens statsfru och deltog i den högsta kretsens samqväm; den andra lefde hon som en hetär i Athen, försmådde *ingens* hyllning, besvarade *allas*. Det mest anstötliga var likväl, att hon icke, som Frankrikes Ninon, försmådde sina tillbedjares

håfvor, utan fordrade, att de skulle bidraga till hennes lefnadskostnad och nöjen.

Unga lord Castlereagh såg henne, blef förtjust, blef lycklig. För hans lycka och för hans förtjusning funnos inga gränser. En önskan, läst i hennes sköna, smäktande ögon var uppfyld, innan den hunnit bana sig väg öfver hennes rosenläppar. Hans raseri att älska kunde endast jemföras med hans raseri att slösa.

Förgäfves sökte general Bloomfield, under hvars handledning den unge lorden blifvit ställd af sina förnäma slägtingar i England, att, som erfaren verldsmenniska öfvertyga honom, att han kunde älska äfven med framgång, utan att förstöra sig, och att det var fråga om, icke att tillsluta sitt hjerta, men att skona sin kassa; den unge lorden hörde och såg icke, ville ej höra och se något annat, än erkänslan i sin skönas blickar, ömheten i hennes smekningar, och detta tyckte han sig aldrig köpa nog dyrt.

Han öfverskred sina kreditiver och fördjupade sig i skuld.

Bloomfield hos Castlereaghs anförvandter i England ansvarig för hans uppförande här, kunde ej bekymmerslöst åse att ynglingen mer och mer arbetade på sitt förderf, utan att låta hejda sig. Om föremålet för hans vilda lidelse varit någon annan, än statsministerns för utrikes ärendena stjufdotter och drottningens statsfru, skulle han öppet om hela förhållandet hafva meddelat sig åt henne sjelf och hennes närmaste; men som försigtig diplomat skydde han nu, att med grefve Wetterstedt nalkas detta ömtåliga ämne. I stället öppnade lord Bloomfield sig för Castlereaghs anhörige, hvilka öfverstyrde beloppet af hans skuld och återkallade honom till England. Med halft våld förmådde generalen honom att lyda. Den unge lordens förtviflan behöfva vi ej skildra. Hon, som vållade den, hade för nya äfventyr glömt honom innan fartyget, på hvilket han gick ombord, hunnit lemna svenska skärgården *).

Vår svenska Ninon fick ej, som Frankrikes, fröjda sig åt hög ålder och intill dödsminuten bibehållna behag. Tvertom åldrades hon, ända till oigenkänlighet, ganska tidigt. Växten, ja sjelfva anletsdragen, svälde af fetma och hennes

*) Historiskt.

näsa, ursprungligen danad för blomsterlandets finaste dofter, vande sig mer och mer, ända till oumbärlighet, vid den kärleksmördande snusdosan. Ändtligen, sedan de glänsande vingarna fallit bort från den sköna fjärilen, hvaraf endast den osmakliga larven återstod, fästade hon sig med nya lagliga band vid ett af de sista föremålen för hennes tycke, under den period då hon ännu både gjorde och emottog intryck. Hans befattning kallade honom till gränsen af en annan verldsdel, dit hon troget gjorde honom sällskap och der — om ryktet är grundadt — österländsk afund försåtligt i förtid bäddade begges graf*).

Det är icke sannolikt, att Karl Johan kunde vara okunnig om den unga grefvinnans utsväfningar, så litet hon ansåg mödan värdt att beslöja dem, och så begärligt den talrika spejarehären, åtminstone med sqvaller om husliga förhållanden, sökte göra skäl för sin sold. Att han hvarken gillade eller såg anstötligheter gerna, är utom allt tvifvel; men af grundsats och hjertelag var han den fördragsammaste monark i verlden, så snart det icke ingrep uti eller störde hans regeringskonst, statsåtgärder och regenträttigheter. Så till exempel, som han hatade spel, som han flera gånger under sin regering med saknad och förtrytelse såg personer, dem han utmärkt med sin ynnest, till och med högre embetsmän, i följd af spelsjukan falla — ömsom moraliskt och finansielt, åtnöjde han sig att derom uttrycka sitt billiga bekymmer och upprepa sina välmenta varningar; men använde aldrig herskareordet, att lägga band på den enskilda smaken, och låtsade sjelf ej märka, att de flesta härutinnan ej låtsade om hans höga vilja. Det gick så långt, att personer af hög rang, civila och militärer, som stodo honom nära och som hedrades med hans bevågenhet, öppendagadt fuskade i lyckans handtverk och voro kända som falska spelare, hvilket på konstspråket kallades *"att korrigera sin tur"*. Allt sådant ökade Karl Johans afsky för spel, men med spelarne såg han städse genom fingrarna.

---

*) Ryktets tillvaro är historiskt.

XII.

Första uppträdet.

(Ett näringsställe vid Brunkebergs torg).

Åkare, gesäller, murare och hökeribetjenter frukostera. På disken i en fastgjord låda, med lock af ståltrådsnät, står kall mat af flera slag på tallrikar. Uppasserskan ilar mellan gästerna och häller i åt dem, ömsom bränvin och öl.

En åkare (i det han skjuter glaset fram på bordet). "Den spiken drog. En till, Rebecka lilla!"

Uppasserskan (skrattande:) "Det är den tredje inom en half timme."

Åkaren (snäsande:) "Nå än sen då! Om det också vore den tionde. Kanske det angår jungfru näsperla?"

Uppasserskan: "Nej, Gud bevars! icke för det; men han känner ju min matmors besynnerligheter. Hon är icke som andra krögerskor, hvilka endast se på förtjensten och tycker att gästerna aldrig kunna förtära nog. Vår gumma här talar ej om annat än måttlighet och flit, och får hon bara se någon drucken på sitt näringsställe, så tar hon genast ner sin "salig man" (som hon kallar piskan) från väggen, fattar sin karl i kragen och kör ut honom, och jag som skänkt ut mer än folk tål, jag får mina fiskar varma af salig man, så att jag blir på ryggen alldeles som mitt blårandiga förkläde."

En gesäll: "Jaa, det är sant. Det är en rasande underlig gumma. Jag har sjelf en gång hållit på att bli utkörd af henne, för det att jag tog en snaps mer, än hon tyckte jag kunde tåla vid."

En hökeribetjent: "Det skulle den satan komma att bo trångt för, om hon understode sig, att vilja föreskrifva mig hvad, eller huru mycket jag bör dricka. Så länge jag kan betala, är strupen min. Slå i, Rebecka, ett glas till."

En murare: "Hit med flaskan, sedan!"

Dörren från en kammare bredvid öppnas och näringsidkerskan, hvilken förut tittat in genom en liten fönsterruta på dörren, träder ut i krogrummet.

Näringsidkerskan (vresigt). "Hvad är här för stoj!... Det är synd och skam att se så många dagdrifvare sitta Guds långa förmiddag och supa och..."

Muraren (faller i talet). "Kära söta madam..."

Näringsidkerskan (afbrytande, med händerna i sidan,) "Det *dammar* sig icke, skall jag säga er. Jag har skött min rörelse sjelf i sjutton år, utan man och är *fru* i mitt eget hus, så godt som trots någon bättre borgarhustru i hela hufvudstaden."

Muraren: "Nå nå, förlåt, kära fru! det var icke så illa menadt. Frun skall icke taga ogunstigt upp, att vi trifvas så väl hos henne, der allting är ordentligt, så snygt, så goda varor, och för menskliga priser. I alla fall är det penningarna som tala, eller huru?"

Näringsidkerskan. "Jag skall säga honom min kära Nilson, så murare han är, att det är helt olika ljud i skällan på er handtering de årstider, då ni har arbete och förtjenst, och när ni ej har annat att göra, än sitta hemma och suga på ramarna. Midsomrarna, Gud bevars! då köper ni silfverring att bära på fingern, — då går madam... ja, just "*madam*" ja... i slagtarhuset och frågar hvad kalfven kostar. Men se vintertiden, när ingen arbetsförtjenst finns i ert yrke, då smyger "*kära mor*" in i hökareboden och ber, med jemmerlig ton och gudsnådelig uppsyn, att få köpa för 6 styfver saltad strömming, med mycket lake på... (Vändande sig till viktualiehandelsbetjenten) "Eller kanske det icke är sant hvad jag säger... hä?"

Hökeribetjenten. "Den som har att köpa för och betalar, får hvad som begäres, det må vara litet eller mycket, och för öfrigt tycks det icke just angå någon annan."

Näringsidkerskan. "Ja så, han talar ur den tonen! Åh ja, när söndagen kommer, så är ni också en ståtlig herre och klutar ut er så grannt, att ni ser ut som salig Malena hos Gud, hvilken katolikerna slickat förgyllning utaf."

Hökeribetjenten gör en rörelse för att handgripligen svara; men gesällen håller honom tillbaka, yttrande halfhögt: "Bry sig icke om gumman! Låt henne prata! Hela verlden vet ju att hon är liksom litet vurmig; men hennes fenkol är det bästa i Stockholm, och hon späder aldrig ut sitt öl, som andra krögerskor bruka."

Åkaren (halfhögt till uppasserskan). "Nå, huru går det med snapsen, Rebecka lilla?"

Näringsidkerskan: "Det är synd och skam att se, hvilka odågor de åkarne nu för tiden äro. Der stå de och lägga sina lata armar på sina toma tarmar och sucka till Moses efter långtobak *)."

Gesällen, muraren och hökeribetjenten skratta af full hals.

Näringsidkerskan. "Jag som andra förtjenar gerna en hacka, och uppbördskommissarien vet nog hvad hon duger till. Derför tycker jag mycket om, när en anständig karl tittar in och tager sig en liten sup, med sitt tilltugg och ett glas af Westmanska ölet ofvanpå. Men dermed vill jag ock att det skall vara slut, och Gud nåde den, som sutte här så länge, eller uppförde sig så oregerligt, att uppsyningen finge hum derom! Jag har aldrig varit uppkallad för polisen, aldrig gifvit en vitten i mutor till gevaldigern, och på anständighetens vägnar är mitt näringsställe n:o 1 i hufvudstaden. Och med det ryktet vill jag en gång lägga mina trötta ögon tillsammans, (suckande och med hopknäpta händer) när lutheranernas Gud så behagar."

Man hör buller på gatan af åkande, springande, stojande. Den yttre dörren till krogen öppnas med häftighet och flera personer störta in.

Näringsidkerskan (med rynkade ögonbryn, händerna i sidan och vresig ton). "Hvad skall det här betyda? Veten I icke, att I ären i ett hederligt hus på näringsstället vid Brunkebergstorget, det anständigaste i Stockholm?"

En röst. "Fins någon åkare härinne, så fort ut och sela upp!"

Åkaren. "Hvad står på?"

En röst: "Vet ni icke, att hela hufvudstaden är i rörelse, att hjertat sitter i halsgropen på hvarendaste en, att karlar och qvinnor, gamla och unga, excellenser och dagakarlar, sväfva mellan oro och glädje, mellan fruktan och hopp, och att allt hvad lif och anda har ger sig af till slottet? Till och med vår gamla Sofia Albertina for nyss ditt upp, och för att hon ej må finna sig besvärad af de långa slottstrapporna, har vår nådige konung, som är så god och omtänksam och som håller så hjertligt af prinsessan, befalt att en förgyld bärstol skall stå för hen-

*) Krögerskan är, med sina ordstäf, tecknad efter naturen.

nes räkning nere i östra Logårdshvalfvet, och der står den sedan i går aftons!“

Näringsidkerskan (slår ihop händerna). “Herre du store himmelens Gud, så att den afgörande förlossningsstunden nalkas!“

En röst. · “Ja, salutbatterierna äro i ordning och vänta blott på tecknet.

Näringsidkerskan (knäpper ihop händerna till bön): “Barmhertige Gud beskydda och stärk den höga modern och hennes dyra lifsfrukt!“

Alla närvarande följa näringsidkerskans föresyn och ropa, när hon tystnar: “Amen!“

Näringsidkerskan. “Rebecka! skynda dig att slå i glasen öfver glatta laget, och gif mig också en tår. Krusa icke go’ vänner, det är jag som består trakteringen. I dag må hela verlden komma in på mitt näringsställe, dröja så länge han vill och dricka så länge han gitter. Om till och med ståthållaren Olle skickade hit sjelfvaste Titzen, så betalar jag mina böter med glädje, och dermed basta!“

Andra uppträdet.

(På gatan.)

Personer af alla åldrar, stånd och kön springa om hvarandra, stanna, talas vid och skynda vidare, utan att helsa på hvarandra, utan att förut hafva känt hvarandra knappt till utseendet. Åkdon spränga öfver gatorna till slottet och äfven de flesta fotgängare ila dit. Från nordöstra hörnet af konungaborgen utanför Logårdstrappan, Slottsbacken, äfvensom Lejonbacken och hela inre borggården vimlar det af folk, som står packadt, hufvud vid hufvud. På nya bron stöta den store skådespelaren Hjortsberg och en embetsman på hvarandra, i detsamma som det smäller från Skeppsholmens batteri.

Embetsmannnen. “Det är då, Gud ske lof! lyckligen öfverståndet.“

Hjortsberg: “Ja, och till höjd af all lycka är det en pojke! I allt har Karl Johan framgång“ *).

---

*) Ofvanstående svar är historiskt.

De skynda vidare, hvar åt sitt håll.

«Kanonen dundrar, bergen svara:
En prins är född åt Svea land!
Med blixt och dunder bör det vara,
Som han förs fram i hjeltars land.»

Kanonen brakar — folket hurrar — förfriskningsställen, från den tarfligaste krog till den ryktbaraste källare, det grannaste kaffehus, fyllas af gäster — champagnen fräser, hoppar, strömmar; — korkarne flyga mot taken; efter druckna skålar krossas glasen mot golfvet — man ser och hör ej annat än jubel.

Från tornens höjd dånar malmens majestätiskt inbjudande klang. Från värdshusen försvinna dess kunder, från gator och torg befolkningen. Alla störta till templet. Karl Johan, till fots, i spetsen för sitt råd, sitt hof, sin stab, sin stora vakt, ilar med stadiga steg till Storkyrkan. Vid hans sida, och strålande liksom han af fadersglädje, går hans lycklige son, begge dubbelt lyckliga af den obestälda fröjd, som öfver allt spritter omkring och emot dem. Orgeln brusar: på andaktens och hänryckningens vingar uppstiger *Te Deum* ur templet till himlen.

Välsignelsen uttalas från altaret. De *rörda* skarorna lemna templet, de *glada* skarorna fylla på nytt värdshusen, der den 3:dje maj utan afbrott firas, sedan redan solen af den 4:de blandar sina gyllene strålars fröjd med den öfversvindliga sällhet, som råder inom svenska konungaborgen.

Tredje uppträdet.

(Kronprinsessans blå förmak.)

Rummet alldeles öfverfyldt med folk: civila och militära embetsmän af alla grader, hofmän och prester om hvarandra, äfven en och annan ståndsperson, borgare och landtman. Glädjen är målad på allas anleten. Samtalen äro lifliga och halfhöga mellan spridda flockar, hvaraf ett allmänt sorl uppkommer, liknande en svärmande bikupa. Vid minsta rörelse i dubbeldörren till de inre rummen, vändas allas ögon dit och några sekunders tystnad af väntan uppstår.

En embetsman till prosten grefve Schwerin, som, klädd i presterlig drägt, satt sig vid ena fönsterfördjupningen: "En herrlig dag, herr grefve! Från nu kan man då ändtligen räkna en stadgad sakernas ordning, trygghet och lugn."

Schwerin (med högtidligt allvar). "Det är åtminstone *en* farhåga *mindre*."

Embetsmannen. "Och just denna farhåga, som försvunnit, innefattar allt. Se också huru upprymda alla äro."

Schwerin. "Ja, det är naturligt — och vanligt. Detta är icke den enda arffurste, som blifvit född i den här konungaborgen."

Embetsmannen. "Och blir, med Guds hjelp, icke heller den siste! Men jag betviflar, att någon hvarken varit, eller blir mera efterlängtad, mera kärkommen."

Schwerin (tankspridd). "Jo jo" *).

Vid dörrarna till rummet märkes stark rörelse; ena dubbeldörren öppnas och kronprinsen träder ut. Hans gång är rask och sällheten bor i hans klara blick.

Flockar tränga sig kring honom för att lyckönska. Åt presidenten general Tibell, som står honom närmast, räcker han sin hand; Tibell kysser henne med hänryckning. Grefve Brahe, som tränger sig genom rummet, för att söka konungen, träffar kronprinsen. Äfven Brahe fattar hans hand och kysser henne vördnadsfullt. Kronprinsen helsar vänligt åt alla sidor och samtalar glädtigt med dem, som befinna sig honom närmast. Flera bland rikets högsta embetsmän träda fram till prinsen och betyga honom sitt lifliga deltagande och sin innerliga glädje; men ingen mer än Brahe och Tibell kyssa hans hand **).

På en gång slås begge dubbeldörrarna upp och öfverhofmästarinnan synes, bärande på ett stort hyende den nyfödde arffursten, för att, enligt ceremonielet, förevisa honom åt dem som instält sig i kronprinsessans statsvåning.

I detsamma blir man varse konungen, också kommande från sin höga svärdotters inre rum, hvilken, med ilande fart, skyndar fram till öfverhofmästarinnan, rycker hyendet ur hennes händer och bär det sjelf under en rund genom förmaken. Förtjusningen flammar ur hans blickar;

---

*) Detta samtal föreföll vid tillfället, på sätt här ofvan blifvit anfördt.

**) Författaren, bland hundradetals andre, åsåg dessa handkyssningar.

kring hans mun sväfvar den glada sinnesstämningens småleende; uttrycksfulla helsningar af välvilja och bevågenhet stå alla till buds: Hans gång är på en gång snabb och stolt, hans hållning majestätiskt mild. At alla nickar han, till alla framvisar han sin kära, sin dyrbara börda yttrande med höjd röst, som i allas hjertan finner genljud: "Se hvilket vackert barn! hvilken dugtig gosse!" *)

Så snart Karl Johan, med den nyfödde sonsonen på sina konungsliga armar återvändt till de inre rummen, uppstår i de yttre ett sorl af lössluppna meddelanden, hvilka under monarkens närvaro tillbakahållits af vördnaden och nyfikenheten. Småningom skingra sig flockarna, och endast hofvets uppvaktande stanna qvar.

Fjerde uppträdet.

(Konungens rum.)

Excellensen De la Gardie. "Sedan Gustaf den Store Adolf föddes med segerhufva, har aldrig en sådan födelsedag randats för Skandiens folk, som denna, då ers maj:ts höga ätt blifvit af en mild försyn för årtusenden fästad på den tron, som Odin rest."

Konungen (småleende). "Er vänskap för mig och mitt hus, herr grefve! äro mig ej oväntade, och jag har till och med räknat på den. Ni tillhör en af de mest lysande slägter i Sverige, och bör föregå edra landsmän med vackra föredömen. Ni gör det också, och då jag förunnat er alla de utmärkelser, som jag eger att tilldela, har det varit mig en särdeles fägnad att få utöfva en rättvisa mot er, i och med detsamma jag följt mitt hjertas böjelse."

De la Gardie. "Försynen, som, genom den dyra skänken af ers maj:ts höga person åt Sveriges folk, botat alla dess olyckor af och för århundraden, har vid detta stora tillfälle på ett utomordentligt och alldeles eget sätt tillkännagifvit, att ers maj:t och dess hus stå under himlens omedelbara hägn."

Konungen (för högra handen till venstra bröstfickan och rigtar blicken mot höjden). "Med djup tacksamhet

*) Konungens åtgörande och yttranden äro tecknade enligt naturen.

erkänner jag försynens välgerningar mot mig och de mina! Mina och Sveriges brinnande önskningar äro uppfylda och mina folks framtid tryggad, medelst födelsen af en arfvinge åt deras troner. Min sonson är frisk som en nötkärna och kronprinsessan, hans mor, min svärdotter, befinner sig så väl, omständigheterna kunna medgifva. Jag bäfvade för hennes späda kroppsbygnad vid detta tillfälle."

De la Gardie (med tonvigt). "Huru mycket mer skulle vi icke något hvar ha darrat, äfven för ers maj:ts oro, om icke försynen genom yttre tecken gifvit att förstå, det ers maj:t och dess ätt befinna sig under himlens *omedelbara* hägn."

Konungen (uppmärksamt). "Hvad menar ni? Tala tydligare."

De la Gardie. "Med ers maj:ts nådiga tillstånd får jag berätta hvad jag och hundratals andra med mig sett, och som utgjort ett ämne för allas förundran och begrundande. Just i det ögonblick, då h. k. h. kronprinsessan kände första födslosmärtorna, blef en hvit dufva synlig på slottstakets gallerstängsel, midt öfver slottets östra sida. Hon satt der orörlig, tills ers maj:t begaf sig till Storkyrkan, för att bevista afsjungandet af *Te Deum,* då den hvita dufvan flög öfver ers maj:ts hufvud från slottet till kyrkan, på hvars tak hon slog ned och förblef qvarsittande, så länge ers maj:t dröjde i templet. Sedermera sväfvade hon på samma sätt öfver ers maj:t tillbaka till slottet. Der såg man henne ännu några sekunder på sitt förra ställe å slottstakets östra sida, hvarefter hon ett, tu, tre! försvann, utan att man från den stunden någonstädes blifvit henne varse, eller vet, lika litet hvart hon tagit vägen, som hvarifrån hon kommit."

Konungen (upprymd). "Och ni har sjelf sett, hvad ni nu berättar mig, herr grefve?"

De la Gardie (med konstladt allvar). "Ja, allernådigste herre! *)"

Konungen. "Nå väl! Jag tillåter er att öfver allt och för hvem som helst förtälja denna uppenbarelse, begriper ni? De välsinnade skola i detta underbara tecken

*) Excellensen De la Gardies framställning är historisk, ehuru författaren visserligen ej vill ansvara för tillförlitligheten af grefvens berättelse.

af det högsta väsendets hägn öfver mitt hus finna en ny anledning att glädja sig åt fosterlandets lycka, och de som hafva ondt i sinnet — det Badenska herrskapets anhängare — skola afskräckas från utförandet af sina dolska anslag, mot hvilka himlen sjelf på ett så otvetydigt sätt förklarat sitt misshag.“

Konungen sträcker sin hand åt De la Gardie, som lutar sig ned för att kyssa henne; men Karl Johan gör en vägrande åtbörd och trycker i stället De la Gardies hand vänligt i sin.

Femte uppträdet.

(Samma ställe.)

Kabinettskammarherren anmäler tillförordnade öfverståthållaren.

Konungen. “Bra! Han må komma in.“

Baron Edelcreutz inträder och bugar djupt. Karl Johan nickar, mildt småleende, fattar hans hand och skakar den med eftertryck.

Konungen. “Välkommen, käre Edelcreutz! Nå, hvad har ni för godt att berätta?“

Edelcreutz. “Glädjen och förtjusningen öfver arffurstens födelse och h. k. h. kronprinsessans bättrade helsotillstånd äro så allmänna, lifliga och osminkade, att ingen hvarken mins eller har hört omtalas något, som dermed kan jemföras.“

Konungen. “Jag tror, eller rättare: jag vet det. Och huru skulle det kunna vara annorlunda! Det är Sveriges framtid, sjelfbestånd, ära och lycka, som blifvit försäkrade genom min sonsons födelse. Folket känner hvad jag gjort för detta land, hvad jag uppoffrat här. Min son är afhållen, kronprinsessan tillbedd och försynen sjelf... men nej! hvad har ni vidare att berätta?“

Edelcreutz. “Ingenting, allernådigste herre!“

Konungen (med skarp, mulnande blick). “Ingenting, säger ni? *Öfverståthållaren* skulle då vara den ende som ej visste, hvad som i hela min hufvudstad utgör samtalsämnet för dagen?“

Edelcreutz (bestört). “Men jag begriper icke hvad ers maj:t menar.“

Konungen (häftigt). “Ni begriper ingenting, det har jag länge vetat. En blindbock ser mer än ni med edra begge vidöppna, stirrande ögon. Man måste leda er till målet, om ni skall hitta dit. Således, hvad säger folket om den hvita dufvan... begriper ni nu?“

Edelcreutz (alldeles förbluffad). “Sannerligen för Gud, allernådigste herre! jag förr än nu hört ett ord om någon dufva, hvarken hvit eller blå.“

Konungen. “Så mycket sämre! Det bevisar huru obetänksamt jag skänkt mitt förtroende och huru illa det motsvaras. Farväl!“

Modstulen och undrande aflägsnar sig baron Edelcreutz, utan att våga falla konungen i hans dåvarande sinnesstämning besvärlig med frågor, som kunnat lemna harftråden att komma den hemlighetsfulla dufvan på spåren*).

Sjette uppträdet.

(Samma ställe.)

Konungen (till regeringsrådet Le Moine, som, djupt bugande, inträder). “Och hvad har ni för godt att berätta eller att begära, min käre Le Moine?“

Le Moine. “Stolt öfver den äran att hafva varit eders maj:ts höge herr sons lärare**), har jag känt mig lifvad af en inre oemotståndlig kallelse att besjunga den stora och glada händelsen, som gifvit ny glans, styrka och fröjd åt eders maj:ts hus, och som för kommande tider betryggat verldens ära och lycka. Misstroende likväl min förmåga att kunna värdigt utföra detta vigtiga ämne, dristar jag underdånigst anhålla om nådig tillåtelse att få underställa ers maj:t mitt skaldestycke, innan det lägges under pressen.“

Konungen (mildt). “Allt för gerna. Har ni det med er?“

Le Moine. “Ja, allernådigste herre! Och om ers maj:ts dyrbara tid medgifver...“

---

*) Anekdoten är historisk.

**) »*Superbus Alumno*» förde regeringsrådet Le Moine i sitt sigill.

Konungen (afbrytande). "Just nu är det mig lägligt. Läs således upp för mig ert stycke."

Regeringsrådet Le Moine tar upp ur bröstfickan en på postpapper skrifven historisk hjeltedikt, som han börjar läsa upp. Karl Johan, sittande i soffan, lyssnar uppmärksamt på Le Moine, som står framför honom. Mellanåt nickar konungen bifall, eller yttrar: "bra! rätt bra!" Men då Le Moine allt för mycket utbredt sig öfver drottningens skönhet och behag, utbrister

Konungen. "Det passar icke, att vid den åldern min gemål nu innehar, beskrifva henne som en tjuguårig flicka, och det passar i alla fall icke, att hos en regerande drottning företrädesvis upphöja egenskaper, i hvilka hon ställes på samma linia med hvarje undersåtes hustru. Stryk således ut allt det der och läs vidare *)... Der, på mitt arbetsbord finner ni skrifdon."

Le Moine går till skrifbordet, fattar en penna och stryker öfver halfannan sida. Derefter går han till sin förra plats, stannar framför konungen och fortsätter uppläsningen af sitt skaldestycke.

Karl Johan fortfar att afhöra det med uppmärksamhet och ger, vid flera ställen, sitt bifall tillkänna.

När Le Moine slutat, gör han en djup bugning, hoprullar papperet och stoppar det i fickan.

Konungen (lifligt). "Hvarför slutar ni? Läs vidare!"

Le Moine (brydd). "Det är slut, ers maj:t!"

Konungen (mulen). "Slut!... Och icke ett ord om den hvita dufvan?"

Le Moine (förvånad). "Om... den hvita... dufvan?"

Konungen (häftigt). "Ja, just om henne! Ni kallar ju det ni läst upp för mig *historisk* hjeltedikt?"

Le Moine (flat). "Ja, allernådigste herre!"

Konungen. "Nå väl, då får en sådan omständighet icke förbigås, hvilken dessutom i och för sig sjelf innehåller mera skaldskap och ger högre lyftning åt inbillningskraften, än all den öfriga smörjan ni skrifvit."

Le Moine (ytterst förlägen). "Om jag endast vore så lycklig att veta, *hvilken* dufva ers maj:t menar?"

---

*) »*Otez cela, et passez outre!*» Historiskt uttryck vid detta tillfälle af Karl Johan.

Konungen (uppbragt). "Det kräket vill befatta sig med att skrifva *för historien*, och vet ingenting om den hvita dufvan!... Gå er väg! *)

Le Moine (stammande). "Men... om ers maj:t.... blott täcktes... underrätta mig..."

Konungen. "Gå, säger jag er! **)"

Sjunde uppträdet.

(Abbé Gridaines våning.)

Spinoletta. "Det är icke första gången nu jag nödgas anmärka, att du är för eftergifven, broder! i dina embetspligter mot dessa begge höga fruntimmer. Du ser för mycket i dem monarkens och tronföljarens gemåler. Kom äfven ihåg, att *de* äro dina skriftebarn, döttrar af den allena saliggörande kyrkan, och att *du* är *här* i den heliga fadrens stad och ställe."

Gridaine. "Men ers högvördighet måste också erinra sig, att vi äro i Sverige, som ännu är ömtåligt och skyggt för vårt inflytande. Gå vi bröstgänges tillväga, så äfventyra vi att bli stenade af folket eller förjagade af konungen, ty Karl Johan är ej att skämta med, om vår kyrkas fiender sätta något uti honom. Allt detta har jag redan tillförne haft den äran upprepa för ers högvördighet."

Spinoletta. "Men du tycks alldeles förgäta, högvördigste broder! att också jag långt för detta underrättat dig om de försänkningar vi hafva vid bayerska hofvet och hos enkehertiginnan, modern. I hela kristenheten finnes ej något mera renlärigt och nitiskt stift, än det som innefattar Leuchtenbergska husets stamgods ***). Det affall du synes frukta, är följaktligen blott ett hjernspöke."

---

*) »*Cela veut se meler d'écrire pour l'histoire, et ne sait rien de la colombe!... Allez vous en!*» Karl Johans egna ord vid ofvannämnde tillfälle.

**) Hela ofvanstående uppträde är historiskt.

***) Dagligt Allehanda den 4 februari 1846 innehåller ett yttrande i bayerska riksrådskammaren af furst von Wrede, i hvilket det heter: att »det sedan någon tid anbefalda och hittills vanliga nämnandet af h. m. drottningens (Teresia Charlotta Lovisa Fredrika Amalia, drottning af Bayern, född prinsessa af Sachsen-Altenburg) namn i det *Te Deum*, som afsjunges på Teresiadagen, nu mera på flera ställen inom

Gridaine. "Säg icke det! jag vill minnas, att jag redan nämnt, att då jag använde min apostoliska myndighet mot drottningen, som tillät sig att bevista lustbarheter under fastlagstiden, blef jag efterskickad af konungen, som, med uttryck af den högsta vrede, förbjöd mig att någonsin mera föreskrifva hans gemål reglor för hennes uppförande. I annat fall, tillade han, skulle hon snart bli befriad från Roms fjettrar och han förmå henne att öfvergå till detta lands trosbekännelse *)."

Spinoletta (försmädligt småleende). "Med *henne* blefve förlusten ringa. *Hon* passar ej i alla fall för våra syften och skulle näppeligen kunna förmås att främja dem. Rätt gör du i alla fall, högvördigste broder! att afböja anstötligheten af en ny öfvergång till kätteriet. Exemplet deraf vore alltid menligt för vårt heliga omvändelseverk på andra håll. Nu sedan Gud den allra högste kallat till sina sällare boningar hertigen af Leuchtenberg, är det svåraste hindret undanröjdt för våra, det vill säga: den heliga stolens, planer."

Gridaine. "Mig förekommer deras fullbordan ännu, ty värr! vara långt aflägsen. Jag hade alltid hoppats, att det kätterska presterskapet här i landet skulle göra svårigheter, om icke vid dopet, åtminstone vid kyrkotagningen, efter det var fråga om en främmande trosförvandt. Men långt derifrån! De lutherska prelaterna lånade sig med största beredvillighet till detta missbruk af sina ceremonier och ingrepp uti vår kyrkas rättigheter, och jag vet med visshet, att detta deras uppförande gjort ett för dem gynnsamt intryck på prinsessans unga sinne."

Spinoletta (sträft och snäsande). "Allt detta har jag mig också ganska noga bekant, och jag vill ej dölja för ers högvördighet, att jag derom gjort fullständig inberättelse till mina öfverordnade och särskildt till den helige fadren sjelf. Jag har gjort allt hvad af mig berott, för att framställa ert uppförande under dessa vigtiga omstän-

---

riket utlemnas, och att man i dess ställe omedelbart efter bönen för konungen i antifonen afsjunger en bön för biskopen i stiftet. *Uttryckligen och bestämdt förklarar jag stiftet Eichstädt såsom ett, der detta sedan flera år egt rum, på den grund, att h. m. drottningen är protestant och såsom sådan af många prester anses ovärdig att nämnas i de katolska kyrkobönerna.*»

*) Historiskt.

digheter i så ljusa färger som möjligt, utan att likväl vanställa sanningen, den jag är mina öfverordnade, enligt ed och pligt, i främsta rummet skyldig; men jag betviflar att det i alla fall vunnit den heliga stolens bifall. Om, när och huru den finner godt att gifva sitt misshag tillkänna, förmodar jag att ni, som en lydig kyrkans son, underkastar er hennes beslut.“

Gridaine (öfverraskad och bestört). “Jag förstår icke ... ers högvördighet talar ur en ton ...“

Spinoletta (afbrytande, med spotskhet). “Som anstår en af Jesu heliga brödraskap utskickad redofordrare. Ni har sett min fullmakt och vet huru långt min makt sträcker sig. Inom dennas gränser tillkommer er att lyda och ställa er till efterrättelse hvad jag förkunnar. Ni har varit oursäktligt släpphändt, då ni tillät en dotter af Rom att kyrkotagas af kättare, med lutheranska ceremonier. Om det skett af syndig likgiltighet för ert kalls fordringar, för den heliga stolens fördelar, eller af lika syndig menniskofruktan för den verldsliga makten i detta land, der kyrkan — den allena saliggörande — satt er till väktare på Zions murar, så skulle jag ej lemna detta rum, innan jag afklädt er den befattning ni vanvårdat. Men ni har handlat af falsk beräkning på yttre tillfälligheter, som icke funnits i ert våld, — det är ert förstånd, icke er afsigt, som svikit Rom; — Rom näpser derför, men förlåter.“

Gridaine (bleknande). “Täcktes ers högvördighet närmare upplysa hvaruti jag brutit, och hvad mig för framtiden åligger, om ett dylikt fall inträffar en gång till?“

Spinoletta. “Ni skulle, med åberopande af den utaf Sveriges och Bayerns monarker stadfästade giftermålsafhandlingen, hvilken jag långt för detta tillstält er i afskrift, och i kraft af er apostoliska beskickning, hafva förbjudit kronprinsessans kyrkotagning efter den kätterska ritualen. Konungens hot, om han tillåtit sig sådant, hade ni skolat möta med hotet att gifva offentlighet åt äktenskapsfördraget, hvari åt henne är förbehållet fri utöfning af romersk-katolska trosbekännelsen, utan intrång i något fall och under hvilken förevändning som helst af den här rådande statskyrkan. Henne sjelf hade ni i ert våld, genom skärselden och kammarfrun, medsänd enkom för att utgöra länken mellan München och Stockholm, liksom jag sjelf är den mellan München och Rom. Er försumlighet här-

utinnan har åstadkommit en svår synd inför Herrans heliga moder och en stor anstötlighet bland den rättroende församlingen. I kraft af den makt mig gifven är, anbefaller jag er till näpst sex veckors botgöring, med fasta och böner, under hvilken tid ni ej får aflägga den späkande tagelskjortan, hvarken dag eller natt. (Med sträng blick och höjd röst): kyrkan tviflar ej på sin undergifne sons ånger och lydnad; den ohörsamme och uppstudsige undgår aldrig hennes straff... Efter sex veckors förlopp ser ni mig åter som en försoningens härold, eller med hämndens barthuggande svärd.“

Gridaine (slagen och undergifvet). “Jag kysser riset som agar... Har ers högvördighet något att förständiga mig i afseende på det höga skriftebarnets renande från synden att hafva underkastat sig den kätterska ritualen.“

Spinoletta. “Nej, detta värf utför jag sjelf. Ni har genom er straffbara eftergifvenhet vid detta tillfälle, stält er för långt tillbaka i skuggan, att kunna med viggarna af Roms vrede krossa och förskräcka. Ni skulle vekna vid åsynen af en ung, skön, af ett helt folk tillbedd furstinnas tårar och själsqval... Vi af Jesu heliga brödraskap hafva inga andra lidelser och känslor, än för kyrkans väl; en krona, eller en tiggarstaf, en qvinlig urbild, som vrider sig af samvetsångest, då vi med ordet genomstinga hennes hjerta, eller en mask som slingrar sig under den fot, hvaraf han trampas, blända lika litet *vår* syn och röra lika litet *vårt* sinne. Ni vet ju att så förhåller sig?“

Gridaine (i ödmjuk ställning). “Jag vet och har ofta erfarit det.“

Spinoletta (med högtidligt allvar). “Om sex veckor, således. Må Guds moder och helgonen till dess bedja med och för er!“

Spinoletta gör korstecknet öfver sitt bröst och aflägsnar sig. Gridaine följer honom med ögonen, sänker derefter hufvudet i handen och drar en djup suck.

Sista uppträdet.

(Franska sändebudets boning.)

Markis de Gabriac (förnämt leende). “Det var för min höge landsman, er kung, en sannskyldig hedersdag, då han med sin förstfödde sonsons dop firade sin krönings åttonde

årsdag. Och ändå tyckte jag, att han, mot sin vana, hade nästan nedtyngd och förlägen uppsyn, då han under tåget i slottskapellet såg upp till diplomatiska korpsen på läktaren och helsade på oss. Han liksom blygdes för oss, europeiska konungaätternas representanter, öfver sin nästan öfversvindliga lycka. För honom återstår ej mer något att önska.“

Gyldenpalm. “Herr markisen känner honom då ej riktigt, märker jag. Om han i dag önskade sig en milliard och finge den i morgon, skulle sådant visserligen glädja honom *den* dagen, men redan den följande vore han lika obelåten som förut och skulle grubbla öfver, att möjligtvis kejsaren i Kina kunde vara rikare än han *).“

Gabriac: “Aha!... Hela döpelseakten var för öfrigt ganska vacker och aktningsbjudande. Redan den omständigheten, att gamla prinsessan vid sin höga ålder kunde till fots deltaga i ett så långt tåg, utför och uppför trappor och förblifva stående så länge i kyrkan, gjorde intryck. Och när man tillika besinnar hvilka öden hon genomgått, hvilka hvälfningar hon åsett, — att hon stod *ensam* här af sin stam och liksom med sin tillstädesvaro tryckte inseglet af det förflutna på giltigheten af det närvarande och framtidens trygghet, fick detta tillfälle en särdeles hög betydelse, hvilken den åldriga furstinnans hållning och utseende fullkomligt motsvarade. Drottningen förekom fryntlig och treflig med sin kära börda på hyendet, och kronprinsen var icke blott den vackraste manliga skepnad i hela tåget, men tillika den som förde sig med mesta säkerhet. Man såg att han kände både höjden och fastheten af sin ställning. I konungens drägt var något som stötte ögat: han bar på en gång ordenskedjan och blå bandet. Sådant kallas eljest, på spe, tårta på tårta. Jag har aldrig sett det vid något annat hof, under alla mina beskickningar och resor. Är det bruket i Sverige?“

Gyldenpalm (klipskt småleende). “Tvärtom. Ordenskanslern excellensen Fleming fann det till och med så opassande och löjligt, att sedan hans invändningar blifvit upptagna med en viss hetta och lemnade utan afseende, nedlade han sitt embete. Kungen, som i allmänhet tycker om hvad som sticker i ögonen, har så införlifvat sig med

*) Omdöme af en bland Karl XIV Johans *mest* tillgifna till författaren.

blå bandet, att han aldrig kan vara det utan, emedan han nyttjar det som gehäng *)."

Gabriac. "För öfrigt var det blott två personer, som särdeles ådrogo sig min uppmärksamhet: excellensen Stedingk med sin rörlighet och sitt rika silfverhår vid fylda 80 års ålder. Jag undrar ej på, att man uppdragit honom ambassadörsbefattningar. Grefve Stedingk ensam gäller mer, än en hel beskickning **). Grefvinnan Wetterstedt var präktigt utstyrd och förde sig ståtligt; men också tycktes hon mig allt för mycket vilja spela drottning sjelf, då hon under tåget stannade midt på gången i slottskapellet och gjorde en sirlig helsning upp till diplomaternes läktare."

Gyldenpalm. "Herr markisen slår hufvudet på spiken. Rollen af furstinna är hennes svaga sida."

Gabriac: "Hans maj:t konung Karl X, min allernådigste herre, är road af att känna ända till de minsta enskildheter vid detta improviserade hof, och det är derför jag besvärar herr kammarjunkaren, efter ni är känd för att ha reda på allt sådant. Er möda skall ej bli obelönt, var viss derom!... Upplys till en början hvad det är, man här kallar "folksång?" De kungliga personerna mottogos med den på galaspektaklet, men den liknade alldeles icke den ryktbara "*God Save the King!*" som eljest sjunges vid sådana tillfällen i hela Europa."

Gyldenpalm. "Denna folksång utgör en besatt episod i Karl Johans historia. Uppgiften af hans statskonst är det beståendes upprätthållande; men till hans svagheter hör åtrån att utplåna minnen från tidpunkten mellan Karl XII:s död till Karl XIII:s uppstigande på tronen, och att med sin ankomst hit börja i allt en ny tidräkning för Sverige. Den folksång, som blifvit sjungen Holstein-Gottorpska huset till ära, anstod honom således icke. En ung man, utan både poetisk kallelse och rykte, vid namn Kullberg (som icke får förblandas med en af de 18 akademisterna), sammangyttrade en hop ytterst eländiga rim, som saknade både flygt och tankar, men innehöllo plumpt och smaklöst smicker — behagade, emedan kungen ej förstår

*) Anekdoten om Karl Johan, excellensen Fleming och blå bandet är historisk.

**) "*Le Comte de Stedingk vaut seul une ambassade,*" historiskt uttryck af markis de Gabriac.

svenska, och antogos. Den nu mera aflidne, för sin älskvärdhet, sina äfventyr och sina framgångar bekante kapellmästaren Dupuis sammansatte toner till denna gallimathias, — ja, det påstås, att kronprinsen, som i förening med Dupuis sammansatte sorgmarschen efter Karl XIII, äfven försett sin höge faders folksång med ett och annat motif och så uppkom den nuvarande så kallade folksången, hvilken herr markisen sjelf hört."

Gabriac (småskrattande). "Den var knapt värd 1,000 dukater. Mer åtminstone måtte väl icke er monark, som påstås vara god hushållare, ha betalt?"

Gyldenpalm. "Kullbergs belöning för folksången blef en ombudsmansbeställning vid Vadstena dårhus. För de medel han vid denna befattning skulle få om hand, måste han, enligt författningarna, förskottsvis ställa borgen till betydligt belopp. En sådan ingicks af kammarherren hos kronprinsen grefve Karl v. Rosen, gift med millionären Dybecks dotterdotter, utgifvaren af Konst- och Nyhets-Magazin, kammarherren baron Fredrik Boye, revisionssekreteraren baron Ludvig Boye och utgifvaren af Anmärkaren brukspatron Cederborgh, ryktbar som författare af de qvicka sedemålningarna "Uno von Trasenberg", "Ottar Tralling", med flere. Men efter några års förlopp kom Kullberg på balans, grefve Rosen gjorde bankrutt*) och vederbörande glömde, att inom behörig tid göra borgenskrafvet gällande mot Cederborgh, som flyttat från Stockholm till Bergslagen. Om ej hans maj:ts rättvisa mellankommer och han ur sin handkassa ersätter balansen, (hvilket man likväl har anledning att hoppas och tro), så bli friherrarne Boye de, som med bysättning på gäldstufvan få betala folksången, på ett så ovanligt sätt belönad **)."

Gabriac (skrattande). "Jag måste säga! Det är säkert det enda exemplet i verldens annaler, då en antagen folksång, regenten till ära, blifvit belönt med dårhus och gäldstufva! Er kung här i landet, tycks icke särdeles ha begrepp om eller sinne för det passande."

Gyldenpalm. "Jag ber om förlåtelse, det är just tvärtom. Så snart det icke gäller hans pung, på hvilken han dock som oftast rätt gifmildt löser, endast man förstår begagna lämpligt tillfälle, då han är vid godt lynne och då

*) Allt det ofvanstående är historiskt.

**) Uttryck i ett bref från brukspatronen Fredrik Cederborgh.

man lyckas antingen röra hans hjerta, eller öppna ett fält för hans fåfänga att synas, är han i nämnda afseende nogräknad ända till ytterlighet. Han stöter sig, icke blott på elak lukt; men på brist af vällukt, och öfvergjuter allerhögst-egenhändigt med *eau de Cologne* personer, som nalkas honom. Han vämjes vid att se näsdukar af annan färg, än hvit. General Tawast, som snusar starkt och derför nyttjar blå näsdukar, kom en gång att snyta sig så, att konungen blef varse den färgade näsduken. Genast började han skämta med generalen öfver hans smak för det brokiga, och då Tawast, drifven ur sina yttersta förskansningar, slutligen tillstod, att besparing af tvätt äfven ingick i beräkning, emedan en hvit näsduk knapt kunde begagnas en timme för den som snusar, skickade hans maj:t honom följande morgonen ett dussin af sina hvita näsdukar i gåfva. Tawast höll till godo och tackade, men låtsade ej märka Karl Johans fina syftning, utan fortfor att nyttja sina blå näsdukar att snyta sig uti, men hade alltid tillika en hvit i fickan, då det gälde att taga fram den i konungens närvaro *).“

Gabriac. “Det der var ett drag af både finhet, smak och takt, som skulle anstått till och med en Bourbon.“

Gyldenpalm. “I finhet lärer Karl Johan svårligen öfverträffas. Herr markisen torde hafva hört omtalas, att vid hans bord drickes två slags viner: de utsöktaste för hans egen mun och dem som sitta honom närmast vid bordet, men sura som ättika för de öfrige. Häromdagen, då han hade en så kallad “kammarspisning“ — det vill säga: åt i sina hvardagsrum, med några få utvalda och ingen annan af uppvaktningen, än Brahe, som alltid har sin plats midt emot honom — hade han låtit befalla Wirsén, och berättade under måltiden, bland annat, att han (konungen) just nyss fått ett nytt slags vin, han låtit införskrifva. “Har ni lust att försöka det?“ frågade han Wirsén. Denne svarade naturligtvis ja, och hofmästaren tillkallades, som i ögonblicket fick befallning, att skaffa fram af det nya vinet. Det skedde. Vinet var så surt och sträft att Wirsén måste göra våld på sig, för att kunna svälja det, utan att grina illa. “Nå väl, frågade konungen, hvad tycker ni om vinet, min bäste grefve?“ — “Det är mycket godt,

*) Anekdoten om Karl Johan och Tawast är historisk.

ers maj:t!" svarade Wirsén, som icke anade några följder af denna oskyldiga hofmannaosanning. "Det fägnar mig — återtog Karl Johan, fryntligt — jag har länge ämnat lemna er någon liten hågkomst af min välvilja," och nu, vändande sig till hofmästaren, befalde konungen honom att skicka hem till grefve Wirsén 100 buteljer af detta vin. Wirsén uttryckte sin tacksamhet, med en uppsyn, nära nog lika sur som vinet *)."

Gabriac (storskrattande). "Ha, ha, ha!... Om högstsalig konung Ludvig XVIII, glorvördigst i åminnelse, ännu lefvat, som visste att uppskatta bordets nöjen, skulle han betalt den anekdoten med 100 dukater. Hvad han skulle skrattat åt Wirséns förlägenhet, och hvad han skulle klappat händerna åt er monarks fintlighet."

Legationssekreteraren inträder och erinrar att posttimmen nalkas. "Jag kommer i ögonblicket, min vän," svarade Gabriac, med en vänlig nickning och ett ögonkast, antydande att han ville vara ensam. Legationssekreteraren aflägsnar sig, och markisen öppnar ett schatull, tar fram en sedel, viker ihop den och trycker den vid afskedet i Gyldenpalms hand.

XIII.

Vårsolen stod högt på himlahvalfvet, och Stockholms fotgängare, befriade från öfverplaggens börda och tvång, njöto det dubbla nöjet, att, med undantag af hatt och handskar, spatsera på gatorna i samma utstyrsel som inne i sina rum, och att för allmänheten visa att de följde sin tid i klädernas snitt, så noggrant som trots någon sprätt i Paris eller London.

Midt ibland vimlet på Drottninggatan af åkande, ridande och gående, blef man en vacker förmiddag varse en hemsk, skinntorr skepnad, insvept i blå slängkappa, hvars yttersta flik, kastad öfver axlarna, nedföll i veck midt

---

*) Historiskt.

på ryggen. Kragen var uppskjuten öfver öronen och hatten nedtryckt djupt i pannan. Af det skarpa ansigtet syntes under slängkappan, som betäckte munnen till näsborrarna, endast en liten, rödbrusig näsa och ett par svarta, illpariga ögon, hvilkas synkraft emellanåt förstärktes med ett par af glas, infattade i guldbågar, hvilkas klor hakade sig fast vid tinningarna. Svarta silkesstrumpor och skor utgjorde hans fotbeklädnad, och han gled fram, lätt men afmätt, och rak som en andlig, då han bär det heliga sakramentet till altaret.

Öfver allt i sin väg ådrog han sig uppmärksamhet. "Aha! se der ha vi en jesuit!" hviskades från ett håll. "Det är väl möjligt; dock i alla fall måtte det vara kronprinsessans biktfader," svarades förstulet. "Men hvart styr han kosan? Vi måste följa honom på spåren!"

Och nu bar det utaf, Drottninggatan uppföre, till ryska ministerhuset, midt emot den plats, der trädgårdsföreningen sedermera anlade sina täcka spatsergångar.

"För fan! han går in till Suchtelen. Har *han* nu fått makt öfver katolske presten också, för att sedermera låta honom inblåsa ryska grundsatser i biktstolen?"

Emellertid klappade den okände ett par dugtiga slag på porten, hvilken öppnades af portvakten och vår man skred högtidligt uppför trappan. I kapprummet svarade honom jägaren: att hans excellens i dag vore hindrad och tillsagt, att ingen kunde emottagas.

"Anmäl i alla fall Spaniens sändebud, Don Felix Alvarado," invände främlingen; och jägaren, som med denna underrättelse gick in till sin herre, återkom minuten derefter och förmälde, att hans excellens med nöje och otålighet väntade ministerns besök.

Suchtelen gick i ett yttre förmak emot Alvarado, och ledsagade honom in i sitt kabinett, der samtalet genast föll på en fråga för dagen, som, just i kraft af de makters tillgöranden, hvilkas sändebud vi nu framställa samspråkande, äfven blef en sida i Sveriges häfder.

"Ursäkta, min bäste embetsbroder!" tog Suchtelen till ordet, "att jag i en biljett utbad mig äran af ert besök, i stället att infinna mig hos er, för att meddela några underrättelser af högsta vigt för konungen, er herre, för hvilken jag, näst min egen höge monark, hyser den djupaste vördnad och underdånigaste tillgifvenhet. Men tyng-

den af mina år hindrade mig att vandra på de besvärliga stengatorna, och mitt ökända åkdon utanför er port skulle föranledt gissningar, dem vi tills vidare böra söka undvika. Ingen mer än min tystlåtna betjening vet, att ni hedrat mig med besök, och vi kunna således fullkomligen obemärkta taga våra mått och steg, hvilket i statssaker är halfva spelet vunnet."

"Är det något som rörer kronorna Spanien och Ryssland, eller oss begge, deras sändebud, personligen?" frågade Alvarado, spärrande upp ögon och öron.

"Omedelbarligen är frågan uteslutande om hans maj:t konungens af Spanien och Indierna rätt och fördel," genmälde Suchtelen, "men de ligga kejsaren, min herre allt för mycket om hjertat och hans vänskap för er höge monark, min herre! är allt för liflig, att ej hans kejserliga maj:t räknar allt hvad som går denne sin bundsförvandt väl eller illa, som träffade det kejsaren sjelf."

Alvarado antog en uppsyn af på en gång belåtenhet och vigt. "Konungen, min herre, vet att uppskatta sådana tänkesätt," yttrade han. "Men på det afstånd våra beherskares stater äro belägna från hvarandra, lära de föga kunna uträtta till inbördes gagn eller skada."

"Af en så fin och förfaren diplomat, som ni, Don Alvarado! hade jag icke väntat en dylik anmärkning; och jag är just nu i tillfälle att gifva er de mest ovedersägliga bevis på vederspelet. Jag har nämligen vid det hof, hos hvilket vi för närvarande begge äro anstälda, kommit en statshemlighet på spåren, som för Spanien är af högsta vigt. Af vissa skäl, ett visst undseende sedan de stora europeiska händelserna 1812—1814, vill icke kejsaren, min herre, synas taga första steget för att tillintetgöra de förderfliga anslag, här sammanspinnas mot hans katolska majestät; men om ni, å dess höga vägnar, träder upp med allvarliga invändningar och påståenden mot svenska regeringens förfarande, kan ni beräkna det eftertryckligaste och mest bestämda understöd af ryska kabinettet."

"Äfven utan att ännu närmare känna hvarom frågan är, tackar jag er uppriktigt, Excellenza! och på det förbindligaste för dessa goda löften, så fullkomligt öfverensstämmande med det goda förstånd, som alltid varit rådande mellan deras majestäter konung Ferdinand VII och kejsar Alexander I... Men hvarom är då frågan nu egentligen?"

"Tillåt mig, Don Alvarado! att inleda svaret med en annan: på hvad punkt befinner sig för närvarande upproret i Spanska sydländerna på andra sidan verldshafvet?"

"Don Ferdinands vapen, som länge kämpat med omvexlande lycka, hafva omsider vunnit afgörande framgångar. Upproret är i det närmaste dämpadt; ty förrädarne sakna krigsförnödenheter, i synnerhet fartyg och sjövandt manskap."

"I brist af sådana anser ni då upprorsmakarne snart nödgas sträcka gevär, och tvärtom: med beväpnade krigsskepp i deras händer, befarar ni inbördes krigets fortsättning, hvaraf utgången kunde blifva tvifvelaktig?"

"Ja, Excellenza!"

"Nå väl, Don Alvarado! I detta ögonblick befinner sig en utskickad från Bolivar i Stockholm, och med dennes ombud har redan regeringen här afslutat handel om flera skepp ur svenska flottan, ämnade tillika med sina besättningar, att förstärka upprorsmakarnes stridskrafter i Kolumbien."

"Ett sådant förfarande af svenska regeringen," föll Alvarado hastigt in, med hos honom ovanlig lifligbet, "står icke tillsammans med folkrätten och enskilda fördrag. Jag skall inberätta förhållandet till mitt hof, begära och tillstyrka de strängaste föreskrifter."

"Men innan dessa hinna ankomma, min värde embetsbroder!" anmärkte general Suchtelen, fint småleende, "är saken ohjelplig och krigsskeppen med sitt manskap ett godt stycke på vägen till sin bestämmelseort. Om något skall kunna uträttas, gäller att handla skyndsamt, fast och eftertryckligt. Ni måste genast på egen hand aflåta skarpa föreställningar till svenska kabinettet, och ni kan lita på, att jag, å kejsarens, min herres, höga vägnar, skall lemna er allt det understöd, ni vid detta hof kan behöfva."

"Heder och tack, Excellenza!" svarade Don Alvarado, högtidligt. "Konungen, min herre, skall med nåd upptaga er underdåniga beredvillighet att vara honom och hans riken till tjenst, och på min enskilda vänskap och benägenhet till återtjenst kan ers excellens alltid räkna."

Grefve Suchtelen log i sitt sinne åt spanjorens löjliga förmätenhet; men inpreglade ännu en gång, med sin vanliga finhet, i hans sjelfkloka hjerna, att spanska sändebudet måste *börja* protesterna mot skeppshandeln och anlita

sändebudens af det heliga förbundet makter om biträde, hvarefter ryska beskickningen ville inkomma med så kraftiga uppmaningar och hotelser, att Suchtelen förmodade det de skulle medföra åsyftad verkan.

General Suchtelen var väl underrättad. F. d. guvernementssekreteraren på S:t Barthelemy, herr v. Hauswolff hade, sedan han lemnat denna tjenst, gjort en resa på Södra Amerikas fasta land, hvars befolkning just då reste sig till afskuddande af spanska moderlandets ok. Efter många halsbrytande äfventyr och vexlande öden, kom han i beröring med de sig frigörande staternas hufvudmän, och sjelf i belägenhet att hafva ingenting att förlora men allt att vinna af hvilken sakens utgång som helst, framkastade han ett förslag, som uppresningens ledare begärligt omfattade, att vid sin återkomst till fäderneslandet erbjuda svenska regeringen, att, på förmånliga köpevilkor, till insurgenterna afyttra bevärade krigsfartyg. För Hauswolff öppnades utsigten till guld och gröna skogar, om underhandlingen lyckades.

Hemkommen till Sverige, sökte och erhöll han företräde hos Karl Johan, för hvilken han anmälde sitt uppdrag. Konungen hänvisade honom till sin då varande gunstling, flottans chef, statsrådet grefve Cederström. Sedan Hauswolff öppnat sig för honom, föreföll en lång öfverläggning mellan Cederström och Karl Johan, på tu man hand, hvaraf slutföljden blef, att företaget kunde lända till både allmän och enskild båtnad. Staten kunde nämligen afyttra gamla skepp och få dem väl betalda: för saluskillingen kunde nya byggas; och hela den summan man betingade sig behöfde ej bli synlig i den skriftliga afhandling om försäljningen, som bifogades kronans räkenskaper, utan en del deraf afsättas för särskilda behof och ändamål, efter konungens eget godtfinnande.

"Bra!" utropade Karl Johan, "rätt bra, käre Cederström! Utaf de afsatta medlen tager ni först af en tillräcklig andel åt er. Sedermera förärar jag några tusen riksdaler åt hvardera bland de öfriga ledamöterna af mitt statsråd. Vidare förstärker jag kabinettskassan, som nu är nästan uttömd och hvilken likväl är af så stor vigt för

regenten, i ett land, der hvarje statsutgift skall mönstras af enkom dertill förordnade häckelmakare, der extra utgiftsmedlen knapt förslå till behofvens fyllande första månaden af året, och ständerna skola lägga sin näsa äfven i användandet af dessa lumpna styfrar. Återstoden öfverlemnar ni till mitt förfogande, begriper ni? I det här fattiga landet finnas tusentals personer att taga under armarna, och min handkassa kan ej förslå till allt, så oblygt som hela verlden tillitar den, och så obetänksamt, jag medger det sjelf, som jag gifvit alla, hvilka vändt sig till mig.“

“Tillåter ers maj:t mig,“ hemstälde grefve Cederström, “att underdånigst fråga, huru ni finner er belåten, allernådigste herre! med den nu varande statssekreteraren för krigsärenden, som jag i underdånighet vågat förorda?“

“Jag är öfver beskrifning nöjd med Arnell,“ svarade konungen. “Han känner sina saker, han föredrager dem med lätthet, han uppfattar i blinken min mening och utför den med en snabbhet och bestämdhet, som icke lemna något öfrigt att önska. Aldrig hör jag af honom otidiga invändningar, för allting vet han utvägar och med alla är han vän. Jag har aldrig hört honom säga ett ondt ord om någon och aldrig på honom sett en mulen uppsyn. Med ett ord, ni kunde aldrig ha föreslagit någon lämpligare person till statssekreterare för krigsärendena, än Arnell.“

“Gud ske lof! Ers maj:t vill då icke mista honom,“ utbrast Cederström, med enfaldig belåtenhet.

“Huru kan en sådan tanke falla er in?“ återtog konungen, ej utan öfverraskning.

“Jo, ser Ni, nådigste herre!“ svarade Cederström, “vår beskedlige Arnell har olyckligtvis råkat i skuld öfver öronen. Sjelf *kan* han icke betala, och hans hustrus rika slägtingar *vilja* icke. Med en del af skeppshandelssportlerna skulle ers maj:t kunna hjelpa honom, om ers maj:t nådigst funne för godt.“

“Med *något* af dessa medel, vill ni väl säga?“ anmärkte Karl Johan, mörknande. “Jag samtycker dertill, under vilkor likväl, att han upphör att handtera kort och tärningar; ty om man gör en spelare rik i dag, så kan han vara i grund förstörd i morgon... begriper ni?“

“I detta liksom i allt annat har ers maj:t fullkomligen rätt,“ fortfor Cederström. “Jag går i borgen för både

vilkoret och ordhålligheten och ber att emellertid på Arnells vägnar få allra underdånigast tacka ers maj:t.“

“Kom ihåg, då ni ger honom denna förhoppning att ställa den i oskiljaktigt sammanhang med sjelfva skeppshandeln; det skall ännu mer sporra hans nit och främja vår plan. Wetterstedt och Wirsén vill jag sjelf underrätta och vidtala, innan frågan kommer för i statsrådet. Dess öfrige ledamöter behöfva ej veta deraf innan föredragningen.“

Karl Johan meddelade sig ock särskildt åt sin statsminister för utrikes ärendena och åt statsrådet Wirsén. Den förre var visserligen ganska belåten med det sätt, hvarpå konungen ämnade använda de inflytande medlen, men fästade hans uppmärksamhet på det heliga förbundets möjliga invändningar och motstånd.

“Det är således Ferdinand VII med sina munkar, skilda från oss medelst så många länder och haf, och herr Alvarado, hans katolska maj:ts så högt ansedda ombud vid mitt hof, ni fruktar,“ utbrast Karl Johan, hånande. “Jag lyckönskar er herr grefve! om ni aldrig blir invecklad i kinkigare diplomatiska förklaringar, än de som kunna blifva en följd af detta företag.“

“Åtminstone,“ återtog Wetterstedt, utan att låtsa gifva akt på konungens hetta, “blir nödigt att ge hela saken färg af ett handelsföretag, låta köpmän blifva den synlige kontrahenten och förbehålla sig bland vilkoren obrottslig hemlighet, äfven sedan fartygen kommit i Columbisk hamn.“

Wirsén delade denna åsigt och framkastade en plan för verkställigheten, hvilken också följdes, sedan också han väl insåg fördelen af handeln äfven för staten, om allt verkstäldes som sig borde, men ej heller dolde hvarken för sig eller konungen de icke osannolika äfventyren detta företag var underkastadt. Mellan fyra ögon kommo Wirsén och Wetterstedt öfverens, att den hufvudsakligaste betänkligheten förefanns i excellensen Cederströms personlighet, åt hvilken handelns afslutande skulle anförtros. “Det skadar dock icke, vet jag,“ tillade slutligen grefve Wirsén, “att Cederström blir det synliga drifhjulet i allt detta; ty om det misslyckas, så får han också ensam bära hundhufvudet, och vi blifva på köpet qvitta den besvärliga menniskan, detta entoniga genljud i statsrådet af vår allernådigste herres vilja i hvarje förekommande fall.“

Handelshuset Michaëlson & Benedicks trädde emellertid upp som ombud för ett engelskt hus och gjorde köpeanbud på linieskeppet *"Tapperheten"* och fregatten *"af Chapman"*. Syftemålet uppgafs vara en handelsexpedition till Ostindien; men som köparne förmälde sig ej kunna använda en del af de krigsförnödenheter, hvarmed dessa fartyg voro utrustade, så undantogos från handeln undra batteriets kanoner med dithörande belopp ammunition. Handelshuset Filip i Karlskrona anmälde sig genast som köpare till hvad sålunda blifvit undantaget, hvilket anbud regeringen, förut med köparne ense om tillställningen, antog. Att de försålda skeppen sedermera af sina nya egare försattes i ursprungligt skick, faller af sig sjelf. Fartygen försågos dessutom med erforderlig besättning, och befäl och underbefäl togos af flottans män, med högstvederbörligt tillstånd *).

Skeppen afseglade således.

Dittills hade allt hvad af Wetterstedts och i synnerhet Wirséns råd berodde gått efter uträkning. Men vissa omständigheter hängde på Cederström ensam, och de blefvo lika många stötestenar för framgången.

Columbiska republikens styresman hade med den afslutade handeln icke uteslutande haft sjelfva fartygens åtkomst i sigte: befäl och besättning voro honom lika angelägne och dem förutan frågade han alldeles icke efter skeppen. Detta visste Cederström, men vågade ej derom uttryckligen underrätta sina embetsbröder i rådet. Han ville afhjelpa saken dermed, att redaren Michaëlson & Benedicks underhandlingsvis sökte öfvertala officerarne, att skriftligen förbinda sig vissa år tjena Columbiska republiken, hvilket de dock enhälligt vägrade **). Det fans då ingen annan utväg, än att låta expeditionen afgå på vinst och förlust, och af ställningar och förhållanden vid framkomsten till Columbien bero, om och på hvad vilkor de ville träda i den nyfödda republikens tjenst, sedan fartygen lupit in uti dess hamnar.

De *enskilda* fördelarna af detta handelsföretag, åtminstone lika mycket som de beräknade allmänna, äggade

---

*) Bidrag till Sveriges historia efter den 5 november 1810. Förra delen.

**) Portefeuille; fjerde delen; sid. 215.

lusten till ett nytt försök i samma väg. Grefve Cederström, som å kronans vägnar underskref köpehandlingarna, drog försorg att icke blott dubbla sådana upprättades af *olika innehåll* i. äfven den väsendtliga punkten, att vilkoret om ersättning för handelns återgång, i det ena exemplaret lydde på alla kostnader "*i och för skeppens utredning*", hvilka sistnämnde ord icke funnos i det andra exemplaret *); utan äfven att till dem fans ett för kronan helt och hållet okändt bihang, hvarmedelst köparne utfäste sig att för hvarje af de fartyg, de tillhandlade sig ur svenska flottan, erlägga några tusen pund sterling, i extra honorarium **). Knapt hade således *Tapperheten* och *af Chapman* lemnat redden vid Carlskrona, innan regeringen afyttrade till Michaëlson et Benedicks linieskeppet *Försigtigheten* samt fregatterna *Eurydice* och *Camilla* ...

Men just nu kom det haltande budet...

Svenska kabinettet fick från spanska sändebudet en dundrande not, innefattande bittra klagomål öfver svenska regeringens afslutade handel af bestyckade och bevärade krigsskepp med hans spanska maj:ts i uppror stadde undersåter, hvilken, emot folkrätt och det heliga förbundets, hvaraf Sveriges monark vore medlem, grundsatser stridande handel bemälde sändebud yrkade måtte återgå och nöjaktig upprättelse gifvas konungen af Spanien och Indierna.

Wetterstedt hastade, att, i ordets strängaste bemärkelse, efterkomma den begäran, hvarmed den officiella noten på vanligt sätt slöts, det vill säga att den måtte läggas under konungens af Sverige egna ögon.

Karl Johan svarade, hånleende: "låt ni lika litet skrämma er af herr Alvarado, som jag fruktar munklärjungen Ferdinand VII. Hans svärd räcker ej hit, och äfven *om* det hade så lång klinga, vet Europa hvad stålet i Karl Johans klinga duger till."

"Men *om*, allernådigste herre! spanska sändebudet vid detta tillfälle ej handlar enstaka? om någon för oss farligare makt skjuter det framför sig? — Ty jag känner herr Alvarado: han är mycket för inskränkt, mycket för okunnig om hvad som tilldrager sig här i landet, i synnerhet

---

*) Bidrag, anf. st.

**) Detta historiska faktum upplyses af Goldschmidska husets konkurshandlingar i London.

rörande hemligare regerings- och förvaltnings-ärenden, att hafva hemtat ur egen fatabur hvad han nu fört till torgs.“

“Så svarar ni honom, för alla händelser, på noten: att han blifvit förd bakom ljuset, i afseende på så väl beskaffenheten af, som ändamålet med, denna handel. Det är gamla odugliga, för flottan onyttiga fartyg, som blifvit af köpmän inköpta till handelsföretag, sedan till och med bestyckningen blifvit borttagen och såld på andra håll... begriper ni?“

“Fullkomligt. Och så vida herr Alvarado, mot hvad jag befarar, går till väga på egen hand, tager jag för afgjordt, att han skall åtnöja sig med mitt svar. I annat fall...“

“Jag reser just nu till Norge,“ afbröt konungen, “och ni rycker er lös från embetsgöromålen och njuter sommarluften på Finspong. Derigenom blifva vi begge qvitt vidare efterhängsenhet i den saken. När vi komma tillbaka är den glömd, eller slipper ni åtminstone med en ny förklaring. Skulle något oförmodadt inträffa, reser ni från Finspong till Kristiania, i stället för till Stockholm!“

Både statsministerns och konungens förutseende slogo in; ty Alvarado höjde tonen, långt ifrån att låta sig nöja med och sänka den, efter Wetterstedts aflåtna svar på första noten. Spanska sändebudet visade sig i en ny vara fullständigt underrättadt om verkliga förhållandet, och åberopade sig på det heliga förbundets bistånd, hvars sändebud vid svenska hofvet det spanska förmälde sig hafva gifvit del af sina vidtagna steg och uppmanat att gifva eftertryck åt det afslutade fördraget.

Svaret på denna nya framställning kunde endast lemnas från Kristiania, der Karl Johan inträffat, dit Wetterstedt således begaf sig, och hvarest man innan kort blef varse ryska sändebudet grefve van Suchtelen, åtföljd af sin ambassadsekreterare kammarherre Bodisco.

XIV.

I Kristiania var sinnesstämningen ej den bästa. Karl Johan, som 1814, under det kongressen i Wien fortgick och de så kallade legitima grundsatserna hade fart i Europa, sjelf varit angelägen att stadga Norges statsskick på ett så olikartadt, om icke hellre oförenbart sätt med Sveriges, att dessa stater vid första brytningen skulle uppstå som sjelfständiga fiender mot hvarandra, på det han i Norge måtte kunna rotfästa sig, så vida nya hvälfningar kastade honom ur sadeln i Sverige: — Karl Johan, sedan han kände sig sadelfast på svenska tronen, fann mera behag i dess rent monarkiska former och företrädesrättigheter, än i den norskas republikanska statsinrättningar. Han önskade derför återföra Norges samhällsförfattning till likhet med Sveriges, och framlade derom officielt förslag till Norges storting. Men norrmännen voro ingalunda sinnade att afstå från sina en gång vunna och lagligen bekräftade förmåner. Hvarken lockelser eller hot, hvarken enskilda välgerningar eller offentliga krigsrustningar bragte norrmännen ur sin fattning eller böjde dem det ringaste under regentens vilja från sina en gång erhållna rättigheter. Under det första årtiondet af de begge nordiska rikenas förening hade Karl Johan af sin handkassa i gåfvor åt stiftelser och enskilde i Norge utdelades öfver 350,000 species och såsom lån åt norrmän mer än 100,000 species*). Detta ädelmod stegrade tillgifvenheten och tacksamheten för hans person, utan att stäfja motståndet till hans regeringsåsigter och planen att ombilda Norges statsskick efter öfriga europeiska lagbundna monarkiers typ.

Konungen försökte då en annan utväg. Sedan han gifvit det samlade stortinget att förstå, det Europas statsförbund *fordrade* denna omskapning af norska monarkien, "erhöll stortinget samtidigt, genom alla tidningar, den ännu mer oroande och fullkomligt tillförlitliga underrättelsen, att flera svenska regementen i landsorterna fått be-

*) Om ett nytt föreningsfördrag emellan Sverige och Norge; sid. 80.

fallning att hålla sig uppbrottsfärdige inom 24 timmar: att vid artilleriet samma befallning var gifven till åtskilliga batterier och att befallning ankommit till Göteborg och Karlskrona om skyndsamt utrustande af 14 däckade kanonslupar och 4 örlogsfartyg*)." Ändtligen inryckte 3,000 man svenskar i norska hufvudstaden och en svensk eskader öfver Kristianiafjärden **).

Detta ökade den ömsesidiga spänningen och norrmännens förbittring i stället att göra dem modfälda. Ett folk, som vill försvara sig och tror sig hafva något att försvara, känner sin styrka fördubblas i mon af farorna. På en hemlig vink af stortinget, att dess fria öfverläggningsrätt hotades, blefvo norska trupperna försedda med skarpa skott. Detta låg icke i konungens plan: han ville skrämma, icke våldföra, ännu mindre spilla skandinaviskt blod. Han gaf derför befallning, att svenskarne skulle lägga bort de skarpa skotten, i och hvarmed lugnet småningom återkom. I början syntes norrmännen hemska och svenskarne betänksamt djerfva; men sedermera inträdde mera förtrolighet mellan begge folkens stridsmän, om ock blandad med en viss varsamhet och mycken uppmärksamhet på ömsesidiga mått och steg ***).

Under fortgången af dessa falska krigsrörelser lät konungen kalla till sig flera betydande norrmän, i synnerhet stortingsmän af inflytande, och sökte enskildt inverka på dem, hvarpå han använde hela sin öfverlägsna intalningsförmåga, sina snärjande skäl och sin oemotståndliga förbindlighet. Men norrmännen voro ett allt för flärdlöst folk och stodo sin nyfödda frihetsvagga allt för nära, att sådana försök kunde på dem göra annat intryck, än väckelsen att ytterligare vara på sin vakt. Statsrådet Tank, ledamot af stortinget, var en bland dem, för hvilka konungen öppnade sig. Karl Johan föreställde honom, att om det legat i hans plan att gå bröstgänges till väga, vore utgången otvifvelaktig nu, som den varit 1814, men att han nu, som då, föredrog segrar på öfvertygelsens bana. Frimodigt och okonstladt svarade Tank: "att i fall hans maj:t hade för afsigt att med våld tvinga stortinget till eftergifter i grundlagsfrågorna, kunde ej ett fasligt blodbad

*) Anf. st. sid. 51.
**) Anf. st. sid. 52.
***) Portefeuille, fjerde delen; sid. 248.

undvikas, ty ingen norrman skulle anse sitt lif för dyrbart att offras för sitt fäderneslands frihet och sjelfständighet *).“

“Ni talar ur en ton, min herre,“ anmärkte Karl Johan, “som om er hand full norrmän täljdes i milliarder och om en Karl den store eller den fjortonde vore deras anförare mot några tusen svenskar, under anförande af en Gustaf IV Adolf, eller en prins Kristian Fredrik. Ni borde besinna, att er vapenstyrka likväl är lika underlägsen som edra fältherreskickligheter.“

“Mina landsmän och jag,“ svarade Tank lugnt, “besinna blott, i främsta rummet ers maj:ts ädelmod, rättvisa och trofasthet, och i det andra norska folkets vänskapsförbindelser med andra europeiska makter. Ni vet, bättre än jag, allernådigste herre! att t. ex. engelske och preussiske sändebuden ogilla all våldsamhet mot oss, — ja! *i nödfall* till och med skulle blifva våra *beskyddare* **).“

“Huru!“ utbrast Karl Johan, med gnistrande ögon, “ni skulle drista inlåta er i förrädiska stämplingar med främmande öfverherskap; och det understår ni er att säga mig midt i ansigtet?“

Utan att förlora fattningen, genmälde Tank: “Vi veta alla, att ers maj:t är god och mild som ett lamm, fastän retad, blir som en tiger ***); men mot trogne undersåter, som älska ers maj:t, mot redlige medborgare, som endast yrka tillgodonjutande af lagliga, besvurna rättigheter *kan* ers maj:t ej bli retad.“

“Om ni också kanske ej skulle hafva alldeles orätt i saken,“ återtog konungen, sagtmodigare, men med allvar, “äro dock uttrycket och liknelsen högst opassande. Om ni funnit en jemförelse nödig, hade *lejonet* varit lämpligare att åberopa än tigern, emedan den förra utmärker sig mer af ädelmod, men den senare blott af grymhet †).“

“Jag medger det, allernådigste herre!“ svarade Tank, “och bönfaller, att ers maj:t täcktes förlåta det illa valda, men väl menade ordet. Ers maj:t kan alltid lita på oss norrmän, då det gäller redlighet och ståndaktighet, fastän

*) Anf. st.
**) Anf. st.
***) Anf. st. sid. 249.
†) Anf st.

vi kanske ej alltid förstå framställa den med den sirlighet som vederborde.“

“Jag tror er, herr statsråd!“ yttrade Karl Johan, vänligt, “och till bevis derpå och att ni eger hela min kungliga bevågenhet, vill jag förunna er stora bandet af Vasa orden.“

“Tag ej illa upp, allernådigste herre!“ gaf Tank till svar, i det han bugade sig djupt, “att jag, med uttrycket af min underdåniga tacksamhet förenar lika underdånig anhållan, att icke genom någon offentlig utmärkelse framför mina landsmän, blifva blottstäld för deras afund och misstankar. Jag skattar lika högt den nåd mig varit ämnad, och torde kunna göra mig densamma lättare värdig ju mera obemärkt jag är *).“

“I ären ett ädelt, men ett stolt folk, I norrmän!“ yttrade Karl Johan, med värdighet, “och fastän jag ej gerna tager emot ett afslag på de utmärkelser, jag erbjuder, högaktar jag likväl edra bevekelsegrunder, herr Tank! Men då jag nu i detta fall villfar er önskan, måste ni gifva vika för min önskan i ett annat afseende; ty helt och hållet kan jag ej tillåta er att få rätt emot mig.“

Med dessa ord fattade konungen en klocksträng och ringde. Till kammarherren, som genast inträdde, hviskade han några ord i örat. Denne aflägsnade sig, och några minuter derefter inbars till monarken ett litet fodral af rödt saffian. Karl Johan öppnade det och tog derur en gulddosa, hvars lock var prydt med hans krönta namnchiffer i briljanter.

“Detta minne af min vänskap hoppas jag ni ej vägrar emottaga, herr statsråd!“ utlät sig konungen, i det han öfverlemnade dosan åt Tank, hvilken tackade i uttryck, som ådagalade på en gång öfverraskning och belåtenhet*).

Under det Karl Johan var sysselsatt med planer och försök att tämja och omvända norrmännen, anlände ryska beskickningens begge hufvudpersoner, hvilket ännu mer invecklade regeringsförhållandena och stegrade regeringsbekymren. Grefve Suchtelen, som afsåg att i möjligaste

*) Anf. st.

måtto undgå att komma i personligen spändt förhållande till Sveriges monark, använde i det längsta öfvertalandets och tillstyrkandenas fogligare former. Men då han erfor att på denna väg ingenting stod att uträtta, uppdrog han åt Bodisco att med Wetterstedt börja tala ett allvarsammare språk, som ginare och hastigare skulle leda till målet.

Ambassadrådet Bodisco utförde detta sitt uppdrag *con amore*. Det läskade hans fåfänga, att få *ex officio* förödmjuka Sveriges statsminister för utrikes ärendena. Bodisco hade således knappt börjat inledningen till hvad han hade att framställa, innan han ur sin ficka drog upp ett *memorandum*, affattadt i skarpa ordalag, och började att uppläsa det med höjd stämma. Men Wetterstedt, som aldrig förlorade sin själsnärvaro, afbröt genast läsningen, med orden: "Stoppa hos er papperet igen, herr Bodisco; och framför muntligen hvad ni har att andraga; ty jag vet af gammalt, att ni har ganska godt minne *)."

Bodisco invände, att han handlade enligt föreskrifter och på kejsarns, sin herres, höga vägnar.

"Ursäkta," anmärkte Wetterstedt, "detta språk höfves *caput legationis*, er chef, hans excellens grefve van Suchtelen; men icke er, herr ambassadråd! och jag nödgas tillägga, att så länge han finnes på stället, kan jag ej med någon underordnad af hans beskickning inlåta mig i öfverläggning, och ni får förlåta, att jag nu således äfven afbryter detta samtal, så vida ni ej har någon enskild angelägenhet att anmäla hos mig."

Bodisco, som ej väntat denna hållning och beslutsamhet, aflägsnade sig stillatigande, flat och skyndsamt.

General van Suchtelen nödgades således sjelf, med det eftertryck hans hof äskade, gripa in i dessa obehagliga underhandlingar. En sjuk sak kunde ej med ord bättre försvaras, än skeppshandeln vid detta tillfälle af grefve Wetterstedt. Suchtelens första förebråelser afvärjde han med svaret, att alltsammans vore ett handelsföretag af ett enskildt hus; hvarmed kronan Sverige ej hade att skaffa. När Suchtelen då bevisade, att de bägge judiska bolagen Michaëlson et Benedicks i Stockholm och Filip i

---

*) Skildringar ur det inre af dagens historia. De närvarande andra upplagan; sid 231.

Karlskrona handlat efter aftal och den ena blott för skens skull inköpt de krigsförnödenheter, som den andra på omslag låtit undantaga från köpet, invände Wetterstedt, att svenska regeringen ej kunde blanda sig uti sina undersåters enskilda öfverenskommelser, så vidt de icke skedde emot svenska lagar och författningar.

"Men," yttrade Suchtelen, "det strider mot folkrätten, att förse upprorsmakare med vapen. Sådana brännmärkas i förhandlingarne uti kongressen i Wien, med benämningen "militäriskt lurendrejerigods", och att drifva handel med dylika varor är en nedrighet."

"*Nedrighet,*" utropade Wetterstedt med värme, "är ett uttryck, som endast finnes i ert hemlands diplomatiska ordbok, herr grefve *)!"

"Ingen förhetsning, min bäste grefve!" återtog van Suchtelen med lugn men eftertryck, "hvarken ni eller jag behöfva lägga saken på sinnet såsom rörande oss personligen. Konungen, er herre, som blifvit upptagen i det Heliga förbundet, har brutit mot dess grundsatser, då han inlåtit sig med en laglig makts upproriske undersåter och beredt dem tillfälle att fortsätta sina brottsliga förehafvanden. Den sålunda förolämpade monarken, kejsarn, min herres höga bundsförvandt, har äskat hans kejserliga maj:ts bistånd att vinna rättelse och upprättelse för detta kränkande af hans lagliga rättigheter, och allerhögstdensamme har hvarken bort eller velat undandraga sig att göra hans katolska maj:ts sak till sin egen, helst denna i sjelfva verket är gemensam för alla krönta hufvuden, och hvad man nu tillåtit sig mot konungen af Spanien och Indierne, skulle vid ett annat tillfälle kunna försökas emot han kejserliga maj:t sjelf, om ej fruktan för hans makt afskrämde från dylika tilltag."

"Ers excellens glömmer," föll Wetterstedt med värme i talet, "att hans maj:t konungen af Sverige och Norge är en allena styrande herre öfver tvenne förenade, men sjelfständiga riken, och att högstdensamme icke är vasall hvarken af Ryssland eller af det Heliga förbundet, uti hvilket hans maj:t inträdt som oafhängig monark."

"Det är icke ers excellens jag lärer behöfver erinra," svarade Suchtelen kallt, "om skilnaden mellan 60 millioner

*) Anf. st.; sid. 135.

själar, öfver hvilka kejsarn, min herre herskar på ett ägovälde af 170,000 qvadratmil, och konungens, er herres, 4 millioner undersåter i hans begge riken, gemensamt utgörande blott 6,671 qvadratmil. Det är icke en furste sedan i går, med denna inskränkta makt, som kan trotsa det höga Romanowska huset, hvilket mera än tvänne århundraden innehaft tronen.“

“Kallad af ett fritt folks enhälliga val, erkänd af alla Europas regenter,“ tog Wetterstedt, högtidligt till ordet, “och med sitt lagerkrönta svärd“...

“Jag är icke den,“ afbröt Suchtelen med eftertryck, “som sätter konungens, er herres, rättigheter till purpurn i fråga. Jag känner till punkt och pricka att de grunda sig både på svenska ständernas beslut, på öfverenskommelserna i Åbo och på förhandlingarne vid kongressen i Wien. Men det är just i kraft af allt detta, som mig blifvit af kejsarn, min herre, anbefalt att fästa er nuvarande monarks uppmärksamhet derpå, att kung Karl Johan icke är rätte mannen, att först bryta med det Heliga förbundet och afvika från de grundsatser, det gjort till regel för sin statskonst*).“

Detta språk var allt för begripligt att icke göra intryck, helst då ryska sändebudet tillade, att det fått befallning att äska ett skyndsamt och bestämdt svar.

Wetterstedts åligganden att till konungen framföra detta budskap och redogöra för alla enskildheterna af sina öfverläggningar med general Suchtelen, kunde i obehag endast jemföras med dessa senare. Karl Johan lågade af vrede och skälfde af sinnesrörelse. Han hade, om han ville upprätthålla sin egen och de länders oafhängighet, som lydde under hans spira, att frukta lika mycket Rysslands bajonetter, som de hemliga handlingarne i dess diplomatiska arkiver. Ville han åter undvika dessa faror, så stod samtiden der med sitt hån och sin förtrytelse, häfderna med sin dom och pressen och riksens ständer med sin räfst. Det var ett gatlopp mellan hvassa spetsar, ehvad man sträfvade framåt eller tillbaka.

“Jag måste vinna tid!“ utbrast Karl Johan, med ton och åtbörder, som afspeglade de våldsammaste känslor. “Hjelp mig, herr grefve, att utfundera någon förevändning.“

---

*) Portefeuille; fjerde delen; sid. 212.

"Att framställa en sådan begäran till ryska sändebudet, som fordrat ett afgörande svar utan tidsutdrägt, vore en förödmjukelse, allernådigste herre! antingen denna bifölls eller afslogs!"...

"Ni har rätt" — afbröt konungen, som gjort några hastiga steg fram och tillbaka på golfvet, "*begära*" duger ej i detta ögonblick. Deremot vill jag sjelf underrätta general van Suchtelen, att han skall få mitt svar, sedan jag återkommit till Stockholm, begriper ni?"

Och grefve Suchtelen efterskickades.

"Min bror, kejsarn, er herre, är antingen mycket enträgen, eller är han af er, herr grefve, bättre betjenad, än han påräknat," yttrade Karl Johan till Suchtelen. "Ni glömmer att jag nu befinner mig i min norska hufvudstad, och att den fråga, hvaruti ni blandar er, gäller mina svenska undersåter. Här är således icke stället att inhemta de upplysningar, som måste föregå mitt svar. När jag återkommit till Stockholm, skall jag låta meddela er detsamma. Jag hoppas, att ni intill dess åtnöjer er med detta förklarande."

"Ehuru mina föreskrifter ej medgifva något uppskof, nådigste herre!" svarade Suchtelen, "tror jag mig dock tillräckligt känna min höge monarks tänkesätt för ers maj:t och hoppas att ers maj:t å sin sida är benägen att ställa kejsaren, min herre, tillfreds, enligt förbund och traktater, så att jag vågar taga på mitt ansvar att gå ers maj:ts nu yttrade önskan till mötes. Tillåter er maj:t mig, att under tiden lugna spanska sändebudet vid ers maj:ts hof med förhoppning om snart och nöjaktigt slut på hans katolska maj:ts billiga påminnelser?"

"I Stockholm, herr grefve... farväl! begriper ni?" utbrast Karl Johan, med höjd röst och gnistrande ögon, — och general Suchtelen afträdde.

Suchtelen var för djup statsman att icke inse, det Spaniens anspråk, stödda på gällande traktater, i förening med Rysslands förespråk, stödt på dess öfverlägsna makt, skulle leda till åsyftad slutföljd, och att han således ingenting äfventyrade i hufvudsaken genom några få veckors uppskof med det afgörande beslutet. Dess beskaffenhet ansåg han på förhand gifven, om ock Karl Johan insvepte det i undvikande eller hotande ordalag. General Suchtelen lät således bero vid hans löfte om svar vid återkomsten

till Stockholm; men underlät ej, innan afresan från Kristiania, att hos Wetterstedt vända sig till godo det anstånd, han, på eget ansvar, medgifvit, såsom en gärd af enskild vördnad och tillgifvenhet för konungens person.

Sjelf insåg Karl Johan allt för väl, att efter den riktning saken fått, utgången ej kunde blifva mer än *en:* skeppshandelns *återgång*. Men dervid reste sig tvenne klippor i hans väg, hvilka måste sprängas eller kringgås: att kunna sätta i säkerhet *något* af de *enskildt* beräknade fördelarne; att möta stormen från den andra statsmakten och pressen, om den förespeglade statsvinsten i stället förvandlades till förlust; och att undslippa efterverldens förkastelsedom för vankelmod och vasallskap under ryska väldet.

Med snäsande ton, hvarvid excellensen Cederström ej varit van att blifva tillspråkad af sin höge beskyddare, gaf han nu befallning åt denne, att taga nödiga mått och steg, för att rädda hvad räddas kunde. "Det är ni," tillade konungen, "som ledt mig in i den här irrgången och skaffat mig allt detta obehag och krångel på halsen. Hjelpa mig ur den förra och af med det senare står ej i er förmåga, jag vet det, ty värr! allt för väl. Men ni måste likväl åtminstone göra hvad ni kan, för att minska mitt bryderi och förekomma att ej *alla* frukterna af detta vågsamma företag må gå upp i rök. På det nit, ni härutinnan ådagalägger, beror hvad jag sedermera kommer att göra för att draga er ur detta kinkiga spel, der ni blir förlorad, om jag lemnar er åt ert öde, begriper ni?"

Cederström framstammade några osammanhängande fraser, slutande med, att han begrep både sin fara, sin pligt mot sin beskyddare och konungens afsigt. Han skulle genom lydnad och nit bjuda till att förtjena hans maj:ts fortfarande nåd och skyddande mellankomst, om han i denna sak blefve allt för strängt efterhållen.

Emellertid måste det afgörande steget tagas. Kort efter konungens hemkomst till Stockholm sammankallade han hela sitt statsråd till en utomordentlig sammankomst. Nu utvecklade han med hela kraften af den honom egna vältalighet den med skeppshandeln påräknade statsnyttan; skildrade, med öfvertygelsens hela hänförelse, ofoget och förödmjukelsen af främmande makters inblandning i denna ange-

lägenhet, som enligt folkrätt och gällande förbund vore Sveriges ensak (han låtsade nemligen ej om i denna sin framställning, att köpet skett för Columbiska republikens räkning, utan höll sig endast vid det handelshus, hvilket uppträdt som köpare); och förklarade sig benägen, att med härsmakt tillrättavisa detta ingrepp i svenska folkets rättigheter, detta försök mot dess sjelfständighet, om man ville förse honom med erforderliga utvägar att kunna utföra ett krig. Det var just i detta afseende — tillade han — som han nu sammankallat statsrådet, hvilket han befalde uttala sin mening både om valet mellan att foga sig efter det heliga förbundets framstälda kraf om skeppshandelns återgång, eller att med krigsförklaring besvara spanska och ryska hofvens otidiga föreställningar, och i senare fallet, om sättet att hals öfver hufvud sammanbringa nödiga medel att med vapenstyrka understödja det stolta språk, han vore sinnad att låta sin diplomat tala vid detta tillfälle.

För de fleste bland statsrådets ledamöter var detta konungens tal ett sannskyldigt åskslag. De hade i skeppshandeln dittills aldrig sett annat, än en ekonomisk och finansiel angelägenhet, hvars politiska sida, eller att den ens kunde hafva någon sådan, icke fallit dem i tanken, ännu mindre, att den kunde blottställa Sverige för vådorna af ett fredsbrott. Och nu funno de sig på en gång inklämde mellan ansvaret för en regeringsåtgärd, hvilken äfven i ersättningsväg kunde på ett förstörande sätt återstudsa, och det ändock äfventyrligare ansvaret för ett krig, hvars oberäkneliga följder kunde störta både riket och dem i en afgrund af olyckor.

Deras bestörtning var för stor att kunna med ord skildras.

Endast Wetterstedt, Wirsén och Cederström voro invigde i hemligheten, och visste allt för väl, att beslutet om huru allt detta skulle ändas redan var på förhand fattadt, och att Karl Johan endast derför uppförde detta skådespel med och i sitt statsråd, att han ville synas gifva vika för sina rådgifvares böner, då han fogade sig efter ryska kabinettets påståenden.

Med Wetterstedt var detta uppträde förut aftaladt; Wirsén, som varit rådfrågad både i afseende på beloppet af hvad den stora handelns återgång skulle komma att kosta och hvar medlen dertill för ögonblicket skulle tagas,

lade icke det krigiska hotet på sinnet; och Cederström, som redan utfärdat hemliga befallningar om inställande af det förut påbjudna företaget, tuggade på naglarna för att dölja sin förlägenhet. Han insåg, att han såsom den synliga orsaken till, antingen ett fredsbrott eller en oerhörd statsförlust, i hvilketdera fallet som helst vore förlorad, utan konungens skyddande personliga mellankomst. Men han hoppades ännu på detta beskydd.

När konungen upphörde att tala, tog Wetterstedt till ordet. Det var en väfnad af ordprål om Sveriges minnen, om Karl Johans hjelteära, om sjelfständighet och fosterlandskärlek. Han tog för afgjordt, att folket på första vink af sin konung skulle resa sig i massa och gjuta sin sista blodsdroppe hellre, än att låta utländska makter blanda sig uti våra inre angelägenheter; men slutet af talet blef en bön, att hans maj:t ville stänga den billiga harmen inom sitt ädla bröst, spara sina trogne undersåter fasorna af ett krig och med några lumpna hundra tusen riksdalers uppoffring af statsmedlen tillfredsställa både det heliga förbundet, som yrkade skeppshandelns återgång, och köparne, som mot kontant ersättning kunde förmås att häfva den ingångna handeln.

Grefve Wetterstedts yttrande blef temat för de öfrige rådgifvarnes. Konungen sjelf tycktes en stund tveka mellan valet att med vapenstyrka hålla det en gång beramade företaget vid makt, eller att låta handeln återgå, för att spara sitt folk olyckorna af ett krig. Ändtligen såg det ut som hade han gifvit vika för menskligheten röst och rådgifvarnes enträgna böner, och han utbrast: "Välan då, mina herrar! I påstån det vara Sveriges enhälliga önskan, att jag må låta mitt segervanda svärd slumra i slidan och beträda underhandlingarnas bana. För min egen ära har jag långt för detta gjort nog. Jag behöfver ej med blod aftvå denna nya oförrätt af en obillig granne, för att öfverbevisa verlden att jag icke är lydkonung under ryska väldet; och då I nu i fäderneslandets namn enhälligt besvärjen mig, att kufva modet i mitt bröst, i stället för utländska afundsmäns trotsighet, och icke draga krigets olyckor öfver Skandiens folk, som under fredens lugn dag från dag förkofrar sig i både antal och välstånd, samtycker jag att följa edra råd. Det är på eder, mina herrar, skuggan faller om efterverlden klandrar, att vi vid detta

tillfälle allt för klenmodigt försvarat våra rättigheter, och I, som stån i ansvar hos samtiden för de statsutgifter, som blifva en omedelbar följd af denna eftergifvenhet, begripen I?“

Samtlige rådgifvarne reste sig upp från sina kullerstolar, bugade sig djupt för konungen och tackade honom för det fredliga beslut, hvaruti han stannat; och han omfamnade, dem hvar efter annan och kyste dem samtlige på begge kindbenen *).

Medan Wetterstedt tillkännagaf åt Alvarado och Suchtelen det bestämda beslutet om skeppshandelns återgång, öppnade Wirsén härom underhandlingar med Michaëlson & Benedicks.

De bittra frukterna af detta beslut, som väl i alla fall voro att föredraga följderna af ett fredsbrott både med Ryssland och icke osannolikt äfven med öfriga det heliga förbundets makter, hvilka, ehuru på längre afstånd från skådeplatsen af ett krig, likväl kunnat skada åtminstone svenska handeln, — dessa frukter mognade nu allt mer och mer och i alla riktningar. Columbiska republikens regering, som afsett och betingat *bevärade* krigsfartyg, ville ej mottaga dessa, *utan* besättning. Då Bolivar i detta afseende förblef å sin sida lika obeveklig, som svenske befälhafvaren (hvilken under tiden fått uttryckligt förbud af sin regering att sjelf träda i republikens tjenst, eller tillåta någon af sina underlydande att deruti ingå) *måste* vara det, hissade Tapperheten och af Chapman ånyo segel, lemnade Columbiens hamn och styrde kosan till New-York. Der blefvo de på offentlig auktion försålda och besättningarna återvände till fäderneslandet **).

För de trenne skeppen af den senare handeln, som nu skulle återtagas af Svenska regeringen, fordrade Michaëlson & Benedicks i kostnadsersättning 528,696 riksdaler banko.

Skyggheten, eller rentut sagdt: fruktan för allmänna tänkesättet och offentligheten i hela denna sak var å

---

*) Scenen i statsrådet är historisk.

**) Bidrag till Sveriges historia d. 5 nov. 1810 förra delen.

ömse sidor så mycket större, som, oberäknadt den skymfade nationaläran och den dryga statsförlusten, man i alla händelser var angelägen att rädda mer eller mindre af de *enskilda* fördelar, som ingått bland bevekelsegrunderna till hela företaget, och att dölja hvad döljas kunde af de utvägar, som begagnats, för att ernå dem. Man anade, att larmtrumman skulle i främsta rummet röras i den vaksamma tidningen Argus och af grefve Anckarsvärd, som ej heller brukade slumra på sin post, — och man irrade sig icke. Utgifvaren af den förra begärde skriftligen hos statssekreteraren för krigsärendena, att utbekomma afskrifter af de officiela handlingarna i detta ämne; men erhöll af baron Nordin skriftligt afslag, grundadt på ett några dagar förut fattadt regeringsbeslut: att dessa handlingar skulle *förseglade* förvaras bredvid statsrådsprotokollet. Då uppträdde, med samma anhållan, grefve Anckarsvärd och erhöll samma svar, med hvilket han, klagande, vände sig till riksens ständers justitieombudsman, utan att detta steg *kunde* medföra annan påföljd, än att, då *dessa* handlingar offentliggjordes, ytterligare väcka allmänna uppmärksamheten på frågan i sin helhet *).

För att kunna så mycket som möjligt hålla denna i mörkret om de sannskyldiga förhållandena härutinnan, beramades att afgöra, eller rättare: *uppgöra* saken mellan kronan och handelshuset, icke vid domstol, utan medelst kompromiss. Till den utsågos: justitierådet Örbom, kommersrådet Zenius, hofrättsrådet Nyblæus, expeditionssekreteraren Richert, prosten grefve von Schwerin, öfverkommissarien Ek och advokatfiskalen Hernblom. Men då vid första sammanträdet kompromissarierne underrättades, att mellan parterne blifvit aftaladt, det ingenting fick tryckas, som rörde denna sak, förklarade Richert, att han under sådana vilkor alldeles icke ville befatta sig med ärendet, och de öfriga instämde i hans tanke.

Det blef således ingen kompromiss utaf.

I stället afgåfvo herrar Richert och Zenius ett enskildt betänkande öfver några dem till besvarande förelagda punkter. Deras tillstyrkanden öfverskredos likväl väsendt-

---

*) Grefve Anckarsvärds omförmälda memorialer, med baron Nordins åtecknade resolution, är tryckt. Herr Johanssons lika beskaffade finnes i original uti författarens värjo.

ligen vid den slutliga liqviden, ehuru Michaëlson & Benedicks' räkning nedprutades till 494,881 riksdaler banko. Med kostnaden för besättningarnas hemresor och andra, för fartygens återinförande i dockorna, nödvändiga utgifter, steg likväl statens förlust på hela denna handel till 516,201 riksdaler banko *).

XV.

"Nå väl, Wirsén!" yttrade Karl Johan till denne sin grundlaglige rådgifvare, vid ett enskildt företräde, "har ni lyckats att göra upp de fördömda skeppshandelsräkningarna med vår vän Benedicks, och slipper jag således att vidare höra talas om och tänka på denna ledsamma sak?"

"Med oundvikliga uppoffringar, som vid detta tillfälle måste göras till högst betydliga belopp," genmälde grefve Wirsén, afmätt och med lugn hållning, "betviflar jag icke, att förr eller senare komma till stånd med det uppdrag, ers maj:t täckts anförtro mig; men beklagligen lärer ni, allernådigste herre! ganska länge både få höra talas om och behöfva tänka på detta företag, som, statsnyttigt och i flere afseenden enskildt fördelaktigt i sin uppränning och plan, blifvit utfördt på ett så oförsvarligt sätt och med den brist på eftertanke, att med hvarje nytt steg, för att reda och ställa missförhållandena till rätta, man stöter på nya svårigheter och anstötligheter."

"Ser ni bara huru man i allting söker missleda och bedra mig!" återtog konungen. "Men Benedicks måste gifva med sig: han *måste*, begriper ni? Ty eljest blir detta sista gången, jag inlåter mig med honom och hans handelshus."

"Sedan skadan är skedd," anmärkte Wirsén, "och de förtretligheter hon medför i släptåg i alla fall ej kunna undvikas, vore kanske bättre att nämnda handelshus ej gåfve allt för mycket med sig, i de räkenskaper åtminstone, *som skola föreläggas riksens ständer*. Det kunde ju

---

*) Bidrag etc. anf. st.

ändock ställas så till, att prutningsmån ägde rum, och att, om också statsverket finge betala fullt ut, eller åtminstone nära den af handelsbolaget ursprungligen yrkade ersättningssumman, genom enskild öfverenskommelse med detsamma, någon lämplig del af beloppet hemligen afsattes för utomordentliga utgifter, som ers maj:t kunde finna godt att anbefalla eller gilla. Var öfvertygad, allernådigste herre! att ehvad kronan vid detta tillfälle kommer att betala mer eller mindre, blifva ers maj:ts rådgifvare alldeles lika hårdt ansatta af motståndet, och då synes mig vara klokast, att icke alldeles ändamålslöst utstå den oundvikliga persen."

"Och om jag instämmer i er åsigt, herr grefve!" sporde konungen, lifligt, "om jag just *åt er sjelf* öfverlemnar att med Michaëlson & Benedicks ställa allt till, på sätt ni nu föreslagit: blifva icke då alla svårigheter och anstötligheter undanröjda, dem ni nyss förmälde er stöta på i detta handelsföretag?"

"Ty värr!" svarade Wirsén, kallt, "gaf ers maj:t att börja med sitt höga förtroende härutinnan odeladt och oinskränkt åt herr generalamiralen grefve Cederström, hvilken ej förstått att motsvara detsamma och att, på sätt som vederbort, utföra det vigtiga och ömtåliga uppdrag, honom varit anförtrodt."

"Ni hatar Cederström," utbrast Karl Johan, med mulnande blick, "jag vet det af gammalt. Det är ingenting ni medger att han förstår."

"Om jag i denna sak," invände Wirsén, med eftertryck, "inskränker mig att sätta grefve Cederströms urskilning i fråga, är det redan ett bevis, att jag ej menar honom illa. Men jag vet i sanning ej hvilket namn man bör gifva det nu mera uppdagade förhållandet, att ehuru de skepp, som skulle försäljas, borde, enligt den plan ers maj:t sjelf i nåder gillat, vara minst 25 år gamla, och således för ett krigståg mindre brukbara, äro likväl linieskeppet *Tapperheten* ombygdt 1819 och fregatten *af Chapman* 1824, ja, *Försigtigheten*, som senare gången varit i fråga att säljas, är ett längesedan förstördt skepp, och namnet har i stället blifvit öfverflyttadt på *Gustaf den Store*, som i november 1824 uttogs ur dockan *). För min del begri-

---

*) Anf. st.

per jag icke, huru åt ett dylikt förfarande kan gifvas någon färg, ännu mindre huru det skall kunna försvaras."

Ett sällsamt muskelspel föregick i konungens anlete, medan grefve Wirsén talade. Monarken syntes mera upprörd, än vredgad, och med höjd röst — men höjd af ansträngning — yttrade han, när Wirsén upphörde att tala: "Nog, herr grefve! Jag skall anbefalla stränga undersökningar, och ve den, som missledt mig! Ve också den, som skulle glömma sin undersåtliga pligt derhän, att blottställa högre intressen, för att kunna sätta sina mindre i säkerhet!"

"Just sådan, allernådigste herre! är äfven min underdåniga tanke," återtog Wirsén, "och en vink härom på förhand till herr generalamiralen skulle törhända afböja ännu flera förlöpningar i denna redan så anstötliga sak. När förr eller senare alltsammans varder föremål för offentligt bedömande, måste *någon* bära tyngden af klandret och missnöjet, såvida de ej skola sprida sig till *alla* och tilläfventyrs vålla ers maj:t sjelf obehag. Hvad jag nyss haft nåden andraga, faller ju uteslutande herr generalamiralen till last. Han *kan icke* räddas från anmärkningar. För honom är det således likgiltigt, om han ensam framstår att bemöta dem, eller om han drager flere med sig i fallet. Men i förra händelsen är han likväl nog lycklig, att kunna göra ers maj:t en icke ovigtig tjenst, och för er sjelf, allernådigste herre! blir det alltid lättare att sedermera frälsa *en*, än om flera råkade i sticket."

"Ni är icke missbelåten, min käre Wirsén!" föll Karl Johan lifligt in, "att draga er sjelf och edra vänner ur spelet och låta eder gemensamma fiende ensam bära hundhufvudet. Er djupa beräkning förnekar sig aldrig. Men om Cederström vägrar att låna sig till offerbock, huru går det då med mitt statsråds ståtliga försvarsplan?"

"Det går så," svarade Wirsén, "som jag nyss hade nåden anföra, att grefve Cederström *i alla fall* är förlorad, och utan räddning tillika, om vi andre nödgas, för vårt värjande, gå i botten med bevisningen, hvar felet legat och hvilkens det varit. För vidmakthållande af ers maj:ts eget höga, frejdstora namns helgd, blir det sedermera ej ens för er sjelf, allernådigste herre! möjligt att skona; ty det skulle då af illviljan förtydas, som generalamiralen ej handlat helt och hållet på eget bevåg."

"Ni vill binda händerna på mig, herr grefve!" for konungen, häftigt, ut. "Ni lägger en snara för min lättrogenhet. Ni spinner omkring mig edra försåtliga uträkningars fina nät. Och när allting kommer omkring, så kan ni icke öfverbevisa Cederström om något annat fel, än sådana, i hvilka I samtlige hafven lika stor andel."

"Hvad det angår," invände Wirsén, blickande konungen med en viss stolthet i ansigtet, "är jag redan i detta ögonblick i tillfälle att öfvertyga ers maj:t om vederspelet. Det är hans excellens herr generalamiralen grefve Cederström, som af ers maj:ts höga förtroende och nåd fått det hedrande och maktpåliggande uppdraget, att ensam å kronans vägnar, uppgöra och underteckna köpekontrakten om de försålda skeppen med handelsbolaget Michaëlson & Benedicks. Nu befinnes likväl, att i det exemplar om "*Tapperheten*" och "*af Chapman*", som är aflemnadt till ers maj:t, betalningssumman är upptagen till 171,000 riksdaler Hamburger banko och 19,000 pund sterling; men bolagets exemplar af samma kontrakt lyder på 180,000 Hamburger banko och 20,000 pund sterling*). I denna omständighet är herr grefve Cederströms namn *ensamt* synligt, och för ers maj:ts skarpa blick behöfver jag ej påpeka, hvilka följder af ett sålunda uppdagadt förhållande äro att förutse."

"Hviken väfnad af dumheter och lågheter!" utbrast Karl Johan, i det han sprang upp från soffan der han satt, slog sig för pannan och gjorde, i häftig sinnesrörelse, några hastiga slag fram och tillbaka på golfvet. "Jag blir en visa i Europa och ett mål för speglosor af mina egna undersåter. Hvarför sade ni mig icke allt detta *innan* jag samtyckte till Rysslands oförskämda begäran om skeppshandelns återgång. Tusen gånger bättre hade varit, att på ärans fält stupa med värjan i handen, och begrafva mig och eder alla, tillika med enskildheterna af alla dessa galenskaper, under ruinerna af denna olycksaliga afkrok, begriper ni?"

"Jag är fullkomligen förvissad," svarade Wirsén, sagtmodigt, men bestämdt, "att ers maj:ts vishet och landsfaderliga hjerta vid detta, så väl som vid alla andra tillfällen, valt den bästa utvägen. Det enda som för mig ej vill blifva rätt klart är, huru ers maj:t, utan att blottställa sitt eget höga anseende och oss alla, som

*) Bidragen; förra delen.

hafva den nåden utgöra dess statsråd, må kunna fortfarande med samma, hela verlden i ögonen springande, särdeles nåd och förtroende omfatta herr generalamiralen, hvars, lindrigast sagdt, brist på förutseende, kommer att göra honom till ett mål för den allmänna oviljan, ju mera omständigheterna af detta regeringsföretag hinna utdunsta. Skulle åter ers maj:t besluta att låta honom — *och honom ensam* — stå sitt kast, är det väl sannolikt, att en och annan riksdagspratmakare sprutar etter härnäst ständerna sammanträda, och att Argus, som häklar allt hvad regeringen gör,[1] öfversvämmar landet med bittra utgjutelser af sin förmenta statsklokhet och föregifna fosterlandskänsla; men lyckligtvis äro de allt för långtrådiga att läsas af andra än våra mest inbitna kannstöpare. Man ledsnar vid allt, äfven vid att skrika, och slutligen glömmes alltsammans. Skulle mot förmodan grefve Cederström blifva så hårdt ansatt, det fara uppstode för hans person, äger ers maj:t ju den obestridliga, grundlagliga benådningsrätten, och herr grefve Cederström måtte väl ej skött den här saken så illa, äfven för sin enskilda räkning, vet jag, att han kan äfventyra att lida brist, till och med utan underhåll af staten, och om han behöfde slå ned sina bopålar annorstädes.“

“Ni har ett fruktsamt snille, herr grefve Wirsén!“ yttrade konungen, med bittert hån. “Ni vet utvägar för allting, äfven om det gäller att störta en fiende... Jag vill närmare fundera på saken... Om jag ej längre bör bibehålla Cederström vid min sida, kan ni likväl vara viss på, ni, herr grefve! och hans öfriga ovänner, att jag *aldrig* på hvad vilkor och under hvilka förhållanden som helst, öfverlemnar honom till pris åt vanäran och nöden. Dertill är han mig för mycket personligen tillgifven och har tjenat mig med allt för oskrymtadt nit. Hellre tillitar jag mellankomsten af min konungsliga makt och låter min handkassas sista dukat springa... begriper ni?“

“Ers maj:ts ädelmod äro lika mycket utom allt tvifvel, som öfver allt hvad loford heter,“ anmärkte Wirsén. “Grefve Wetterstedt lärer nog genom sina kanaler vid en stundande riksdag utverka, att icke viggarna af er makt må behöfva i detta afseende släppas lösa, allernådigste herre! och försigtigast vore törhända, att icke låta på förhand utdunsta, det grefve Cederström i *något* fall får draga vexlar på ers

maj:ts enskilda tillgångar. Det kunde bli en svårighet mera, att förmå de merändels njugga ständerna, att tillförse honom anständig utkomst för sina återstående dagar."

"Bra, rätt bra, min bäste grefve!" svarade Karl Johan, med ljusnad blick och småleendet på läpparna. "Jag finner med särdeles tillfredsställelse, att jag icke missräknat mig på er tillgifvenhet för min person. Och då vi äro ense om, att intet ondt skall vederfaras general-amiralen, må han för öfrigt försvara sina åtgärder bäst han gitter."

Statsrådet grefve Wirséns mungipor krökte sig till hån, under det han, djupt bugande, vidrörde konungens åt honom utsträckta hand.

XVI.

Tjuguåtta kanonskotts lefverop! hade från Skeppsholmens salutbatteri helsat dagen, som i Sverige gifvit framtid åt en konungaätt och i förenta fristaterna stadgat republikens sjelfständighet. Naturen firade den med en himmel utan moln, och konungen egnade sin höge herr son en högtid, uttänkt och ordnad af grefve Lagerbjelkes uppfinningsrika snille och utsökta smak.

Tidigt på förmiddagen började på Mälaren en ovanlig rörelse. Ångfartygen, öfverfylda af folk, stänkte det retade vattnets fradga kring sina pratsamma hjul, och den svarta rökens lefvande arabesker sväfvade som en slöja af flor i den ljusblåa ethern. Bevimplade slupar flögo, kryssande på de utbredda vingarna af sina hvita segel, och roddbåtar gledo fram, under den ansträngda handkraftens täta årtag. På landsvägen invid stränderna hvirflade skyar af dam kring ståtliga landauer, prydliga berlinare, snabbfotade giggar, som i en oafbruten kedja nådde med sina yttersta länkar Kungsholmstullen och Lofölns strand.

Det var dit allas håg i dag lekte, allas kosa, fart och fjät rigtades. Det var vid Drottningholm, skådeplatsen fordom för Lovisa Ulrikas och tredje Gustafs fester och nöjen, Karl Johan nu stämt möte, uttryckligen med hofvets

lysande umgängeskrets, och i tysthet äfven med sin hufvudstads befolkning, hvars objudna inställelse var honom kanske ändå mera angenäm.

Det fordrades mycken uppmärksamhet vid rodret, för att lotsa sig emellan kanonjollarnes eskader, som intog hela fjärden utanför slottet, för att gifva den i fönstren åskådande hofcirkeln anblicken af en sjödrabbning, och under måltiden med styckeskott förhöja pompen af de kungliga skålarna.

Medan de bjudna gästerna frossade vid den kungliga taffeln, hvilken under Karl Johans regering först sent på eftermiddagarna anrättades, ströfvade folkskarorna glädtigt omkring i den vidsträckta parkens majestätiska löfgångar och badade sig i den vällustiga sommarqvällens varma luftström. Det var ett lif, en rörelse, ett vimmel, en trängsel i skuggan af de gamla kastanierna, som derest icke glädjens lifvande spiror blifvit bräckta af den vensterhändta döden i juli 82 och 92 i mars.

Knapt hade eskaderns kanoner förkunnat, att skålen för dagens höge hjelte slutat den kungliga måltiden, innan portarna från slottets präktiga förstugor slogos upp och konunga- och tronföljareparen, åtföljda af en lysande sällskapskrets, trädde ut på terrassen. Planen nedanför densamma var för tillfället inredd till ridbana, der den ryktbara Fourreauska konstberidartruppen nu gaf en förevisning under bar himmel. Det höga värdfolket, med sina hundratals bjudna och tusentals objudna gäster, hade ej heller annat tak vid detta frispektakel, än himmelens hvalf. Det hela gaf en herrlig anblick af och för både åskådarne och de åskådande. På terrassen såg man ej annat än galaskrudar, blixtrande af juveler. I glittrande guld- och silfverstickade drägter sprängde konstridarne fram inom banan, på de vackraste, ända till förvåning inöfvade hästarna. Derutanför böljade den brokiga folkmassan, med omättlig nyfikenhet slukande, ömsom de föremål banans cirkel inneslöt, ömsom hofcirkeln, samlad på terrassen. Der delade man, med lika nöje, sin uppmärksamhet mellan den tillstälda förevisningen inom skranket och den obestälda, oöfverskådliga taflan af lif och glädje derutanför.

Så snart konstridningen slöt, bjöd konungen och kronprinsen sina gemåler armen och gingo ned i trädgården. Efter dem följde, på samma sätt parvis, hela deras upp-

vaktning, alla deras gäster. Det lysande tåget gjorde en rund genom de förtjusta skarorna. Öfverallt möttes de af fröjd, öfverallt helsades de med jubel. Folkets glädje fylde med glädje de höga parens bröst och återspeglade sig i deras anleten och åtbörder.

När de kungliga personerna med sitt åtfölje vändt tillbaka till slottet, ordnades platsen nedanför terrassen på annat sätt. Skranket kring ridbanan borttogs och ställningar restes i stället till ett rikt fyrverkeri. Mellan långa stänger utspändes linor i sluttande ställning, från marken ända upp till lika höjd med slottstaket.

Under dessa tillredelser till nya förlustelser, var hofkretsen samlad i slottsgemaken och läskade sig med de utsöktaste förfriskningar.

Dagens fest utgjorde det sjelfskrifna samtalsämnet, och hvar och en var angelägen, att i anledning deraf få yttra några angenäma ord till de kungliga personerna.

Ingen hade likväl så många och så artiga loford i beredskap, som general van Suchtelen. Han bemödade sig och lyckades att deri öfverträffa alla andra.

“Otvifvelaktigt har ni rätt, herr grefve! att denna fest är ganska vacker,“ svarade drottningen, “jag har knapt i S:t Cloud sett någon bättre lyckad. Drottningholms täcka belägenhet och den herrliga väderlek, som alltid gynnar min gemåls tillställningar, bidraga ej litet dertill; men mot Katarina-festen i Czarskoe-Selo är denna väl blott så obetydlig, att den allt för mycket skulle förlora vid en jemförelse.“

“Om ers maj:t uteslutande fäster sig vid den storartade prakten, rikedomen och yppigheten,“ genmälde van Suchtelen, “så vågar jag ej invända något mot ers maj:ts mening; men naturen vid Lofön erbjuder så många och vid detta tillfälle så väl begagnade utvägar, som saknas vid stränderna af Neva, att derigenom till större delen åtminstone olikheterna vid anstäld jemförelse torde kunna anses jemnade.“

“Ni retar i sanning min nyfikenhet,“ återtog drottningen, mildt småleende, “och gjorde mig ett verkligt nöje, herr grefve! om ni ville beskrifva den mycket omtalade Katarina-festen.“

“Jag gör mig en ära och en glädje af att lyda ers maj:ts nådiga befallning,“ yttrade van Suchtelen. “Att börja med utdelas omkring 50,000 inträdeskort af olika

slag: en del gälla blott för att slippa in i parken; andra, att som åskådare, på anvista platser, öfvervara banketten inne uti slottet; och åter andra, att bevista den som gäster. Alla rum, med undantag af dem, som begagnas af deras kejserliga majestäter enskildt, äro upplåtna och anordnade till festen. En del af slottet användes uteslutande för dansen och sällskapsförströelser. Dessa salar och förmak äro prydda med den utsöktaste smak, med en bländande prakt. Vissa rum, hvilkas väggar helt och hållet bestå af speglar och förgyllningar, upplysas af en myckenhet kronor af ett arbete, en rikedom och så utsökta kristaller, att man på intet annat ställe i verlden får se något dylikt. Här äfventyrar man i ordets hela bemärkelse att blifva blind af de tusentals tusenfaldigt återspeglade föremålen, simmande i ett haf af ljusskimmer. För ers maj:t, som sett i Paris och ser i Stockholm all den glans lysande uniformer, rika smycken och dyrbara fruntimmersdrägter förläna åt en bankett, behöfver jag ej närmare skildra beskaffenheten af alla dessa otaliga föremål. Ömsom från präktigt sirade läktare, ömsom från dolda gallerier ljuder genom dessa gemak, fylda med tropikernas dofter och färgprakt, den herligaste instrumental-musik. Ur dessa kommer man till en annan sträcka af rum, der de utsöktaste förfriskningar af alla slag och från alla verldsdelar bjudas i öfverflöd, och hvarje tallrik, hvarje kopp, hvarje skål, hvarje fat, hvarje glas är ett konststycke, som fängslar ögat och spänner uppmärksamheten, under det gommen kittlas med det läckraste naturen och konsten i förening mäktat frambringa. Till dessa rum stöta matsalarna. Jag vågar ej trötta ers maj:t med beskrifning på sjelfva anrättningarna, till hvilka Indien skattat sina fogelbon, Nordsjön sina ostron, söderländerna sina tryffel, medelhafvet sina sardeller, de söta vattnen sin karp, Asien sina fasaner, o. s. v.: det är prakten och dyrbarheten af de i dessa salar uppstälda husgerådssaker, jag skulle önska att kunna göra för ers maj:t åskådliga. Väggarna äro från golf till tak klädda med hyllor af doftande cederträ och dessa fullsatta med kärl, ej blott af silfver, utan äfven af rent guld. Man kan ej länge åt gången uthärda det bländande skenet af all denna asiatiska prakt, denna mexikanska rikedom... Klockan är ännu icke tolf. Musiken ljuder genom danssalarna, men balen är ännu icke öppnad. Balgästerna vandra flockvis i de ståtliga gemaken, sysselsatte med

deras och hvarandras åskådande. Klockan slår tolf. I ögonblicket befinner en och hvar af den talrika samlingen sig på sin bestämda plats. Musiken spelar en triumfmarsch. Dubbeldörrarna till den inre kejserliga våningen springa upp, och kejserliga huset, beledsagadt af hela sitt hof, träder ut i de yttre förmaken. Främst synes kejsaren, förande sin gemål under armen. Begge äro klädda i österländsk drägt: fotsida mantlar af gräsgrönt sammet, kantade med hermeliner. Mantlarne äro öfver allt stickade med orientaliska perlor och öfversådda med de dyrbaraste ädelstenar: ordenstecknen, gördlar, kejsarens svärdfäste och kejsarinnans diadem sammansatte af stora briljanter, och baljan till svärdet af gediget guld. Näst efter deras kejserliga majestäter följa, par om par, storfurstar och storfurstinnor, derefter utländska prinsar och prinsessor af regerande hus, som på besök infunnit sig i S:t Petersburg, och slutligen hofstaten samt Rysslands högsta adel af begge könen... Sedan en rund blifvit gjord genom de närmast belägna förmaken, öppnas balen med en långdans af deras kejserliga majestäter, hvarefter, när de någon stund åskådat dansen, de lemna slottet för att göra en spatserfart i parken och visa sig för det der församlade folket. Vid trappan håller ett öppet, rikt förgyldt, lågt och platt åkdon, liknande romarnes triumfvagnar. Denna är förspänd med åtta hvita hästar och sätena deri så upphöjda, att kejsarn och kejsarinnan, som, utan öfverplagg, der taga plats, kunna från hufvudet till fotabjellet beskådas. Ännu är parken helt och hållet mörk. Några tusen matroser ligga emellertid förstuckne öfver allt mellan buskarna, uppmärksamt afbidande ett öfverenskommet tecken, för att i en handvändning på flera tusen punkter af parken antända den oräkneliga myckenhet mångfärgade lampor, af hvilka den sedermera upplyses. Tecknet består i en raket, som sändes upp i luften just då deras kejserliga majestäter sätta foten på trappan utanför slottet, och i ett ögonblick, blir, liksom medelst ett trollslag hela parken upplyst af ett brokigt sken och den djupa nattens mörker förvandlad i den klaraste dager*).“

“Det är ett verkligt féeri, ni beskrifver, herr grefve!“ anmärkte drottningen, “som skulle försvara sin plats i

*) Berättelsen om festen i Czarskoe-Selo är meddelad af ett åsyna vittne.

"Tusen och En Natt". Ni har tillskyndat mig ett stort nöje med denna berättelse, för hvilken jag rätt mycket tackar er. Jag önskar blott, att minnet af Czarskoe-Selo ej må allt för mycket fördunkla hvad Drottningholm i dag har att erbjuda."

Med den finaste artighet bedyrade general Suchtelen, att den ena taflan vore ett värdigt sidostycke till den andra, och att kejsarn, hans herre, skulle med nöje se en så väl ordnad fest, som den man i dag firade vid deras svenska majestäters lustslott.

Emellertid sänkte sig småningom fästets brinnande eldklot och släckte sina lågor bland Mälarens vikar. Tronhimlen af omätlig azur kantades i vester med en bräm af guld och purpur. Luftens sångarskara tystnade. Ett flor af skymning utbreddes öfver nejden: det var ej längre dag; men det blef ej heller natt, — ett tjusande mellanting, som fylde bröstet med trängtan och aning.

Det var nu täckelset uppdrogs till sista akten af de lysande tillställningarna för dagen. Under det bjerta skenet af fräsande solar, smattrande raketer, smällande luftbägare och öfriga ett väl ordnadt fyrverkeris tillbehör, företogo Fourreau och hans hustru sin djerfva luftvandring. Man såg dem, i sina granna, fantastiska drägter, långsamt skrida upp för hvar sin lina, med balanserstängerna i händerna. Om de halkat, om de snafvat, om de gjort *ett enda* osäkert steg, — om samma rädsla meddelat sig åt dem, som, för deras skull, ovilkorligen bemäktigade sig hvarje åskådare, sväfvande mellan glädjen öfver det vackra, förvåningen öfver det sällsamma och fruktan för det oerhördt vågsamma i detta, det enda skådespel af sådan art, som här i landet någonsin blifvit förevisadt: — om linorna töjt sig, eller de stänger vid hvilka de voro fästade blifvit en hårsmån rubbade, vare sig deruppe horizontelt med slottstakets vindflöjel, eller här nere vid marken ... så hade de stolte, de arme! luftvandrarne störtat — för att *aldrig mer* resa sig. Lyckligtvis var det endast hos åskådarne hjertat af häpnad satt i halsgropen. Fourreauska paret upphunno småningom den branta, vådliga höjden, målet för deras, i ordets *hela* bemärkelse, halsbrytande färd. Den oöfverskådliga folkmassan, som knapt vågat andas under det luftvandrarne nalkades sitt föresatta mål, såg dem knapt hafva tagit denna äfventyrliga punkt i besittning, innan på

en gång det brast löst en orkan af bravorop, farlig kanske till och med för dem man sålunda hyllade, just medelst det intryck som kunnat bringa dem ur jemvigten.

Nu antände Fourreauska paret det hufvudsakligaste och det tillika högst upp satta fyrverkeristycket: ett ofantligt krönt O i lågor, hvita och glimmande som solitärer, inom en löfverkskrans af rödgul eld, och efter sålunda väl och lyckligt förrättadt värf, sträckte de hvarandra händerna och började i sakta mak sin nedvandring.

Denna var törhända förknippad med ändå större svårigheter och faror, än uppstigandet. De hade ej nu ens synen till ledning; ty ena ögonblicket betäcktes deras ögon af krutrökens mörker, — det andra slog konsteldarnes bjerta sken dem med blindhet. Men åskådarne lemnade dessa täta och fullständiga afbrott ingenting öfrigt att önska. Den ena minuten insveptes luftvandrarne i ett moln, som helt och hållet undanskymde dem för allas blickar: man bäfvade att ej mera få se dem, att få se dem störta till marken, att få höra rop af ångest och smärta; — den andra skingrades röken, och man såg Fourreauska paret fantastiskt spatsera i den brinnande luften, omgifna af solar och stjernor. Braket och den bländande glansen från en antänd raketkista tillkännagåfvo när de omsider på nytt satte foten på jorden, der en ny åska af bravorop helsade dem.

Nu vidtog fyrverkeriets sista uppträde. I långa leder, så långt ögat kunde nå, flammade, i symetrisk regelbundenhet, bengaliska eldar längs ut åt gräsplanerna, i det röda, blå, gula och gröna lågor, under oafbruten vexling, spridde en brokig dager öfver det rörliga nattstycket.

I parken var festen nu slutad, men på slottets motsatta sida vidtog i stället ett icke mindre präktigt skådespel. Berget Kungshatt, gent emot Drottningholms slott, äfvensom alla öar och holmar i sunden upplystes af stockeldar och brinnande tjärtunnor, hvilka öfver hela nejden kastade ett förtrollande sken, som hägrade i Mälarens spegel, öfversådd af den oöfverskådliga myckenheten farkoster af flera slag, som med ångkraft, vindkraft, handkraft, eller trampning återvände till hufvudstaden.*).

---

*) Beskrifningen på Drottningholmsfesten den 4 juli är historisk.

XVII.

"Välkommen, herr grefve van Suchtelen!" yttrade Karl Johan, i det han i sitt röda förmak på Stockholms slott vänligt sträckte handen åt ryska sändebudet. "Hvilket uppdrag från min broder, kejsarn er herre, har förmått er att omedelbarligen hos mig begära enskildt företräde? Ty för egen räkning har ni sällan eller aldrig något att andraga, huru stort nöje det eljest skulle vara för mig, att kunna i något afseende vara er till tjenst."

"Denna gången, nådigste herre!" svarade Suchtelen, som, efter en djup bugning, intog den plats på soffan, konungen der anvisade honom bredvid sig, "hade jag likväl, i förlitande på den bevågenhet, hvaraf jag hittills rönt så många dyrbara vedermälen, dristat utbedja mig denna audiens, äfven om jag icke dertill varit föranlåten af hans kejserliga maj:ts uttryckliga befallning."

"Så mycket bättre!" anmärkte Karl Johan, skämtsamt småleende, "det är något ni önskar, ni personligen, herr grefve, begriper ni? och jag bifaller det genast, utan att ännu veta hvarom frågan är; ty jag är fullkomligen förvissad, att ni ej begär annat, än hvad jag kan och bör bevilja."

"Kejsarn, min herre, har befalt mig" ... tog Suchtelen till ordet; men konungen afbröt honom:

"Och jag, herr grefve! jag *ber* er *först* nämna hvad som rörer er enskildt. Den ledsamma politiken kommer sedermera tids nog; ty Europa är nu mera, prisad vare himlen! lugnt och ingenting å färde, som kräfver brådskande svar."

"Jag lyder således ers maj:ts nådiga befallning och bönfaller om tillåtelse att få åberopa den, så väl inför ers maj:ts statsminister för utrikes ärendena, som hos ers maj:ts riksmarskalk, då jag hos den förre anmäler till rättigheten att svärja främmande herrskap tro- och lydnad ynglingen Sällström, som i och med detsamma upphör att vara svensk undersåte; och hos riksmarskalken anhåller om hofsekreterarefullmakt för denne yngling, med rättighet att bära dithörande uniform.

"Ni gör mig på en gång förvånad och missbelåten. Med en så lumpen sak vänder ni er omedelbarligen till mig! Det är ju en önskan ni kunnat få uppfyld, om ni låtit den mest underordnade vid er beskickning begära detsamma hos min kabinettssekreterare och föredraganden för mina hofärenden. Ni vet dessutom, att jag icke skattar skådespelen nog högt, för att hålla på en sångare mer eller mindre."

"Det är icke sångaren Sällström, det är hans bror, för hvilken jag vågar utbedja ers maj:ts nåd."

"Aha?... Då har jag, förr än nu, aldrig hört talas om den menniskan."

"Gifve Gud, allernådigste herre, att jag kunde säga detsamma!... Min sonhustru såg och förälskade sig i honom. Det blef en olycksalig lidelse, som ej kunde dämpas, och som slutats med laglig upplösning af hennes första äktenskap. För att utplåna minnet af föregående anstötligheter och undvika nya, hafva hennes slägt och jag samtyckt att låta henne, omgift med Sällström, sätta sig ned på något ställe i Tyskland, der begge äro okända. Den titel, ers maj:t nu täckes förunna honom, ger honom ett visst anseende, och med den del af hennes förmögenhet, som anslås till deras underhåll, få de en sorgfri bergning *) ...För ers maj:t har jag tillåtit mig att oförstäldt yppa hela förhållandet och den bedröfvelse, som fräter mig. Jag har utan förödmjukelse kunnat nedlägga dem vid ers maj:ts fötter; men jag bekänner uppriktigt, att det skulle sårat mig djupt, om jag nödgats i detta fall göra någon af ers maj:ts embetsmän till min förtrogne."

"Jag deltager i edra bekymmer, herr grefve! och värderar det förtroende ni visat mig. Räkna en gång för alla på dessa tänkesätt... Se så, låtom oss nu komma till den befallning, ni säger er ha fått från kejsarn, er herre. Hvaruti består den?"

"Om ännu något blad återstode att fläta i ers maj:ts ärekrona, vore det att betrygga hafvens sjelfständighet, sedan ers maj:ts segerkrönta svärd eröfrat fasta landets oberoende, och genom den visaste statskonst vidmakthållit Nordens lugn."

---

*) Förloppet med grefvinnan van Suchtelen, viktualiehandelsbetjenten, sedermera *hofsekreteraren* Sällström och excellensen van Suchtelens utverkande af denna titel åt honom, är en gängse berättelse.

"Är detta uttrycket af er enskilda mening, eller erkänner kejsar Alexander ännu en gång, att Europa står i någon förbindelse hos mig, hvilket tycktes hafva undfallit hans minne, då han, vid några köpmäns handel af ett par odugliga skepp ur min flotta trädde upp, som ombud för konung Ferdinands skygga politik."

"Hans kejserliga maj:t smickrar sig med hoppet, att ers maj:t, dess höge bundsförvandt, aldrig kunnat misskänna högstdensammes personliga tänkesätt, dess högaktning och vänskap, utom hvilka nyss omförmälde brydsamma underhandlingar, dem kejsarn ej kunde undandraga sig, då han dertill uppmanades af hans katolska maj:t, också en medlem af det heliga förbundet, blifvit ändå kinkigare och mera vidt utseende. Men just i detta ögonblick yppar sig ett tillfälle, hvilket kejsarn med enträgenhet omfattar, att gifva ers maj:t öfvertygande prof på sin lifliga önskan, att bidraga till ers maj:ts ära och dess underlydande rikens flor."

"Verkligen?... Nå väl, låt höra!"

"Så länge icke en bestämd plan blifvit uppgjord mellan de makter, som besitta stränderna kring Östersjön, kunna de hvarken tillförse sig alla de fördelar, handeln erbjuder, eller med den kraft och besparing upprätthålla hvar och en sitt enstaka försvar, som skulle bli följden af ett dem emellan afslutadt så väl anfalls- som försvarsförbund, och det är till ingående af ett sådant kejsarn, min herre, inbjuder ers maj:t."

"Jag hade ej väntat ett så förfluget förslag af er, herr grefve. Ni hade bort fästa er regerings uppmärksamhet på dess oförenlighet med folkens rätt, och på dess outförbarhet. Östersjön lyder hvarken under min, eller kejsarns spiror."

"Men om ers maj:t täcks tillägga Preussens och Danmarks, och dessa makter med nöje sluta sig till ryska kabinettets förslag, lärer ers maj:t nådigst finna, att planen hvarken är förflugen, eller outförbar. Tvärtom, i samma stund ers maj:t lemnar *sitt* samtycke, träder den i full verksamhet."

"Om alla stater i verlden samtyckte att stänga ett haf, men en enda svarade nej, så måste denna endas *veto* högaktas; ty hafvet är allas gemensamma tillhörighet, och det är endast sina enskilda farvatten och hamnar, man är berättigad att tillsluta."

"Med vapenstyrkans rätt och för högre ändamål tvingas stundom allmänna satser till tystnad. Ers maj:t är mycket för vis att icke inse, både att undantag från en eljest allmänt gällande regel kunna finnas och när de böra äga rum."

"Det är åtminstone icke i det fall, nu blifvit ifrågasatt."

"Preussen och Danmark, allernådigste herre! hafva, som jag nyss hade nåden anföra, redan instämt i hans kejserliga maj:ts beslut. Ers maj:ts vägran skulle störa grannsämjan, på hvilken kejsarn, min herre, sätter så högt värde. Men saken ligger honom för mycket om hjertat, och han har häruti redan gått för långt att *kunna* afvika från sin utstakade plan. Han skulle anse både sin fördel och sitt rykte blottstälda af ett steg tillbaka."

"Och ni yrkar, att jag för att rädda hans fåfänga från att beslås med ett ögonskenligt misstag, skall förneka grundsats, statskonst, mitt eget samvete och mina folks väl?"

"Jag blott lyder kejsarns, min herres, uttryckliga befallning. Om jag för egen del skulle drista tillägga något, skedde det af underdånigt nit för ers maj:ts ära och dess rikens gagn."

"Välan! jag vill höra er. Jag vet, att jag kan räkna på er, herr grefve van Suchtelen! Yppa oförbehållsamt hvad ni har att säga mig."

"Ingen hvarken känner, eller förstår bättre bedöma hvad som är de länder nyttigt, öfver hvilka ers maj:t med vishet, ädelmod och kraft regerar, än ni sjelf, allernådigste herre! Om således ers maj:t anser för Skandinaviska halfön fördelaktigast, att Östersjön står, utan hinder, öppen för alla folks fartyg, tillåter jag mig ej något inkast mot denna åsigt; men jag underställer ers maj:ts skarpa blick, huruvida icke undvikandet af en öfverhängande fara må anses vara af större vigt, för hvilken den vilkorliga, törhända tvifvelaktiga statsnyttan torde böra gifva vika."

"Och hvilken fara menar ni?"

"Jag är ers maj:t för uppriktigt i underdånighet personligen tillgifven, att dölja, det hans kejserliga maj:t med sådan förkärlek omfattar det förslag, jag, å hans höga vägnar, nu haft äran framställa, att han beslutat till hvad pris som helst bereda det framgång, och en vägran å ers maj:ts sida skulle beklagligen kunna medföra till och med ett fredsbrott."

"Huru, min herre! Ni skulle ûnderstå er att vilja skrämma mig!... Ni skulle tro, att jag *kunde* skrämmas!"

"I den framställning jag gör, allernådigste herre, lyder jag endast bestämda föreskrifter, dem det är min pligt att hörsamma, — en dubbel pligt; ty då jag främjar kejsarns vilja, afvärjer jag tillika ett steg af oberäkneliga vådor för ers maj:t sjelf och dess riken."

"Jag tackar er för välmeningen, men ber er i det afseendet vara obekymrad. Mitt val är gjordt, och mitt beslut står fast."

"Ett sådant svar, nådigste herre! blefve signalen till nya olyckor för menskligheten. Inom mindre än 24 timmar sedan det hunnit blifva kändt i S:t Petersburg, skulle 100,000 man ryska trupper få befallning till uppbrott, för att rycka in i Sverige. Värdes ännu en gång taga detta i nådigt öfvervägande, innan ers maj:t meddelar det afgörande svaret."

"Detta svar," yttrade Karl Johan, med värdighet, höjd röst och rak ställning, "som jag uppdrager er, herr grefve van Suchtelen! att ord för ord öfverföra till kejsarn, er herre, är: att jag bestämdt afslår att medverka till Östersjöns stängning, och att, om han skickar 100,000 ryssar till Sverige, för att söka tvinga mig att ingå uti hans plan, skall han snart derefter behöfva hitsända ytterligare 100,000 man, för att få veta, hvart de först afskickade tagit vägen. Ty jag är sinnad, att försvara mina undersåters rättigheter mot alla kränkningar, och färdig att när som helst möta våld med våld *)."

"Måhända tillåter ers maj:t mig, att ännu en gång inhemta dess nådiga vilja, innan posten härnäst afgår till S:t Petersburg," stammade Suchtelen, förlägen.

"Om ni enskildt har något att säga mig, är ni alltid välkommen, herr grefve! derpå kan ni räkna," svarade Karl Johan, "men som Rysslands sändebud behöfver ni ej mera göra er omak i denna sak. Posten går dessutom redan i öfvermorgon till Petersburg, och i morgon har jag lofvat företräde åt Lord Bloomfield... *åt Stora Britanniens sändebud,* begriper ni, herr grefve? Farväl!"

---

*) Ofvanstående är grundadt på en författaren skriftligen meddelad berättelse.

XVIII.

Från tidpunkten af sin kröning hade Karl Johan vid sitt hof instält alla, under de föregående regenthusen öfliga, courer. Tronföljareparet syntes benäget, att i vissa hänseenden upplifva den gamla etiketten. Efter återkomsten från Kristiania, der kronprinsen med sin gemål tillbragt några månader, gåfvo de en cour, på hvilken trängdes alla, enligt bruket berättigade att der infinna sig. Då deraf således blef klart, att de, hvilkas samhällsställning medgaf deras tillträde på hofvet, begärligt omfattade tillfället att der få uppvakta, ansåg också drottningen sig böra gifva courer. Konungen delade ej hennes mening. "Tro mig, älskade Desideria!" yttrade han, "jag känner svenskarne bättre än du. Den gamla goda tiden är förbi, då det var dem nog att få vistas under tak med sin öfverhet och ett vänligt ögonkast, en nådig helsning, ett ord i förbigående , satte dem i hänryckning för lifstiden. De blifva med hvarje dag mera materialister, och ger man dem icke fina saker att ymnigt förtära, så ledsna de vid att styra ut sig och färdas till hofs, — ja, de skola slutligen knota öfver de magra uppvaktningarna, utan att få hvarken vått eller torrt. Förr eller senare blir det endast din egen hofstat, som kommer att besöka dig vid sådana tillfällen."

Men drottningen ansåg det höra till företrädesrättigheterna af sitt höga kall att mottaga uppvaktningar i denna form, vidblef sin yttrade föresats och konungen svarade omsider: "Må ske!"

Det blef således på vanligt sätt kungjordt för hofkretsen, att drottningen ämnade gifva cour *).

Alla, som egde tillträde till hofvet, strömmade till, för att se och synas. Galleriet en trappa upp, pelarsalen, det forna sammetsrummet kunde knapt, i förening med öfriga gemaken, rymma det stora antalet uppvaktande.

---

*) Den egde rum den 24 November 1825. Läsaren behagade erinra sig, att dessa utkast äro romantiska, icke kronologiska, och att händelserna således ej alltid förtäljas i samma ordning de tilldragit sig.

Man hoppades i denna ofantliga samling att blifva bemärkt af drottningen, på samma sätt som man hoppas på vinsten vid ett lotteri: ty *allä* kunde vid detta tillfälle lika litet få hugna sig af att bli sedda och tillspråkade, som alla spelare kunna vid en dragning få ut sina nummer med vinst. De som stodo längst bort vid fönstren bakom tre till fyra rader bättre lottade, misströstade till och med att ernå afsigten med sin inställelse. De anförtrodde detta åt slumpen och lyckan, och åtnöjde sig att ömsom betrakta hvad som föregick i rummen, ömsom att vid gatulyktornas matta sken se personer, like skuggor, sväfva fram utför Lejonbacken och på Norrbro.

"Hennes maj:t kommer!" hviskades halfhögt, och dubbeldörrarna från hennes inre rum öppnades.

"Se hvilket besynnerligt sken der borta, tvärtöfver strömmen," yttrade i detsamma någon i en af fönsterfördjupningarna till sin granne. "Det började nyss, ej större än en gnista, förstorades i en handvändning till en stjerna och har nu växt till en sol. Kan något fyrverkeri vara å färde, för att öka glansen af couren?... Sällsamt!... Men, vid Gud! med hvarje sekund blir lågan större..."

Det är ju eldsvåda!...

Minuten derefter återskallade de kungliga gemaken af det hemska fasans utropét: "elden är lös!"

Drottningen, som knapt hunnit tio steg ut i galleriet, afbröt genast couren, och återvände till sina inre rum. Men villervallan af en karnaval hade redan intagit courens ställe, innan hon hunnit draga sig undan. Så hastigt slöts *den sista* cour, som blifvit gifven på Stockholms slott.

Den tafla, som nu i verkligheten, lefvande, upprullades för de vid tillfället närvarandes blickar, mäkta hvarken någon inbillningskraft på egen hand skapa, eller någon pensel härma.

Genom slottsfönstren inströmmade ett sken, så bjert och i sådan massa, att det helt och hållet fördunklade de kungliga förmakens rika upplysning. Hela nejden simmade i eldröd glans. Under den djupa novemberqvällens nedan stodo Lejonbacken, Norrbro, Gustaf Adolfs och Karl XIII:s torg i ett förklaradt sken, mera glimmande än solljuset.

Alla hofmannalater hade flytt: inga beskyddande småleenden längre, ingen konstlad vördnad, inga smickrande artigheter, ingen förnäm ned- och belåtenhet!... ej ens

några studerade ögonkast af, något doftande joller till, de sköna hoffruntimren!... Deras cachemirer, spetsar och siden fläckades och sönderrefvos obarmhertigt, utom ens en ursäkt. Den snabbfotade fänriken, den luftige hofjunkaren sprungo vårdslöst förbi de giktkrämpiga blå och gula banden. Rangen och betjeningen knuffades om hvarandra i drabantsalar och trappor. Inom få minuter skimrade skaror af granna uniformer på bron och torget midt framför slottet, huller om buller blandade med sprutor, dagakarlar och gatpojkar.

Under det hofkretsen trängdes på drottningens cour, hade en annan del af hufvudstadens befolkning begifvit sig till dramatiska skådespelet, der man uppförde dramen "Redlighetens seger öfver förtalet". Stycket i och för sig sjelft är väl icke bland de mest inbjudande; men tre af allmänhetens älsklingar uppträdde deruti: Hjortsberg som "Eldfelt", Torslow som Smith och Almlöf som Allbrand. Stycket har fem akter. Då man hunnit spela nära slutet af den fjerde började röklukt kännas. Man gaf dock, att börja med, föga akt derpå; ty sådant var ej ovanligt, och härrörde ofta från de under teatern eldade kakelugnarna. Men då röken mer och mer samlade sig på första botten och inträngde i sufflörsluckan, sprang sufflören, under uppträdet mellan Smith och Jenny, ut till den vid luckan stående maskinisten, och tillsade honom att efterse hvarifrån den tjocka röken kom. Denne mente sig likväl ej blifva någon sådan varse. Så snart täckelset föll vid fjerde aktens slut, skyndade sufflören upp på teatern, der röken redan uppsteg genom rännorna till de lösa mellanväggarna, hvarför man förmodade att elden var lös i den längst ner belägna snickareverkstaden. Maskinisten skyndade dit, men fann att der var alldeles mörkt och blef vid uppgåendet först varse elden på andra bottnen.

Den öfverhängande faran medgaf ej besinningstid. En slutakt måste hals öfver hufvud improviseras, helt olika den femte, styckets författare ordnat. Skådeplatsens ypperste konstnär åtog sig det kinkiga, det vådliga, det gräsliga uppdraget att utföra detta inpromptu, och att, denna gången på fullt allvar, med fasa och förskräckelse fylla åskådarnes bröst. Täckelset flög åter upp... för att aldrig mera fällas! och med ett lugn i hållning, åtbörder och röst, som var Hjortsbergs högsta triumf både som konstnär

och menniska, framträdde nu *Eldfelt* på skådebanans rykande tiljor och tillkännagaf, medan elden redan härjade under honom, den hotande faran. Åskådarne, lugnade af det lugn Hjortsberg visade, aflägsnade sig genast i god ordning, utan att någon enda bland dem skadades, hvarken af eld eller klämsel.

Så snart elden fått luft nedifrån, i det den utbröt genom fönstret mellan sydöstra torngafveln och porten åt sjösidan (hvarifrån det starka skenet föll rakt in i fönstren på slottets gallerier och rummen belägna i rad med dem), fördes den genom trätrummorna, hvarigenom lodena gingo, upp i vinden, antände i ett ögonblick dervarande läkter och tak samt rasade fram till den så kallade kronvinden, hvarigenom hela taket på huset och alla fyra tornen hastigt och nästan på en gång antändes *).

Praktfullare skådespel har aldrig gifvits Stockholms innevånare, än branden i dramatiska teaterhuset, hvilket den 24 november 1825 sjelf spelade hufvudrollen i sina förevisningars *sista* akt.

Kastom en hastig öfver- och afskedsblick på denna högtidliga, intrycksfulla bygnad, *den enda* Sveriges hufvudstad egde af medeltidens smak, — en bygnad som fordom kallades och nu mera var "*makalös*" **).

Fältherren grefve Jakob Pontusson De la Gardie, gift med Ebba Brahe, uppförde på 18,000 pålar detta palats, året innan Westphaliska freden slöts. Just här gaf deras son, Magnus Gabriel, den frejdade Mecenaten, sin krönta herskarinna den lysande fest, som börjar första akten af Kellgrens skådespel "*Drottning Kristina*" (musiken af Müller), der i bakgrunden huset synes illumineradt, tillika med trädgården, från början tillhörig palatset, sedermera skild derifrån och kallad "*Kungsträdgården*", och slutligen sköflad och som torg utrustad med Karl XIII:s bildstod och namn. Vid Karl XI:s reduktion lades bygnaden under kronan och inreddes 1690 till Arsenal. Denna förbyttes 1793 till dramatisk teater, som den 1 november — den då regerande konungens, Gustaf IV Adolfs födelsedag — öppnades med "*Den svartsjuke Neapolitanaren*", författad af Gustaf III, och operan "*Alcides' inträde i verlden*" ***).

*) Minne af kungl. dramatiska teatern (Stockholm 1825).
**) Anf. st. äfven Stockholm af Elers; andra del.; sid. 227.
***) Minne etc.; Elers anf. st.; sid. 219.

Hjortsberg, en af de konstnärer, hvilka *först* uppträdde på denna skådeplats, blef också *den siste*, som der visade sig.

Utanför platsen togo Karl Johan och tronföljaren till häst, jemte sina staber, eldsvådan i ögonsigte. Det gälde mindre att släcka palatset, som brann, än att förekomma farans utbredande till andra bygnader i granskapet. Sannolikt hade det varit ganska svårt att rädda mer eller mindre af den gamla grefveborgen; men säkert är, att sådant i alla fall ej låg uti Karl Johans plan, sedan en olyckshändelse nu påskyndat fullbordan af hvad han länge åsyftat: bygnadens nedrifvande. Han kände sig hopkrymt och besvärad inför minnen, som tydde på andra tider än hans. Om han fördrog att höra berömmas — om han till och med sjelf berömde Gustaf Vasa och Karl Gustaf af Pfalz, var det derför att de börjat regerande konungalängder, lika som Karl Johan sjelf, och att *deras* hus likväl nu mera ej stodo hans eget i vägen. Om han satte värde på Karl IX var det derför, att denne störtat Sigismund, — och i Sigismund såg Karl Johan endast Gustaf IV Adolf. Om hjeltarne vid Lützen och Narva af Karl Johan städse nämndes med aktning och loford, var det derför att hjelten vid Gross-Beeren och Dennewitz kände sin rättighet till plats vid deras sida i ryktets tempel. Om slutligen Karl XI fann nåd för Karl Johans ögon, var det derför, att den förre skaffat Sverige soldater och statsintrader hvilket den senare nogsamt förstod hvad de dugde till. Eljest var "Karl XIII den ende bland sina företrädare Karl Johan erkände som kung" *), och en oberoende aristokrati, med stora egenskaper, fasta grundsatser och afgjordt inflytande, det förskräckligaste, det afskyvärdaste Karl Johan visste, under det han, alldeles som Napoleon, älskade att se släpet af sin purpur uppburet af historiska namn, då deras smidiga skaplynnen egnade sig till lydiga redskap åt hans vilja.

Det gamla minnesdigra palatset, med sina åldriga murar och sina fyra stolta torn, en prydnad i bakgrunden af Stockholms oförlikneliga hamn, hade likväl alltid varit en nagel i ögat på Karl Johan. Dessutom skymde det utsigten från det slott, han bebodde till den bildstod, han låtit resa åt den monark, som gifvit honom fadersnamn och närmat honom till maktens och ärans högsta spets. Det

---

*) Yttrande af excellensen grefve Gustaf Lagerbjelke till författaren.

hade länge berättats, att den "makalösa" bygnaden skulle borttagas. Olyckan, lika trogen denne ödets utkorade som lyckan, gick hans önskningar i förväg, och sparade till och med många utgifter för bygnadens jemnande med jorden, om den behöft rifvas på vanligt sätt. Under sådana förhållanden hade det varit orimligt att förslösa ansträngningar på det utdömda palatsets räddning, äfven om räddning varit möjlig.

Se också huru gräsligt skönt det brinner! Se huru de sprakande gnistorna sväfva i luften som stjernor, lösryckta från det mörkblå fästet, der i ett omätligt fjerran myriader sådana tindra i den mörka novemberqvällen! Se huru den hvita snön öfver allt i nejden vid det röda skenet glimmar likt diamanter! Se huru lågorna rasa derinne, huru deras glödande tungor girigt slicka de grå murarna derute! Se huru en tron, en stod, ett berg, en sol i ett ögonblick förvandlas i aska, — huru elden frossar bland siden och sammet, bland spetsar och flor! — huru drägter från alla tidehvarf, alla punkter på jordklotet, för alla åldrar, alla samhällsbelägenheter, sekund efter sekund varda till intet: vildens tigerhud, konungars mantel, munkens kåpa, riddarens pansar, hofmannens bjefs, tiggarens trasor, allt förtära de hungrande lågorna och deras hunger, i stället att stillas, förökas ju mera de sluka! Nu linda de sina flammors armar kring de spotska tornen. Men försåtet, förstörelsen, förgängelsen bo i dessa famntag! Och hvilka syner *derinne!*... Kasta ännu en blick dit in i dessa kamrar, som *aldrig* förr, ej ens under sina mest lysande dagar, varit fylda af ett så bländande ljus som nu! Ser ni denna qvinnohamn i det nordöstra tornet? Ser ni huru hon vrider händerna af ångest, huru förtviflan ropar ur hennes anletsdrag, medan röken qväfver hennes röst. Det är Kristina, den *makalösa* qvinnan, som grämer sig öfver härjningen af sin gunstlings "makalösa" slott, — detta slott, der hon mången gång ökat glansen af hans ståtliga banketter och förstulet bortjollrat tiden mången vällustig herdestund! Det är Kristina, den lysande drottningen, som lade fredens helande oliv på såren af tretiårig blodsutgjutelse; som med nya segerfanor riktade svenska minnenas skattkammare och lade nya landskap under Sveriges krona; som var sitt tidehvarfs lärdaste och vittraste krönta hufvud, och som omgaf sin tron med europeiska ryktbarheter: — det

är väl sant, att Oxenstjerna och Baner och Horn och Torstenson och Wrangel hade någon del i detta fredsslut och de segrar, som beredde det... segrar, till hvilka Gustaf Adolf sjelf gifvit impuls och föresyn; men i *hennes* tid mognade frukterna och skörden blef således hennes. Det är Kristina, den nyckfylla furstinnan, som afsvor de trosläror, för hvilka hennes store fader blödde och hvilkas införande i hennes fosterland gjorde hennes farsfars fars storhet; — Kristina den lättsinniga qvinnan, som kastade bort spiran i Stockholm, för att vinna en sarkofag i Rom, och knapt hunnit blifva bofast i "den eviga staden", innan hon längtade till Birger Jarls stad tillbaka och ångrade att hafva afstått sin krona; — Kristina, den grymma qvinnan, som med Messeniernes blod fuktade trappstegen af den tron hon öfvergaf och med Monaldeschis mord fläckade det enskilda lif, dit hon flydde. Det är Messeniernes och Monaldeschis hämdropande minnen, som qvälja och förfölja henne, ännu i hjertat af hennes sedermera förskjutne gunstlings palats: i samvetsraseri faller hon på knä och anropar himlen om förbarmande. För sent! Förgäfves! Se huru de gula och blå afgrundslågorna fladdra kring henne... fatta hennes kläder... hennes hår... hon störtar — — taket störtar öfver henne — — Nordöstra tornet har försvunnit, hastigt och fullständigt, som en teaterkuliss...

Och i nordvestra tornet, ser ni denna vålnad, som från tredje våningens fönster förtviflad mäter afståndet från sin höjd ner till marken, och synes tveka mellan valet att brinna eller krossas. Det är Karl XI, som genom reduktionen röfvade detta palats från sin egen faster, prinsessan Euphrosyne, förmäld med grefve Magnus Gabriel De la Gardie. Det är den stränge konungen, som, sedan han plundrat hennes man på allt hvad staten både tillkom och icke tillkom, ville blidka henne med återställandet af ett dyrbart smycke, som han sade sig hafva undantagit för sin fasters räkning, men hvilket den furstlige grefvinnan, med förakt och vrede slängde för konungens fötter, utbristande: "har du tagit köttet, så må du behålla benen också!" *)... Det är den oinskränkte konungen, som för sina gerningar endast är den allsvåldige Guden redo skyldig och som i sin bästa

*) Tidningen Fäderneslandet den 18 Mars 1833, uppsatsen: «Anekdoter om svenskar».

ålder, i sin högsta makt, plötsligen befinner sig, ehuru omgifven af de skattter han hopat, och i spetsen för sina stående härars lifvakt, instängd mellan fyra ögon med mannen med den oblidkeliga lian och söndersliten af qval utbrister: "I skolen veta att döden är hård att pågå!" *) Hans vålnad, som ni der ser: vet ni hvad han nu skulle önska, han, som fått alla sina önskningar uppfylde? att med inskränktare makt, för hvars vidd hans samvete ej behöft bäfva, med färre rikedomar, öfver hvilka de plundrades förbannelser ej hvilat, få behålla lifvet. Det är för sent! Brännande, som samvetet, tära honom redan de härjande lågorna. Genom bullret af den dånande elden, hvars flingor flyga långt ut åt strömmen, långt ut på marken, och de släckandes stoj tränger ett hemskt, ett sönderslitande anskri...

Vålnaden och nordvestra tornet finnas ej mer.

Och skepnaden, som rör sig så blixtsnabbt, så fjäderlätt derinne i sydöstra tornet... hvilken annan kan det vara, än Tredje Gustaf! Kanske hafva de politiska menedarna, säkerhetsakten, Hästeskos stupstock, med fasa fylt tjusarekonungens långa slummer i Riddarholmens hvalf! Kanske har han vaknat vid klämtslagen... En teater brinner... Huru skulle *han* kunna motstå denna dragningskraft?... Han har hastat dit. Han befinner sig i det palats, hvilket, enligt af honom sjelf förelagd plan, Kellgren förevisat redan i första uppträdet af skådespelet "Drottning Kristina". Eldskenets glans förgyller hans egen bildstod gent öfver vid skeppsbron. Luftig och fin syntes Sergels mästerverk stå på språng att ila mot odödlighetens branter. Se huru skepnaden derinne spritter, förmodligen af fröjd, vid denna syn!... Men han vänder sig åt motsatta sidan; hans blick studsar vid broderns bildstod, tung och klumpig och hotande, liksom fastnaglad vid jorden! Se huru skepnaden i tornet kastar sig åt alla sidor, på nytt svida dödssmärtorna den 16 och 29 Martii!... "Den efterverld, som redan sitter till doms öfver hans — Gustafs — blodiga stoft, skall, utan tvifvel, om den minnes hans dygder, äfven ej förgäta hans fel. Vi ihågkomma, att han vågade tänka stort om fäderneslandet, och gifves ingen heligare eld än ärans, så har Gustaf genom eld renad in-

*) Svenska konungars olycksöden af H. Schützercrantz; sid. 168.

gått i odödlighetens tempel“ *). Men se vidare hur han sträcker ut handen mot det tempel, han sjelf rest åt de “Fosterländska Sånggudinnorna“, och besvärjer det rasande elementet att skona åtminstone denna helgedom. Elden lyder hans besvärjelse, — lyder Karl Johan, hvars skarpa fältherreöga afvärjer faran; men de giriga lågorna släppa ej sitt väntade byte utan vederlag: skepnaden i sydöstra tornet blir sjelf deras rof... Efter några minuter är det *förbi* med både skepnaden och tornet... Ett brusande eldhaf öfversvämmar och uppslukar dem begge...

Ännu kämpar sydvestra tornet mot förödelsen. Från dess tinnar gjutes Armidas eldregn öfver nejden: röda drakar susa i alla riktningar genom luften: elementerna brottas: massor af vatten, slungade i massor af eld, åstadkomma åskors dån och uppjaga svarta molnstoder, som mellanåt dölja föremålen för åskådarnes blickar. Flammorna smyga invändigt längs upp efter tornets väggar, tränga in i alla dess springor, utbrista på en gång genom alla dess porer: de öppna sina glödande gap: ur dem utsträckas högröda tungor: ett smattrande gny hviner genom luften: från metallen, hvarmed taket är betäckt, sprider sig kring tornet en brokigt skiftande krans af böljande lågor: Den svarta vindflöjeln rodnar af maktlös harm: det brakar som vid Raknarök — —: tak och flöjel ligga i gruset. Det hela är ett Ætna i förminskad storlek.

De aristokratiska tornen hafva således upphört att sticka afunden i ögonen. Den fullkomligaste jemlikhet råder derinom det nedbrända palatsets rykande ruiner, — eldens böljor öfverskölja dem först, sedan kastar röken öfver dem sin tjocka mantel... “När allt är allt, så är allt allt“ **)...

Åskådarne, höga och låga, återvände till slott och kojor.

Och det vardt natt. — —

*) Geijer i sitt inträdestal uti Svenska akademien.

**) Thorild.

XIX.

Karl Johan sjelf lutade sig mot ett fönster i sitt röda förmak och skådade på de af röken svärtade, ännu rykande lemningarne af det nedbrunna exgrefliga palatset.

I rummet stodo, nästan uti en halfcirkel, excellensen grefve Lagerbjelke, chef för de kungliga skådespelen, t. f. öfverståthållaren baron Edelcreutz och grefve Brahe.

"På byggnaden är ingen skada — tog konungen till ordet: jag hade i alla fall beslutat att låta rifva ned den; men att det skulle slutas på ett så bedröfligt sätt, var dock rätt illa. Prisad vare derför Försynen, att ingen värre olyckshändelse inträffade!... Men då min kammartjenare i natt klädde af mig, berättade han om syner, som folket skall haft under eldsvådan, om vålnader, som skola visat sig i fönstren af de tre tornen. Huru hänger det ihop med detta tokprat herr öfverståthållare?"

"Historien är den, allernådigste herre! — genmälde baron Edelcreutz, — att två pigor och en teaterns ordonnans, okunnige om faran, sökte att berga hvad de kunde, men blefvo beklagligen offer för sitt nit *). Det var dessa man såg skymta förbi tornfönstren, sedan räddning ej längre var möjlig; och det är säkert deraf vidskepelsen och lättrogenheten satt fabeln i omlopp om andesyner i de brinnande tornen."

"Hvad är det ni säger?" — röt konungen häftigt och med mulnad blick — "hafva menniskolif vid detta olyckliga tillfälle blifvit spilda?" (Karl Johan slog händerna för pannan och ilade ett par steg fram och åter på golfvet. Derefter, stannande midt framför de tre innevarande personerna, tillade han:) "Det anade mig, att den fördömda couren skulle bli förebud till någonting högst obehagligt. Jag bad länge och enträget min gemål afstå från detta narrverk; men hon lät icke säga sig, (vändande sig till Brahe). Ni vet, både att jag hade ledsamma aningar i afseende på denna cour, och huru mycket jag bemödade mig, att kunna öfvertala drottningen från att gifva den, herr grefve?"

*) Minne af kongl. Dramatiska teatern.

"Ja, allernådigste herre!" svarade Brahe, och bugade sig djupt.

"Med nådigt tillstånd ber jag att få uttrycka," vidtog här excellensen Lagerbjelke, lifligt och med den honom egna finhet, "huru outsäglig erkänsla menskligheten och synnerligen en utmärkt del af hufvudstadens befolkning äro hennes maj:t skyldiga vid detta tillfälle, just för den stora mängd, som täflade om äran att få göra hennes maj:t sin underdåniga uppvaktning. Om drottningens våning i går afton befunnits tom och det numera grusade skådespelshuset varit utsåldt, så hade törhända tre *hundra* personer omkommit i trängseln, i stället att nu vid denna bedröfliga sluthändelse blott *tre* menniskor satt lifvet till. Det är, näst Gud, hennes maj:t drottningen, som vid denna olycka varit hufvudstadens skyddsande."

"Tror ni verkligen det?" föll konungen hastigt in, med ljusnad blick.

"Jag icke blott *tror*, det, allernådigste herre!" fortfor Lagerbjelke, "utan jag är derom *förvissad*, och jag vädjar tryggt till herr öfverståthållarens omdöme."

"Nå väl, Edelcreutz! låt höra er tanke," befallde konungen.

"Den instämmer till punkt och pricka med hans excellens grefve Lagerbjelkes," yttrade baron Edelcreutz, "ty om blott en tredjedel af dem, som i går qväll inställde sig på couren, i stället besökt Dramaten, så hade vi i dag haft åtminstone ett par hundra lik i mera hufvudstaden."

Med klarnad uppsyn och lifliga utbörder utbrast Karl Johan: "Gud ske lof!... Det var då en Försynens skickelse, detta infall af Desideria!... (till Brahe) Skynda genast till drottningen, herr grefve, och lugna hennes oro med hvad ni nu sjelf hört. Säg henne, att hon varit ett redskap i Försynens hand att förekomma en ännu större olycka, att *jag tackar henne* och att *folket vet* hvad det har *henne* att tacka för, begriper ni?"

Grefve Brahe bugade djupt och gick.

Konungen (till Edelcreutz). "De olyckliga offren, så snart man hittat deras lemningar bland gruset, skola begrafvas på min enskilda bekostnad, icke med opassande prakt, men anständigt och så, att ingen må finna anledning att stöta sig på att det blifvit gjordt hvarken för mycket eller för litet. Ni gör er för öfrigt noga under-

rättad om deras förmögenhetsvilkor och slägtförhållanden. Om de efterlemnat några nära anhörige i betryckta omständigheter, anmäler ni sådant hos mig; jag beviljar dem då understöd af min egen handkassa, begriper ni?“

“Ja, allernådigste herre!“ svarade Edelcreutz, “och utber mig den nåden, att å deras vägnar få nedlägga uttrycken af underdånig tacksamhet för ers maj:ts fötter.“

“Låtom oss icke tala derom!“ återtog konungen “Jag inser, att er närvaro ännu behöfs, der olyckan timat. Jag vill derför ej längre uppehålla er. Farväl, så länge, kära Edelcreutz!“

Denne aflägsnade sig efter en djup bugning.

“Och nu, herr grefve! (Karl Johan vände sig till Lagerbjelke) Låt mig höra hvad som kunnat räddas och hvad som gått förloradt vid denna olyckshändelse?“

“Af förra slaget“ berättade excellensen Lagerbjelke “är ty värr! ingenting mer i behåll, än biblioteket och perukförrådet, som frälsades af en perukmakaregosses behjertenhet och rådighet. De för aftonen spelande hunno ej rädda ens sina egna kläder, utan nödgades, i de teaterdrägter de buro i det förevisade stycket, flykta undan de allt uppslukande lågorna. I magasinerna förtärde de allt hvad der fans. Några hundrade fullständiga *habits habiliers*, af äkta guld- och silfverbrokad, sammet, eller siden med dyrbara broderier, och af hvilka många tillhört kungliga och furstliga personer: såsom den konung Gustaf III bar vid sin förlofning, och hvilken blott ett par gånger varit nytjad på skådeplatsen, blefvo eldens rof, tillika med en myckenhet kulisser och teaterprydnader. Till och med klädespersedlar, tillhörande ers maj:ts stora teater, hvilka blifvit lånade till den dramatiska och nytjade i de senast uppförda styckena “Maria Stuart“ och Johanna Montfaucon“, uppbrunno.“ *)

“Det är illa med dessa förluster,“ yttrade Karl Johan “men det är förskräckligt, att menniskor satt lifvet till. Allt annat kan ersättas.“

“Med några saker låter det sig likväl icke göra“ anmärkte Lagerbjelke. “Bland annat som blifvit förstördt torde jag böra nämna ett under glas och ram förvaradt utdrag af dramatiska teaterns reglemente, af den ryktbare,

---

*) Minne af kungl. dramatiska teatern.

nu mera aflidne konstnären Schylander så väl skrifvet, att det allmänt ansågs vara stucket i koppar;*) äfvensom den af professor Göthe i hvit marmor huggna bröstbilden af generalen grefve Gustaf Löwenhjelm, som samtlige teaterns skådespelare bekostat och låtit på en fotställning uppsätta i teaterns foyer, till en hågkomst af högaktning och erkänsla för denna eders maj:ts teatrars f. d. styresman. Särskildt skada var det på det vackra gipstaket i detta rum, föreställande Simson med lejonet.“ **)

Försänkt i betraktelser, blickade konungen ömsom på det i solljuset glädtigt inbjudande operahuset, ömsom på dramatiska palatsets sotiga ruiner. Ändtligen utbrast han, vändande sig till Lagerbjelke: “Det faller mig något in, herr grefve! När ni en gång verkställer hvad ni ofta hotat med, att lemna teaterstyrelsen, tager jag alldeles min hand från skådespelen. Ni vet, att jag sjelf sällan eller aldrig besöker dem. Dessa folkskockningar inom murarna af en teater äro så mycket äfventyrligare, som inga eldfarligare ställen finnas, än just dessa inrättningar. Deras indragningar sparar mig dryga kostnader, bekymmer och svidande sorger, som denna nu till exempel af de olyckliga, hvilka blifvit innebrända.“

“Och ändock, allernådigste herre!“ invände Lagerbjelke fint småleende “*kan* ers maj:t icke lemna teatern åt sitt öde, icke undandraga sig att eftertryckligt understödja densamma, icke undvara den.“

“Hvad är det för dårskaper ni der pratar, herr grefve!“ for kungen häftigt ut. “*Jag* skulle ej kunna *undvara* en teater, der jag *nästan aldrig* infinner mig och af hvilken jag aldrig röner annat än förargelse?“

“Men ers maj:t skulle röna sådan i ännu högre mått, af ännu betänkligare art,“ fortfor Lagerbjelke “om offentliga skådespel saknades i ers majestäts hufvudstad. Först och främst låter det sig icke göra, med den utveckling bildningen fått i alla stater och den underlättade gemenskap, som nu numera råder mellan dem alla, att umbära någon anstalt till nöje och förädling, af snart sagdt hvilken beskaffenhet som helst, som är att tillgå i andra länder. För det andra blefve det förolämpande för ers maj:ts ära,

---

*) Anf. st.

**) Anf. st.

om er hufvudstad, allernådigste herre! vore den enda i Europa, der en kunglig teater ej funnes. Och för det tredje (som törhända icke är det ovigtigaste skälet) skulle det öka det redan tillräckligt stora antalet af Stockholms kannstöpare, häckelmakare, skrikhalsar och till äfventyrs jemväl ränksmidare, med alla dem, som åtminstone icke smäda regeringen, myndigheter, embetsmän och i allmänhet det upphöjda och utmärkta i samhället, så länge de tjusas af den ena konstnärens eller konstnärinnans spel och af den andras röst. Medan *les badauds de Stockholm* klappa händerna åt ett teaterputs eller kraftuppträde, en aria, en *pirouette*, hänga de icke näsan öfver Argus på kaféer och källare... och det är alltid *autant gagné*.“

“Och om jag också ej ogillade er åsigt“ återtog Karl Johan, väckt till eftersinnande, “huru vill ni ersätta den skådeplats, som brunnit ned, eller är det endast sångstycken och dans, som komma skrikhalsarne att glömma Argus och Anckarsvärd och hvad de allt heta, dessa skrifvande och pratande hjeltar?“

“Förlusten af en skådeplats för talstycken är visserligen så mycket mera kännbar, allernådigste herre!“ svarade Lagerbjelke, “som operan hufvudsakligen är ordnad och beräknad uteslutande för sången och dansen. Men den sten man ej kan lyfta, måste man gå omkring, och intill dess under tidernas lopp tillfälle kan yppas att bygga ett nytt dramatiskt skådespel i det nedbrunnas ställe, får man dela, eller rättare indela teaterstyckena mellan lyriska och dramatiska scenen, med olika inträdesafgifter och särskildta speldagar för dem hvardera.“

“Det är mig kärt att höra, det ingen förlust egentligen uppkommit af den föråldrade bygnadens brand“ anmärkte konungen “men derför att ni påstår att skådespel behöfvas i min hufvudstad, vill ni väl icke påstå, att *jag* behöfver låta uppföra dem *på min enskilda bekostnad*. Jag kan skänka eller uthyra hela inrättningen åt staden, åt något bolag eller till och med åt någon skicklig person. Det blir intet afbrott i skådespelen, men det blir en högst betydlig lisa för min handkassa. Hvad säger ni om denna plan, herr grefve?“

“Som nitisk, trogen, tacksam och ers maj:t underdånigst tillgifven undersåte, kan ingen högre än jag önska bespara er, allernådigste herre! onödiga utgifter,“ svarade

Lagerbjelke. "Hela verlden vet, huru efterhängset, stundom rentaf oförsynt ers maj:ts handkassa tillitas vid alla tillfällen, och huru ädelmodigt, huru konungsligt frikostigt den står öppen för allmänt och enskildt gagneligt företag, för understöd och välgerningar af alla slag. Det är, vid Gud, en samvetssak ej mindre att falla den ytterligare till last med nya utgifter, än att icke minska redan beslutade eller tillvarande, allt hvad minskas kan och bör. Men det, utan tvifvel, högst betydliga tillskott ers maj:t vidkännes till skådespelens vidmakthållande i dess hufvudstad, för egen hög räkning och i eget nådigt namn, äro icke af beskaffenhet att böra eller, på sätt och vis, ens *kunna* hvarken indragas eller minskas. Ty lika osvikligt, som ni nyss, allernådigste herre! med vanlig vishet, sjelf insett, att till och med er statskonst fordrar att leda allmänhetens uppmärksamhet från regeringsförfoganden och att i stället sysselsätta den med hvad på skådebanan förevisas: lika säkert är, att detta ändamål skulle förfelas, — att raka motsatsen deraf *kunde* inträffa — om anstalten fölle i oblida eller okunniga händer. Å ena sidan omöjligheten, äfven med den strängaste censur, att förekomma eftertänkliga åsyftningar, inlindade i ordalag, som äfven för det skarpsyntaste öga måste *synas* oskyldiga, men hvilka en åtbörd, en tonvigt, kunna gifva en helt annan färg — för att icke tala om, det uttryck kunna af skådespelare, som ej stå under högsta myndighetens särskildta lydnad, tilläggas, förvrängas eller uteslutas, hvaraf allt vådliga anstötligheter äro att motse: å den andra, svårigheterna, om icke också rentaf stundom omöjligheten att förmå den enskildta teaterägaren, att låta uppföra sådana stycken, eller inlägga sådana tillämpningar, som vid vissa tillfällen kan vara gagnelikt att hålla allmänheten under ögonen och inskärpa i dess minne. Det vore dessutom föga enligt med ers maj:ts höga värdighet och svenska namnets heder, om ers maj:t skulle vara den enda monark i Europa, som saknade en hofteater, att icke nämna huru lyckligt det är att folket eger ett tillfälle öppet på sina — det vill säga: på eders maj:ts — högtidsdagar, under tillsyn af en öfver ordning och skick af ers maj:t sjelf tillsatt myndighet, att få gifva luft åt sina undersåtliga känslor, hvarom berättelserna må kunna göra intryck äfven på afstånd, i och utom landet."

"Välan då," afbröt här konungen, "efter ingenting i mina förenade riken kan göras, utan att min handkassa tillitas, så vill jag tills vidare... *tills vidare*, begriper ni? ... roa min hufvudstad med skådespel, på min bekostnad. Åt er, herr grefve, uppdrar jag, att göra för teaterns konstnärer fattligt, att det är för att trygga deras framtid, jag går in på dessa uppoffringar. Hufvudstadens invånare må väl inse, att det är *deras* nöjen, icke mina, dessa kostnader åsyfta?"

"Tvifvelsutan, allernådigste herre!" svarade Lagerbjelke, under en illparig dragning på mungiporna. "Och om deras fattningsgåfva skulle finnas i behof af någon underlättnad i dessa afseenden, känner jag djupt och skall med det nit och den urskilning, som fallit på min lott, bjuda till att fullgöra en för mitt hjerta lika dyrbar, som bjudande pligt."

XX.

För att göra både sin egen person och teatern angenäma för och förtjenta af Karl Johans fortfarande beskydd, drog grefve Lagerbjelke försorg att med ett splitter nytt praktskådespels uppförande fira konungens födelsedag. Dertill utsågs Spohrs "Jessonda", som är ett af de grannaste stycken för ögat, på samma gång som det är ett af de herrligaste för örat, ett af de njutningsrikaste för känslan.

Det var således i alla afseenden lämpligt för tillfället. Men sådant var icke nog, för att åt tillställningen vinna konungens bifall och tillskynda honom ett verkligt nöje, det han icke fann i uppträden på teatern. Det var hans festliga emottagande der med pomp och glädjeyttringar, som utgjorde hufvudsaken.

Till ändamålets vinnande vidtogos erforderliga mått och steg. Vissa inträdeskort undanhöllos från försäljningsluckan och utdelades *utan* betalning åt *välsinnadt* folk, med röster som larmtrummor och "händer som klappträn", enligt Figaros uttryck uti "Barberaren i Sevilla". En tjensteman

vid polisen hade uppdrag att gifva tecken, när hänryckningen skulle bryta löst.

Ingen plats fans ledig. Det var till hälften ett galaspektakel, ty man såg ej annat än högtidskläder och uniformer.

De kungliga personerna anlände. Alla uppstego; men det nådiga småleendet var nära att dö bort på Karl Johans läppar: ty ingen mun öppnades, ingen hand rördes till glädjeyttring.

Förstenad först, förtviflad sedan, slet Lagerbjelke håren af sitt hufvud, stampade och svor *bakom* kulisserna. Han gjorde sjelf och lät andra göra förstulna tecken åt de påräknadt "välsinnade" i parterren att låta höra utaf sig. Förgäfves! Deras föreskrift lydde: att förblifva stumma tills * * gåfve tecken att hurra och klappa händerna. Men * * syntes icke till.

"Hvad tänker den förbannade menniskan på? Hvar är den satans karlen?" röt grefve Lagerbjelke. Ingen visste det; ingen hade sett en skymt af polistjenstemannen.

Några minuter senare anlände han, springande, flåsande och drypande af svett. Han hade med några bekanta tagit en "sexa" på Operakällaren och bland glas och skämt glömt sig qvar öfver tiden för de kungliga personernas ankomst till skådespelet, hvilken dessutom, af någon tillfällighet, inträffat en half timme förr, än * * beräknat.

Man sökte så vidt ske kunde godtgöra försummelsen. Det hänryckningsuppträde, hvarmed excellensen Lagerbjelke afsett att emottaga konungen, gafs i stället omedelbart efter skådespelets slut. Från alla rader i salen ropades "folksången!" hvilken afsjöngs under det alla åskådarne förblefvo stående, och efter sångens slut, genljöd salen af lefverop och handklappningar*).

Intrycket af en viss förtrytelse öfver det likgiltiga emottagandet stannade icke desto mindre qvar i Karl Johans sinne.

"Jag fann denna afton odräglig," yttrade han, mellan fyra ögon till grefve Brahe. "Stycket är öfver all beskrifning långtrådigt, musiken enformig och tröttsam: eller hvad tycker ni, herr grefve?"

---

*) Anekdoten är historisk.

"Alldeles detsamma som ni, allernådigste herre!" blef svaret. "Jag förstår ej hvad grefve Lagerbjelke tänker på, hvilken likväl ofelbart är ett snille, efter ers maj:t plägar täckas så benämna honom, att han för ett så *stort* tillfälle och då han visste att ers maj:t sjelf ville hedra skådespelet med dess höga närvaro, kunde välja ett sådant stycke."

"Praktfullt är det likväl, det kan icke nekas."

"Ja, ostridligt är det utomordentligen grant."

"Kanske musiken för kännares öron och för män af yrket ej heller är så oäfven?"

"Alla instämma deri, att den är djup och hänförande."

"Flera uppträden förekommo mig underhållande, till och med rörande."

"Ja visserligen; de spände uppmärksamheten och talade till själen."

"Också var ju huset alldeles fullt och åskådarne syntes mig belåtne med sin afton."

"Icke blott belåtne, allernådigste herre! De voro förtjuste och äro det alltid, då den lyckan beskäres dem, att få se ers maj:t frisk och nöjd."

"Det märktes just icke vid mitt inträde i salen."

"Men så mycket omisskänneligare, då ers maj:t var i begrepp att lemna den. Sannolikt hade grefve Lagerbjelke i afsigt att ej låta ers maj:t vänta på sjelfva skådespelet, förbjudit att afbryta ouverturen, som började i samma ögonblick ers maj:t inträdde i logen."

"Kan man se! hvilken dårskap!"

"*Les gens d'esprit sont parfois bêtes, Sire.* Jag dristar låna ett af ers maj:ts egna uttryck."

"Rätt bra, herr grefve! Jag är emellertid ej utan bekymmer, att han en vacker dag skall fullfölja sin föresats, som han beständigt bär på tungan, och begära entledigande från styrelsen öfver skådespelen. Der är han omistlig; ty jag känner i sanning ingen att sätta i hans ställe."

"Ja, grefve Lagerbjelke är klipt och skuren för den befattning, ers maj:t täckts anförtro honom, och skulle der ej kunna ersättas."

"Likväl synes han något för mycket räkna på sin oumbärlighet den gunstige herren. Jag tycker ej om, att man inbillar sig, det jag icke kan finna en efterträdare, åt hvilken som helst. *Om jag vill,* kan grefve Lagerbjelke få

sitt afsked, om det ock vore i denna dag! Det är på mig ensamt det beror, att besätta hans plats med hvem jag behagar, begriper ni, herr grefve?"

"*Cela est sans réplique, Sire.* Och vore det ers maj:ts bestämda föresats, att ställa någon annan i spetsen för teaterstyrelsen, så skulle jag våga i underdånighet föreslå någon, som vore ers maj:t ändå mera oinskränkt tillgifven än grefve Lagerbjelke, och som kanske bättre än han skulle förmå att hålla den oroliga skådespelarepersonalen i tyglarne, så att ers maj:t aldrig blefve oroad med deras jemmer och tvistigheter..."

"Nå väl?"

"Då ers maj:t törhända beslutit bibehålla grefve Lagerbjelke på sin plats, fruktar jag det kunde misshaga ers maj:t, om jag tilläte mig att tala om någon annan."

"För ingen del. Låt mig höra hvem ni menar."

"Jag har en kamrat, hvars kärlek och vördnad för ers maj:ts höga person ej känna några gränser. Han är obesmittad af den nya tidens irrläror. Han afskyr mera än det låter sig beskrifvas kannstöperi, hatar och föraktar politiska skrikhalsar, antingen de väsnas vid, eller utom riksdagar. Dessutom är han kännare både af skådespel och musik..."

"Men så säg då en gång hans namn!"

"Grefve Puke."

"Ser ni bara! Det är icke värdt någon inbillar sig vara oumbärlig. Jag har alltid efterträdare till hands, när den behöfs. På grefve Puke har jag länge haft ögonen fästade. Jag känner hans tillgifvenhet för min person. Det är just honom, jag utsett till Lagerbjelkes efterträdare ... det vill säga: när han en gång sjelf begär att lemna styrelsen öfver skådespelen; ty jag skulle ej vilja stöta honom för hufvudet, begriper ni?"

"Bevare Gud!... Men *om* framdeles grefve Lagerbjelke, som han sjelf plägar säga, "tröttnar", tillåter ers maj:t, att jag då i underdånighet påminner om ers maj:ts nu yttrade nådiga afsigt hvad grefve Puke beträffar?"

"Jag icke blott tillåter, jag befaller er, att då erinra mig om honom."

"Det värsta vore, i händelse h. k. h. kronprinsen ämnade föreslå någon annan..."

"Huru? Min son skulle vilja blanda sig i mina regeringsärenden! Det skall icke lyckas honom. Grundlagarna och folkets kärlek hafva lagt makten i *mina* händer — i *mina*, och *ingen annans!* — och jag är sinnad att vidmakthålla mina lagliga rättigheter, hvilka också äro folkets, till och med mot min egen son, vore det ock på bekostnad af mitt lif. Må han besinna, att jag nu mera icke behöfver honom för betryggande af Skandinaviska halföns framtid, Europas lugn och min ätts fortplantande till kommande århundraden. Jag har redan en sonson... Hvem är det, Oskar ämnar lägga sig ut för till chef för *mina* skådespel?"

"Jag bedyrar ers maj:t att jag ej känner det. Men jag vet endast, att ers maj:ts lifgarde till häst, som ni städse täckes omhulda, allernådigste herre! med så mycken utmärkande bevågenhet, ej har den lyckan att stå lika väl hos hans kungl. höghet, och jag fruktade, att prinsen ej skulle gerna se, om ers maj:t fortfarande förunnade vedermälen af sin nåd och höga förtroende åt medlemmar af denna korps."

"Var i det afseendet obekymrad, herr grefve! Det är *mig* Oskar har att tacka för det lif han njuter, för de kronor han en gång *efter mig* får. *Jag* har kunnat vinna, skulle i värsta fallet, kunnat eröfra dem sjelf; *han* skulle evigt stannat på den punkt, lyckan låtit honom födas. Så länge jag sjelf bär mina kronor, det vill säga, så länge Gud förunnar mig lifvet, må ingen annan, eho som helst, bjuda till att föreskrifva hvem jag bör gynna, eller icke gynna... begriper ni?"

Den lågande blicken och de häftiga åtbörderna intygade, att konungens ord flöto ur hjertat.

XXI.

Abbé Gridaine tog hatt, käpp och handskar för att gå ut, då dörren sakta öppnades — och Spinoletta inträdde. Med småleendet på läpparna sökte hans lurande blick läsa i Gridaines anlete det intryck hans ankomst gjorde, och oaktadt den senares bemödande att synas angenämt öfverraskad af besöket, vederlade hans uppsyn de välviljans talesätt, hvarmed han bad Spinoletta vara välkommen.

"Är det embetsärenden, som mana dig ut, broder!" tog Spinoletta till ordet, medan han ännu stod qvar vid dörren, "så aflägsnar jag mig genast. I annat fall skall, som jag hoppas, du ej finna de ögonblick förlorade, under hvilka du förunnar mig vederqvickelsen att för dig öppna mitt hjerta."

"Ni gör mig på en gång heder och glädje, högvördigste broder!" svarade Gridaine, i det han på en stol lade från sig hatten, käppen och handskarna, och inbjöd sitt främmande att träda fram i rummet, "om ni vill hugna mig med upplysningen och uppbyggelsen af edra samtal, ju längre desto bättre för mig."

De begge romersk-katolske andlige gingo in i nästa rum och togo plats i soffan.

"Du känner mig tillräckligt, min högvördigste vän!" började nu Spinoletta, "för att fatta, huru påkostande jemväl för mig det uppdrag var, jag vid ett föregående besök här hade att utföra, då mig ålåg att förkunna dig den heliga stolens misshag med din eftergifvenhet för verldsliga väldet i en punkt, den ömmaste och dyrbaraste Rom *ännu* äger i detta kätterska land; men lydnaden, den ovilkorliga, oinskränkta lydnaden för öfverordnades befallningar, som utgör kyrkans styrka och vårt heliga samfunds hufvudregel, medgaf inga sidoafseenden på vår inbördes vänskap. Du stälde dig ock, utan knot och utan invändningar, till efterrättelse den näpst i hela dess stränghet Rom föreskref, icke för att hämnas, utan för att försona, icke för att krossa, utan för att upphöja; ty den sig förnedrar, äfven

genom späkning, erkännande af begångna fel och ånger, han varder upphöjd. Rom har sett och upptecknat din hörsamhet: den högsta belöning en kyrkans son kan eftersträfva. Du vet hvad det innebär, då Rom, genom sin högra hands redskap, genom oss af Jesu heliga sällskap antecknar någon bland fåren, eller bland getterna. Det är i dag min ljufliga plikt, att förklara dig den heliga stolens bifall öfver din vaksamhet och ditt nit, och det är för mig en särskild tillfredsställelse att hafva beredt dig vägen och för dig underlättat möjligheten att lyckas på sätt som skedt.“

“Hvilken hjertlig fröjd jag känner öfver dessa ers högvördighets trösterika ord,“ genmälde Gridaine, hvars pannas fåror småningom jemnades, “kan ej uttryckas och behöfver det ej heller för ett så skarpsynt öga som ditt, högvördigste broder. Ville du öka din godhet mot en ringa medarbetare i den dyra vingården, så gåfve du mig, utan omsvep, tillkänna hvaruti det, genom den högstes nåd, Guds moders bistånd och helgonens förböner, mera nu än förr lyckats mig att vara Rom och det heliga brödraskapet till behag?“

“Det skulle förundra mig,“ återtog Spinoletta, med ett slugt och öfverlägset småleende , “om jag *behöfde* tilllägga att vår helige faders belåtenhet härrör deraf, att du afstyrt den syndiga anstötligheten af kronprinsessans kyrkotagning denna gång efter affällingen Luthers kätterska ritual. Medan du, pligt och föreskrifter likmätigt, i bakgrunden lät bannstrålen framskymta, om ännu ett återfall egt rum i den styggelse af de Lutherska ceremonierna, hvilka orenade just henne, som renas borde, gaf jag i bigtstolen ännu mera eftertryck åt denna andliga fara och stålsatte det fromma hjertat till ett kristligt motstånd. Dig uteslutande tillkommer likväl förtjensten af att hafva besegrat konungens motstånd i annan rigtning, genom det sinnrika förslaget, hvilket han med glädje omfattade, att i stället för kyrkotagning, låta kronprinsessan, i sällskap med regentslägtens öfriga medlemmar, helt simpelt bevista en luthersk gudstjenst och kalla denna den första efter det kungliga barnets födelse*)· Det afledde kättarnes upp-

*) »Vänskapen på vägen», predikan 6:te söndagen efter H. Trefaldighets, då jemte den öfriga kungl. familjen, h. k. h. kronprinsessan första gången efter h. k· h. hertigen af Upland födelse bevistade gudstjensten i Storkyrkan d. 22 juli 1827. — Wallins religionstal; 3 del.

märksamhet från sannskyldiga förhållandet och tillfredsstälde dem, utan att hvarken lösa eller binda vårt höga skriftebarn. Det är emellertid — du vet det ju sjelf, broder? — icke vår heliga kyrkas art att stanna på halfva vägen och hennes aldrig ur sigte lemnade grundsats, att betrakta hvarje ny framgång som ett oting, derest den icke innebär fröet till nya andliga frukter, hvarmed äfven förstås sådana lekamliga fördelar, som i ett eller annat afseende främja våra stora, heliga ändamål. Roms seger, huru stor den än är, att vid detta tillfälle, och naturligtvis äfven för alla kommande tider, hafva afböjt tronföljarens gemåls kyrkotagning på kätterskt vis, vore onyttig, vore detsamma som ingen, om kyrkan ej framdeles kunde med tillförsigt stegra sina anspråk och rycka det stora omvändelseverket närmare."

"Jag inser detta nogsamt," anmärkte Gridaine, med en suck; "men inser deremot alldeles icke möjligheten att med detta folk och under Karl Johans spira gå i land med stegrade anspråk härutinnan."

"Jag och våra öfverordnade," föll Spinoletta lifligt in, "skulle mycket missräkna oss på ers högvördighets skarpsinnighet och nit, om det ej vore blygsamheten, som nu styrde er tunga. I denna öfvertygelse vill jag fästa er uppmärksamhet på det mål, ni städse måste hafva för ögonen: att åstadkomma en vexelverkan mellan trons salig- och undergörande verkningar högst uppe och sedermera steg för steg så djupt ned som möjligt. Någon kättersk kyrkotagning kan nu mera, sedan den en gång blifvit förkastad, naturligtvis ej sättas i fråga. Om himlen framdeles välsignar det höga paret med döttrar, blir den uppgift ni då får att lösa högvördigste broder! att rycka dem ur de vilsefarandes sköte och samla denna dyra säd i vår allena saliggörande läras lador."

Abbé Gridaines uppsyn mulnade. Han tyckte sig redan känna en försmak af de nya svårigheter och obehag, som väntade honom i det oundvikliga valet mellan viggarna af Roms, eller af Karl Johans vrede. Ett "men" sväfvade på hans läppar, då Spinoletta, som tycktes läsa i hans själ, afbröt:

"Jag vet, — det vill säga: Jesu heliga brödraskap och Rom veta, — att du känner din pligt, högvördigste broder! och fullgör den. Vi behöfva ej i förtid qvälja oss med

bekymmersamma föreställningar: det är nog, som mästaren sagt, att hvar dag hafver sin egen omsorg, sin egen plåga. För ögonblicket är mera maktpåliggande, att se till hvad göras bör och kan i afseende på det stora omvändelseverket i allmänhet.“

“Det lärer väl icke vara ers högvördighet okändt,“ yttrade härvid Gridaine, “att en mängd dels hittebarn, dels i torftighet stadda föräldrars afföda, blifva upptagna underhållna och uppfostrade på katolska trosbekännelsens bekostnad och följaktligen med vår församling införlifvade. Medlen till detta välgörande, Gudi täckeliga ändamål äro gåfvor af vår heliga propaganda, förökade af kronprinsessans frikostighet, hvartill äfven då och då öfverskottet af mitt underhåll med glädje blifvit användt.“

“Ditt samvetes vitnesbörd, Roms bifall och himlens välsignelse belöne dig, högvördigste broder!“ utbrast Spinoletta. “Detta är en af hörnstenarna i den stora bygnaden; och ju mera arbetet fortgår i denna riktning, desto säkrare och herrligare blir segern. Ett råd af din broder, som väl vet att du för dina dyra värfs utförande inga råd behöfver, må du ej upptaga för annat, än hvad de i sjelfva verket äro: nit att utvidga Guds rike, kyrkans renhet samt att uppbygga och upplysa mig sjelf af din egen upplysning. Genom dessa nya små medlemmars af den stora moderförsamlingens rikliga förseende i både andlig och lekamlig måtto, bereder man sig nya verktyg att föröka det kristliga väldet. Dessa barn, om de sakna kända anhörige, beskrifva, när de släppas ut på fri hand, dock under vaksamma ögon, för andra barn allt det goda dem vederfares, och ägga deras lust att blifva delaktige af samma välbefinnande. Hafva de åter en på lefnadsmedel utblottad omvårdnad, så utsträcker man äfven till denna löftena om understöd, dermed förknippande vilkoret af deras kätterska vilfarelsers afsvärjande och upptagande i vår allena saliggörande kyrkas sköte, hvilken alltid står färdig att innesluta ångrande syndare i sin öppna, moderliga famn. Slutligen, i mån som arbetet under den gudomliga försynens och Guds moders beskydd krönes med framgång, ställer man verldsliga utsigter: förhoppningar om gunst, lycka, förkofran och fortkomst i samhället, i bredd med de kristliga löftena om Guds nåd, syndernas förlåtelse och en evig salighet, — och den allt för länge förtryckta kyrkan, —

ett rättvist straff för det hon stundom misskänt oss af Jesu heliga sällskap, våra sträfvanden och verksamhet — skall småningom i hemlighet utgrena sig, tills hon hunnit, från den förödmjukande rollen här i landet af endast tillåten och fördragen, offentligen återtaga den henne enda värdiga af uteslutande herskande, som inga villosatser tillstädjer vid sin sida... Har ni förstått mig, hörvördigste broder, det vill säga: har jag nog tydligt framstält min mening?"

"I en enda punkt," svarade Gridaine, "tvekar jag, huruvida det lyckats mig riktigt uppfatta ers högvördighets mening; i alla andra har jag icke blott förstått, utan redan verkstält hvad nyss blifvit upprepadt."

"Och denna enda punkt, hvarom ni tvekar: hvaruti består den?" frågade Spinoletta och blickade, forskande, Gridaine i ansigtet.

"Den rör förhoppningarna om timliga fördelar, som borde framhållas, för att befordra omvändelseverket. De understöd *i penningar* vi kunna lemna äro ej nog stora att draga till sig infödingar, som hafva utsigter till fortkomst på vanligt sätt, och något *annat* än penningeunderstöd kunna vi ju ej utlofva?" anmärkte Gridaine.

"Du tycks förbise, högvördigste broder," genmälde Spinoletta, hvars mungipor kröktes till hån, "att *tronföljarens* gemål, folkets afgud, tillhör kyrkan, och att hennes bevågenhet är målet för de flestes ärelystnad."

"Ers högvördighet måste ursäkta," invände Gridaine, "det ordningen nu kommit till mig att anmärka, att ni ej tillräckligt gjort er reda för ställningar och förhållanden här i landet. Jag betviflar, att kronprinsessan *vill* på sådant sätt använda sig för kyrkans afsigter och ändamål och, uppriktigt sagdt, är jag öfvertygad, att hon i alla fall ej skulle *kunna* uträtta något härutinnan. Karl Johan skulle ej tillåta sådant, och just i denna punkt äro svenska lagarna ty värr! oförtydligt klara och obevekligt stränga: det gäller, utan invändning, landsflykt att öfvergå från lutheranismen."

"Hvad pratar ni för snick-snack om lagar!" for Spinoletta, häftigt ut. "Hvad betyder den döda bokstafven om tonen förklarar sig emot henne i de högre kretsarne och folktanken i de lägre? Det är derför de förra skola smickras med förespeglingen af furstegunst och de senare af försörjningsutvägar. De skola, af gemensamma, fastän

olikartade fördelar drifne, att börja med tvinga lagarna till tystnad och slutligen framtvinga dessa orimliga, gudlösa lagars upphäfvande. Hvad kronprinsessan angår, är det vida mindre fråga om hvad hon *vill* eller *kan* uträtta, än hvad folket *tror* henne vilja och kunna. Dervid fästa sig de, som söka lyckan, och det må blifva dem, eller rättare vår försorg att gifva fart åt de meningar, som främja den heliga sakens framgång.“

Abbé Gridaine skakade hufvudet betänkligt. Spinoletta fortfor:

“Jag förutser ditt inkast, broder! lycksökeriets häfstång verkar ytligt och följderna blifva af föga varaktighet, om tonen och folktankarna vända sig och man slutligen skulle komma under fund med, att *hon*, hvars personlighet det ligger makt uppå att den städse utgör vår sköld och fana, undandrager sig att annorlunda befrämja den helige fadrens afsigter, än med sin ostraffliga vandel, allom till föresyn, sina fromma önskningar och sin ädla välgörenhet. Välan! ers högvördighet skall strax förnimma, det vårt heliga brödraskap varit betänkt att sätta äfven andra driffjedrar i rörelse, de der verka djupt och doldt och oemotståndligt som minan. På de oinvigdes språk kallas denna drifkraft *fanatism*, men vi ordets tjenare, genomträngde och upplyste af dess anda, vi veta att dess rätta benämning är *tro*. Likasom för den glödande, lefvande tron — så, nämligen, som de andligen väckte men icke af förmätna begrundanden förblindade, fatta den — allt måste vika, och medelst den *alla* synder, af hvad namn och art som helst afplanas, mord och mordbrand, menederi och otukt icke ens undantagna, så kan ock, af och medelst sålunda troende allting uträttas. Det är icke på lösan grund, eller slott i luften jag nu bygger; ty se här!“

Spinoletta framtog ur fickan på kaftanen en stor bundt förseglade och ouppbrutna bref, dem han stycke för stycke lade på ett bord framför soffan, i mon som han läste upp utanskrifterna.

“Dessa bref äro från dels medlemmar af Jesu heliga brödraskap i Rom, Schweiz och München, dels från af oss på flera ställen i Europa anstälda ledamöter af qvinnokönet, invigda i våra planer och uppammade för våra ändamål. Detta t. ex. är till skolläraren **: det innehåller penningar och lefnadsreglor ... Detta till musiklärarinnan

. Hon är böjd för svärmeri och ännu vid den åldern, att verlden för henne har retelser, helst hon är af ett starkt temperament: hos henne inpreglas att tron i salighetsläran är allt, gerningarna intet; att alla brott, alla laster förlåtas, blott man tror, ja, att för att bli rätt salig genom sin tro, *måste* man synda, för att kunna få förlåtelse. Jag hoppas, att hon och hennes vänner ingenting skola hafva att invända mot dessa satser, och att de skola bevisa sin tro med sina gerningar och ej låta uppmaningen att synda, för att vinna förlåtelse, vara sig förgäfves sagd... Detta är till handtverkaren **. Det innehåller bidrag till underhåll åt hans talrika omvårdnad och löften om mera och rundligare tillskuret, om han med hustru och barn sluter sig till den rätta kyrkan. *Henne* har jag alltsedan min ankomst till Sverige, närmare känt som ett användbart redskap för kyrkans tjenare, och *hon* är af det saktmodiga slaget, som lämpar sig efter Guds vilja... Detta är till konstnären **. Det är betydliga beställningar af andliga utkast; men med begripliga vinkar, att de endast kunna som sig bör utföras af den, som ser madonnan och helgonen med *trons* ögon, och att *om en troende framställer dem*, fördubblas betalningen... Detta är till grefvinnan *, som vändt sin *sista* kärlek till den himmelske brudgummen: i detta bref öppnar en skriftlärd broder himmelens portar åt denna ångerfulla Magdalena... Detta är till en yngling, på hvilken vårt samfund bygger stora förhoppningar; men han måste undervisas vid en af våra hufvudanstalter i Schweiz, innan han skickas tillbaka hit, för att användas vid ledningen af det Skandinaviska omvändelseverket. Han känner redan en del af sin bestämmelse, och derför ve honom! om han vacklar eller yppar något af hvad man gifvit honom att förstå. För honom finnes valet blott mellan Schweiz — eller grafven. Nu mera *får* han icke stanna här, innan han hos våra öfverordnade blifvit invigd. Vid minsta tvekan hos honom, ligger här med påskrift å omslaget: "*noli me tangere!*" ett hvitt pulver och ett aflat, beseegladt med fiskareringen, — begge dessa *att nyttjas efter omständigheterna*. Brefvet här bredvid till honom innehåller en utstakad väg för hans resa från Stockholm till Schweiz och penningar beräknade att räcka endast till Göteborg. Der får han, under i brefvet uppgifven anvisning, ytterligare respenningar till Köpenhamn, der åter till Ham-

burg, o. s. v. hela vägen ända fram till bestämmelseorten. Man ger honom penningar på detta sätt i mindre poster, på det han icke genom besittningen på en gång af en större summa måtte inledas i frestelse till utsväfningar, att dröja för länge på vägen, eller vika af från den rätta. Skulle något hända honom, att han blefve plundrad eller mördad, blir samfundets förlust dessutom ej så stor, som derest han medfört hela summan; och derigenom att han på flera utstakade punkter under vägen måste inställa sig hos ledamöter af brödraskapet, håller man tummen på ögat på hans uppförande och får dagliga inberättelser huru han beter sig... Detta är till en fattig enka, som satt sig ned på landet för att lifnära sig med barnaundervisning. Hon har ej annat besvär för de små vexlar som mellanåt skickas henne, än att meddela några oskyldiga underrättelser och prisa det ädelmod, hvarmed kristliga trosförvandter i andra länder bispringa sina nödstälda likar *)... Det här — — — men jag tröttar dig kanske, broder! Du känner i alla fall vårt sätt att gå till väga, och vet, att vi ej utan beräkning taga det ringaste steg. Utan vidare redogörelse för innehållet, anförtror jag dig således alla dessa bref, dem du sjelf, eller genom tillförlitliga medlemmar af din dyra hjord, behagade utdela, enligt utanskrifternas lydelse."

"Ers högvördighets afsigt skall samvetsgrant uppfyllas," svarade Gridaine. "Är eljest något hvarmed jag kan ådagalägga mitt nit för kyrkan?"

"För denna gången har jag intet annat att tillägga, än önskningar till höjden för din trefnad och för framgången af dina förehafvanden, högvördigste broder!"

Med dessa ord steg Spinoletta upp från soffan, tog sin hatt, bjöd afsked och närmade sig dörren. Gridaine följde honom, under betygande af vänskap och aktning. Men sedan han blifvit ensam, spatserade han, i våldsam sinnesrörelse, fram och åter på golfvet, vred sina händer, riktade blicken mot höjden och mumlade en bön till den heliga jungfrun att skydda honom för Spinolettas ränker.

*) Allt det ofvanstående är tecknadt efter naturen och skulle till största delen kunna ledas i bevis.

XXII.

Aldrig har allmänna uppmärksamheten varit så spänd på någon statsrevision, som på den, hvilken sammanträdde i september 1827. Skeppshandeln, en jättestor oregelbundenhet för sig sjelf, och den myckenhet oregelbundenheter, stora och små, detta illa betänkta företag medförde i släptåg, flitigt och med styrka offentligen utlagda, i synnerhet af grefve Anckarsvärd och tidningen Argus, hade, sammanlagda med flera andra hos allmänna tänkesättet illa anskrifna regeringsåtgärder, bragt detta i harnesk mot styrelsen. Man önskade att dennas ledamöter måtte bli efterhållne och man hade jemväl säkra förhoppningar derom; ty vid 1823 års riksdag hade adeln, för att i motsatt riktning uppväga förföljelserna mot grefve Anckarsvärd, invalt honom bland sina revisorer 1827, tillika med hans vän, motståndsmannen friherre Henning Wrangel. Äfven Anders Danielsson var af sitt stånd utsedd till medlem af denna revision. Men just öfvertygelsen, att hon skulle bli en obevekligt sträng nagelfarare och allmänhetens kända anspråk samt motsedda uppmärksamhet på hennes handlingssätt, afskräckte från deltagande i dessa förhandlingar, alla som nästan lika fruktade både att öppet bryta med styrelsen och att blottställa sig för allmänhetens ovilja. Ordförandeplatsen mötte derför stora svårigheter att besätta; ty knapt var ett val gjordt, innan en afsägelse följde. Fyra sådana hade egt rum, då riddarhusdirektionen vände sig till mannen af statshvälfningen och året 1809, grefve Adlersparre. Vid första underrättelsen härom fattade en en enskild person, som till honom stått i förhållande, pennan och skref:

"Kunde jag ej räkna mig till ära att någon tid hafva egt ers excellens till min egentlige och högste förman, och hade e. e. ej sjelf både under och efter denna period täckts visa mig bevågenhet, så skulle jag icke dristat falla e. e. besvärlig med en framställning, som måhända ändock kan synas öfver höfvan förmäten. E. e. är med dagens post underrättad om riddarhusdirektionens anhållan, att e. e. ville emottaga ordförandeplatsen bland de i höst sammanträdande statsrevisorerne. Det är mig ej obekant, att personer af inflytande och vigt i samhället, söka hos e. e.

understöda riddarhusdirektionens begäran, och jag, liksom svenskarne i allmänhet, vet, att fäderneslandet aldrig förgäfves hoppats på sin förste patriot. Den långa ovissheten om och huru det vigtiga rummet skall fyllas, har väckt en bitterhet i allmänna tänkesättet, hvilket synes få en för ridderskapet och adeln föga gynnande rigtning. Det fordrades ett *stort* namn för att lugna sinnena, för att upprätthålla modet hos grundlagarnas vänner. Man har ej kunnat vara villrådig, *hvar* man skulle finna denna tröstrika talisman. På e. e. fäster ånyo folket sina bedjande blickar. Må grundlagen, stiftad under e. e:s egid, finna sin tillämpning med sans men allvar, under e. e:s egen personliga ledning. Så tänka, så önska alla redlige svenskar. Det vore illa om vigtiga orsaker skulle beröfva fosterlandet den lycka, hvaråt det nu fröjdar sig. Det vore värre, om ett vacklande helsotillstånd hindrade e. e. att följa den, å folkets vägnar och i fullkomlig öfverensstämmelse med dess tänkesätt, gjorda kallelsen. Värst af allt vore dock för mig enskildt, om dessa rader af e. e. med misshag upptogos, och e. e. ansåge mig hafva allt för mycket åsidosatt den helsosamma regeln: *ne sutor ultra crepidam.*

Framhärdar etc.“

På detta bref lemnade grefve Adlersparre följande svar:

“Den af mig alltid värderade hågkomsten hos dem jag högaktar, fägnade mig lifligt då jag, vid min hemkomst i natt från en längre bortovaro, hade den äran mottaga tit. vänskapsfulla bref. Då erhöll jag äfven revisionskallelsen, hvilken med dagens post med *Ja* besvaras.

“Till en ovanlig grad af litenhet ackommoderar mig denna befattning, ekonomiskt betraktad, och äfven i afseende på det nymodiga lefnadssättet, eller lefnadsyran, i hufvudstaden; men jag har, här i min vrå, varit allt för djupt och sorgligt indignerad öfver de gjorda afsägelserna, för att vilja följa det gifna exemplet, isynnerhet som, oss emellan sagdt, det anar mig, att någon grad pultroneri ligger till grund för detsamma.

Vi råkas således, och det fägnar mig lifligt.

Högaktning, vänskap och

ödmjukste tjenare,

Georg Adlersparre *)“

---

*) Brefven äro historiska. — Jemför skildringar ur det inre af dagens historia; de Frånvarande; fjerde upplagan; sid. 113—114.

Konungens rådgifvare, med undantag af en enda, voro högst missbelåtne med detta ordförandeval. De visste ej hvar de hade Adlersparre och kände sig i alla fall nedtryckta af att sammanträffa med och bedömas af en man, som ensam betydde allt på en tid, då de alla sammantagne emot honom ej betydde något. Cederström blott fröjdade sig i mjugg; ty Adlersparre var hans förtrogne vän. Han hoppades af honom blifva hållen ryggen fri och vinna ett stöd mot Wirsén. Dessa förhoppningar meddelade Cederström i tysthet åt Karl Johan, som deraf lugnades, i afseende på de farhågor äfven han hyst öfver Adlersparres inträde i statsrevisionen. I den söndring, konungen nu i stället motsåg mellan Cederströms vän och Wirséns vänner inom revisionen, äfvensom mellan Adlersparre och Anckarsvärd inbördes, hvilka hållit sig på afstånd från hvarandra allt sedan statshvälfningens fullbordan, fann Karl Johan, hvars inre statskonst alltid gick ut på söndring, ett nytt fält och nya utvägar för sin förslagenhet.

Excellensen Adlersparre hade, sedan han slutat sin *stora* roll, endast i förbigående och nästan obemärkt besökt Stockholm. Hans uppträdande der nu i ett maktpåliggande offentligt värf, å den andra statsmaktens vägnar, stegrade i hög grad allmänna nyfikenheten.

En stor våning en trappa upp vid Drottninggatan beställdes åt honom, och det blef bekant, att hans grefvinna skulle göra honom sällskap till och i hufvudstaden. "Han ämnar således lefva på stor fot," berättade ryktet. "Det är hans mening att öfverglänsa alla de öfriga excellensernes lefnadsståt, och man får kanske ännu en gång se högvakt utanför hans hus; ty Karl Johan fruktar honom och ger efter för allt hvad han önskar."

Det Adlersparreska paret anlände. Nyfikna flockar ströko förbi: man såg ljus på både excellensens och grefvinnans sida; men endast i de rum, de sjelfve vistades: man såg ej endast ingen post utanför huset, men ej ens någon livrébetjening derinne. Man gick genom kapprummet och en yttre sal, så öde, att man trodde sig hafva råkat vilse in uti någon obebodd våning. Man tvekade att öppna ena dubbeldörren till ett tredje rum: man rörde varsamt vid låset: en djup, ihålig basröst dundrade: "stig in!" och då man inträdde i ett rymligt förmak, reste sig från soffan en jetteskepnad, hvars tarfliga jerngrå frack af

snitt, som icke var dagens, men ej heller *så* gammal, att den kunde förskrifva sig från långt aflägsna tider, och stöflarna utanpå underplaggen, tydde på en medlem af de lägre samhällsklasserna, hvilken föreställning hans sätt att vara icke jäfvade; men den på bröstet fastsydda serafimerkrachanen visade, att man befann sig inför en bland rikets herrar.

Hvarken hållning eller anletsdrag förrådde den märkvärdige man, som förfogat om konungar, regentslägter och statsskick. Ansigtet, hvarken ädelt eller uttrycksfullt, och lika litet motbjudande eller skarpt tecknadt, bar på de röda kinderna en pregel af helsa och bekymmerslöshet, som sällan falla på statsmannens och ännu mera sällan på ledares af statshvälfningar lott. Endast de lifliga blå ögonen, i hvilka list och löje stridde om öfvertaget, och hånskrattet, som aldrig lemnade munnen någon hvila, ådrogo sig uppmärksamhet. Denna skepnad, med ett ord, på samma sätt som vissa stora bygnader, imponerade genom sin massa, men ingalunda genom sina detaljer. Vi tala här om hans yttre. Om hans tankekraft och skaplynnes beskaffenhet bära häfderna vitne. För dessa utkast är skildrandet deraf icke af nöden.

Oaktadt grefve Adlersparre, som af det föregående synes, icke förde någon stat, ej heller gaf mat, blef hans våning aldrig tom på besökande. Att revisorerne uppvaktade sin ordförande, var naturligt. Ett förtroligt förhållande hade på nytt inträdt mellan de begge statshvälfningens män af 1809. Anckarsvärd syntes ofta hos Adlersparre och äfven deras grefvinnor närmade sig med vänskap till hvarandra. Adlersparre förnyade umgänget med flera af sina forna politiska bekantskaper, men i synnerhet med de litterära, hvilka nu mera lågo honom mest om hjertat. Äfven yngre personer, utan namn i det allmänna, som önskade lära känna den frejdade mannen, voro hos honom välkomne; och alla bemöttes med välvilja och utan krus.

Den ovanliga. flärdlösheten och tillgängligheten, det stora tilloppet och det öppna språket, som alltid talades i Adlersparres förmak började väcka oro bland styrelsepersonalen och på högsta stället, särdeles som han, att börja med i tal och nagelfarande inom revisionen, visade sig benägen att gå i botten med sakerna.

"Ni har fört mig bakom ljuset i afseende på er vän Adlersparre," yttrade Karl Johan, barskt, till excellensen Cederström. "Ni trodde er kunna räkna på honom, och han bedrar er så väl som oss alla. Han lägger an på att ställa sig in hos de lägre klasserna. Hans uppförande smakar af den gamla ränksmidande upprorsmakarerollen; men må han taga sig till vara! 1809 hade han att göra med endast den halffånige svärmaren Gustaf Adolf; men 1827 skulle han få med Karl Johan att göra... *med Karl Johan*, begriper ni?"

"Med mitt hufvud går jag i borgen för hans afsigter," genmälde Cederström. "Det är för att qväsa Wirsén och skrämma Wetterstedt, han går så bröstgänges tillväga. Det är också enda sättet att vinna inflytande bland *dessa* revisorer och kunna hejda, när sådant behöfs. Ers maj:t personligen är han underdånigst tillgifven."

"Välan! vi få väl se," svarade kungen, skakande hufvudet.

Wirsén, som alltifrån statshvälfningens period stått i mycken, men alltid underordnad beröring med Adlersparre, och kanske icke kände huru innerligt han var förenad med Cederström, var angelägen att närma sig till honom. För att betäcka kostnaderna vid skeppshandelns återgång och andra hemliga statsbehof, hade Wirsén förskottsvis anlitat fonder, hvilkas tillstånd han hoppades kunna dölja för revisorernes räfst. Han ansåg dock för alla händelser bäst, att befinna sig till dem och deras ordförande, om icke i godt, åtminstone ej i spändt förhållande. Men mycket för stolt och mycket för slug, att personligen göra ett första steg, som kunnat förödmjuka, om det misslyckats, sökte han en utväg i åberopande af forna förhållanden, och skickade Adlersparre en muntlig bjudning till middag på sin egendom Djursholm, för hvilken han erbjöd sina hästar och vagn.

När grefve Wirséns bud kom till excellensen Adlersparre var hans förmak uppfyldt af främmande. Han lät budbäraren komma in i rummet nästintill och yttrade med höjd röst, så att hvarje ord kunde urskiljas af dem, som voro hos honom på besök: "Helsa och tacka för bjudningen; men svara, att jag rest från Vermland till Stockholm för att granska statsverkets tillstånd, ingalunda för att kalasera hos statsråden *)."

*) Historiskt.

Regeringens motståndare fröjdade sig åt detta svar; de högre kretsarne drefvo gäck dermed, — Wirsén befann sig sårad och såg deri ett bevis på fiendtliga afsigter. Det var sten på den tunga regeringsbördan, som nu mera nästan uteslutande hvilade på honom, hvars helsa redan tvänne gånger tillförne under årets lopp haft betänkliga anstötar, föranledda af det öfverhopande arbetet, ansträngningarna och styrelsebekymren. Ingenting gjordes utan honom i *någon* gren af förvaltningen och ingenting *kunde* göras utan honom, då det rörde finanserna. Karl Johan kände sig besvärad af denna Wirséns oumbärlighet, kände sin makt, sitt anseende, sin vilja hopkrympa dervid, — och mäktade likväl ej afskudda det ok, hvaraf han förmente sig vara tryckt. Ty Wirsén hade alla trådarna till statsverket och förvaltningen i sin hand, och hade förr hållit för många trådar af den finansiela väfnad under kriget i Tyskland och Norge, att *kunna* med onåd aflägsnas.

Revisionen fortgick emellertid och revisorerne blefvo mer och mer närgångne. Ju mera de utbredde sig i ord och fördjupade sig i statsläror, desto mera tog Karl Johan illa vid sig — och Wirsén blef mer och mer lugn och nöjd.

"Det tycks fägna er, att regeringsmakten smutsas och regeringen råkar i trångmål," for konungen med hetta ut; "ni tycks ej hafva något emot att edra kamrater varda efterhållne, ja, att de förmätne orostiftarne djerfvas syfta till och med åt min person. Kom ihåg, att då det gäller finanserna er egen ansvarighet står främst, och att ni åtminstone af omtanka för er egen säkerhet ej borde triumfera öfver andras ofärd."

"Det är icke första gången i dag ers maj:t misskänner mitt uppsåt och mina handlingar," svarade Wirsén, stött. "Men er skarpa blick, nådigste herre! borde inse, att så länge de stränga herrarne hålla sig vid stora ord och allmänna satser, blifva sifferförhållandena och kassabehållningarna skonsamt öfverhalkade, om icke rentaf förbisedda."

Innan kort visade sig att grefve Wirsén på pricken riktigt bedömt förhållandena. Hans stora konst som statsförvaltare bestod i tillämpning på sitt sätt af Karl XI:s sats: "att taga hvar det fans och lägga der det tarfvas", — en sats den Wirsén tillämpade *inom* statsverket, hvars alla fördelningar och skrymslor voro honom på det nogaste kände. För staterevisorerne, som visste att ofantliga sum-

mor af statsmedlen blifvit använda på, bland annat, skeppshandelns återgång, var det klart, att brist någonstädes skulle finnas, der medlen tagits, men ingenstädes röjdes sådant af räkenskaperna. Dessa redogjorde för behöriga anslag och antydde såsom innestående behållning statsinkomsternas öfverskott.

På en gång bröt det länge afledda ovädret löst. Fråga uppstod bland revisorerne att granska räntekammarens kassabehållning. Om verkställighet kunnat följa på detta förslag, hade den financiela statshemligheten i och med detsamma blifvit röjd och bristen åskådliggjord.

Wirsén begrep att man var honom på spåren, och det både förtröt och förskräckte honom. Nog förutsåg han, att i värsta fallet det kungliga maktspråket, som förbjöde räntekammarens inventering skulle blifva hans räddningsplanka; men från det ögonblicket den behöfde tillitas, skulle ock hela verlden förstå att saken vore sjuk. Det allmänna föreställningssättet om hans finansiela öfverlägsenhet skulle då förvandlas till inbillning, att hela hans förmåga inskränkte sig till några lumpna konstgrepp. Detta sårade djupt hans retliga sjelfkänsla och skar honom i själen.

Vid första tidningen om det hos revisorerne väckta inventeringsförslaget skickade konungen efter Wirsén. Det föregick inom Karl Johans bröst en sällsam och häftig strid mellan harm mot revisorerne, fruktan för förslaget — och glädjen deröfver att tillfälle yppats att kunna stäcka vingarna på en rådgifvare, hvars flykt förekom konungen allt för hög, dristig och besvärande.

"Nå väl, grefve Wirsén," tog Karl Johan nu till ordet, med en uppsyn, som afspeglade en själ i uppror, utan att likväl förråda *hvilken* känsla det var, som förorsakade sinnesrörelsen, "hvad tycker ni om de der orostiftarnes anspråk att få räkna innehållet af räntekammaren?"

"Det är en tadelvärd, om också icke rentaf straffbar förmätenhet, som öfverskrider gränsen för deras rättigheter, och som ers maj:t icke lärer vilja tillstädja att den vinner framgång," svarade Wirsén, med låtsad köld.

"Hvad jag tillstädjer, eller icke, grefve Wirsén," föll Karl Johan härvid in, med förödmjukande stolthet, "deröfver är jag domare. Ni räknar något för mycket på er oumbärlighet och mitt beskydd. Jag vill väl icke undan-

draga er detsamma, men jag vill ej låta det *aftvingas* mig, begriper ni? Och huru skulle det gå med er, om jag kastade mig i motståndets armar, hvilket ej skulle begära något bättre: om jag vid detta tillfälle svarade, "må ske!" på revisorernes begäran och öfverlemnade er åt ert öde. Stockholm skulle så visst samma afton blifva illumineradt, som Paris blef det, när min frände och bundsförvandt Karl X nämnde Royer Collard till deputerade kammarens president."

"Ers maj:t torde täckas draga sig till minnes," genmälde Wirsén, knapt i stånd att tygla sin förtrytelse, "att det icke är jag som nu mera står i spetsen för statskontoret och således i sticket för öfverensstämmelsen mellan siffror och kontanter: att det är för af ers maj:t anbefalda regeringsåtgärder, icke för min enskilda räkning, de summor blifvit använda, som ännu ej hunnit betäckas med nya statsintrader: att min ansvarighet är gemensam med ers maj:ts öfrige rådgifvares: och att, om jag tillhandagått med upplysningar, som någon gång blifvit med välbehag upptagna, huru vissa oredor och förlägenheter skulle kunna afhjelpas, till hvilka jag visserligen icke varit upphof och orsak, såsom till exempel skeppshandeln, uteslutande föranledd af grefve Cederström..."

"Håll upp!" afbröt konungen. "Ni är Cederströms fiende och jag förbjuder er, att svärta honom i hans frånvaro."

"Om jag vore det, allernådigste herre!" fortfor Wirsén, med stigande sinnesrörelse, "skulle jag snarare yrka, än afstyrka bifall till den ifrågasatta inventeringen, om revisorerne besluta att derom göra underdånig anmälan; ty den skulle alltid hafva till följd ett öppet framställande af förhållandena, och hvad mig dervid fölle till last vore endast de åtgärder, jag föranstaltat att för ögonblicket afhjelpa de behof, som uppkommit, i anledning af det misslyckade skeppshandelsförslaget."

Uppskakad af sinnesrörelse återvände grefve Wirsén hem. Hans aldrig rätt säkra helsa, som redan varit utsatt inom kort tid, för tvänne häftiga sjukdomsanfall, — det sista blott några veckor förut, under en resa åt Dalarna *)

---

*) Åminnelsetal öfver statsrådet grefve Wirsén i Krigsvetenskapsakademien, af J. P. af Billbergh.

— dukade nu alldeles under vid en ny tillstöt, och han nedlades på sjukbädden, sedan han genom ansträngdt arbete, med en glödande feber i faggorna förvärrat det onda, hvilket mer och mer tog öfverhand, ju flera underrättelser inlupo om de bittra hänsyftningarna inom statsrevisioner. Snart blef det hufvudstadens samtalsämne att statsrådet grefve Wirsén låg på sitt yttersta.

Det var ej en dödskamp om några timmar, som slag på slag ger ny näring åt nyfikenheten eller deltagandet: ett par veckor förflöto från första underrättelsen om den öfverhängande faran, till den bedröfliga sluthändelsen.

Från det ögonblick en sådan var att motse, blefvo Wirséns trappor belägrade som en döende konungs. Han hade de sista åren i sjelfva verket regerat Sverige, och svenskarne insågo, med saknad många, med undran alla, att ett regentombyte stode för dörren.

Om en smickrad fåfänga mäktar döfva plågorna och mildra fasan af en väntad död, så stod denna lindrande balsam ymnigt grefve Wirsén till buds. Kände och okände, män af betydenhet och obemärkte personer ur hopen, trängdes i hans kapprum, — icke dag efter dag, men timma efter timma — för att af de der befintliga skriftliga läkareunderrättelserna inhemta hvad det lede. Hans kamrater i rådet slöto sig, i yttersta spänning, kring hans sjuksäng: ingen med djupare bedröfvelse än Wetterstedt, som i allmänna ärenden såg sitt andra jag i Wirsén och i enskilda angelägenheter kunde räkna hans rikedom, äfven på utvägar, som sin egen; hans sorg var innerlig och gaf sig luft i det bekanta "talet vid grefve Wirséns likkista"; — ingen med mera blandade känslor än Rosenblad, hvars anseende var undanskymdt och hvars inflytande var tillbakasatt, så länge Wirsén var regeringens anda och själ. Kronprinsen infann sig personligen hos den döende statsmannen, för att hedra och trösta, — kanske också för att lära och minnas. Och då läkarne hos konungen anmälde, att sjukdomen ej kunde få mer än en utgång, lät Karl Johan underrätta sig, när Wirséns tillstånd medgaf ett längre samtal i ämnen af vigt, och for sjelf till hans dödsläger.

Tvänne runda timmar räckte sjukbesöket, och detta mellan fyra ögon inverkade väsendtligt på Sveriges framtid och på rigtningen af Karl Johans inre statskonst. Vi tala ej om finanserna; ej om den nyckel till statsverkets

gåtor, rådgifvaren i själtåget nedlade i sin konungs händer; ej om redandet af de penningeangelägenheter, som bedrifvits för deras gemensamma räkning; ej ens om de hemliga papper, som återfordrades och återstäldes; vi mena blott efterträdaren, som den döende rådgifvaren föreslog, och sannolikt förordat äfven hos tronföljaren. Karl Johan gaf sitt löfte — och *höll det* allt för samvetsgrant. Detta var det största politiska misstag Wirsén begick; det blef också det sista.

Det var en herrlig vinterdag den 9 December 1827. Naturen uppmanade till lif och njutning. Och likväl pressade just nu dödsångest svetten ur Wirséns panna — och hans lif släcktes.

Sällan har en enskild mans död väckt ett så allmänt uppseende. "Vänner och ovänner, bekante och obekante, frågade bestörte hvarandra, om den sorgfulla nyheten var sann, och kastade forskande blickar mot framtiden" *). En tidning **) yttrade: "att med honom en bland de skönaste juvelerna fallit ur Sveas krona."

Konungen sjelf visade mycket *yttre* deltagande i detta dödsfall; men kände sig i sitt sinne lättad från bördan af ett inflytande på regeringsärenden, som han icke funnit sig i stånd hvarken att afskudda sig, eller att med nöje fördraga.

Grefve Wirséns hastiga insjuknande och oförmodade frånfälle åstadkommo en lika oförutsedd som afgörande brytning *inom* den pågående statsrevisionen. Adlersparre, som dittills *con amore* biträdt alla framställningar, hvilka åsyftat att qväsa Wirsén, för att skaffa Cederström luft, vände på en gång om bladet, sedan striden ej längre gälde den allt förmående rådgifvaren och segern skulle blifvit ett nederlag ej endast för Cederström sjelf och hans samtlige kamrater, än för allenastyrandet, hvilket hos monarken som grundsats Adlersparre var i själ och hjerta tillgifven, ehuru omständigheterna framtvingat honom på uppresningens bana. Karl XI, enväldig, verksam, sparsam, okonstlad och sträng folkkung, var under alla omständigheter hans regentmönster.

Anckarsvärd och hans vänner ville rycka längre fram med den grundlagliga ansvarigheten i både läror och till-

*) Åminnelsetalet, anf. st.

**) Kometen, utgifven af Dahlgren och Livijn.

lämpning: Adlersparre satte sig nu på tvären och försökte att hejda, afleda och återföra ur denna rigtning. Dessa nya förhållanden urartade snart till anstötliga utbrott. Anckarsvärd och Adlersparre upphörde att umgås med hvarandra. Wrangel for under ett revisionssammanträde med sådan häftighet ut mot Adlersparre, att denne lyftade ordförandeklubban mot Wrangel och utbrast: "inbilla er icke, att ni skrämmer mig, så lång ni också är! *); v. Seth förde ett ordentligt, men hemligt protokoll öfver ett inom revisionen förelupet uppträde, hvilket protokoll af de fleste revisorerne underskrefs, förseglades och lemnades i enskildt förvar, till upplysning och säkerhet för framtiden, om deraf gjordes behof.

Utom sig af glädje, att kunna meddela sin beskyddare detta för alla konungskt sinnade gynsamma uppslag, hastade excellensen Cederström till monarken, i förhoppning att ånya vara hugnad med dessa förtrolighetens småleenden och utgjutelser, vid hvilka han förr varit van, men som under Wirséns allmaktsperiod och efter skeppshandelns återgång mera sparsamt vankades. "Jag vet redan hvad ni ämnar anmäla — svarade Karl Johan, kallt och hånlog — grefve Wirséns *efterträdare*, statsrådet baron af Nordin, har underrättat mig, att etterblåsorna i revisionen äro nu som bäst sysselsatte att sönderslita hvarandra inbördes."

XXIII.

Medan grefve Anckarsvärd på statslärornas tistelbevuxna område höll allmänna uppmärksamheten spänd, rycktes den under en mellanmakt från politiken in på de sköna konsternas doftande blomsterängar. "Engeln" (Angelique) Catalani, sedan hon ett par årtionden hänryckt verlden med sin sång, ville ej tystna, utan att hafva med sina tjusande toner frejdat det tempel Tredje Gustaf rest åt *sitt* fosterlands sånggudinnor, och ur hvilket som gengåfva Jenny

*) Historiskt.

Lind blifvit utskickad till det lyssnande Europa. Karl Johan hade vid sin kröning beredt Stockholm tillfälle att höra och förvånas öfver fru Sessis toner, djupa som schacktet, starka som åskan. Catalani förenade Sessis styrka med Linds känsla i föredraget: Catalanis röst lemnade lika litet något öfrigt att önska som hennes konst. Majestätet i hennes hållning antydde i henne sångens drottning, och hennes umgängessätt förrådde genast hennes vana att lefva bland samhällenas högsta kretsar.

Hon lät första gången höra sig i Ladugårdslandskyrkan, hvilken, oaktadt den höga inträdesafgiften, var öfverfyld. Det var naturligtvis nyfikenheten som fylde den. Kort innan konserten började yttrade baron Gustaf Fredrik Åkerhjelm till någon, att han 15 till 16 år förut hört Catalani i någon af Europas hufvudstäder; att det intryck hon då gjorde på honom ej låter beskrifva sig; att han väntade få höra någonting vackert äfven nu; men att man likväl borde besinna, det hon nu vore ett par och fyratio år gammal; och att man således ej kunde hafva samma anspråk, som medan hon ännu var i början af sin ålders sommar.

Konserten började. Catalani framträdde: ställning, skick, blickar, — allt bådade monarkinnan, som tager sin tron i besittning. Hufvud, hals, armar och lifvet voro smidda i guld, — guldet knapt synligt för ädelstenars blixtrande rikedom. Och alla dessa klenodier voro hågkomster och skänker af regerande personer: gördeln af diamanter hade t. ex. kejsar Alexander förärat henne, armbanden, konungen af England; örringarna, kejsarinnan Maria Lovisa; halsbandet kejsar Franz o. s. v. Till dessa dyrbarheter fogade Karl Johan, innan Catalani lemnade hans hufvudstad, ett präktigt *garniture* af ametister.

Hennes sång och det intryck den gjorde kunna ej skildras. Hänryckningen lågade och stormade så, som man dittills aldrig sett i den svenska hufvudstaden, der man ej heller någonsin, hvarken förr eller senare hört, bland annat, *Folksången* sjungas så, som af henne. Just i ögonblicket innan hon skulle börja detta stycke — det sista för aftonen — vände hon sig till kapellmästaren, halfhögt hviskande: “hvilket namn nyttjar kungen här i landet?“ Och efter erhållet svar, uppstämde hon: *“God save great Charles, your King!“*

Under det sorl af förvåning och beundran, som följde på det första stycket i hvilket Catalani låtit höra sig, sammanträffade baron Åkerhjelm med den person, om hvilken vi nyss nämnt. "Nå — frågade denne — i hvilket afseende är det möjligt, att denna engel, äfven till namnet, kunnat för några lustrer tillbaka öfverträffa hvad vi hört i detta ögonblick? Hvaruti har hon undergått förändring?"

"Endast i det afseendet," svarade baron Åkerhjelm, med värme, "att hon nu är mera beundransvärd, just derför, att hon äfven vid denna ålder är oföränderlig. Catalani är äfven härutinan ojemförlig, och det är ej att undra på den hyllning Europa egnat henne öfver tvänne årtionden *)."

Det behöfver ej tilläggas, att och huru firad hon blef inom konstens verld af både konstnärer och konstvänner. Excellensen De la Gardie, som ännu vistades på sitt gods i Skåne, hade åt henne upplåtit sin våning i hufvudstaden. Hennes förmak voro från morgnarna tlll aftnarna befolkade af uppvaktande, och att blifva bjuden till de musikaliska aftonunderhållningar, hon mellanåt gaf i sina rum, var en förmån, som eftersträfvades både för konstnjutningens och utmärkelsens skull.

I allt uppbar hon sin höga rang som ryktbarhet af århundradet. En aktad sjöofficer afled oförmodadt under hennes vistande i Stockholm och efterlemnade enka och många barn i medellöst tillstånd. Det utgjorde dagens samtalsämne och kom till Catalanis kännedom. Med utsökt grannlagenhet i sättet skyndade hon att låta tillställa de sörjande ett icke obetydligt understöd *).

Utan att någonsin åsidosätta en viss, okonstlad och ledig värdighet i uppförande, var Catalanis förbindlighet efterdömlig. Till fru Lidbeck, född Munck af Rosenschöld, yttrade hon, att i röst ej funnos annan skilnad dem emellan, än Catalanis mera öfning och konstmässigare metod *).

Medan fru Catalani uppehöll sig i Stockholm, anlände dit furst Putbus med sin gemål och deras unga dotter, fröken, som benämndes "grefvinnan" Putbus. Det var för furstinnan och fru Catalani en ömsesidig inbördes högtid att återse hvarandra i ett för dem begge främmande land; ty de voro vänner i djupare mening, än man i umgänges-

---

*) Historiskt.

lifvet plägar fästa vid detta ord. Fursten, som sjelf förstod att värdera den stora sångerskans sällskap och som afsåg att bereda sin maka en angenäm afton, tog en loge på operan och erbjöd fru Catalani tillika en plats. Man såg henne der vid furstinnans sida på främsta bänken; grefvinnan och fursten sutto bakom.

Rossinis "Figaro" uppfördes. Det var en föga afundsvärd lott för svenska skådeplatsens första sångerska *den tiden*, att låta höra sig vid ett tillfälle, då verldens första sångerska satt bland åskådarne. Den i alla fall icke alltid säkra rösten var också denna afton mer än vanligt motbjudande, sväfvande, sträf och sprucken, ja rentaf falsk. Furstinnan Putbus vände sig spefullt småleende, till sin vän och frågade hvad hon tyckte om sångerskan? "Det är omöjligt att vid detta tillfälle rättvist bedöma henne — svarade Catalani, fint och artigt undvikande — ty hela verlden hör, att hon ej befinner sig väl, och således omöjligen kan vara vid röst" *).

Under Karl Johans regering firades alltid de kungliga dagarne med någon bankett. Nu, då drottningens födelsedag inträffade, utöfvades värdskapet af kronprinsen, hos hvilken, i synnerhet så länge grefve Posse var hans ordnande hofmarskalk, bordet och förfriskningarne alltid voro både utsöktare och ymnigare, än hos konungen sjelf. Denna fest var i alla afseenden lysande, smakfull och angenäm. Allt, i stort som smått, vitnade, att den höge värden *con amore* omfattat tillfället att egna en gärd af hyllning åt dagens föremål, på samma gång som han förunnade ett vedermäle af sällspord uppmärksamhet åt tidpunktens namnkunnigaste talang. Han utvidgade hofkretsens cirkel så långt de kungliga gemakens utrymme medgaf. Festen började med konsert. Catalani, som der lät höra sig, ledsagades genom raderna af rum och gäster af chefen för tronföljareparets hof, grefve Adelsvärd. Samma hänryckning, hon väckt då hon uppträdt i kyrkan och på teatern, följde henne nu i konungaborgen, — djupare känd, kanske till och med just derför, att den *här* ej *kunde* gifva sig luft i stormande bifallsyttringar.

På konserten följde bal. Äfven till danssalen fördes Catalani vid grefve Adelsvärds arm, der den mest smick-

*) Historiskt.

rande öfverraskning väntade henne. "*La Biondina in gondoletta*" var ett tema med variationer, med hvars afsjungande på operan hon gjort *furore*, och som i åratal efter hennes afresa, med hågkomsternas tjusningskraft, upprepades och gnolades vid alla pianos, af alla musikälskande. Så snart ceremonidansen var förbi, med hvilken balen öppnades af drottningen och tronföljareparet, spelades en vals — sammansatt af kronprinsen sjelf på "la Biondinas" välkända motiver. Öfverraskningen var lika allmän och liflig som angenäm. Hvad intryck *denna* smickrande hyllning gjorde och *måste* göra på fru Catalani, är lätt att föreställa sig och omöjlig att beskrifva.

Hon var bankettens drottning så fullständigt, att hon blef lika bemärkt och nästan lika firad, som den verkliga. Catalanis ståtliga skepnad, ett lyckligt mellanting i längd och hull, mellan drottningen och kronprinsessan, hade vid tillfället endast medtäflarinnor i grefvinnorna Brahe och Tascher de la Pagerie. Hennes smycken gåfvo ingens efter hvarken i myckenhet, dyrbarhet eller gnistrande glans, och hennes småleenden belönade, liksom de kungliga personernas, bankettens gäster, som trängdes kring dem gemensamt *).

Madame Angelique Catalani de Valabregue reste i sällskap med sin man och deras son, men behöll och begagnade endast sitt eget namn, hvilket hon, redan som ogift, upphöjt till ett af århundradets ryktbaraste. Inom hus var förståndet dem emellan ganska godt; men i den yttre verlden syntes *hon ensam*. Hennes höga rang inom konstens område, hennes vandel och umgängen från längre tider tillbaka i den högsta sferen och nu mera jemväl hennes år skyddade hennes rykte, hvilket icke ens förtalet dristai bjuda till att hviskningsvis sudla. Ehuru föga bemärkta, blefvo både mannen och ynglingen Valabregue öfver allt i Stockholm väl bemötta och funno sitt lif här rätt angenämt. Innan beröringspunkterna voro så talrika, så lätta och så oafbrutna, som numera, mellan Sverige och Europas fasta land, hyste söderländingen vidunderliga begrepp om Norden och dess invånare. Valabregue, far och son, blefvo förvånade att finna både naturen och folket här helt annorlunda, än de förestält sig. Lefnadssättet och um-

---

*) Personliga hågkomster.

gänget behagade dem, belägenheten förtjuste dem. Erkänslan för den välvilja, som allestädes stått dem till buds, blossade upp i ynglingens bröst, och han beledsagade sin afresa från Sverige med några afskedsord, dem han lät trycka och anslog försäljningssumman åt ett välgörande ändamål. Han kallade dem: "*Un étranger aux détracteurs de la Suède.*"

"*Le voyageur surpris, contemple, juge, admire,*
Et la nature a triomphé!"

yttrar han vid början af sitt lilla skaldestycke, hvilket slutas med dessa ord:

"*Grands et divins aspects! imposante magie!*
Beautés que le ciel fit échoir
A ce rivage heureux où plane le genie!
On ne doit mourir sans vous voir."

Fru Catalanis afresa väckte i Stockholm en tomhet, som umgänget i sällskapskretsarne och de offentliga nöjena ganska länge ej mäktade fylla. Hennes namn gaf stämpeln åt bruken för dagen, från bagarboden, der man köpte Catalani-bröd, till grannlåtshandeln, som försåg med Catalani-hattar, Catalani-kragar, o. s. v.

XXIV.

Aderton månader var baron Nordin ej allenast i orubbad besittning af allt det regeringsinflytande grefve Wirsén efterlemnat, utan hade det till och med ökadt med hela polisomfånget, hvilket, hvad den högre polisen angick, han öfvertog från grefve Cederström, och i afseende på den lagliga, tillföll detta af Nordin vid baron Edelcreutz's död, efter hvilken baron Nordin blef tillförordnad öfverståthållare. Hans maktfullkomlighet var så mycket fullständigare, som konungen i början såg den med nöje, och

gerna lät Nordin få sin vilja fram, just derför, att han ej kunnat, med åberopande af vissa gemensamma föregåenden och sin öfverlägsenhet i allt hvad som rörde statsverket, tvinga sina planer fram, äfven då Karl Johan hyste andra åsigter.

Baron Nordin tog raskt och slugt sina mått och steg, för att få regera Sverige med oinskränkt ministerielt välde sådant Villèle utöfvat i Frankrike. Han utförde Wirséns plan att aflägsna Björnstjerna och spelade krigshärens staf i Brahes händer, räknande på både hans erkänsla och hans oförmåga, hvilken nödvändigt skulle ställa honom i beroende af Nordins vana vid allmänna värf. Han förespeglade konungen, som, efter allt hvad som föregått, naturligtvis med oro, med till och med en viss fruktan motsåg den instundande riksdagen, att lotsa styrelsen genom den ministeriella ansvarighetens farliga skär och drifva fram allt hvad som låg regeringen på hjertat, så vida monarken antoge hans plan att gå till väga. Han slöt sig nära till Wetterstedt och utverkade konungens uttryckliga befallning till de öfriga rådgifvarne att icke taga ett enda steg, ej yttra något enda ord i och om det offentliga, utan i samråd med Nordin och efter hans föreskrifter; och detta för att icke splittra och sönderbryta försvarskrafterna, i hvilket fall han hotade att draga sig tillbaka och öfverlemna hela ministèren åt sitt öde: — något som hans nya kamrater, med skeppshandeln bland annat på sitt förvaltande syndaregister och beröfvade stödet af Wirséns afledande förmåga, anade hvad det hade att innebära.

Alla baron Nordins beräkningar åsyftade att göra honom till mästare öfver den förestående riksdagens gång. För att i meningsbrytningarna *utanför* riksstånden vinna bundsförvandter, inkallades för första gången en ofrälse person i rådkammaren. Det var tillika ett sätt att smickra borgerskapet i allmänhet och Stockholms börs i synnerhet, från hvilken statsrådet Schwan utgick. Hans stora anseende, hans för en svensk köpman i senare tider ovanliga kunskapsförråd och hans långa vana vid allmänna värf, äfven statsangelägenheter, dem han, i egenskap af borgareståndets talman, vid fyra riksmöten handlagt, ja, till och med hans storväxta skepnad och högdragna väsen, höllo klandret i tygeln på en tid, då embetsmannarangen ännu hade någonting aktningsbjudande. Vid Schwans sida sattes

grefve af Ugglas, hvars stora rikedom, storartade lefnadssätt, kända redbarhet och inlagda rykte som ordförande i statsutskott och bland statsrevisorer, länge tillskyndat honom utmärkelsen att af allmänna tänkesättet anses sjelfskrifven till en kullerstol i rådkammaren.

Borgareståndet, som i alla fall dittills icke visat någon särdeles hvarken motståndsbenägenhet eller motståndskraft, ansåg baron Nordin sig hafva helt och hållet i sin hand, medelst Schwan i rådet och tvänne verksamma sina förtrogna vänner inom ståndet: lagman Noræus, som blef dess vice talman och rådman (sedermera borgmästaren) Sandblad. Preståndet var afgjordt ministerielt sinnadt, med få undantag. För att i bondeståndet spränga motståndselementet, hade baron Nordin en djup krigslist i beredskap. Han vände sig till en af hufvudmännen för denna meningsbrytning, Johan Olsson Longberg, och erbjöd honom, om han ville kasta sig öfver på regeringens sida och främja hennes planer, tillika med talmansklubban, hvad han äskade i penningar, för att värfva anhängare åt styrelsens parti. Förslaget antogs, och ömsom på öfvertalandets väg, ömsom med mutor och ömsom *med stryk* utförde Longberg sitt åtagande.

Med dessa ministeriella försänkningar i de tre ofrälse stånden, ansåg baron Nordin sig nu kunna vända hela sin uppmärksamhet, alla sina ansträngningar åt riddarhuset, der han befarade de hetaste striderna och afgörande nederlag, om adeln blefve sig sjelf lemnad. Han införde här i ordets strängaste bemärkelse satsen "*att rösta för uniformen*", hvilken lära han öppet lät sina organer bland pressen predika; och för att gifva denna lära desto mer eftertryck, anbefaldes landshöfdingar och regementschefer i landsorten att infinna sig vid riksdagen, och de senare erhöllo en vink att föranstalta, det så många adelsmän vid regementena som möjligt måtte göra dem sällskap.

Baron Nordin kände till punkt och pricka svenska riksdagarnes invecklade mekanism och lämpade derefter, med öfverlägsen skicklighet, för främjande af regeringens afsigter, som *vid början* af riksdagen äfven voro hans, sina planer. Ehuru styrelsens syndaregister denna gång (riksdagen 1828—1830) var större och eftertänkligare, än någonsin tillförne, och ehuru ansvaret i första rummet och väsentligast beror af konstitutionsutskottet, insåg han dock

att några få stora förmågor och några få skarpa nagelfarna ingenting kunde uträtta, blott flesta rösterne voro antingen ministerielt sinnade, eller uppskrämda, släpphändta och medgörliga medelmåttor. I statsutskottet är förhållandet helt annat. Om någonting der skall kunna göras, måste män af urskilning och duglighet tillitas. I konstitutionsutskottet afsåg Nordin endast, att, äfven bland adelns ledamöter, gifva valet så mycken anstrykning af sjelfständighet, att det ej måtte kasta åtlöje på och reta allmänna tänkesättet mot hela tillställningen. Derför insattes herrar Cederschöld och af Uhr. Den senare var i alla fall icke den motståndsman, för hvilken han då gick och gälde, och tvekade att emottaga ett uppdrag, som satte honom i nödvändighet att öppet visa hvad han förde i skölden. Men *statsrådet* grefve Ugglas *öfvertalade* honom att icke afsäga sig befattningen *).

Tillsättandet af ordförande i statsutskottet ådagalade ett mästerskap af fin beräkning. Baron Nordin på en gång fylde platsen väl, vann för styrelsen en af motståndets pelare och splittrade detta genom tvistigheter och misstroende. Det var nämligen prosten grefve Schwerin, som på detta sätt söndrades från grefve Anckarsvärd och som, för att vara utan band i sin nya ställning, föreskref bland vilkoren för sitt antagande af denna ordförandeplats, att Anckarsvärd *icke* skulle inrymmas vid hans sida **). Grefve von Schwerin, till trots af sitt föregående ministeriela motstånd, var icke desto mindre ganska konungskt sinnad. När under riksdagen 1823 rådgifvarne blefvo så allvarsamt efterhållna, att han fruktade det till och med monarkens eget anseende kunde invecklas i deras fall, hörde man honom vid de förberedande enskilda öfverläggningarne mellan de verksammaste motståndsmännen yttra: "*jag* ställer mig på tronens sida"**). Han var framför allt annat *grefve*, i detta ords vidsträcktaste och vackraste mening; och det var hufvudet på spiken, då riddarhussekreteraren Lagerheim, under ett muntligt föredrag benämnde honom: "den ädle grefven"**). För äran, till och med för dess yttre sken, var Schwerins ömtålighet ytterlig. Så t. ex. hade han, i förening med sin nära umgängesvän, kommersrådet Zenius, för hvilken Schwerin alltid hyste utmärkt aktning

*) Personliga hågkomster.

**) Historiskt.

och tillgifvenhet, lagt sig ut, i både ord och gerning, för att från ekonomisk undergång rädda en verksam riksdagsman; och sedan det *den gången* lyckats, uttryckte någon sin glädje till Schwerin, att genom hans tillskott och bemedling "ackord" blifvit uppgjordt med **:s borgenärer. "Ackord!" utbrast grefven med hetta, "en Schwerin *ackorderar icke;* det var Zenius, den skurken, som prutade på betalningen*)".

Med detta otidiga utbrott menade "den ädle grefven" intet ondt mot någon menniska; det var blott hans ridderliga känsla, som gaf sig luft.

Baron af Nordin hade en dubbel plan med Schwerins insättande i statsutskottet: den ena i *samråd med* konungen, för att bereda framgång åt regeringens anslagsfrågor, i hvilket afseende monarken tillät Nordin, att förespegla Schwerin inträde i statsrådet vid framdeles sig yppande ledighet; den andra på sätt och vis *mot* konungen, som af enskilda bevekelsegrunder med största ovilja motsåg pappersmyntets realisation; hvaremot den främjade Nordins vinning och derför af honom ifrigt omfattades. Schwerins förkärlek till realisationsförslaget var känd. Det hade blifvit hans älsklingstanke, med hvilken han införlifvade hela sin offentliga verksamhet; och det var just på detta kända förhållande Nordin bygde sina beräkningar. Omöjligt skulle Schwerin kunnat förmås att, uteslutande för enskilda förmåner, dagtinga med öfvertygelse och samvete; men då Nordin, fintligt, ställde realisationen främst, ansåg Schwerin sig kunna och böra för genomdrifvandet af denna stora, allmänt gagnande, plan, understöda regeringens framställningar om nya eller ökade anslag till statsbehofvens fyllande.

Men icke nog härmed. Baron Nordin insåg, att konungen svårligen skulle kunna öfvertalas att stadfästa realisationsbeslutet, så vida man ej på ett eller annat sätt höll honom skadeslös för hvad han trodde sig komma att förlora på ett sådant företag. Nordin gaf derför konungen att förstå, det till realisationsplanen hörde upptagande af ett utländskt lån af en eller annan million riksdaler, på hvilket om det afslötes genom något handelshus, som stode i förhållande till regeringen, någon *särskild* vinst kunde

*) Historiskt.

beräknas, motsvarande hvad hans maj:t ansåge sig personligen förlora på sjelfva realisationen. Hos Schwerin åter anslog baron Nordin den ridderliga känslan, — en sträng som hos den ädle grefven alltid ljöd, då den vidrördes, — och beskref konungens ekonomiska trångmål, hvarvid Schwerin utropade, med värme: "det måste afhjelpas, till hvad pris som helst; ty det är under svenska folkets värdighet att hafva en monark, som är bankrutt!"*).

Under sådana omständigheter tog den hotande riksdagen sin början. På riddarhuset och i bondeståndet funnos särskilda anledningar till stormar. Oaktadt adelns protest i sista ögonblicket af det näst förutgångna riksmötet, hade regeringen påtrugat ståndet en ny riddarhusordning, och tillät väl bondeståndet att tillsätta sina notarier, men såsom ett medgifvande, intill dess riksdagsordningen blifvit förtydligad, och icke i kraft af den grundlagliga rättighet, som riksens ständer förklarat bondeståndet ega att utnämna dessa sina tjenstemän.

Dagarna innan riksmötet öppnades sammanträdde verksamma medlemmar af motståndet hos grefve Anckarsvärd, för att öfverlägga om sättet att gå till väga. Det beramades huru och i hvilken ordning hvar och en skulle tala. Till olycka för denna meningsbrytning åtog sig en person att börja anfallet, hvilken helt och hållet tappade hufvudet på valplatsen och förblef stum, tills det var för sent att åstadkomma beslut, och man fick åtnöja sig med den tomma reservationsrättigheten**).

Det är så mycket sannolikare, att om ej detta ofall inträffat, adeln skulle fattat beslut om underkännande af den nya riksdagsordningen, hvilket för styrelsen varit ett oerhördt nederlag och bragt den i utomordentlig förlägenhet, som motståndet bland adeln, innan den Nordinska falangen hann blifva riktigt inöfvad, vann en lysande seger öfver ministèren i den för riddarhuset mera främmande frågan om tillsättande af bondeståndets notarier.

Emellertid höll baron Nordin sträng krigstukt, icke blott inom sina leder, utan äfven bland dem, som med honom voro lika berättigade att föra befälet; och utom

---

*) Historiskt.

**) Jemför Skildringar ur det inre af dagens historia; de frånvarande; fjerde upplagan; artikeln: »David Frölich»; sid. 86.

grefve Wetterstedt, såg man ingen af konungens rådgifvare de tre första fjerdedelarna af riksmötet, begära ordet på riddarhuset, innan de under pågående plena enskildt förut meddelat sig åt statsrådet friherre af Nordin och inhemtat hans föreskrifter.

Om samma krigsaga egt rum inom motståndets leder, som inom ministèren, så hade denna, med flera och större politiska synder på sitt samvete, än någonsin tillförne, varit ohjelpligen förlorad; på samma sätt, som, i omvändt förhållande, det mest jernhårda ministeriella tyranni blifvit allrådande och allt förtryckande i Sverige, derest icke längre fram under riksdagen en brytning åstadkommits, hvarigenom Nordins inflytande hos Karl Johan minskats, hvarmedelst den *svenska* Villèliaden inskränktes till en tidrymd af blott några månader.

Den 4 november 1828, då riksdagen utblåstes, var ett möte af några liktänkande riksdagsmän beramadt hos prosten grefve Schwerin. Högst få instälde sig. Anckarsvärd, öfverraskad och missbelåten med detta förhållande, uttryckte högt sin förtrytelse, att Schwerin och han *i detta* ögonblick, funno sin omgifning så gles. Man skref Schwerins synbara bryderi och ovanliga tystlåtenhet på samma räkning. Det var den enda ganska oskadliga dubbelhet, "den ädle grefven" någonsin lät falla sig till last; men han saknade mod att berätta sina underhandlingar med baron Nordin, denna riksdagens minister: underhandlingar, som några dagar derefter lågo i öppen dager.

Motståndets olycka var att det saknade ledare. Schwerin kunde nu mera naturligtvis ej vara det, äfven *om* han i öfrigt varit rätte mannen som anförare. Anckarsvärd, oaktadt alla sina utmärkta egenskaper, var skapad att ledas, icke att vara ledare sjelf. Det låg icke i grefve Johan Henning Gyllenborgs lynne att ställa sig fram som hufvudman, och baron Henning Wrangel saknade hufvud. Bland de öfriga af denna meningsbrytning hade ingen det öfvertag att vinna gehör som anförare.

Den klubb, dessa politiska vänner öppnade första dagarna af riksmötet, var i början talrikt besökt, äfven af motsidans män, och baron Nordin hade ditsändt mer än en

af sina anhängare, för att lyssna på fiendens planer, iakttaga dess rörelser och öfverräkna dess antal. Det var i hans ställning en ganska riktig krigslist. Sedan händelserna utvecklats och hans motståndares underlägsenhet var afgjord, upphörde hans utskickade att synas på klubben, hvilken omsider upplöstes, öfvergifven till och med af sina egna stiftare.

Bristen på anförare, med nog blick och anseende för att kunna i födseln qväfva obetänkta och skadliga framställningar, vållade att sådana bragtes på tapeten, hvilka ohjelpligen söndrade riddarhusets motståndsmän från båda de öfriga rikstånden samt från en stor mängd folk af gamla verldens föreställningssätt *utom* riksförsamlingen.

I främsta rummet bör i detta afseende nämnas grefve Jakob Hamiltons omogna förslag om förflyttning till söndagarne af Maria Bebådelsedag, Långfredagen (att Hamilton kort derefter återkallade förflyttning, lugnade icke allmänna tänkesättet, som blifvit ohjelpligen såradt deraf, att ett sådant förslag någonsin ens kunnat falla någon in) och Kristi Himmelsfärdsdag, samt indragning af Trettondagen och Annandag pingst. Det var att förskräcka fromheten, reta svärmeriet, såra och oroa de andäktiga och fridsamma inom och utom rikstånden. Utskottets afstyrkande betänkande skrefs af Tegnér med den stegrade värma, som låter begripa sig hos en skald, hvilken tillika är biskop. Den obetänksamma ifver, hvarmed en del af riddarhusets motståndsmän kastade sig öfver detta betänkande, uppdrog en skiljomur af ovilja mellan dem och preste ståndet.

Dernäst satte grefve Klas Fredrik Horns häftiga utfall mot kungsskjutsen allt hvad konungskt sinnade heter i bestörtning, medan det framkallade ett besatt uppträde af sliskig underdånighet på riddarhuset, hvars ministeriella falang anstälde ett offertåg till landtmarskalksbordet, för att anteckna sig såsom instämmande i grefve Arvid Arvidson Posses ogillande af den Hornska framställningen.

När sedermera det gälde en fråga i sinom tid — icke med afseende på dagen, utan på framtiden — fick den anstrykning af retsamhet och åtlöje, som bort vara främmande för ämnets utomordentliga vigt.

Vi tala nämligen nu om förslaget, att genom en stor utskickning af alla fyra stånden till tronen framföra deras

önskan, att drottningen måtte offentligen bekänna sig till statens gudalära. Förslaget hade för sig allt, utom personen af hvilken, och tiden då, det väcktes. Den förre var en man, saknande yttre anseende och på hvars namn ett årtionde derefter en outplånlig fläck blef satt; den senare inträffade blott fyra dagar innan den, som redan var utsatt till hennes maj:ts kröning. Med åberopande af 16 § regeringsformen*) kastade sig friherre Jakob Cederström öfver förslaget, förklarade det vara både högst olämpligt och olagligt, och uppmanade landtmarskalken att *varna* motionären såsom den der otillbörligen sig förhållit. Denna framställning kunde ej förtänkas baron Cederström, som öppet förde hofvets talan. Men grefve Anckarsvärd framstod i tvetydig dager, då han, af förkärlek till den frisinnade klangen af allmänna satser, hänfördes att förbise statsklokhetens kraf för ett särskildt fall af genomgripande vigt. Han ogillade i högsta grad förslaget och önskade, att ett så obehagligt ämne aldrig blifvit bragt å bane. Han ville ej undersöka motionärens enskilda bevekelsegrunder. Grefven ville tro att de igenfunnos i ett allt för långt sträckt andligt nit**). Men då motionären ej låtit sin framställning företrädas af ett förslag till konstitutionsutskottet om ändring af den oförtydliga 16 § regeringsformen, och då till förslagets väckande blifvit vald en så kort tid före den redan utsatta kröningen***), att äfven möjligheten för en önskans fullbordan i detta hänseende dessförinnan vore otänkbar, måste i alla fall hela förslaget blifva utan påföljd. En hvar vore h. m. drottningen skyldig den djupaste vördnad *för det obemärkta sätt*, på hvilket hennes maj:t utöfvade sin från vår skiljaktiga trosbekän-

---

*) »Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn, eller allmän förargelse åstadkommer.»

Naturligtvis afser denna § undersåter, men ingalunda tronens innehafvare; ty eljest stode den i uppenbar strid mot regeringsformens 2:dra §.: »Konungen skall alltid vara af den rena evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen samt Upsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är.»

**) Just i *sådant* fall hade motionen varit förkastlig och afskyvärd. Härrörde den åter från politisk blick, så förtjenade den i hög grad behjertande.

***) Deruti låg felet, och *denna* grefve Anckarsvärds anmärkning var det enda grundade inkast, som kunde göras mot motionen.

nelse*). Man borde dessutom komma ihåg, att h. k. h. kronprinsessan bekände samma lära som hennes maj:t, och att hennes kungl. höghets giftermålskontrakt, som omfattar denna fråga, vore stadfästadt af konungen och gilladt af riksens ständer**). Grefven gaf intet företräde åt den reformerta och lutherska ofördragsamheten framför den katolska ***). Svenska folket hyste för hennes maj:t den innerligaste kärlek, vördnad och tillgifvenhet †). Han önskade lifligt, att hos henne ej i anledning af det obehagliga förslaget någon farhåga måtte uppstå, som skulle allmänheten taga sig något bekymmer i afseende på skiljaktigheten i trosbekännelse. Deremot bestred grefven den af baron Cederström yrkade varning å motionären. I ett senare svar under denna öfverläggning, i hvilken endast några få ledamöter deltogo, gick Anckarsvärd ända derhän i nit för abstrakta satser, att han påstod sig "såsom representant för svenska folket kunna försäkra, det svenska folket vore *långt ifrån att önska* en religionsförändring å hennes maj:ts sida." Friherre Henning Wrangel, som ej långt derefter fick gröna bandet och öfverstekammarjunkaretitel, yrkade, att förslaget måtte försvinna ur protokollet, enär det gjorde skam åt adeln.

Wetterstedt och Nordin, som hade riddarhusets ministeriella krafter i sitt våld, bedömde med säker takt, att då motståndets hjeltar på detta sätt rusat fram, var det skickligast att styrelsens falang höll sig stilla och icke behöfligt att den syntes. Det var också endast excellensen

---

*) Detta var fullkomligen sant; men just den omständigheten, att det »*obemärkta*» i de olika religionsöfningarna förtjente beröm och tacksamhet, bevisar någonting haltande, bevisar att det varit bättre, om ingenting *behöft* ske obemärkt.

**) *Om* denna uppgift är riktig, var det ett groft och oförlåtligt misstag af riksens ständer. Likväl kan författaren ej erinra sig, att det höga giftermåls-kontraktet 1823 var föremål för öfverläggningar hos riksens ständer och blef af dem godkänt, ehuru sådant visserligen bort ske och af dem yrkas, derest Regeringen försummade att opåmint framlägga denna vigtiga statshandling till deras skärskådande.

***) Lika förkastlig som ofördragsamheten är, lika loflig är omtänksamheten. Gör man fördragsamhet och likgiltighet till synonymer, så bör statskyrkan afskaffas och 3 § af 1 kap. missgernings-balken i sammanhang dermed. Man finge väl då snart erfara, huru jesuiterna visste att tolka den katolska fördragsamheten.

†) Härnti äfventyrade grefve Anckarsvärd ingen motsägelse.

De la Gardie, som anmärkte att efterverlden borde få se och bedöma förslagets halt och motionärens uppförande. *Ståndet*, som gifvit sin mening tillkänna, hade deraf ingen vanheder; hvartill herr Wollrath Tham lade: att skammen af förslaget qvarstod för motionären, men ingalunda för adelns räkning. Baron Wrangel återkallade sin hemställan och landtmarskalken förklarade, att förslaget ej kunde, emot 16 § regeringsformen, föranleda någon åtgärd. Och dermed förföll frågan, då huset i allmänhet instämde i denna åsigt.

XXV.

Kronprinsessans nedkomst med en arffurste var den första tilldragelse under riksmötet, som skaffade hofpartiet luft. Karl Johan bjöd riksens ständer till faddrar. Ett halft århundrade förut hade de burit till dopet en tronföljare; men de satte likväl värde på den uppmärksamhet, som nu visades dem vid konungens tredje sonsons födelse; ty kring dennes vagga sammanträngde Karl Johan stundens förbindlighet och hågkomsternas. Han uppkallade prinsen icke blott efter sin son, utan, för att angenämt öfverraska Sofia Albertina, gaf honom tillika namnet af hennes mest älskade broder och dennes titel: "hertig af Östergötland." Utom de utkorade faddrarne bland riksstånden, instälde sig dessa mangrant på slottet vid Oskar Fredriks kristning, motståndets medlemmar så väl som ministèrens vänner, och ingen skilnad förspordes i bemötandet mot dessa inbördes fiendtliga meningsbrytningar. Detta lika upphöjda som fint beräknade handlingssätt afnötte på många håll bitterheten och hätskheten mot hofvet och ministèren.

Dagarna derefter uppträdde löjtnanten grefve Otto August Cronhjelm (revisionssekreteraren baron Ludvig Boyes systerson) och föreslog en faddergåfva åt den späde hertigen.

Med mycken takt afklipte Karl Johan sjelf alla öfverläggningar i ämnet, medelst ett kungligt budskap, hvaruti tillkännagafs hans önskan, att det ifrågavarande förslaget ej måtte få någon vidare påföljd. Dermed förföll faddergåfvan; men förslagsmakaren, till hvilken vi ännu ett par gånger skola återkomma, förtjenar att närmare skärskådas nu, då han första gången höjde sin riksdagsmannaröst.

Slughet och beräkning voro grunddragen i Cronhjelms skaplynne. Han visade deraf prof redan den tid, han, på kunglig bekostnad, njöt uppfostran vid krigsakademien på Karlberg. I dess trädgård finnes en af Josef Frans Oskar upprest vård åt hans kavaljer, major von Döbeln, dödsskjuten vid inryckandet i Leipzig 1813 — den förste som stupat på ärans fält af krigare, hvilka utgått från denna akademi. Han hade varit förlofvad med en dotter af denna akademis kansler, fältmarskalken grefve v. Stedingk, sedermera gift med excellensen grefve Björnstjerna, som den tiden hade krigshärens befälhafvarestaf. Anande att omförmälda förhållande skulle mellanåt leda Stedingkska kretsen till denna minnesvård, drog Cronhjelm försorg, att sommartiden kring dess fotställning strö friska blommor, hvilket helt naturligt föranledde de besökandes fråga: hvem som på detta sätt hyllade Döbelns hågkomst? Och då tillställaren var långt ifrån att dölja sig, blef han redan som kadett bemärkt och med välvilja omfattad från ett håll, som lände honom till fromma *).

Cronhjelms första yrkesplan att välja sjötjensten ändrade han, sedan han varit med på ett par kadettexpeditioner. Under en af dessa sommaröfningar var chefen hans slägtinge, som, till de öfrigas förtrytelse, skonade honom från deras ansträngningar, så att då de andra kadetterna för öfning skull, måste vara uppe i vädret, fick Cronhjelm mestadelen stanna qvar på däcket bredvid chefen. Kamraterna begagnade derför alla tillfällen, att spela honom hvarjehanda små ledsamma puts. Alla kadetterna erhöllo hvar sin merlprim till nyttjande under resan. För att sätta sin i säkerhet, gömde Cronhjelm den under dreffvet i nachterhuset, hvilket förorsakade, att kompassen så missvisade, att fartyget, i stället för att enligt uträkning,

*) Historiskt.

ligga utanför inloppet till Karlskrona, befann sig närmare finska viken, då missräkningen upptäcktes. Länge funderades öfver orsaken härtill, innan den rätta, eller merlprimen, upptäcktes. Egaren blef äfven snart känd; men undgick all näpst för sitt oförstånd af den honom bevågne chefen och slägtingen, ehuru besättningen härigenom nödsakades för återstående delen af resan lefva på half matlott, i anseende till fem dagars förlängning af expeditionen.

Efter denna bragd öfvergaf Cronhjelm sjön och ingick, sedan han slutat sin kurs, vid artilleriet *).

Kronprinsen fortfor att med ej obetydligt understöd underlätta hans lefnadskostnad, skänkte honom den första uniformsuppsättningen och gaf honom emellanåt icke blott nya kläder, utan till och med sådana som prinsen sjelf aflagt och föga begagnat. Dessutom njöt han af dennes handkassa 200 riksdaler banko årligt underhåll, hvilket efter några års förlopp öfverflyttades på konungens enskilda budget, med en tillökning af 100 riksdaler samma mynt **).

Sedan Cronhjelm i Kristianstad tjenstgjort som regementsadjutant vid Wendes artilleri, blef han intagen vid det nyligen inrättade läroverket på Marieberg; men hans tid var så upptagen af andra funderingar, att en sjukdom kom, alldeles som den varit beställd, för att gifva färg åt förlängningen af Cronhjelms lärokurs till dubbla tiden emot den, som vanligen dertill erfordras **).

Under senare tiden af sitt vistande på Marieberg, förflyttades han på det nyligen upprättade sjöartilleriet, med den sällsynta lycka, att ehuru endast en underlöjtnants ledighet der yppats, blef Cronhjelm der anställd som löjtnant, dock endast med åtnjutande af den ledigblifna underlöjtnantslönen, hvarigenom han tog turen af trenne vid regementet äldre underlöjtnanter. Ett vid korpsen inträffadt dödsfall tillskyndade honom snart löjtnantslön **).

Från Cronhjelms inträde vid sjöartilleriet sysselsattes han mera af andra göromål, än af den enformiga och tråkiga garnisonstjensten. I början arbetade han på en öfversättning från fransyskan af ett verk i krigshistorien, hvartill han beropade sig på kronprinsens nådiga vilja.

---

*) Skriftligt meddelande.

**) Anf. st.

Af denna anledning åtnjöt han på sätt och vis ett slags tjenstledighet, utan att likväl, som vanligt vid dylika tillfällen, förlora något af sina löneinkomster. Till att fullborda hvad som *blef* fullbordadt, biträddes han nästan dagligen af professor Harfvefeldt, — den utmärkte vetenskapsmannen, som slutligen öfverväldigades af och tillsatte lifvet på den förnedrande böjelsen för starka drycker — hvilken för så godt som intet af Cronhjelm användes på samma sätt, som kung Fredrik af Preussen begagnade Voltaire. Cronhjelms eget arbete inskränkte sig egentligen till att föröka arktalet med nära dubbelt i noter, utdragna ur förut tryckta bekanta arbeten, hvilka noter författaren sjelf sannolikt ansett öfverflödiga, emedan de bort vara hvar och en kända, som något litet studerat allmänna historien. Denna öfversättning afstannade helt och hållet, då Harfvefeldt omsider blef oduglig till arbete och dog *).

Under en sommaröfning i Stockholms skärgård med en afdelning af lilla flottan — den första, om man rätt minnes, i hvilken kronprinsen deltog — skulle Cronhjelm, som äfven var med, af öfverdrifvet tjenstenit, sjelf föra en från hufvudstaden med bref anländ hästgardist ombord på sin höge beskyddares fartyg; men hade det missödet att kantra sin lilla båt vid dess sida. Med största svårighet räddades Cronhjelm nu undan dödsfara *).

Lyckan gynnade honom emellertid oafbrutet. Chefen för det kompani, vid hvilket Cronhjelm borde tjenstgöra, gjorde bankrutt och Cronhjelm blef, fastän en bland de yngre af löjtnantsgraden, tillförordnad kompanichef, med åtnjutande af halfva löneinkomsten af den tjenst, han nästan ända till sin död fick förrätta, oberäknadt alla öfriga dithörande penningeförmåner, hvilka han förstod att göra så vinstgifvande som möjligt *).

Cronhjelm egde vid denna tid en häst, som vårdades af en soldat vid kompaniet, med namnet "Östberg". Under en exercis med krut, kommenderades af Cronhjelm på följande sätt: "*Eld, färdigt gevär, lägg an!* (Hör du, Östberg! när du skjutit, skall du gå och ge min häst vatten) Fyr!"

Salfvan afsköts. Om de skjutande härigenom blefvo bragta i oordning, så blef den befallande det åtminstone

---

*) Anf. st.

icke, utan exercisen fortgick en god stund, under dylika mellanmeningar *).

Cronhjelm deltog ej uti de öfningar med knallkrutgevär, som ett pår påföljande somrar förehades af den då i Stockholm förlagda del af sjöartilleriet: han bevistade dem endast *någon gång* som åskådare. Det oaktadt ingaf han en tid derefter till krigsvetenskapsakademien skriftlig berättelse rörande dessa försök, med hans namn ensamt undertecknad. Han hade förut förgäfves sökt förmå åtskilliga af sina kamrater att äfven underteckna densamma; men de funno den icke helt och hållet öfverensstämmande med sanna förhållandet. Också, när berättelsen sedermera af en man af yrket blef strängt nagelfaren och klandrad, lemnade Cronhjelm recensionen utan vederläggning *).

Cronhjelm försummade under tiden ej att öka sitt ekonomiska välstånd: handlade med boskap och mjölk; åtog sig leveranser både nära och fjerran samt förtjente, enligt egen utsago, ej obetydligt penningar, ehuru han hade det missödet, att en leverans helt och hållet underkändes, som han åtagit sig för sitt eget kompani. Af konungen erhöll han rättighet att *ensam* fiska i Rosendalsviken vid Djurgården. Denna rörelse idkade han i stor skala, ofta i tvist med notfinnar och älskare af yrket. *Då* bekymrade han sig så föga om sin grefliga och officersvärdighet, att han vid bryggan nedanför Blå Porten sjelf uppvägde och försålde den fisk han fångat, *med handräckning af en del af sitt kompani* *).

Äfven riksdagsmannakallet tillskyndade Cronhjelm inkomster. Han hade under en riksdag medverkat till något beslut för hufvudstadens näringsidkare, hvilkas hufvudman förstod, enligt Cronhjelms egen utsago, att, på ett passande sätt tillställa honom en gåfva af 700 riksdaler för detta hans biträde *).

Cronhjelm föraktade likväl ej alltid bördens företräden. Han eftersträfvade att blifva grefve Rosens efterträdare, i egenskap af föreståndare vid Motala mekaniska verkstad. Under ett samtal i denna vefva bland sina kamrater, yttrade Cronhjelm: "att dertill nödvändigt erfordrades en betitlad man, och att det enda som bjöd aktning

*) Anf. st.

hos de engelska arbetarne på verkstaden, vore titeln "Mylord", som de gåfvo grefvar *)."

Ganska många skaplynnesdrag — äfven från hans enskilda lefnad — skulle kunna tilläggas; men vi inskränka oss nu att anföra, det en ofrälse person med mycket aristokratiska grundsatser vid ett tillfälle yttrade till Cronhjelm: "du känner mina tänkesätt; men jag är öfvertygad, att du, oaktadt ditt liberala pladder, i sjelfva verket är skarpare aristokrat, än jag." — "Bror," svarade vår unga grefve, "allt hvad jag sträfvar efter är börd för mig och min omvårdnad, och dertill fordras anseende och folkgunst *)."

Första gången Otto Cronhjelm lät höra utaf sig i det offentliga lifvet var årsdagen af hertigens af Skåne födelse, då Cronhjelm uppmanade till insamlingar åt Grekland, som kämpade för sin sjelfständighet: en uppmaning, som lifligt anslog sinnena, som följaktligen blef ganska fruktbärande och för hvilken personer af anseende och inflytande med ädel ifver nitälskade, t. ex. general Björnstjerna och hans grefvinna. Framställningen om faddergåfva åt hertigen af Östergötland var Cronhjelms andra offentliga handling, åsyftande ännu mer än den förra, att visa uppmärksamhet och erkänsla mot konungahuset.

Motståndet vaknade och rustade sig till strids; men Karl Johans statskloka tillkännagifvande, som visade både hans oskuld i och obenägenhet mot förslaget, kastade hela förtrytelsen öfver lycksökeriet på Cronhjelm personligen, mildrade mångens harm mot hofvet och skaffade det till och med vänner bland de tveksamma.

Konungens förtrognaste gunstlings, grefve Brahes, utsökta förbindlighet mot en hvar, utan afseende på till hvilkendera meningsbrytningen man bekände sig, hans furstliga lefnadssätt och särdeles uppmärksamhet mot grefve Anckarsvärd, hvilken han mer och mer närmade sig, drog till sig och bjöd till sina lukulliska måltider, saknade icke inflytande. Med drottningens kröning sprang sista minan. Hofvets tillgifna höljdes med nådevedermälen och motståndets män med nådiga ord af alla regentslägtens medlemmar personligen: ja, de syntes lägga sig vinn om, att i detta afseende framför alla andra utmärka just de mest framstående bland hofvets vedersakare. Detta upphöjda,

*) Anf. st.

detta fint beräknade uppförande förstummade många, afväpnade andra, förband några. Härigenom blef motståndet splittradt, decimeradt, hopkrymt, fjettradt, och skulle blifvit *helt och hållet* tillintetgjordt, om icke äfven hofpartiet burit söndringsfrön i sitt sköte, blifvit sprängdt och riktat sina krafter mot hvarandra inbördes.

Det är denna process vi nu skola taga i närmare ögonsigte.

XXVI.

Det första allvarsamma symptomet till söndring inom de ministeriella lederna visade sig vid valet till opinionsnämnden, som skulle rösta öfver högsta domstolen. Medan från hofkanslerns embetsrum vallistor utgingo, som, under excellensen Wetterstedts öfverinseende, spriddes till alla styrelsens vänner, anhängare och verktyg, åsyftande att hålla högsta domstolens samtliga ledamöter ryggen fri, spridde justitiekanslern listor af motsatt syftning, instämmande med motståndets plan att utesluta, eller åtminstone brännmärka, vissa högsta domstolens ledamöter. Detta inpass i riksdagsspelet kunde ej döljas, och kanske vårdade sig Bergenschöld ej ens derom, i förlitande på sjelfständigheten af sitt höga väktarekall och sina försänkningar hos monarken personligen. Men baron Nordin erkände intet oberoende inom embetsmännens hierarki, hans statsmannadogm var: deras oeftergifliga pligt att rösta för uniformen, och det brott mot detta budord, samhällets högsta åklagare nu begått, hastade Nordin att till beifran angifva. Det skedde genom följande handbref från statsministern för utrikes ärendena till justitiestatsministern:

»Stockholm den 15 april 1829.

Eders excellens!

Jag lyckönskar icke eders excellens till det resultat, som vans i går afton, ty jag lyckönskar oss alla att, vid begagnandet af en godtycklig myndighet, sans och förstånd göra den åtminstone ursäktlig sin tillvaro och ännu mera, i sin konstitutionsmessigt nödtvungna tillämp-

ning. Men jag har, utan afseende på hvad som tilldrog sig, vid afgörandet om förskottet till Göta kanal, hört så mycket och från så många håll, om herr justitiekanslerns handlingssätt, med listor till opinionsnämnden i går, att jag högeligen önskade, för att åtminstone söka hejda denne embetsmans för vidsträckt *spelande* åtgärder, att i ederс excellenses närvaro få, om möjligt är, i morgon förmiddag, öppet säga honom min mening derom. Om eders excellens ville skicka efter honom till i morgon förmiddag, klockan 11, så skall jag något förut inställa mig, för att meddela hvad jag fått höra. Jag gör inga angifvelser på högre ort och önskar hellre att återföra en irrande än att, i någon mån, bidraga till någons ofärd; men spelare med oss, såsom ledamöter af regeringen betraktade, är jag likväl icke nog godhjertad att i längden låta herr Bergenschöld vara.

Oföränderlig och utmärkt högaktning och vänskap.

Wetterstedt *)."

Det förhör och den skrapa af de begge statsministrarne, som följde på detta bref, torde läsaren kunna föreställa sig, utan vidare beskrifning.

Baron Nordin, som afsåg att styra både oinskränkt i konungamaktens namn och oafbrutet, utan afseende på hvem som vore denna makts innehafvare, förbisåg hvarken att Karl Johan nalkades 70 år, eller att Oskar var nära 30. För alla händelser sökte han således att för sina planer vinna tronföljaren. I samråd med honom, som alltid varit mera benägen borgareståndet än riddarhuset, hade grosshandlaren Schwan blifvit insatt i rådkammaren **). Valet var godt och vann allmänt bifall; ty Schwan var en öfverlägsenhet af stort anseende och hade äfven i allmänna statsvärf ett frejdadt namn. Men han var mindre skapad att rådpläga, än att besluta; mera att befalla, än att foga sig efter andras meningar. På den punkt han nu blef ställd, måste hans starka, hans sträfva, lynne bryta sig både mot konungens vilja och mot anfallen på riksdagen,

---

*) Originalet till ofvanstående bref finnes i författarens värjo.

**) »Kort efter grefve Wirséns död blef mig under hand meddeladt, att kungl. maj:t *och kronprinsen* önskade, det jag ville mottaga en statsrådsplats.» — Statsrådet Schwans efterlemnade anteckningar, införda i griftetalet af erkebiskop Wallin uti tredje delen af hans religionstal vid åtskilliga tillfällen.

der klandret ofta, utan skoning likasom utan särskiljande, skar alla rådgifvarne öfver en kam.

Schwan hade icke utan tvekan emottagit statsrådsembetet. Hans egenhändiga anteckningar derom lyda så här: "Ehuru oväntadt och smickrande detta höga prof af förtroende var, emottog jag likväl denna tidning med mycket bekymmer och var i flera dagar obesluten hvad jag borde svara. På ena sidan var min framskridna ålder, min redan försvagade helsa, min okunnighet i den högre förvaltningen och det stora ansvar som detsamma åtföljer i en grundlaglig stat, mer än tillräckligt skäl till afslag. På den andra åter verkade *nog mycket* på mig, att jag efter 19 års tid var *den förste ofrälse person, som kallades i rådet*, den gamla vänskap jag haft och njutit med flere af dess äldre ledamöter, och ändtligen min i alla dagar erkända skyldighet, att, så långt helsa och krafter medgifva, vara mitt fäderneslaud nyttig, utan allt slags egen afsigt eller nytta. Jag underkastade mig således konungens höga vilja och nämndes den 6 februari 1828 till statsråd. — Tilläfventyrs blir denna min plats åtföljd af både bekymmer och otack. Detta har jag förestält mig och går händelserna utan fruktan till mötes; ty mina afsigter äro rena. Ingen har jag att beskydda, än mindre någon att förfölja. Sjelf behöfver jag hvarken utmärkningar eller förmåner. Nog kan förmågan ofta brista; men aldrig viljan, så länge mitt förstånd är i behåll. *Jag kan ock lika lätt taga mitt afsked*, som jag oförmodadt vann inträde" *).

Stormarna under riksdagens första månader bröto Schwans både själs- och kroppskrafter. "Ett år," skref han i sina anteckningar, "har nu åter blifvit öfverlefvadt, och jag känner att åldern utkräfver sin rätt. Hvad jag förut ock nämnt om statsrådsembetet har fullkomligen bekräftat sig. Det är en ansvarsfull och otacksam plats. Bäst synes detta vid nu påbörjade riksdag. — I full medvetenhet deraf, att regeringens tänkesätt äro både faderliga, välviljande och grundlagliga, afser jag händelserna med lugn, och skulle högligen beklaga, om mitt fäderneslaud, genom några oroliga, blefve fördt utur den lyckliga gång till förbättring, välmåga och varaktig fred, hvarutinnan det nu kommit. Om några obetydliga misstag egt

*) Anf. st.

rum, kunna de lätt afhjelpas och äro det redan, hvaremot man ej vill ihågkomma, att landet länge åtnjutit ett orubbadt inrikes och utvärtes lugn. Men jag hoppas att detta, som allt annat, har en öfvergång. Innerligen önskar jag likväl, att efter riksdagens slut få verkliggöra min gamla önskan, att i ledighet och för mig sjelf få tillbringa mina, efter naturens ordning, få ännu återstående dagar *)."

Och om det ändock åtminstone stannat vid stormarna *derute* bland ständerna! Men i samma mån som dessa blefvo våldsamma, stegrades äfven konungens oro, förtrytelse, sinneshäftighet. De uppvaktande förstucko och *kunde* försticka sig bakom tystnad eller instämmande uti hvad konungen yttrade; men de grundlagliga rådgifvarne *måste* emellanåt *motsäga* honom: det var att gjuta olja i elden af hans vrede och stälde dem mellan de korsade lågorna af Karl Johans sårade ömtålighet och af motståndets häftiga anfall.

Statsrådet Schwan dukade under för våldsamheten af dessa motsatta påkänningar. Hans skakade sinne bräckte kroppens styrka och kastade honom på sjuksängen. Det blef hans dödsläger och den 9 maj 1829 begicks hans begrafning, då de stycken ur hans dagbok upplästes, som här ofvan blifvit intagna.

Några veckor senare lade 1829 års riksdag äfven rådkammarens främste ledamot i grafven. Karl Johan och Karl Johan af Nordin voro begge högst belåtna med prosten grefve von Schwerins tillgöranden som ordförande i statsutskottet: anslagsfrågorna gingo igenom, realisationen ryckte närmare sitt mål och baron Nordin förespeglade fortfarande konungen utsigten på deraf härflytande enskilda finansiela fördelar. Det är således ej att undra på, det konungen med nöje lyssnade till förslaget att göra Schwerin till Schwans efterträdare, och en vacker dag öppnade Karl Johan sig härom för sina rådgifvare, efter slutadt statsråd. Det var ett åskslag för de flesta bland dem af gamla stammen, hvilka allt ifrån grefve Schwerins uppträdande på den offentliga banan vant sig att i honom se en politisk fiende. Med segrande vältalighet och stigande värme, vederlade konungen alla deras betänkligheter. Då ansåg grefve Gyllenborg, som icke kunde förlika sig med tankan

*) Anf. st.

på en anhängare af motsatta samhällsåsigter till kamrat i rådkammaren, och i förlitande kanske äfven på den välvilja och aktning hvarmed monarken städse bemött honom, tiden vara inne att tillita den yttersta utvägen och förklara: att Schwerins inkallande i rådet vore ett så i ögonen springande bevis på onåd mot konungens förut varande rådgifvare, att de ej borde besinna sig på att lemna sina platser sedan de förlorat förtroendet, och att han, för sin del, vore beredd, att i sådant fall begära sitt entledigande.

Denna oväntade framställning, i bestämda, men passande ordalag och med den fasta hållning, som utmärkte hela excellensen Gyllenborgs väsende, bragte konungen utom sig. Med blossande vrede yttrade han till Gyllenborg, att han ingalunda vore, hvad han förmodligen inbillade sig vara: omistlig; att han tvärtom vore lätt ersatt och kunde taga afsked när han behagade; och att konungen vore långt ifrån att hafva något emot, att sådant skedde ju förr desto hellre.

Det var första gången grefve Gyllenborg illa bemöttes af Karl Johan; det blef också den sista. Motståndsansträngningen och sinnesskakningen, vållad af grämelsen att blifva på detta sätt förödmjukad i hela rådgifvarepersonalens närvaro, angrepo så häftigt hans helsa, att han vid sin återkomst från slottet genast nödgades intaga sängen *).

Så snart monarken blef underrättad att justitiestatsministern insjuknat, skickade han till honom grefve Brahe, som förklarade Gyllenborg konungens hela deltagande och synnerliga bevågenhet, bad honom glömma hvad som förelupit och uppmanade honom att icke tänka på afgång ur rådkammaren.

Excellensen Gyllenborgs svar var på en gång vördnadsfullt och aktningsbjudande, värdigt och bestämdt. Han tackade underdånigst för hans maj:ts godhet, af hvilken han kände sig genomträngd, fröjdade sig att vara bibehållen i dess nåd och anhöll att såsom det yttersta vedermälet deraf honom måtte tillåtas att nedlägga ett embete, till hvars behöriga förvaltning aftagande själs- och kropps-

---

*) Jemför Skildringar ur det inre af dagens historia; de frånvarande; fjerde upplagan; sid. 21.

krafter mer och mer gjorde honom oförmögen. Ovisst vore, huruvida han någonsin tillfrisknade, men läkarne hade dessutom förklarat, att om han skulle kunna återvinna helsan och behålla lifvet ännu någon tid, måste han vara fri från bekymmer af alla slag, äfven sådana, som voro oskiljaktiga från ett ansvarsfullt embete. Det återstodo honom ännu några år innan han vore berättigad att vid sitt afskedstagande erhålla understöd af staten; men om hans maj:t täcktes utverka ständernas bifall till en dylik förmåns åtnjutande utan afseende derpå, skulle han i tacksamt hjerta förvara denna nya välgerning af en stor och älskad konung, som han allt från dess ankomst till Sverige tjenat med underdånig tillgifvenhet och nit.

Vid erhållandet af detta svar blef konungen rörd. "Nå väl!" utbrast han, "om den envise gubben nödvändigt vill öfvergifva mig, skall jag åtminstone icke öfvergifva honom. Far genast tillbaka till honom, herr grefve, och bed honom — säga att hans konung *ber* honom, begriper ni? — att han ej aflemnar sin afskedsansökning, innan ständerna beviljat honom lifstidsunderhåll, hvarom jag vill göra framställning till dem. De der herrarne skulle kunna, om jag känner dem rätt, vara nog obarmhertiga, nog snåla att vägra honom underhållet, emedan det ännu fattas honom ett par år i åldern, och jag kan ej tillåta, att hans sista dagar blifva rof för lefnadsbekymren. Upprepa för honom, att *jag ber* honom följa mitt råd."

Brahe återvände till Gyllenborg, som med tårar i ögonen svarade. "Lägg mig för hans maj:ts fötter, herr grefve! och förklara, jemte min underdåniga tacksamhet, den oinskränktaste lydnad för hans maj:ts höga vilja."

Den framställning regeringen nu gjorde till riksens ständer för excellensen Gyllenborg, innehöll de vackraste loford, det varmaste förespråk. Statsutskottet tillstyrkte och riksstånden biföllo hvad som blifvit begärdt, "i betraktande af grefve Gyllenborgs många och utmärkta embetsmannaförtjenster, samt på de öfriga uti det kungl. bådskapet upptagna skäl" ... Men innan saken kom till stånd, fans Fredrik Gyllenborg ej mera. Den högste och otvifvelaktigt samvetsömmaste domaren inom Sveriges landamären framträdde till redogörelse inför den allvetandes högre domstol den 18 augusti 1829.

Vi lemna derhän, huruvida det från början låg i baron Nordins plan att grunda realisationen på, eller ställa den i oskiljaktigt sammanhang med upptagandet af ett utländskt lån: om han sjelf ens trodde på möjligheten af en sådan plans genomdrifvande, eller om det blott var en fint, för att vinna konungens bifall till hela realisationsförslaget; nog af! detta gick med stora steg fram hos ständerna, och *de* gingo för långt att ens *kunna*, utan att blottställa hela sitt anseende, allt förtroende till sina beslut, återvända, eller stanna på halfva vägen. Karl Johan åter, som i allmänhet hyste betänkligheter vid genomgripande åtgärder af stort omfång, i hvilka han befarade frön till hvälfningar, vådliga för hans person och ätt, var benägen att draga sig tillbaka, sedan han fann sig sviken af Nordin i förespeglingen om det utländska lånet tillika med deraf beräknade förmåner. Sannolikt menade baron Nordin uppriktigt med omförmälda förespeglingar; ty de instämde med hans egna beräkningar på nyttan af utländsk skuldsättning. Men skilnaden var den, att då konungen var benägen för realisation endast så vidt upptagandet af utländskt lån dermed förknippades, nitälskade baron Nordin för realisationsbeslutet, i hvilketdera fallet som helst.

I och med dessa förändrade, kanske rättare: utvecklade omständigheter, lät konungen tanken falla på grefve von Schwerins upptagande i rådkammaren och bevågenheten för, samt förtroendet till baron af Nordin svalnade betydligt.

Denne insåg allt för väl, att hans inflytande i och med detsamma varit helt och hållet förbi, om han ej lyckades göra sig oumbärlig för genomdrifvandet af sådana anslagsfrågor, hvilka lågo konungen särdeles om hjertat. Dit hörde i första rummet förnödenheter till krigshären och försvarsverket. Nordin, som hade de ministeriela rösterna vid riksdagen i sitt våld, och som således tog för afgjordt, att grefve Brahe, honom förutan, ingenting skulle kunna uträtta, understödde i dessa ämnen motståndet, visserligen icke med offentliga tal, men desto kraftigare med sin hemliga verksamhet och sina föreskrifter till de lydaktiga omröstningsskarorna. Det *nej*, hvarmed de denna gången, då han *låtsade* sig vara neutral, borde besvara regeringens begäran, måste, enligt hans uträkning, framdeles göra honom omistlig för konungen, när han insåge, att Nordin

ensam mäktade förvandla dessa nej i *ja*. Att Brahe, i hvars hand han satt stafven och som ännu ingenting begrep af riksdagsmekaniken, skulle på egen hand kunna genomdrifva saken midt under hans ögon och emot hans bemödanden, var någonting som icke ens föll baron Nordin under tanken. Och att det likväl skedde, att det lyckades Brahe, var egentligen icke hans verk och lyckades på sätt och vis till en del oaktadt honom och öfver hans egen förväntan.

XXVII.

Motståndet på riksdagen var i det närmaste sprängdt; det saknade ledare och sammanhållningspunkter. Hvar och en handlade enstaka. Grefve Anckarsvärd, mer och mer på förtrolig fot med grefve Brahe, fann också sin riksdagsmannarol mer och mer besvärlig, afbröt den tvärt, under förevändning af dess fruktlöshet, den han föregaf vara ådagalagd medelst en tappad omröstning angående passevolansen, och afreste från riksmötet.

Följden af allt detta osammanhang blef: att hela rådgifvarepersonalen frikändes från grundlagligt ansvar; att riksens ständer väl beslöto åtal mot grefve Cederström vid behörig domstol för den väsentliga olikheten mellan de dubbla köpekontrakten om de ur flottan afyttrade skeppen; men en *misskrifning* på fartygens namn i ständernas skrifvelse, uppsatt af expeditionsutskottet, i hvilket grefve Rudolf Cederströms slägtinge, friherre Jakob Cederström var ordförande, blef svepskälet sedermera att låta frågan om detta åtal falla; och att den rättegång riksens ständer beslöto skola anställas mot *vederbörande*, till utbekommande af skilnaden emellan de summor, som blifvit till svenska kronan erlagda och de uti kontraktet bestämda för skeppen Tapperheten och Chapman, "*af okända skäl uteblef*" *). Grefve

*) Biografiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män; tredje bandet; andra häftet; sid. 227.

Cederströms biograf skjuter skulden, för det olika innehållet af de dubbla kontrakten, på generalamiralens förste adjutant (öfversten, lotsdirektören, adjutanten hos storamiralen och riddaren G. E. Lundstedt?), och beklagar, att "grefven genom det uteblifna åtalet förlorat tillfället att inför rätta upplysa, det han icke sträckt försigtigheten derhän, att sjelf läsa och jemföra båda exemplaren af kontraktet, utan hade öfverlemnat denna åt sin förste adjutant *)."

Emellertid hade kriget mellan örnen och halfmånen fått den enda utgång, som kunde vara missgynnande för de tre kronorna. Om örnen hade lidit nederlag, hade lejonet fått luft: om den åter utspännt sina klor öfver seraljen, hade dess tjusande belägenhet och luftstreck småningom lockat uppmärksamheten, planerna och styrkan från Newans kulna dimmor och egoväldet i norr. Men en öfverlägsen statskonst hejdade på halfva vägen Rysslands segrande härar, och denna makt slöt fred, åtnöjande sig med ofantliga finansiella förmåner, ökad ära, ökadt inflytande på Europas öden och en i dubbelt afseende ökad vigt åt sina vapen: fysiskt, genom krigsvanan, moraliskt genom den tillit framgången alltid förlänar.

Hvad Sveriges konung — och en konung, som inhemtat krigkonsten på Europas blodigaste slagfält — äskat till försvarsverkets iståndsättande, *redan innan* omständigheterna på detta sätt utvecklats, syntes *efter* denna utveckling vara ännu mer af nöden. Det kunde således ej annat än väcka förundran, att just dithörande frågor icke allenast lemnades vind för våg af riksdagsministern, utan att han till och med tycktes med nöje se motstånd och hinder möta dem och med illa dold obenägenhet iakttog andras bemödanden att öfvervinna dem.

Baron af Nordin var mycket för fin att sjelf och genom sina vänner öppet sätta sig emot de anslag konungen begärde till försvarsverket; men begagnande sig af riksdagsmekanismens utvägar, i hvilka han var väl bevandrad, lät han sin falang lofva guld och gröna skogar, beledsagade likväl af vilkor och förutsättningar af så problematisk natur, ehuru ganska skickligt förklädda, att bifallet från detta håll ledde till alldeles samma mål som mot-

*) Anf. st., sid. 226 och 227.

ståndets afslag. Den som dref spelet hade derigenom, som han trodde, gjort sig oumbärlig för både Karl Johan och Brahe, hvilka skulle lära sig inse, att Nordin hade samma makt öfver riksdagarnes konstverk, som Wirsén haft öfver statsverket. Någon, som i de flesta andra frågor hyllade motståndets åsigter, men ansåg för på en gång samvets- och hufvudlöst, att under nyssbeskrifna förhållanden beröfva den krönte fältherren de medel, han förklarat vara af nöden till rikets försvar, och råga olyckan (om någon sådan inträffade) med förebråelsen, att sjelf hafva vållat henne, samt i och med detsamma vältra hela ansvaret från styrelsen på motståndet, sökte i förbigående fästa den kände riksdagsledarens uppmärksamhet på vanskligheten af de beslut, som vidtogos för att komma i besittning af det till försvarsverket äskade anslag. Svaret blef: att man ej behöfde bekymra sig derom; ty de erfordrades ej för ögonblicket: dermed kunde, utan skada, anstå till en kommande riksdag. Öfverraskad öfver detta riksdagsministerns svar, beslöt personen, som fått det, att söka närmare ljus. Han vände sig till Brahe, den tiden allmänt ansedd som en urbild af ridderlighet, och bad honom, icke i egenskap af krigshärens generaladjutant, men såsom riddarhusets förste grefve, på hedersord förklara, huruvida anslaget till försvarsverket kunde, utan men för detta, uppskjutas till en annan gång? Brahe bedyrade, att konungen förklarat sig ej kunna ansvara för rikets försvar, så vida icke de äskade medlen beviljades. "I sådant fall" anmärkte den, med hvilken Brahe talade, "kan man icke nog förundra sig öfver, att de som föra regeringens talan på riksdagen ställa så illa till, att konungens afsigt *icke* vinnes och att motståndet i denna fråga utgår *från hans egen rådkammare.*"

Grefve Brahe gjorde stora ögon. Han hade ett klart hufvud och lätt uppfattning, ehuru han saknade nästan alla andra kunskaper än färdigheten att som en parisare tala fransmännens tungomål: af riksdagsaritmetiken begrep han den tiden ännu icke annat, än omröstningarna i enkla tal. Han blef lika förvånad öfver som belåten med de upplysningar honom bibragtes, tackade för dem, i eget och konungens namn, och besvor den ifrågavarande personen, för det allmänna bästas skull, att följa frågans vidare utveckling

med sin uppmärksamhet och bistå Brahe med sina upplysningar och råd.

Brahe, som dittills blindt litat på Nordins görande och låtande, började nu bestorma honom och den sidans verksamme riksdagmän med frågor; men fick af alla det svar, att anslaget till försvarsverket vore tillräckligen betryggadt, i kraft af redan vidtagna beslut; att man med flit insvept dem i vilkorliga ordalag, för att icke stöta allmänna tänkesättet, som funnes vara obenäget mot dylika anslag; och att försöken att förändra hvad redan blifvit gjordt, vore på en gång obehöfligt, oklokt, olagligt och fruktlöst; alla brunno dessutom af nit, att gå konungens önskningar till mötes, och de ansågo sig hafva gjort det på dubbelt sätt, då de tillitat den senare utvägen, som vore minst blottställd för klander och motstånd.

Brahe fastnade på denna krok; men af naturligt godt hjerta, då det var sig sjelft lemnadt, och den fina belefvenhet, som blifvit införlifvad med hela hans väsen, ansåg han för en pligt, att med några förbindliga ord uttrycka sin tacksamhet till den person, som velat hjelpa honom till rätta, äfven sedan han ej längre trodde sig behöfva, eller ens böra begagna hans bistånd, då afsigten i alla fall vunnes.

"Afsigten vinnes alldeles *icke* på detta sätt," svarade personen, till hvilken talet stäldes, "men jag kan ej begära, att herr generalen skall tro hvad jag enskildt försäkrar, när så många styrelsens ledamöter och vänner, äfven af krigsyrket, försäkra motsatsen. Jag ber likväl att få vädja till herr generalens egna ögon och eget omdöme. Låt kalla till sig någon, helst ledamot af statsutskottet, till hvilken herr generalen hyser fullt förtroende och som förfäktar meningen, att anslaget är tryggadt af de beslut, man hittills vidtagit, och låt honom i min närvaro besvara några frågor. Efter den utredning, som på detta sätt vinnes, kan herr generalen med tillförsigt fatta sitt beslut."

Detta öppna och bestämda sätt att gå till väga gjorde intryck på Brahe. Han föranstaltade i sitt kabinett ett sammanträde på tre man hand, vid hvilket baron Nordins man helt och hållet bragtes ur koncepterna, förifrade och aflägsnade sig.

Nu utbrast Brahe, vändande sig med synbar rörelse till den person, som nitälskade för anslagsfrågans framgång: "det faller som fjäll från mina ögon! Nu inser jag klart som dagen, att ni är den ende som både *vill* och *förstår* att leda denna sak till målet. Var förvissad om hans majestäts och min *eviga* tacksamhet, och njut den tillfredsställelsen att hafva gjort fäderneslandet en vigtig tjenst! Alla de krafter, som äro i mitt våld för att genomdrifva saken, stå er till buds, och jag skall ej ta ett enda steg utan ert hörande och på er inrådan."

Konsten var nu, att för Brahes räkning sätta sig i besittning af största delen af de röster, som dittills uteslutande lydt baron Nordins vink: det behöfdes att Brahe eller konungen sjelf förkunnade cheferna sin höga vilja. Nordin iakttog detta förhållande med illa dold förtrytelse. Kölden mellan honom och Brahe började utdunsta, och man slöt deraf till fallna aktier på högsta ort. Det visade sig till och med af de öfriga rådgifvarnes beteende på riddarhuset; krigstuktens band, som baron Nordin dittills vidmakthållit, upplöstes i hast. De upphörde att inhemta hans samtycke, när och huru de skulle yttra sig. Om denna period af söndring inom styrelsens leder inträffat tidigare under riksdagen och om motståndet haft mål och hufvudmän, skulle ministèren ovilkorligen dukat under.

Riksdagen räckte nu in på andra året; man önskade allmänt dess snara slut och riksdagsmännen längtade till sina hemorter. För att få anslaget till försvarsverket betryggadt, måste föregående åtgärder underkastas nya pröfningar. Deras åvägabringande var omöjligt i bondeståndet, der man var emot sjelfva saken, och i presteståndet, der man var avigt sinnad mot allt, som verkade tidsutdrägt. Det berodde på att få frågan hänskjuten till afgörande i förstärkt statsutskott, hvars flesta röster tillkommit genom baron Nordins inflytande, men lydde detta endast så länge det ansågs vara en uppenbarelse af höga maktens vilja. Allt hängde på borgareståndet, hvars verksammaste ledare bestodo af baron Nordins *enskilda* vänner, oberoende af hans ställning till hofvet.

"Det ser mörkt ut att gå i land med vårt förehafvande," yttrade grefve Brahe till sin rådgifvare, "och misslyckas de, sedan man redan gått så långt emot baron Nordins tillstyrkanden, så lärer han ej underlåta att vända

det sig till godo hos hans maj:t och att intala kungen, det ingenting vid riksdagarna kan uträttas utom honom (Nordin) och att det är *jag* som skämt bort hela saken.“

“Herr generalens oro är helt naturlig,“ blef svaret, “äfvensom att skulden och oviljan falla på mig, som föranledt att frågan blifvit ställd på sin spets, *såvida målet ej ernås*. Ännu är likväl ingenting förloradt, och allt kan vinnas, om herr grefven vill underkasta sig obehaget af en utväg, hvilken jag nu vågar föreslå såsom yttersta medlet.“

“Och hvaruti kan det bestå?“ frågade Brahe, med en viss ängslan.

“Herr generalen måste personligen besöka baron Nordin, innan hans vänner i bogareståndet erhålla föreskrifterna för nästa plenum, som är det afgörande; säga honom, huru ömt denna fråga ligger hans maj:t om hjertat; att framgången helt och hållet hvilar på borgareståndets beslut, hvars flesta röster *konungen vet*, att baron Nordin har i sitt våld, och att hans maj:t bestämdt förklarat, att han ville hålla baron Nordin personligen räkning för frågans utgång, ehvad den blir gynsam eller icke.“

“Det åtager jag mig gerna,“ yttrade grefve Brahe, och begaf sig också redan samma dag till denne sin hemlige, förslagne motståndare.

Nordin, öfverraskad och bestört att vara genomskådad, lofvade allt hvad Brahe begärde och bad honom försäkra konungen om sitt nit.

Följande morgon instälde sig tvänne de inflytelserikaste ledamöterna af borgareståndet i Brahes förmak, hvilka tillika voro baron Nordins förtrognaste vänner, och bedyrade sin beredvillighet att medverka till uppfyllandet af konungens önskan.

I öfverenstämmelse dermed blef ock det ifrågavarande anslaget afgjordt. *)

Oaktadt i det yttre ingen förändring ännu syntes i konungens bemötande mot baron Nordin, hyste han för honom ej mer samma bevågenhet och förtroende, som innan hans dubbelhet i anslagsfrågan blifvit afslöjad. Brahes

---

*) Berättelsen om behandlingen af de 70,000 riksdalerna banko årligen till försvarsverkets materiel, är historisk. Jemför skriften »1720, 1772, 1809»; andra upplagan; sid. 294—308.

inflytande blef deremot från denna stund allsmäktigt, sedan den enskilda vänskapen ökades med föreställningen, att Brahe som riksdagsledare förmådde uträtta *mer* än någon annan.

Realisationsfrågan påskyndade baron Nordins fall från gunstens tinnar. Vännerna af denna genomgripande statsåtgärd ansågo dess framgång och bestånd bero af begge statsmakternas bekräftelse. Med grundsatsmessigt frånträdande af sin ensamt beslutande rätt i denna fråga, öfverlemnade riksens ständer sitt beslut till konungens godkännande. Det är redan anmärkt, att Karl Johan ingalunda var böjd för hela åtgärden. Nordin hade förmått honom att lofva sitt samtycke, under förespeglingar, dels om ett utländskt lån, dels om delaktighet i bankens styrelse och förvaltning. Af den senare utfästelsen hölls så mycket, som hållas *kunde* vid *detta* riksmöte; ty ständerna antogo till grundlagsenlig behandling vid det näst derefter inträffande en sådan förändring af 72 § regeringsformen, att banken, som dittills stått under ständernas garanti ensamt, skulle ställas under konungens tillika. Om utländskt lån åter ville flesta rösterna ej höra talas, och då Karl Johan förnam att denna plan gick upp i rök, blef han förtörnad och lät samtalsvis förstå, att han alldeles icke ville befatta sig med någon garanti för realisationen.

Detta var icke en lös nyck, ett förfluget yttrande under vresigt lynne, ett skrämskott, för att ernå ett sidosyfte, utan en fast föresats, för hvilken han bjöd skäl och hvilken det fordrades starka motkrafter att rubba. Brahe, som alltid var ett genljud af konungens innersta tanke, yttrade till den person, som genom anslagsfrågan till försvarsverket med honom kommit i nära förhållande: "att det var mindre för sin egen skull, än för sin sons, hans maj:t hyste starka betänkligheter emot realisationsförslaget. Konungen nalkades 70 år: om hans lif släcktes innan nästföljande riksdag, då utvexlingen, efter bestämdt förhållande af sedlar emot hårdt mynt, skulle gå i verkställighet, så möttes den nya regeringen af alla de svårigheter, alla de stormar och brytningar, som kommo att utgå från realisationens talrika fiender, och Karl Johan, fruktande att efterträdaren ej vore mäktig att besvärja dessa stormar, föredrog att sjelf bjuda spetsen åt deras harm och ränker, som bringat detta ömtåliga och farliga förslag å bane."

Det gick så långt och var så kändt, att konungen ej ville befatta sig med realisationen, att en hans personliga anhängare i borgareståndet, riksdagsmannen från Norrköping assessor Arosenius, väckte förslag om åtgärders vidtagande i den händelse kungl. maj:t *icke* skulle meddela bekräftelse åt lagarna rörande den af riksens ständer beslutade myntbestämning och utvexling.

Sedan de kungliga rådgifvarnes och enskilda personers bemödanden, att i denna vigtiga sak böja konungens vilja, misslyckats, for grefve De Geer, riksdagens landtmarskalk, upp till slottet och begärde företräde. Det fans i hela riket ingen, för hvilken Karl Johan hyste så stor aktning, som för De Geer. Hans stora anseende, grundadt på hans stora rikedom, hans raka, allvarsamma hållning och flärdfria väsen, utan tillgjordhet, samt vissheten att han aldrig inlät sig i ränksmiderier, gåfvo hans yttranden, råd och meningar den högsta vigt i konungens tanke. Hvad hvarken baron af Nordins list, eller rådgifvarnes samfälda böner eller ständernas beslut förmått åstadkomma, det uträttade nu grefve Karl De Geer under ett par timmars samtal mellan fyra ögon med monarken. Riksdagens svåraste stötesten blef sålunda undanröjd och Karl Johan meddelade sin bekräftelse å myntbestämningslagen.

XXVIII.

Till taflan af den långa riksdagen 1828—1830 hörer en episod, som skulle förlora vid, att annorlunda än med strängt historisk noggranhet framställas. Det är detta vi nu skola försöka.

Kammarjunkaren Dalman, en nitisk och liberalt sinnad motståndsman, lät egentligen spörja sin verksamhet i protester mot flesta rösternas beslut på riddarhuset. Hans reservationer voro merendels skriftliga, nätt sammanfattade, i en frisinnad anda; men hans klena målföre, oansenliga utseende, obemärkta samhällsställning och föga in-

flytande beröfvade dem nästan all uppmärksamhet vid uppläsandet, hvarefter de begrofvos i protokollerna, som sällan eller aldrig finna läsare. Herr Dalman, som sjelf insåg detta, men ingalunda ville ställa sitt ljus under skäppan, vände sig derför till utgifvare af tidningar, för att få sina reservationer spridda genom allmänna bladen.

Under sorlet af halfhöga samtal, mellanåt nedtystade af landtmarskalksklubban, uppläste herr Dalman den 25 januari 1830 en reservation mot adelns beslut rörande tryckfriheten. Ingen gaf akt på innehållet af anförandet, och ingen tänkte ens derpå förr, än det den 18 februari blef synligt i "Skandinaviens konversationsblad." Ej ens nu gjorde det bland allmänheten hvarken uppseende eller intryck; men Karl Johan, som med ytterlig uppmärksamhet följde det politiska skriftställeriet i hela Europa, och som dagligen lät göra sig fullständig redo för pressens alster i sin hufvudstad, kände på en gång alla sina farhågor väckta, hela sin vrede tänd af i synnerhet följande strof i herr Dalmans reservation: "Mina herrar, frågom oss: hvad som varit de verkliga resultaterna af den 1809 utförda statshvälfningen, hvarom man gjorde sig lika stor som glad förhoppning? Månne dessa resultater blifvit andra, än förjagandet af en infödd svensk dynasti; sju orimligt långa utarmande riksmöten, utan särdeles gagneliga, tvärtom ofta skadliga beslut; oändligt ökade skattebördor; en ojemförligt mer lysande, otroligt kostsam armée; en på allt sätt mer favoriserad; men derför ej förtjenstfullare embetsmannakår, o. s. v."

Först skickade konungen efter hofkansleren och förehöll honom med häftighet, att han lemnat ett sådant yttrande obeifradt. Hofkansleren bedyrade, att ingen hvarken hört när reservationen upplästes eller haft aning om innehållets beskaffenhet, innan det nu blifvit infördt i en tidning. Samma förebråelse gjordes grefvarne Wetterstedt och Brahe, baron Nordin, med flere, och samma undskyllan anförde de alla. Konungen lät likväl deraf ej blidka sig, utan befalde, i den våldsammaste sinnesskakning, att de skulle röra upp himmel och jord för att förmå riddarhuset att högtidligen ogilla Dalmans uppförande och yttrande, på det icke detta måtte oanmärkt öfvergå till efterverlden i adelns protokoller.

I *denna* punkt kunde Karl Johans ömtålighet aldrig besegras, och hans embetsmän måste åtaga sig föranstaltandet af det skådespel, alldeles ensamt i sitt slag, hvilket nu uppfördes på riddarhuset.

Dagen förut utdunstade, att en farlig räfst, åsyftande ingenting mindre, än herr Dalmans uteslutande ur ståndet, kanske till och med åtal inför domstol, förestodo honom. Det utgjorde samtalsämne på landtmarskalksklubben, der kammarjunkaren Dalman ock var tillstädes, och man bad honom vara på sin vakt. Ryktet förmälde, att anfallet skulle börjas af landshöfdingen baron Jakob Cederström. Herr Dalman blef het om öronen och skyndade hem, för att skriftligen sammanfatta sina försvarsskäl.

Vid pleni början på riddarhuset den 22 februari uppträdde excellensen Wetterstedt med frågan: huruvida hufvudskriften till ofvannämnde tidningsuppsats verkligen blifvit till protokollet afgifven? Och då riddarhussekreteraren dertill svarat "ja", anhöll grefven, att reservationen måtte ånyo uppläsas, förklarande, att om han kunnat höra den förra gången, hade han visserligen då genast gjort den framställning, som han nu hade för afsigt.

Uppläsningen skedde, hvarefter grefve Wetterstedt, upprepande ofvanintagna strof i reservationen, tillade: "Bör af en svensk man ett sådant tungomål föras? Hvad det innebär, i synnerhet då dertill fogas den dystra uppställningen af de öfriga tryckande resultaten, som herr Dalman tillägger, öfverlemnar jag med fullt förtroende och utan behof af någon vidare utveckling, åt edra egna hjertan och tänkesätt, åt edra egna sjelfvilligt ingångna och med ed fästade förbindelser. Så länge icke riksens ständers beslut af den 18 maj 1809, den nu bestående valakten och successionsordningen, äro blott toma ord, men deremot lefvande beståndsdelar af vårt samhällsskick, mäktiga att injaga skräck hos hvar och en, som förmätet skulle vilja dem angripa; så länge skall hvarje, äfven af lättsinnighet, fäldt yttrande, sådant som det ifrågavarande, icke finna något gensvar i svenska bröst och svenska sinnen. Dessa skola se i den dynasti, som nu innehar vår tron och som äran redan hade krönt, innan vi erbjödo henne Sveriges krona, ej, som den förra, på främmandes befallande bud, men af förtroendets fria och enstämmiga val, att den, i farans som i lugnets tider, aldrig för oss varit

främmande och att den vunnit ett burskap i våra hjertan, i dem beredt sig sådana minnen, som otacksamheten ej en gång, för att låna herr Dalmans eget märkeliga ord, skall förmå att bortjaga. Jag skall icke bestrida honom den särskilda förnöjelse han synes åsyfta, att i mörka färger afmåla vårt närvarande förhållande, men må han dervid veta, att äfven riksdagsmannarätten eger af lagen bestämda gränser, då de icke af den enskilda pröfningen eller pligtkänslan sjelfmant utstakas. Jag söker dessa gränser och nödgas, utan någon afsigt att otillbörligt inskränka riksdagsmannayttranderätten, likväl vid detta tillfälle beklaga, att en strängt ordagran tolkning af hvad riksdagsordningen och riddarhusordningen i detta afseende innehålla, på närvarande fall tillämpadt, törhända ej kunde medföra den allvarsamma påföljd, som det förtjent. Men denna lagens kraftlöshet bör icke förebrås sjelfva dess stiftare. De kunde efter statshvälfningen år 1809 icke inse, att inom svenska riddarhuset någon skulle uppstå, som, med ohöljd syftning men bemantlande ord, skulle mer än 20 år derefter vilja kasta skugga på deras fattade beslut. Och må äfven denna brist på förutseende dem förlåtas; erfarenheten har ådagalagt att det ej var af nöden, och om några undantag gifvas, så äro de som nu lätt räknade. Af denna anledning skall jag afhålla mig, att emot herr Dalmans anförande yrka, hvad i annat fall både min känsla och min pligt hade af mig fordrat; men då det icke kan vara öfverensstämmande med ståndets värdighet och anseende, om ett så högst obehörigt anförande som herr Dalmans skulle få belasta ridderskapets och adelns protokoller, så inskränker jag mig att hos herr grefven och landtmarskalken begära proposition till inhemtande af ridderskapets och adelns tanke, om icke med den anledning 31 § 3 mom. riddarhusordningen lemnar, herr L. J. Dalmans ofvan åberopade anförande af den 25 sistl. januari må, såsom i hög grad förnärmande och anstötligt, utur ridderskapets och adelns protokoller uteslutas."

Härvid hördes åtskilliga bravorop.

Grefve Wetterstedts motion begärdes på bordet af herr Hjerta, Gustaf, i anseende dertill att herr Dalman ej var tillstädes; hvaruti grefve Horn, Cl. Fr. instämde.

Excellensen Fleming uppträdde. Han hade ända till i går afton varit okunnig om anförandet, intaget i ett blad,

som h. e. aldrig läste. Han föranleddes nu af sin egen känsla för fäderneslandet, att förklara sin högsta ovilja och ogillande af de tänkesätt, som deruti uttryckes, och fann ännu en anledning härtill i åtankan deraf, att han haft den utmärkta äran, att främst bland sina medborgare underteckna den akt, som genom det friaste, det enhälligaste och vördnadsvärdaste val, tilldelade arfsrätten till svenska kronan åt den närvarande dynastien.

Just då landtmarskalken, i anledning af den begärda bordläggningen, förklarade öfverläggningen hvilande, ropade många röster, "att herr Dalman vore tillstädes," hvarjemte han, som i detta ögonblick infann sig, begärde ordet. Han uppläste svaret ur ett papper, som han höll i handen. "Man borde ej förundra sig," mente han, "att han, brydd, uppträdde i den vördnadsvärda samlingen, i egenskap af anklagad. Nyss underrättad om det anfall honom ämnades, och utan jemförlig talang med sina angripare, hade han måhända stillatigande bort resignera; men han hade samvetet för sig och rättvisan förbidade han af allmänheten. Han försmådde göra den invändning, att anklagelsen bort ske vid protokollets justering, men frågade tillbaka om hans utkast till historik af 1809 års statshvälfnings resultater, såsom effektförsök till behållande af den då dekreterade sanna tryckfriheten, kunde vara så klandervärdt, eller om det kunde vara någon tillåtet att misstro honom vara nöjd med den dynasti han svurit tro och huldhet, och vore det rättvist eller ädelt att relevera sådana nära nog skamlösa slutledningar? Han förnekade intet ord af sitt anförande och underkastade sig ståndets omröstning i afseende på sin persons behörighet att vara representant; men aldrig borde han tro, att man ännu en gång ville tillåta sig, att, utan hans samtycke, emot 50 § riksdagsordningen, ur protokollet utesluta hans dit afgifna yttrande, hvilka för hans räkning hade rätt att qvarstå."

Nu uppträdde excellensen Lagerbjelke. "Det var i sanning bedröfligen märkvärdigt, att nära slutet af ett riksmöte, som mödor och bekymmer så tillräckligt försvårat, uppmärksamheten skulle afledas från ämnena, medborgaresinnet oroas och den undersåtliga tillgifvenhetskänslan uppskakas, genom så sällsporda och oväntade episoder, som denna. Hade grefve af Wetterstedts framställning genast ledt till något resultat, skulle talaren icke

hafva låtit höra sin svaga stämma, utan endast blandat henne i genljudet af hundratals bifallande röster; men då bordläggning blifvit begärd, fann han deruti en anledning, att tro ståndet skyldigt sig sjelf, allmänheten och medständerna något mera, något utmärktare och något högtidligare, än hvad föreslaget blifvit, som talaren icke dess mindre gillade. Han föreslog derför, såsom tillägg till motionen, och sedan adeln om anförandets uteslutande ur protokollet fattat sitt beslut, att detta borde genom en underdånig adress frambäras af en deputation från adeln till h. m. konungen, jemte förklarande af de tänkesätt och känslor, som vid detta tillfälle legat till grund för beslutet.“ Talaren tolkade tillika, äfvensom förut excellensen Fleming, sina känslor för det vördade konungahuset med de lifligaste framställningar, som helsades med bifallsyttringar.

Herr Hjerta återtog, i anseende till herr Dalmans närvaro, sin begäran om bordläggningen, för att icke hindra afgörandet af detta “högstbesynnerliga ärende.“ Då nu öfverläggningen gått ända derhän, att man från några lösa ord i ett dagblad ville bilda en deputationsakt, så borde talaren endast uttrycka huru yttrandet förekommit honom. Han kunde icke deraf utfinna samma slutledning som motionären. Man fann i den åberopade strofen, när den lästes till punkt, endast en uppräkning af historiska tilldragelser från år 1809. Deribland kunde man ju icke annat än räkna tronförändringen, då man började i rätta ändan, och talaren förmodade att den kursiva stil, hvarmed de klandrade orden blifvit utmärkta, vore ditsatt just för att undvika den mörka misstydning, som nu egt rum. Han gillade visst icke detta förhastande i ord, oaktadt det måhända mer än en gång händt honom sjelf; men hemstälde, om icke just detta sätt att upptaga ett uttryck, som annars kanske obemärkt sjunkit i glömska, gåfve saken en vigt, som något hvar önskade att den ej måtte få. Fruktade man verkligen att ett missnöje existerade med styrelsen, så vore detta medel att borttaga uttrycket deraf ur protokollet otillräckligt. Man borde hellre borttaga anledningen dertill ur folkets hjertan. Nog kunde man få en adress af bättre anledning, än sådana yttranden af en enskild person. Han bad derför landtmarskalken återföra öfverläggningen till dagens ordning och föredragningsäm-

nen, hvarifrån han icke visste huru man kunnat komma på denna fråga, som endast ledde till en brytning i tänkesätten, obehöflig för att uttrycka sin kärlek för en regent, för hvilken man utan tvifvel alla hyste samma tänkesätt.

Grefve Horn instämde häruti, med tillägg, att han icke kunde gå in på ett så löjligt föremål, som det närvarande, för en tacksägelseadress till konungen.

Under dessa yttranden hade det papper, hvarpå herr Dalmans svar var uppteckuadt, ifrån landtmarskalksbordet, dit det blifvit genast aflemnadt, af några ledamöter lånats till genomögnande. Herr Rosenblad uppläste det ånyo, hvarvid befans, att i stället för det herr Dalman yttrat sig: "om det kunde vara *någon* tillåtet misstro honom vara nöjd med" etc., befans i den aflemnade uppsatsen följande tirad: "kan det vara *äfven en landshöfding på Gotland* tillåtet att misstro mig vara nöjd med" etc. Herr Rosenblad, som i öfrigt instämde uti de känslor, hvilka föranledt motionen, fästade herr Dalmans uppmärksamhet på, huruvida icke dubbelt misstag härvid vore begånget, först i omnämnandet af landshöfdingen på Gotland och sedermera uti uttrycket: "misstro mig vara nöjd med" etc., i hvilket ställe han förmodade herr Dalman hafva menat: "att ingen kunde tro honom vara missnöjd" etc.

Friherre Cederström förklarade, att det vid afhörandet af herr Dalmans yttrande i dag händt honom lika som den 25 januari, att han icke kunnat höra herr Dalman; men sedan han nu läst uppsatsen, bad han att deraf få göra några slutledningar till ursäkt för herr Dalman, i afseende på en strängare behandling. Friherren uppläste härefter en del af anförandet och hemstälde, om icke den person, som kunnat emot friherren, hvilken ej yttrat sig i saken, göra en framställning af denna beskaffenhet, och slutat med att förklara sina egna yttranden för nära nog skamlösa slutledningar, borde anses af ålderdomssvaghet hafva så yttrat sig? Friherren ansåg derför för sig tillräckligt, om anförandet uteslöts ur protokollet, helst han betviflade, att herr Dalman sjelf i mannaålderns kraft skulle sammanskrifvit något dylikt.

Herr Cederschöld medgaf visserligen, att han icke velat skrifva så, som herr Dalman; men man borde icke strax fördöma den, som icke råkat yttra sig på samma sätt, som man sjelf skulle velat. Talaren trodde, att ut-

trycken lika väl kunde få obrottslig tydning, helst om man följde tryckfrihetslagen, som bjuder att se mer på andan än bokstafven. Det var också icke för denna omständighet talaren begärt ordet, utan i anledning af den föreslagna deputationen till hans maj:t konungen. Han hemstälde om det vore lämpligt, att ett helt riksstånd skulle på detta sätt besvära konungen, för att bedja om ursäkt för hvad en ledamot yttrat. Detta hade nog mycken likhet med en händelse vid 1682 års rikdag, den enda i samma slag som talaren kunde påminna sig, då adeln genom deputation hos den enväldige konungen gjort ett slags afbön för något, som en Liljehök yttrat, till och med flera riksdagar förut.

Herr Rosenqvist talte äfven till ursäkt för herr Dalman, på den grund, att anförandet innehöll endast reflexioner och ingen bestämdhet. Han bestred derför uteslutandet ur protokollet en månad efteråt. Deputationen hade han ingenting emot; men trodde, att då den vördnad och kärlek för regerande huset, som man derigenom ville uttrycka, vore vid alla tillfällen lika stor, så borde en sådan deputation afgå från hvarje plenum och således konstitueras såsom permanent.

Herr Dalman gjorde, i anledning af den skedda uppläsningen af hans svar, den förklaring, att han, som icke egde förmågan att muntligen uttrycka sig, hade, då han i går afton fått höra omtalas den tillämnade attacken, i dag på morgonstunden "skriftligen improviserat" sitt försvar, hvarvid han, i förmodan att anklagelsen skulle komma från friherre Cederström, hvilken under denna riksdag vanligen framkommit med alla sådana, låtit inflyta uttrycket om "landshöfdingen på Gotland", det han vid uppläsningen utbytt mot ordet "*någon*"; men likväl glömt att utstryka, inan han aflemnat skriften till protokollet. I öfrigt medgaf han gerna, att det klandrade uttrycket kunde utgå, helst han vore ledsen på sig sjelf, att genom ett löst uttryck i sitt anförande hafva gifvit anledning att så länge och onödigt upptaga ståndets tid.

Friherre Åkerhjelm uttryckte sina tänkesätt i likhet med excellenserna Wetterstedt, Fleming och Lagerbjelke, och efter en ytterligare uppläsning af en del af anförandet, utvecklade det anstötliga deri, att, efter uppräknandet af händelserna efter 1809, herr Dalman längre ned nämner orden: "felaktiga åtgärder."

Herr von Schulzenheim uppsteg i anledning af grefve Horns yttrande, det grefven uti hofkanslerns tystnad, så väl på sitt embetsrum som i plenum, fann en anledning, att regeringen icke vid det öfverklagade yttrandet fästat någon betydelse. Herr v. Schulzenheim förklarade, att han för åtgärderna på embetsrummet icke hade att här redovisa. På riddarhuset hade han, som hofkansler, ej rätt att tala, blott som representant. I denna egenskap hade han ej yttrat sig derför, att han af andra skickligare blifvit förekommen; men hans hjerta och känsla hade ej tegat. Med djup ovilja hade han genomläst anförandet, och förenade sig så väl om uteslutandet ur protokollet, som om deputationen.

En annan del af öfverläggningen beträffade adressen och huruvida anledningen dertill kunde anses löjlig. Detta förklarade excellensen Lagerbjelke sig oförmögen att utfinna, men väl erkände han dess ringhet; dock hemstälde han, om ej den öfverläggning som sedermera inträffat, bevisade, att äfven detta ringa kunde leda till betänkliga slutsatser. För öfrigt hade hans mening alldeles icke varit, att adeln skulle bedja *om ursäkt* för en ledamots yttranden, utan för att uttrycka ståndets vördnad och tänkesätt, i afseende på denna fråga. Deputationen behöfde ej derför bli permanent, helst talaren hoppades, att dylika anledningar dertill aldrig, eller åtminstone ytterst sällan, skulle förekomma.

Grefve Horn invände härvid: om icke en adress *af ringa anledning* innebure ett begrepp af löjlighet, och att han i så måtto haft rätt i sitt uttryck; och herr Cederschöld bad åtminstone, att först få höra ordalagen i adressen föreslås. Han hemstälde om det ej vore nog, att ett protokollsutdrag om uteslutande af de klandrade uttrycken infördes i Konversationsbladet?

Herr Dalman medgaf, för att förekomma tidens ytterligare upptagande, att anförandet måtte utgå; men herr Cederschöld uppmanade honom, att vara på sin vakt och ej för hastigt betaga sig ett skydd af riksdagsmannarätten, hvilket torde blifva af nöden, i händelse man sedan skulle behaga lagföra honom för hvad som stått i tidningen.

Öfverläggningen hvälfde sig slutligen kring frågàn: huruvida anförandet kunde af ståndets pluralitet uttagas ur protokollet, utan herr Dalmans begifvande? Resultatet blef: att hela anförandet skulle uteslutas; men att öfver-

läggningen komme att qvarstå; hvilket hufvudsakligen föranleddes af excellensen, statsrådet grefve Mörner, med hvilken grefve Horn, herr Cederschöld, m. fl. förklarade för en glädje, att denna gång kunna instämma. Hans excellens ville nämligen, att protokollet måtte vitsorda de tänkesätt, som föranledt anförandets uteslutande.

Herr von Hartmansdorff yttrade sig i den mildare andan; herr von Vegesack, Ernst, *emot* deputationen, såsom alldeles öfverflödig och löjlig; och grefve Posse, Arvid, instämde med grefve Mörner.

Frågan derom förföll, sedan excellensen Lagerbjelke sjelf återkallat motionen.

På eftermiddagen beslöts, på förnyad framställning af herr Cederschöld, införande i någon af allmänna tidningarna af omnämnda protokollsutdrag.

XXIX.

För att i ett sammanhang lemna en öfverblick af den långa riksdagens gång och skaplynne, hafva vi, fastän utom tidsordningen, tills nu sparat vissa företeelser, som likväl ej böra saknas på taflan af det hela. Läsaren torde ej misstycka, att vi härtill låna pennan af ett intagande fruntimmer i den högsta kretsen, hvilket meddelar sig åt den främmande tjuserska, hvars roll i Stockholms förmak varit alltför lysande, att hon ej med lifligt deltagande skulle emottaga underrättelser från denna skådeplats för sina triumfer, äfven sedan hennes mans diplomatiska värf fästat henne i Stora Britanniens hufvudstad.

Stockholm den 1 oktober 1829.

Ma chère amie!

"Efter lord Bloomfield erbjudit mig, att under sitt omslag bland brefven till engelska kabinettet och således tryggad mot nyfikenheten här på stället, samt mot lättfärdiga fingrars åverkan, få skrifva dessa rader, kan jag icke kufva frestelsen att göra mig påmint hos dig. Jag borde väl straffa dig med lika envis tystnad, din stygga! som den du iakttager emot mig, undskyllande dig med svårigheten att berätta mig något, som kunde roa, från ett land, der

jag aldrig satt min fot; men stora verlden är sig temligen lik öfverallt, i det kalla norden åtminstone, och om också grefve Suchtelens beherskare har försteget till lands och lord Benjamins till sjös framom de öfriga Europas majestäter, så lefver man dock ungefär på samma fot och i samma slags kretsar här i Stockholm, som i Petersburg, eller hos dig i London. Uti mitt sköna Italien är det annorlunda... Jesus! Maria!... Men jag vill ej tänka derpå. Mitt bref kunde få en anstrykning af tungsinthet, och du lärer ej behöfva några särskilda anledningar till svårmod bland den engelska stenkolsröken.

"Stockholmshofvet har i år icke lidit af enformighet: det nya konungahuset är förökadt med en prins, gamla prinsessan har slutat sina dagar och drottningen blifvit krönt. Veckan innan dopet tillbragte den förestälda cirkeln, enligt etiketten, ett par timmar hvarje afton i kronprinsessans yttre förmak, der hennes fruntimmer gjorde *les honneurs* och man tog sitt té. Denna gång gick dopet för sig på aftonen inne i konungens rum. Om det således nu ej kunde ske med den pomp och ståt i tåg och ceremonier, som när akten förrättas i slottskapellet, så vankades i stället, hvad eljest aldrig sker, ett välsignadt öfverflöd på lekamliga gudsgåfvor: förfriskningar af alla slag och slutligen aftonmåltid. Afsigten var först, att gifva den nyfödde *blott* det namn, kronprinsen sjelf nyttjar; — derom var också officielt skrifvet till alla vederbörande; — men du känner kungens fina, utsökta artighet mot gamla prinsessan. Han hade fått höra, att hon skulle sätta värde på, om lille prinsen, tillika med den titel, som hennes älsklingsbror bar, finge hans namn, — och just då den heliga förrättningen skulle börjas, fick erkebiskopen befallning att döpa barnet till Oskar *Fredrik*. Sofia Albertina gret af rörelse vid denna tidning, och du som känner Karl Johan, kan bäst föreställa dig, huru han njöt af den vördnadsvärda gummans belåtenhet. Man hittade sedermera på ett nytt sätt att komma ifrån kyrkotagningen, som alltid varit en stötesten, i anseende till den olika trosbekännelsen. I stället sjöngs nu *Te Deum* i anledning af kronprinsessans återvunna helsa. Dertill inbjödos ständerna högtidligen, hvarigenom man fick ett slags godkännande för framtiden på denna utväg, hvarmed man hoppas en gång för alla hafva den ledsamma frågan på reda fötter. Kort efter detta *Te Deum* skulle ständerna aflägga lyckönsknings-

uppvaktning hos kronprinsessan, men just natten förut insjuknade gamla prinsessan så allvarsamt, att läkarne, med afseende på hennes höga ålder, genast förklarade, att hennes dagar voro räknade. Du skulle ha sett Karl Johan vid emottagandet af denna tidning! Men nej, för *dig* behöfver jag ej skildra honom; ty *du* känner honom bättre, än någon annan. Du vet huru, när han blir lifvad, själen bor i hvarje hans åtbörd, i hvarje hans ord. Man skulle hafva trott att det nu varit fråga om en älskad mor, ej om en oskyld furstinna, redan af åren böjd mot grafven och af en ätt, som han efterträdt och afskyr. Han gaf genast befallning om inställandet af de beramade uppvaktningarna och lät flera gånger på dagen underrätta sig om prinsessans helsotillstånd. Drottningen och kronprinsessan gjorde flera personliga sjukbesök och kungen lät försäkra den gamla goda furstinnan, att han skulle åtaga sig hennes tjenare som sina egna. Utan särdeles plågor, kände hon likväl att det led till slut, bestälde om sitt hus och slocknade, stilla som ett ljus och nöjd som ett helgon. Så gammal hon än var och så mycket hon ock de senaste åren dragit sig ifrån verlden, har Sofia Albertinas bortgång likväl efterlemnat en allmän, obeskriflig och oförklarlig tomhet. Med få undantag skänkte hon hela sin qvarlåtenskap åt grefvinnan Stenbock. Till medlemmarne af regenthuset gaf hon samvetsgrant tillbaka alla de klenoder, hon fått af hvar och en af dem; men icke en enda ring eller juvel hvarken mer eller mindre. Kungen öfverhopar grefvinnan Stenbock med uppmärksamhet och ynnestprof. Bland annat har han erbjudit henne, att för lifstiden bebo mellanvåningen i prinsessans hus, som utgjorde hennes smårum, och i hvilken hon dog.

"Med drottningens kröning firades årsdagen af Karl Johans val till tronföljare. Kröningsdagen regnade det som om himlen varit öppen, och konungens lynne var följaktligen ej det bästa. Hela tåget blef genomblött på vandringen till och från Storkyrkan. Kungens mantel blef fläckad af droppet från tronhimmelen, som bars öfver honom; och huru våra schalar, spetsar, siden och fjädrar sågo ut, kan du lätt föreställa dig. Drottningen hade ett förtjusande, belåtet och föryngradt utseende. De ögonblick, som föregingo kronans fästande på hennes hufvud, då detta syntes utan alla andra prydnader, än hennes mörka, vackra hår, var hon, jag bedyrar det, intagande.

"Några dagar efter kröningen gaf konungen en präktig fest på Drottningholm. De stora gemaken, der man i de vanliga hofcirklarna plägar behöfva fråga hvarandra: här är jag; hvar är du? voro nu öfverbefolkade, så att man nästan trängdes. Förfriskningarna voro ymniga och fina och aftonmåltiden läcker och till öfverflöd. Slottet var utvändigt illumineradt tillika med trädgården, hvilket gjorde en förträfflig verkan, till förlustelse för tusentals åskådare.

"Den sista bland kröningshögtidligheterna var en bankett i konungen våning på slottet i staden. Med denna bal gjordes ett undantag från, eller en förändring uti, den allt hittills följda etiketten. Konungen hade låtit befalla äfven fruntimmer, som ej voro förestälda på hofvet, till och med af borgerskapet. Det fans, hvarken i sätt att vara eller bemötandet, ingen skilnad mellan dem och oss andra.

"Många förändringar bland *corps diplomatique* här ha föregått sedan du lemnade Stockholm. Din mans efterträdare lefver temligen indraget i staden; det är nästan endast på det landställe, han med de sina bebor sommartiden, som man kan taga sin middag eller tillbringa sin afton hos dem. 'Friherrinnan, som aldrig varit femton år, ger icke ton, hvarken i lefnadssätt eller klädsel. Hon tycks mera skapad att spela en roll bland *la haute finance* än i *la haute volée.*

"Efter Gabriac, som var *Marquis, dans toute la force du terme,* och således en karl att se på och tala med, ha vi fått grefve Montalembert, som bär näsan förskräckligt högt öfver sina anor, och hvars fula, bedagade grefvinna på samma sätt, ehuru *hennes* just ej lära vara att skryta med (påstår malisen). Deras herr son är en öfverspänd yngling, som hellre kannstöper med vildhjernorna af motståndet, än dansar och gör sig gällande i förmaken.

"Vår vän Krabbe-Carisius är nu en välbeställd dansk excellens och hans efterträdare här heter Moltke. Der ses mycket folk, lefves på stor fot och deras hus är för oss alla en angenäm tillflyktsort. Man kan ej vara älskvärdare värdinna, än grefvinnan Moltke.

"Unge Moreno har ännu icke fått sin salig farbrors, vår saknade väns, beskickning. Det var dock rätt väl att bli af med den styggen Alvarado, hvars make i otreflighet jag aldrig på något ställe sett bland diplomatiska per-

soner. Aldrig har jag ej heller hört talas om så liten takt. Hvad tycker du väl? vid afskedsföreträdet hos framlidna prinsessan, yttrade han helt högt, att han nu reste till länder, der han hoppades råka hennes brorson, f. d. konung Gustaf Adolf, och att om hon hade något uppdrag till honom att gifva Alvarado, skulle han med nöje och nit utföra det. Sofia Albertina svarade endast: "Min herre! jag önskar er en lycklig resa," och vände honom ryggen. Kan man bete sig otympligare, än herr Alvarado och med mera hållning än prinsessan?

"Med Don Miguels fall är det äkta paret da Cunhas roll här slutad. För oss är förlusten måttlig. Den lille osynlige kommendören och hans ännu mindre, gamla, sminkade, behagsjuka äkta hälft gjorde egentligen uppseende i förmaken vid Skeppsbron. Om deras son gör det mig likväl ondt. Det var en lefnadsfrisk och lidelsefull yngling, som långt förut lemnade Sverige och blifvit förbåldt illa misshandlad af sina fiender i Portugal, sedan han fallit i deras händer.

"Grefve Woyna är dödligt kär för 1003:dje gången och förlofvad till och med, som det påstås, med den vackra fröken Baker. Jag skulle knapt tro mina öron, om jag vore i kyrkan och hörde lysningen.

"Inom hofvet är ingen annan förändring, än att *Madame* Tascher de la Pagerie lika hastigt försvann, som hon slog ned här i sällskap med drottningen och kronprinsessan. Ingen menniska tror på hennes återkomst. För öfrigt äro hoffruntimren nu för tiden allting, utom unga och vackra. Somliga påstå, att en smula *jalousie* är med i spelet; andra, att man vill göra svenska folktanken ett nöje med att vara olika med hofvet i S:t Petersburg, hvilket tillegnar sig blomman af hela monarkiens skönhet och behag. Stackars Sverige, om dess hof nu för tiden i det afseendet vore profkartan!

"Men, jag måste sluta för denna gången. Lordens betjent står redan i mitt kapprum och jemrar sig, att beskickningens post redan är färdig, och jag sitter ännu i morgondrägt, med bläckiga fingrar, oaktadt klockan slagit 1 och Suchtelen i dag ger oss sin sista middag för i år på Beylon. Således, farväl *mon ange!* Tusen gånger kysser jag dig i tankarna. *Mathilda O* * *."

Anmärkningar till tredje delen.

Sid. 117. I afseende på Arnell och den bekanta katastrofen, hänvisa vi till Crusenstolpes «Karakteristiker af samtida», deri flera märkliga bref af Arnell meddelas, samt till Aftonbladet för den 1 december 1879, deri den som skrifver dessa rader tillvaratagit åtskilliga minnen af den lika rikt begåfvade, som obetänksamme mannen. Ur ett hittills otryckt bref från Arnell till hofmarskalken grefve C. F. Posse, dateradt Vexiö den 4 okt. 1820 och befintligt i arkivet på Sjöholm, anföra vi några rader, så lydande: «Min gode vän! Du frågade mig, huru det stod till med mina affärer, och jag svarade dåligt. Det var då sant, men Gudskelof nu är det bättre, och som jag vet att du är min vän, kan jag ej underlåta att meddela dig orsaken till denna lyckliga vändning. För nio år sedan dog min svärfar *), då jag ännu var fästman, och jag lofvade att ej begära skifte förr än mina äldsta båda svågrar blefvo myndiga. Med kännedom af hvad egendomen under tiden gifvit, väntade jag mig högst 12 à 14 tusen rdr b:ko, men min ovanliga, oförtjenta lycka har äfven denna gång ej öfvergifvit mig. Vid skiftet fingo Carleson och jag strögodset, det vill säga små och långt aflägsna hemmansdelar i magra, föga bekanta trakter, så att alla beklagade de stackars flickorna, men då Carleson började tala om att sälja, började bönder att springa och bjuda öfver hvarandra, och när äfven jag lät veta att jag ärnade följa, har jag fått samma ljufliga musik i mina öron. Redan är jag bjuden 40,000 rdr rgs, men jag ville gerna pina mig upp till 30,000 rdr b:ko, efter Carleson fått denna summa. — — Anse ej underligt, att jag gifvit dig denna kommunikation om mina finansiella omständigheter. Du tycktes vara bekymrad för dem och jag ville derför fägna dig med deras förbättring. Nu gör jag som gubben i visan: «säljer allt hvad jag har, betalar min skuld och lefver fröjdefull.» — Fem år efter det Arnell funnit sin ställning så lycklig, var han så intrasslad i procentares garn, att han, som kändt är, fann sig böra afvika från fäderneslandet.

Sid. 197 o. f. Till de interiörer, Crusenstolpe anför från 1828—30 års riksdag, förtjenar läggas ett märkvärdigt drag, meddeladt i Nya Dagligt Allehanda i maj 1881 af en författare som tecknar sig C. A. B.

*) Major Henrik af Harmens, egare af godset Berga i Kalmar län.

Han förmäler sig nämligen hafva af landshöfding C. U. Nerman inhemtat att denne på förslag af sin broder, doktor Nerman, som var husläkare hos exc. Brahe, kallats till riksdagen 1828—30 för att söka hindra, att förslaget om indragningsmaktens afskaffande skulle vinna framgång inom bondeståndet. Nerman var då häradshöfding i Nordahls m. fl. häraders domsaga i Elfsborgs län. Sedan han instält sig i hufvudstaden och fått reda på ställningen, tillkallade han den bonde, som representerade hans domsaga, och «uppdrog åt denne att bjuda flertalet af sina ståndsbröder på en sexa, dock med uteslutande af Anders Danielsson och dennes närmaste vänner, hvilka ej heller fingo nys om kalaset. Bålarne och skålarne, hvilka senare föreslogos af Nerman, för hvilken kalaset *hettes vara tillstäldt af hans egen riksdagsman*, räckte till fram på morgonen, då samtlige lofvade hvarandra att rösta för indragningsmaktens bibehållande, och de, som fruktade Anders Danielsson, erhöllo det rådet att, sedan voteringen skett och medfört åsyftad utgång, öppet reservera sig mot beslutet».

Hela denna kalasmanöver med dess planläggning, dess orgier, «supélöften» och råd förekommer mig, — skref i ett genmäle signaturen —ck, tillhörande en framstående medlem af 1881 års första kammare — lindrigt sagdt, så macchiavellistisk, att jag för att kunna dela insändarens och advokatfiskal Pfeffers omdöme om landshöfding Nerman såsom «en hederlig ärans man» måste antaga, att denne under biktens insegel och såsom en ångerfull bekännelse af en handling, för hvilken han behöfde tröst af sin umgängesvän, anförtrott referenten sitt här skildrade tillvägagående. Men i sådant fall träffas den, som offentliggjort en sådan bekännelse af samma klander, som han sjelf, med anledning af ett nyligen utkommet arbete, synes vilja rikta mot afslöjandet af sådana karaktersdrag som höga vederbörande helst skulle öfverlemna åt glömskan.

Emellertid har man nu fått bekräftelse på hvad man förut trott sig veta, nämligen både att det var Nerman, som år 1829 föranledde indragningsmaktens bibehållande, och på hvad sätt han vann detta syfte. De fläckar, som vidlåda regeringen i och för denna makts missbrukande under 1830-talet, de otaliga obehag, som derigenom bereddes den gamle konungen, allt detta är en följd af hr Nermans beprisade glada gille.

Titelplanchen till 3:dje delen upptager följande porträtt: Excellenserna *G. af Wetterstedt*, *Rud. Cederström*, *A. F. Skjöldebrand* och *L. von Engeström* samt grefve *Karl Henrik Anckarsvärd*.

Slut på tredje delen.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.